1915

Kincses Kalendáriom

A gyakorlati élet általános utmutatója

Budapest
VIII., Rökk Szilárd-utca 4.

Hamburg - Amerika Linie

Személy- és áruszállitás a világ minden részébe.

Hamburg- Southampton-Cherbourg / Boulogne s. M.-Southampton **-New York**

Hamburg- Southampton-Cherbourg / Boulogne s. M.-Southampton **-Boston**

Hamburg-Philadelphia Hamburg-Baltimore

Hamburg-New Orleans
Hamburg-Norfolk
Hamburg-Newport News
Hamburg-Kanada
Hamburg-Brazilia
Hamburg-Argentinia
Hamburg-Uruguay
Hamburg-Kuba
Hamburg-Mexiko

Hamburg-Nyugat India
Hamburg-Észak-, Közép- és Dél-Amerika nyugati partja
Hamburg-Afrika
Hamburg-Kelet-Ázsia
Hamburg-India
Hamburg-Vörös-tenger és Perzsiai Golf

Hamburg-Szibéria
Stettin-New York
Stettin-Boston
Emden-New York
Emden-Argentinia
Emden-Kelet-Ázsia
Génua-New York
Génua-Argentinia
Nápoly-New York

Boulogne s.-M.-ből: Brazilia, Argentinia, Uruguay, Afrika;
Sonthampton-ből: Brazilia, Argentinia, Uruguay, Kuba, Mexiko, Afrika;
Havre-ből: Brazilia, Nyugat-India, Kuba, Mexiko, Közép-Amerika;
Antwerpen-ből: Brazilia, Argentinia, Uruguay, Kanada, Nyugat-India, Kuba, Mexiko, Közép-Amerika, Afrika.

A Hamburg-Amerika Linie gőzösei kitünő ellátáson kivül **kényelmes utazást is biztositanak az utasoknak bármelyik osztályban.**

Üdülő- és kéjutazások tengeren:

Utazás a világ körül, Indiai utazások, Keleti utazások, Földközi-tengeri utazások, Északi-tengeri utazások, Izlandi utazások, Nyugat-Indiai utazások, Délamerikai utazások, Nilusi utazások.

Prospektus ingyen és bérmentve.

Hamburg-Amerika Linie, Hamburg.

Az **ATHENAEUM-KÖNYVTÁR**

a legjobbat és legszebbet nyujtja a legolcsóbb árért!

Minden kötet finom és tartós papirosra van nyomtatva és vászonkötésben kerül forgalomba. Egy-egy kötet terjedelme 320—600 oldal.

Ára kötetenként

Eddig a következő művek jelentek meg:

Kóbor: Komédiák. Nov. — **Biró L:** Glória. Nov. — **Balzac:** A szamárbőr. Reg. — **Zola:** Pascal orvos. Reg. — **Dickens:** Két város. Reg. — **Anatole France:** A Pinguinek szigete. Reg. — **Csehov:** Az orvos felesége és más novellák. — **Bölsche:** Szerelem az élők világában. Két kötet. — **Tolsztoj:** Hadzsi Murát. Reg. — Az ördög. Elb. — **Voss Richárd:** A költő és az asszony. Reg. — **Tóth Béla:** A boldogasszony dervise. — **Maupassant:** Egy élet. Reg. — **C. F. Meyer:** A barát násza és egyéb novellák. — **Heltai Jenő:** Hét sovány esztendő és más elbeszélések. — **Geijerstam:** Az öcsike. Az örök rejtély. Két reg. — **Anatole France:** Az istenek szomjaznak. Reg. — **Gabriele D'Annunzio:** A tűz. Reg. — **Murger:** Bohémvilág. Reg. — **J. V. Jensen:** D'Ora asszony. Reg. — **Szini Gyula:** A rózsaszinü hó. Novellák. — **Victor Hugo:** A párisi Notre Dame. Reg. Két kötet. — **Sudermann:** Egyszer volt... Reg. — **Gorkij:** Az anya. Társadalmi reg. — **Kellermann:** Az alagut. Reg. **Heijermaus Herman:** A vörös kalóz. Reg. — **A Fecske-család a levegőben.** Elb. — **Móricz Zsigmond:** Kerek Ferkó. Reg. — **Schnitzler Arthur:** Ouszti hadnagy. Elb. — **Maupassant:** Horla. Elb. — **Kóbor Tamás:** Cognac-idillek. Elb. — **Dell:** A sas útja. Reg. — **Mereskowsky:** Lionardo da Vinci. Reg. két kötet. — **Linnankosky:** Dal a tűzpiros virágról. Reg.

Kiadja az „Athenaeum" irodalmi és nyomdai részv.-társ.

Kapható minden hazai könyvkereskedésben.

FÖLDVÁRY IMRE

FÉRFIDIVAT- ÉS FEHÉRNEMÜ-RAKTÁRAI:

IV., Kossuth Lajos-u. 18.
(A Nemzeti Kaszinóval szemben.)
TELEFON 20—37.

és VIII., Rákóczi-út 7. sz.
= (Pannónia-szálloda mellett.) =
TELEFON 54—61.

Nagy kalapraktár

angol cilinderek, nemez- és szalmakalapok. Téli-, korcsolyázó-, utazó- és nyári sport-sapkák dús választékban.

Mérték szerint készit: angol szabásu női bluzokat, férfi- és női fehérnemüeket, legfinomabb kivitelben.

Ajánlja idényszerü különlegességeit; angol zefir, francia batiszt és angol flanell kelméket férfiingre és női bluzokra.

Hazai és angol uri és női kesztyük, vadász-mellények, sárcipők, esőernyők, sétabotok, kocsitakarók, plédek, női himalája-kendők, minden árban kaphatók.

ÁRJEGYZÉK BÉRMENTVE.

GYÖNGE, fejlődésben és tanulásban elmaradt GYERMEKEK, VÉRSZEGÉNYEK, BÁGYADTAK, IDEGESEK, munkától kimerültek, izgékony természetüek, korán kimerült FELNŐTTEK lábbadozók, megerőltetéstől vagy sebesüléstől lefogyottak nagy sikerrel használják erősitőszernek

HOMMEL HAEMATOGÉNJÉT.

Az étvágy visszatér, a szellemi és a testi erő gyorsan növekedik és az egész idegrendszer megerősödik tőle.

Az orvosi világ **20** esztendő óta **ideális erősitő szernek** ismeri: **vérszegénységnél, sápkórnál, gyomordaganatnál, maláriánál, cukorbetegségnél, neuraszténiánál és más idegbajoknál,** továbbá lázas betegségeknél és után: **(influenza, tüdőgyuladás, mellhártyagyuladás, tifusz, skarlát és kanyaró)** azután **csecsemőknél és szoptató asszonyoknál, csontbetegség, görvélykór, szamárköhögés, krónikus tüdőbetegségek, a tüdő tuberkulotikus betegségei, a csontszerkezet és a mirigyek betegsége ellen.**

Itt közlünk néhány orvosi véleményt, amennyit ilyen kevés helyen lehet.

A Dr. Hommel-féle hämatogennel asszonyoknál és leányoknál mindenkor legjobb sikereket értem el. (Dr. med. **Szántó Manó, Budapest.**)

A Dr. Hommel-féle hämatogent terhes, nagyon lefogyott asszonynál igen jó eredménnyel alkalmaztam. Az illetőt azelőtt különféle gyógyszerekkel látható eredmény nélkül kezelték. Csakis a Dr. Hommel-féle hämatogen használata közben javult az állapota. Étvágya támadt, az arcszin javult, a lelki állapot is kedvezően befolyásoltatott ugy, hogy az asszony erős gyermeket szült, amelyet maga képes táplálni. (Dr. med. **Stern M., Nagymágocs.**)

A Dr. Hommel-féle hämatogent vérszegény, lefogyott, fiatal szoptatós asszonyoknál alkalmaztam és az elért eredménnyel nagyon meg vagyok elégedve. (Dr. med. **Steinitz Adolf, Büdszentmiklós.**)

Értesitem, hogy már 5 év óta rendelem a Hommel-féle hämatogent és sápkóros leányoknál és vérszegény asszonyoknál **különösen szembetűlő sikereket** értem el. Háromhónapos gyermeknek, mely teljesen lefogyott volt, alig élt még, először csöppenként, aztán **fél teáskanálnyival adtam** a készitményből és igy ujra a gyarapodás felé hoztam. (Dr. med. **w. Millies, Quickborn,** Holstein.)

Három 8—10 éves **korban levő gyermeknek, kik nagyfoku vérszegénység és nagyon rossz emésztés folytán teljesen lefogytak és** testi erejüket végképp elvesztették volt, a Hommel-féle hämatogent adtam; a **fényes eredmény** nagyon meglepett, a gyermekek most viruló jó szinben vannak. (Dr. med. **Josef Kaltels, Seekirchen,** Salzburg mellett.)

A gyermekgyakorlatban számos esetben alkalmaztam a Dr. Hommel-féle hämatogent és mindig meg voltam elégedve az eredménnyel. Vérszegény, satnya, lábadozó pácienseknél már 3—4 heti használat után a testsuly és erő gyarapodását vettem észre. A gyermekek szivesen vették; a készitmény jó hatással van az étvágyra.

(Dr. [illegible]ik Arthur, gyermekorvos, a nyomorékok otthonának főorvosa, **Budapest.**)

Alkalmam volt a Hommel-féle hämatogent gyermekeken kipróbálni. A készitményről csakis a legjobbat mondhatom és soha**sem láttam** más szerről hasonló frappáns hatást. A vérszegénység már egy havi használat után eltünt, a gyermek jó étvágyat kapott és **napról-napra erősebb lesz.**

(Dr. med. **Rédei Manó, Szé[illegible]**)

A Dr. Hommel-féle hämatogen véleményem szerint kitünő idegzsongitó szer (brain-tood) és éppen az igazi az idegyengeség leküzdésére (brainfag), melyben ezidőszerint a tudomány legtöbb embere szenved. **Kartársaimnak a legmelegebben fogom ajánlani.**

Dr. **Gerland** tanár, **Blackburn,** Anglia.)

A Hommel-féle hämatogent több izben rendeltem és kipróbáltam, egyebek közt kisleánykámnál, ki kapcsolatban több hétig tartó hökhuruttal nagyobbmérvü operációs vérvesztésen ment keresztül és emiatt rendkivül gyenge és kimerült volt. **A nagyfoku étvágytalanság semmiféle szerre nem akart engedni, mig nem Hommel-féle hämatogent adtam. Már néhány nap mulva élénk étvágy mutatkozott,** a gyermek szembetünően erőre kapott és az első üveg elhasználása után a legsulyosabb tünetei a vérszegénységnek elmultak. Az **eredmény valósággal eklatáns volt!**

(Dr. med. **Adolf Richter. Leisnig.** Szászország.)

Értesitem, hogy a Hommel-féle hämatogen minden esetben, melyben alkalmaztam, különösen azonban **fiatal leányok sápkórja ellen kitünően bevált.**

(Dr. med. **Mátrai Gábor,** főorvos **Budapest.**)

Örömmel értesitem, hogy a Dr. Hommel-féle hämatogennel elért eredményekkel nagyon meg vagyok elégedve. A szert szivesen veszik **és** jól türik. Nagy vérvesztések után, ulcus **ventriculinél** és lázas gyern[illegible]ekágy után visszamaradt **nagyfoku gyengeségnél** eklatáns eredményeket láttam.

(Dr. med. **Frankl Mór, Trencsén.**)

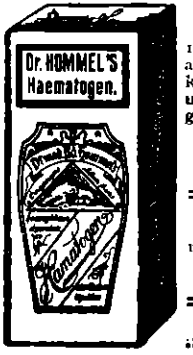

A Dr. Hommel-féle hämatogent nők vérszegénysége 10—12 esetében, hol más készitmények sikertelenek voltak, a legjobb eredménnyel rendeltem. **Fiatal 32 éves asszony, ki mindig gyenge és halvány volt, 4 üveg használata után 6 kilót és 10 üveg használata után már 10 kilót gyarapodott.**

(Dr. med. **Schaffer, Mezőkovácsháza.**)

Figyelmeztetés a hamisitásokra!

Kérje nyomatékosan a **Hommel-féle Haematogént** s ne szedesse rá magát utánzattal!

Kapható gyógyszertárakban és droguistáknál

Egy palack ára 4 Korona.

5531

A GYERMEKEK
leghatalmasabb
erősitő- és tápszere

A ZOLTÁN-FÉLE
CSUKAMÁJOLAJ

melyet könnyü emészthetősége és kellemes ize miatt nem pótol semmi más.

Üvegje 2 korona.

ZOLTÁN BÉLA
gyógyszertárában
Budapest, V., Szabadság-tér.

ITT TESSÉK A LAPOT LEVÁGNI.

KINCSES KALENDÁRIOM 1915-re.

ÖNKÉNTES DOLGOZÓTÁRSAINKHOZ.

Az olyan vállalkozásnál, mint a milyen az olvasó előtt lévő ***Kincses Kalendáriom****, az olvasók a legbecsesebb dolgozótársak. Kérjük is őket, hogy bennünket tanácsukkal, utbaigazításukkal, ötletükkel támogatni szíveskedjenek. Ez a lap arravaló, hogy megfigyelésüket, kívánságukat, tanácsukat velünk közöljék.*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Aláírás és cim: .....

.....

Tessék ezt a lapot a pontozott vonal hosszában kivágni és borítékban, a Kincses Kalendáriom szerkesztőségéhez cimezve (Budapest, Rökk Szilárd-utca 4.) legkésőbb 1915 junius 1-ig megküldeni.

Sorsjegyek, osztálysorsjegyek, igérvények a legelőnyösebb feltételek mellett kaphatók a „Hermes" Magyar Általános Váltóüzlet R.-T.-nál Bpest, Koronaherceg-u. 5.

1915

ÖNKÉNTES DOLGOZÓTÁRSAINKHOZ.

(Folytatás.)

Aláírás és cím:

*Tessék ezt a lapot a pontozott vonal hosszában kivágni és borítékban a Kincses Kalendárium szerkesztőségéhez címezve (Budapest, Kökk Szilárd-utca 4.) legkésőbb **1915 június 1-ig** megküldeni.*

ITT TESSÉK A LAPOT LEVÁGNI.

KÖZSÉGEK FIGYELMÉBE

KÖZVILÁGITÁS.

Utak és terek világitására ajánljuk kb. 750 gyertyafényü O. V. és AUER I. jelü petroleum-izzófény-lámpáinkat.

Utcák világitására ajánljuk kb. 400 gyertyafényü O. IV. és AUER III. a. jelü petroleum-lámpáinkat.

Lámpáink természetes nyomás alatt légvagy szénsavszivattyuzás nélkül működnek.

Vihar- és esőmentes! Egyszerü kezelés! Egyszerü megbizható szerkezet! Csinos külalak!

Komoly érdeklődőknek kivánatra ingyen próbavilágitás. Meghivásra szakhivatalnok kiküldése.

TELEFON:
16–50.
16—54.
20–53.
12—90.

Magyar Gázizzófény Részvénytársaság

Budapest, VI., Vilmos császár-út 3.

Uj Idők

Szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes hetilap

Szerkeszti Herczeg Ferenc

XX. évf. 1914. október 1. 40. szám.

Az Uj Idők ma fokozottabb mértékben szolgálja célját, mint eddig.

Célja: a közönség választékos irodalmi igényeinek kielégítése.

Eszközei: a legelső magyar szépirók és művészek gárdája. Valamennyi számán rajt van a szerkesztő Herczeg Ferenc irodalmi jegye: ötlet, izlés, komoly tartalom és finomság. Ez az Uj Idők erőssége. Ez adja meg előkelő szinvonalát. Husz éve ez az uralkodó hangja, stilusa. S ez tette a közönség kedvelt hetilapjává.

„Gróf Monte Cristo" páratlan sikerü regénye után újabb ajándékkal kedveskedik az UJ Idők előfizetőinek. Megirattuk Adorján Andor, Farkas Pál és Seres Lászlóval minden idők és minden nemzetek legérdekesebb korszakát, a francia forradalom **és** császárság históriáját **„Forradalom és Császárság"** cim alatt. A nagy 1600 oldalas munka **nyolc tartalmas kötetben** jelenik meg és nincs regény, amely érdekfeszitőbb volna e nagy históriai munkánál. A **„Forradalom és Császárság" első kötetét,** gyönyörü kiállitásban, **ingyen** adjuk minden előfizetőnknek. A további hét kötetért a bekötés és postaköltség fejében 80 fillért kérünk kötetenként.

Az UJ IDŐK előfizetési ára:

Negyedévre	**5** kor.
Félévre	**10** kor.
Egész évre	**20** kor.

Az Uj Idők kiadóhivatala

Budapest, VI., Andrássy-út 16.

Mutatványszámot szivesen küld a kiadóhivatal.

KÉPES GYERMEKLAP
Szerkesztő: GAÁL MÓZES
MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP

Budapest, 1914. október 1. Egész évre 10 kor. Félévre 5 kor. Negyedévre 2.50 korona. Egyes szám ára 20 fill. XXV. évfolyam 40. szám.

EZER meg ezer betü, ezer meg ezer gyermek hirdeti, hogy a a magyar fiunak, leánynak nincs kedvesebb játszótársa, barátja, szórakoztatója, tanitója **Az Én Ujságom**-nál. Ahány vasárnap reggel van egy esztendőben, annyiszor köszönt be az ő kis olvasóihoz.

Ajándékkönyvről is gondoskodtunk. A **Robinson** című kitünő ifjusági művet kapjátok ingyen. Egri György ügyes tolla irta meg a ti számotokra, Mühlbeck bácsi rajzolt hozzá képeket. Ezt a remek ajándékkönyvet fűzve minden új előfizető megkapja.

AZ ÉN UJSÁGOM előfizetési ára:

Az ingyenes könyvvel együtt negyedévre 2 korona 50 fillér.
Az ingyenes könyvvel együtt félévre 5 korona — fillér.
Az ingyenes könyvvel együtt egész évre 10 korona — fillér.

Az Én Ujságom ingyen könyvtárában Cooper örökszép Bőrharisnya-történeteinek mind az öt kötete már megjelent: **Vadölő, Utolsó mohikán, Utmutató, Vadfogó, Bőrharisnya.**

Az Én Ujságom új előfizetőinek kedvezményes áron adjuk ezeket a régebben megjelent köteteket. És pedig kötve 1.— koronáért, fűzve 50 fillérért.

Az Én Ujságom kiadóhivatala

Budapest, VI. ker., Andrássy-út 16. sz.

Mutatványszamot szivesen küldunk.

1915

KINGSES KALENDÁRIOM

A

GYAKORLATI ÉLET ÁLTALÁNOS UTMUTATÓJA

TIZENKILENCEDIK ÉVFOLYAM

BUDAPEST

RÁKOSI JENŐ BUDAPESTI HIRLAP UJSÁGVÁLLALATA R.-T. KIADÁSA

VIII., JÓZSEF-KÖRUT 5. SZÁM.

Sorsjegyek vételét, úgyszintén eladását készpénzfizetésre és kis havi részletfizetések ellen a legmtányosabb feltételek mellett eszközli a „Hermes" Magy. Ált. Váltóüzlet R.-T. Bpest, IV., Koronaherceg-u. 5.

MAGYAR LÁNYOK

KÉPES HETILAP
FIATAL LÁNYOK SZÁMÁRA
SZERKESZTI: TUTSEK ANNA

MEGJELEN
MINDEN VASÁRNAP

Budapest, 1914. október 1. Egész évre 12 kor., félévre 6 kor., negyedévre 3 korona. — Egyes szám ára 30 fill. XX. évfolyam, 40. szám.

Derült és mosolygó ez a képes hetilap, mint egy fehér leányszoba. Hangja, tartalma, iránya kettős célt szolgál: szórakoztat és tanit, ismereteket terjeszt, csupa olyat, ami a fiatal leányok számára nélkülözhetetlen, hasznos és nemes. Irói közé a jelesebb magyar irók egész gárdája tartozik. Szépirodalmon kivül állandó rovatai vannak a háztartás, kert és konyha, kézimunkák, női foglalkozások, a divat stb. számára.

Előfizetési ára:

Negyedévre **3** korona. * Félévre **6** korona.

Egész évre **12** korona.

Kiadóhivatal: BUDAPEST VI., Andrássy-út 16.

Mutatványszámot ingyen küld a kiadóhivatal.

TARTALOM-JEGYZÉK.

Aboukir 371
Abszolutizmus 47
Acre 78
Aden 208
Adó 144
Afrika 218
Ajándékok 145
Akadémia főlavatása . 130
Akusztikus típus . . . 274
Alagútak 255
Alapítványi hölgy . . 211
Albatrosz repülőgép . 204
Albertus Magnus . . . 224
Albrecht herceg . . . 346
Albumin 295
Alezredes 252
Alkotmány gőzös . . . 365

Ácsbogár 220
Államfők 300
Állami tisztviselők címe 212

Baccalaureus 214
Bach-törvények . . . 71
Bahama-szigetek . . . 298
Bak 22
Balesetek a fővárosban 134
Balogh Jenő 135
Bardanesz Leó . . . 364
Baril 78
Baross Gábor 123
Bartal György 135
Batthyány Lajos . . . 230
Bánffy D. báró . . . 119
Bárányhimlő 283
Bárczay Oszkár . . . 225
Bárók címe 210
Bebel Ágost 194
Bedekovich Kálmán . 138
Beiratások 25
Belga mértékek . . . 78
Belgrádi vár. 367
Belső politikai események 155
Belügyminiszterek . 123
Bem 226
Beoltás 17
Beőthy László 135
Beőthy Zsolt 75
Berzeviczy Albert . . 135

Calieus 275
Cambon nagykövet . . 351
Casa Antal 369
Castrum 290
Cattaro 372
Centime 150
Cerimoniák 209
Christen-telek 50
Ciganovics Milán . . 347
Címek 209
Címletek 144
Clussenberch Márton . 316
Cody ezredes 197
Comes 290

Altábornagy 212
Altkirch 352
Amerika 219
Amerikai mértékek . . 78
Amerikai pénzek . . . 150
Amphion páncélos hajó 369
Andrássy Gyula gróf . 119
Angol arány 150
Angol mérföld 78
Angol mértékek . . . 78
Angol véka 78
Antal Gábor 194
Antivari bombázása . 369
Apafi Mihály 294
Apát 212
Apostoli főjegyző . . 211
Apponyi Albert gróf . 135

Állatkert 51
Állatkör jegyei 22
Állatorvosi főiskola . . 25
Április 35

Beszálló fogadók . . . 270
Besztercei orosz betörés 364
Betegen töltött napok 88
Bethlen András gróf . 135
Bevonulás 25
Bezerédj István . . . 230
Bezerédj Viktor . . . 194
Bérmálás 17
Biboros címe 211
Bieder D. aviatikus . . 196
Bihar Ferenc 138
Bika 22
Bilochus 291
Bírák címe 212
Bittó István 119
Biztosítás 144
Black Prince 303
Bogdanovics L 194
Bolygók 22
Bolygók járása 45
Bonaparte-család . . . 301
Boné de Lapeyrère admirális 369
Bonnier aviatikus . . . 199
Borchgrave Emil . . . 110
Bordeaux 351
Borostyánkoszorús . . 214
Bourbon-család 301

County 290
Cressy angol csatahajó 371
Cziráky-ház 267
Csabai Pál 79
Család jelszava 18
Család krónikája . . . 17
Csapadék 45
Csapadék elraktározása 326
Csáky Albin gróf . . . 135
Csáky-oltár 323
Csányi László 231
Cs. és kir. asztalnokok címe. 211
Cseh Ervin 138

Arany János 71
Aranykulcsos vitéz . . 211
Arany pénzek 150
Arany piaszter 150
Aranysarkantyús vitéz 211
Aranyszám 23
Ararát 293
Arbe 243
Archipraeco 290
Argaud-gáz 267
Asszociativ típus . . . 274
Asztalnokok címe . . . 211
Asztalos Pál 227
Auditiv típus 274
Augsburg csatahajó . . 369
Augusztus 39
Aviatika fejlődése . . 196

Általános mérték-táblázat. 78
Árnyék-rajzok 280
Ázsia 217

Bölcs Leó 223
Bőjti rendelet 31
Bőjtnapok 23
Braziliai mértékek . . 78
Brebiri grófok. 250
Breslau 369
Briey elfoglalása . . . 352
Brindejonc 196
Brüssel elfoglalása . . 352
Bua-sziget. 250
Budai hegyek 82
Budai Lánchid-tér . . 96
Budapest házai 91
Budapesti házasságok . 125
Budapesti színházak ujdonságai 183
Budapesti válóperek . . 81
Budapest magassági pontjai 65
Budapest nemzetiségei 93
Budapest népessége . . 116
Budapest parkjai . . . 50
Budapest telkei 90
Budapest utcái 56
Burián István báró . . 123
Bushel 78
Bülow János. 105
Büntettek Budapesten. 132

Cs. és kir. kamarások címe. 210
Csernovic elfoglalása . 363
Csetepaték a Kárpátokban 363
Csetverik 78
Csezmei Ugrin. 250
Csillag a rendjelhez. . 214
Csillagászati esztendő . 22
Csillagkereszтes hölgy. 211
Csingtau. 370
Csornai prépost 212
Csúcshely 82
Csütörtökhelyi Pleta . 320

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállítója, drogua-üzletében Budapest, IV., Muzeum-körut 5. sz. Sásliliom arcpora (Xiris) 1 doboz 1.20 K.

Dalmát városok . . . 243
Arányi Ignác 135
Daucourt 199
Dán arany 150
Dániel Ernő báró . 135
Dán mértékek 78
Deák Ferenc 227
December 43
Derék-mérték 44
Dessewffy Emil gróf . 130
Délkör 215

Diefenbach 281
Dieuzei csata 352
Diftéria 283
Dinamit 97
Dinár 150
Diplomácia i események 173
Diplomaták címe . . . 213
Disznófő 82
Díszszemle 25
Divald Kornél 317
Dobos István 197

Doktori címek 214
Doppler Ferenc 79
Double eagle 150
Dreadnoughtok 302
Dresden cirkáló . . . 369
Drina 366
Dry farming 326
Dubail tábornok . . . 349
Dukát 150
Dumas Pesten 115
Dzsingisz kán 293

Eagle 150
Ecsetkezelés 236
Egyenlítő 215
Egyenrangu családok . 300
Egyesült-Államok vagyona 381
Egyetem 269
Egyetem éve 25
Egyetemi tanárok címe 213
Egyházi események . . 178
Egyházi év 23
Egyházi ünnepek . . . 23
Egyiptomi kultura . . 309

Egyiptomi pénzek . . . 150
El 78
Elemi csapások 189
Elemi iskola 25
Elfáradás 276
Elhelyezett tőkék . . . 144
Előadások kezdete . . 25
Előesti böjt 23
Emlékezetes évfordulók 17
Emlékezés 273
Emmich tábornok . . . 347
Enyhített böjti napok . 31
Eötvös József báró . . 47

Epakta 25
Epakta-tabella 29
Eperjesi sz. Adalbert . 324
Eratoszteesz 266
Erdély Sándor 135
Erkel Gyula 89
Ermolai püspök 244
Erzerumi Jakab 294
Esterházy-képtár . . . 105
Esztendő kronológiája . 21
Esztergomi fogolytábor 366
Európa 217
Expressz küldemények 392
Ezüst piaszter 150

Égboltozat 45
Egerfa-légy 221
Életbiztosítás 146
Ércpénzek 150

Érsek 211
Északi-tengeri flotta . 369
Évfordulók 17
Év halottai 192

Évi kiadások 144
Év közepe 21
Évszakok kezdete . . . 21
Év története 155

Fabiny Teofil 135
Farkasvölgy 82
Farsang 23
Fathonn 78
Fáradtság 276
Február 33
Fehér hattyú 104
Feilitzsch Artur báró . 135
Fejérpataky László . . 246
Fejérváry Géza báró 123, 194
Feleség ruházata . . . 145
Felöltő-mérték 44
Felső kereskedelmi isk. 25
Ferenc Ferdinánd 194, 345
Ferenc József-rend . . 214
Fertőző betegségek . . 282
Festa fori 23
Festetich Andor gróf . 135
Festetich György gróf . 123

Feszty Árpád 194
Félszigetek 216
Férj ruházata 145
File pusztulása 259
Finn mértékek 78
Fiume 207
Fogadók 270
Fogadó-napok 152
Fogarassy Mihály . . 84
Folyók 217
Font sterling 150
Forró égöv 215
Fókasz Leó 304
Föld 22
Földkösi-tengeri flotta 369
Földmüvelési miniszterek 135
Föld nagysága 215
Föld népei 215

Földünk természeti viszonyai 215
Földünk vándorútja . 374
Főapát 212
Főgimnázium 25
Főhírvivő 290
Főreáliskola 25
Főúri családok 331
Francia arany 150
Francia mértékek . . . 78
Francia nemzeti vagyon 381
Frank 150
Frank képviselő 348
French tábornok . . . 350
Füles bagoly 47
Fürdők 270
Fűtés 144
Füvész-kert 51
Fűzőmérték 44

Gabelsberger 47
Galicia 390
Galléros gyik 382
Gallon 78
Ganz Ábrahám 97
Garros 198
Gaszaretz 235
Gau 290
Gazdasági események . 187
Gácsország 390
Geguss Gusztáv 135
Gellérthegy 82
Ghillány Imre báró . . 135
Ghyczy Kálmán . . 123

Gibraltar 208
Giesl báró 346
Gimnázium 25
Glosius Sámuel . . . 269
Goeben 369
Gorilla 383
Gorove István 135
Goschen nagykövet . 352
Govrik érsek 294
Görgey 226
Görögkeletiek esztendeje 24
Görög mértékek . . . 78
Gramm 78

Grassalkovics herceg . 47
Greguss Ágost 71
Grey 348
Griff 104
Groteszk állatia . . . 382
Grófok címe 210
Günther Antal 135
Gyalogsági tábornok . 212
Gyarmati harcok . . . 368
Gyermekhalandóság Budapesten 84
György Endre 135
Gyulafehérvári dombormüvek 314

Hadi lobogó 22
Hadüzenetek 348
Hajnik Károly 79
Halálokok Budapesten 83

Halics 390
Hamburg 208
Hamisított képek . . . 235
Hangyaevő 383

Harisnya-mérték . . . 44
Harkányi János báró . 135
Hastifusz 284
Határnapemlékeztető . 30

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fenségének kamarai szállítója, drogua-üzletében Budapest, IV., Muzeum-körut 5. sz. Kölni viz 1 üveg 70, 3 üveg 2 korona.

Havi bevételek és kiadások 52
Havi feljegyzések . . . 15
Hazai Samu báró . . . 138
Hazug gyermekek . . . 257
Háború és sport. . . . 388
Házasságok 17
Házbér 144
Házmester. 147
Háztartási költségek . 144
Háztulajdonos feljegyzései 147
Hegedüs Ferenc. . . . 135
Hegedüs Sándor. . . . 135
Hektowatt. 78
Heltai Ferenc 194
Helyi expressz. . . . 397
Helyi középidő 31
Helyközi telefonforgalom 398
Hercegi családok . . . 301
Hercegovinai betörés . 366
Hercegprimás 211
Herschel jóslatai . . . 45
Héthársi Madonna . . 322
Hidak 255
Hideghéthy főispán . . 368
Hieronymi Károly. . . 123
Himlő 284
Hogue csatahajó . . . 371
Hohenberg hercegnő . 194
Hold fényváltozásainak kiszámítása 29
Holdfogyatkozások . . 22
Holdkelte 45
Holdkulcs 23
Hollandi arany 150
Hollandi mértékek . . 78
Hongkong 208
Honoris Causa doctor . 214
Honvédelmi miniszterek 135
Horánszky Nándor . . 135
Horváth Boldizsár. . . 135
Horváth-kert 50
Horváth Mihály. . . . 115
Horvát miniszterek . . 138
Hosszmértékek 78
Hunkár Antal. 231
Hústilalom 31
Húsvéti táblázat. . . . 206
Idegen ércpénzek. . 150
Idegen mértékek . . . 78
Időjárás 45
Időmérés 28
Igazságügyminiszterek 135
Ijjászok 225
Ikrek 22
Influenza 284
Ingatlanok jövedelmei 145
Ingmérték. 44
Interurbán telefonforgalom 398
Iparosok 269
Iskolai esztendő. . . . 25
Ismert meteorraj . . . 380
Istálló 144
Izisz. 259
Izraelita naptár 24
Jagodaja 367
Jankovich Béla. . . . 135
Január. 32
Januári feljegyzések . 45
Japáni cápa 383
Japáni mértékek . . . 78
Japáni ultimátum. . . 370
Jánoshegy. 82
Járványok 282
Jászói prépost 212
Jekelfalussy Lajos. . . 138
Jellicoe admirális . . 369
Jelzálogterhek. . . . 147
Joakim herceg 347
Joffre tábornok . . . 349
Josipovich Géza . . . 138
Josipovich Imre 138
Jósika Miklós báró . . 75
Jósika Samu báró. . . 123
Jótékonyság 145
Jövedelmek és terhek . 146
Július 38
Június. 37
Jupiter 22
Kabát-mérték 44
Kajdán vezér 250
Kalap-mérték 44
Kalimegdán 367
Kamarások címe . . . 210
Kamatos kamat táblázata 119
Kamatszámítás 148
Kaméleon 382
Kanonok 212
Kardinális címe . . 211
Katasztrófák 189
Katonai események . . 185
Katonai esztendő . . 25
Katonatisztek kitüntetése 213
Kazein 295
Kálmán király 249
Kántorbőjt 23
Kávéházak 270
Kecskehely 82
Kemény Gábor báró . 135
Kempelen Győző . . 79
Kenyérmezei fogolytábor 366
Kereskedelmi iskola . 25
Kereskedők 269
Keresztelés 17
Kerékpár a háborúban 389
Kerkápoly Károly . . 123
Keskenyfejű bogár . . 221
Keztyűmérték 44
Kéménysöprés 147
Képviselőház 1848-ban 227
Képviselők címe . . . 210
Khuen-Héderváry K. . 119
Kiaucsau 370
Kifizetendő összegek . 146
Kilogram-méter . . 78
Kilowatt 78
Kinai mértékek 78
King George 303
Kimerülés 277
Kis bolygók. 22
Kitchener lord . . . 350
Klotievác 365
Kluck tábornok 348
Kocsi 144
Konstantinápoly . . . 207
Konfuise 272
Konyhaköltségek . . . 144
Korcsmák 270
Kórtani ismertetőjelek 23
Kos 22
Kossuth Ferenc. . 135, 194
Kossuth Lajos 226
Kovacsevics István . 138
Kovás puska 225
Kőbánya 271
Köbmérték 78
Kölcsönadott könyvek 153
Kölcsönadott összegek 145
Könyvtárunk 153
Környékbeli telefon . . 398
Körösmező 363
Kötvények 144
Középkori szobrászat . 312
Közmunka- és közlekedésügyi miniszterek 135
Közoktatásügyi miniszterek 135
Közönséges esztendők 21
Közös ügyek 169
Községi parkok Budapesten 50
Köztársasági párt . . . 155
Krakovia 391
Krezimir király . . . 247
Kristóffy József 123
Kronológia 21
Krupanje 367
Kubinyi Ágoston . . 79
Kultuszminiszterek . . 135
Kücsiik Szaid 194
Külföldiek Budapesten 74
Külföldi események . . 170
Külföldi mértékek . . 78
Külföldi pénzeslevelek 393
Külföldi táviratok . . . 399
Külföldi telefon-forgalom 398
Külföldi utalványok. . 392
Külföldre szóló postacsomagok 396
Külvárosi ház Pesten . 104
Kyeser Konrád 224
Lakásbérlő főljegyzései 147
Lakások Budapesten . 100
Lappangási időszak . . 282
Latin érem-unió . . . 150
Laub Nándor 75
Laurie 235
Láb 78
Láng Lajos 135
Lányi Antal. 196
Lányi Bertalan 135
Leccetoi freskó 225
Lechner Ödön. 194
Leghosszabb utcák Budapesten 57
Legmélyebb fúrások. . 216
Legnagyobb messzelátók 385

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója, drogua-üzletében Budapest, IV., Muzeum-körut 3. sz Kölni viz közép üveg 1 K, 3 üveg 2.80 K.

Legnagyobb hegyek . . 215
Legnagyobb szigetek . 216
Lemberg 367
Lengyelek Budapesten 74
Lengyelország. 390
Letört aviatikus. . . . 196
Levelezőlapok. 397
Levéi-bogár 221
Levélpostai küldemények 397
Lew 150
Légsúlymérő 45
Légszesz. 147

Madarász László . . . 230
Magánparkok Budapesten 50
Magyar arany 150
Magyar aviatikus-verseny 197
Magyar korona görög érmen 304
Magyar kürt 79
Magyarország miniszterei 119
Magyar-osztrák közösügyek 169
Magyar sajtó 79
Mailáth György 231
Majdanka 364
Manouzy tábornok . . 350
Marco Polo 265
Margitsziget. 51
Markovics Iván 47
Marokkói mértékek . . 78
Mars. 22
Mars déli sarka . . . 375
Max polgármester. . . 351

Nadrágmérték 44
Nagybocskói ütközet 363
Nagy épületek 256
Nagy Lajos 390
Nagy nemzetek gazdasága. 381
Nagyságos cím 210
Nagy tengerek mélysége 215
Namur 352
Nap 22
Nap belseje 378
Napfogyatkozások. . . 22
Nap foltjai 379
Naphegy 82
Napi halandóság Budapesten. 141
Napi kiadások 47
Napkelte 45
Napkör 23
Napoleon, III.. 225
Naptár 1915-re. 27
Narodna Obrana . . . 346
Nápolyi László 247
Nemzetek gazdasága. 381
Nemzetiségek Budapesten 93
Nemzeti ünnepek . . . 25
Nemzetközi politika . 173
Neptun 22
Neszterov pilóta. . . . 198
Newyork 208
Német arany 150
Német mértékek . . . 78
Libau 369
Licenciátus 215
Ligeti Antal. 71
Lipót-rend 213
Lipótvárosi templom . 47
Lisszabon 208
Liszt Ferenc. 84
Liszt oratóriumának bemutatása 122
Liverpool 208
Livre 78
Ljesnica 366
Lodoméria 390
Lonka. 364
Lonovics érsek 231
Lovassági tábornok . 212
Lovcen-hegy 371
Loznica 366
Lóerő 78
Lónyay Menyhért . . 119
Lőcsei Pál. 317
Lublin. 364
Lujza 17
Lukács Béla. 135
Lukács György 135
Lukács László. 119

Mácsik Mária 71
Május 36
Máramarosi harcok . . 363
Március 34
Mária Terézia 391
Márka 150
Más világok, mint a mienk 239
Megjegyezni való címek 151
Megrögzítő képesség . 273
Megtartóztatási napok 31
Megvásárlandó könyvek 153
Mellékbolygók 22
Mellény-mérték 44
Menekülés Debrecenbe 226
Menelik 194
Merkur 22
Messzelátók 385
Metropolita 211
Mexikói mértékek . . 78
Mérleg 22
Mérték-táblázat 78
Mértékvétel 44
Méter-kilogram 78
Méter-rendszer 78
Mikó Imre gróf. . . . 135
Millerand 349
Milreisz 150
Miniszterelnökök . . . 119
Mistral 194
Mitrovicai csata 367
Molekulák lefotografálása 305
Moltke tábornok . . . 348
Monitoraink. 365
Montenegrói hadüzenet 365
Mozgóképek a tenger fenekéről 296
Mozgó ünnepek 21
Munka-típusok 279
Munkácsy Mihály . . . 79
Muzeum-kert 51
Műegyetem éve 25
Műszaki mértékek . . 78
Művészeti események . 179
Művészi sportérmek. . 386

Német nemzeti vagyon. 381
Német trónörökös. . . 345
Népliget. 50
Névnapok jegyzéke . . 46
Nikita király 345
Ninoszkláv bán 250
Nobel 97
Normafa. 82
Norvég arany 150
Norvég mértékek . . . 78
November 42
Növényzet a bolygókon 376
Nyár 21
Nyelesszemű légy . . . 220
Nyilas. 22
Nyiri Sándor 138
Nyomtatvány portó . . 397

Obrenovác 366
Oceánia 219
Oere. 150
Oka 78
Okiratok bélyege . . . 400
Október 41
Olasz mértékek 78
Olasz nemzeti vagyon. 381
Olesniczky érsek . . . 322
Once. 78
Orangután. 382
Orbán Balázs báró . . 105
Orczy Béla báró. . . . 123
Orczy-kert. 51
Ordódy Pál 135
Oriás pangolin 383
Orion 303
Orleans-család. 301
Orosz arany 150
Orosz betörés 363
Oroszlán. 22
Orosz mértékek 78
Orosz mozgósítás . . . 348
Orosz nemzeti vagyon. 381
Orseolo Péter 244
Orsz. képviselők címe. 210
Országos színek 22
Orvosi költségek . . . 145
Oszegovics püspök . . 47
Osztrák színek 22
Ozirisz 259
Ozman Szultán 369
Ó-egyiptomi kultura . 309
Ökörmező 363
Öngyilkosok. 92
Örmények eredete. . . 293
Örök naptár. 20
Ötven évvel ezelőtt . . 47
Őrségi családok 331

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállítója, drogua-üzletében Budapest, IV., Muzeum-körut 5. sz. Kölni viz nagy üveg 2 K, 3 üveg 5.60 K.

Pago szigete 247
Palotahölgy 211
Pallavicini E. 194
Pangolin 383
Pannonhalmi főapát . . 212
Pap Béla 138
Parancsolt bőjtnapok . 23
Parkok Budapesten . . 50
Parlamenti események 155
Parroy erőd 352
Pasics 345
Pasquier báró 202
Pathfinder 371
Patisz Károly 267
Pauler Tivadar 135
Pákh Albert 79
Pápai kamarás 211
Pázmándy Dénes . . . 226
Pedagógiai események 184
Pejacsevich Péter gróf 138
Pejacsevich Tivadar gr. 138
Penny-weight 78
Perczel Béla 135
Perczel Dezső 123
Perczel Mór 228
Perényi Zsigmond . . . 229
Periskop 384
Pervezi csata 352
Perzsa mértékek 78
Pesti városligeti tó . . 114
Pesti Vigadó megnyitása 112
Pest 80 év előtt 267
Petrarca 224
Petrovics Arisztid . . . 199
Pezeta 150
Péchy Tamás 135
Pécsi dombormüvek . . 312
Pégoud 197
Pénzes levelek 393
Pénzügyminiszterek . . 123
Péter király 345
Péterfy Sándor 194
Piaszter 150
Pietà 320
Pince 144
Plebános 212
Plinius 243
Plósz Sándor 135
Poincaré 349
Póla 370
Polgári egyének rendjelei 213
Polgári esztendő . . . 25
Polgári ünnepek . . . 23
Polgárok 268
Polónyi Géza 135
Popper D. 194
Portó 392
Portugál arany 150
Portugál mértékek . . 78
Posta nyolcvan évvel ezelőtt. 271
Posta-tarifa 392
Potiorek táborszernagy 368
Potter 236
Prágai Szent György . 316
Prelátus 212
Prépost 212
Primás. 211
Progar 366
Pro litteris et artibus . 214
Protestánsok esztendeje 24
Próbamozgósítás . . . 348
Przemysl 364
Pud 78
Puskapor feltalálása. . 222
Püspöki kar bőjti rendelete 31
Püspökök címe . . . 211
Queen Elisabeth . . . 303
Quessa 247
Quinet Edgar 370
Quintal 78
Rugadós betegségek . 282
Rahó 364
Rajner Pál 123
Raigok 209
Ráday Gedeon gróf . . 138
Rák 22
Reáliskola. 25
Recentek 88
Reis 150
Rendelt bőjtnapok . . 23
Rendjel-adományozás . 213
Réczey Imre 194
Repülőgépek a háborúban 389
Repülőgépmodellverseny 198
Régi dalmát városok . 243
Régi magyar szobrok . 312
Régi magyar vármegye 290
Régi pénzek 288
Régi térképek. 261
Részvények 144
Rixdaler. 150
Roger Baco 223
Rokonság 17
Román lodomér király 390
Román mértékek . . . 78
Római adószám 23
Római katolikusok esztendeje. 23
Római szandál 275
Rubens 235
Rubel 150
Rubeola 285
Ruházat 145
Rupprecht trónörökös. 346
Sabác. 366
San folyó 363
Sanghai 208
Sarkkör 215
Sándor szerb trónörökös 317
Schicht-verseny 201
Schwarz Bertold . . . 223
Sebenico. 251
Seborvosi tanfolyamok 270
Selmecbányai sz. Katalin. 322
Serényi Béla gróf . . . 135
Shilling 150
Sikorszky aviatikus . . 201
Simonyi Lajos báró . . 135
Singapore 208
Skerlecz Iván báró . . 155
Somogyi Antal 127
Sorsjegyek jegyzéke. . 86
Sorsjegyek utolsó húzása 62
Sovereign 150
Spanyol mértékek . . . 78
Sportérmek 386
Sport és háboru 388
Stadion 78
Steinschneider Lily . . 197
Stepanovics tábornok . 367
Sterling 150
Stoss. 317
Stotinki 150
Stüler építész 79
Suhr-cirkusz 75
Sulymértékek 78
Sulyportó-tarifa 394
Superintendensek címe 211
Sürgős csomagok . . . 394
Svábhegy 82
Svájci mértékek 78
Svéd arany 150
Svéd mértékek 78
Szaitafernesz 235
Szamárköhögés . . . 286
Szandál 275
Szanok 391
Szapáry Gyula gróf . . 119
Szaturnusz 22
Szazsen 78
Szegények intézete . . 271
Szemere Bertalan . . . 71
Szemételhordás 147
Szemölcsös vadkan . . 382
Szende Béla 135
Szent Erzsébet-oratorium 122
Szent György 316
Szent István-rend . . . 213
Szent Kristóf 244
Szentszéki ülnök . . . 211
Szeptember 40
Szerb háború 364
Szerb metropolita címe 211
Szerb mértékek 78
Szerémségi szerb betörés. 366
Szertartások 209
Szerzetesek 212
Szerződések bélyege . 400
Széchen gróf nagykövet 352
Széchenyi Béla gróf. . 84
Széchenyi Gyula gróf . 123
Széchenyi István gróf . 269
Széchenyi Manó gróf . 123
Széchenyi Ödön gróf . 110
Széchenyi Pál gróf . . 135
Székely Ferenc 135
Székely Mihály 197
Széll Ignác 194
Széll Kálmán 119
Szép Juhászné. 82
Szigetvár csatahajó . . 369
Szigorú bőjti napok. . 31
Szilágyi Dezső 135
Színházi ujdonságok . 183
Szinnyei József 194
Szlávy József 119
Szobrászat. 312
Szociálpolitikai esem. . 187
Szoknyamérték 44

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállítója, drogua-üzletében Budapest, IV., Muzeum-körut 5. sz. Borgia-hajszesz 1 üveg 1.— és 1.80 K.

Szolgabiró 291
Szolgaszemélyzet . . . 144
Szögyény-Marich László 123
Szökő évek 21
Szőrdy Szilárd 386
Szőnyegtisztitás 147
Születések 17
Születésnapok 57
Szürke vadász 256

Takács Mihály 194
Tallián Béla 135
Tankosics őrnagy . . . 347
Tavak 217
Tavasz 21
Tábori vonat 362
Tábornokok 212
Táborszernagy 212
Táborozás 25
Tájói sz. János 322
Táncterem 270
Társadalmi események 155
Táviró tarifa 399
Tcsarka 78
Tej 295
Tekintetes cím 210
Telcsi csata 364
Telefon-díjszabás . . . 398
Teleki Géza gróf . . . 194
Teleki József gróf . . 269
Teleszky János 135
Temetők 271
Tengerészeti események 185
Tengerfehérvár 252
Tengeri harcok 371
Tengeri hordó 78
Tengeri mérföld . . . 78
Tenger útjai 207
Teodo erőd 373
Terhek 146
Természeti évszakok . 22
Természet rejtélyei . . 220
Területmérték 78
Testgyakorlás Budapest iskoláiban . . . 386
Teszton 150
Tetrangurión 248
Tél 21
Térti vevények 397
Tifusz 284
Tisza István gróf . . . 119
Tisza Kálmán 119
Tisza Lajos gróf . . . 123
Tiszteletbeli doktorok. 214
Tiszti kereszt 214
Tiszti kinevezések. . . 25
Tompa Mihály 110
Tonna 78
Toronya 363
Tost Gyula 138
Tóth Vilmos 128
Török arany 150
Török mértékek . . . 78
Törvényesítés 146
Törvénykezési szünet . 26
Trau 248
Trebinje 366
Trefort Ágost 13
Trieszt 207
Triodium 21
Troy 78
Trónkövetelő családok 301
Tuberkulózis 286
Tudakozódványok . . . 397
Tudományegyetemek . . 25
Tudományos események 184
Turner napfolt-elmélete 380
Tűdővész 286
Tündérhely 82
Tűzbiztosítás 146

U 9 371
15 370
Udránszky László . . . 194
Udvarbíró 291
Uj-Szandec 391
Ujszülöttek Budapesten 133
Ultimátum 346
Uralkodó bolygó . . . 22
Uralkodók 300
Uralkodó szél 45
Uránusz 22
Urjövet 23
Urvacsora 321
Utalványok 392
Utazási költségek . . . 145
Utánvételi díjak . . . 395
Utcák Budapesten . . 56
Uzsok 363
Uszóaknák elszabadulása 371
Ürmértékek 78

Valjevo 366
Vallás- és közoktatásügyi miniszterek 135
Vallási események . . 178
Vanda 79
Van-e viz a Marson? . 375
Vardiste 366
Vasárnapi betű 23
Vasárnapi evangeliom 32
Vaskoronarend 213
Válóperek 81
Változatlan ünnepek . 23
Változó ünnepek . . . 23
Váltók bélyege 400
Vámbéry Ármin. . . . 194
Várispán. 290
Várjobbágy 591
Vármegye 290
Városi hivatalok . . . 268
Városliget 271
Városligeti-tó 114
Vedrinez 199
Vedro 78
Verszt 78
Verzereszkul Oxendius 294
Vetter tábornok 228
Vénusz 22
Vérszopó légy 221
Viborg bombázása . . 369
Világháború 345
Világítás. 144
Világ legrégibb bölcse 272
Világ legnagyobb messzelátói 385
Villamos munkagépek 78
Vilmos császár 345
Visé városa 352
Vis inertiae 292
Viviani 351
Vizöntő 22
Viznális tipus 274
Vizvezeték 147
Vlajku Aurél 198
Volhinia 391
Vörheny 287
Vörös László 135
Vörös-Oroszország . . . 391
Vörösmarty szobra . . 71

Warrior 369
Watt 79
Weddigen kapitány . . 378
Wekerle Sándor. . . . 111
Wenckheim Béla báró 119
Wenckheim Krisztina grófnő 84
Widmer aviatikus . . . 202
Windischgraetz herceg 226
Wittmann aviatikus . . 202
Wlassics Gyula 135
Wrba szobrász 386

Xantus János 79

Yard 78
Ybl Miklós 110
Yedo 208
Yokohama. 208

Zápolya J. 321
Zeng 248
Zenei események . . . 179
Zenta csatahajó 370
Ziani doge 247
Zichy Aladár gróf . . . 123
Zichy János gróf . . . 135
Zichy József gróf . . . 135
Zilahi Simon 194
Zimiszcesz János . . . 304
Zimonyi híd 364
Zirci apát 212
Zuri szigete 253
Zsaket-mérték 44
Zsélyi Aladár 202
Zsibárusok 269
Zsidó naptár 24
Zsigmond király . . . 248

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs és kir. fensége kamarai szállitója, drogua-üzlet Budapest, IV., Muzeum-körut 5. sz. Menthol-szájviz 1 üveg 1.— és 2.— K.

1915

KINCSES KALENDÁRIOM

A GYAKORLATI ÉLET ÁLTALÁNOS UTMUTATÓJA

*

A TARTALOM RÖVID FOGLALATA:

A család. — Örök naptár. — Az 1915. esztendő. — Naptár az 1915. esztendőre. Ötven évvel ezelőtt. — Az év története. — Az aviatika fejlődése. A tenger útjai. — Címek és rangok. — Földünk természeti viszonyai. A természet rejtélyeiből. — A puskapor feltalálása. Menekülés debrecenbe. — A hamisított képek felismerése. Más világok, mint a miénk. — Régi dalmát városok. Hidak, alagútak, nagy épületek. — Hazug gyermekek. — File pusztulása. Régi térképek. — Pest — nyolcvan évvel ezelőtt. A világ legrégibb bölcse. — Az emlékezés. — Milyen volt a római szandál? A fáradtság és elfáradás. — Árnyék-rajzok. — A fertőző betegségek. Régi pénzek. — A régi magyar vármegye. — A hazai örmények eredete. A tej mint táplálék. — Mozgóképek a tenger fenekéről. — Államfők. A dreadnoughtok lövedékei. — A magyar korona egy görög érmen. A molekulák lefotografálása. — Képek az ó-egyiptomi kulturából. Régi magyar szobrok. — A dryfarming csodái. — Főuri és ősrégi családok. A világháború. — Földünk pályafutása. — Van-e viz a marson? Növényzet a bolygókon. — Damokles kardja az égen. — A nap belseje. A nap foltjai. — A napfoltokat meteorok okozzák? — Groteszk állatfajok. A periskop. — A világ legnagyobb messzelátói. — Művészi sport-érmek. A testgyakorlás budapest iskoláiban. — A sport és a háború. Galicia és lodoméria. — Posta-, táviró- és telefon-tarifa. Bélyegfokozatok. — Budapesti szinházak. — Hirdetések.

*

A KINCSES KALENDÁRIOM ÁRA:

szines boritékba kötve 2 korona. angol vászonba kötve 3 korona.

francia szattyánbőrbe kötve 4 korona 40 fillér.

*

BUDAPEST

RÁKOSI JENŐ BUDAPESTI HIRLAP UJSÁGVÁLLALATA R.-T. KIADÁSA

VIII., JÓZSEF-KÖRUT 5. SZÁM.

UTÁNZÁS ELLEN A TÖRVÉNY VÉDI 4659—4364 SZÁM ALATT

BUDAPESTI ÚTMUTATÓ.

Miniszterelnökség: I., Szent György-tér 1.
Belügyminisztérium: I., Országház-utca 30.
Pénzügyminisztérium: I., Szentháromság-tér 5.
Honvédelmi minisztérium: I., Szent György-tér 3.
Kereskedelmi minisztérium: I., Lánchíd-utca 1.
Földmivelésügyi minisztérium: V., Országház-tér 11.
Vallás- és közoktatásügyi minisztérium: V., Hold-utca 16.
Igazságügyminisztérium: V., Országház-tér 11.
Horvát minisztérium: I., Dísz-tér 1.
Magyar királyi kúria: V., Országház-tér 12.
Budapesti kir. itélőtábla: V., Országház-tér 12.
Budapesti kir. törvényszék: V., Alkotmány-utca 14.
Budapesti kir. keresk. és váltótörvényszék: V., Alkotmány-utca 14.
Budapesti kir. büntető törvényszék: V., Markó-utca.
Pestvidéki kir. törvényszék: IV., Vármegyeház.
Pestvidéki járásbiróság: II., Margitkörut 24.
Koronaügyészség: V., Alkotmány-utca 2.
Kir. főügyészség: V., Országház-tér 12.
Budapesti kir. ügyészség: V., Alkotmány-utca 14.
Pestvidéki kir. ügyészség: IV., Semmelweis-utca 6.
M. kir. közigazgatási biróság: I., Uri-utca 49.
Rendőr-főkapitányság: V., Ferenc József-tér 7.
Rendőri fogház- és toloncügyosztály: X., Mosonyi-utca 3.
Rendőr-főorvosi hivatal: V., Arany János-utca 1.
Rendőr-főparancsnokság: VIII., Mosonyi-utca 5.
Központi rendőri büntető biróság: VIII., Mosonyi-utca 7.
Erkölcsrendészeti büntető biróság: VI., Ó-utca 48.
Kerületi kapitányságok:
I., Fortuna-utca 8.
II., Gyorskocsi-utca 20.
III., Timár-utca 11.
IV., Szerb-utca 3.
V., Vadász-utca 14.
VI., Mozsár-utca 16.
VII., Hársfa-utca 38.
VIII., Tavaszmező-utca 5.
IX., Ferenc-tér 10.
X., Gergely-utca 10.
Dunai ker. kapitányság: IV., Szerb-utca 3. Ujpesti kapitányság: Árpád-út 59.

Székesfővárosi hatóságok. Főpolgármester: IV., Váci-utca 62. Polgármester: Középponti városháza. Árvaszék: Középponti városháza. Könyvtár: Gr. Károlyi-utca 8.

Kerületi elöljáróságok:
I., Szentháromság-utca 2.
II., Fő-utca 3.
III., Fő-tér 3.
IV., Váci-utca 62.
V., Honvéd-utca 12.
VI., Aradi-utca 23.
VII., Doh-utca 51.
VIII., Baross-utca 67.
IX., Bakáts-tér 14.
X., Szent László-tér 5.

Klinikák: I. Belgyógyászati: VIII., Szentkirályi-u. 46. — II. Belgyógyászati: VIII., Ludoviceum-u. 2. — I. Sebészeti: VIII., Üllői-u. 78. — II. Sebészeti: VIII., Baross-u. 23. — I. Szemészeti: VIII., Mária-u. 39. — II. Szemészeti: VIII., Szigony-u. 36. — Orr- és gégegyógyászat: VIII., Baross-u. 40. — I. Szülészeti és nőgyógyászati: VIII., Baross-u. 27. — II. Szülészeti és nőgyógyászati: VIII., Üllői-út 78/a. — Gyermekgyógyászati: VIII., Gólya-u. 48. — Elme- és idegkórtani: VIII., Balassa-u. 6. — Stomatológiai: VIII., Mária-u. 52.

A kalendárium olvasóinak díjtalanul küldi: **Molnár R. Béla** okl. gépészmérnök, hites szabadalmi ügyvivő, Budapest, VIII., Rákóczi-út 11.

Vizhatlan, rugalmas, tartós!
LEGUTALP Esőben, sárban nélkülözhetetlen
Kapható mindenütt. Telefon József 14-81

Vezérképviselő: **Molnár R. Béla.**

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója, drogua-üzlete Budapest, IV., Muzeum-körut 5. sz., kivánatra ingyen és bérmentve küldi árjegyzékét.

A ROKONSÁG FOKÁT MUTATÓ CSALÁDFA.

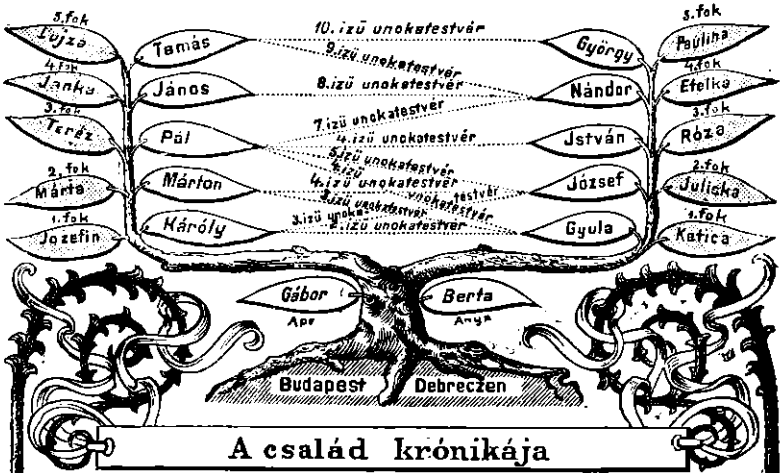

A család krónikája

Születések:

Keresztelés:

Bérmálás:

Az első fog:

Az első szó:

Az első lépés:

Házasságok:

A szülők testalkata:

A szülők testsulya:

Beoltás:

Születésnapok:

A gyermekek testalkata:

A gyermekek testsulya:

Beoltás:

Emlékezetes évfordulók:

Jegyzet:

Lux Mihály József főherceg ur O cs. és kir. fensége kamarai szállitója, drogua-üzletében Budapest, IV., Muzeum-körut 5. sz. Sásliliom-arckrém (Xiris) 1 tégely 1 K. 2

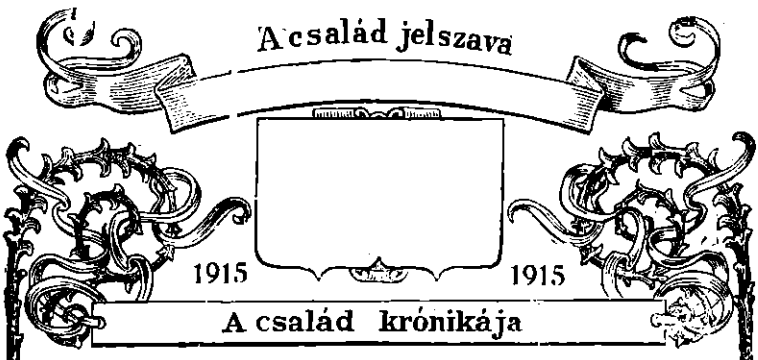

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója, drogua-üzletében Budapest, IV., Muzeum-körut 5. sz. Sásliliom-szappan (Xiris) 1 drb 70 fillér.

A család krónikája

Lux Mihály József főherceg ur O. cs. és kir. fensége kamarai szállítója, drogua-üzletében Budapest, Muzeum-körut 5. Hajregenerátor visszaadja az eredeti szint, 1 K és 1.80.

ÖRÖK NAPTÁR.

— Érvényes 1528 október 15-től, péntektől, 2000 december 31-ig, vasárnapig. —

Az A A* táblázatok jelölik a *századokat;* a B B* táblázatok pedig a *folyóéveket.*

Hogy pl. az 1895. évet megtaláljuk, nézzük 1800-at az A táblázat 5-ik oszlopában és 95-öt a B* táblázat 8-ik oszlopában. Függőlegesen követve azt az oszlopot, amely az 1800-at tartalmazza és vizszintesen azt az oszlopot, amely a 95-öt tartalmazza, találkozó pontjukon megtaláljuk a C táblázaton az F betűt.

Hogy megtudjuk, milyen napra esett 1895 junius elseje, keressük junius hónap táblázatában az 1 számot, kövessük az oszlopot vizszintes irányban addig, amig a feketén szegélyezett táblázaton a függőleges oszlop F betűjével találkozik.

A két oszlop találkozásánál az S betűt találjuk, a mi szombatot jelent, mivel az egyes napok kezdőbetűjükkel vannak megjelölve (csak a szerda=Sz); 1895. junius elseje tehát szombaton volt.

A szökőévek tekintetében a C táblázat betűi csak március 1-étől fogva érvényesek.

Január és február hónapokat illetőleg vedd azt a betűt, amely jobbra esik attól, melyet a föntebb leirt módszer szerint megtaláltál.

Példa: *Találd meg azt a napot, a mely 1620 január 8-nak megfelel. A C táblázat az 1600-as függőleges oszlopnak a 20-as vizszintes vonallal való találkozásánál D betűt mutat.*

Miután ez az év szökőév volt, a hónap pedig január volt, ennélfogva a feketén szegélyezett táblázatba az E betűvel lépünk be.

1620 január hó 8-ika szerda volt.

A——Századok——A*

1600		1700		1800		1500 1900
			C			

| B | | |

AZ 1915. ESZTENDŐ.

(KÖZÖNSÉGES ÉV, 365 NAP; 52 HÉT ÉS EGY NAP.)

KÖZÖNSÉGES ESZTENDŐK *(a február 28 napos)*: 1915, 1917, 1918, 1919, 1921, 1922, 1923.

SZÖKŐ ESZTENDŐK *(a február 29 napos)*: 1916, 1920, 1924, 1928, 1932, 1936, 1940.

Az 1915. esztendő kronológiája.

7423—7424. a bizanci éra szerint.
7425. az alexandriai vagy antiokai éra szerint.
6628. a Julián-féle időszámítás szerint.
5675—5676. a zsidó korszámítás szerint.
2694. az első olimpiai ünnep óta.
2665. Róma alapítása óta Vero szerint.
1658. a Nabonaszár-éra szerint.
1915. a Juliánusz és az orosz (kezdete jan. 14.) naptár szerint.
1915. Krisztus urunk születése óta.
1562. Attila uralma óta.
1333. Mohamed futása óta Mekkából Medinába.
1332—1333. a török (hedsra) éra szerint (kezdete május 1.)
1019. a honfoglalás óta.
914. Szent István megkoronázása óta. (1001-ben volt a koronázás.)
842. mióta Dukász Mihály koronát küldött Gézának.
693. az aranybulla kiadása óta.
674. a mohi ütközet óta.
614. az Árpádok kihalta óta.
578. a puskapor föltalálása óta.
475. a könyvnyomtatás föltalálása óta.
457. Hunyady Mátyás királlyá választása óta.
423. Amerika fölfedezése óta.
401. Dózsa György parasztlázadása óta.
398. Luter Márton reformációja óta.
389. a mohácsi vész óta.
371. Erdély kormányzatának külön szervezése óta.
371. Kopernikusz naprendszerének föltalálása óta.
333. a Gergely-féle naptári javítás óta.
296. Keppler törvényeinek fölfedezése óta.
229. Budavár megvétele óta.
229. mióta Newton fölfedezte a nehézkedés törvényét.
216. a gőzgép feltalálása óta.
204. a szatmári béke óta.
192. a pragmatika szankció elfogadása óta Magyarországon.
126. a nagy francia forradalom óta.
125. a török teljes kivonulása óta az országból.
120. a Martinovics-összeesküvés óta.
90. mióta Széchényi megvetette az Akadémia alapját.
85. I. Ferenc József születése óta.
82. Kossuth Lajos föllépése óta.
77. a telegráf föltalálása óta.
67. a népképviseleti alkotmány meghozatala óta Magyarországon.
54. Deák Ferenc fölirati javaslata óta.
48. a kiegyezés óta.
38. a telefon föltalálása óta.
19. az egyházpolitikai törvények életbelépte óta.

Évszakok kezdete.

Tavasz Március 21-én, este 6 órakor
Nyár Junius 22-én, délután 1 órakor
Ősz Szeptember 24., reggel 4 órakor
Tél December 22-én este 11 órakor.

31-napos hónap: január, március, május, julius, augusztus, október, december.

Az év közepe: Julius 2-ikán déli 12 órakor.

30-napos hónap: április, junius, szeptember, november, 28-napos hónap: február.

Az esztendő csütörtökön, január elsején kezdődik és csütörtökön, december 31-én végződik.

Mozgó ünnepek 1915—1920-ig.

Év	Hamvazó-szerda	Husvét-vasárnap	Áldozó-csütörtök	Pünkösd-vasárnap	Urjövet első vasárnapja	Épakta	Napkör	Vasárnapi betü	Aranyszám
1915	*febr. 17*	*ápr. 4*	*május 13*	*május 23*	*nov. 28*	*XIV.*	*20*	*C*	*16*
1916	*márc. 8*	*ápr. 23*	*junius 1*	*junius 11*	*dec. 3*	*XXV.*	*21*	*BA*	*17*
1917	*febr. 21*	*ápr. 8*	*május 17*	*május 27*	*dec. 2*	*VI.*	*22*	*G*	*18*
1918	*febr. 13*	*márc. 31*	*május 9*	*május 19*	*dec. 1*	*XVII.*	*23*	*F*	*19*
1919	*márc. 5*	*ápr. 20*	*május 29*	*junius 8*	*nov. 30*	*XXIX.*	*24*	*E*	*1*
1920	*febr. 18*	*ápr. 4*	*május 13*	*május 23*	*nov. 28*	*X*	*25*	*DC*	*2*
1921	*febr. 9*	*márc. 27*	*május 5*	*május 15*	*nov. 27*	*XXI.*	*26*	*B*	*3*

Országos színek a magyar szent korona alá tartozó országokban és tartományokban:

Magyarország: vörös, fehér, zöld.
Horvátország: fehér, vörös.
Szlavónia: kék, fehér, zöld.
Dalmátország: sárga, kék.
Bosznia és Hercegovina: sárga, vörös
Hadilobogó: vörös, fehér, vörös.

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállítója, drogua-üzletében Budapest, IV., Muzeum-körut 5. sz. Szoba-illatositó fenyő-szesz 1 üveg 1 K.

AZ 1915. CSILLAGÁSZATI ESZTENDŐ

Jelmagyarázat.

A Hold fényváltozása.

● UH. Ujhold. | ◑ HT. Holdtölte.
◑ EN. Első negyed. | ◐ UN. Utolsó negyed.

Bolygók.

☉ *Nap* ☾ *Hold* ♁ *Föld* ☿ Merkur ♀ Vénusz ♂ Mars
♃ Szaturnusz ♃ Jupiter ♅ Neptun ♆ Uránusz

Rövidítések.

ó. = óra
p. = perc
mm. = maximum
mn. = minimum
n. = normális
° = fok

A *Mercur* közel 8 millió mérföldnyire van a Naptól, 88 napból áll az éve.
A *Vénusz* 15 millió mérföldnyire van a Naptól, mintegy 225 napból áll az éve.
A *Föld* 20 millió mérföldnyire van a Naptól.
A *Mars* 32 millió mérföldnyi távolságra van a Naptól, esztendeje 687 napból áll.
714 *kis bolygó* 1911 végéig, de mindig többet fedeznek föl azon a tájon.
A Jupiter 107 millió mérf. van a Naptól, majdnem 12 év alatt teszi meg utját a Nap körül.
A *Szaturnusz* 194 millió mérf. van a Naptól, körutját 29 év és 116 nap alatt teszi meg.
Az *Uránusz* 396½ millió mérf. van a naptól, 84 év alatt teszi meg utját a Nap körül.
A *Neptun* 621 millió mérf. van a Naptól, körutját 164 év és 216 nap alatt teszi meg.

Mellékbolygók vagy holdak.

A Földnek 1, a Marsnak 2, a Jupiternek 8, a Szaturnusznak 9, az Uránusznak 4, a Neptunnak 1 holdja van.

Az állatkör jegyei.

♈ kos	0°—30°	♋ rák	90—120°	♎ mérleg	180°—210°	♑ bak	270°—300°
♉ bika	30°—60°	♌ oroszlán	120—150°	♏ bölcsy	210°—240°	♒ vizöntő	300°—330°
♊ ikrek	60°—90°	♍ szüz	150°—180°	♐ nyilas	240°—270°	♓ halak	330°—360°

A Nap, az állatkör és az évszakok.

Középponti test a Nap ☉.

A Nap átmérője 1.383,200 kilométer. | A Nap 324,439-szer nagyobb, mint a föld. | A Nap hőmérséklete 28,000° C.

Természeti évszakok a mi égaljunk alatt.

Tél: december 24-étől február 24-ig	tartama	62	nap
Télutó: február 24-től március 19-ig	«	24	«
Tavasz: március 19-től május 16-ig	«	58	«
Nyárelő: május 16-tól junius 8-ig	«	23	«
Nyár: junius 8-tól augusztus 20-ig	«	73	«
Nyárutó: augusztus 20-tól szeptember 21-ig	«	32	«
Ősz: szeptember 21-től november 11-ig	«	51	«
Télelő: november 11-től december 21-ig	«	43	«

Uralkodó bolygó ebben az esztendőben a *Hold*.

A Nap és a Hold fogyatkozása.

1915-ben 2 napfogyatkozás van, mely azonban a mi vidékünkön nem látható. Holdfogyatkozás ebben az esztendőben nincs.

I. *Gyürüalakú napfogyatkozás* 1915. febr. 14-én. A fogyatkozás kezdete általában éjjel 2 ó. 42 p. (zónaidő). A fogyatkozás vége általában d. e. 8 ó. 25 p. Ez a fogyatkozás látható Délafrika keleti partján, az Indiai-oceánon, a Szunda-szigeteken, Ausztráliában és Melaneziában.

II. *Gyürüalakú napfogyatkozás* 1915. aug. 10. és 11-én. A fogyatkozás kezdődik aug. 10-én este 8. ó. 56 p. (zónaidő). A fogyatkozás végződik aug. 11-én éjjel 2 ó. 49 p. Ez a fogyatkozás látható Ázsia keleti partjain, Japánban, a Fülöpszigeteken, Uj-Guinea északi részében és a Csendes-oceánon.

Országos szinek.

a) **A magyar birodalomban.** Magyarország: vörös, fehér, zöld. Horvátország: fehér, vörös. Szlavonia: kék, fehér, zöld. Dalmátország: sárga, kék. Bosznia és Hercegovina: sárga, vörös. *b)* **Az osztrák császárságban.** Ausztria (alsó): sárga, kék. Ausztria (felső): fehér, vörös. Bukovina: kék, vörös, Csehország: fehér, vörös. Galicia: vörös, kék. Görz, Gradiska: fehér, vörös. Isztria: sárga, vörös, kék. Karintia: fehér, vörös. Krajna: fehér, kék, vörös. Morvaország: sárga, vörös. Szalzburg: fehér, vörös. Stájerország: fehér, zöld. Szilézia: fekete, sárga. Tirol: vörös, fehér. Trieszt: vörös, fehér, vörös. Vorarlberg: vörös, fehér. *c)* Hadi lobogó: vörös, fehér, vörös. Kereskedelmi lobogó: vörösfehér, vörös, zöld.

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kam. szállitója, drogua-üzletében Budapest, Muzeum-körut 5. Kitünő hazai, angol, francia szappanok 30 f.-től 10 K.-ig drbként.

AZ EGYHÁZI ÉV.

A római katolikusok esztendeje.

A római katolikus anyaszentegyháznak változó és változatlan ünnepnapjai vannak. Változatlan ünnep karácson napja, a mely mindig december 25-én van és a szeptember 8-án lévő Kisasszonynapja. Az egyház ünnepei, természetüknél fogva, kétfélék. Van olyan, a melyet *polgárilag* is megülnek *(Festa fori)* és olyan, amelyet csak *egyházilag* ülnek meg *(Festa chori)*. A polgárilag is megtartott ünnepeket az egyháziaktól való megkülönböztetés végett *dőlt betűvel* nyomattuk.

A kortani ismertető jelek.

	Uj-modoru	Ó-modoru
Aranyszám	16	16
Epakta vagy hold kulcsa	XIV	XXVI
Napkör	20	20
Római adószám	13	13
Vasárnapi betű	C	D

A változatlan ünnepek

Január.
6. *Vízkereszt.*

Február.
2. *Gyertyaszentelő B.-A.*

Március.
25. *Gyümölcsoltó B.-A.*

Junius.
29. *Péter és Pál.*

Augusztus.
15. *Nagyboldogasszony.*

Szeptember.
8. *Kisasszony napja.*

November.
1. *Mindszent ünnepe.*

December.
8. *Mária szepl. fogantatása.*
25. *Karácson.*
26. *István vértanu.*

A változó ünnepek.

Január.
18. Jézus szent nevének ünn.
31. *Hetvenedvasárnap.*

Február.
17. Hamvazószerda.

Március.
26. Fájdalmas Szüz. ünn.

Április.
4. *Husvétvasárnap.*
21. Sz. József oltalom-eml.

Május.
10, 11, 12. Keresztjáró napok.
13. *Áldozócsütörtök.*
23. *Pünkösdvasárnap.*
30. *Szentháromságvasárnap.*

Junius.
3. *Urnapja.*
11. Jéz. sz. szivének ünnepe.

Julius.
4. Jéz. sz. vérének ünnepe.

Augusztus.
16. Sz. Joak. oltal. ünnepe.

Szeptember.
5. Őrangyalok ünnepe.

Október.
3. Rózsafüzér ünnepe.
10. Magy. Nagyasszonya.

November.
28. *Urjövet első vasárnapja.*

Husvéti táblázat 1901—1930-ig. (A * szökő-esztendőt jelent.)												
1901	ápr.	7.	1907	márc.	31.	1913	márc.	23.	1919	ápr.	20.	1925	ápr.	12
1902	márc.	30.	1908*	ápr.	19.	1914	ápr.	12.	1920*	ápr.	4.	1926	ápr.	4.
1903	ápr.	12.	1909	ápr.	11.	1915	ápr.	4.	1921	márc.	27.	1927	ápr.	10.
1904	ápr.	3.	1910	márc.	27.	1916*	ápr.	23.	1922	ápr.	16.	1928*	ápr.	8
1905	ápr.	23.	1911	ápr.	16.	1917	ápr.	8.	1923	ápr.	1.	1929	márc.	31.
1906	ápr.	15.	1912*	ápr.	7.	1918	márc.	31.	1924*	ápr.	20.	1930	ápr.	13.

A rendelt böjtnapok.

Kántorböjt.

Tavaszi	február 24., 26., 27.	Őszi	szeptember 15., 17., 18.
Nyári	május 26., 28., 29.	Téli	december 15., 17., 18.

Előesti böjt.

Pünkösdvasárnapot megelőző szombat	május 22.
Szent Péter és Pál apostolok ünnepe előtt való böjt	junius 28.
Nagy-Boldogasszony ünnepe előtt való nap	augusztus 14.
Mindszent ünnepét megelőző böjt	október 30.
Nagy-Karácson ünnepét megelőző nap	december 24.

Más parancsolt böjt.

Nagyböjt: hamvazószerdától husvétvasárnapig a vasárnapok kivételével, minden nap (február 17-től április 3-ig bezárólag) ...	Urjövet (Advent) ideje alatt minden szerdán és pénteken (november 28-tól december 24-ig bezárólag).	Pénteken nem szabad hust enni.

A farsang tartama.

A farsang Vízkereszt napjától hushagyókeddig tart, vagyis január 7-ikétől február 16-ikáig, tehát 41 napig.

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kam. szállitója, drogua-üzletében Budapest, Muzeum-körut 5. Angol, francia illatszerek kimérve 50, 80 fill., 1 kor. és drágább.

A protestánsok esztendeje.

Január 1. Ujév.
Január 6. Háromkirályok.
Április 2. Nagypéntek.
Április 4. Husvét.
Május 13. Áldozócsütörtök.
Május 23. Pünkösd.
Május 30. Szentháromság.
Október 31. Reformáció emlékezete.
December 25. Karácson.
December 26. István vértanu.
.....
.....
.....

A görögkeletiek esztendeje.

Magyarország görögkeleti lakossága a Juliáni-naptár szerint számítja idejét. Mivel a Juliáni-naptárban 1700 és 1800 szökőesztendő, e században a Gergely- és Juliáni-naptár között lévő különbség 12 nap és ez 1900 március elsejével 13 napra emelkedett. A Juliánnaptár szerint való keltezéseknél vagy hozzá szokás tenni: *ó-naptár* szerint, vagy a kétféle keltet egymás mellé irni; például január 24/11.

Aranyszám	13
Napkör	3
Vasárnapi betü	G
Osnovanie	26
Epakta	25
Klucs granic	1

A változatlan ünnepek.

1914 december.
25. Nagykarácson.
26. Isten sz. Kár.
27. István ődiák.

1915 január.
1. Ujév.
30. Három püspök.

Február.
2. Gyertyaszentelő B.-A.

Március.
25. Gyümölcsoltó B.-A.

Április.
23. György.

Junius.
24. Ker. Ján. szül.
29. Péter és Pál.

Julius.
20. Illés próféta.

Augusztus.
6. Ur színeváltozása.
15. Nagy Boldogasszony.
29. Ker. Ján. fejvétele.

September.
8. Kisasszonynapja.
14. Kereszt felmagaszt.

Október.
1. Boldogasszony véd.

November.
8. Mihály napja.

December.
6. Miklós püspök.
.....
.....

A változó ünnepek.

Január.
11. Triodium kezdete.
18. Hetvenedvasárnap.
25. Hushagyóvasárnap. (Maszopuszt).
.....

Február.
1. Vajhagyóvasárnap (Sziropuszt).
8. Nagyböjt első vasárnapja.

Március.
22. Husvétvasárnapja.

Április.
30. Áldozócsütörtök.

Május.
10. Pünkösdvasárnap.
17. Mindszentvasárnap.

A rendelt böjtnapok.

Nagyböjt. A vajhagyó vasárnapjától husvétvasárnapig. .....

Sz. Péter és Pál ap. böjtje. Mindszent vasárnaptól junius 28-ig bezárólag.

Isten szent anyjáról nevezett böjt: aug. 1-től 14-ig bezárólag.

Karácson-böjt: nov. 15-től dec. 24-ig bezárólag. .....

Az izraeliták naptára.

IZRAELITA NAPTÁR 5675. év.	GERGELY-NAPTÁR 1915. év.
15. Tebeth	jan. 1
1. Sebat.	jan. 16
S. Besalakh	jan. 30
1. Adar	febr. 15
Purim	febr. 28
1. Nizan	márc. 16
1. Peszach	márc. 30
Sebii el Peszach	ápr. 5
1. Ijar	ápr. 15
1. Szivan	máj. 14
Sabuoth	máj. 20, máj. 21
1. Thamusz	jun. 13
Templom elfogl. böjtje	jun. 29

IZRAELITA NAPTÁR 5675. év.	GERGELY-NAPTÁR 1915. év.
I. Ab.	jul. 12
Jeruzsálem elpuszt. böjtje	jul. 20
1. Elul	aug. 10
T. 5676. Roshasono	szept. 9, 10
Jom Kipur	szept. 18
Szukosz 1. napja	szept. 23
Sem. azereth	szept. 30
Szimkhath tóra	okt. 1
1. Markh.	okt. 9
Khamisi böjt	okt. 21
Seni böjt	okt. 25
1. Kiszlev	nov. 8
Khanukha	dec. 9

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója, drogua-üzletében Budapest, Muzeum-körut 5. sz. Angol és francia illatszerek eredeti üvegekben.

A POLGÁRI ESZTENDŐ.

A nemzeti ünnepek.

Március	Április	Augusztus
15. Szabadság ünnepe.	11. 1848. törvények szentesítése.	20. Szent István király.

BIRÓSÁGI ESZTENDŐ.

A törvénykezési szünet alatt (jurisitium), *julius 1-től augusztus 4-ig*, fölebbviteli bíróságok közül a *királyi tábla és királyi kuria rendszerint nem végzi a közönséges fölebbviteli ügyeket*, hanem csupán azokat, amelyek halaszthatatlan természetüek. Ezeknek az ügyeknek az elintézésére választják az úgynevezett *szüneti tanácsot*, amely tekintet nélkül az ügyek jogi természetére, minden ügyben itélkezik. (Természetesen a szaktanácsok elé tartozó peres kérdések intézése ilyenkor szünetel; ezért mondják, hogy a törvénykezésben szünet van.)

AZ ISKOLAI ESZTENDŐ.

Elemi iskola.

Beirás: szeptember 1—4.
Iskolai év kezdete: szeptember 5.
Iskolai év vége: junius 28.

— A főgimnáziumban és főreáliskolában —

Az előzetes beirás ideje: julius 1.
A rendes beirás ideje: szeptember 1—2—3.
A javító- és pótvizsgálat: augusztus 31.
Az előadás kezdete: szeptember 6.
Az előadás vége: junius 25.

A felső kereskedelmi iskolában

Az előzetes beirás ideje: junius 29-től julius 5-ig.
A rendes beirás ideje: szeptember 1—5.

A tudomány-egyetemen

A beirás ideje: A tanfélév első 12 napja.
Előadás kezdete: szeptember 16. és január 23. napján.
Az előadás tart: december 20. és junius 1.
A leckelátogatás tanusitása: december 20. és junius 1.
Az első félév: szeptember 1-től január hó 31-ig tart.
A második félév: február 1-től junius hó 30-ig tart.
A karácsoni szünet: december 23-tól január 5-ig tart.
A husvéti szünet: virágvasárnaptól husvétszerdáig tart.
A pünkösdi szünet három napig tart.

A műegyetemen.

A beirás ideje: az első félévben az első tiz, a másodikban az első öt nap.
Az előadás kezdete: szeptember 1. és január 11.
Az előadás tart. január 10. és junius 15-ig.
A karácsoni szünet december 24—26-ig és december 31-től január 6-ig tart.
A husvéti szünet: a nagyhéten és husvét utáni keddig tart.
A pünkösdi szünet három napig tart.

Állatorvosi főiskola.

A beirás kezdete: szeptember 1—8-án és január 10—17.
A téli félév szeptember 1-étől január hó 9-ikéig tart.
A nyári félév január 10-től junius 15-ig tart.
Szünidők. Karácsoni szünet december 24-től január 9-ig. — Farsang utolsó két napja és hamvazószerda. Husvétkor a nagyhét a következő hét szerdájáig. — Pünkösdkor a két ünnepnap és az azokat megelőző és követő egy-egy nap.

A KATONAI ESZTENDŐ.

A katonai esztendő október elsejétől október elsejéig tart. Azonban a tényleges szolgálatra való kötelezettség az állománybavétel napjától veszi kezdetét (ez augusztus végén vagy szeptember elején van) s tart annak az évnek a december 31-dikéig, a mikor a tényleges szolgálatra való kötelezettség megszünik.

A bevonulás ideje: Az egyéves önkéntesek október elsején, a póttartalékosok október 3-án, és a legénység október 6-án vonul be.
A kiképzés októbertől november végeig tart.
A táborozás kezdete. A táborozás minden ezrednél más időben kezdődik. A 32., úgynevezett budapesti háziezred április végén megy ki Pilis-Csabára.
Ünnepies fölavatás: november 1-én.
Dísz-szemle: augusztus 18-án.
Tiszti kinevezés: május és november 1-én.
A szabadságolás szeptemberben történik.

Az ujoncok a csapattesthez vonulnak. Ha a csapattest a rendes lakóhelytől messze van, a magaköltséges egyéves önkéntes kivételével, az ujoncokat a csapattestükhöz legközelebb lévő hadkiegészitő parancsnokság az állam költségén szállitja.

A *kiképzés* főcélja a jó alap megteremtése.

Azt az egyéves önkéntest, aki jó sikerrel tette le a tiszti vizsgálatot: cimzetes őrmesterré nevezik ki.

Az önkéntes szabadon választhat csapattestet. A választást a hadkiegészitő parancsnokságok érvényre juttatják.

A tényleges szolgálat első felének végeztével, vagyis az elméleti kiképzés befejeztével, az erre érdemes önkénteseket altiszttté, illetve őrvezetővé nevezik ki. Ekkor az önkéntes-iskolát fölosztják 6 az önkéntesek századjukhoz vonulnak be és megkezdődik a csapat-kiképzés, melynek az a célja, hogy az egyéves önkéntesből jó szakaszparancsnok váljon.

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kam. szállitója. drogua-üzletében Budapest, IV., Muzeum-körut 5. sz. Kitünő orgona-szappan 1 drb 70 fillér, 3 drb 2 koruna.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZÜNETI NAPOK.

Törvényeink nem határozzák meg egészen pontosan *az ünnep* fogalmát a bíróságok cselekményeinek szempontjából. Általános rendelkezés csak az 1868. LIV. t.-c. 19. §-ában van, amely kimondja, hogy *vasárnap* minden nyilvános és nem elkerülhetetlenül szükséges munkát föl kell függeszteni. A törvénykezési szünnapokról először az 1840. XV. t.-c. II. r. 13. fejezete intézkedett, amely rendelkezések máig is irányadók: 201. §. Váltó-törvényszékeknél más szünnapok nincsenek, mint a vasárnapok és a keresztény latin szertartás ünnepei. 202. §. Senki vallásának ünnepein megjelenésre nem idéztethetik, ily idézés váltó-törvényszék előtt erőtlen. 203. §. Ezen szünnapok azonban minden határidőkbe beszámitandók; ha pedig a határnap ünnepre esnék, az ezen a nap használtatandó perorvoslat következő nap törvényesen megtétethetik. 204. §. Senki ellen vallása által parancsolt ünnepein végrehajtás nem teljesittethetik; szükség esetében azonban biztositási végrehajtás ünnepnapon is történhetik. Az 1868. LIV. t.-cikk 100. §-a a polgári bíróságoknak is meghagyja: sürgős eseteket kivéve, senki sem idéztethetik megjelenésre vallásának ünnepein. Ilyen idézés elrendelése vagy elhalasztása miatt azonban nincs helye perorvoslatnak. Ugyanez a törvény, az elmaraszta1ó itéletben, a kötelezettség teljesitésére engedett határidőről intézkedvén, a 225. §-ban kimondja, hogy az 1840. XV. t.-c. II. r. 201. §-ának intézkedése egyelőre itt is alkalmaztatván, a határidők, tekintet nélkül a közbeeső ünnepekre, az ott megállapitott szünnapok alatt folynak. Ha a határidő végnapja ilyen szünnapra esnék, az a legközelebbi köznapig terjed. Az 1875. XXXVII. kereskedelmi törvény 329. §-ának utolsó bekezdése a szerződéses kötelezettség teljesitéséről úgy intézkedik, hogy ha a teljesités napja vasárnapra vagy valamely közönséges ünnepre esik, a kötelezettség a legközelebbi köznapon teljesitendő. Az 1876. XXVII. váltó-törvény 103. §-ában elrendeli, hogy ha a váltó lejárata vasárnapra vagy a Gergely-naptár szerinti valamely közönséges ünnepnapra esik, a fizetés csak a legközelebbi köznapon követelhető. Ez az intézkedés kiterjed a váltó-másodlatok és másolatok kiállitására, az elfogadás iránti nyilatkozatra, az óvás fölvételére, valamint minden a váltóból folyó kötelezettség teljesitésére. Ugyanez a törvény 112. §-ának 11. pontjában ezeket az intézkedéseket kiterjeszti a saját váltóira is. A végrehajtási eljárásról szóló 1881. LX. t.-c. 22. §-a szerint; »A Gergely-naptár szerint való közönséges ünnepeken és a végrehajtást szenvedő vallási ünnepein, csak azon végrehajtási cselekvények teljesithetők, melyek a végett szükségesek, hogy a végrehajtandó követelés biztositva legyen«. E törvényes intézkedések szerint tehát a római katolikus egyház ünnepnapjain, mert ezek a Gergely-naptár szerinti közönséges ünnepek, birósági cselekmények egyáltalán nem teljesithetők. E »közönséges« ünnepnaphoz náluuk *szent István király* is számitandó, melyet az ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló 1891. XIII. t.-c. 1. §-a nemzeti ünnepnek nyilvánitott, valamint a negyvennyolcas törvények szentesitésének napja, *április 11-ike* is. A többi hitfelekezeteknek azokról az ünnepnapjairól, melyeket a törvény, az 1868. LIV. t.-c. 100. §-a és az 1881. LX. t.-c. 22. §-a szempontjából, ilyeneknek elismer, törvényes intézkedéseink nincsenek, kivéve a zsidókra vonatkozóan, akiknek ünnepeit az 1840. XV. t.-c. I. R. 55. §-a határozza meg. Minthogy bíróságaink nem képesek eleve meghatározni a felek vallását, kikerülhetetlenek az idézések a nem-közönséges ünnepnapokra. De mivel másrészről a jogegyenlőség, a vallások egyenlősége, ugyszintén a fönti törvények határozott szándéka azt követeli, hogy birói cselekmények senkit se zavarjanak vallása ünnepének megszentelésében: kétségtelen, hogy ily esetekben a megjelenés elmulasztását nem tekintik szándékosnak, sőt a megjelenő fél ily jellegü megokolt kérelmére a birói cselekmény abba is hagyandó, illetőleg a tárgyalás elhalasztatandó. *Izraelitákat* e napokon nem szabad törvénybe idézni az 1915. évben: Az összes szombati napokon. Purim-napon (szerintünk február 28-án). A husvéti ünnepek 1., 2., 7. és 8-ik napján (sz. márc. 30., 31., ápr. 31., 5. és 6-án). Sabuoth (Pünkösd) ünnepén (sz. május 19., 20-án). Jeruzsálem elpusztulása napján (sz. júl. 20.). Ujév 1-ső és 2-dik napján (sz. szept. 9. és 10.). Engesztelés napján (sz. szept. 18.). Sátoros ünnepen (szerintünk szept. 23., 24-én). Törvényöröm napján (szerintünk október 1-én).

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója, drogua-üzletében Budapest, Muzeum-körut 5. sz. Olcsó és jó család-szappan 1 drb 30 fill., 6 drb 1.50 K.

Január	Február	Március	Április	Május	Junius
1 **Péntek**	1 Hétfő	1 Hétfő	1 Csütörtök	1 Szombat	1 Kedd
2 Szombat	*2 Kedd*	2 Kedd	2 Péntek	**2 Vasárnap**	2 Szerda
3 Vasárnap	3 Szerda	3 Szerda	3 Szombat	3 Hétfő	*3 Csütörtök*
4 Hétfő	4 Csütörtök	4 Csütörtök	**4 Vasárnap**	4 Kedd	4 Péntek
5 Kedd	5 Péntek	5 Péntek	*5 Hétfő*	5 Szerda	5 Szombat
6 Szerda	6 Szombat	6 Szombat	6 Kedd	6 Csütörtök	**6 Vasárnap**
7 Csütörtök	**7 Vasárnap**	**7 Vasárnap**	7 Szerda	7 Péntek	7 Hétfő
8 Péntek	8 Hétfő	8 Hétfő	8 Csütörtök	8 Szombat	8 Kedd
9 Szombat	9 Kedd	9 Kedd	9 Péntek	**9 Vasárnap**	9 Szerda
10 Vasárnap	10 Szerda	10 Szerda	10 Szombat	10 Hétfő	10 Csütörtök
11 Hétfő	11 Csütörtök	11 Csütörtök	**11 Vasárnap**	11 Kedd	11 Péntek
12 Kedd	12 Péntek	12 Péntek	1 Hétfő	12 Szerda	12 Szombat
13 Szerda	13 Szombat	13 Szombat	13 Kedd	**13 Csütörtök**	**13 Vasárnap**
14 Csütörtök	**14 Vasárnap**	**14 Vasárnap**	14 Szerda	14 Péntek	14 Hétfő
15 Péntek	15 Hétfő	15 Hétfő	15 Csütörtök	15 Szombat	15 Kedd
16 Szombat	16 Kedd	16 Kedd	16 Péntek	**16 Vasárnap**	16 Szerda
17 Vasárnap	17 Szerda	17 Szerda	17 Szombat	17 Hétfő	17 Csütörtök
18 Hétfő	18 Csütörtök	18 Csütörtök	**18 Vasárnap**	18 Kedd	18 Péntek
19 Kedd	19 Péntek	19 Péntek	19 Hétfő	19 Szerda	19 Szombat
20 Szerda	20 Szombat	20 Szombat	20 Kedd	20 Csütörtök	**20 Vasárnap**
21 Csütörtök	**21 Vasárnap**	**21 Vasárnap**	21 Szerda	21 Péntek	21 Hétfő
22 Péntek	**22 Hétfő**	22 Hétfő	22 Csütörtök	22 Szombat	22 Kedd
23 Szombat	23 Kedd	23 Kedd	23 Péntek	**23 Vasárnap**	23 Szerda
24 Vasárnap	24 Szerda	24 Szerda	24 Szombat	*24 Hétfő*	24 Csütörtök
25 Hétfő	25 Csütörtök	*25 Csütörtök*	**25 Vasárnap**	25 Kedd	25 Péntek
26 Kedd	26 Péntek	26 Péntek	26 Hétfő	26 Szerda	26 Szombat
27 Szerda	27 Szombat	27 Szombat	27 Kedd	27 Csütörtök	**27 Vasárnap**
28 Csütörtök	**28 Vasárnap**	**28 Vasárnap**	28 Szerda	28 Péntek	28 Hétfő
29 Péntek		29 Hétfő	29 Csütörtök	29 Szombat	**29 Kedd**
30 Szombat		30 Kedd	30 Péntek	**30 Vasárnap**	30 Szerda
31 Vasárnap		31 Szerda		31 Hétfő	

Naptár az 1915-ik évre

Julius	Augusztus	Szeptember	Október	November	December
1 Csütörtök	**1 Vasárnap**	1 Szerda	1 Péntek	**1 Hétfő**	1 Szerda
2 Péntek	2 Hétfő	2 Csütörtök	2 Szombat	2 Kedd	2 Csütörtök
3 Szombat	3 Kedd	3 Péntek	**3 Vasárnap**	3 Szerda	3 Péntek
4 Vasárnap	4 Szerda	4 Szombat	4 Hétfő	4 Csütörtök	4 Szombat
5 Hétfő	5 Csütörtök	**5 Vasárnap**	5 Kedd	5 Péntek	**5 Vasárnap**
6 Kedd	6 Péntek	**6 Hétfő**	6 Szerda	6 Szombat	6 Hétfő
7 Szerda	7 Szombat	7 Kedd	7 Csütörtök	**7 Vasárnap**	7 Kedd
8 Csütörtök	**8 Vasárnap**	*8 Szerda*	8 Péntek	8 Hétfő	**8 Szerda**
9 Péntek	9 Hétfő	9 Csütörtök	9 Szombat	9 Kedd	9 Csütörtök
10 Szombat	10 Kedd	10 Péntek	**10 Vasárnap**	10 Szerda	10 Péntek
11 Vasárnap	11 Szerda	11 Szombat	11 Hétfő	11 Csütörtök	11 Szombat
12 Hétfő	12 Csütörtök	**12 Vasárnap**	12 Kedd	12 Péntek	**12 Vasárnap**
13 Kedd	13 Péntek	13 Hétfő	13 Szerda	13 Szombat	13 Hétfő
14 Szerda	14 Szombat	14 Kedd	14 Csütörtök	**14 Vasárnap**	14 Kedd
15 Csütörtök	**15 Vasárnap**	15 Szerda	15 Péntek	15 Hétfő	15 Szerda
16 Péntek	16 Hétfő	16 Csütörtök	16 Szombat	16 Kedd	16 Csütörtök
17 Szombat	17 Kedd	17 Péntek	**17 Vasárnap**	17 Szerda	17 Péntek
18 Vasárnap	18 Szerda	18 Szombat	18 Hétfő	18 Csütörtök	18 Szombat
19 Hétfő	19 Csütörtök	**19 Vasárnap**	19 Kedd	19 Péntek	**19 Vasárnap**
20 Kedd	**20 Péntek**	20 Hétfő	20 Szerda	20 Szombat	20 Hétfő
21 Szerda	21 Szombat	21 Kedd	21 Csütörtök	**21 Vasárnap**	21 Kedd
22 Csütörtök	**22 Vasárnap**	22 Szerda	22 Péntek	22 Hétfő	22 Szerda
23 Péntek	23 Hétfő	23 Csütörtök	23 Szombat	**23 Vasárnap**	23 Csütörtök
24 Szombat	24 Kedd	24 Péntek	**24 Vasárnap**	24 Hétfő	24 Péntek
25 Vasárnap	25 Szerda	25 Szombat	25 Hétfő	25 Csütörtök	**25 Szombat**
26 Hétfő	26 Csütörtök	**26 Vasárnap**	26 Kedd	26 Péntek	**26 Vasárnap**
27 Kedd	27 Péntek	27 Hétfő	27 Szerda	27 Szombat	27 Hétfő
28 Szerda	28 Szombat	28 Kedd	28 Csütörtök	**28 Vasárnap**	28 Kedd
29 Csütörtök	**29 Vasárnap**	29 Szerda	29 Péntek	29 Hétfő	29 Szerda
30 Péntek	30 Hétfő	30 Csütörtök	30 Szombat	30 Kedd	30 Csütörtök
31 Szombat	31 Kedd		**31 Vasárnap**		31 Péntek

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója, drogua-üzletében Budapest, Muzeum-körut 5. sz. Kitünő illatu virágillat-szappan, 6 drb 1.70 K.

AZ IDŐMÉRÉS

A ki tudni akarja mennyi az idő, ránéz az órára és rendben van a dolog, de hogy miért mult el egy hónap akkor, amikor a mutató az óralapon egy bizonyos mennyiségü kört ir le, arra ugyancsak kevesen gondolunk. Pedig nagyon szép a magyarázata: Az egész csillagos ég olyan, mint egy óriás óra, helyesebben minden óra lényegében nem más, mint a csillagos ég alatt elforduló Földnek mekanikai mása. Milyen arányban kering a Hold a Naphoz megközelitőleg, olyan a percmutató mozgásának tartama az óramutatóéhoz mérten. A 12 állatövi jegyet, vagyis a 12 hónapot az órán a 12 szám képviseli, igy a XII. sz. mellé a példa kedvéért odaírhatom a Kos jegyét, vagyis márc. 21-ét, az I-hez a Bika jegyét. A számlap középpontját a Földnek, az óramutatót a Napnak és a percmutatót a Holdnak tekinthetem. A mikor a tavasz kezdődik s a Nap a Kos jegyébe lép, a Nap és a Hold együtt indulnak el a XII. számtól. Egy órával később a Hold (a percmutató) ismét a XII. számnál áll, de még tovább kell haladnia, hogy az időközben szintén tovamozduló Napot (óramutatót) ismét utólérje. Mennyi idő mulva találkoznak?

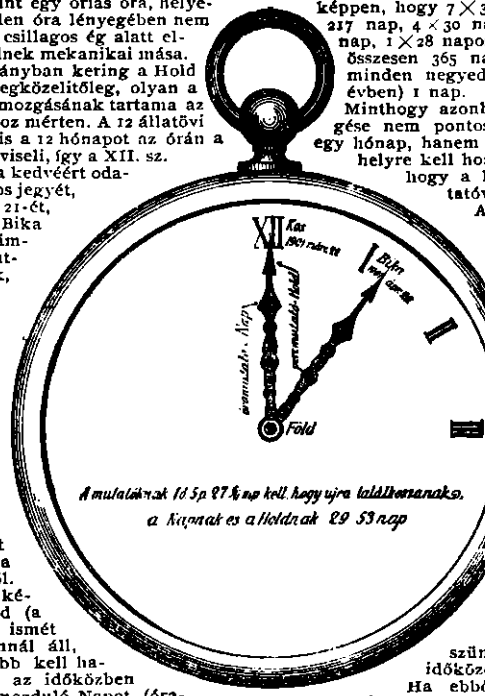

Ha a Napot N-el, a Holdat n-el jelöljük, akkor bizonyos, hogy egy időegység alatt az egyik a kör kerületének $\frac{1}{N}$-ed részét futja be. X időegység alatt tehát $\frac{X}{N}$ és $\frac{X}{n}$-el egyenlők a megtett utak. Ha tehát a két mutató ismét találkozik, a sebesebben mozgó egy teljes kerülettel nagyobb utat tett meg, vagyis $\frac{Y}{N} - \frac{X}{n} = 1$, ebből $X = \frac{Nn}{n-N} = N = 1$ órát $n = 12$ órát jelentvén, az egyenletet igy helyettesitjük $X = \frac{1 \ 12}{12-1} = \frac{12}{11}$ óra, vagyis a két mutató 1 óra 5 perc $27\frac{6}{11}$ mp. mulva találkozik.

Ha most a tizenkét órát egy évre konvertáljuk, akkor egy hónap átlagos tartam mint 365·25 nap 12-ed része: 30·44. Ez a kalendáriumi hónap olyanképpen, hogy 7×31 napos hónap = 217 nap, 4×30 napos hónap = 120 nap, 1×28 napos hónap = 28 nap összesen 365 nap, $^1/_4$ nap pedig minden negyedik évben (szökőévben) 1 nap.

Minthogy azonban a Hold keringése nem pontosan $^1/_{12}$ év, vagyis egy hónap, hanem csupán 27.32 nap, helyre kell hoznunk azt a hibát, hogy a holdat a percmutatóval azonositottuk. Az eljárás igen egyszerü:

A Hold a Napnál nem tizenkétszer hanem $\frac{365{\cdot}25}{27{\cdot}32} = 13{\cdot}37$ szer mozogván gyorsabban, a hold keringés ideje $\frac{1}{9{\cdot}76}$-al kisebb, mint az év tizenketted része. Ha tehát a $\frac{12}{11}$ óra helyett helyébe pontosabban $\frac{13{\cdot}37}{13{\cdot}36-1}$ órát teszünk, a találkozások időköze 32.90 nap volna. Ha ebből levonunk 0.76 részt $= 3{\cdot}37$ nap (a mellyel a Hold gyorsabban kering az égen, mint a percmutató az órán), akkor $32{\cdot}90 - 3{\cdot}37 = 29{\cdot}53$ nap. Ilyen időnek a lefolyása után a Nap és Hold a földhöz képest megint egyformán áll. Ekkor van ujhold.

Ha a Hold és a Nap, miként az órán a mutatók, egy sikban mozognának, minden ujhold teljes napfogyatkozással, minden holdtölte teljes holdfogyatkozással járna.

A régi római és görög naptár, a zsidó és török naptár még most is ujholddal kezdi hónapját. A mikor tehát a Nap és a Hold a Kos jegyében találkozik, a zsidó naptár szerint ekkor Nizán elseje, a török naptár szerint Dsu-l-hedse elseje van.

—

József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója **Lux Mihály-féle** Borgia-hajszesz a legjobb szer hajhullás és korpa ellen. 1 üveg 1 K és 1 K 80 fillér.

A HOLD FÉNYVÁLTOZÁSAINAK KISZÁMITÁSA.

A hold fényváltozásainak kiszámítása elég egyszerű dolog az itt közölt tabellák segítségével. Az eljárást legkönnyebben megmagyarázzuk a következő példával: »Milyen volt a hold pl. 1903. szeptember 29-én?« Megkeressük először is az 1903. év epaktáját (hold kulcsát). A III. tábláról látjuk, hogy az epakta-szám 1903-ra 2. Tehát a hold főbb fázisait az I. tabellán a 2-ik sorban találjuk meg; látjuk, hogy a holdfázisok 1903. januárban 6., 13., 20. és 29-én voltak. Ha már most a január hónap előtti üres rubrikába az illető napok elé beírjuk az illető holdfázisokat, — a mint hogy az I. tabellában 1903-ra már be vannak irva, — azt látjuk, hogy 1903-ban első negyed volt január 6-ikán és e sorban tovább haladva: február 5-én, március 6-ikán, — és igy tovább: szeptemberben 29-ikén. Tehát a keresett szeptember 29-ike: az első *negyed első napja*. Lássunk más példát. Milyen volt a hold 1874. jun. 20-án? Az 1874. év epaktáját megtaláljuk a II. tabellán, az epakta ez esetben 12. Tehát az I. táblán a 12-ik sort keressük: a hold fényváltozásai 1874. jan.-ban 3, 10, 19, 26-ra estek; jun. 20-ikán olyan volt a hold, mint jan. 24-ikén, azaz: öt nappal voltunk holdtölte után.

Első tábla.

Epakta	A hold januárban ● ☽ ○ ☾	Január	Február	Március	Április	Május	Junius	Julius	Augusztus	Szeptember	Október	November	December
1	30 7 14 21	1.81	(29)	1.31	29	29	27	27	25	24	23	22	21
2	29 6 13 20	2	1	2	1.30	30	28	28	26	25	24	23	22
8	28 5 12 19	3	2	3	2	1.31	29	29	27	26	25	24	23
4	27 4 11 18	4	3	4	3	2	1.30	30	28	27	26	25	24
5	26 3 10 17	5	4	5	4	3	2	1.31	29	28	27	26	25
6	25 2 9 16 ●	6	5	6	5	4	3	2	30	29	28	27	26
7	24 1 8 15	7	6	7	5	5	3	3	1.31	29	29	27	27
8	23 30 7 14	8	6	8	6	6	4	4	2	1.30	30	28	28
9	22 29 6 13	9	7	9	7	7	5	5	●	2	1.31	29	29
10	21 28 5 12	10	8	10	8	8	6	6	4	3	2	1.30	30
11	20 27 4 11	11	9	11	9	9	7	7	5	4	3	2	1.31
12	19 26 3 10	12	10	12	10	10	8	8	6	5	4	3	2
13	18 25 2 9 ☽	13	11	13	11	11	9	●	7	6	5	4	3
14	17 24 1 8	14	12	14	12	12	10	10	8	7	6	5	4
15	16 23 30 7	15	13	15	13	13	11	11	9	8	7	6	5
16	15 22 29 6	16	14	16	14	14	12	12	10	9	8	7	6
17	14 21 28 5	17	15	17	15	15	13	13	11	10	9	8	7
18	13 20 27 4	18	16	18	16	16	14	14	12	11	10	9	8
19	12 19 26 3	19	17	19	17	17	15	15	13	12	11	10	9
20	11 18 25 2 ☾	20	18	20	18	18	16	16	14	13	12	11	10
21	10 17 24 1	21	19	17	19	19	17	17	15	14	13	12	11
22	9 16 23 30	22	20	18	20	20	18	18	16	15	14	13	12
23	8 15 22 29	23	21	23	21	21	19	19	17	16	15	14	13
24	7 14 21 28	24	22	24	22	22	20	20	18	17	16	15	14
25	6 13 20 27	25	23	25	23	23	21	21	19	18	17	16	15
26	5 12 19 26	26	24	26	24	24	22	22	20	19	18	17	16
27	4 11 18 25	27	25	27	25	25	23	23	21	20	19	18	17
28	3 10 17 24	28	26	28	26	26	24	24	22	21	20	19	18
29	2 9 16 23 ●	29	27	29	27	27	25	25	23	22	21	20	19
	1 8 15 22	30	28	30	28	28	26	26	24	23	22	21	20

II. Epakta-tabella.
1800—1900.

1800	Egyes 0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Tizes 0		4	15	26	7	18	*	11	22	3	14
1	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	
2	15	26	7	18	*	11	22	3	14	25	
3	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	
4	26	7	18	*	11	22	3	14	25	6	
5	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	
6	7	18	*	11	22	3	14	25	6	17	
7	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	
8	18	*	11	22	3	14	25	6	17	28	
9	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	

Az év epaktája

III. Epakta-tabella.
1900—2000.

1900	Egyes 0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Tizes 0		29	10	21	2	18	24	5	16	27	
1	19	*	11	22	3	14	25	6	17	29	
2	10	21	2	13	24	5	16	27	8	19	
3	*	11	22	3	14	25	6	17	29	10	
4	21	2	13	24	5	16	27	8	19	*	
5	11	2	3	14	25	6	17	29	10	21	
6	2	13	24	5	16	27	8	19	*	11	
7	22	3	14	25	6	17	29	10	21	2	
8	13	24	5	16	27	8	19	*	11	22	
9	3	14	25	6	17	29	10	21	2	13	

Az év epaktája

József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállítója **Lux Mihály-féle** Eau de Cologne (kölniviz-párlat) olcsóbb és felülmulja a külföldit. 1 liter 6 korona.

HATÁRNAP-EMLÉKEZTETŐ.

Ez a táblázat nagyon jó szolgálatot tehet mindenkinek. Használata szerfölött könnyű. Az illető napok aláhuzása tekintetében bizonyos szinekben állapodunk meg. Igy például barátunk születésnapját, április 11-ét, piros ceruzával huzzuk alá: ugyanezen a napon váltónk jár le; ezt ugy jelöljük meg, hogy ugyanabban a rovatban jobbra kék tintával függőleges vonalat huzunk; beváltandó szelvényt például a baloldalon piros tintával huzott függőleges vonallal jelölünk meg és igy tovább; csak arra nézve kell megállapodnunk, hogy mindegyik célra milyen tintát vagy ceruzát használjunk.

Megállapított szinek:

Ceruzával:		*Tintával:*	
Fekete		Viola	
Kék		Fekete	
Vörös		Kék	
Zöld		Vörös	

Jan.	Febr.	Márc.	Ápr.	Május	Jun.	Jul.	Aug.	Szept.	Okt.	Nov.	Dec.
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15
16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19
20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20
21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21
22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22
23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23
24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24
25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26
27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27
28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28
29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29
30		30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
31		31		31		31	31		31		31

József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója **Lux Mihály-féle** Sásliliom-Crém (Xiris) sohasem avasodik és eltüntet minden foltot az arcról. :::

HELYI KÖZÉPIDŐ ÉS ZÓNAIDŐ KÖZTI KÜLÖNBSÉG MAGYARORSZÁG FŐBB HELYEIN.

	p.		p.		p.
Abrudbánya	—32	Gyula	—25	Nyitra	—12
Apatin	—16	Gyulafejérvár	—34	Orsova	—30
Arad	—25	Hatvan	—19	Pápa	—10
Baja	—16	Hódmezővásárhely	—21	Pécs	—13
Balassagyarmat	—17	Jászberény	—20	Pozsony	—09
Bánffyhunyad	—32	Kalocsa	—16	Rozsnyó	—23
Beszterce	—38	Kaposvár	—11	Segesvár	—39
Besztercebánya	—17	Kassa	—25	Selmecbánya	—16
Brassó	—42	Kecskemét	—19	Sopron	—06
Budapest	—16	Késmárk	—22	Szatmár	—32
Buziás	—26	Kolozsvár	—34	Szeged	—21
Csáktornya	—10	Komárom	—12	Székelyudvarhely	—41
Csíksomlyó	—43	Körmöcbánya	—16	Székesfehérvár	—13
Debrecen	—26	Kőszeg	—06	Tata	—13
Eger	—22	Liptószentmiklós	—18	Temesvár	—25
Eperjes	—25	Magyaróvár	—09	Tokaj	—26
Eszék	—15	Marosvásárhely	—38	Trencsén	—12
Esztergom	—15	Munkács	—31	Ungvár	—29
Fiume	02	Nagybánya	—34	Veszprém	—12
Fogaras	—40	Nagykároly	—30	Zalaegerszeg	—07
Gyergyó-sz.-miklós	—42	Nagyszeben	—37	Zágráb	—04
Gyöngyös	—20	Nagyvárad	—28	Zengg	—00
Győr	—11	Nyiregyháza	—27	Zombor	—17

Az égi test fölkelésének illetőleg lenyugvásának zónaidejét ugy kapjuk meg, ha a naptárban jelzett időadatból a kérdéses hely *p* rovat alatt jelölt perckülönbségét levonjuk, ha az előjel —; hozzáadjuk, ha +.

A MAGYAR PÜSPÖKI KAR BÖJTI RENDELETE.

Az Apostoli Szentszéktől 1906. évi január hó 17-én nyert felhatalmazás alapján a magyar egyházmegyék területén a következő böjti rend állapíttatott meg:

I. Szigoru böjti napok, vagyis amelyeken tilos a husféléK élvezése és csak egyszer szabad jóllakni, a következők: Hamvazó szerda; a nagyhét három utolsó napja; a nagyböjt és advent minden péntekje; a kántorböjtök szerdája és péntekje; karácsony, pünkösd és Nagyboldogasszony vigiliája.

II. Enyhített böjti napok, vagyis a melyeken szabad ugyan délben hust enni, de a többszöri jóllakás tilos: A nagyböjt többi napjai (a nagyböjti vasárnapokon a többszöri husevés és jóllakás mindenkinek meg van engedve); advent szerdái és a kántorböjti szombatok; sz. Péter és Pál, nemkülönben Mindenszentek vigiliája.

III. Megtartóztatási napok, melyeken csupán a husételek élvezése tilos: Az évnek minden péntekje.

IV. Kivételes fölmentvényben részesülnek a tilalom alól:

1. Az összes hivek, valahányszor valamely parancsolt ünnepnap megtartóztatási napra esik.

2. Egyes községek, midőn bucsunapja vagy országos vásár megtartóztatási napra esik.

3. Egyes személyek:

A) Minden böjti napon — kivéve hamvazó szerdát, a nagyhét három utolsó napját, karácsony és pünkösd vigiliáját — a hustilalom alól fölmentetnek: *a)* a gyári- és bányamunkások; *b)* kik kénytelenek vendéglőkben étkezni, vagy az ételeket a vendéglőből hozatni, amennyiben böjti ételt könnyen nem kaphatnának.

B) Minden hustilalom alól — kivéve a nagypénteket — fölmentetnek: *a)* a vasuti vonatokon szolgálatot tevő személyek; *b)* mindazon utasok, kik vasuti vendéglőkben vagy gőzhajón kénytelenek étkezni; *c)* mindazok, kik egészségük helyreállítása végett fürdőhelyeken tartózkodnak kiséretükkel együtt; *d)* az alamizsnából élő szegények és cselédek, ha böjti eledelt nekik nem nyujtanak.

Jegyzet: Kivéve a nagypénteket — a többi böjti napon a főzéshez bármiNő zsiradék szabadon használható.

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója. Menthol-szájvíz meggátolja a fogak romlását és azoknak sárgulását. 1 üveg 1 és 2 korona.

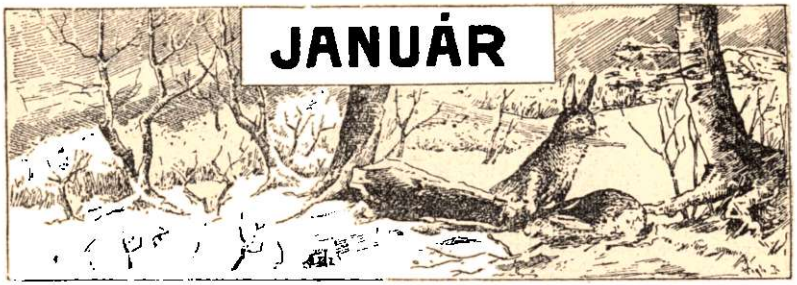

A hónap és hét napjai	Római katolikus naptár	Protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára 5675.
1 Péntek	**Újév**	**Újév**	19 **Dec. 1914.** Bon. v.	15 **Teb. 5675.**
2 Szombat	Makár ap.	A sz. köny. vt.	20 Ignác vt.	**16 S. Vajkhi**
3 Vasárnap	**C. Jézus sz. n.**	**C.** Gordiusz	**21** E. Juliána sz. vt.	17
4 Hétfő	Titusz pk.	Titusz	22 Anasztázia	18
5 Kedd	Teleszfor pk. vt.	Simeon	23 Krétai 10 vt.	19
6 Szerda	**Vízkereszt**	**Három kir.**	24 Kar. előtti bőjt	20
7 Csütörtök	Rajmund hv.	Rajmund	**25 Nagykarácsony**	21
8 Péntek	Szeverin ap. †	Szeverin	**26 Istenszülő M.**	22
9 Szombat	Julián vt.	Julián	**27 Istv. ődiákon.**	**23 S. Semoth**
10 Vasárnap	**C. 1.** Vilmos pk.	**C. 1.** Pál rem.	**28** E. Több ezer vt.	24
11 Hétfő	**Higin** p. vt.	Fruktuóz	29 Apró szentek	25
12 Kedd	Arkádiusz vt.	Taciána	30 Anizia sz. vt.	26
13 Szerda	40 vt. katona	Vidor	31 Melánja	27
14 Csütörtök	Hilár pk. et.	Bódog	**1 Jan. Újév 1915.**	28
15 Péntek	Pál remete	Laski János	2 Szilveszter p.	29 [Vaëra R.K.
16 Szombat	Marcel p. vt.	Marcel	3 Gordius	**1 Sebat. S.**
17 Vasárnap	**C. 2.** Antal ap.	**C. 2.** Antal	**4 D.** Teoktisztusz	2
18 Hétfő	Piroska sz. vt.	Piroska	5 E. Teona	3
19 Kedd	Kanut kir.	Babilász	**6 Epifánia**	4
20 Szerda	Fáb. és Seb. vtk.	Fáb. Seb vtk.	7 Iván	5
21 Csütörtök	Ágnes sz. vt.	Ágnes	8 Domnika	6
22 Péntek	Vince szp. vt. †	Vince	9 Polieukt vt.	7
23 Szombat	B. A. eljegyzése	Izaiás	10 Nissz. Gergely	**8 S. Bo**
24 Vasárnap	**C. 3.** Tim. pk. vt.	**C. 3.** Timót	**11 D. Triodium vas.**	9
25 Hétfő	Pál fordulása	Pál fordulása	12 Táciána	10
26 Kedd	Polikárp pk. vt.	Polikárp	13 Sztratonik	11
27 Szerda	Ar. sz. János pk.	Krizosztóm	14 Raithi és szin. vt.	12
28 Csütörtök	Apollónia sz. vt.	Nagy Károly	15 **Pál rem.**	13
29 Péntek	Szal. Fer. et. †	Juventin	16 Sz. Péter láncai	14 [fák ünnepe
30 Szombat	Mártonka sz.	Mártonka	17 N. Antal ap.	**15 S. Besalakh**
31 Vasárnap	**C. Hetvenedv.**	**C.** Vigil	**18 D. Hetvened vas.**	16

Vasárnapi evangéliom.

3-án. *Kat. ev.* Az Úr angyala megjelenék Józsefnek. Máté II. 19—23. — *Prot. ev.* Máté II. 13—23; olv. Titus 3, 4—7. — *Gör. ev.* Jézus Krisztus nemzetségkönyve. Máté 1. r. 1. sz.

10-én. I. vasárnap vizkereszt után. *Kat. ev.* Mikor Jézus 12 esztendős lett. Luk. II. 42—52. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Rom. 12, 1—6. — *Gör. ev.* Menekülés Egyiptomba. Máté 2. r. 4 sz.

17-én. II. vasárnap vizkereszt után. *Kat. ev.* Menyegző lőn galileai Kánaában. Ján. II. 1—11. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Rom. 12, 7—16. — *Gör. ev.* A pusztában kiáltónak szava. Márk 1. r. 1. sz.

24-én. III. vasárnap vizkereszt után. *Kat. ev.* Mikor Jézus lejött a hegyről. Máté VIII. 1—13. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Rom. 12, 17—21. — *Gör. ev.* A farizeus és a vámos. Lukács 18. r. 89. sz.

31-én. Septuagesima. *Kat. ev.* Hasonló mennyeknek országa a családos emberhez. Máté XX. 1—16. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Kor. I. 9, 24—10, 5. — *Gör. ev.* A tékozló fiúról. Luk. 15. r. 79. sz.

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállítója. Sásliliom-pouder (Xyris) a sásliliom nedvéből készült, a görög és római nők is használták. 60 és 1.20 fil.

A hónap és hét napjai	Római katolikus naptár	Protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára 5675.
1 Hétfő	Ignác pk. vt.	Ignác	19 Arzén	17
2 Kedd	*Gyertyasz. B.-A.*	Gyerty. B. A.	20 Eutim ap.	18
3 Szerda	Balázs pk. vt.	Anszgár	21 Ágnes	19
4 Csütörtök	K. Andr. pk. hv.	Veronika	22 Anasztáz vt.	20
5 Péntek	Ágota sz. vt. †	Ágota	23 Kelemen vt.	21
6 Szombat	Dorottya sz. vt.	Dorottya	24 Babilasz	22 S. Jithro
7 Vasárnap	C. Hatvanadv.	C. Rikárd	25 D. Húshagyó vas.	23
8 Hétfő	Math. János hv.	Salamon	26 Simon	24
9 Kedd	Alex. Cirill et.	Apollonia	27 Krizoszt. erekly.	25
10 Szerda	Skolasztika sz.	Skolasztika	28 Efrém	26
11 Csütörtök	A sz. Szűz. m.	Dezső	29 Ignác erekly.	27
12 Péntek	A 7 sz. rend. †	Eulália	30 Nagy Vazul	28
13 Szombat	Ricci Katalin sz.	Benignusz	31 Cirus és János	29 S. Mispat.
14 Vasárnap	C. Farsangv.	C. Bálint	1 Febr. D. Vajh. v.	30 Ros Khode.
15 Hétfő	Fauszt.ésJov.vt.	Jovita	2 Az Úr J. Kr. bem.	1 Adar R.Kh.
16 Kedd	Juliánna sz. vt.	Juliánna	3 Szimeon és Anna	2
17 Szerda	Hamvazó sz.	Donát	4 Izidor	3
18 Csütörtök	Simeon pk. vt.	Szimeon	5 Teodula	4
19 Péntek	Konrád hv. †	Konrád	6 Julián Orv.	5
20 Szombat	Eleutér pk. vt.	Aladár	7 Ifj. Lukács	6 S.Therum.
21 Vasárnap	C. 1. Invocabit	C. 1. Meinrád	8 D. Nagyböjt. 1. v.	7
22 Hétfő	Péter székfog.	D. Didim	9 Nicefor vt.	8
23 Kedd	Dam. Péter et.	Damián	10 Pál vt.	9
24 Szerda	Mátyás aps.	Mátyás	11 Teodóra	10
25 Csütörtök	Viktor vt.	Géza	12 Melét pk.	11 Eszter böjt
26 Péntek	Sándor pk. †	Sándor	13 Fotina	12
27 Szombat	Leánder pk.	Leánder	14 Máro	13 S. Thezave
28 Vasárnap	C. 2. Reminisc.	C. 2. Román	15 D. Nagyböjt 2. v.	14 Purim

Vasárnapi evangéliom.

7-én. Sexagesima. *Kat. ev.* Midőn nagy sereg gyűlt egybe. Luk. VIII. 4—45. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Kor. II. 11. 19—12, 9. — *Gör. ev.* Az ítéletről. Máté 25. r. 106. sz.

14-én. Quinquagesima. *Kat. ev.* Magához vevé Jézus a 12-őt. Luk. XVIII. 31—42. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Kor. I. 13, 1—13. — *Gör. ev.* A mennyei kincsről. Máté 6. r. 17. sz.

21-én. Böjt I. vas. *Kat. ev.* Jézus a pusztába viteték a Lélektől. Máté IV. 1—11. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Kor. II. 6, 1—10. — *Gör. ev.* Nátánael kétkedéséről. Ján. 1. r. 5. sz.

28-án. Böjt II. vas. *Kat. ev.* Maga mellé vevé Jézus Pétert, Jakabot és Jánost. Máté XVII. 1—9. — *Prot. ev.* Máté XV. 21—28.; olv. Thessz. I. 4, 1—7. — *Gör. ev.* Az inaszakadtról. Márk 2. r. 7. sz.

József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállítója **Lux Mihály-féle** Hajregenerátor az ősz hajnak visszanyeri az eredeti színét. 1 üveg 1.— és 1.80 filler.

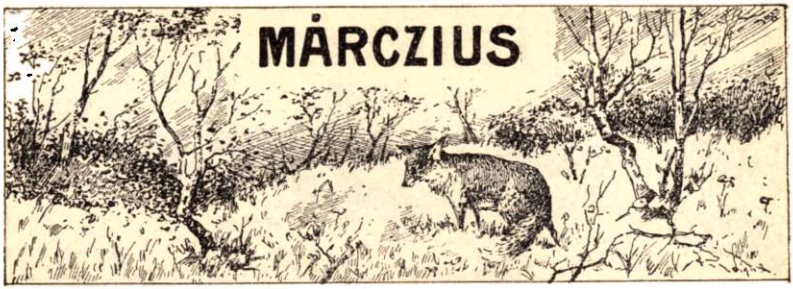

A hónap és hét napjai	Római katolikus naptár	Protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára 5675.
1 Hétfő	Albin pk. hv.	Albin	16 Pamfil vt.	15 **Susan-Pur.**
2 Kedd	Szimpl. pk. hv.	Szimplic	17 Marianna	16
3 Szerda	Kunigunda sz.	Kunigund	18 Leó pápa	17
4 Csütörtök	Kázmér hv.	Adrián	19 Filemon	18
5 Péntek	Özséb vt. †	Özséb	20 Leó pk.	19
6 Szombat	Perpetua	Fridolin	21 Euzstát	20 S. Khi Thi.
7 **Vasárnap**	**C. 3. Okuli**	**C. 3.** Felicitász	22 **D. Nagyböjt. 3. v.**	21
8 Hétfő	Istenes Ján. hv.	Ist. János	23 Polikárp	22
9 Kedd	R. Franc. özv.	Franciska	24 János feje megt.	23
10 Szerda	40 vértanu	40 vértanu	25 Taráz	24
11 Csütörtök	Konstantin hv.	Konstantin	26 Porfir	25
12 Péntek	Gergely p. ea. †	Gergely	27 Prokóp	26
13 Szombat	Nicefor pk. vt.	Roderig	28 Vazul	27 S. Vaj. Pek.
14 **Vasárnap**	**C. 4. Laetare**	**C. 4.** Matild	1 **Márc. N. b. 4. vas.**	28
15 Hétfő	Longin vt.	**D. 3.** Longin	2 Teodót	29
16 Kedd	Heribert pk.	Heribert	3 Kleon	1 Nizan. R.K.
17 Szerda	Patrik pk. hv.	Patrik	4 Pál és Julianna	2
18 Csütörtök	Jer. Ciril pk. et.	Sándor	5 Konon	3
19 Péntek	József eml. †	József	6 Amorii 42 vt.	4
20 Szombat	Joachim hv.	Hubert	7 Vazul és t. vtk.	5 S. Vajikra
21 **Vasárnap**	**C. 5. Judica**	**C. 5.** Benedek	8 **D. Nagyböjt 5. v.**	6
22 Hétfő	Oktáv. szp. vt.	Oktávián	9 Szebasztei 40 vt.	7
23 Kedd	Viktorián vt.	Frumenc	10 Kodrát és tsa	8
24 Szerda	Gábor főa.	Gábor	11 Szófron pk.	9
25 Csütörtök	*Gyüm. oltó B. A.*	Gy. oltó B. A.	12 Teofánesz	10
26 Péntek	Fájdalm. Szűz†	Manó	13 Nicefor pk.	11
27 Szombat	Dam. János et.	Rupert	14 Sándor	12 S. Zav.
28 **Vasárnap**	**C. 6. Palmarum**	**C. 6.** Gedeon	15 **D. Nagyböjt 6. v.**	13
29 Hétfő	Ciril szp. vt.	Euzstáz	16 Szabinusz vt.	14
30 Kedd	Kyirin vt.	Kyirin	17 Elek	15 Passz. 1. n.
31 Szerda	Ámosz pr.	Ámosz	18 Cirill pk.	16 Passz. 2. n.

Vasárnapi evangéliom.

7-én. Böjt III. vas. *Kat. ev.* Jézus néma ördögöt üze ki. Luk. XI. 14—28. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Efez. 5, 1—9. — *Gör. ev.* Aki szégyel engem. Márk 8. r. 37. sz.

14-én. Böjt IV. vas. *Kat. ev.* Jézus a galileai tengeren túl méne. Ján. VI. 1—15. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Gal. 4, 21—32. — *Gör. ev.* Az ördöngös némáról. Márk 9. r. 40. sz.

21-én. Böjt V. vas. Fekete vas. Passionis. *Kat. ev.* Ki fedd meg engem közületek? Ján. VIII. 46—59. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Zsid. 9, 11—15. — *Gör. ev.* Jakab és János nagyravágyása. Márk 10. r. 47. sz.

28-án. Böjt VI. vas. Virágvasárnap. In palmis. *Kat. ev.* Midőn Jézus Jeruzsálemhez közeledett. Máté XXI. 1—9. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Filipp. 2, 5—11. — *Gör. ev.* Jézus bevoulása Jeruzsálembe. Máté 21. r. 83. sz.

József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója **Lux Mihály-féle** Borgia-hajszesz a legjobb szer hajhullás és korpa ellen. 1 üveg 1.— és 1.80 kor.

A hónap és hét napjai	Római katolikus naptár	Protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára 5675.
1 Csütörtök	Nagycsütörtök†	Hugó	19 Krizsánt és Dária	17
2 Péntek	Nagypéntek †	**Nagypéntek**	**20 Nagypéntek**	18
3 Szombat	Nagyszombat †	Rikárd	21 Jakab, az ifj.	19 **S. Sab.**
4 Vasárnap	**D. Husvétvas.**	**C. Husvétvas.**	**22 D. Husvétvas.**	20
5 Hétfő	*Husvéthétfő*	**Husvéthétfő**	**23 Husvéthétfő**	**21 Sebil sel P.**
6 Kedd	Cölesztin p.	Cölesztin	**24 Husvétkedd**	**22 Akh. s. l P.**
7 Szerda	Epifán pk. vt.	Epifán	**25 Gyümölcs. B. A.**	23
8 Csütörtök	Dénes pk. vt.	Dénes	26 Gábor	24
9 Péntek	Dömötör vt. †	Dömötör	27 Matrona vt.	25 **[1. Perek**
10 Szombat	Ezékiel pr.	Ezékiel	28 Hilarion ifj.	26 **S. Semini.**
11 Vasárnap	**C.1.Kvázimódó**	**C. 1. Leó**	**29 D. 1.** Ciril vt.	27
12 Hétfő	Gyula p. hv.	Gyula	30 Klimak János	28
13 Kedd	Hermenegild vt.	Hermenegild	31 Hipác	29
14 Szerda	Jusztin vt.	Tibor	**1 Ápr.** Egyipt. Már.	30 Ros Khodes
15 Csütörtök	Anasztázia vt.	Anasztázia	2 Titusz	**1 Ijar** Ros Kh.
16 Péntek	Lambert vt. †	Lambert	3 Nikéta apát	2 **[Mez. 2. P.**
17 Szombat	Anicét p. vt.	Anicét	4 György	3 **S. Thaszria**
18 Vasárnap	**C.2.Misericord.**	**C. 2.** Apollón	**5 D. 2.** Diodór	4
19 Hétfő	Timon szp. vt.	Timon	6 Eutik	5 Seni bőjt.
20 Kedd	Tivadar hv.	Tivadar	7 Kallióp vt.	6
21 Szerda	József oltalm.	Anzelm	8 Herodion	7
22 Csütörtök	Szótér és Kaj. vt.	Szótér	9 Eupszik vt.	8 Kham. bőjt
23 Péntek	Béla pk. vt. †	Béla	10 Terenc	9 **[Ked. 3. P.**
24 Szombat	György vt.	György	11 Antipa	10 **S. Akh. M.**
25 Vasárnap	**C. 3. Jubilate**	**C. 3.** Márk	**12 D. 3.** Vazul pk.	11
26 Hétfő	Klet. és Marc. vt.	Kilit	13 Márton p.	12 Seni bőjt.
27 Kedd	Zita sz.	Zita	14 Arisztark	13
28 Szerda	Ker. Pál hv.	Valéria	15 Kreszcenc	14
29 Csütörtök	Péter vt.	Szibilla	16 Irén	15
30 Péntek	Zsófia sz. vt. †	Zsófia	17 Agapit.	16

Vasárnapi evangéliom.

4-én. Husvét vas. *Kat. ev.* Mária Magdolna és Mária Jak. Márk XVI. 1—7. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Kor. I. 5, 6—8. — *Gör. ev.* Kezdetben vala az Ige. Ján. 1. r. 1. sz.

11-én. I. vas. husvét után. Fehérvas. *Kat. ev.* Midőn este lőn azon nap. Ján. XX. 19—31. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Ján. I. 5, 4—10. — *Gör. ev.* A hitetlen Tamásról. Ján. 20 r.

18-án. II. vas. husvét után. *Kat. ev.* Én vagyok a jó pásztor. Ján. X. 11—16. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Pét. I, 2, 21—25. — *Gör. ev.* A kenethozó asszonyokról. Márk 15. r. 69. sz.

25-én. III. vas. husvét után. *Kat. ev.* Egy kevéssé és már nem láttok engem. Ján. XVI. 16—22. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Pét. I. 2, 11—20. — *Gör. ev.* Az inaszakadtról Ján. 5. r. 14. sz.

József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállítója **Lux Mihály-féle** Menthol-szájvíz használata folytán soha rossz fogat nem kaphat. 1 üveg 1 és 2 K.

A hónap és hét napjai	Római katolikus naptár	Protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára 5675.
1 Szombat	Fül. és Jak. ap.	Fülöp és Jak.	18 János szerz.	17 **S. Em. 4. P**
2 **Vasárnap**	**C. 4. Kantate**	**C. 4.** Atanáz	19 **D. 4.** Paleol. Ján.	18 Lag beome.
3 **Hétfő**	**Sz. Ker. megt.**	Ker. feltal.	20 Teodór hv.	19
4 Kedd	**Flórián vt.**	Flórián	21 Január	20
5 **Szerda**	**V. Pius p.**	Gotthárd	22 Syc. Teodór	21
6 Csütörtök	**Olajbafőtt Ján.**	Dam. János	23 **Sz. György**	22
7 Péntek	**Szanisz. pk. vt.†**	Szaniszló	24 Szaba vt.	23 **[5. Per.**
8 Szombat	**Mih. főa. megj.**	Arzén	25 Márk ev.	24 **S. Behar B.**
9 **Vasárnap**	**C. 5. Rogate**	**C. 5.** N. Gergely	26 **D. 5.** Vazul pk. vt.	25
10 Hétfő	**Ant. pk. hv.**	Antonin	27 Simon Jéz. rok.	26
11 Kedd	**Mamert. pk.**	Mamert	28 9 vértanú	27
12 Szerda	**Germ. pk. vt.**	Pongrác	29 Szozipater	28
13 **Csütörtök**	**Áldozócsütört.**	**Kr. mennybe.**	30 **Az Úr J. mennyb.**	29
14 Péntek	**Bonifác vt. †**	Bonifác	1 **Május.** Jeremiás	1 **Szív. R. Kh.**
15 Szombat	**De la S. János**	Mózes	2 N. Atanáz hal.	2 **S. Bam. 6. P.**
16 **Vasárnap**	**C. 6. Exaudi**	**C. 6.** Peregrin	3 **D. 6.** Theodóz	3 S. jeme hag.
17 Hétfő	Paskál hv.	Paskál	4 Pelágia sz.	4 Selosah j.
18 Kedd	Erik kir. vt.	Erik	5 Iréne vt.	5 hagebalal.
19 Szerda	**Cölesztin p. hv.**	Ivó	6 Jób	6 **Sab. 1. n.**
20 Csütörtök	**Szién. Bern. hv.**	Bernardin	7 Sz. Ker. megjelen.	7 **Sab. 2. n.**
21 Péntek	**Timót vt. †**	Konst. és Ilona	8 János ev.	8 **[1. Per.**
22 Szombat	**Julia sz.**	Julia	9 Izaiás próf.	9 **S. Nassza**
23 **Vasárnap**	**C. Pünkösdvas.**	**C. Pünkösdv.**	10 **D. Pünkösdvas.**	10
24 Hétfő	*Pünkösdhétfő*	**Pünkösdhétfő**	11 **Pünkösdhétfő**	11
25 Kedd	VII. Gergely p.	Orbán	12 Germán	12
26 Szerda	**N. Fül. hv. Kán.†**	Béda	13 Glicéria vt.	13
27 Csütörtök	**Béda et.**	Lucián	14 Izidor vt.	14
28 Péntek	**Ágost. pk. hv. †**	Emil	15 **Akill**	15 **[2. Per.**
29 Szombat	**Eleutér hv.**	Maxim	16 Teodór	16 **S. Behaloth**
30 **Vasárnap**	**C. 1. Sz. Hároms.**	**C. Szenth. v.**	17 **D. 1. Mindszentv.**	17
31 Hétfő	Angela Mer. sz.	Petronella	18 Péter, Dén. és t. vt.	18

Vasárnapi evangéliom.

2-án. IV. vas. husvét után. *Kat. ev.* Ahhoz megyek, ki engem küldött. **Ján.** XVI. 5—14. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Jak. 1, 16—21. — *Gör. ev.* A szamariai nőről. Ján. 4. r. 12. sz.

9-én. V. vas. husvét után. *Kat. ev.* Ha mit kérendetek az Atyától. **Ján. XVI.** 23—30. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Jak. 1, 22—27. — *Gör. ev.* A vakon születettről. Ján. 9. r. 34. sz.

16-án. VI. vas. husvét után. *Kat. ev.* Mikor eljövend a vigasztaló. **Ján. XV.** 26. XVI. 4. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. **Pét. I,** 4, 7—11. — *Gör. ev.* Én téged **dicsőítetlek** Ján. 17. r. 56. sz.

23-án. Pünkösd vas. *Kat. ev.* Ha ki engem szeret. **Ján.** XIV. 23—31. — *Prot. ev.* ugyanaz; olv. Ap. csel. 2, 1—13. — *Gör. ev.* Az ünnep utolsó nagy napján. Ján. 7. r. 27. sz.

30-án. I. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Minden hatalom nekem adatott. **Máté XXVIII.** 18—20. — *Prot. ev.* **Ján. III.** 1—15; olv. Rom. 11, 33—36. — *Gör. ev.* Mindennek elhagyásáról. Máté 10. r. 38. sz.

József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója **Lux Mihály-féle** Eau de Cologne (kölniviz-párlat) **olcsóbb és** felülmulja a külföldet. Literje 6 **korona.**

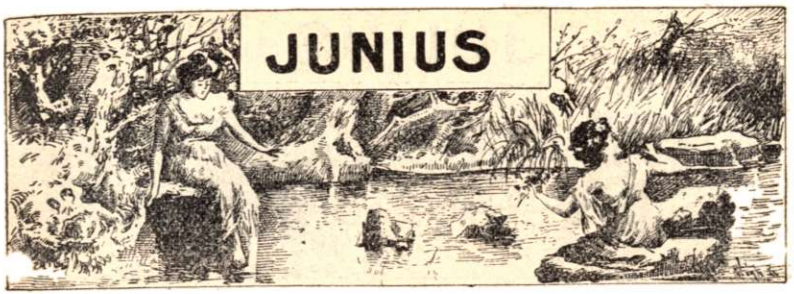

A hónap és hét napjai	Római katolikus naptár	Protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára 5675.
1 Kedd	Pamfil. áld. vt.	Jusztin	19 Patr. és társ. vtk.	19
2 Szerda	Anna Mária sz.	Erazmus	20 Talalé	20
3 Csütörtök	Úrnapja	Klotild	21 Konst. és Ilona	21
4 Péntek	Kar. Fer. hv. †	Kerény	22 Baziliszk	22 [3. Per.
5 Szombat	Bonifác pk. vt.	Bonifác	23 Mihály pk.	23 S.Sl.-Lekh.
6 Vasárnap	C.2.Norb.pk.hv.	C. 1. Norbert	24 D. 2. Sim. styl.	24
7 Hétfő	Róbert ap.	Róbert	25 Sz. Iván feje	25
8 Kedd	Medárd pk.	Medárd	26 Kárpusz	26
9 Szerda	Prim. és Fel. vt.	Felicián	27 Hellád	27
10 Csütörtök	Margit királyné	Margit	28 Nicét	28
11 Péntek	Jézus sz. szive †	Barnabás	29 Teodózia	29 [4. P. R. Kh.
12 Szombat	Antonina vt.	Antonina	30 Izác apát	30 S. Korakh
13 Vasárnap	C. 3. P. Ant. hv.	C. 2. Tóbiás	31 D. 3. Herma vt.	1 Tham.R.Kh.
14 Hétfő	N.Vazul pk. ea.	Vazul	1 Jun. Jusztin bölcs	2
15 Kedd	Kreszcencia vt.	Vid	2 Nicefor patr.	3
16 Szerda	Regis Ferenc	Jusztina	3 Paula sz.	4
17 Csütörtök	Rainer hv.	Rainer	4 Metrofán patr.	5
18 Péntek	Márk. és M. vt. †	Marcellián	5 Marcián	6 [3. Per.
19 Szombat	Gyárf. és Prot.vt.	Gyárf. és Prot.	6 Thekla	7 S. Khukath
20 Vasárnap	C. 4. Szilv. p. vt.	C. 3. Szilvér	7 D. 4. Teodót pk. vt.	8
21 Hétfő	Gonz Alajos hv.	Albán	8 Teodór erekly.	9
22 Kedd	Paulin pk. hv.	Paulin	9 Cirill és Atanáz	10
23 Szerda	Ediltrud kir. sz.	Ediltrud	10 Antonina	11
24 Csütörtök	Ker.sz.Ján.szül.	Iván	11 Bartal és Barn.ap.	12
25 Péntek	Febron. sz. vt. †	Vilmos	12 Onufriusz	13 [6. Per.
26 Szombat	János és Pál vt.	János és Pál	13 Akvilina	14 S. Balak
27 Vasárnap	C.5.Sz.László k.	C. 4. László	14 D. 5. Metód	15
28 Hétfő	Ireneusz pk. vt.	Ireneusz	15 Ámosz pr.	16
29 Kedd	Péter és Pál	Péter és Pál	16 Tikon pk.	17 Templ. elf.
30 Szerda	Pál ap. emlék.	Pál eml.	17 Szabel és Izmael	18 [bőjt

Vasárnapi evangéliom.

6-án. II. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Egy ember nagy vacsorát szerze. Luk. XIV. 16—24. — *Prot. ev.* Luk. XVI. 19—31; olv. Ján. I, 4, 16—21. — *Gör. ev.* Az apostolok meghivásáról. Máté 4. r. 9. sz.

13-án. III. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Közeledének Jézushoz a vámosok. Luk. XV. 1—10. — *Prot. ev.* Luk. XIV. 16—24; olv. Ján. I. 3, 13—18. — *Gör. ev.* Két urnak nem lehet szolgálni. Máté 6. r. 19. sz.

20-án. IV. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Midőn a sereg Jézusra tódult. Luk. V. 1—11 — *Prot. ev.* Luk. XV. 1—10; olv. Pét. I. 5, 6—11. *Gör. ev.* A hivő századosról. Máté 8. r. 25. sz.

27-én. V. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Hogyha nem lesz tökéletesebb a ti igazságtok. Máté V. 20—24. — *Prot. ev.* Luk. VI. 36—42; olv. Rom. 8, 18—23. — *Gör. ev.* Jézus ördögöt úz ki. Máté 8. r. 28. sz.

József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója **Lux Mihály-féle** Eau de Cologne sokkal olcsóbb és határozottan jobb, mint bármely más.

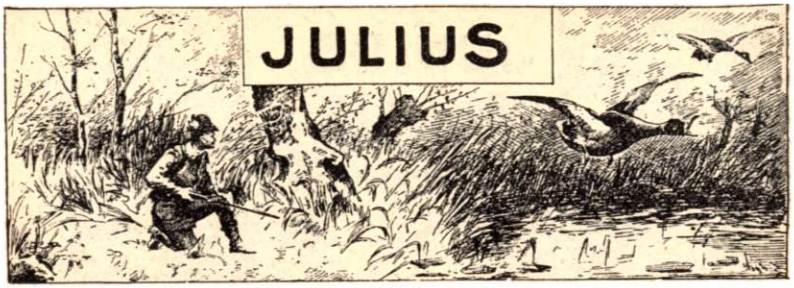

A hónap és hét napjai	Római katolikus naptár	Protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára 5675.
1 Csütörtök	Jéz. sz. vér. ünn.	Teobald	18 Leonc vt.	19
2 Péntek	Sarl. B. Assz. †	Sarl. B. Assz.	19 Judás aps.	20 [1. Per.
3 Szombat	Jácint vt.	Jácint	20 Metód pk.	21 S. Pinkh.
4 Vasárnap	**C. 6. Ulrik**	**C. 5.** Ulrik	**21 D. 6.** Julián vt.	22
5 Hétfő	Zacc.Ant.M. hv.	Ciril és Met.	22 Özséb pk. vt.	23
6 Kedd	Dominika sz.vt.	Izaiás	23 Agrippina sz. vt.	24
7 Szerda	Ciril és Met. pk.	Villibald	**24 Ker. sz. János**	25
8 Csütörtök	Kilián pk.	Kilián	25 Febr. és tsai vtk.	26
9 Péntek	Veronika sz. †	Ciril	26 Dávid rem.	27 [Massz. 2. P.
10 Szombat	Rufina sz. vt.	Amália	27 Sámson pap	28 S. Matoth.
11 Vasárnap	**C. 7.** Piusz p. vt.	**C. 6.** Placid	**28 D. 7.** Cir. és Ján. er.	29
12 Hétfő	Gualb. Ján. ap.	Henrik	**29 Péter és Pál**	1 Ab. R. Khod.
13 Kedd	Anaklét p. vt.	Jenő	30 12 apostol	2
14 Szerda	Bonav. pk. et.	Bonaventúra	**1 Jul.** Koz. és Damj.	3
15 Csütörtök	Henrik császár	Apost. oszlása	2 B. Assz. meze	4
16 Péntek	Kárm. B. A. †	Rút	3 Anatol	5 [3. Per.
17 Szombat	Elek hv.	Elek	4 Krétai András	6 S. Debarim
18 Vasárnap	**C. 8.** Kamill hv.	**C. 7.** Frigyes	**5 D. 8.** Atanáz	7
19 Hétfő	Paul. Vince	Rufina	6 N. Szizoesz	8
20 Kedd	Margit sz. vt.	Illés	7 Ciriaca	9 Jeruzsálem
21 Szerda	Praxedes sz.	Dániel	8 N. Prokóp vt.	10 [elp. böjt
22 Csütörtök	Mária Magd.	Magdolna	9 Ciril pk. vt.	11
23 Péntek	Apollin. pk. vt. †	Apollinár	10 Leonc vt. és társ.	12 [4. Per.
24 Szombat	Krisztina sz. vt.	Krisztina	11 Eufémia vt.	13 S. Voethkh.
25 Vasárnap	**C. 9.** Jakab ap.	**C. 8.** Jakab	12 Proklusz és Hil.	14
26 Hétfő	Anna assz.	Anna	13 Gáb. főa. és sz. J.	15
27 Kedd	Pantaleon vt.	Pantaleon	14 József pk.	16
28 Szerda	Ince p. hv.	Ince	15 Kvir. és Julia vtk	17
29 Csütörtök	Beatrix vt.	Márta	16 Atenogén pk.	18
30 Péntek	Judit vt. †	Judit	17 Marina	19 [5. Per.
31 Szombat	Loy. Ignác hv.	Germán	18 Jácint vt.	20 S. Ekev.

Vasárnapi evangéliom.

4-é.. VI. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Midőn nagy sereg volt együtt Jézussal. Márk VIII. 1—9. — *Prot. ev.* Luk. V. 1—11; olv. Pét. I. 3, 8—15. — *Gör. ev.* Jézus a bűnöket megbocsátja. Máté 9. r. 29. sz.

11-én. VII. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Óvakodjatok a hamis prófétáktól. Máté VII. 15—21. — *Prot. ev.* Máté V. 20—26; olv. Rom. 6, 3—11. — *Gör. ev.* Jézus két vakot gyógyít meg. Máté 9. r. 33. sz.

18-án. VIII. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Vala egy gazdag ember, kinek sáfára vala. Luk. XVI. 1—9. — *Prot. ev.* Márk VIII. 1—9; olv. Rom. 6, 19—23. — *Gör. ev.* Jézus a népet táplálja. Máté 14. r. 59. sz.

25-én. IX. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Amint közeledett Jézus Jeruzsálemhez. Luk. XIX. 41—47. — *Prot. ev.* Máté VII. 15—23; olv. Rom. 8, 12—17. — *Gör. ev.* Jézus a tengeren jár. 14. r. 59. sz.

József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója **Lux Mihály-féle** angol és francia kimért illatszerek épp oly jók, mint az eredeti üvegekben.

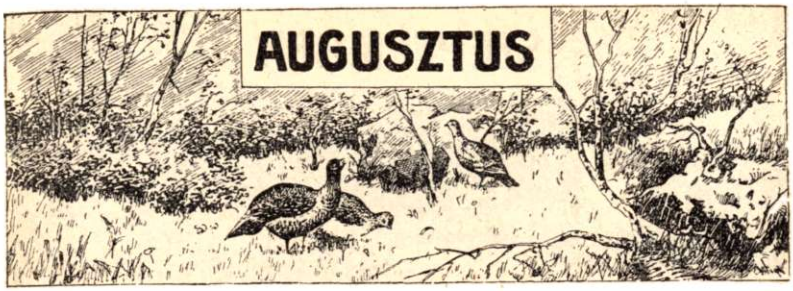

A hónap és hét napjai	Római katolikus naptár	Protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára 5675.
1 Vasárnap	**C.10.**Vas.sz.Pét.	**C. 9.**Vas. Péter	19 **D. 10.** Makrina	21
2 Hétfő	**Lig. Alf. pk. et.**	Gusztáv	20 **Illés pr.**	22
3 Kedd	**Istv. vt. t. megt.**	Eleázár	21 Sim. és Ján. rem.	23
4 Szerda	**Domonkos hv.**	Domonkos	22 Már. Magdolna	24
5 Csütörtök	**Havi B. Assz.**	Ozvald	23 Ezékiel pr.	25
6 Péntek	**Urunk szinv. †**	Urunk szv.	24 Román és Dávid	26 **[S. Rŏsh.**
7 Szombat	**Donát pk. vt.**	Kajetán	25 Anna	27 **6. Per.**
8 Vasárnap	**C.11.**Cirj.szp.vt.	**C. 10.** Cirjék	**26 D. 11.** Herm. pap	28
9 Hétfő	**Román vt.**	Román	27 Pantalemon	29
10 Kedd	**Lőrinc szp. vt.**	Lőrinc	28 Nikánor	30 Ros Khodes
11 Szerda	**Tibor vt.**	Tibor	29 Teodota	**1 Elul.** Ros K.
12 Csütörtök	**Klára sz.**	Klára	30 János katona	2
13 Péntek	Berch. János †	Ipoly	31 Eudocim	3 **[Per.**
14 Szombat	**Atanázia özv.**	Özséb	**1 Aug.** Sz. k. körm.	**4 S.Softim.1.**
15 Vasárnap	**C. 12. N. B.-A.**	**C. 11.** N. B.-A.	**2 D.12.** Istv. vt. er. át.	5
16 Hétfő	**Joakim**	Rókus	3 Izsák és Fau. hv.	6
17 Kedd	**Anasztáz pk.hv.**	Liberát	4 Efezi 7 gyer. vt.	7
18 Szerda	**Ilona császárné**	Ilona	5 Fabiusz vt.	8
19 Csütörtök	Tulúzi Lajos pk.	Szebald	**6 Úr színe vált.**	9
20 Péntek	**Sz. István kir.**	**István**	**7 István király**	10 **[2. Per.**
21 Szombat	**Bernát ap. et.**	Sámuel	8 Emilián pk.	**11 S.Ki Theze.**
22 Vasárnap	**C. 13.** Timót vt.	**C. 12.** Filibert	**9 D. 13.** Máty. aps.	12
23 Hétfő	**Ben. Fülöp hv.**	Farkas	10 Lőrinc vt.	13
24 Kedd	**Bertalan ap.**	Bertalan	11 Euplusz diák. vt.	14
25 Szerda	**Lajos kir.**	Lajos	12 Anic. és Fot. vtk.	15
26 Csütörtök	**Zefirin p. vt.**	Zefirin	13 Maxim hv.	16
27 Péntek	**Kal. Józs. hv. †**	Gebhárd	14 Mikeás pr.	17 **[3. 4. Per.**
28 Szombat	**Ágoston pk. ea.**	Ágoston	**15 Nagy. B.-Assz.**	**18 S.Ki Thova.**
29 Vasárnap	**C.14. K.Ján. fej.**	**C.13.** Ján. fejv.	**16 D. 14.** Dioméd vt.	19
30 Hétfő	**Limai Róza sz.**	Róza	17 Miron pap vt.	20
31 Kedd	Rajm. bib. hv.	Rajmund	18 Florusz és Laur.	21

Vasárnapi evangéliom.

1-én. X. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Két ember méne föl a templomba. Luk. XVIII. 9—14. — *Prot. ev.* Luk. XVI. 1—9; olv. Kor. I. 10, 6—13. — *Gör. ev.* A holdkóros fiúról. Máté 17. r. 72. sz.

8-án. XI. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Kimenvén Jézus Tyrus határaiból. Márk VII. 31—37. — *Prot. ev.* Luk. XIX. 41—48; olv. Kor. I, 12, 1—11. — *Gör. ev.* A királyember számot vet szolgáival. Máté 18. r. 77. sz.

15-én. XII. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Az irgalmas szamaritánról. Luk. X. 23—37. — *Prot. ev.* Luk. XVIII. 9—14; olv. Kor. I. 15, 1—10. — *Gör. ev.* A gazdag ifjúról. Máté 19. r. 79. sz.

22-én. XIII. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Mikor Jézus Jeruzsálem felé tartott. Luk. XVII. 11—19. — *Prot. ev.* Márk VII. 31—37; olv. Apost. csel. 10. 24—33. — *Gör. ev.* A gonosz szőlőművelőkről. Máté 21. r, 87. sz.

29-én. XIV. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Senki két úrnak nem szolgálhat. Máté VI. 24—33. — *Prot ev.* Luk. X. 23—37; olv. Gal. 3, 15—22. — *Gör. ev.* A menyegzőre hivottak vonakodása. Máté 22. r. 89. sz.

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója, drogua-üzletében Budapest, IV. kerület, Muzeum-körut 5. szám, vegyiszerek is kaphatók.

A hónap és hét napjai	Római katolikus naptár	Protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára 5676.
1 Szerda	Farkas pk. hv	Egyed	19 Andr. és társ. vtk.	22
2 Csütörtök	Elpid ap.	Jusztusz	20 Sámuel pr.	23
3 Péntek	Manszv. pk. hv.†	Hildegárd	21 Tádé	24 [P.Vaj.5.,6.
4 Szombat	Rozália sz.	Rozália	22 Zotik és társ. vtk.	25 S. Nezavim
5 **Vasárnap**	**C. 15.** J. Lőrinc	**C. 14.** Herkul	23 **D. 15.** Kall. patr.	26
6 Hétfő	Zakariás pr.	Zakariás	24 Eutik	27
7 Kedd	Kassai vértanuk	Regina	25 Bertalan aps.	28
8 Szerda	*Kisasszony*	Korbinián	26 Adrián és Natália	29
9 Csütörtök	Kláver Péter hv.	Gorgon	27 Líbér	1 This.5676.
10 Péntek	Tol. Mikl. hv.†	Jodok	28 Mózes rem.	2 Újév 2.n.
11 Szombat	Teodóra	Teodóra	29 Ker. sz. Ján. fejv.	3 S. Haazinu.
12 **Vasárnap**	**C. 16.** Mária n.	**C. 15.** Guidó	30 **D. 16.** Sándor pk.	4 Gedalj. böjt
13 Hétfő	Amát pk. hv.	Amát	31 B. Assz. övén. t.	5
14 Kedd	Sz. keresztfelm.	Ker. felmag.	1 Szept. Évkezdet	6
15 Szerda	Eutrópia Kán. †	Nikomed	2 Mamánt vt.	7
16 Csütörtök	Editha sz.	Eufémia	3 Teoktiszt	8
17 Péntek	Lambert pk. †	Lambert	4 Babilász érsek	9
18 Szombat	Kup. József hv.	Titusz	5 Zakariás pr.	10 S.JomKipp
19 **Vasárnap**	**C.17.** Fájd. szűz	**C. 16.** Január	6 **D. 17.** Mihály cs.	11
20 Hétfő	Euszták	Euszták	7 Szocont vt.	12
21 Kedd	Máté ap.	Máté	8 Kisasszony	13
22 Szerda	Móric vt.	Móric	9 Joakim, Anna	14
23 Csütörtök	Tekla sz. vt.	Tekla	10 Menod. és t. vtk.	15 Szukk.1.n.
24 Péntek	Merc. Mária †	Gellért	11 Teodóra	16 Szukk.2.n.
25 Szombat	Gellért pk. vt.	Kleofás	12 Antonóm pk. vt.	17 Sab.
26 **Vasárnap**	**C.18.** Juszt.sz.vt.	**C. 17.** Jusztina	13 **D. 18.** Kornél	18
27 Hétfő	Adolf vt.	Kozma és Dém.	14 **Kereszt felmag.**	19
28 Kedd	Vencel kir. vt.	Adolf	15 Filoteusz	20
29 Szerda	Mihály főa.	Mihály	16 Jozafát érs.	21 Hosan. rab.
30 Csütörtök	Jeromos áld. ea.	Jeromos	17 Zsófia vt.	22 Sem. ezer.

Vasárnapi evangéliom.

5-én. XV. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Jézus Naim városába méne. Luk. VII. 11—16. — *Prot. ev.* Luk. XVII. 11—19; olv. Gal. 5, 16—24. — *Gör. ev.* A főparancsolatról. Máté 22. r. 92. sz.

12-én. XVI. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Bement Jézus egy farizeus házába. Luk. XIV. 1—11. — *Prot. ev.* Máté VI. 24—34; olv. Gal. 5, 25—6, 10. — *Gör. ev.* Egy ember előhívá szolgáit. Máté 25. r. 105. sz.

19-én. XVII. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Jézushoz járulának a farizeusok. Máté XXII. 34—46. — *Prot. ev.* Luk. VII. 11—17; olv. Efez. 3, 13—21. — *Gör. ev.* A kananei asszonyról. Máté 15. r. 62. sz.

29-én. XVIII. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Bemenvén Jézus a hajócskába. Máté IX. 1—8. — *Prot. ev.* Luk. XIV. 1—11; olv. Efez. 4, 1—16. — *Gör. ev.* A csodás halfogásról. Luk. 5. r. 17. sz.

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállítója, drogua-üzletében Budapest, IV., Muzeum-körut 5. sz., mindenféle háztartási cikk megrendelhető.

OKTÓBER

A hónap és hét napjai	Római katolikus naptár	Protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára 5676.
1 Péntek	Remig pk. hv. †	Remig	18 Ariadne vt.	23 Szim. thor.
2 Szombat	Őrangy. ünn.	Leodegár	19 Trofim vt.	24 S. Beresith
3 **Vasárnap**	**C.19.** Kandid vt.	**C. 18.** Kandid	**20 D. 19.** Ilmt. és t. vik.	25
4 **Hétfő**	Assziszi Fer. hv.	Ferenc	21 Jónás pr.	26
5 Kedd	Placid vt.	Placid	22 **Főka pk. vt.**	27
6 Szerda	Bruno hv.	Brunó	23 Sz. Iván fogant.	28
7 Csütörtök	Rózsafűz. ünn.	Amália	24 **Tekla sz. vt.**	29
8 Péntek	Brigitta assz. †	Pelágia	25 **Eufrozina sz.**	30 Ros Khod.
9 Szombat	Ar. Dén. pk. vt.	Dénes	26 Nilusz	1 R. Hh. Iarih. S. I.
10 **Vasárnap**	**C. 20. M. N. A.**	**C. 19.** Gedeon	**27 D. 20.** Kalliszt. vt.	2
11 **Hétfő**	Placidia sz.	Placidia	28 Baruch pr.	3
12 Kedd	Miksa pk. vt.	Miksa	29 Kiriak rem.	4
13 Szerda	Ede kir. hv.	Kálmán	30 Gergely pk.	5
14 Csütörtök	Kalliszt p. vt.	Kalliszt	**1 Okt. B.Szűz véd.**	6
15 Péntek	Terézia sz. †	Teréz	2 Jusztina	7 [Lekha
16 Szombat	Gallusz ap.	Gallusz	3 Ar. Dénes pk. vt.	8 S. Lekh.
17 **Vasárnap**	**C.21.** Hedv. assz.	**C. 20.** Hedvig	**4 D. 21.** Hierót	9
18 **Hétfő**	Lukács ev.	Lukács	5 Mamelta	10 Seni bőjt
19 Kedd	Alk. Péter hv.	Luciusz	6 Tamás aps.	11
20 Szerda	Vendel	Iréne	7 Szerg. és B. vtk.	12 Kham. bőjt
21 Csütörtök	Hilárion ap.	Orsolya	8 Pelágia	13
22 Péntek	Kordula sz. vt.†	Kordula	9 Jakab aps.	14
23 Szombat	Ignác pátr.	Kapisztrán	10 Eulamp. és n. vt.	15 S. Vajero
24 **Vasárnap**	**C.22.** Ráfael főa.	**C. 21.** Ráfael	**11 D. 22.** Teofánesz	16
25 Hétfő	Krispin vt.	Krizánt	12 Tarák	17 Seni bőjt
26 Kedd	Dömötör vt.	Dömötör	13 Agatodór és Agat.	18
27 Szerda	Szabina vt.	Szabina	14 Ilmt. és gyem. ü. vik.	19
28 Csütörtök	Sim és Juda ap.	Sim. és Juda	15 Lucián vt.	20
29 Péntek	Nárcisz pk. †	Nárcisz	16 Longin vt.	21 [Szarah.
30 Szombat	Rodr. Alfonz hv.	Kolos	17 Ozeás pr.	22 S. Khaje
31 **Vasárnap**	**C.23.** Luc. sz. vt.	**C.22. Ref. eml.**	**18 D. 23.** Lukács ev.	23

Vasárnapi evangéliom.

3-án. XIX. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Hasonló mennyeknek országa egy királyemberhez. Máté XXII. 1—14. — *Prot. ev.* Máté XXII. 34—36; olv. Kor. 1, 1, 4—9. — *Gör. ev.* Az ellenség szeretetéről. Luk. 6. r. 26. sz.

10-én. XX. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Egy királyember beteg fiáról Ján. IV. 45—53. — *Prot. ev.* Máté IX. 1—8; olv. Efez. 4, 22—28. — *Gör. ev.* Az özvegy fiának feltámasztása. Luk. 7. r. 30. sz.

17-én. XXI. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* A királyember, ki számot akar vetni szolgáival. Máté XVIII. 23—35. — *Prot. ev.* Máté XXII. 1—14; olv. Efez 5, 15—21. — *Gör. ev.* Példabeszéd a magvetőről. Luk. 8. r. 35. sz.

24-én. XXII. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* A farizeusok tanácsot tartának. Máté XXII. 15—21. — *Prot. ev.* Ján. IV, 47—54; olv. Efez. 6, 10—17. — *Gör. ev.* A dúsgazdag és Lázár. Luk. 16. r. 83. sz.

31-én. XXIII. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Midőn Jézus a sereghez szólott. Máté IX, 18—26. — *Prot. ev.* Máté XVIII. 23—35; olv. Filipp 1, 3—11. — *Gör. ev.* Az ördögök kiűzése. Luk. 8. r. 38. sz.

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója, drogua-üzletében Budapest, IV., Muzeum-körut 5. sz., hajfestékekben nagy választék van.

A hónap és hét napjai	Római katolikus naptár	Protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára 5676.
1 **Hétfő**	**Mindszent**	Mindszent	19 Kleopátra	24
2 Kedd	Halottak napja	Viktorin	20 Artémiusz vt.	25
3 Szerda	Pirmin pk.	Pirmin	21 Hilárion ap.	26
4 Csütörtök	B. Kár. bib. pk.	Károly	22 Aberc pk.	27
5 Péntek	Imre herceg †	Imre	23 Jakab aps.	28
6 Szombat	Lénárd hv.	Lénárd	24 Proklusz	29 **S. Toldoth**
7 **Vasárnap**	**C. 24.** Will. pk.	**C. 23.** Engelb.	25 **D. 24.** Marcián	30 Ros Khodes
8 **Hétfő**	Gottfried pk.	Gottfried	26 Demeter vt.	1 **Kiszlev.** Ros
9 Kedd	Tivadar vt.	Tivadar	27 Nesztor	2 [Khod.
10 Szerda	Avell. András hv.	Lutt. Márton	28 Neomilla vt.	3
11 Csütörtök	Márton pk. hv.	Márton	29 Ábrahám rem.	4
12 Péntek	Márton p. vt. †	Jónás	30 Zenób és Z. vtk.	5
13 Szombat	Koszt. Szan. hv.	Arkád	31 Epimak vt.	6 **S. Vajeze**
14 **Vasárnap**	**C. 25.** Szerap. vt.	**C. 24.** Jukund	1 **Nov. D. 25.** K. és D.	7
15 **Hétfő**	Lipót hv.	Lipót	2 Acindin és t. vtk.	8
16 Kedd	Otmár ap.	Ödön	3 Acepszimasz vt.	9
17 Szerda	Csod. Gerg. pk.	Alfeus	4 N. Joannic	10
18 Csütörtök	Odo ap.	Ottó	5 Galakt. és Ep. vt.	11
19 Péntek	Erzsébet †	Erzsébet	6 Pál pk.	12
20 Szombat	Val. Bódog hv.	Emilia	7 Lázár	13 **S. Vajisl.**
21 **Vasárnap**	**C. 26.** B. A. bem.	**C. 25.** B. A. bem.	8 **D. 26. Sz. Mihály**	14
22 Hétfő	Cecilia sz. vt.	Cicele	9 Porfir vt.	15
23 Kedd	Lukrécia sz. vt.	Kelemen	10 Olimpa	16
24 Szerda	Kert. János hv.	Krizogón	11 Vince	17
25 Csütörtök	Katalin sz. vt.	Katalin	12 Alam. János	18
26 Péntek	Konrád pk. hv. †	Konrád	13 Ar. sz. János	19
27 Szombat	Virgil pk. hv.	Virgil	14 Fülöp aps.	20 **S. Vajesev**
28 **Vasárnap**	**C. 1.** Szoszth. vt.	**C. 1.** Szosztén	15 **D. 27.** Szamón vt.	21
29 Hétfő	Szaturnin pk. vt.	Szaturnin	16 Máté aps. és ev.	22
30 Kedd	András ap.	András	17 Neoc. Gergely pk.	23

Vasárnapi evangéliom.

7-én. XXIV. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* A jó vetőmagról. Máté XIII. 24—30. — *Prot. ev.* Máté XXII. 15—22; olv. Filipp. 3, 17—21. — *Gör. ev.* Jairus leányának feltámasztása. Luk. 8. r. 39. sz.

14-én. XXV. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Hasonló mennyeknek országa a mustármaghoz. Máté XIII. 31—35. — *Prot. ev.* Máté IX. 18—26; olv. Kol. 1, 9—14. — *Gör. ev.* Az irgalmas szamaritánusról. Luk. 10. r. 53. sz.

21-én. XXVI. vas. pünkösd után. *Kat. ev.* Midőn látjátok a pusztulás útálatosságát. Máté XXIV. 15—35. — *Prot. ev.* Luk. XIII. 1—9; olv. Tessz. I. 6, 13—18. *Gör. ev.* Az esztelen gazdagról. Luk. 12. r. 66. sz.

28-án. Advent. Urjövet I. vas. *Kat. ev.* Jelek lesznek a napban stb. Luk. XXI. 25—33. — *Prot. ev.* Máté XXI. 1—9; olv. Rom. 13, 11—14. — *Gör. ev.* A 18 évig beteg asszony meggyógyítása. Luk. 13. r. 71. sz.

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója, drogua-üzletében Budapest, IV., Muzeum-körut 5. sz., parkett-fénymázak a legolcsóbban kaphatók.

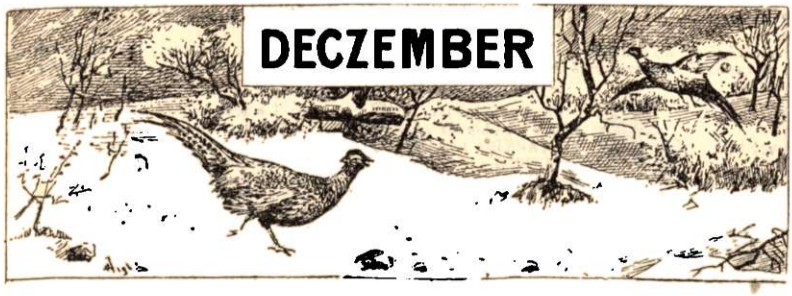

A hónap és hét napjai	Római katolikus naptár	Protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára 5676.
1 Szerda	Elig. pk. hv.	Elig	18 Román vt.	24
2 Csütörtök	Bibiána sz. vt.	Bibiána	19 Barlaam vt.	25 Khanukkah
3 Péntek	Xav. Fer. hv. †	Szofoniasz	20 Dekap. Gergely	26 [kezdete
4 Szombat	Borbála sz. vt.	Borbála	21 **B. Assz. felaj.**	**27 S. Mikez.**
5 Vasárnap	**C. 2.** Szabb. ap.	**C. 2.** Szabbas	22 **D.28.** Filém. és Ap.	28
6 Hétfő	Miklós pk. hv.	Miklós	23 Amfilok pk.	29
7 Kedd	Ambrus pk. ea.	Ambrus	24 Kelemen p.	30 Ros Khodes
8 Szerda	**Mária szep. f.**	B. A. fogant.	25 Katalin vt.	**1 Teb.** R. Kh.
9 Csütörtök	Leokádia sz. vt.	Joakim	26 Nikon	2 SzothKhan.
10 Péntek	Melkiád. p.vt. †	Judit	27 Perzs. Jakab	3
11 Szombat	Damaz p. hv.	Damaz	28 Irenark	**4 S. Vajigas**
12 Vasárnap	**C. 3.** Színesz vt.	**C. 3.** Szpiridion	**29 D. 29.** Par. és t. vt.	5
13 Hétfő	Ottilia sz.	Luca	30 András aps.	6
14 Kedd	Nikáz pk.	Nikáz	**1 Dec.** Nahum pr.	7
15 Szerda	Valér. pk. **Kánt.**	Valerián	2 Habakuk pr.	8
16 Csütörtök	Albina sz. vt.	Albina	3 Szofoniasz pr.	9
17 Péntek	Lázár pk. †	Lázár	4 Dam. János	10 Jer.ostr.böjt
18 Szombat	Grácián pk.	Grácián	5 Szabbasz	**11 S. Vajekhi**
19 Vasárnap	**C. 4.** Nemez. vt.	**C. 4.** Neméz	**6 D. 30. Miklós**	12
20 Hétfő	Amm. ésTeof. vt.	Teofil	7 Ambrus ea.	13
21 Kedd	Tamás ap.	Tamás	8 Patáp	14
22 Szerda	Zeno vt.	Zeno	9 B. Assz. fogant.	15
23 Csütörtök	Viktória sz. vt.	Viktória	10 Hermogén	16 Sobeb. böjt
24 Péntek	Ádám és Éva †	Ádám, Éva	11 Dániel stil.	17
25 Szombat	**Nagykarács.**	**Karácsony**	12 Szpiridion pk.	**18 S. Semoth**
26 Vasárnap	**C. István 1. vért.**	**C. Istv. 1. vért.**	**13 D.** Euzsztrát és vt.	19
27 Hétfő	János ap. ev.	János	14 Tirzus vt.	20
28 Kedd	Apró szentek	Apró szentek	15 Eleutér pk.	21
29 Szerda	Dávid kir.	Dávid	16 Teofánia	22
30 Csütörtök	Anizia vt.	Anizia	17 Dániel pr.	23
31 Péntek	Szilveszt. p.hv.†	Szilveszter	18 Sebestyén vt.	24

Vasárnapi evangéliom.

5-én. Úrjövet II. vas. *Kat. ev.* Mikor meghallotta János. Máté XI. 2—10. — *Prot. ev.* Luk. XXI. 25—36; olv. Rom. 15, 4—13. — *Gör. ev.* A jerikói vakról. Luk. 18. r. 93. sz.

12-én. Úrjövet III. vas. *Kat. ev.* A zsidók papokat és levitákat küldtek Jánoshoz. Ján. I. 19—28. — *Prot. ev.* Máté XI. 2—10; olv. Kor. I. 4, 1—5. — *Gör. ev.* Jézus elé tíz poklos férfiú jöve. Luk. 18. r. 85. sz.

19-én. Úrjövet IV. vas. *Kat. ev.* Tiberius császár uralkodásának 15 eszt. Luk. III. 1—6. — *Prot. ev.* Ján. I. 19—28; olv. Filipp. 4, 4—7. — *Gör. ev.* Nehéz a gazdagnak üdvözülni. Luk. 18. r. 91. sz.

26-án. *Kat. ev.* Az időben mondá Jézus az irástudóknak. Máté XXIII. 34—39. — *Prot. ev.* Luk. II. 33—40; olv. Gal. 4, 1—7. — *Gör. ev.* Egy ember nagy vacsorát szerze. Luk. 14. r. 76. sz.

Lux Mihály József főherceg ur Ő cs. és kir. fensége kamarai szállitója, drogua-üzletében Budapest, Muzeum-körut 5. Tea, rum (valódi jamaikai rum), cognac kapható.

HOGYAN VEGYÜNK MÉRTÉKET?

Faluhelyen lakó ember sokszor jön zavarba, hogy ha új ruha megrendelésénél ruhája mértékét kell a szabónak küldenie. Itt elmondjuk, hogy ilyen esetekben miképpen érhetnek legkönnyebben és leggyorsabban célt.

1. ábra

FŰZŐ (1. ábra): ACA a mell hossza A-tól A-ig B-n keresztül. BB a halcsonthossza. HC a derék hossza a has alatt a csipőig. CDC a derék körülete befűzött állapotban. EE a csípőn felüli rész. HABA a mell bősége a karok alatt.

2. ábra.

DERÉKRE VALÓ (2. és 3. ábra): IZ a hát hosszúsága. *ba* a váll szélessége. EF a nyak bősége. ABA ugyanaz a karok felett FN a váll, RP az előrész hosszúsága. GG a mell szélessége. PUZOP a derék körülete. DL a kis oldal hosszúsága. XVY a csipő körülete. NH az uj bősége, *tQ* az első ujj hosszúsága. IL hosszúság a nyaktól a csipőig (hátul) (2. ábra). ILN hosszúsága nyaktól a csipőig (elül) (3. ábra). IP a derék hosszúsága elul (l. 2. ábra, P 3. ábra).

3. ábra.

SZOKNYA (4. ábra): *Pp* előrész. *Lt* oldalrész MNM csipő.

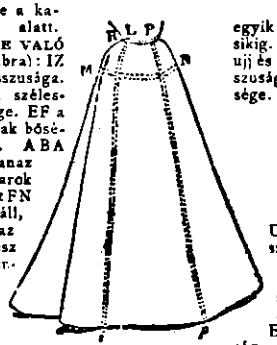

4. ábra.

KEZTYŰ (5. ábra): AB a kéz szélessége.

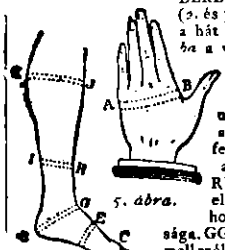

5. ábra.

9. ábra.

FELÖLTŐ, KABÁT, KABÁTKA, FELSŐKABÁT, ZSAKET (6. ábra): AB a hát hosszúsága, ABC a ruhadarab teljes hosszúsága. DE a fél hát. EFG az uji hosszúsága, a kart behajlítva. Ha teljes bősége a karnyán, mely még nem volt megmosva.

6. ábra.

8. ábra.

alatt J a test bősége a csipő felett.

MELLÉNY (7. ábra): AB hosszúsága a nyakcsigolyától végig. C bőség a kar alatt és a gyomor felett.

NADRÁG (7. ábra): D bőség a mellény alatt. EF hosszúság. GH a láb belső hosszúsága.

FÉRFING (8. á.): MZM nyakbőség az egyik gomblyuktól a másikig. ZM a váll, ULN az uji és ZULN teljes hosszúság. RS a mell szélessége. Y a test bősége

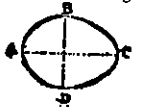

10. ábra.

UX az előrész hosszúsága.

CIPŐ (9. ábra): AB a láb hosszúsága. CD vastagság a lábujjak felett, EF a lábfej vastagsága. GB vastagság a talp végétől a lábfej felső részeig. HI az alsó lábszár vastagsága. KJ a lábikra vastagsága.

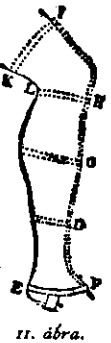

11. ábra.

SZÁRHARISNYA (11. ábra): EF bőség a saroktól a lábfőig. IKI bőség a térd felett. HLH bőség a térd alatt. IH a térd magassága HGDF a elsőlábszár hosszúsága és hajlása. GB (l. a 9. ábrát).

FÉLHARISNYA (12. ábra): Megjelölendő a láb hosszúsága miként a cipőnél, vagy oly pár harisnyán, mely még nem volt megmosva.

7. ábra.

KALAP (10. ábra): ABCD a fej körülete. AC a kalap nagy belső átmérője. BD a kisebbik átmérő. A fej körülete centiméterekben jelölendő meg.

112 éves cég — **Kunz József és Társa** BUDAPEST, V. kerület, Deá Ferenc-utca és Bécsi-utca sarol

1915. JANUÁR 1. hónap

BUDAPEST 1913. ÉVI HŐMÉRSÉKLETÉNEK ÁTLAGA JANUÁRBAN -1·9 fok.

A nap e hónap folyamán 58 perccel gyarapodik. Hossza a hónap első napján 8 óra 27 perc, az utolsón 9 óra 25 perc.

BUDAPEST 1913. ÉVI CSAPADÉKMENNYISÉGE JANUÁRBAN 40·5 mm.

A HÓ ÉS HÉT NAPJAI		NAP		HOLD		SZEMÉLYES ELŐJEGYZÉSEK						
		kelte ó. p.	nyugta ó. p.	kelte ó. p.	nyugta ó. p.	LÉGSÚLYMÉRŐ REGGEL	LÉGSÚLYMÉRŐ ESTE	HŐMÉRŐ REGGEL	HŐMÉRŐ ESTE	ESŐ	AZ ÉGBOLTOZAT	AZ URALKODÓ SZÉL
1	P.	7 50	4 17	D. u.	D. e.							
2	Sz.	7 49	4 17	5 11	8 42							
3	V.	7 49	4 18	6 24	9 13							
4	H.	7 49	4 20	7 40	9 38							
5	K.	7 49	4 21	8 55	9 57							
6	Sz.	7 49	4 22	10 11	10 15							
7	Cs.	7 49	4 23	11 28	10 32							
8	P.	7 49	4 24	D. e.	10 49							
9	Sz.	7 49	4 25	12 47	11 09							
10	V.	7 48	4 26	2 09	11 32							
11	H.	7 48	4 28	3 34	12 03							
12	K.	7 48	4 29	4 57	12 43							
13	Sz.	7 47	4 30	6 12	1 39							
14	Cs.	7 47	4 31	7 14	2 51							
15	P.	7 46	4 32	7 58	4 11							
16	Sz.	7 45	4 34	8 32	5 35							
17	V.	7 44	4 35	8 56	6 54							
18	H.	7 43	4 37	9 15	8 09							
19	K.	7 43	4 38	9 32	9 20							
20	Sz.	7 42	4 39	9 47	10 29							
21	Cs.	7 42	4 41	10 02	11 37							
22	P.	7 41	4 43	10 19	D. e.							
23	Sz.	7 40	4 44	10 37	12 44							
24	V.	7 39	4 45	10 58	1 52							
25	H.	7 38	4 47	11 26	2 59							
26	K.	7 37	4 49	D. u.	4 06							
27	Sz.	7 36	4 51	12 48	5 05							
28	Cs.	7 35	4 52	1 46	5 58							
29	P.	7 33	4 54	2 54	6 40							
30	Sz.	7 32	4 55	4 07	7 15							
31	V.	7 31	4 56	5 24	7 41							

A hőmérséklet
az elmult 10 évben

év	min.	max.	év	min.	max.
1904	- 6·3	0·8	1909	-11·4	6·6
1905	- 2·8	9·2	1910	- 6·8	7·0
1906	- 7·9	3·2	1911	-11·0	7·5
1907	-15·0	7·0	1912	-16·4	9·7
1908	-10·8	11·4	1913	-14·7	7·9

Időjárás.

Herschel szerint: 1—8-ig hó, eső; 8—15-ig szép, hideg idő; 15—23-ig derült, enyhe; a hónap vége viharos.

Csapadék
az elmult 10 évben

év	m/m	nap	év	m/m	nap
1904	72	11	1909	6·3	13
1905	34	8	1910	13·4	30
1906	86	27	1911	6·3	4
1907	29·0	31	1912	5·8	25
1908	15·9	27	1913	8·4	20

A bolygók járása.

E hónap elején: *Vénusz* kél reggeli 1/45 órakor, lenyugszik délután 2 órakor; *Mars* kél reggel 8 órakor, lenyugszik délután 4 órakor; *Jupiter* kél délelőtt 10 órakor, lenyugszik este 8 órakor; *Szaturnusz* kél délután 1/34 órakor, lenyugszik reggel 7 órakor. — *1-én Vénusz* a legnagyobb ragyogásban. — Nap a Perigäumban jan. 2-án este 7 órakor.

A Hold fényváltozásai.

1-én délután 1 óra 20 perckor holdtölte (☽ HT.). *8-án* este 10 óra 13 perckor utolsó negyed (☾ UN.). *15-én* délután 3 óra 42 perckor ujhold (● UH.). *23-án* reggel 6 óra 32 perckor első negyed (☽ EN.). *31-én* reggel 5 óra 41 perckor holdtölte (☽ HT.). — Földközelben *12-én* délután 3 órakor. Földtávolban *24-én* délelőtt 10 órakor.

Elsőrangu uridivat-áruház

A NÉVNAPOK JEGYZÉKE.

NÉV	NAP
Abbas	február 10.
Abdiás	december 1.
Abdou	július 30.
Ábel	január 2.
Ábrahám	márc. 20., június 15., okt. 6.
Absolon	ápr. 20., szept. 2.
Adalbert	április 23.
Ádám	december 24.
Adelinde	augusztus 28.
Adél	december 24.
Adelheid	december 20.
Adelgund	január 30.
Adolf	febr. 11., május 11., június 17.
Adolár	ápr. 21.
Adolfin	szept. 27.
Adorján	március 4.
Aemilana	jan 5., dec. 24.
Aemilián	szept. 11., nov. 12., dec. 6.
Ágnes	január 21., márc. 18., április 20.
Ágnelus	december 14.
Ágota	február 5.
Ágoston	máj. 28. aug. 3., 28.
Ákos	június 22.
Aladár	febr. 15., jun. 29.
Alajos	június 21.
Albán	június 21.
Albina	dec. 17.
Albin	március 1.
Albert	április 7. és 23.
Albrecht	április 23.
Alfonz	aug. 2., okt. 30.
Alfréd	jul. 19., nov. 14.
Amália	jul. 10., okt. 7., nov. 20.
Amatus	szeptember 13.
Ambrus	okt. 16., és 19. dec. 7. és 20.
Ammosz	jun. 27, márc. 31.
Anaszt	jan. 22.
Anatolia	július 9.
Anasztáz	ápr. 15., dec. 25.
András	febr. 4., május 15., nov. 10, 30.
Angelika	márc. 11., május 31., aug. 14.
Anna	febr. 19., jun. 2., jul. 26.
Antal	jan. 17., febr. 12., máj. 10. jun. 13., jul. 28, szept. 2.
Antónia	ápr. 19., jun. 13.
Anzelm	április 21.
Apollónia	február 9.
Apolónius	április 18.
Aranka	december 2.
Arkadius	január 12.
Ármin	ápr. 7., dec. 28.
Arnold	jul. 18., dec. 1.
Arnulf	augusztus 22.
Áron	április 16.
Árpád	jan. 5.
Artur	jan. 7.
Arzén	jun. 18., jul. 28.
Atanáz	máj. 2., nov. 26.
Attila	márc. 10.
Augusztus	okt. 7., aug. 3.
Augusztá	márc. 29.
Aurélián	jun. 16.
Auréll	jun. 15.
Aurélia	dec. 2.
Balázs	február 3.
Barnabás	június 11.
Bazil	márc. 22.
Bálint	jan. 7., febr. 14.
Beatrix	jul. 29.
Beatus	máj. 10.
Bekény	márc. 21.
Béla	április 23.
Benedek	márc. 21.
Benjámin	márc. 31.
Benedikt	jan. 13., febr. 12. márc. 24., ápr. 4., 15., 16.
Benedikta	aug. 13.
Bengina	máj. 9.
Benignus	febr. 27., márc. 22., nov. 9., 20.
Benő	márc. 31.
Benno	jun. 16., ápr. 11.
Benvenuto	jun. 27.
Berta	jul. 23.
Bertram	aug. 17., jul. 3.
Bernát	máj. 20., aug. 31. jun. 16. jul. 15.
Bertalan	aug. 24.
Berthold	jul. 27., nov. 17.
Blanka	aug. 10.
Bódog	jan. 14., máj. 30. jul. 29., okt. 24. nov. 20.
Boldizsár	jan. 6.
Bogyiszló	ápr. 9.
Bonavent	jul. 14.
Bonifác	máj. 14., jun 5., okt. 25.
Borbála	dec. 4.
Brigitta	febr. 1., okt. 8.
Bruno	márc. 8., ápr. 21. máj. 17., okt. 6.
Bulcsu	dec. 12.
Caesar	febr. 15., ápr. 15.
Calistus	október 14.
Cecilia	jun. 3., okt. 21., nov. 22.
Coelestin	ápr. 6., máj. 19.
Cserjén	szeptember 28.
Cicella	november 22.
Ciporján	október 14.
Ciprian	szeptember 26.
Cirilla	július 5.
Cirjék	aug. 8., márc. 16., okt. 11.
Cirus	február 12.
Cyrill	jan. 28., márc. 9., jul. 5.
Damasus	december 11.
Dagobert	december 23.
Dániel	febr. 16., jul. 21., nov. 23.
Dávid	december 29.
Dénes	ápr. 6., okt. 9., nov. 27., dec. 26.
Demeter	okt. 26., nov. 7
Demetrius	ápr. 9., dec. 22
Demjén	szeptember 27.
Desideratus	december 18.
Detrik	május 6.
Dezső	febr. 11., máj. 23. nov. 15., dec. 18
Domitian	febr. 5., jan. 10.
Domokos	aug. 4., okt. 14., dec. 20.
Donát	febr. 17., aug. 7., szept. 1.
Dorotheus	június 17.
Dorottya	febr. 6., jun. 5., szept. 9.
Dömötör	ápr. 9., okt. 26.
Dőme	szeptember 27.
Eberhardt	febr. 23., nov. 28.
Edmund	nov. 6. és 20.
Eduárd	márc. 18., máj. 27., okt. 13.
Egbert	április 24.
Egyed	ápr. 27., szept. 1.
Eleazar	szept. 27.
Élek	febr. 11., jul. 17.
Eleonóra	február 21.
Eleuthér	febr. 20., okt. 9.
Emánuel	március 26
Emerencia	január 23
Éliás	febr. 16., jul. 20.
Elegius	december 1
Ella	febr. 10. márc. 24.
Emilia	ápr. 5., nov. 21.
Emilian	augusztus 20.
Emil	ápr. 5., máj. 28., nov. 21.
Emma	ápr. 19., jun. 29., szept. 22.
Engelbert	november 7.
Engelhard	okt. 29., nov. 9.
Enok	január 3.
Erasmus	június 2.
Erhardt	január 8.
Erich	febr. 15., máj. 18.
Ernesztina	jan. 12., jul. 31.
Ernő	január 12.
Ermelinde	október 29.
Erzsébet	jul. 8., nov. 19., dec. 5.
Ervin	aug. 25., 26.
Eszter	május 24.
Etelka	febr. 5., dec. 16.
Etel	január 30.
Eudoxia	március 1.
Eufémia	julius 23.
Eufrozina	február 11.
Euphemia	jun. 17., szept. 16. jul. 13., nov. 15., december 25.
Eugén	február 20.
Fukár	február 12., dec. 10.
Eulália	március 13.
Euphásia	aug. 14., dec. 16.
Euzéb	december 24.
Éva	december 3.
Evald	október 3.
Ezsaiás	július 6.

Folytatás az 54. oldalon.

112 éves cég — **Kunz József és Társa** BUDAPEST, V. kerület, Deák Ferenc-utca és Bécsi-utca sarok.

1. hét	1915	JANUÁR	1. hónap	31 nap

1. Péntek — Újév

KIADÁS

BEVÉTEL

2. Szombat — Makár ap.

KIADÁS

BEVÉTEL

3. Vasárnap — Jézus sz. neve

KIADÁS

BEVÉTEL

Ruha teszi az embert. Nem fölösleges gondosság tehát, ha a szabóját jól megválasztja. Ha jó szabóra akar akadni, keressen a BUDAPESTI HIRLAP apróhirdetéseinek Ruházkodás rovatában. :::

Ötven évvel ezelőtt. Az 1865. esztendő még az abszolutizmus uralmával kezdődött. Hogy a kormány gyámkodása mi mindenre terjedt ki, kitünik abból is, hogy például Eötvös József bárónak az első magyar iparbank elnökéül való megválasztatásához a helytartótanács hozzájárulását is ki kellett kérni. Az abszolutizmus azonban már végnapjait élte. Az év nevezetesebb eseményeiből kiemeljük a következőket: *Január.* Debrecenben a tanárok elhatározták, hogy a nagyközönség számára népszerű fölolvasásokat rendeznek. — Bécsben meghalt a Grassalkovics hercegi család utolsó sarja; a családi vagyonból még meglévő két millió forint az Esterházy-családra szállott. — Markovics Iván, a bécsi egyetemen a gyorsírás tanítója, előfizetést hirdetett a Gabelsberger-féle gyorsírási rendszer magyar átdolgozására. (Ma már ez a gyorsírás van legjobban elterjedve.) — Pesten a bíróságok előtt e hónapban negyvenkét válópör volt folyamatban. — Rónay Jácint az Európát Amerikával összekötő távíró-kábelből egy darabkát megküldött az erdélyi múzeumnak. — Pesten Tury István ügyvéd kis leánykája feltüzelte az atyja ezreseit; nagy örömmel hívta be azután a kis leány az anyját és ujjongva mondta neki, hogy a cifra papirosok milyen szép lánggal égnek. — Pesten e hónapban tifuszjárvány volt; a tifuszos betegek száma a Rókus-kórházban 158 volt. — Az Első Magyar Általános Biztosító Társaság a lipótvárosi templom építésére húszezer forintot adományozott. — Skarics zenggi káplán egy cseresznyemagra rákarcolta a Miatyánk, az Üdvözlégy és a Hiszekegy görög szövegét, mely összesen 293 szóból áll. A fáradságos munkát tizenöt nap alatt végezte, s s a ritka cseresznyemagot Oszegovics püspöknek ajándékozta. — Pesten megjelent a „Füles Bagoly" című élclap első száma. — Pesten tervbe vették a „főreáltanoda" teljes kiépítését. — Az előbbi, 1864. év

(Folytatás a 67. oldalon.)

2. hét | 1915 | **JANUÁR** | 1. hónap | 31 nap

4. Hétfő | Titusz pk.

KIADÁS

BEVÉTEL

5. Kedd | Teleszfor pk. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

6. Szerda | Vízkereszt

KIADÁS

BEVÉTEL

7. Csütörtök | Rajmund hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

8. Péntek | Szeverin ap.

KIADÁS

BEVÉTEL

9. Szombat | Julián vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

10. Vasárnap | Vilmos pk.

KIADÁS

BEVÉTEL

Gondoljunk gyermekeink jövőjére!

Akik felsőbb tanulmányokat nem folytathatnak, azok részére biztos megélhetést nyujt a **Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Egyesületétől** ::: fenntartott :::

KERESKEDELMI SZAKTANFOLYAM

Budapest, VI. ker., Andrássy-út 67.

elvégzése. Hat- és tizhavi tanfolyamok férfiak és nők részére. Vidékieknek ellátás. **Kérjen tájékoztatót! Telefon 141-36.** Igazgató: **Aranyosi Miksa,** felsőkeresk. isk. igazgató.

112 éves cég — **Kunz József és Társa** BUDAPEST, V. kerület, Deák Ferenc-utca és Bécsi-utca sarok.

3. hét | 1915 **JANUÁR** 1. hónap | 31 nap

11. Hétfő | Higin p. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

12. Kedd | Arkádiusz vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

13. Szerda | 40 vt. katona

KIADÁS

BEVÉTEL

14. Csütörtök | Hilár pk. et.

KIADÁS

BEVÉTEL

15. Péntek | Pál remete

KIADÁS

BEVÉTEL

16. Szombat | Marcel p. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

17. Vasárnap | Antal ap.

KIADÁS

BEVÉTEL

160 oldal
48 ábra

A kalendárium olvasóinak díjtalanul küldi: **Molnár R. Béla** okl. gépészmérnök, hites szabadalmi ügyvivő, Budapest, VIII., Rákóczi-út 11.

Vizhatlan, rugalmas, tartós!
LEGUTALP Esőben, sárban nélkülözhetetlen
Kapható mindenütt. Telefon József 14-81

Vezérképviselő: Molnár R. Béla.

Gyermekruhák, intézeti leány-kelengyék

18. Hétfő | Piroska sz. vt.

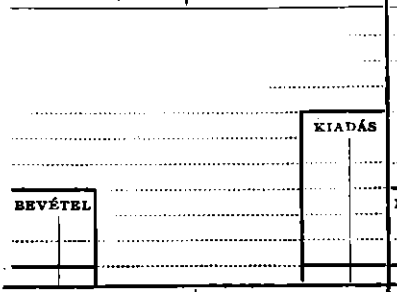

19. Kedd | Kanut kir.

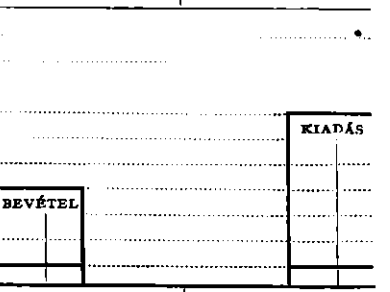

20. Szerda | Fáb. és Seb. vtk.

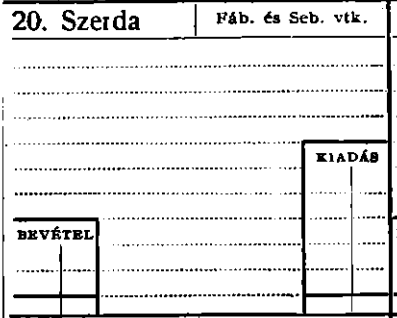

21. Csütörtök | Ágnes sz. vt.

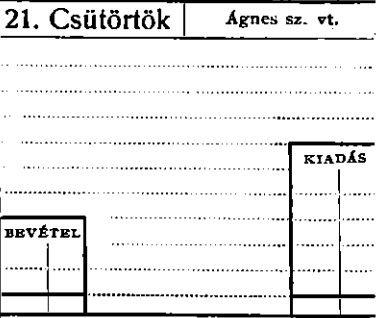

22. Péntek | Vince szp. vt.

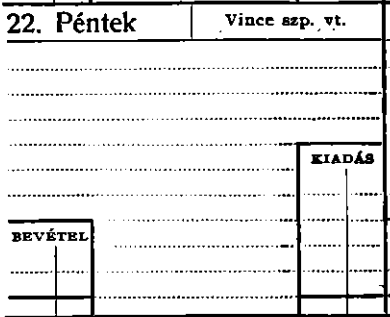

23. Szombat | B. A. eljegyzése

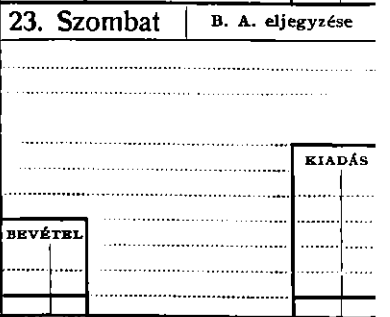

24. Vasárnap | Timót pk. vt.

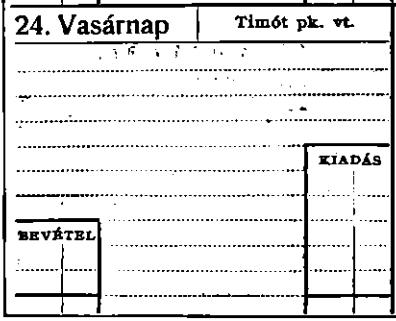

Budapest községi parkjai együttvéve 2,726.290 négyszögméter területet foglalnak el. I. ker. Horváth-kert 11.900, Városmajor 139.220, Döbrentey-tér 6.360. II. ker. Christen-telek 7.125, Elipszsétány 13.200. Statisztikai hivatal 18.300. III. ker. Zsigmond-tér 1575. IV. ker. Városház udvara 6.150, Fővám-tér 2.400. V. ker. Erzsébet-tér 20.900, József-tér 4000, Szabadság-tér 19.600. VI. ker. Városliget 972.838, Körönd 2,800. VII. ker. Almássy-tér 4.500. VIII. ker. Tisza Kálmán-tér 66.771, Mátyás-tér 6.100, Kálvária-tér 8.900, Rákóczi-tér 5.189. IX. ker. Közvágó-hid előtt 11.800, Szent István kórház 5.938. X. Népliget 1,186.400, Kálvária 22.176.

112 éves cég — **Kunz József és Társa** BUDAPEST, V. kerület, Deá Ferenc-utca és Bécsi-utca saro

5. h. | 1915 **JANUÁR** 1. hónap | 31 nap

25. Hétfő | Pál fordulása

KIADÁS

BEVÉTEL

26. Kedd | Polikárp pk. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

27. Szerda | Ar. sz. Ján. pk. ea.

KIADÁS

BEVÉTEL

28. Csütörtök | Apollonia sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

29. Péntek | Szal. Ferenc et.

KIADÁS

BEVÉTEL

30. Szombat | Mártonka sz.

KIADÁS

BEVÉTEL

31. Vasárnap | Hetvenedvas.

KIADÁS

BEVÉTEL

Budapest magánparkjai együttvéve 1,326.593 négyszögméter területet foglalnak el. Ezek közül legnagyobb a Margitsziget, amelynek parkja 621.387 négyszögméter. Utána következik az Orczy-kert 231.006, a Füvészkert 101.509, a királyi várkert 88.818, a Lukácsfürdő parkja 11.238, a Császárfürdő parkja 9.817, a Római fürdő parkja 87.182, az Állatkert 14.217, a keleti pályaudvar parkja 12.600 és a Múzeum kertje, amelynek területe 21.819 négyzetméter. Amint látnivaló, az egészen zárt telkeken levő parkok nincsenek benne ebben a kimutatásban.

Szines mosókelmék, ruhaszövetek 4*

1915 **JANUÁR** 1. hónap

A havi bevételek és kiadások összegezése.

Nap	BEVÉTEL	KIADÁS
	Áthozat	*Áthozat*
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		
26		
27		
28		
29		
30		
31		
	Összesen	*Összesen*

Készpénz..... { + ...
— .....

112 éves cég — **Kunz József és Társa** BUDAPEST V. kerület, Deá Ferenc-utca és Bécsi-utca saro

1915 FEBRUÁR 2. hónap

BUDAPEST 1913. ÉVI HŐMÉRSÉKLETÉNEK ÁTLAGA FEBRUÁRBAN -0·2 fok.

A nap e hónap folyamán 1 ó. 26 p.-cel gyarapodik. Hossza a hónap első napján 9 óra 28 p.; az utolson 10 ó. 54 p.

BUDAPEST 1913. ÉVI CSAPADÉK MENNYISÉGE FEBRUÁRBAN 6 mm.

A HÓ ÉS HÉT NAPJAI		NAP kelte ó. p.	NAP nyugta ó. p.	HOLD kelte ó. p.	HOLD nyugta ó. p.	SZEMÉLYES ELŐJEGYZÉSEK LÉGSULYMÉRŐ REGGEL	LÉGSULYMÉRŐ ESTE	HŐMÉRŐ REGGEL	HŐMÉRŐ ESTE	ESŐ	AZ ÉGBOLTOZAT	AZ URALKODÓ SZÉL
1	H.	7 30	4 58	6 42	8 02							
2	K.	7 28	5 00	7 59	8 21							
3	Sz.	7 27	5 01	9 17	3 39							
4	Cs.	7 26	5 03	10 35	8 56							
5	P.	7 24	5 05	11 57	9 15							
6	Sz.	7 23	5 06	D. e.	9 36							
7	V.	7 22	5 07	1 21	10 04							
8	H.	7 21	5 08	2 43	10 40							
9	K.	7 19	5 10	4 00	11 29							
10	Sz.	7 17	5 12	5 04	D. u.							
11	Cs.	7 16	5 13	5 54	1 49							
12	P.	7 15	5 15	6 31	3 09							
13	Sz.	7 13	5 17	6 57	4 29							
14	V.	7 12	5 18	7 18	5 47							
15	H.	7 10	5 20	7 36	7 00							
16	K.	7 08	5 22	7 52	8 11							
17	Sz.	7 07	5 23	8 07	9 19							
18	Cs.	7 05	5 25	8 23	10 27							
19	P.	7 03	5 26	8 40	11 36							
20	Sz.	7 02	5 27	9 00	D. e.							
21	V.	7 00	5 29	9 26	12 44							
22	H.	6 58	5 31	9 58	1 50							
23	K.	6 56	5 32	10 39	2 53							
24	Sz.	6 54	5 34	11 31	3 48							
25	Cs.	6 52	5 36	D. u.	4 34							
26	P.	6 50	5 37	1 45	5 12							
27	Sz.	6 48	5 38	3 01	5 42							
28	V.	6 46	5 40	4 19	6 06							

A hőmérséklet
az elmult 10 évben

év	min.	max.	év	min.	max.
1904	- 3·5	12·5	1909	- 9·9	6·5
1905	- 8·2	3·7	1910	- 1·4	13·5
1906	- 9·4	8·2	1911	-15·2	11·9
1907	-14·0	7·0	1912	-13·0	14·4
1908	- 4·6	9·0	1913	-11·0	11·8

Időjárás.

Herschel szerint: 1—7-ig sok hó, szeles; 8—14-ig viharos; a hónap vége nedves, szeles.

Csapadék
az elmult 10 évben

év	m/m	nap	év	m/m	nap
1904	53	16	1909	23·7	3
1905	18	9	1910	6·4	27
1906	62	17	1911	4·8	24
1907	4	15	1912	10·5	5
1908	13·4	24	1913	5·1	3

A bolygók járása.

E hónap elején: *Vénusz* kél reggel 1/25 órakor, lenyugszik délután 2 órakor; *Mars* kél reggel 7 órakor, lenyugszik délután 4 órakor; *Jupiter* kél délelőtt 1/40 órakor, lenyugszik este 1/27 órakor; *Szaturnusz* kél délután 1 órakor, lenyugszik reggel 3/45 órakor. — 6-án *Merkur* a legnagyobb keleti és *Vénusz* a legnagyobb nyugoti kitérésben.

A Hold fényváltozásai.

7-én reggel 6 óra 11 perckor utolsó negyed (☾ UN.). *14-én* reggel 5 óra 31 perckor ujhold (● UH.). *22-én* hajnali 3 óra 58 perckor első negyed (☽ EN.). — Földközelben *7-én* délután 2 órakor. Földtávolban *21-én* reggel 7 órakor.

Vásznak, asztalnemüek, zsebkendők

A NÉVNAPOK JEGYZÉKE

A 46. oldal folytatása.

Fábián.....	*január 20.*
Farkas.....	*szept. 1., okt. 31.*
Fanni	*márc.9., aug.20., október 4.*
Faustina	*szeptember 20.*
Faustus.....	*jul. 16., okt. 13.*
Felicián	*junius 9.*
Felicitás.....	*jan.11., márc.7., julius 10.*
Felix	*febr.14.,máj. 30., jun.14.,jul.7., okt.24.,nov.20.*
Ferdinánd..	*május 30.*
Ferenc	*jan. 29., ápr. 2., jun.16.,jul.24., okt. 4., 10.,nov. 9., dec. 3.*
Fidél.....	*április 28.*
Filemon.....	*március 8.*
Firmin	*jan. 14., szept. 25., okt. 11.*
Flóra	*jun. 19., nov. 28.*
Flórián	*május 4.*
Flór	*augusztus 30.*
Florentina .	*április 3.*
Florentin...	*szept.27.,okt. 17., november 10.*
Florentius..	*máj.27.,szept.22.*
Fodor	*március 6.*
Franciska ..	*március 9.*
Fridolin	*március 6.*
Friderika ...	*október 6.*
Frigyes.....	*márc. 6.,jul. 18., október 6.*
Frigyeske...	*szeptember 20.*
Fruzina.....	*február 11.*
Fülöp.....	*máj. 1., 26., aug. 23., okt. 22.*
Gabriella ..	*február 10.*
Gál	*október 16.*
Gábor	*márc. 24., ápr. 7., nov. 2.*
Gáspár	*jan. 6., aug. 27.*
Gallus	*október 16.*
Gebhard	*jun. 16., aug. 27.*
Gedeon	*március 28.*
Gellért.....	*szeptember 24.*
Genovéva ..	*január 3.*
Gergely	*febr. 13., márc. 12., máj. 9.,25., nov. 17.*
Gertrud.....	*március 17.*
Géza	*febr. 25., nov. 23.*
Gilbert.....	*febr. 4., szept. 1., 4., okt. 3.*
Gizella	*május 7.*
Gocsárd	*május 5.*
Gorgonia....	*december 9.*
Gotthárd	*május 5.*
Gottfried....	*november 8.*
Gracián.....	*december 18,*
Guidó	*márc.30.szept.12.*
Guntrám	*március 28.*
Gusztáv.....	*ápr. 22., aug. 2.*
Günther	*okt. 9., nov. 28.*
Gyárfás.....	*junius 19.*
Gyeráz.....	*március 16.*
Gyermán....	*október 1.*
György	*ápr. 24., máj. 5., december 8.*
Győző	*február 28.*
Gyula	*ápr. 12., máj. 27.*
Habakuk..	*december 14.*
Hajnalka .	*julius 19.*
Hedvig.....	*október 17.*
Helén	*augusztus 18.*
Henriette...	*március 16.*
Henrik.....	*jan. 16., jul. 12.*
Heribert.....	*március 16.*
Herman	*április 7.*
Hermin	*április 13.*
Hilár.....	*január 14.*
Hilda	*november 18.*
Hildebert...	*febr. 18., márc. 14., május 3.*
Hildegard..	*szept. 15., 17.*
Hildegundis .	*febr. 6., ápr. 20.*
Hildegárd ..	*szeptember 17.*
Hippolyt....	*márc. 20., aug. 13., 22., dec. 2.*
Hubert.....	*márc. 20., nov. 3*
Hugó	*április 1.*
Humbert	*március 25.*
Hyeronim ..	*szeptember 30.*
Hygin	*január 11.*
Hypolit.....	*augusztus 3.*
Ida.....	*szept. 4., nov. 3.*
Ilka.....	*november 3.*
Ignác.....	*febr. 1., jul. 31., dec. 15.*
Illés.....	*jul. 20., aug. 9.*
Ilma.....	*november 21.*
Ilona.....	*máj.22., aug.18., nov. 3.*
Imre	*november 5.*
Imrike	*január 23.*
Ince.....	*julius 28.*
Innocent....	*julius 28.*
Ipoly	*augusztus 13.*
Irma.....	*március 26.*
Irén	*márc. 25., dec. 15., ápr. 5., 28., máj. 17.*
István.....	*aug. 3., 20., nov. 23., dec. 26.*
Iván.....	*junius 24.*
Ivó.....	*május 20.*
Izabella	*január 4.*
Izidor	*ápr. 4., máj. 15.*
Izsák.....	*máj. 15., dec.20.*
Jácint.....	*jul. 16., szept. 11.*
Jakab	*máj. 1., jul. 11.*
Janka	*május 6.*
János.....	*jan. 27., febr. 8., márc.8.,márc. 30., máj. 6., máj. 16., máj. 21., jun. 12., jun. 24., jul. 12., aug. 29., okt. 20., okt. 23., nov. 24., dec. 27.*
Jenő.....	*jul. 13., nov. 18.*
Jeromos	*jul. 26., szept. 10.,30., nov.19.*
Joakhim....	*márc. 20., szeptember 21.*
Johanna....	*szeptember 2.*
Jolán.....	*november 18.*
Jónás	*november 12.*
Jonathán	*december 29.*
Jordán.....	*február 13.*
Josua	*február 23.*
József.....	*febr. 4., márc. 19., máj. 8., jun. 20., aug. 27., szept. 18.*
Judit.....	*jul. 30., dec. 10.*
Judás.....	*máj. 11., okt. 28.*
Julia	*febr. 16., máj. 22., jun. 19.*
Julián	*január 9.*
Julitta	*julius 27.*
Justus.....	*aug. 6., szept. 2., nov. 10.*
Jusztin	*junius 16.*
Jusztina	*ápr. 13., szept. 16., okt. 7.*
Kajetán ...	*augusztus 7.*
Kamilla....	*julius 27.*
Karolina	*jun. 14., nov. 4*
Kandida	*december 2.*
Kamil.....	*julius 18.*
Kanut.....	*január 19.*
Kapisztrán.	*október 22.*
Kálmán.....	*október 13.*
Károly.....	*jan. 28., márc. 2., nov. 4.*
Katalin	*febr. 13., ápr. 30., nov.25., dec. 6.*
Kázmér.....	*márc. 4. és 12., ápr. 16.*
Kelemen	*jan. 23., nov. 23., dec. 7.*
Keresztély..	*május 12.*
Kilián	*julius 8.*
Klára	*aug. 12. és 18.*
Klementin .	*november 23.*
Kleofás.....	*szeptember 25.*
Klotild	*junius 13.*
Klarissa	*jan. 15., jul. 12.*
Klaudia	*jan. 2.,márc. 20., máj.18.,okt. 30*
Klaudius ..	*jun. 6., aug. 23., okt. 30.*
Klementine	*jan. 23., nov. 23.*
Kolumba ...	*december 31.*
Kolumbin ..	*julius 31.*
Konkordia.	*február 18.*
Konstantin	*febr.25.,ápr.12., jul. 27.*
Konstantina.	*szeptember 19.*
Kozma	*szeptember 27.*
Kolozs.....	*november 8.*
Konrád.....	*febr. 29., nov.26.*
Kornélia	*márc. 31.*
Kornél.....	*I. Soma*
Krisztiani...	*december 15.*
Kristóf.....	*márc.15.,jul.25*
Krisztina....	*jul. 24., aug. 5.*
Kunigunda	*március 3.*

Folytatás a 60. oldalon.

112 éves cég — **Kunz József és Társa** **BUDAPEST, V. kerület, Deák Ferenc-utca és Bécsi-utca sarok.**

6. hét | 1915 **FEBRUÁR** 2. hónap | 28 nap

1. Hétfő | Ignác pk. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

2. Kedd | *Gyertyasz. B. A.*

KIADÁS

BEVÉTEL

3. Szerda | Balázs pk. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

4. Csütörtök | Kor. Andr. pk. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

5. Péntek | Ágota sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

6. Szombat | Dorottya sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

7. Vasárnap | **Hatvanadvas.**

KIADÁS

BEVÉTEL

ELTALÁLÓK ENCIKLOPÉDIÁJA
A KALENDÁRIUM
160 oldal
48 ábra
A kalendárium olvasóinak díjtalanul küldi: **Molnár R. Béla** okl. gépészmérnök, hites szabadalmi ügyvivő, Budapest, VIII., Rákóczi-út 11.

Vizhatlan, rugalmas, tartós!
LEGUTALP Esőben, sárban nélkülözhetetlen
Kapható mindenütt, Telefon József 14-81
Vezérképviselő: Molnár R. Béla.

Szőnyegek, függönyök, asztalterítők, vas- és rézágyak stb.

8. Hétfő — Math. János hv.

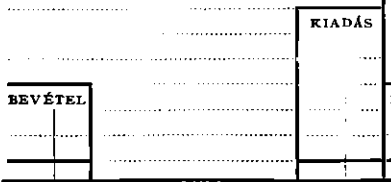

9. Kedd — Alex. Cirill et.

10. Szerda — Skolasztika sz.

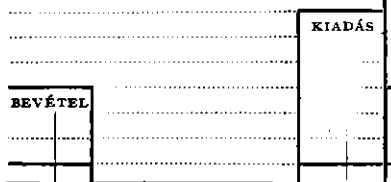

11. Csütörtök — A sz. Szűz megjel.

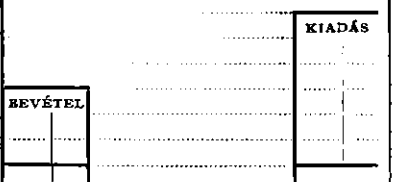

12. Péntek — A 7 sz. rendalap.

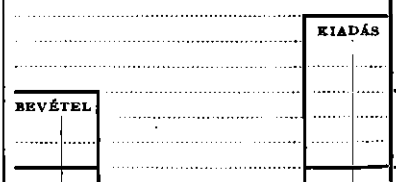

13. Szombat — Ricci Katalin sz.

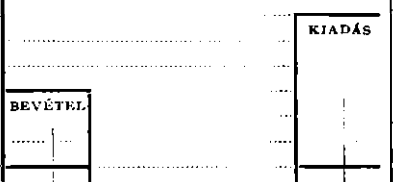

14. Vasárnap — Farsang vas.

Budapest utcái. Budapestnek 1557 utcája és 119 tere van. Az utcák közül a belterületen van 740, a terek közül pedig 91. Az utcák és terek az egyes kerületekben igy oszlanak meg:

	Beltelki		Kültelki	
	utca	tér	utca	tér
I. ker.	189	17	252	1
II. «	107	9	59	2
III. «	100	7	61	2
IV. «	53	13	—	—
V. «	81	12	38	—
VI. «	36	6	94	8
VII. «	53	8	66	3
VIII. «	96	13	6	1
IX. «	55	6	33	—
X. «	—	—	158	11

112 éves cég — **Kunz József és Társa** BUDAPEST, V. kerület, Deák Ferenc-utca és Bécsi-utca sarok.

8. hét | 1915 | **FEBRUÁR** | 2. hónap | 28 nap

15. Hétfő | Fauszt. és Jov. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

16. Kedd | Julianna sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

17. Szerda | Hamvazó szerda

KIADÁS

BEVÉTEL

18. Csütörtök | Simeon pk. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

19. Péntek | Konrád hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

20. Szombat | Eleutér pk. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

21. Vasárnap | **Invocabit.**

KIADÁS

BEVÉTEL

Buda leghosszabb utcái. A Bécsi-út 3075, a Krisztina-körút 2127, a Lajos-utca 1877, a Fő-utca 1507, a Retek-utca 1405, a Városmajor-utca 1400, a Zsigmond-utca 1327, a Vörösvári-utca 1295, az Atilla-körút 1127, az Alkotás-utca 1079, a Pacsirtamező-utca 1014, az Albrecht-út 1005, a Mészáros-utca 995, a Batthyány-utca 954, a Szentendrei-utca 967, a Csalogány-utca 872, a Kiscelli-utca 834, az Atilla-utca 802, a Promontori-út 734, a Margit-körút 702, a Kiskorona-utca 683, a Várfok-utca 677, az Uri-utca 658, a Tábor-utca 603, a Hadnagy-utca 559, a Győri-út 526 méter hosszú. A külterületen a Jánoshegyi-út 6181.

Női fehérneműek legnagyobb választékban

9. hét | 1915 | **FEBRUÁR** | 2. hónap | 28 nap

22. Hétfő — Péter székfogl.

KIADÁS

BEVÉTEL

23. Kedd — Dam. Péter et.

KIADÁS

BEVÉTEL

24. Szerda — Mátyás aps. Kán.

KIADÁS

BEVÉTEL

25. Csütörtök — Viktor vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

26. Péntek — Sándor pk.

KIADÁS

BEVÉTEL

27. Szombat — Leánder pk.

KIADÁS

BEVÉTEL

28. Vasárnap — Reminiscere.

KIADÁS

BEVÉTEL

Pest legnevezetesebb utcái. A Ráday-utca 2427, az Üllői-út 2351, az Andrássy-út 2313, az Aréna-út 1949, a Baross-utca 1943, a Mester-utca 1911, a Podmaniczky-utca 1801, a Váci-út 1676, a Király-utca (a fasorig) 1625, a Dob-utca 1600, a Rákóczi-út 1596, a Nádor-utca 1560, a Dohány-utca 1545, a Váci-körút 1414, a Köztemető-út 1384, az Orczy-út 1285, a József-körút 1240, a Teréz-körút 1100, a Rottenbiller-utca 1014, a Lónyay-utca 973, a Váci-utca 925, az István-út 914, a Népszinház-utca 893, a Thököly-út 853, a Városligeti fasor 800, az Erzsébet-körút 796, a Damjanich-utca 758, a Lipót-körút 692.

112 éves cég — **Kunz József és Társa** BUDAPEST, V. kerület, Deák Ferenc-utca és Bécsi-utca sarok.

1915 **FEBRUÁR** 2. hónap

A havi bevételek és kiadások összegezése.

Nap	BEVÉTEL	KIADÁS
	Áthozat	*Áthozat*
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		
26		
27		
28		
	Összesen	*Összesen*

Készpénz..... { + ... / − ..... }

NÉVNAPOK JEGYZÉKE

Az 54. oldal folytatása.

Lajos	*aug. 19. és 25.*
Lambert	*ápr. 16., szept. 15.*
László	*junius 27.*
Laura	*ápr. 11., jun. 28.*
Lázár	*december 17.*
Lea	*március 22.*
Leander	*február 28.*
Leó	*junius 28.*
Leokádia	*december 9.*
Lénárd	*nov. 6.*
Lipót	*nov. 15.*
Livia	*február 12.*
Loránt	*augusztus 10.*
Lothár	*jan. 4., aug. 20.*
Lőrinc	*aug. 10., szept. 5.*
Lucia	*december 13.*
Lucius	*december 3.*
Luca	*december 13.*
Ludmilla	*szeptember 16.*
Lujza	*junius 9. és 21.*
Lukács	*október 18.*
Lukrécia	*junius 7.*
Lydia	*augusztus 3.*
Manó	*március 26.*
Makár	*január 2.*
Malvina	*október 7.*
Magdolna	*jul. 22., aug. 3.*
Mansvét	*február 19., szeptember 4.*
Marcellin	*jan. 9. és 16., jun. 18., okt. 30.*
Marcell	*jan. 16. junius 17., 18.*
Marcián	*január 10.*
Margit	*jan. 28., febr. 23., jun. 10., jul. 20.*
Matild	*március 14.*
Maxim	*január 21.*
Mária	*szept., Kisasszony utáni első vasárnap.*
Márk	*ápr. 25., jun. 18., okt. 17.*
Márta	*jul. 27. és 29.*
Márton	*nov. 11. és 12.*
Máté	*szeptember 21.*
Mátyás	*febr. 24., aug. 21.*
Mária	*ápr. 9., jul. 22., aug. 5.*
Medárd	*junius 8.*
Melánia	*január 7.*
Menyhért	*január 6.*
Mihály	*máj. 8. szept. 29.*
Miklós	*márc. 23., szept. 10. és 29., dec. 6.*
Miksa	*október 12.*
Mór	*jan. 15., febr. 21.*
Móric	*febr. 21., szept. 13.*
Mózes	*szeptember 4.*
Narcisz	*október 29.*
Napoleon	*augusztus 15.*
Nikász	*december 14.*
Natália	*december 1.*
Nándor	*máj. 30., okt. 19.*
Nátán	*október 24.*
Neszte	*február 28.*
Nikodém	*szeptember 15.*
Norbert	*junius 6.*
Oktávia	*március 22.*
Olga	*junius 21.*
Olympia	*április 15.*
Orbán	*május 25.*
Orsolya	*október 21.*
Oszkár	*december 1.*
Oszvald	*augusztus 5.*
Ottó	*márc. 23., november 18.*
Ottilia	*december 13.*
Ottokár	*november 4.*
Őrzsi	*lásd Erzsébet*
Ödön	*november 16.*
Özséb	*márc. 5., aug. 14., dec. 16.*
Paskál	*május 17.*
Paula	*jan. 26., márc. 9.*
Paulin	*aug. 31., jun. 22.*
Pál	*jan. 15. és 25., márc. 7., jun. 26. és 30.*
Peregrina	*október 5.*
Peregrin	*ápr. 27., jun. 17.*
Péter-Pál	*junius 29.*
Péter	*jan. 31., febr. 22., ápr. 16. és 29., máj. 19., aug. 1., okt. 19., dec. 5.*
Petronella	*május 31.*
Piroska	*január 18.*
Pius	*máj. 5., jul. 11.*
Placidus	*október 5.*
Pongrác	*febr. 1., máj. 12.*
Primus	*junius 9.*
Prokop	*jul. 4., 20., máj. 11., ápr. 1.*
Rafael	*október 24.*
Rachel	*julius 11.*
Rajner	*junius 17.*
Rajmund	*jan. 7., aug. 31.*
Rebeka	*márc. 9., aug. 30.*
Regina	*szeptember 7.*
Reinhold	*január 12.*
Rezső	*április 17.*
Rikárd	*febr. 7., ápr. 3.*
Róbert	*ápr. 22., jun. 7.*
Rókus	*augusztus 16.*
Róza	*augusztus 30.*
Rozamunda	*április 2.*
Román	*febr. 29., aug. 9.*
Ronald	*augusztus 9.*
Rozália	*szeptember 4.*
Rozina	*márc. 11. és 13., aug. 30.*
Rózsa	*március 8.*
Rupert	*március 27.*
Rudolf	*április 17.*
Salamon	*febr. 8., okt. 24.*
Salvator	*március 18.*
Sámson	*julius 28.*
Samu	*augusztus 26.*
Sándor	*febr. 27., márc. 10., 18., máj. 4.*
Sára	*január 19.*
Sarolta	*julius 5.*
Sebestyén	*december 30., január 20.*
Serena	*junius 28.*
Simeon	*február 18.*
Simon	*jan. 5., febr. 18., október 28.*
Soma	*julius 3.*
Szaniszló	*máj. 7., nov. 13.*
Szende	*szeptember 3.*
Szervác	*május 13.*
Szeverin	*január 8.*
Szevér	*február 21.*
Szerafin	*szept. 3., dec. 5.*
Szerafina	*október 12.*
Szibilla	*ápr. 29., szept. 10.*
Szidónia	*junius 23.*
Szigfrid	*február 15.*
Szilárd	*március 11.*
Szilvér	*junius 20.*
Szilveszter	*december 31.*
Sylvia	*november 3.*
Tamás	*márc. 7., szept. 22., dec. 21., 29.*
Terézia	*október 15.*
Tekla	*szeptember 23.*
Teobald	*julius 1.*
Teodóra	*április 30.*
Teofil	*nov. 3., dec. 20.*
Theodorik	*julius 1.*
Theodózia	*junius 10.*
Tibolt	*julius 1.*
Tibor	*április 14.*
Titusz	*január 4.*
Tivadar	*ápr. 20., nov. 9.*
Tóbiás	*jan. 13., szept. 12.*
Tódor	*febr. 6., nov. 9.*
Ubald	*május 17.*
Ulrik	*julius 4.*
Ulrika	*augusztus 6.*
Valéria	*december 9.*
Valér	*jan. 29., dec. 13.*
Valentina	*julius 25.*
Valter	*november 29.*
Vazulka	*május 20.*
Vazul	*junius 14.*
Vendel	*október 20.*
Vencel	*szeptember 28.*
Veronika	*jan. 13., febr. 4., julius 9.*
Vidor	*január 13., febr. 11. és 26.*
Viktor	*julius 28.*
Viktória	*december 23.*
Vilma	*október 25.*
Vilibald	*julius 7.*
Vilmos	*jan. 10., ápr. 6., máj. 28. jun. 25.*
Vince	*jan. 22., ápr. 5., máj. 24., jul. 19.*
Virgil	*november 27.*
Wladimir	*julius 24.*
Wolfram	*március 20.*
Xavér	*december 3.*
Xenia	*január 12.*
Zakariás	*márc. 15., szept. 6.*
Zefirin	*augusztus 26.*
Zoltán	*március 8.*
Zsigmond	*május 2.*
Zsófia	*május 15.*
Zsuzsánna	*február 19.*

112 éves cég — **Kunz József és Társa** BUDAPEST, V. kerület, Deák Ferenc-utca és Bécsi-utca sarok.

1915 MÁRCIUS 3. hónap

BUDAPEST 1813. ÉVI HŐMÉRSÉKLETÉNEK ÁTLAGA MÁRCIUSBAN 8·1 fok.

A nap e hónap folyamán 1 óra 44 perccel gyarapodik. Hossza a hónap első napján 10 ó. 57 p., az utolsón 11 ó. 41 p.

BUDAPEST 1813. ÉVI CSAPADÉKMENNYISÉGE MÁRCIUSBAN 31·2 mm.

A HÓ ÉS HÉT NAPJAI		NAP		HOLD		SZEMÉLYES ELŐJEGYZÉSEK						
		kelte ó. p.	nyugta ó. p.	kelte ó. p.	nyugta ó. p.	LÉGSULYMÉRŐ		HŐMÉRŐ		ESŐ	AZ ÉGBOLTOZAT	AZ URALKODÓ SZÉL
						REGGEL	ESTE	REGGEL	ESTE			
1	H.	6 44	5 41	5 37	6 26							
2	K.	6 43	5 43	6 57	6 43							
3	Sz.	6 41	5 45	8 18	7 01							
4	Cs.	6 39	5 46	9 41	7 21							
5	P.	6 37	5 48	11 06	7 41							
6	Sz.	6 35	5 49	D. e.	8 07							
7	V.	6 33	5 50	12 31	8 41							
8	H.	6 31	5 52	1 51	9 24							
9	K.	6 29	5 54	2 59	10 25							
10	Sz.	6 27	5 55	3 53	11 37							
11	Cs.	6 25	5 56	4 32	D. u.							
12	P.	6 23	5 58	5 01	2 14							
13	Sz.	6 21	5 59	5 23	3 29							
14	V.	6 19	6 01	5 42	4 43							
15	H.	6 17	6 02	5 58	5 54							
16	K.	6 15	6 03	6 14	7 03							
17	Sz.	6 13	6 05	6 29	8 12							
18	Cs.	6 11	6 07	6 45	9 20							
19	P.	6 09	6 08	7 05	10 29							
20	Sz.	6 07	6 09	7 27	11 36							
21	V.	6 05	6 11	7 57	D. e.							
22	H.	6 03	6 13	8 34	12 40							
23	K.	6 01	6 14	9 20	1 38							
24	Sz.	5 59	6 15	10 18	2 27							
25	Cs.	5 57	6 17	11 24	3 08							
26	P.	5 55	6 18	D. u.	3 40							
27	Sz.	5 53	6 20	1 53	4 06							
28	V.	5 51	6 21	3 11	4 27							
29	H.	5 49	6 22	4 29	4 47							
30	K.	5 47	6 24	5 50	5 05							
31	Sz.	5 45	6 26	7 14	5 23							

A hőmérséklet az elmult 10 évben

év	min.	max.	év	min.	max.
1904	- 6·4	15·0	1909	- 3·5	17·9
1905	- 2·3	9·8	1910	- 0·9	17·0
1906	- 8·4	13·2	1911	- 4·2	22·1
1907	- 4·0	12·0	1912	- 3·5	12·6
1908	- 1·5	11·4	1913	- 7·8	23·0

Időjárás.

Herschel szerint: 1—8-ig változó; 8—15-ig sok eső; 15—23-ig változó; 23—31-ig derült, hűvös idő.

Csapadék az elmult 10 évben

év	m/m	nap	év	m/m	nap
1904	31	8	1909	11·9	16
1905	25	9	1910	0·3	18
1906	65	24	1911	7·4	2
1907	10	9	1912	37·1	8
1908	10·7	3	1913	27·9	26

A bolygók járása.

E hónap elején: *Vénusz* kél reggel 1/25 órakor, lenyugszik délután 3/4 órakor; *Mars* kél reggel 1/47 órakor, lenyugszik délután 4 órakor; *Jupiter* kél reggel 3/47 órakor, lenyugszik délután 1/46 órakor; *Szaturnusz* kél délelőtt 1/412 órakor, lenyugszik éjjel 3 órakor. — 20-án *Merkur* a legnagyobb nyugati kitérésben.

A Hold fényváltozásai.

1-én este 7 óra 33 perckor holdtölte (☍ HT.). *8-án* délután 1 óra 28 perckor utolsó negyed (☾ UN.). *15-én* este 8 óra 42 perckor ujhold (● UH.). *23-án* éjjel 11 óra 48 perckor első negyed (☽ EN.). *31-én* reggel 6 óra 38 perckor holdtölte (☍ HT.). — Földközelben *5-én* hajnali 4 órakor. Földtávolban *21-én* éjjel 2 órakor.

Női piperecikkek: boák, női gallérok, övek stb.

A MAGYAR, OSZTRÁK ÉS KÜLFÖLDI SORSJEGYEK UTOLSÓ HUZÁSI IDEJÉNEK GRAFIKUS TÁBLÁZATA.

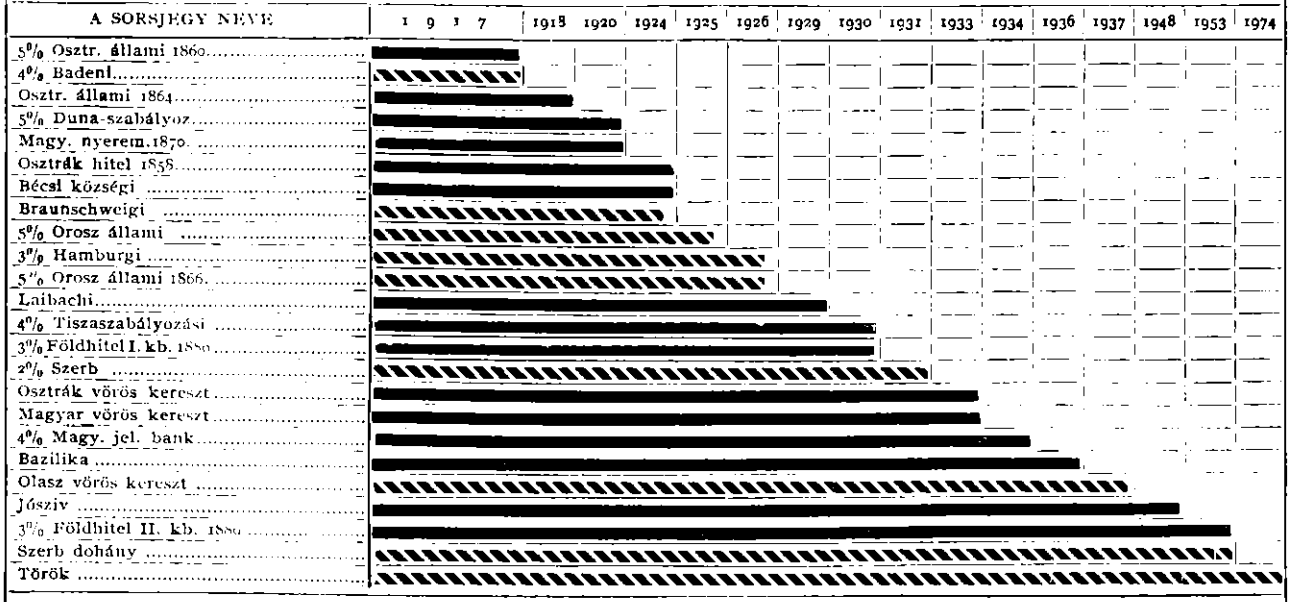

Jelmagyarázat: Magyar és osztrák sorsjegy. Külföldi sorsjegy.

112 éves cég — Kunz József és Társa BUDAPEST, V. kerület, Deák Ferenc-utca és Bécsi-utca sarok.

10. hét | 1915 | **MÁRCIUS** | 3. hónap | 31 nap

1. Hétfő — Albin pk. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

2. Kedd — Szimpl. p. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

3. Szerda — Kunigunda sz.

KIADÁS

BEVÉTEL

4. Csütörtök — Kázmér hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

5. Péntek — Özséb vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

6. Szombat — Perpetua

KIADÁS

BEVÉTEL

7. Vasárnap — Oculi

KIADÁS

BEVÉTEL

160 oldal
48 ábra

A kalendárium olvasóinak díjtalanul küldi: **Molnár R. Béla** okl. gépészmérnök, hites szabadalmi ügyvivő, Budapest, VIII., Rákóczi-út 11.

Vizhatlan, rugalmas, tartós!

LEGUTALP Esőben, sárban nélkülözhetetlen

Kapható mindenütt. Telefon József 14-81

Vezérképviselő: Molnár R. Béla.

11. hét | 1915 | **MÁRCIUS** | 3. hónap | 31 nap

8. Hétfő | Istencs Ján. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

9. Kedd | K. Franc. özv.

KIADÁS

BEVÉTEL

10. Szerda | 40 vértanu

KIADÁS

BEVÉTEL

11. Csütörtök | Konstantin hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

12. Péntek | Gergely p. ea.

KIADÁS

BEVÉTEL

13. Szombat | Nicefor pk. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

14. Vasárnap | Laetare

KIADÁS

BEVÉTEL

Budapest legnépesebb utcái. Budapesten legnépesebb a Dob-utca, melynek 107 házában 11543 ember lakik. A Visegrádi-utcában 10031, a Szondy-utcában 9596, az Üllői-uton 9329, a Dohány-utcában 8887, a Baross-utcában 8802, a Dembinszky-utcában 7574, a Nefelejts-utcában 7496, a Hungária-körúton 7068, a Haller-utcában 6974, az István-uton 6733, a József-körúton 6701, az Andrássy-uton 6254, Ó-Budán a Bécsi-uton 6563, a Lajos-utcában 6191, a Fehérvári-uton 5661, a Felső Erdősoron 6216, a Király-utcában 6187, a Práter-utcában 6174, az Elemér-utcában 6095, az Óvoda-utcában 6013, a Wesselényi-utcában 6006.

12. hét | 1915 | **MÁRCIUS** | 3. hónap | 31 nap

15. Hétfő | Longin vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

16. Kedd | Heribert pk.

KIADÁS

BEVÉTEL

17. Szerda | Patrik pk. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

18. Csütörtök | Jer. Cirill pk. et.

KIADÁS

BEVÉTEL

19. Péntek | József emlék.

KIADÁS

BEVÉTEL

20. Szombat | Joakim hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

21. Vasárnap | Judica

KIADÁS

BEVÉTEL

Buda magassági pontjai a tenger szine fölött, méterekben számítva. A Duna null-pontja 96·59. Rudasfürdő 104·95, Várkert-rakpart 104·95, Királyi palota 155·96, Várszinház 162·45, Mátyás-templom 167·58, a Bécsi kapu 163·10, a Nándor-kaszárnya 168·42, Rácfürdő 108·52, Krisztinavárosi templom 119·66, a Pedagógium telkének alkotás-utcai oldala 144·30, a Lánchid-tér 107·58, a Pálffy-tér 105·31, a Kapucinusok temploma 104·54, a Császárfürdő 104·96, a Margit-hidfő 110·87 m., az Óbudai rakodópart a gőzhajó-állomásnál 105·64, a Fő-tér 105·25, a Hajógyári sziget 103·52, a Majláth-utca pedig 106·55 méter magas a tenger szine felett.

13. hét | 1915 | **MÁRCIUS** | 3. hónap | 31 nap

22. Hétfő | Oktáv szp. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

23. Kedd | Viktorián vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

24. Szerda | Gábor főa.

KIADÁS

BEVÉTEL

25. Csütörtök | *Gyümölcsoltó B. A.*

KIADÁS

BEVÉTEL

26. Péntek | Fájdalm. Szűz

KIADÁS

BEVÉTEL

27. Szombat | Dam. János et.

KIADÁS

BEVÉTEL

28. Vasárnap | Palmarum

KIADÁS

BEVÉTEL

MINDEN PÁLYA JÓ,

ha tisztességes kenyeret ad, de a kenyérből vékony szelet jut annak, akit olyan pályára sodort a sors, amely nem neki való. A pályaválasztás előtt vajmi kevés ember tájékozódik a felől, hogy az, amit egyes életpályák nyujthatnak, neki majd elég lesz-e? Pedig ez a tájékozódás fölötte szükséges. És amily szükséges, éppen olyan nehéz mindenkinek, aki nem szerzi meg a **„PÁLYAMUTATÓ“** című könyvet, mely minden pályát ismertet. Ez a könyv 2 K 80 fillérért megrendelhető a Budapesti Hirlap könyvkiadóhivatalában, Bpest, József-körut 5.

14. hét | 1915 **MÁRCIUS** 3. hónap | 31 nap

29. Hétfő | Cirill szp. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

30. Kedd | Kyrin vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

31. Szerda | Ámosz pr.

KIADÁS

BEVÉTEL

Ne gondolkozzék

sokat, ha el akarja adni az üzletét, vagy ha venni akar üzletet. Hirdessen a BUDAPESTI HIRLAP apróhirdetések rovatában s akár eladni, akár venni akar, özönével kaphatja a legjobb ajánlatokat az üzletek rovata révén. :::

(A 47. oldal folytatása.)

után a magyar vállalatok meglepően nagy osztalékot fizettek; a pesti kereskedelmi bank osztaléka 50 forint volt, a pesti takarékpénztáré 100 forint, a Lánchidé 30 forint, az alagúté $4^1/_2$—5 forint, a pesti hengermalomé 100 forint, az első magyar biztosító társaságé 100—200 forint, a Pannonia viszontbiztosítóé 45—55 forint. — Veszprémben segélyegylet alakult heti 50 krajcár befizetéssel. (A segélyegylet tulajdonképpen hitelszövetkezet volt.) — Az Eszékről jövő postakocsit Dunaföldvár mellett kirabolták; a kocsist és kísérőjét meggyilkolták; a zsákmány 50.000 forint volt. — Pesten a város költségén 142 lelencet és árvagyermeket tartottak. — Esterházy Pál herceg birtokairól kimutatást tettek közzé; a hercegnek ekkor 532 helysége és 276 pusztája volt, összesen 568,230 hold terjedelemben. — Árvamegyében igen nagy volt az inség. — Egy hirlapi közlés szerint 1864-ben az országban — Erdély és a kapcsolt részek nélkül — 1,797.900 katonai exekúció volt és 103.000 zálogolás. — Megjelent Thaly Kálmánnak Bottyán kuruc tábornokról szóló munkája. — A szegedi gőzmalomban Hongkong számára kétezer hordó lisztet rendeltek meg; a malom azonban helyi megrendelésekkel annyira el volt árasztva, hogy a hongkongi rendelést csak részben tudta teljesíteni. — A redoute magyar nevének megállapítása körül nagy viták folytak a lapokban; ily neveket ajánlottak: Vígarda, üdülde, rajonda, gondilla. („az a hely, ahonnan elillan a gond"), búfudda („ahonnan elfut a bú"). — Selmecbányán német színtársulat járt, de nagyon csekély eredménynyel; végül fölléptették a németek Szőcs Annát, az „óriási erejű nőt", de ő se vonzotta a közönséget, bár mint egy lap írta, „pongyolaformáju némajátékokat" mutatott be. — Szentesen két fiatal úr egy színésznőt a vendéglő ablakán kiugrasztott; a törvényszék az egyiket hat havi, a másikat egy havi börtönre

(Folytatás a 71. oldalon.)

1915 **MÁRCIUS** 3. hónap

A havi bevételek és kiadások összegezése.

Nap	BEVÉTEL		KIADÁS	
	Áthozat		*Áthozat*	
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				
27				
28				
29				
30				
31				
	Összesen		*Összesen*	

Készpénz..... {+.....
−.....

1915 ÁPRILIS 4. hónap

BUDAPEST 1913. ÉVI HŐMÉRSÉKLETÉNEK ÁTLAGA ÁPRILISBAN 10·6 fok.

A nap e hónap folyamán 1 óra 38 perccel gyarapodik. Hossza a hónap első napján 12 óra 43 p.; az utolsón 14 ó. 21 p.

BUDAPEST 1913. ÉVI CSAPADÉKMENNYISÉGE ÁPRILISBAN 60·1 mm.

A HÓ ÉS HÉT NAPJAI		NAP		HOLD		SZEMÉLYES ELŐJEGYZÉSEK						
		kelte ó. p.	nyugta ó. p.	kelte ó. p.	nyugta ó. p.	LÉGSULYMÉRŐ		HŐMÉRŐ		ESŐ	AZ ÉGBOLTOZAT	AZ URALKODÓ SZÉL
						REGGEL	ESTE	REGGEL	ESTE			
1	Cs.	5 43	6 26	8 42	5 44							
2	P.	5 41	6 28	10 10	6 09							
3	Sz.	5 38	6 30	11 35	6 40							
4	V.	5 36	6 31	D. e.	7 22							
5	H.	5 34	6 32	12 50	8 18							
6	K.	5 32	6 34	1 49	9 27							
7	Sz.	5 30	6 36	2 32	10 45							
8	Cs.	5 28	6 37	3 05	D. u.							
9	P.	5 26	6 38	3 30	1 19							
10	Sz.	5 24	6 39	3 48	2 32							
11	V.	5 23	6 41	4 05	3 42							
12	H.	5 21	6 42	4 21	4 51							
13	K.	5 19	6 43	4 36	5 59							
14	Sz.	5 17	6 45	4 51	7 07							
15	Cs.	5 15	6 47	5 09	8 16							
16	P.	5 13	6 48	5 30	9 24							
17	Sz.	5 12	6 49	5 58	10 29							
18	V.	5 10	6 51	6 32	11 29							
19	H.	5 08	6 52	7 15	D. e.							
20	K.	5 06	6 53	8 09	12 21							
21	Sz.	5 04	6 55	9 11	1 04							
22	Cs.	5 02	6 57	10 20	1 38							
23	P.	5 00	6 58	11 32	2 06							
24	Sz.	4 58	6 59	D. u.	2 29							
25	V.	4 56	7 01	2 02	2 49							
26	H.	4 55	7 02	3 21	3 07							
27	K.	4 53	7 03	4 43	3 24							
28	Sz.	4 51	7 05	6 08	3 45							
29	Cs.	4 49	7 06	7 37	4 07							
30	P.	4 48	7 08	9 07	4 36							

A hőmérsékiet az elmult 10 évben

év	min.	max.	év	min.	max.
1904	2·0	24·2	1909	1·0	26·4
1905	0·5	16·2	1910	0·7	22·0
1906	1·9	18·2	1911	- 1·4	25·7
1907	3·0	15·0	1912	3·9	14·0
1908	2·0	19·6	1913	- 2·9	27·8

Időjárás.

Herschel szerint: A hónap első fele szeles, változó; 14—22-ig sok eső, 22-ike után változó.

Csapadék az elmult 10 évben

év	m/m	nap	év	m/m	nap
1904	27	10	1909	9·5	14
1905	38	9	1910	23·5	18
1906	54	19	1911	10·8	4
1907	11	5	1912	44·4	2
1908	36·9	8	1913	18·7	13

A bolygók járása.

E hónap kezdetén *Vénusz* kél reggel 1/45 órakor, lenyugszik délután 8/43 órakor; *Mars* kél reggel 5 órakor, lenyugszik délután 1/45 órakor; *Jupiter* kél reggel 5 órakor, lenyugszik délután 4 órakor; *Szaturnusz* kél délelőtt 1/410 órakor, lenyugszik éjjel 1 órakor.

A Hold fényváltozásai.

6-án este 9 óra 12 perckor utolsó negyed (☾ UN.). *14-én* délután 12 óra 36 perckor ujhold (● UH.) *22-én* délután 4 óra 29 perckor első negyed (☽ EN.). *29-én* délután 3 óra 19 perckor holdtölte (○ HT.). — Földközelben *2-án* éjfél után. Földtávolban *17-én* délután 4 órakor. Földközelben *30-án* délelőtt 8 órakor.

		A halászás	napja
			helye
			Ponty
			Csuka
			Fogas
			Süllő
			Harcsa
			Kecsege
			Angolna
			Pisztráng
			Lazac
			Csik
			Keszeg
			Rák
			Összesen
			Sulya
		A halászás	napja
			helye
			Ponty
			Csuka
			Fogas
			Süllő
			Harcsa
			Kecsege
			Angolna
			Pisztráng
			Lazac
			Csik
			Keszeg
			Rák
			Összesen
			Sulya

14. hét | 1915 | **ÁPRILIS** | 4. hónap | 30 nap

1. Csütörtök | Nagycsütörtök

KIADÁS

BEVÉTEL

2. Péntek | Nagypéntek

KIADÁS

BEVÉTEL

3. Szombat | Nagyszombat

KIADÁS

BEVÉTEL

4. Vasárnap | Husvétvasárnap

KIADÁS

BEVÉTEL

(A 67. oldal folytatása.)

ítélte; ezt az ítéletet végül a hétszemélyes tábla felére szállította le. — Szentgál veszprémmegyei községben Gombás Lajost, a közbirtokosság megbizottját a fölzendült nép féléráig tartó kínzással megölte. — A magyarországi nőegylet téli tárlata január 18-án nyilt meg; 73 olajfestményt és vízfestményt állitottak ki; az összes művek közül 18 származott magyar művésztől. Kisorsolásra megvették Mácsik Mária női tanulmányfejét, Ligeti Antalnak taorminai színkört s Kreutzernak a hintertói tájat ábrázoló képet, Peters Anna virágfestményét és Vöscher lombardiai tájképét. — Svájcban a magyar buza annyira föl volt halmozva, mert a kereskedők az olcsóbb délnémet buza miatt nem tudták eladni. — Miskolcon fölépült a nagy gőzmalom. — A Tiszán hozzáláttak a meder tisztításához; 1864-ben 462 fatuskó gátolta a hajózást; ebből az év folyamán kiemeltek 339 darabot. — Szemere Bertalan engedelmet kapott, hogy hazánkba visszatérhessen. — A Kisfaludy-Társaság jelöltjei voltak: Abonyi Lajos, Brassai Sámuel, Dózsa Dániel, Greguss Gyula, Podmaniczky Frigyes báró, P. Szathmáry Károly, Szemere Miklós, Székely József, Szigeti József, Tolnay Lajos, Vadnay Károly, Vajda János, Zilahy Imre, Degré Alajos és Pompéry János. — Az államnyomdában 4000- mázsa Bach-féle törvény volt összehalmozva, „mint most már hasznavehetetlen papiros". — Vörösmarty szobrát, melyet Vay báró mintázott, elkészitették Fernkorn bécsi öntőmühelyében. — Január 26-án megválasztották az Akadémia titkárává Arany Jánost. — *Február.* A Kisfaludy-Társaságba beválasztották Szemere Miklóst, Pákh Albertet és Szigeti Józsefet. — Gölöncsér rablóbandáját, mely Baranya-, Bács-Bodrog- és Csanádmegyéket rémítgette, elfogták. — A Kisfaludy-Társaságnak a ballada elméletére kitűzött pályadiját megnyerte Greguss Ágost. — Nagy szenzációt keltett a

(Folytatás a 75. oldalon.)

15. hét | 1915 | **ÁPRILIS** | 4. hónap | 30 nap

5. Hétfő — *Husvéthétfő*

KIADÁS

BEVÉTEL

6. Kedd — Cölesztin p.

KIADÁS

BEVÉTEL

7. Szerda — Epifán pk.

KIADÁS

BEVÉTEL

8. Csütörtök — Dénes pk. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

9. Péntek — Dömötör vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

10. Szombat — Ezekiel pr.

KIADÁS

BEVÉTEL

11. Vasárnap — Quasimodo

KIADÁS

BEVÉTEL

A kalendárium olvasóinak díjtalanul küldi: Molnár R. Béla okl. gépészmérnök, hites szabadalmi ügyvivő, Budapest, VIII., Rákóczi-út 11.

Vízhatlan, rugalmas, tartós!
LEGUTALP Esőben, sárban nélkülözhetetlen
Kapható mindenütt. Telefon József 14-81

Vezérképviselő: Molnár R. Béla.

16. hét | 1915 | **ÁPRILIS** | 4. hónap | 30 nap

12. Hétfő | Gyula p. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

13. Kedd | Hermenegild vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

14. Szerda | Jusztin vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

15. Csütörtök | Anasztázia vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

16. Péntek | Lambert vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

17. Szombat | Anicét p. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

18. Vasárnap | Misericordia

KIADÁS

BEVÉTEL

Pest magassági pontjai. A Duna nullpontja a tenger szine felett 96·59 m magasságban van. A Petőfi-tér 105·12, a Ferenciek-tere 106·26, a Központi városháza 105·07, az Uj városháza 103·59, az Egyetem 104·84, az Országháza 105·46, az Erzsébet-tér 106·79, a Keleti pályaudvar 109·59, a Százház 100·54, a Rókuskórház 104·24, a Kálvária-tér 112·39 a Mátyás-tér 106·39, a Ludoviceum 113·50, a Kálvin-téri református templom 105·19, a Fővámháztér 107·13, a Bakács-tér 103·79, a Boráros-tér 106·33, a Szent István kórház 113·59, a Soroksári-út 104·74, az Üllői-uti kaszárnya 103·99 m. Kőbányán a Liget-tér magassága 120·39 m., az Ó-hegyé pedig 147·79 m.

17. hét | 1915 | **ÁPRILIS** | 4. hónap | 30 nap

19. Hétfő | Timon szp. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

20. Kedd | Tivadar hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

21. Szerda | József oltalma

KIADÁS

BEVÉTEL

22. Csütörtök | Szotér és Caj. vtk.

KIADÁS

BEVÉTEL

23. Péntek | Béla pk. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

24. Szombat | György vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

25. Vasárnap | Jubilate

KIADÁS

BEVÉTEL

A külföldiek Budapesten. Budapest területén 35000 osztrák és 7791 külföldi állampolgár lakik. Az osztrákok közül 5081 férfi és 6315 nő már magyarnak vallja magát, annyira elmagyarosodott, ellenben ma is német 6436 férfi és 7077 nő, tót 565 férfi és 673 nő, cseh vagy morva 2224 férfi és 1286 nő, lengyel 3045 férfi és 1696 nő (jobbára téglagyári munkások Kőbányán), olasz 101 férfi és 70 nő. A többi itt élő külföldi közül már teljesen elmagyarosodott 562 férfi és 842 nő, német 1363 férfi és 1608 nő, oláh 131 férfi és 69 nő, ruthén 32 férfi és 19 nő, szerb 503 férfi és 64 nő, lengyel 52 férfi és 66 nő, bulgár 532 férfi és 33 nő, olasz 263 férfi és 135 nő, francia 108 férfi és 483 nő, angol 138 férfi és 241 nő, orosz 200 férfi és 100 nő.

18. hét | 1915 | **ÁPRILIS** | 4. hónap | 30 nap

26. Hétfő — Klet. és Marc. vt.

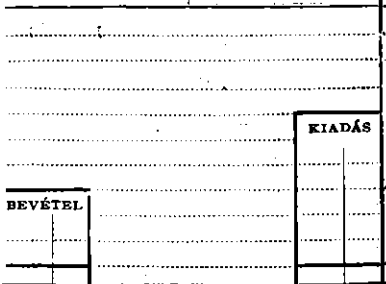

27. Kedd — Zita sz.

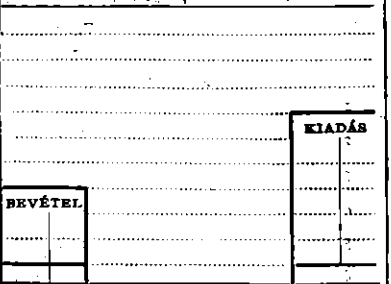

28. Szerda — Ker. Pál hv.

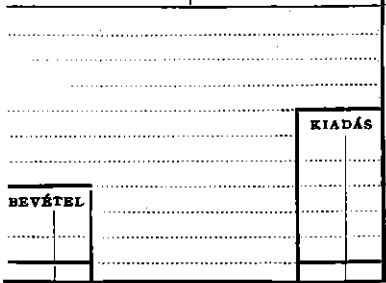

29. Csütörtök — Péter vt.

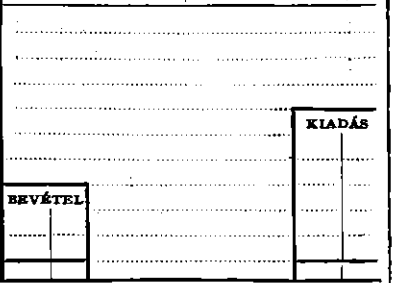

30. Péntek — Zsófia sz. vt.

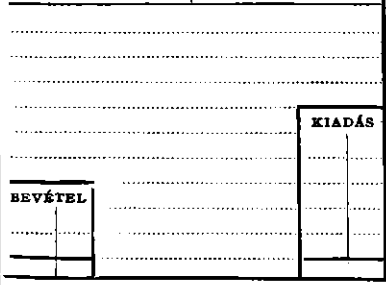

Budapest legnagyobb terei, négyszögméterekben számítva: I. ker. Palota-tér 16.100, Krisztina-tér 6.650. II. ker. Marczibányi-tér 38.670, Batthyány-tér 10.481. III. ker. Vérhalom-tér 12.412, IV. ker. Fővám-tér 25.400, Kálvin-tér 10.563, Eskü-tér 10.200, Petőfi-tér 8.889, Kigyó-tér 5.560, Ferenciek-tere 4.370. V. ker. Országház-tér 65.063, Szabadság-tér 42.860, Erzsébet-tér 30.991, Ferenc József-tér 25.900, Rudolf-tér 18.800, Gizella-tér 8.560, József-tér 5.735. VI. Liszt Ferenc-tér 13.210, Hunyadi-tér 12.874, Oktogon 7.060. VII. ker. Garay-tér 16.900, Klauzál-tér 14.193. VIII. ker. Tisza Kálmán-tér 84.442, Teleki-tér 26.270, Baros-tér 32.400. IX. ker. Bakács-tér 12.300. X. ker. Schuster-tér 40.652.

(A 71. oldal folytatása)

Suhr-féle cirkusz híres lovasnőjének, Miss Margaretnek szökése; a színlapokon a művésznő már előbb is mint „híres műszökönc" szerepelt. — Erdélybe elszállították az első lokomobilt. — Megjelent Beőthy Zsoltnak az első könyve ezzel a címmel: „Elbeszélések az ifjúság számára." — A szatmárszigeti vasp álya érdekében küldöttség járt a királynál. — A Duna Pozsonynál február 15-én befagyott. — Pesten nagy sikert aratott oroszlánjaival Cocchi L. olasz artista és a felesége mint „delejező állatszelidítő". — Laub Nándor hegedűművész február 26-án Pesten hangversenyt rendezett. — Eötvös József báró egy új politikai hetilap kiadására kapott engedelmet. — Jósika Miklós báró február 27-én Drezdában meghalt. — *Március.* A hónap első hetében az Alföldön óriási havazás volt: Szegeden a nagy hó miatt még a

(Folytatás a 79 oldalon.)

1915 **ÁPRILIS** 4. hónap

A havi bevételek és kiadások összegezése,

Nap		BEVÉTEL		KIADÁS
	Áthozat		*Áthozat*	
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				
27				
28				
29				
30				
	Összesen		*Összesen*	

Készpénz..... { + ...
− .....

1915 MÁJUS 5. hónap

BUDAPESTEN 1913. ÉVI HŐMÉRSÉKLETÉNEK ÁTLAGA MÁJUSBAN 15·6 fok.

A nap e hónap folyamán 1 óra 14 perccel gyarapodik. Hossza a hónap elsőnapján 14 óra 23 perc, az utolsón 15 ó. 37 perc.

BUDAPESTEN 1913. ÉVI CSAPADÉKMENNYISÉGE MÁJUSBAN 89·4 mm.

A HÓ ÉS HÉT NAPJAI		NAP		HOLD		SZEMÉLYES ELŐJEGYZÉSEK						
		kelte ó. p.	nyugta ó. p.	kelte ó. p.	nyugta ó. p.	LÉGSULYMÉRŐ reggel	LÉGSULYMÉRŐ este	HŐMÉRŐ reggel	HŐMÉRŐ este	ESŐ	AZ ÉGBOLTOZAT	AZ URALKODÓ SZÉL
1	Sz.	4 46	7 09	10 29	5 15							
2	V.	4 44	7 10	11 38	6 06							
3	H.	4 43	7 12	D. e.	7 13							
4	K.	4 41	7 13	12 29	8 31							
5	Sz.	4 40	7 14	1 05	9 50							
6	Cs.	4 38	7 15	1 33	11 09							
7	P.	4 36	7 16	1 54	D. u.							
8	Sz.	4 35	7 18	2 11	1 35							
9	V.	4 34	7 20	2 28	2 44							
10	H.	4 32	7 21	2 43	3 50							
11	K.	4 30	7 22	2 59	4 58							
12	Sz.	4 29	7 24	3 16	6 06							
13	Cs.	4 28	7 25	3 36	7 14							
14	P.	4 27	7 26	4 02	8 20							
15	Sz.	4 26	7 27	4 33	9 22							
16	V.	4 24	7 29	5 14	10 16							
17	H.	4 23	7 30	6 04	11 02							
18	K.	4 22	7 31	7 03	11 38							
19	Sz.	4 21	7 32	8 09	D. e.							
20	Cs.	4 19	7 33	9 19	12 08							
21	P.	4 18	7 34	10 31	12 31							
22	Sz.	4 17	7 36	11 45	12 52							
23	V.	4 16	7 37	D. u.	1 11							
24	H.	4 15	7 38	2 16	1 27							
25	K.	4 14	7 39	3 37	1 46							
26	Sz.	4 13	7 41	5 03	2 06							
27	Cs.	4 12	7 42	6 32	2 32							
28	P.	4 11	7 43	7 59	3 05							
29	Sz.	4 11	7 44	9 16	3 49							
30	V.	4 10	7 45	10 17	4 50							
31	H.	4 09	7 46	11 01	6 06							

A hőmérséklet az elmult 10 évben

év	min.	max.	év	min.	max.
1904	3·6	27·3	1909	2·6	29·0
1905	0·2	28·2	1910	6·2	28·7
1906	8·4	22·6	1911	3·6	29·0
1907	5·0	30·0	1912	9·8	21·5
1908	7·7	31·5	1913	3·9	29·5

Időjárás.

Herschel szerint: A hónap eleje változó; 6—22-ig sok eső, szeles; a hónap vége hűvös, nedves.

Csapadék az elmult 10 évben

év	n. m	nap	év	n/m	nap
1904	30	7	1909	20·1	29
1905	09	06	1900	36·0	2
1906	15	17	1911	48·7	31
1907	12	28	1912	18·1	17
1908	43·3	28	1913	27·8	6

A bolygók járása.

E hónap elején: *Vénusz* kél reggel 3/4 órakor, lenyugszik délután 4 órakor; *Mars* kél reggel 4 órakor, lenyugszik d. u. 1/35 órakor; *Jupiter* kél hajnali 3 órakor, lenyugszik d. u. 1/43 órakor; *Szaturnusz* kél reggel 1/18 órakor, lenyugszik éjjel 11 órakor. — 31-én *Merkur* a legnagyobb keleti kitérésben.

A Hold fényváltozásai.

6-án reggel 6 óra 23 perckor utolsó negyed (☾ UN.). *14-én* reggel 4 óra 31 perckor újhold (● UH.). *22-én* reggel 5 óra 50 perckor első negyed (☽ EN.). *28-án* este 10 óra 33 perckor holdtölte (○ HT.). — Földtávolban *14-én* este 10 órakor. Földközelben 28-án este 6 órakor.

ÁLTALÁNOS MÉRTÉK-TÁBLÁZAT.

A méter-rendszerre való átszámitás.

Magyarország. *Sulymérték.* Tonna = 1000 kg.; métermázsa = 100 kg.; 1 kgr. = 1000 gramm; hektogramm = 100 gr.; dekagramm = 10 gr.; 1 gramm = 1 cm^3 4° Celzius desztillált viznek a sulya; decigram = 0·1 gram; centigram = 0·01; miligramm = 0·001 gram. *Hosszmérték:* Kilométer = 1000 méter; hektométer = 100 méter; dekaméter = 10 méter; 1 méter = a föld délkörének 1/40,000.000 részével; deciméter = 0·1 méter; centiméter = 0·01 méter; miliméter = 0·001 méter. *Területmérték:* hektár = 10·000 m^2; ár = 100 m^2; centiár = 1 m^2. *Köbmérték:* köbméter m^3 = 1000 mm^3; kd^3 = 1000 cm^3; cm^3 = 1000 mm^3. *Űrmérték:* kiloliter = 1000 liter; hektoliter = 100 liter; dekaliter = 10 liter; liter, az űrmértékek egysége a méter-rendszerben; deciliter = 0·1 liter; centiliter = 0·01 liter; mililiter = 0·001 liter.

Németország, Ausztria, Franciaország, Belgium, Dánia, Spanyolország, Finnország, Görögország, Olaszország, Hollandia, Portugália, Románia, Szerbia, Svédország, Norvégia, Svájc, Brazilia, Mexiko, Chili, a közép- és délamerikai köztársaságok legtöbbje a méter-rendszert fogadta el. Törökországban és Bulgáriában nemrég nyilvánitották hivatalos mértékeszközül; Angolországban és Kanadában használata meg van engedve. Görögországban stadion a méter neve, a gramme drakma. Hollandiában a métert El-nek hivják.

Anglia, Egyesült-Államok, Transzvál és az angol gyarmatok. *Sulymérték:* tonna = 1016 kg. 0·48 gr.; quintal = 50 kg. 802; livre = 453 gr. 593; once ($^1/_{16}$ livre) = 28 kg. 349; livre troy = 373 gr. 242; once ($^1/_{12}$ liv.) troy = 31 gr. 103; penny weigt = 1 gr. 55. *Hosszmérték:* mértföld, 1760 yard = 1609 m. 315; furlong, 220 yard = 201 m. 164; pole $5^1/_2$ yard = 5 m. 0·29 fathom, 2 yard = 1 m. 829; yard imperial = 0. m. 914; foot (láb), $^1/_3$ yard = 0. m. 305; juch, $^1/_{36}$ yard = 0. m. 025. *Területmérték:* acre, 4840 □ yard = 4046 m^2 71; rood, 1210 □ yard = 101 m^2 6775; rod, $30^1/_4$ □ yard = 25 m^2 293; jard = 0 m^2 8361; □ foot (□ láb) = 0 m^2 0929; □ hüvelyk = 0 m^2 0006. *Köbmérték* szilárd testek részére: fathom cube = 6 m^2 116; *tengeri hordó* = 1 m^3 132; foot cube 28 $decim^3$ 315; inch cube, 0 $decim^3$ 016. Köbmérték folyékony testek részére: tonna, 252 gallon = 1149 liter; quarter, 64 gallon = 290 lit. 7.—; baril, 36 gall = 163 l. *Magyaknak:* bushel (véka), 8 gall = 36 l. 36; sack, 24 gall = 109; quarter, 64 gall, = 290 l. 7; folyékony testek részére: gallon imperial = 4 l. 543; quart, $^1/_4$ gall = 1 l. 136; pinte, $^1/_8$ gall = 568; gill, $^1/_{32}$ gall = 0 l. 142.

Oroszország. *Sulymérték:* livre, 32 lot = 409 gr. 512; lot, 3 zolotnik = 15 gr. 797; zolotnik, 96 dolia = 4 gr. 266; dolia = 0 gr. 044; rakomány 4800 livre = 1965 kg.; berkovits, 400 liv. = 163 kg. 805; pud, 40 liv. = 16 kg. 380. *Hosszmérték:* verszt, 500 szazsen = 1066 m. 78; szazsen = 2 m. 134; arsin, $^1/_3$ szazsen = 0 m. 711; versok, $^1/_{48}$ szazsen = 0 m. 044. *Területmérték:* desziatin 2400 □ szazsen = 109 ár 25. *Köbmérték:* szilárd testek: köb szazsen = 9 m^3 712; köb arsin = 0 m^3 360; folyadékoknak: bocska, 40 vedro = 491 l. 947; vedro = 12 l. 299; cstof, $^1/_2$ vedro = 1 l. 537; krucska, $^1/_{16}$ vedro = 1 l. 230; tcsarka, $^1/_{100}$ vedro = 0 l. 123; magyaknak: csetvert, 8 csetverik = 209 l. 902; ozmin, 4 csetverik = 104 l. 950; csetverik = 26 l. 237; $^1/_8$ csetverik = 3 l. 280.

Törökország. *Sulymérték:* kantar = 56 kg. 450; oka = 1 kg. 283; rottolo = 564 gr.; drakkma = 3 gr. *Hosszmérték:* arsin = 75 cm. 7; hüvelyk ($^1/_{24}$ arsin) = 3 cm. 16; arsin (szövetmérésre) = 68 cm.; berri = 1476 m. *Felületmérték:* a □ arsen = 75 $decim^2$ 77. *Űrmérték:* a folyadékokat suly szerint árulják. Kiloz (gabonánál) = 35 l. 27.

Japán. *Sulymérték:* kvan-mé, 1000 monm = 1 kg. 750; kjak-mé, 100 monm = 175 gr.; kin, 160 monm = 280 gr.; monm = 1 gr. 75; pun ($^1/_{10}$ monm) = 0 gr. 17; rin, ($^1/_{100}$ monm) = 0 gr. 017. *Hosszmérték:* ri = 3 km. 123; thio = 114 m. 54; jó = 3 m. 82; ken = 1 m. 91; sasi = 0 m. 32; sun = 0 m. 03. *Felületmérték:* tsió = 109 ár; a □ tsbó = 1 m^2 09; a □ ken = 3 m^2 64. *Űrmérték:* koku 10.000 saku = 174 lit.; tó, 1000 saku = 17 lit. 4; skó, 100 saku = 1 lit. 74; gó, 10 saku = 0 l. 174; saku = 0 lit. 017.

Marokkó. *Sulymérték:* artal = 500 gr (körülbelül); kintar = 50 kg. *Hosszmérték:* kodo (rőf) = 57 cm.; (a mór) pik = 66 cm. *Űrmérték:* A folyadékot suly szerint árulják; kula (olajnak) = 15 lit.; fanega (magnak) = 54 l. 8.

Perzsia. *Sulymérték:* batman (tauriszi) = 2 kg. 790; batman (királyi) 5 kg. 580; miskol (az arany és ezüst mérésére) = 4 gr. 64; abasz (gyöngyök mérésére) 0 gr. 186. *Hosszmérték:* gez (kir.) = 0 m. 948; gez (rendes) = 0 m. 630; parasango (nagy távolság mérésére) = 360 m. *Űrmérték:* A folyadékot suly szerint árulják. Magyaknak: artaba = 66 lit.; senica = 1 lit. 32.

Kina. *Sulymérték:* pikul = 60 kg. 473; katti = 604 gr.; tad = 37 gr. 8. *Hosszmérték:* li = 578 m. 35; jing, 100 sih = 35 m. 5; sang, 10 sih = 3 m. 55; sih = 0 m. 355; tsim ($^1/_{10}$ sih) = 0 m. 035; fan = 0 m. 003. *Űrmérték:* A folyadékot suly szerint árulják.

MŰSZAKI MÉRTÉKEK: Tengeri mértföld = 1814·965 méter vagyis $^1/_{60}$ egyenlitői fok. *Kilogram-méter* = az az erő, a mely 1 kg. terhet egy méter magasra emel. *Lóerő* a gépek végezte 75 kilogram-méter *munkagépek* mértékegysége a *Watt*, a mi körülbelül $^1/_{10}$ kilogram-méter erőnek felel meg; a Watt többszöröse a *Hektowatt* és a *Kilowatt*.

18. hét | 1915 | **MÁJUS** | 5. hónap | 31 nap

1. Szombat | Fülöp és Jak. aps. | 2. Vasárnap | Cantate

(A 75. oldal folytatása.)

holtakat sem temethették el. A vonatok napokig nem jártak. — Csabai Pál híres szinigazgató Debrecenben meghalt. — Pápai Lajos hangszerkészítő új hangszert talált föl, amelyet „magyar kürt" névvel hozott forgalomba. — A pesti pénzváltó-irodák elszaporodása miatt a nagykereskedők testülete tiltakozó beadványt intézett a városi tanácshoz. — A király évi 40.000 forint segélypénzt állapított meg a Nemzeti Színház számára. — Doppler Ferenc Vanda című operája Stuttgartban igen nagy sikert aratott. — Xántus János Mexikóból igen értékes tárgyakat küldött a Nemzeti Múzeumnak. — Mohácson a kaszinó bálat akart rendezni; azon a kérdésen azonban, hogy a táncrendbe fölvegyék-e a keringőt vagy se, a kaszinó tagjai úgy összevesztek, hogy a bál egészen elmaradt. — Stüler, az Akadémia palotájának építője, Berlinben meghalt. — A pesti alsó Dunapart beépíttetésére a város megkapta az engedelmet, de azzal a kikötéssel, hogy a rakodópart által nyert területen a Nemzeti Színház számára helyet kell fönntartani. — Pécsett egy Dominik nevű hivatalnok hűtelen feleségét agyonszúrta. — Szemere Bertalanné március 21-én Párisban meghalt. — Március 26-án a Nemzeti Színházban főúri műkedvelők játszottak az erdélyi szűkölködők javára. — *Április.* A Magyar Sajtó szerkesztését Pákh Alberttől Hajnik Károly vette át. — A Nemzeti Múzeum igazgatóságáról Kubinyi Ágoston leköszönt. — A Magyarországi Műegylet 80 forintért megvette Munkácsy Mihálynak Magyar életkép című festményét. — Pestről nagymennyiségű kenyeret szállítottak Bécsbe, hol a pesti kenyeret az üzletekben „Kraftbrod" néven hozták forgalomba. — Nagy föltünést keltett, hogy Tuvora Ferenc bécsi szerkesztő társasutazást rendezett Párisba. A társasághoz, mely Bécsből indult, több száz magyar résztvevő csatlakozott. Az utiköltség Bécstől Párisig és vissza 65 frt volt. — A dublini kiállításon a herendi porcellángyár is résztvett. — Korniss József németszentmártoni plébános húsz akó arad hegyaljai bort adott el Braziliába. — A magyarországi sószállítást átvette a hitelintézet, mely a só árát azonnal leszállította. — Egerben tűz támadt a telekkönyvi hivatalban. A tüzet egy napidíjas vette észre, aki oly szorgalmas volt, hogy a tűzeset napján már reggel hét órakor betoppant a hivatalba. Jutalmul azonnal kinevezték irnokká. — Kempelen Győző író 36 éves korában meghalt. — A helytartótanács fölszólította Pest város hatóságát, hogy a bor, kender, dohány és viasz hamisítása ellen gondosabban védekezzék. — A lapok megvitatták azt a tervet, hogy Pesten az operai előadások számára külön színházat kellene építeni. — Dunaszerdahelyen egy csinosan öltözött fiatalember jelent meg a sorozáson. A vizsgálatnál kiderült, hogy a fiatalember tulajdonképpen leány. A különös teremtés már évek óta kaszás volt egy uradalomban. A szolgabíró eltiltotta ugyan a férfiruha viselésétől, de a leány kijelentette, hogy később bármily kínzást kiállni, mint női ruhát ölteni magára.

(Folytatás a 84. oldalon.)

19. hét | 1915 | **MÁJUS** | 5. hónap | 31 nap

3. Hétfő — Sz. Kereszt megt.

KIADÁS

BEVÉTEL

4. Kedd — Flórián vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

5. Szerda — V. Pius p.

KIADÁS

BEVÉTEL

6. Csütörtök — Olajba főtt János

KIADÁS

BEVÉTEL

7. Péntek — Szaniszló pk. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

8. Szombat — Mihály főa. megj.

KIADÁS

BEVÉTEL

9. Vasárnap — Rogate

KIADÁS

BEVÉTEL

A kalendárium olvasóinak díjtalanul küldi: **Molnár R. Béla** okl. gépészmérnök, hites szabadalmi ügyvivő, Budapest, VIII., Rákóczi-út 11.

Vizhatlan, rugalmas, tartós!
LEGUTALP Esőben, sárban nélkülözhetetlen
Kapható mindenütt. Telefon József 14-81

Vezérképviselő: **Molnár R. Béla.**

20. hét | 1915 | **MÁJUS** | 5. hónap | 31 nap

10. Hétfő | Anton pk. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

11. Kedd | Mamert pk.

KIADÁS

BEVÉTEL

12. Szerda | Germ. pk. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

13. Csütörtök | Áldozó csütörtök

KIADÁS

BEVÉTEL

14. Péntek | Bonifác vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

15. Szombat | De la Sal. Ján. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

16. Vasárnap | Exaudi

KIADÁS

BEVÉTEL

Válóperek. Budapesten 1912-ben 876 házasságot bontottak fel és csak 24 házassági válópert utasított el a bíróság. A felbontott házasságok közül 1 évnél rövidebb ideig tartott 36, 2 évig tartott 61, 3 évig 44, 4 évig 65, 5 évig 72, 6 évig 71, 7 évig 52, 8 évig 53, 9 évig 36, 10 évig 59, 10—15 évig 145, 15—20 évig 95, 20—25 évig 40, és 25 évnél tovább 47. A felbontott házasságok közül 484 gyermektelen volt; 3 esetben hat, 3 esetben öt, 1 esetben pedig négy gyermeke volt az elvált házasfeleknek. A váló férjek közül 25 évesnél ifjabb volt 12, 25—30 éves 120, 30—35 éves 229, 35—40 éves 182, 40—45 éves 134; az elváló nők közül 20 évesnél ifjabb 11, 20—25 éves 104, 25—30 éves 231, 30—35 222, 35—40 éves 118.

21. hét | 1915 | **MÁJUS** | 5. hónap | 31 nap

17. Hétfő | Paskál hv.

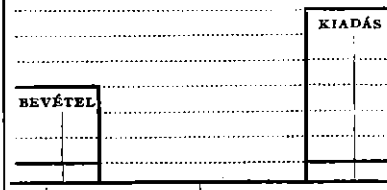

18. Kedd | Erik kir. vt.

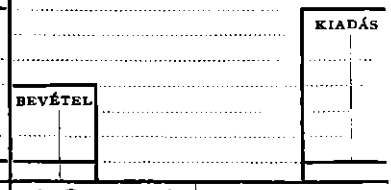

19. Szerda | Cölesztin p. hv.

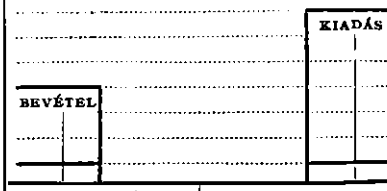

20. Csütörtök | Szién. Bern. hv.

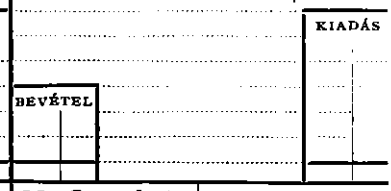

21. Péntek | Timót vt.

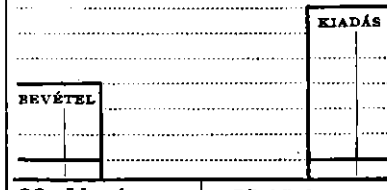

22. Szombat | Julia sz. vt.

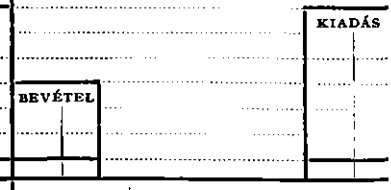

23. Vasárnap | **Pünkösd vas.**

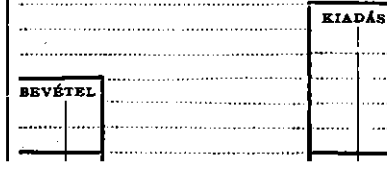

Buda hegyei közül a Csúcshegy 445, a Disznófő 379, a Gellérthegy 235, a Kis Gellérthegy 168, a Hármashatárhegy 496, a Háromkúthegy 514, a Hárshegy 458, a Jánoshegy 529, a Kecskehegy 497, a Kőérberek 253, a Lipótmezei hegy 255, a Naphegy 158, a Normafa 471, a Rózsadomb 195, a Sashegy 259, a Svábhegy 464, a Kis Svábhegy 258, a Széchenyi-hegy Farkasvölgy felőli csúcsa 439, a Tündérhegy 385, az Ujlaki hegy 448, a Vadászhegy 226 m. magas a tenger színe fölött. A Lipótmezei tébolyda magassága 215 m., a Szép Juhásznéé 350 m., a Vadaskerté 375 m., a Ferenchalom 265, a Kakukhegy 432, a Hunyadihegy 349, az Ördögormia 317 m

22. hét | 1915 | **MÁJUS** | 5. hónap | 31 nap

24. Hétfő | *Pünkösdhétfő*

KIADÁS

BEVÉTEL

25. Kedd | VII. Gergely p.

KIADÁS

BEVÉTEL

26. Szerda | N. Fül. hv. **Kán.**

KIADÁS

BEVÉTEL

27. Csütörtök | Béda et.

KIADÁS

BEVÉTEL

28. Péntek | Ágoston pk. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

29. Szombat | Eleutér hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

30. Vasárnap | **Szenthár. vas.**

KIADÁS

BEVÉTEL

A **fontosabb halál-okok.** Budapest 1912. évi 16876 halottja közül a legtöbb, azaz 2891 tüdővészben halt meg; ezután leggyakoribb a tüdőgyuladás, 1045 eset és a vele született gyengeség, 909 eset. A kanyaró 77, a kanyarós tüdőgyuladás 41, a vörheny 434, a szamárköhögés 65, a difteria 185, az influenza 26, a gyermekágyi láz 58, a veleszületett bujakór 93, az orbánc 73, a gennyvérüség 152, s egyéb fertőző betegségek 49 embert vittek sirba. Gümős agyhártyagyuladásban 225, egyéb gümős bajokban 163, uj képletek miatt 219. nyelv-, bárzsing- és gégerákban 89, gyomorrákban 313, bélrákban 87, májrákban 108, emlőrákban 42, méhrákban 201, egyéb rákban 121, cukorbajban 137 halt meg.

23. hét | 1915 | **MÁJUS** | 5. hónap | 31 nap

31. Hétfő | Angela Mer. sz.

KIADÁS

BEVÉTEL

A gyermekhalandóság Budapesten. Az 1912. évben öt évnél ifjabb korban Budapesten 4708 kis gyermek halt meg. Ezek közül egyhetesnél fijabb volt 632, 7—30 napos 502, 1—3 hónapos 638, 3—6 hónapos 683, 6—12 hónapos 828, egy évesnél ifjabb 3283. A főbb halál-okok vele született gyengeség 909, agyhártyagyulladás 317, görcsök 217, tüdőgyulladás 541, tüdőgümőkor 224, bélhurut két évesnél ifjabb gyermekeknél 963, két évesnél idősebbeknél 13, kanyaró 73, vörheny 257, difteria 149, szamárköhögés 62, tifusz 2, influenza 2, bujakór 93, orbánc 18, gennyvérüség 75, stb. A gyermekhalandóság minden kerületben arányos; az emlőn táplált csecsemők között ugyanoly nagy a halandóság, mint a palackon táplálteknál.

(A 79. oldal folytatása.)

— Magyar-Becsén a tiszai vaspályatársulat fabevásárlási irodájából ellopták a Wertheim-féle pénztárat. — Széchenyi Béla gróf Algirban vadászott a Nemzeti Kaszinónak küldött is egy darab oroszlánhúst. — A helytartótanács a máramarosi szükölködőknek az országos alapból 160.000 frt kölcsönt engedélyezett. — Alsó-Visón Baader Alajos mérnök egy égő házból kimentett egy nőt és két kis gyermeket; arany érdemkeresztet kapott. — Margita és Széplak között a postakocsit megtámadták; a kocsist megölték és 2200 frtot elraboltak. — „Magyarország leggazdagabb kisasszonyát", Wenckheim Krisztina grófnőt eljegyezte Nádasdy Ferenc gróf. — Eötvös József báró, az iparbank elnöke, azzal a tervvel foglalkozott, hogy iparkiállítást kellene rendezni Pesten. — Pesten a piaristák gimnáziumában segélyező-egyesület alakult; elnökké Kovács Gyulát, főjegyzővé Csávossy Bélát, aljegyzővé Justh Gyulát választották meg. — A Nemzeti Múzeum természetrajzi tára részére Tóth Kálmán mérnök érdekes gyüjteményt küldött Dél-Amerikából. — Debrecenben megbukott a kiházasítási egyesület, mert az egyesület tisztikara mindent elsikkasztott. A bűnösöket 1—2 havi súlyos börtönre ítélték. — A kolozsvári drámai pályázatra kitűzött 50 aranyat Szász Károly nyerte el Lelenc című színművével. — A dunántúli történetkedvelők a komárommegyei Csepen négy napig tartó összejövetelt tartottak, melyen Ráth Károly a komárommegyei hódoltságról, Thaly Kálmán a kuruc ujságlapokról, Nagy Imre a költő Zrinyi leveleiről, Rosos Miklós az Árpádházi királyok pénzeiről, Véghelyi Dezső pedig a veszprémi vár régi épületeiről tartott előadást. — A Visegrád melletti Bogdányban hatvan ház leégett. — Csúzy Gizella, egy négy éves gyermek múmiáját ajándékozta a Nemzeti Múzeumnak. — *Május.* Pesten, a Ferencvárosban, templom épitését tervezték. — A helytartótanács megsürgette a pesti vízvezeték építését. — Osztropatakon, a Tarca vize mellett, egy kertben Trajan idejéből való pénzeket és ékszereket találtak. — Zágráb és Károlyváros között május 10-én indult az első vonat. — Nagyszebenben egy altiszt rálőtt a kapitányára s ezért halálra ítélték. Már be volt kötve a szeme és a katonák már fölemelték fegyverüket, hogy agyonlőjék, amikor egy tiszt meghozta a hadtestparancsnok levelét, mellyel az altisztnek megkegyelmezett. — Fogarassy Mihályt, Erdély új püspökét Kalocsán fölszentelték. — A dublini kiállításra Polesznyák Emánuel privigyei lakos saját találmányú számológépet küldött. — Liszt Ferenc pappá lett; erről az eseményről a következő egykoru tudósítást olvassuk: „A nagy zenemester Rómában az alsóbb egyházi rendeket fölvette s névjegyén mint Abbé Liszt van neve följegyezve. E lépésre hir szerint azért határozta el magát, hogy életét annál inkább az egyházi zenének szentelhesse. A nagy zenemester hihetőleg mint a pápai zenekar igazgatója fogja életét befejezni. — Az új Nemzeti Színház épitése ügyében május 20-án értekezlet volt Károlyi György grófnál. Némelyek azt

(Folytatás a 89. oldalon.)

1915 **MÁJUS** 5. hónap

A havi bevételek és kiadások összegezése.

Nap	BEVÉTEL		KIADÁS	
	Áthozat		*Áthozat*	
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				
27				
28				
29				
30				
31				
	Összesen		*Összesen*	

Készpénz..... { + ...
— .....

SORSJEGYEIM JEGYZÉKE.

A sorsjegy neme	Sorozat	Szám	Huzások	Szelvény	Esedékes	Vétel napja	Ára

1915 JÚNIUS 6. hónap

BUDAPEST 1913. ÉVI HŐMÉRSÉKLETÉNEK ÁTLAGA JÚNIUSBAN 19·1 fok.

A nap e hónap 21-ig 18 p.-cel gyarapodik, azután 3 p.-cel fogy. Hossza a hónap első napján 15 ó. 30 p., az utolsón 15 ó. 57 p.

BUDAPEST 1913. ÉVI CSAPADÉK MENNYISÉGE JÚNIUSBAN 57·3 mm.

A HÓ ÉS HÉT NAPJAI		NAP		HOLD		SZEMÉLYES ELŐJEGYZÉSEK							
		kelte ó. p.	nyugta ó. p.	kelte ó. p.	nyugta ó. p.	LÉGSULYMÉRŐ REGGEL	LÉGSULYMÉRŐ ESTE	HŐMÉRŐ REGGEL	HŐMÉRŐ ESTE	ESŐ	AZ ÉGBOLTOZAT	AZ URALKODÓ SZÉL
1	K.	4 08	7 47	11 33	7 29							
2	Sz.	4 07	7 47	11 58	8 51							
3	*Cs.*	4 07	7 48	D. e.	10 10							
4	P.	4 06	7 49	12 17	11 24							
5	Sz.	4 06	7 50	12 33	D. u.							
6	V.	4 05	7 50	12 49	1 42							
7	H.	4 05	7 51	1 05	2 50							
8	K.	4 04	7 52	1 22	3 57							
9	Sz.	4 04	7 53	1 42	5 05							
10	Cs.	4 04	7 54	2 04	6 11							
11	P.	4 04	7 55	2 35	7 15							
12	Sz.	4 04	7 55	3 13	8 12							
13	**V.**	4 04	7 56	4 00	9 00							
14	H.	4 04	7 57	4 56	9 40							
15	K.	4 04	7 57	6 02	10 11							
16	Sz.	4 04	7 58	7 10	10 36							
17	Cs.	4 04	7 58	8 21	10 57							
18	P.	4 04	7 59	9 33	11 16							
19	Sz.	4 03	7 59	10 46	11 32							
20	**V.**	4 03	7 59	11 59	11 50							
21	H.	4 03	8 00	D. u.	D. e.							
22	K.	4 03	8 00	2 36	12 08							
23	Sz.	4 03	8 00	4 01	12 30							
24	Cs.	4 03	8 00	5 28	12 58							
25	P.	4 04	8 00	6 50	1 37							
26	Sz.	4 04	8 00	8 00	2 28							
27	**V.**	4 04	8 00	8 52	3 38							
28	H.	4 05	8 00	9 30	4 59							
29	**K.**	4 05	8 00	9 58	6 24							
30	Sz.	4 06	8 00	10 19	7 47							

A hőmérséklet az elmult 10 évben

év	min.	max.	év	min.	max.
1904	11·5	31·6	1909	11·8	30·0
1905	9·3	38·2	1910	6·6	29·6
1906	8·7	33·2	1911	7·6	31·9
1907	11·0	30·0	1912	13·9	25·8
1908	11·4	35·1	1913	6·5	31·2

Időjárás.

Herschel szerint: A hónap kezdetén szép időjárás; 12—27-ig változó; a hónap vége esős.

Csapadék az elmult 10 évben

év	m/m	nap	év	m/m	nap
1904	28	7	1909	23·2	5
1905	37	13	1910	23·5	7
1906	28	9	1911	12·6	1
1907	43	24	1912	42·6	9
1908	94	7	1913	20·7	20

A bolygók járása.

E hónap elején: *Vénusz* kél hajnali 3 órakor, lenyugszik délután 5 órakor; *Mars* kél hajnali $^1/_{23}$ órakor, lenyugszik délután $^1/_{25}$ órakor; *Jupiter* kél éjjel $^1/_{42}$ órakor, lenyugszik délután 1 órakor; *Szaturnusz* kél reggel $^6/_{46}$ órakor, lenyugszik este $^1/_{410}$ órakor.

A Hold fényváltozásai.

4-én délután 5 óra 32 perckor utolsó negyed (◐ UN.). *12-én* este 7 óra 57 perckor ujhold (● UH.). *20-án* délután 3 óra 24 perckor első negyed (◑ EN.). *27-én* reggel 5 óra 27 perckor holdtölte (○ HT.). — Földtávolban *11-én* éjjel 1 órakor. Földközelben *26-án* hajnali 3 órakor.

BETEGEN TÖLTÖTT NAPOK.

A beteg neve	A betegség neme	Hónap	Nap	Érverés		Hőmérséklet		Látogatások	Gyógyítás és receptek	Ár	Jegyzetek
				délben	este	délben	este				

23. hét | 1915 | **JÚNIUS** | 6. hónap | 30 nap

1. Kedd — Pamfil. áld. vt.	2. Szerda — Anna Mária sz.
3. Csütörtök — *Úrnapja*	4. Péntek — Kar. Ferenc hv.
5. Szombat — Bonifác pk. vt.	6. Vasárnap — Norb. pk. hv.

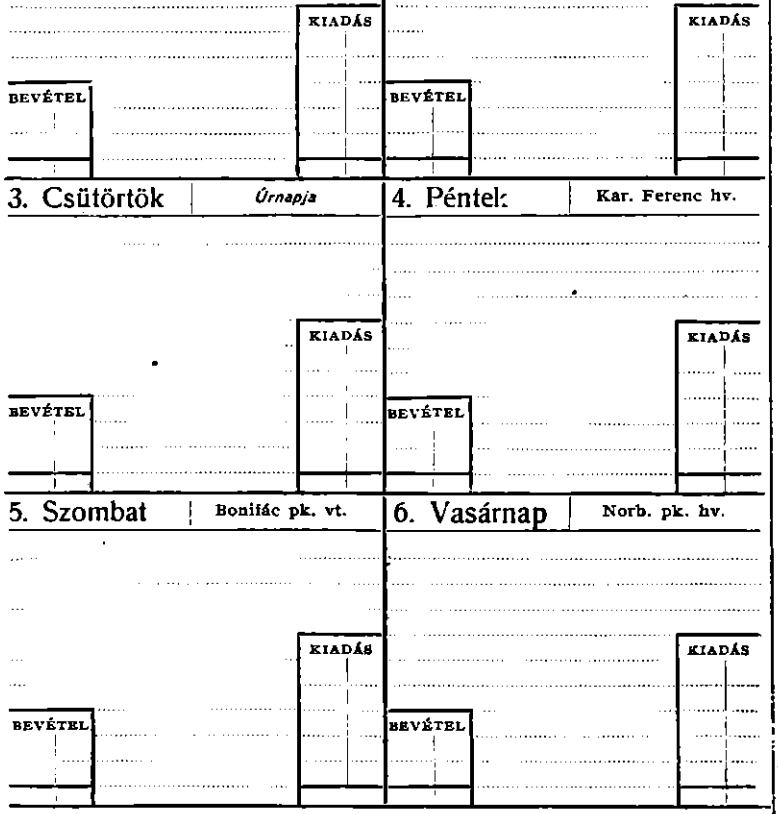

(A 84. oldal folytatása.)

ajánlották, hogy a szerviták temploma és kolostora helyén kellene építeni az új színházat, az értekezlet azonban abban állapodott meg, hogy az új Nemzeti Színházat a mai Erzsébet-téren kellene fölépíteni. — A pesti német színház igazgatója e hónapban megbukott s a személyzet csak közadakozásból tarthatta fönn magát. — Országszerte nagy aggodalmat keltett a hosszantartó szárazság, mely azonban mégis a Dunántúlt sujtotta a legérzékenyebben. — A lapok hírül adták, hogy Erkel Gyula új operát írt „A költő barátja" címmel; az új operában, melynek szövegét Ormay írta, Mátyás király volt a főszereplő. — Budán a Szép Juhászné nyári mulatóhelyet árverésen megvette 13.000 forintért a Borsos és Doktor fényképészcég; a cég egyik tagja Borsos, a kitünő festő volt. — A pesti állatkert épületeinek tervei elkészültek. — *Június.* Ország-

(Folytatás a 93. oldalon.)

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker., Aradi-utca 10. sz.

24. hét | 1915 | **JÚNIUS** | 6. hónap | 30 nap

7. Hétfő — Róbert ap.

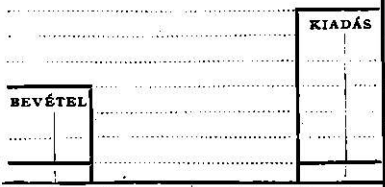

8. Kedd — Medárd pk. hv.

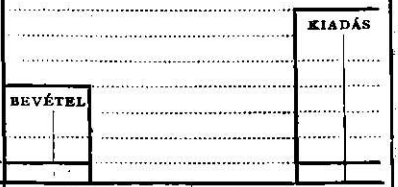

9. Szerda — Prim. s Felic. vtk.

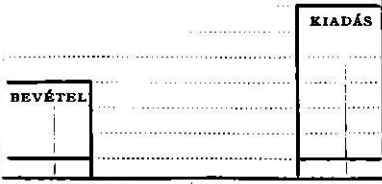

10. Csütörtök — Margit kir.

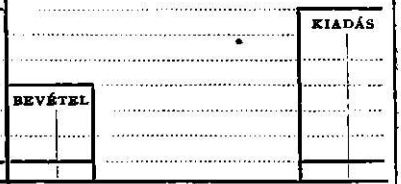

11. Péntek — Jézus sz. Szive

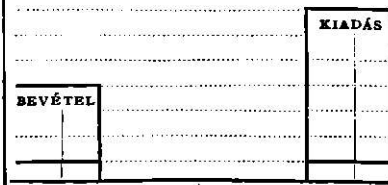

12. Szombat — Antonina vt.

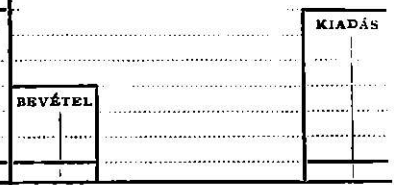

13. Vasárnap — Pad. Ant. hv.

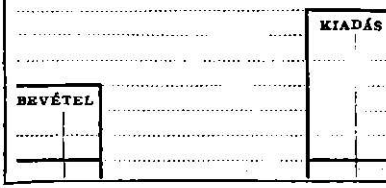

Budapest telkei általában igen kicsinyek. A 100 négyszögölnél kisebb telkek száma a város belterületén 1.264, a külterületen 142. A 101—125 négyszögöles telkek száma 763, a 126—150 négyszögölesek 1020, a 151—175 négyszögölesek 175, 176—200, négyszögölesek 1.023. A város belterületén az összes telkeknek körülbelül 40 százaléka 200 négyszögölnél kisebb terjedelmű, ami közegészségügyi szempontból nagyon kedvezőtlen jelenség. Az 500—600 négyszögöles telkek száma az egész városban csak 660 beleértve a külterületeket is; 6—700 öles 459, 7—800 öles 331, 8—900 öles 256, 900—1000 öles 226, ezer-kétezer öles 890 telek.

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker., Aradi-utca 10. sz.

25. hét | 1915 | **JÚNIUS** | 6. hónap | 30 nap

14. Hétfő — N. Vazul pk. ea.

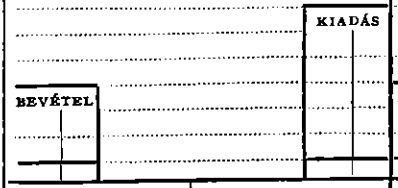

15. Kedd — Creszcentia vt.

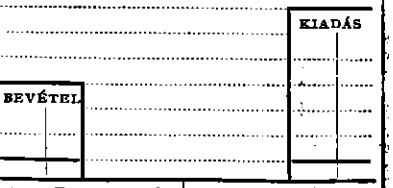

16. Szerda — Reg. Ferenc hv.

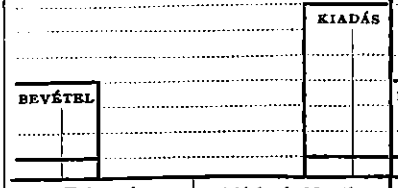

17. Csütörtök — Rainer hv.

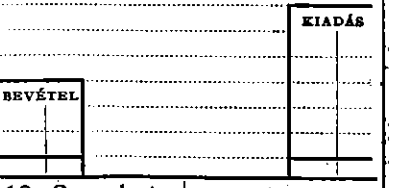

18. Péntek — Márk. és M. vtk.

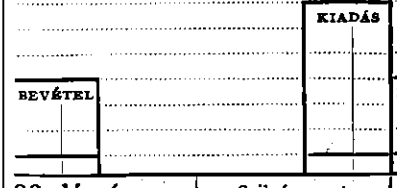

19. Szombat — Gyárf. és Prot. vtk.

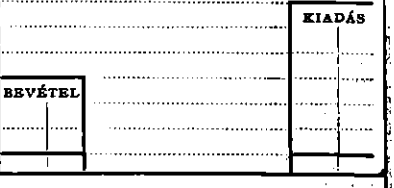

20. Vasárnap — Szilvér p. vt.

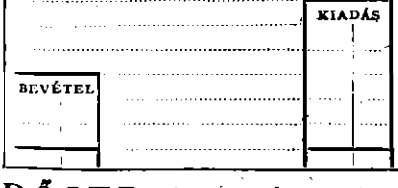

Budapest házai. Budapest épületeinek száma 18035. Ezek közül a belterületen van 11976, a külterületen pedig 6059. Az összes épitmények közül lakóház 16431, azaz 91%. Az épületek magasság szerint így oszlanak meg: földszintes 9617, egyemeletes 2987, kétemeletes 2008, háromemeletes 2654, négy-ötemeletes 719; az emeletek száma nehezen állapitható meg 50 épitményen. Tehát Budapest házai között még ma is a többség (53 3%) földszintes. A földszintes épületek kerületenkint: I. ker. 1864, II. ker. 856, III. ker. 2093, IV. ker. 31, V. ker. 204, VI., ker. 889, VII. ker. 914, VIII. ker. 741, IX. ker. 590, X. ker. 1435.

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker., Aradi-utca 10. sz.

26. hét | 1915 | **JÚNIUS** | 6. hónap | 30 nap

21. Hétfő | Gonz. Alajos hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

22. Kedd | Paulin pk. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

23. Szerda | Ediltrud kir. sz.

KIADÁS

BEVÉTEL

24. Csütörtök | Ker. sz. Ján. szül.

KIADÁS

BEVÉTEL

25. Péntek | Febronia sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

26. Szombat | János és Pál vtk.

KIADÁS

BEVÉTEL

27. Vasárnap | Sz. László kir.

KIADÁS

BEVÉTEL

Öngyilkosok. Budapesten az 1912. évben 317 férfi és 143 nő lett öngyilkossá, nem szólva azoknak a nagy számáról, akik csak megkiséreltek az öngyilkosságot. Az öngyilkosok közül még nem érte el a 15. évet 8, tizenöt-húsz éves volt 90, húsz-huszonöt éves 103, huszonöt-harminc éves volt 64. Az öngyilkosok nagyobb fele tehát fiatalon ment a halálba. Az öngyilkosok közül gazdag volt 1, középsorsu 13, szegény 199, mig 247-nek ismeretlenek voltak a vagyoni viszonyai. Az öngyilkosok közül r. kat. volt 264, g. kat. 5, g. kel. 3, ág. ev. 26, ref. 54, unitárius 2, izr. 90. Legtöbb volt az öngyilkosok között a lakatossegéd, 20, a magánzó 17, a katonaságnál altiszt 17, napszámos 15, kereskedősegéd 12, szabósegéd 10, stb.

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker., Aradi-utca 10. sz.

27. hét | 1915 | **JÚNIUS** | 6. hónap | 30 nap

28. Hétfő | Ireneus pk. vt.

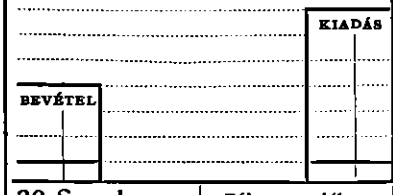

29. Kedd | Péter és Pál ap.

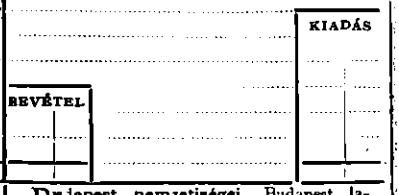

30. Szerda | Pál ap. emlék.

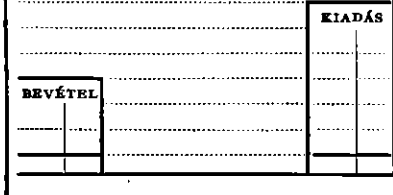

Budapest nemzetiségei. Budapest lakosságából magyar nemzetiségű 756070, német nemzetiségű 78882, tót 20359, oláh 2777, ruthén 242, horvát 2796, szerb 3972, cseh vagy morva 5003, lengyel 5772, bosnyák 335, vend 389, bunyevác 126, bolgár 608, olasz 921, francia 866, angol 490, holland 32, flamand 3, spanyol 73, orosz 422, finn 5, norvég 6, svéd 17, dán 17, török 76, görög 39, albán 1, cigány 20, örmény 7, arab 1, perzsa 2, kinai 7, japán 5, ismeretlen nemzetiségű 16. Érdekes, hogy a német nők száma tizezerrel, a tót nők száma harmadfélezerrel felülmulja a férfiakét; oláh férfi ellenben kétszer annyi van Budapesten, mint nő, szerb férfi pedig négyszer annyi, mint szerb nő. A budapesti franciák és angolok nagyobb része nő.

(A 89. oldal folytatása.)

gos feltünést keltett a Zala-Somogyi Közlönynek egy hirdetése, melyben egy 31 éves hajadon házasság céljából egy férfi ismeretségét kereste. Erről az akkor még egészen új, amerikaiasnak tetsző ötletről tömérdek humoros cikket irtak. — Félegyházán működedvelő-társulat alakult, mely több szindarabot előadott. A működedvelök közül nagy sikert aratott Juhász Irma, Holló Julia, Keserü-Berczy Ilona, Fazekas Alajos és Mihálovics János. — Gelencsért, a híres dunántúli rablóvezért a katonai törvényszék halálra itélte. Egy Csucsi nevü büntársával együtt föl is akasztották Nagy-Bajomban. — A király junius 6-án Budapestre érkezett, udvari különvonaton, mely reggel 3 óra 18 perckor indult Bécsből és 9 óra 15 perckor érkezett Pestre. A király kiséretében voltak: Crenneville gróf altábornagy, Coudenhove gróf, Pejacsevics gróf ezredes, Grobben alezredes, Fejérváry báró őrnagy, Hohenlohe herceg őrnagy és Ráday gróf százados. Útközben Marcheggnél üdvözölte a királyt Magyarország hadi főparancsnoka, Liechtenstein Frigyes herceg és Pálffy Móric gróf helytartó. Útközben, Érsekújvárott reggeli volt, amelyre négyszázan voltak hivatalosak. Pesten a király a Váci-úton és Fürdö-utcán át hajtatott Budára. A királyi várpalota előtt a hercegprimás a püspöki karral üdvözölte a királyt; jelen voltak ezenkívül az összes arisztokrata családok képviselői s az ország főtisztviselői. A várpalota nagytermében ünnepélyes fogadtatás is volt, amelyen a hercegprimás mondotta az udvar nevében az üdvözlő beszédet. Déli egy órakor a király a Városligetbe ment, ahol megtekintette a gazdasági kiállitást. Itt alkalma volt a királynak hosszasan beszélgetni Deák Ferenccel és Klauzál Gáborral. Mig a kiállitáson a király Fanda és Társai nyomdáját tekintette meg, a cég a következő szöveget szedette ki és osztotta szét a nép között: „Az ország, mely négy éve *hallgat*, megszólal ismét, s mint be-

(Folytatás a 97. oldalon.)

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker., Aradi-utca 10. sz.

1915 **JÚNIUS** 6. hónap

A havi bevételek és kiadások összegezése.

Nap		BEVÉTEL		KIADÁS
	Áthozat		*Áthozat*	
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				
27				
28				
29				
30				
	Összesen		*Összesen*	

Készpénz..... {+.....
—.....

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker., Aradi-utca 10. sz.

1915 **JÚLIUS** 7. hónap

BUDAPEST 1813. ÉVI HŐMÉRSÉKLETÉNEK ÁTLAGA JÚLIUSBAN 18·4 fok.

A nap e hónap végéig 54 perccel fogy. Hossza a hónap első napján 15 óra 54 perc, az utolsón 15 óra — perc.

BUDAPEST 1813. ÉVI CSAPADÉKMENNYISÉGE JÚLIUSBAN 93·4 mm.

A HÓ ÉS HÉT NAPJAI		NAP		HOLD		SZEMÉLYES ELŐJEGYZÉSEK						
		kelte ó. p.	nyugta ó. p.	kelte ó. p.	nyugta ó. p.	LÉGSULYMÉRŐ REGGEL	LÉGSULYMÉRŐ ESTE	HŐMÉRŐ REGGEL	HŐMÉRŐ ESTE	ESŐ	AZ ÉGBOLTOZAT	AZ URALKODÓ SZÉL
1	Cs.	4 06	8 00	10 38	9 05							
2	P.	4 0	8 00	10 54	10 19							
3	Sz.	4 07	7 59	11 10	11 30							
4	V.	4 08	7 59	11 27	D. u.							
5	H.	4 09	7 58	11 46	1 57							
6	K.	4 09	7 58	D. e.	2 55							
7	Sz.	4 10	7 57	12 08	4 03							
8	Cs.	4 11	7 57	12 35	5 07							
9	P.	4 12	7 57	1 11	6 06							
10	Sz.	4 12	7 56	1 55	6 58							
11	V.	4 13	7 55	2 50	7 41							
12	H.	4 14	7 55	3 52	8 14							
13	K.	4 15	7 55	5 01	8 41							
14	Sz.	4 16	7 54	6 12	9 03							
15	Cs.	4 17	7 53	7 25	9 21							
16	P.	4 18	7 52	8 37	9 39							
17	Sz.	4 19	7 52	9 49	9 58							
18	V.	4 20	7 51	11 04	10 14							
19	H.	4 21	7 49	D. u.	10 34							
20	K.	4 22	7 48	1 42	10 58							
21	Sz.	4 23	7 47	3 06	11 30							
22	Cs.	4 24	7 46	4 28	D. e.							
23	P.	4 25	7 45	5 41	12 14							
24	Sz.	4 27	7 44	6 40	1 14							
25	V.	4 28	7 43	7 24	2 29							
26	H.	4 29	7 42	7 57	3 53							
27	K.	4 30	7 41	8 21	5 18							
28	Sz.	4 31	7 40	8 41	6 40							
29	Cs.	4 33	7 39	8 58	7 57							
30	P.	4 34	7 37	9 14	9 12							
31	Sz.	4 35	7 35	9 32	10 22							

A hőmérséklet
az elmult 10 évben

év	min.	max.	év	min.	max.
1904	13·7	35·0	1909	12·4	33·9
1905	14·8	39·7	1910	9·7	33·0
1906	18·3	37·5	1911	9·3	34·1
1907	11	33	1912	15·3	27·0
1908	13·8	33	1913	9·9	28·5

Időjárás.

Herschel szerint: A hónap elején sok eső, 4—12-ig változó, nedves; 12—19-ig sok eső, 19—26-ig szép idő; a hónap végén eső.

Csapadék
az elmult 10 évben

év	m/m	nap	év	m/m	nap
1904	24	5	1909	17 3	11
1905	12	6	1910	4 4	12
1906	19	3	1911	12·3	3
1907	21	15	1912	10·5	26
1908	8·4	26	1913	30·4	8

A bolygók járása.

E hónap elején · *Vénusz* kél hajnali 3 órakor, lenyugszik este 1/47 órakor; *Mars* kél éjjel 1/12 órakor, lenyugszik délután 1/25 órakor; *Jupiter* kél éjjel 1/12 órakor, lenyugszik délelőtt 1/411 órakor; *Szaturnusz* kél reggel 4 órakor, lenyugszik este 1/8 órakor. — 19-én *Merkur* a legnagyobb nyugoti kitérésben.

A Hold fényváltozásai.

4-én reggel 6 óra 54 perckor utolsó negyed (☾ UN.). *12-én* délelőtt 10 óra 31 perckor ujhold (● UH.). *19-én* este 10 óra 9 perckor első negyed (☽ EN.). *26-án* éjjel 1 óra 11 perckor holdtöltе (○ HT.). — Földtávolban *8-án* délben. Földközelben *24-én* reggel 6 órakor.

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker. Aradi-utca 10. sz.

A BUDAI LÁNCHID-TÉR.

A budai Lánchíd-fő környéke ötven évvel ezelőtt olyan volt, mint e képünkön látja az olvasó. Az alagút már megvolt mai alakjában. A kép jobb felén látható kétemeletes épület, a budai takarékpénztár háza, még 1861-ben épült Ybl Miklós tervei szerint. Az alagút mellett jobbra a várba jobb felén látható kétemeletes épület A budai Lánchíd-fő környékét így mutatja be egy félszázaddal ezelőtt közölt leírás: Nyáron háromszoros az élénkség ezen a ponton. Pest lakóinak nagy része ilyenkor Budán keres szórakozást. Mindjárt a takarékpénztári épület földszinti helyiségeiben igen díszes kávéházi termek s árnyat adó veranda szolgál esténkint a fagylaltozóknak gyülhelyül. Átellenben van a Mátyás király istállóiból átvarázsolt népszínház az ő modernizált homlokzatával s hátulsó részeinek eredeti ódon barna falaival, — a jó akaratnak, röztönzésnek, készületlenségnek s könnyüvérüségnek szomoru jelvénye. Mily zajos élet ütötte fel itt néhány rövid évre sátorát, mily világraszóló jó kedvvel járta itt Dunanan apó és fia Patroklus az ő ledér kánkánját s a sok szemkápráztató lé-

a pestiek minden kirándulásának, melyet oly gyakran rendeznek a regényes budai hegyek közé, itt van gyülhelye a temérdek bérkocsinak és omnibusznak; e tér Buda város testének élénken lüktető főere. Csak fönn a vár falai és sürű házsora között uralkodik ünnepélyes zajtalanság és méltóságos egyhangúság, mintha e királyi magasságra az élet piaci zaja nem is merne föltolakodni.

Az egész tér szépségét azóta nagyban emelte a királyi várpalota kiépítése, a várhegy oldalának parkozása — sőt még a sikló is.

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker., Aradi-utca 10. sz.

27. hét | 1915 | **JULIUS** | 7. hónap | 31 nap

1. Csütörtök | Jézus sz. vér. ünn.

KIADÁS

BEVÉTEL

2. Péntek | Sarlós B. Assz.

KIADÁS

BEVÉTEL

3. Szombat | Jácint vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

4. Vasárnap | Ulrik

KIADÁS

BEVÉTEL

(A 93. oldal folytatása.)

szélni kezdő gyermek, Felségedet éltetvén, atyja nevét ejti ki. Itt a szótalan fák, a néma berkek, a természet, emberi kéz és gazdaság művei mind résztvenni kívánnak az örömben, midőn visszhangozzák: „Éljen a király, a Haza atyja!" A remény, mely aikainkat megnyitotta, azzal a bizodalommal tölti be szíveinket, hogy az örvendetes nap emléke államéletünkben megtalálható mély nyomokkal lesz jelölve." A királyi ebédre ez alkalommal nyolcvanan voltak meghiva. Estefelé csónakverseny volt, melyet a király a „Rudolf koronaherceg" gőzhajó fedélzetéről nézett végig. Este félkilenckor a várost kivilágitották. Június 7-én reggel 7 órakor katonai szemle volt a Vérmezőn. Tiz órakor a nemesség küldöttségét, majd az Akadémia, a megyék és a városok küldöttségeit fogadta a király. Dél után jelen volt a király a lóversenyen. Este udvari ebéd volt, amely utan Buda és Pest népe fáklyásmenetet rendezett a király tiszteletére. Június 8-án megtekintette a király Ganz Ábrahám vasöntődéjét és a budai reáliskolát, majd Pesten az Akadémia palotáját, azután pedig küldöttségeket fogadott a király. Este a Nemzeti Színházba ment ő felsége, ahol ez alkalommal a „Faust" c. operát adták elő. A színház után jelen volt a király a Vigadóban rendezett bálon is. — A Vasárnapi Ujság június 11-iki száma hírt adott a dinamit föltalálásáról, a következő formában: „A lőpor versenytársa. A Nobel svéd mérnök által föltalált szétrobbantó olajjal (nitroglycerin) Hamburgban közelebb tettek kisérleteket, melyek igen sikerteljesek voltak. Igy egy 3 mázsányi tömör üllővas, melybe hat ujj átmérőjü lyukat fúrtak s ezt egytized font ily olajjal töltötték meg, első kisérletkor megrepedt, a második alkalmával teljesen szétrobbantatott. Ez olajjal igen egyszerüen kell bánni s nem is jár veszéllyel, mert rázás, dörzsölés, 100 Celzius fokig terjedő melegités, sőt égő gyufa által sem explodál, ezt

(Folytatás a 101. oldalon.)

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker., Aradi-utca 10. sz.

28. hét | 1915 | **JULIUS** | 7. hónap | 31 nap

5. Hétfő | Zacc. Antal M. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

6. Kedd | Dominika sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

7. Szerda | Ciril és Met. pk.

KIADÁS

BEVÉTEL

8. Csütörtök | Kilián pk.

KIADÁS

BEVÉTEL

9. Péntek | Veronika sz.

KIADÁS

BEVÉTEL

10. Szombat | Rufina sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

11. Vasárnap | Pius p. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

FELTALÁLÓK ENCIKLOPÉDIÁJA

160 oldal 48 ábra

A kalendárium olvasóinak díjtalanul küldi: **Molnár R. Béla** okl. gépészmérnök, hites szabadalmi ügyvivő, Budapest, VIII., Rákóczi-út 11.

Vízhatlan, rugalmas, tartós!

LEGUTALP Esőben, sárban nélkülözhetetlen

Kapható mindenütt. Telefon József 14-81

Vezérképviselő: Molnár R. Béla.

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker., Aradi-utca 10. sz.

29. hét | 1915 **JULIUS** 7. hónap | 31 nap

12. Hétfő | Gualb. János ap.

KIADÁS

BEVÉTEL

13. Kedd | Anaklét p. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

14. Szerda | Bonav. bib. pk. et.

KIADÁS

BEVÉTEL

15. Csütörtök | Henrik csász.

KIADÁS

BEVÉTEL

16. Péntek | Kármelh. B. A.

KIADÁS

BEVÉTEL

17. Szombat | Elek hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

18. Vasárnap | Kamill hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

Gondoljunk gyermekeink jövőjére!

Akik felsőbb tanulmányokat nem folytathatnak, azok részére biztos megélhetést nyujt a **Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Egyesületétől** ::: fenntartott :::

KERESKEDELMI SZAKTANFOLYAM

Budapest, VI. ker., Andrássy-út 67.

elvégzése. Hat- és tizhavi tanfolyamok férfiak és nők részére. Vidékieknek ellátás. **Kérjen tájékoztatót!** Telefon 141-36. Igazgató: **Aranyosi Miksa**, felsőkeresk. isk. igazgató.

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker., Aradi-utca 10. sz.

30. hét | 1915 | **JULIUS** | 7. hónap | 31 nap

19. Hétfő | Paul. Vince

KIADÁS

BEVÉTEL

20. Kedd | Margit sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

21. Szerda | Praxedes sz.

KIADÁS

BEVÉTEL

22. Csütörtök | Már. Magdolna

KIADÁS

BEVÉTEL

23. Péntek | Apollinár pk. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

24. Szombat | Krisztina sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

25. Vasárnap | Jakab aps.

KIADÁS

BEVÉTEL

Budapest lakásai. A székesfővárosban 174.256 lakás van; ezek közül pince-lakás 1703, alagsorbeli 537, földszinti 77.094, félemeleti 2675, elsőemeleti 59.214, második emeleti 29.275, harmadik emeleti 19.774, negyedik emeleti 3451, ötödik emeleti 240, több emeletre terjedő 175, padlás-lakás 118. Nagyon szomoru világot vet szociális viszonyainkra, hogy a 174.256 lakásbérlő közül nem kevesebb, mint 51.741 albérlőt tart. A budapesti lakások közül szobának sem nevezhető 523, egyszobás 94 739, kétszobás 42.587, háromszobás 19.197, négyszobás 9810, ötszobás 3947, hatszobás 1644, hétszobás vagy még ennél is nagyobb 180.

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker., Aradi-utca 10. sz.

31. hét | 1915 **JULIUS** 7. hónap | 31 nap

26. Hétfő | Anna assz.

KIADÁS

BEVÉTEL

27. Kedd | Pantaleon vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

28. Szerda | Ince p. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

29. Csütörtök | Beatrix vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

30. Péntek | Judit vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

31. Szombat | Loy. Ignác hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

(A 97. oldal folytatása.)

csak 180 Celzius fokig terjedő melegítéssel, gyujtócsövek, nagyobbszerű nyomás s erős ütés által lehet elérni. Minthogy az olaj szétrobbantó ereje nyolcszor nagyobb, mint a lőporé s így a szétrobbantásra fúrt lyukak kisebbek lehetnek, mint a lőpornál, nem kételkedhetni, — [illegible] bel mérnök találmánya alagút s más ilynemű építéseknél a lőport háttérbe fogja szoritani." — Eötvös József bárónak „A nemzetiségi kérdés" című munkája megjelent. — Arany János tudatta lapjának, a Koszorú"-nak előfizetőivel, hogy egyéni körülményei miatt lapját június végén megszünteti. — Az első automobil pünkösd első napján jelent meg Pest utcáin; erről a nagy eseményről a következő egykorú tudósítást olvassuk: „Pünkösd első napján korán reggel egy utcai gőzmozdony robogott az indóházтól a Nagymező- és Király-utcán keresztül a város-

(Folytatás a 105. oldalon.)

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker., Aradi-utca 10. sz.

1915 **JÚLIUS** 7. hónap

A havi bevételek és kiadások összegezése.

Nap		BEVÉTEL		KIADÁS	
	Áthozat		*Áthozat*		
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					
24					
25					
26					
27					
28					
29					
30					
31					
	Összesen		*Összesen*		

Készpénz..... {+.....
—.....

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker., Aradi-utca 10. sz.

1915 AUGUSZTUS 8. hónap

BUDAPESTEN 1913. ÉVI HŐMÉRSÉKLETÉNEK ÁTLAGA AUGUSZTUSBAN 18·7 fok.

A nap e hónap végéig 1 óra 31 perccel fogy. Hossza a hónap első napján 14 óra 58 perc, az utolsón 13 óra 27 p.

BUDAPESTEN 1913. ÉVI CSAPADÉK MENNYISÉGE AUGUSZTUSBAN 70·7 mm.

A HÓ ÉS HÉT NAPJAI		NAP kelte ó. p.	NAP nyugta ó. p.	HOLD kelte ó. p.	HOLD nyugta ó. p.	SZEMÉLYES ELŐJEGYZÉSEK: LÉGSULYMÉRŐ reggel	LÉGSULYMÉRŐ este	HŐMÉRŐ reggel	HŐMÉRŐ este	ESŐ	AZ ÉGBOLTOZAT	AZ URALKODÓ SZÉL
1	V.	4 36	7 34	9 50	11 32							
2	H.	4 37	7 33	10 10	D. u.							
3	K.	4 39	7 31	10 36	1 50							
4	Sz.	4 40	7 30	11 09	2 55							
5	Cs.	4 41	7 29	11 49	3 58							
6	P.	4 42	7 27	D. e.	4 52							
7	Sz.	4 44	7 25	12 39	5 38							
8	V.	4 45	7 24	1 40	6 14							
9	H.	4 46	7 22	2 47	6 44							
10	K.	4 48	7 21	3 59	7 08							
11	Sz.	4 49	7 19	5 12	7 27							
12	Cs.	4 50	7 18	6 25	7 46							
13	P.	4 51	7 17	7 39	8 03							
14	Sz.	4 52	7 15	8 53	8 20							
15	V.	4 54	7 13	10 10	8 39							
16	H.	4 56	7 11	11 30	9 02							
17	K.	4 57	7 10	D. u.	9 31							
18	Sz.	4 58	7 08	2 13	10 10							
19	Cs.	4 59	7 06	3 29	11 02							
20	P.	5 00	7 04	4 34	D. e.							
21	Sz.	5 02	7 02	5 20	12 10							
22	V.	5 03	7 00	6 06	1 39							
23	H.	5 04	6 59	6 23	2 51							
24	K.	5 06	6 57	6 43	4 14							
25	Sz.	5 08	6 55	7 02	5 33							
26	Cs.	5 09	6 53	7 18	6 49							
27	P.	5 10	6 51	7 36	8 01							
28	Sz.	5 12	6 49	7 54	9 14							
29	V.	5 13	6 47	8 14	10 24							
30	H.	5 14	6 45	8 37	11 33							
31	K.	5 16	6 43	9 07	D. u.							

A hőmérséklet az elmult 10 évben

év	min.	max.	év	min.	max.
1904	11·8	34·5	1909	14·9	32·3
1905	11·9	38·3	1910	8·3	34·9
1906	9·8	37·2	1911	11·5	32·8
1907	11·0	31·0	1912	7·4	31·8
1908	11·2	23·9	1913	8·4	20·—

Időjárás.

Herschel szerint: A hónap első fele szép, meleg; 18—24-ig eső; a hónap vége meleg, szép.

Csapadék az elmult 10 évben

év	m/m	nap	év	m/m	nap
1904	28	6	1909	21·3	27
1905	19	8	1910	38·5	31
1906	11	7	1911	12·2	10
1907	13	7	1912	14·7	27
1908	14·6	9	1913	21·2	14

A bolygók járása.

E hónap kezdetén *Vénusz* kél reggel 1/4 órakor, lenyugszik este 7 órakor; *Mars* kél éjjel 3/4 órakor, lenyugszik délután 1/4 órakor; *Jupiter* kél este 1/4 10 órakor, lenyugszik délelőtt 9 órakor; *Szaturnusz* kél hajnali 1/43 órakor, lenyugszik délután 3/4 6 órakor.

A Hold fényváltozásai.

2-án este 10 óra 27 perckor utolsó negyed (☾ UN.). *10-én* este 11 óra 52 perckor ujhold (● UH.) *18-án* hajnali 3 óra 17 perckor első negyed (☽ EN.). *24-én* este 10 óra 40 perckor holdtölte (○ HT.). — Földtávolban *5-én* hajnali 4 órakor. Földközelben *20-án* délután 3 órakor.

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker Aradi-utca 10. sz

KÜLVÁROSI HÁZ PESTEN.

Szinte alig hisz az ember a szemeinek, mikor az itt közölt rajzot látja egy ötven évvel ezelőtt kiadott képes lapban ezzel a címmel: „Külvárosi ház udvara Pesten". A rajz mellett közölt cikk megemlíti, hogy Pesten a szép házsorok alig idősebbek (1865-ben) egy emberöltőnél. Akkor még sokan éltek, akik emlékeztek arra az időre, amikor a mai Lipótváros helyén szántóföld volt. Az itt közölt képről a következőket olvassuk:

„Holmi vidéki városkának a végén szomorgó vendégfogadónak tartanád, pedig nem az, noha állást látsz magad előtt. Kecskemét, Nagykőrös s még néhány alföldi város tartott magának ilyen kenyelmes szállókat Pesten, hogy az ide érkező vidékiek ne legyenek kénytelenek a méregdrága „Griff"-ben vagy „Fehér hattyú"-ban megszállani, mert az ilyen embernyúzó vendéglős nem szánt rajtad egy rövid hétig való ittmulatásért egy egész váltóforintot megvenni, mely összeg bizony nem csekély. A magaddal hozott sódar, libapecsenye, pogácsa stb. efféle pedig százszor jobb volt annál a kotyvaléknál, mi kormos fazekakban ott rotyogott óriás fahasábok *mellett* a vendéglőnek termetes tűzhelyén. Ez érdekes falusi dekorációk mindinkább tünedeznek már s a legtávolabb külvárosban is égbenyúló házak épülnek, melyeknek kürtője jóval magasabb a nagykőrösi vagy kecskeméti templomtoronynál."

Már 1865-ben is konstatálták, hogy egyre tünedeznek a falusias külvárosi házak és hogy „szellős, kényelmes és pompás házak épülnek ott, ahol hajdanában a debreceni, kőrösi vagy kecskeméti ember züllött tetejű, rozzant állása küzködött a széllel". A régi Pest eltünt teljesen egy-két emberöltő alatt s a régi, falusias külsőnek még emléke sem maradt sehol az egész városban. A régi Pest teljesen eltünt s a kisvárosi házak helyén paloták emelkednek az égnek.

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker. Aradi-utca 10. sz

31. hét | 1915 **AUGUSZTUS** 8. hónap | 31 nap

1. Vasárnap | Vas. sz. Pét.

KIADÁS

BEVÉTEL

FELTALÁLÓK
ENCIKLOPÉDIÁJA
160 oldal
48 ábra
A kalendárium olvasóinak díjtalanul küldi: **Molnár R. Béla** okl. gépészmérnök, hites szabadalmi ügyvivő, Budapest, VIII., Rákóczi-út 11.

Vízhatlan, rugalmas, tartós!
LEGUTALP Esőben, sárban nélkülözhetetlen
Kapható mindenütt. Telefon József 14-81
Vezérképviselő: **Molnár R. Béla.**

(A 101. oldal folytatása.)

erdei kiállítási helyiséghez. Ezen menet egyszersmind kísérletül szolgált, vajjon az ily utcai gőzmozdonynak van-e járdánkon jövője? A próba, melynél mérnökök és más szakértők voltak jelen, fölülmúlta a várakozást. A 175 mázsa nehéz gőzmozdony Clayton, Shuttleworth és Társa gyárából való s a kiállításon a városerdőben is tettek vele próbákat." — Orbán Balázs báró, a híres író, a kat. vallásról áttért az unitárius hitre és pünkösd első napján Kolozsvárott az Urvacsorához járult. — A kassa-oderbergi vasút tervei elkészültek. — Szatmár és Máramarossziget között táviróvonal állítását határozták el. — Az Esterházy-képtár Pestre érkezett. A képtárhoz tartozó 700 festmény és 60.000 metszet ládákba csomagolva 2000 mázsa volt és egy millió forintra volt biztosítva. — Fejes János pesti ügyvéd a Városligetben agyonlőtte magát. — Kossuth Lajosné, Meszlényi Zsuzsannáról az a hír érkezett, hogy Genovában meghalt. A hír alaptalan volt. — Magyaróvárott június 28-án megnyitották az új Karolina-kórházat. — Pest és Bécs között egy harmadik táviróvonal létesítését tervezték. — *Július.* Az alkotmányos korszak közelgésének első fecskéje egy júl. 2-án megjelent hír, amely szerint: „A fővárosi köröket, a hazafiak keblét élénk izgatottságban tartják a közelebbi új változások." A király ugyanis Zichy Hermann grófot és Nádasdy Ferenc grófot kancellárt állásától fölmentette; ezt akkor úgy kommentálták, hogy „ő felsége atyai intézkedéseiben a hazafiak a nemzet reményeit valósuláshoz közelegni látják". — Pestről a Nemzeti Színház mellett levő Griff- (ma Pannónia-) fogadótól gyorskocsijáratot létesítettek Parádra. — Vay Miklós báró befejezte Vörösmarty életnagyságú érczszobrát, melyet azután Székesfehérvárott állítottak föl. — A pest—losonci vasút a bécsi Schuller és Puthon-bankház bukása következtében csődbe jutott. — A király Sennyey Pál bárót kinevezte tárnokmesterré. — Pesten egy gazdag koldust temettek négylovas kocsin, zenekiséréttel; az elhúnyt, aki a belvárosi templom ajtajában szedte az alamizsnát, több ezer forintot hagyott hátra. — Somorja városa júl. 21-én csaknem egészen leégett. — *Augusztus.* A Nemzeti Színház egyik művésznőjét, Nagyné Huber Idát Aachenbe szerződtették első énekesnőnek. — A Képzőművészeti Társulat festő-iskola alapítását tervezte. — Szemere Bertalant, akit Budán a Schwarczer-intézetben ápoltak, elmezavara miatt gyámság alá helyezték. — A király megengedte, hogy a pécsi liceumon a jogi tanfolyamot újra megnyithassák. — Több vállalkozó folyamodott Pest város tanácsához, hogy Újpestig lóvonatú vaspályát építhessen. — Nagykállón, Nagykárolyban és Szatmáron távíró-állomást nyitottak. — Jókai aug. 17-én ismét átvette a Hon szerkesztését, amelytől két éven át el volt tiltva. — Liszt Ferenc Budapestre érkezett leányával és vejével, Bülow Jánossal; a Ferencieknél rendeztek be neki öt szobából álló szállást. — Aug. 22-én megalakult a pesti állatkerti társulat; Xantus János lett az elnök, Áldásy József a titkár. — Megalakult Pesten a Nem-

(Folytatás a 110. oldalon)

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker., Aradi-utca 10. sz.

32. hét | 1915 **AUGUSZTUS** 8. hónap | 31 nap

2. Hétfő | Lig. Alfonz pk. et.

KIADÁS

BEVÉTEL

3. Kedd | Istv. vt. test. megt.

KIADÁS

BEVÉTEL

4. Szerda | Domonkos hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

5. Csütörtök | Havi B. Assz.

KIADÁS

BEVÉTEL

6. Péntek | Urunk színvált.

KIADÁS

BEVÉTEL

7. Szombat | Donát pk. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

8. Vasárnap | Cirj. szp. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

Gondoljunk gyermekeink jövőjére!

Akik felsőbb tanulmányokat nem folytathatnak, azok részére biztos megélhetést nyújt a **Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Egyesületétől** fenntartott

KERESKEDELMI SZAKTANFOLYAM

Budapest, VI. ker., Andrássy-út 67.

elvégzése. Hat- és tizhavi tanfolyamok férfiak és nők részére. Vidékieknek ellátás. **Kérjen tájékoztatót! Telefon 141-36.** Igazgató: **Aranyosi Miksa,** felsőkeresk. isk. igazgató

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker., Aradi-utca 10. sz.

33. hét | 1915 | **AUGUSZTUS** 8. hónap | 31 nap

9. Hétfő Román vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

10. Kedd Lőrinc szv. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

11. Szerda Tibor vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

12. Csütörtök Klára sz.

KIADÁS

BEVÉTEL

13. Péntek Berch. János

KIADÁS

BEVÉTEL

14. Szombat Atanasia özv.

KIADÁS

BEVÉTEL

15. Vasárnap N. Bold. A.

KIADÁS

BEVÉTEL

A lakások és a gyermekek. Azoknak a lakásoknak a száma, amelyeket családok bérelnek, Budapesten 169.034. Ezek közül nincsen gyermek 58955 lakásban; az egygyermekes lakások száma 34049, a kétgyermekeseké 32437, a háromgyermekeseké 19789, a négygyermekeseké 11620, az ötgyermekeseké 6277, a hat- vagy többgyermekeseké 5907. A szobának nem nevezhető lakásokban (pincében, padláson, stb.) három helyen van hatnál több gyermek. Az egyszobás lakások közül, melyeknek száma 92825, nincs gyermek 35148 lakásban; egy gyermek van 17928 lakásban. A 41376 kétszobás lakás közül gyermektelen 13453, a 18324 háromszobás közül gyermektelen 5719, a 9192 négyszobás közül gyermektelen 2564.

RŐSER tan- és nevelő-intézete Budapest, VI. ker., Aradi-utca 10. sz

34. hét | 1915 | **AUGUSZTUS** 8. hónap | 31 nap

16. Hétfő | Joakim

KIADÁS

BEVÉTEL

17. Kedd | Anasztáz pk. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

18. Szerda | Ilona császárné

KIADÁS

BEVÉTEL

19. Csütörtök | Tuluzi Lajos pk.

KIADÁS

BEVÉTEL

20. Péntek | Sz. István kir.

KIADÁS

BEVÉTEL

21. Szombat | Bernát ap. et.

KIADÁS

BEVÉTEL

22. Vasárnap | Timót vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

A budapesti lakásbérek. Budapesten a pince- és padlás-lakások átlagos bére 220 K, az egyszobás lakásoké (konyhával és anélkül) 337, a kétszobásoké 702, a háromszobásoké 1196, a négyszobásoké 1707, az ötszobásoké 2299, a hatszobásoké 2925, a hétszobásoké 3569, a nyolcszobásoké 4022, a kilencszobásoké pedig 5025 K. Minden kerületben körülbelül egyforma drága a lakás, csak Kőbányán olcsóbb valamivel; a budai lakások átlag 10 **százalékkal** olcsóbbak a pestieknél. Legdrágább a Belváros és a Lipótváros. A VII. kerületben az egyszobás lakás átlag-ára 424 K, a kétszobásé 797, a háromszobásé 1296 K.

35. hét | 1915 **AUGUSZTUS** 8. hónap | 31 nap

23. Hétfő | Ben. Fülöp hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

24. Kedd | Bertalan aps.

KIADÁS

BEVÉTEL

25. Szerda | Lajos kir.

KIADÁS

BEVÉTEL

26. Csütörtök | Zefirin p. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

27. Péntek | Kal. József hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

28. Szombat | Ágoston pk. ea.

KIADÁS

BEVÉTEL

29. Vasárnap | K. Ján. fejv.

KIADÁS

BEVÉTEL

Egy szoba, konyha. Az egy szobából és konyhából álló, rendes lakások száma Budapesten 63.969. (Nem szólunk itt arról a körülbelül 28.000 lakásról, amelynek konyhája nincs.) Az egy szoba-konyhás lakásokért évi 22 millió korona bért fizetnek a lakók. Az átlagos bér: az I. kerületben az átlag 289 K, a II. ker.-ben 296 K, a a III. ker.-ben 226, a IV. ker.-ben 425, az V. ker.-ben 322, a VI. ker.-ben 358, a VII. ker.-ben 389, a VIII. ker.-ben 396, a IX. ker.-ben 351, a X. kerületben pedig 251 K. A lakások száma: I. ker. 3.791, II. ker. 2199, III. ker. 5.310, IV. ker. 430, V. ker. 3.525, VI. ker. 11.098, VII. ker. 12.249, VIII. ker. 12.977, IX. ker. 7.723, X. ker. 4.667.

36. hét | 1915 **AUGUSZTUS** 8. hónap | 31 nap

30. Hétfő | Limai Róza sz. | 31. Kedd | Raimund bib. hv.

KIADÁS | BEVÉTEL | KIADÁS | BEVÉTEL

(A 105. oldal folytatása)

zeti Dalkör is, hatvan működő taggal, Hollósy Béla kereskedő elnöklésével. — Eperjes vidékéről számtalan zsidó család kivándorolt Amerikába. — *Szeptember.* A szent Benedek-rend a főapáti méltóságra első helyen Kruesz Krizosztomot jelölte, akit a király ki is nevezett. — Késmárkon nagy tűz volt, mely negyvenhárom házat elhamvasztott; leégett a Thököly-kastély fedele és a kisebb katholikus templom is. — Tompa Mihály Budapestre érkezett, hogy gyógyíttassa magát. — Szekszárdon Liszt Ferenc tiszteletére, ki Augusz báró látogatására járt ott, fáklyásmenetet rendeztek. — Kossuth Lajosné, Meszlényi Teréz, szept. 1-én, délután 2 órakor, élete 55. évében Turinban elhunyt. — Sátoraljaujhely református papjává megválasztották Fejes István költőt, ki addig a hódmezővásárhelyi református gimnázium tanára volt. — A kanizsa—soproni vasuti vonalon szept. 9-én indult az első vonat. — Pesten a Sándor-utcában befejezték annak a régi kaszárnyának a lebontását, melynek helyére a régi képviselőházat építették. — Borchgrave Emil belga tudós Magyarországba érkezett, hogy a Szepességen a XII—XIII. századbeli Flamand-telepítéseket tanulmányozza. — Gersits Ferenc, magyar származásu portugál királyi kamarás, értékes külföldi pénzeket küldött ajándékul a Nemzeti Múzeumnak. — Szeptember 21-én közzétették a királynak szeptember 17-én kelt kéziratát, mellyel az országgyűlést dec. 10-re Pestre összehívta. — A mándoki erdőben, Forgách Kálmán gróf birtokán farkasvadászat volt, amelyen nyolc farkast terítettek le. — Vértesi Arnold engedélyt kapott a „Szivárvány" című hetilap megindítására. — Vámbéry Ármin megbízást kapott, hogy a pesti egyetemen előadásokat tartson a keleti nyelvekről. — *Október.* Ferdinánd császár négyezer forintot adományozott a Magyar Tudományos Akadémiának. — Az Akadémia okt. 9-i ülésén Vámbéry bemutatta a Közép-Ázsiából magával hozott török és perzsa könyveket és kéziratokat. — Ybl épitész üllői-úti lakásának ablakait a pesti munkanélküli asztalosmunkások beverték, mert Ybl az új országháza asztalos-munkáit bécsi iparosokra bízta. — Tordán a református templom tornya összeomlott. — Szegeden okt. 25-én gyujtották meg először a gázlámpákat. — *November.* Fiume városa fölírt a királyhoz a fiumei vasút érdekében. — A király Werner Sándor kancelláriai titkárt kinevezte magyar királyi herolddá. — A király az útlevélkényszert a „birodalom" lakosaira nézve teljesen megszüntette. — Széchenyi Ödön gróf engedélyt kapott a budapesti tüzoltó-egyesület megalapítására. — A hónap második felében voltak a képviselőválasztások, Budapesten a Belvárosban egyhangulag megválasztották Deák Ferencet; a Lipótvárosban Kemény Zsigmond báró győzött 501 szavazattal Ráth Károly 396 szavazata ellen, a Terézvárosban Gorove István 1005 szavazattal Schwarz Gyula 397 szavazata ellen, a Józsefvárosban Szentkirályi Mór 1052 szavazattal Szilágyi 17 szavazata ellen, a Ferencvárosban

(Folytatás a 115. oldalon.)

1915 **AUGUSZTUS** 8. hónap

A havi bevételek és kiadások összegezése.

Nap		BEVÉTEL		KIADÁS
	Áthozat		*Áthozat*	
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				
27				
28				
29				
30				
31				
	Összesen		*Összesen*	

Készpénz..... {+.....
−.....

A PESTI VIGADÓ MEGNYITÁSA.

Az 1865. évi farsang legnagyobb eseménye a pesti városi Vigadó megnyitása volt. Január 15-én ment végbe a megnyitó-ünnep, melyről a Vasárnapi Ujság az itt reprodukált képet közölte. A rajz azonban nem felelt meg a valóságnak, mert a megnyitóünnepen a Vigadó jóformán üres volt. E sajátságos dolognak az egykoru lapok nagy buzgósággal keresték a magyarázatát. Általános volt az a vélemény, hogy a részvétlenséget a rossz pénzviszonyok okozták; ez azonban tévedés volt, mert ugyanakkor a színházak zsúfolva voltak, sőt fényes bevételei voltak a pesti cirkusznak is. A valóság az, hogy a közönség nem ment a Vigadóba, mert attól tartott, hogy a megnyitó-ünnepen igen nagy lesz a tolongás. Az első bálon különben mintegy hatszázan voltak jelen; különösen sokan voltak az arisztokraták. Nagyon jellemző az akkori müveltségi és társadalmi viszonyokra, hogy a bál folyamán egyesek mindenáron maguknak akartak muzsikáltatni, sőt „egynémely bővérü szittyafi *félretágott kalappal* huzatta az ő nótáit, miket aztán harsány énekszóval kisért". Január 18-án volt a második bál, amelyen megint csak nagyon kevesen voltak jelen. Föltünő, hogy az urak ezen a bálon szürke vagy barna atillában s hamuszín keztyűben jelentek meg. A második bálon azonban már nagy volt a tánc-kedv. Az első nagy bál, amelyen zsúfolva volt a Vigadó, az 1865. évi jogászbál volt. Azóta persze nagyon sokszor beteljesedett már egy pesti lapnak a megnyitás alkalmával közölt az a jövendölése, hogy „viszonyaink javultával Isten jóvoltából sok szép estét fogunk érni e magas és fényes termekben". Ujabban a nagy bálak már ismét kezdenek kimenni a divatból, s a Vigadó nagyterme évenkint alig néhányszor telik meg bálozó közönséggel.

1915 SZEPTEMBER 9. hónap

BUDAPEST 1913. ÉVI HŐMÉRSÉKLETÉNEK ÁTLAGA SZEPTEMBERBEN 16·3 fok.

A nap e hónap folyamán 1 ó. 39 p.-cel fogy. Hossza a hónap első napján 13 ó. 34 p., az utolsón 11 ó. 45 p.

BUDAPEST 1913. ÉVI CSAPADÉKMENNYISÉGE SZEPTEMBERBEN 67·4 mm.

A HÓ ÉS HÉT NAPJAI		NAP kelte ó. p.	NAP nyugta ó. p.	HOLD kelte ó. p.	HOLD nyugta ó. p.	SZEMÉLYES ELŐJEGYZÉSEK LÉGSÚLYMÉRŐ REGGEL	LÉGSÚLYMÉRŐ ESTE	HŐMÉRŐ REGGEL	HŐMÉRŐ ESTE	ESŐ	AZ ÉGBOLTOZAT	AZ URALKODÓ SZÉL
1	Sz.	5 17	6 41	9 43	1 45							
2	Cs.	5 18	6 39	10 30	2 42							
3	P.	5 20	6 37	11 26	3 32							
4	Sz.	5 21	6 35	D. e.	4 13							
5	V.	5 22	6 33	12 31	4 44							
6	H.	5 24	6 31	1 40	5 10							
7	K.	5 25	6 29	2 53	5 32							
8	Sz.	5 26	6 27	4 07	5 50							
9	Cs.	5 28	6 25	5 21	6 08							
10	P.	5 29	6 23	6 38	6 26							
11	Sz.	5 31	6 21	7 56	6 46							
12	V.	5 32	6 19	9 16	7 07							
13	H.	5 33	6 17	10 40	7 34							
14	K.	5 34	6 15	D. u.	8 11							
15	Sz.	5 36	6 13	1 19	8 59							
16	Cs.	5 37	6 11	2 26	10 01							
17	P.	5 38	6 09	3 17	11 15							
18	Sz.	5 40	6 07	3 56	D. e.							
19	V.	5 41	6 05	4 25	12 34							
20	H.	5 43	6 03	4 48	1 55							
21	K.	5 44	6 01	5 07	3 14							
22	Sz.	5 45	5 59	5 25	4 29							
23	Cs.	5 47	5 57	5 41	5 43							
24	P.	5 48	5 55	5 58	6 54							
25	Sz.	5 50	5 52	6 17	8 05							
26	V.	5 51	5 50	6 40	9 16							
27	H.	5 52	5 48	7 07	10 25							
28	K.	5 54	5 46	7 41	11 31							
29	Sz.	5 55	5 44	8 24	D. u.							
30	Cs.	5 57	5 42	9 16	1 24							

A hőmérséklet
az elmult 10 évben

év	min.	max.	év	min.	max.
1904	7·2	26·4	1909	9·9	25·1
1905	9·3	28·4	1910	4·0	25·0
1906	5·4	27·3	1911	5·7	31·6
1907	2·0	28·0	1912	2·5	27·1
1908	8·6	16·2	1913	4·8	28·8

Időjárás.

Herschel szerint: 1—9-ig változó; 9—16-ig sok eső; 16—23-ig változó; a hónap végén sok eső.

Csapadék
az elmult 10 évben

év	m/m	nap	év	m/m	nap
1904	40	13	1909	13·2	27
1905	29	8	1910	38	21
1906	18	5	1911	18·3	21
1907	3	5	1912	34·2	13
1908	3·6	8	1913	19·9	18

A bolygók járása.

E hónap elején: *Vénusz* kél reggeli 5 órakor, lenyugszik este 1/27 órakor; *Mars* kél éjfélkor, lenyugszik d. u. 3/44 ó.; *Jupiter* kél este 1/48 órakor, lenyugszik reggel 3/47 ó.; *Szaturnusz* kél éjjel 1/21 ó., lenyugszik d. u. 4 ó. — 28-án *Merkur* a legnagyobb keleti kitérésben.

A Hold fényváltozásai.

1-én délután 3 óra 57 perckor utolsó negyed (☾ UN.). *9-én* délelőtt 11 óra 53 perckor ujhold (● UH.). *16-án* reggel 8 óra 21 perckor első negyed (☽ EN.). *23-án* délelőtt 10 óra 35 perckor holdtölte (☽ HT.). — Földtávolban *1-én* este 10 órakor. Földközelben *14-én* délután 4 órakor. Földtávolban *29-én* este 6 órakor.

A PESTI VÁROSLIGETI TÓ ÁSATÁSA.

A városligeti tó valamikor természetes tó volt, mely forrásvízből táplálkozott. A mult század közepétől kezdve azonban egyre apadt a tó vize, a meder elposványosodott és még csak csónakázni se lehetett azon a tavon, melynek mély vizébe azelőtt nem egy szerencsétlen szerelmes ölte bele magát.

Ötven évvel ezelőtt végre elhatározta Pest város tanácsa, hogy a városligeti tavat rendbehozatja. Az volt a cél, hogy nyáron csónakázásra, télen pedig korcsolyázásra föl lehessen használni a városligeti tavat. Nagy része volt e határozat létrehozatalában a sajtónak, mely tömérdek cikket közölt a városligeti tó környékének botrányos voltáról és minduntalan sürgette a környék rendbehozatalát. Mivel a város abban a szerencsés helyzetben volt, hogy a Vigadó építésénél elég jelentékeny összeget megtakaríthatott: végre elhatározták, hogy tízezer forint költséggel megásatják a városligeti tavat.

Képünk a tó-ásás serény munkáját ábrázolja, Kelety Gusztávnak, a híres művésznek rajza után. A sajtó azonban még mindig nem volt megelégedve a városi tanács intézkedéseivel, amint ezt a következő egykorú cikkből látjuk:

„Nem titkoljuk el azon való sajnálkozásunkat, hogy a tavat ezúttal *keskenyebbre* szabták; igaz, hogy nyert általa a kitágított sodrony-sziget s a — városi erszény, de jobb szerettünk volna, ha már szélesebb tavat nem is, de legalább olyat, amilyennel már birtunk."

Nagyon kifogásolták a lapok azt is, hogy a tó-ásás alkalmával a tó partján levő sétahelyeket mind tönkretették azzal, hogy a tó fenekéről kiásott iszapot, mely pedig kitünő termőföld volt, egyszerűen a sétautakra hányták. Emiatt, írta egyik lap, „a nőknek uszályos ruháiba ugyancsak belekapaszkodik a zsiros föld; míg gyenge,

keskeny lábuk csaknem bokáig sülyed a süppedékes, fekete porondba".

Nagy kár, hogy a városligeti tavat ily kicsinyre tervezték ötven évvel ezelőtt; mert igaz ugyan, hogy egy nagyvárosnak ligetre is van szüksége, de úgy a levegő tisztaságának szempontjából, mint a nép szórakozása szempontjából nagyon hasznos, ha nagyobb vízterület is van egy nagy világváros mellett. Berlin városát a mellette levő nagy tavak teszik, különösen nyár idején kellemes tartózkodási hellyé. A Duna hajóforgalma és mélysége sokkal nagyobb, semhogy a vízi sportok egészségesen fejlődhetnének rajta: e célra megfelelőbb lett volna egy nagy tó a város közelében.

36. hét | 1915 **SZEPTEMBER** 9. hónap | 30 nap

1. Szerda | Farkas pk. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

2. Csütörtök | Elpid ap.

KIADÁS

BEVÉTEL

3. Péntek | Manszvét pk. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

4. Szombat | Rozália sz.

KIADÁS

BEVÉTEL

5. Vasárnap | Juszt. Lőrinc

KIADÁS

BEVÉTEL

A kalendárium olvasóinak díjtalanul küldi: **Molnár R. Béla** okl. gépészmérnök, hites szabadalmi ügyvivő, Budapest, VIII., Rákóczi-út 11.

Vízhatlan, rugalmas, tartós!
LEGUTALP Esőben, sárban nélkülözhetetlen
Kapható mindenütt, Telefon József 14-81

Vezérképviselő: **Molnár R. Béla.**

(A 110. oldal folytatása.)

pedig Horváth Károly 451 szavazattal Rottenbiller Lipót 372 szavazata ellen. — Horváth Mihály volt püspök, a híres történetíró folyamodott, hogy az emigrációból hazatérhessen. — *December.* A pesti első hazai takarékpénztárnak megengedték, hogy olyan váltót is leszámítolhasson, amelynek egyik aláírója nem bejegyzett kereskedő. — Az Esterházy hercegi családnak már kétszáz év óta granátos testőrserege volt, mely előbb egy zászlóaljból, később egy századból és végül 24 emberből állott. Esterházy Pál herceg 1865. dec. havában testőrseregét „takarékossági szempontból" föloszlatta. — Pécsett két protestáns lelkész áttért a katholikus vallásra. — A király dec. 12-én Budapestre érkezett az országgyülés megnyitására. — Ez nap este a főváros ki volt világítva. — Az idősebb Dumas Pesten járt és fölolvasást tartott a Vigadóban.

(Folytatás a 119. oldalon.)

37. hét | 1915 | **SZEPTEMBER** 9. hónap | 30 nap

6. Hétfő — Zakariás pr.

KIADÁS

BEVÉTEL

7. Kedd — Kassai vértanuk

KIADÁS

BEVÉTEL

8. Szerda — *Kisasszony*

KIADÁS

BEVÉTEL

9. Csütörtök — Kláver Péter hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

10. Péntek — Tol. Miklós hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

11. Szombat — Teodóra

KIADÁS

BEVÉTEL

12. Vasárnap — Mária neve

KIADÁS

BEVÉTEL

Budapest népessége 1910-ben 880371 lélek, — 1914 végén valószinüleg 940000. A kiszámított (nem számlált) népesség 1912 júl. 1-én 910548 volt. Ez a népesség kerületenkint így oszlott meg: I. ker. 77168, II. ker. 42572, III. ker. 51887, IV. ker. 25268, V. ker. 65698, VI. ker. 160142, VII. ker. 185892, VIII. ker. 155235, IX. ker. 92004, X. ker. 54682. A nők száma mintegy harmincezerrel mulja felül a férfiakét. Az 1910. évi számlálás eredményét véve alapul (880371 lakossal), Budapest népéből róm. kath. 526151, görög kath. 9428, örmény kath. 24, görög keleti 6962, ág. evangelikus 43562, ev. ref. 86990, unitárius 2120, izraelita 203687, anglikán 125, baptista 227, nazarénus 16.

38. hét | 1915 | **SZEPTEMBER** 9. hónap | 30 nap

13. Hétfő | Amát pk. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

14. Kedd | Sz. Kereszt felm.

KIADÁS

BEVÉTEL

15. Szerda | Eutrópia Kánt. †

KIADÁS

BEVÉTEL

16. Csütörtök | Editha sz.

KIADÁS

BEVÉTEL

17. Péntek | Lambert pk.

KIADÁS

BEVÉTEL

18. Szombat | Kup. József hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

19. Vasárnap | Fájdalmas Szűz

KIADÁS

BEVÉTEL

Budapest bevándorlói. Budapest népessége legfőképen a vidékről való beköltözéssel növekedik, de külföldről is elég nagy számmal jelentkeznek a letelepedők. Utolsó bevándorlási statisztikánk 1911-ből való; ebben az évben 3623 családfő és 4229 családtag érkezett a külföldről a fővárosba. Bevándorlók közül Bécsből jött 603, Galiciából 984, Cseh- vagy Morvaországból és Sziléziából 705, Ausztria egyéb tartományaiból 549, Boszniából 42, a német birodalomból 493, Svájcból 56, Olaszországból 80, Franciaországból 82, Spanyolországból 3, Angliából 43, Hollandiából 1. Belgiumból 7, Luxemburgból, Dániából 1—1, Oroszországból 83, Romániából 33, Szerbiából 160, Bulgáriából 222.

39. hét | 1915 **SZEPTEMBER** 9. hónap | 30 nap

20. Hétfő | Euszták

KIADÁS

BEVÉTEL

21. Kedd | Máté aps.

KIADÁS

BEVÉTEL

22. Szerda | Móric vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

23. Csütörtök | Tekla sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

24. Péntek | Merc. Mária

KIADÁS

BEVÉTEL

25. Szombat | Gellért pk. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

26. Vasárnap | Juszt. sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

Öreg ember nem vén ember. Nem számítva azokat a gyakori eseteket, amikor egy özvegy ember vagy özvegy asszony öreg korában ujabb házasságot köt, előfordul az is, hogy az öregek első izben lépnek házasságra. 1912-ben 13 vőlegény volt Budapesten, aki 60—70 éves korban először nősült, sőt volt egy 72 és egy 78 éves is köztük. A férjhezmenő leányok közül 17 volt 60—70 éves, egy pedig 75 éves. A 60 éven felüli apákat 18 esetben ajándékozta meg gyermekkel a feleségük, ezek az ujszülöttek két esetben első gyermekek voltak (az egyik 25—30 éves anyától, a másik 35—40 éves anyától). Az 1912. év összes ujszülöttjei között kettő volt, akinek az anyja ötven éves már elmult.

40. hét | 1915 **SZEPTEMBER** 9. hónap | 30 nap

27. Hétfő | Adolf vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

28. Kedd | Vencel kir. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

29. Szerda | Mihály főa.

KIADÁS

BEVÉTEL

30. Csütörtök | Jeromos áld. ea.

KIADÁS

BEVÉTEL

(A 115. oldal folytatása.)

Dumas magyar ruhában járt ugyan Pesten, de fölolvasása, mint a lapok megírták, kissé felületes volt. — A király dec. 20-án négyes fogaton kirándult Gödöllőre. — Ugyanaz nap a képviselőház elnökévé megválasztották Szentiványi Károlyt, alelnökké Andrássy Gyula grófot, jegyzőkké pedig Csengery Imrét, Dimitrievia Miklóst, Joanovics Györgyöt, Ráday László grófot és Tóth Vilmost. — Szepesy Antal, pesti cipész, dísz-csizmát ajánlott föl a királynak, ki a cipészt ezért gazdagon megjutalmazta. — Új távíródíjszabás lépett életbe, amely szerint a 20 szóból álló távirat díja 10 mérföldnyi távolságig 40 kr., 10—45 mérföldig 45 kr., 45 mérföldön túl pedig 1 frt 20 kr. volt. — Szent-Mária muraközi községben a nép három gyujtogatót elfogott és halálra ítélt; mind a három gyujtogatót elevenen elégették.

—

Magyarország miniszterei 1867 óta. Magyarországot 1867 óta már a tizenhetedik minisztérium kormányozza. *Miniszterelnökök.* Az első miniszterelnököt, Andrássy Gyula grófot 1867. február 17-én nevezte ki a király. Utána a többi miniszterelnökök a következő sorrendben következtek: 1871. nov. 14-én Lónyay Menyhért gróf, 1872. dec. 4-én Szlávy József, 1874. márc. 21-én Bittó István, 1875. márc. 2-án Wenckheim Béla báró, 1875. okt. 20-án Tisza Kálmán, 1890. márc. 13-án Szapáry Gyula gróf, 1892. nov. 17-én Wekerle Sándor, 1895. jan. 14-én Bánffy Dezső báró, 1899. febr. 26-án Széll Kálmán, 1903. jun. 27-én Khuen-Héderváry Károly gróf, 1903. nov. 3-án Tisza István gróf, 1905. jún. 18-án Fejérváry Géza báró, 1906. ápr. 8-án ismét Wekerle Sándor, 1910. jan. 27-én ismét Khuen-Héderváry Károly gróf, 1912. ápr. 22-én Lukács László és 1913. június 10-én ismét Tisza István gróf. *Őfelsége személye körüli miniszterek lettek:* 1867. febr.

(Folytatás a 123. oldalon.)

1915 SZEPTEMBER 9. hónap

A havi bevételek és kiadások összegezése.

Nap		BEVÉTEL		KIADÁS
	Áthozat		*Áthozat*	
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				
27				
28				
29				
30				
	Összesen		*Összesen*	

Készpénz..... {+.....
{−.....

1915 OKTÓBER 10. hónap

BUDAPEST 1913. ÉVI HŐMÉRSÉKLETÉNEK ÁTLAGA OKTÓBERBEN 10·8 fok.

A nap e hónap folyamán 1 óra 39 perccel fogy. Hossza a hónap első napján 11 óra 42 perc, az utolsón 10 óra 03 perc.

BUDAPEST 1913. ÉVI CSAPADÉK MENNYISÉGE OKTÓBERBEN 23·0 mm.

A HÓ ÉS HÉT NAPJAI		NAP		HOLD		SZEMÉLYES ELŐJEGYZÉSEK						
		kelte	nyugta	kelte	nyugta	LÉGSULYMÉRŐ		HŐMÉRŐ		ESŐ	AZ ÉGBOLTOZAT	AZ URALKODÓ SZÉL
		ó. p.	ó. p.	ó. p.	ó. p.	REGGEL	ESTE	REGGEL	ESTE			
1	P.	5 58	5 40	10 15	2 07							
2	Sz.	5 59	5 38	11 22	2 42							
3	**V.**	6 00	5 36	D. e.	3 11							
4	H.	6 02	5 34	12 33	3 34							
5	K.	6 03	5 32	1 45	3 54							
6	Sz.	6 04	5 30	2 59	4 13							
7	Cs.	6 06	5 28	4 15	4 30							
8	P.	6 08	5 26	5 32	4 49							
9	Sz.	6 09	5 24	6 53	5 10							
10	**V.**	6 10	5 22	8 17	5 37							
11	H.	6 12	5 20	10 44	6 10							
12	K.	6 14	5 18	11 06	6 55							
13	Sz.	6 15	5 16	D. u.	7 54							
14	Cs.	6 16	5 14	1 15	9 06							
15	P.	6 17	5 13	1 56	10 25							
16	Sz.	6 19	5 11	2 28	11 44							
17	**V.**	6 21	5 09	2 52	D. e.							
18	H.	6 22	5 07	3 13	1 02							
19	K.	6 23	5 03	3 31	2 17							
20	Sz.	6 25	5 03	3 47	3 29							
21	Cs.	6 27	5 01	4 04	4 40							
22	P.	6 28	5 00	4 22	5 50							
23	Sz.	6 30	4 58	4 43	7 00							
24	**V.**	6 31	4 56	5 08	8 10							
25	H.	6 32	4 55	5 40	9 17							
26	K.	6 34	4 53	6 19	10 10							
27	Sz.	6 36	4 51	7 08	11 15							
28	Cs.	6 37	4 49	8 04	D. u.							
29	P.	6 38	4 47	9 08	12 40							
30	Sz.	6 40	4 45	10 16	1 11							
31	V.	6 41	4 44	11 25	1 35							

A hőmérséklet az elmult 10 évben

év	min.	max.	év	min.	max.
1904	3·4	18·5	1909	5·4	22·9
1905	5·8	21·2	1910	0·9	21·6
1906	2·8	19·7	1911	0·7	23·1
1907	5·0	27	1912	0·1	23·8
1908	4·0	23·7	1913	- 1·1	25.0

Időjárás.

Herschel szerint: A hónap eleje nagyon esős, 8—15-ig szép idő; 15—23-ig kellemes, enyhe; a hónap vége derült, faggyal.

Csapadék az elmult 10 évben

év	m/m	nap	év	m/m	nap
1904	50	15	1909	29·3	26
1905	37	11	1910	5	5
1906	28	13	1911	27·1	24
1907	5	5	1912	21·3	25
1908	1	23	1913	16·6	4

A bolygók járása.

E hónap elején: *Vénusz* kél reggel 1/27 órakor, lenyugszik este 9/46 órakor; *Mars* kél éjjel 1/12 órakor, lenyugszik délután 3 órakor; *Jupiter* kél este 1/46 órakor, lenyugszik reggel 1/25 órakor; *Szaturnusz* kél éjjel 1/11 órakor, lenyugszik délután 2 órakor.

A Hold fényváltozásai.

1-én délelőtt 10 óra 44 perckor utolsó negyed (☾ UN.). *8-án* este 10 óra 42 perckor ujhold (● UH.). *15-én* délután 2 óra 51 perckor elsőnegyed (◑ EN.). *23-án* éjjel 1 óra 15 perckor holdtölte (○ HT.). *31-én* reggel 5 óra 40 perckor utolsó negyed (☾ UN.). — Földközelben *11-én* délután 1 órakor. Földtávolban *27-én* délben 12 órakor.

LISZT ORATÓRIUMÁNAK BEMUTATÁSA.

A pesti zene-konzervatórium 1865. aug. 15-én ünnepelte fennállásának 25-ik évfordulóját. Ezt az ünnepet az tette különösen nevezetessé, hogy Liszt Ferenc, aki az ünnep előtt csak néhány héttel érkezett Rómából Budapestre, itt mutatta be legelőször Szent Erzsébet című oratóriumát. A nagy mű előadásához nem kevesebb, mint ötszáz zenész és énekes volt szükséges; ezeknek a betanitását is ellenőrizte Liszt, aki művének két részvételével fogadá a nagy mestert és nagyszerű művét. Liszt Ferenc pedig újra fényesen tanusitá általunk is már több izben méltányolt teljes önzetlenségét és nemeslelkűségét. Nemcsak a konzervatórium pénzerejét szaporitá ismét egy tekintélyes tőkeösszeggel, hanem jótékonyságának érdemkoszorúját még azzal is koronázta, hogy az ünnepélyek elmultával, kizárólag jótékony célokra még egy nagyszerű zeneelőadást is

első előadását, augusztus 15-én és 22-én, maga dirigálta. A közönség páratlanúl nagy érdeklődést tanusított e zenei események iránt. „Egy időre háttérbe szorúlt — irja az egykorú Vasárnapi Ujság — a hirlapokban s a társas életben minden egyéb közügy iránti figyelem s a főváros összes érdekeltségét művészeti ügyek vették igénybe. Pest város és közönsége egyszerre műpártolói hirre tett szert s zenészeti főgyülhellyé lett Európa fővárosai sorában. A közönség a nyújtott élvezethez méltó lelkesedéssel s szellemi és anyagi rendezett, melyen az egykori zongora-király tizennyolc év óta először hallatta ismét nyilvánosan világhódító játékát. Rajzunk azon megható képet iparkodik megörökiteni, mely a pesti Vigadó fényes termeiben elénk tárult, midőn a tengernyi hallgatóság előtt Liszt Ferenc a zenekar élén az oratorium előadását igazgatá."

Ehhez még hozzátesszük, hogy a rajz, melyet mi is reprodukálunk, Székely Bertalannak, a később oly nagy hírnévre emelkedett festőművésznek a munkája.

40. hét | 1915 | **OKTÓBER** | 10. hónap | 31 nap

1. Péntek | Remig pk. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

2. Szombat | Őrangy. ünnepe

KIADÁS

BEVÉTEL

3. Vasárnap | Kandid vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

FELTALÁLÓK KÖNYVE

160 oldal
48 ábra

ENCIKLOPÉDIÁJA

A kalendárium olvasóinak díjtalanul küldi: **Molnár R. Béla** okl. gépészmérnök, hites szabadalmi ügyvivő, Budapest, VIII., Rákóczi-út 11.

Vízhatlan, rugalmas, tartós!

LEGUTALP Esőben, sárban nélkülözhetetlen

Kapható mindenütt, Telefon József 14-81

Vezérképviselő: Molnár R. Béla.

(A 119. oldal folytatása.)

20-án Festetics György gróf, 1871. május 19-én Wenckheim Béla báró, 1879. júl. 11-én Tisza Kálmán, 1879. szept. 25-én Orczy Béla báró, 1890. dec. 24-én Szögyény-Marich László, 1892. okt. 24-én Fejérváry Géza báró, 1892. nov. 19-én Tisza Lajos gróf, 1894. jún. 10-én Andrássy Gyula gróf, 1895. jan. 15-én ismét Fejérváry Géza báró, 1895. jan. 18-án Jósika Samu báró, 1898. jan. 20-án Bánffy Dezső báró, 1898. dec. 20-án Széchenyi Manó gróf, 1910. márc. 7-én Széll Kálmán, 1910. márc. 29-én Széchenyi Gyula gróf, 1903. jún. 27-én Khuen-Héderváry Károly gróf, 1903. nov. 3-án Tisza István gróf, 1904. márc. 3-án Khuen-Héderváry Károly gróf, 1905. jún. 18-án Fejérváry Géza báró, 1906. ápr. 8-án Zichy Aladár gróf, 1910. jan. 17-én ismét Khuen-Héderváry Károly gróf, 1912. ápr. 22-én Lukács László és 1913. jún. 10-én Burián István báró. *Belügyminiszterek lettek:* 1867. febr. 20-án Wenckheim Béla báró, 1869. okt. 21-én Rajner Pál, 1871. febr. 10-én Tóth Vilmos, 1873. márc. 5-én Szapáry Gyula gróf, 1875. márc. 2-án Tisza Kálmán, 1887. febr. 11-én Orczy Béla báró, 1889. márc. 22-én Baross Gábor, 1889. jún. 16-án Teleki Géza gróf, 1890. márc. 15-én Szapáry Gyula gróf, 1892. nov. 19-én Hieronymi Károly, 1895. jan. 15-én Perczel Dezső, 1899. febr. 26-án Széll Kálmán, 1903. jún. 27-én Khuen-Héderváry Károly gróf, 1903. nov. 3-án Tisza István gróf, 1905. jún. 18-án Kristóffy József, 1906. ápr. 8-án Andrássy Gyula gróf, 1910. jan. 17-én Khuen-Héderváry Károly gróf, 1912. ápr. 22-én Lukács László, 1913. jún. 10-én Sándor János. *Pénzügyminiszterek lettek:* 1867. febr. 20-án Lónyay Menyhért gróf, 1870. máj. 23-án Kerkápoly Károly, 1873. dec. 19-én Szlávy József, 1874. márc. 21-én Ghyczy Kálmán, 1875. márc. 2-án Széll Kálmán, 1878. okt. 11-én Tisza Kálmán, 1878. dec. 5-én Szapáry Gyula gróf, 1887. febr. 11-én ismét Tisza Kálmán, 1889. ápr. 9-én Wekerle Sándor, 1895. jan. 15-én Lukács László, 1905. jún. 18-án

(Folytatás a 135. oldalon.)

41. hét | 1915 | **OKTÓBER** 10. hónap | 31 nap

4. Hétfő | Assisi Ferenc hv.

BEVÉTEL | KIADÁS

5. Kedd | Placid vt.

BEVÉTEL | KIADÁS

6. Szerda | Brúno hv.

BEVÉTEL | KIADÁS

7. Csütörtök | Rózsafüz. ünn.

BEVÉTEL | KIADÁS

8. Péntek | Birgitta assz.

BEVÉTEL | KIADÁS

9. Szombat | Ar. Dénes pk. vt.

BEVÉTEL | KIADÁS

10. Vasárnap | Magy. N. A.

BEVÉTEL | KIADÁS

A kik lemondanak a magyarságukról. Az 1912. évben 133 budapesti illetőségű polgár folyamodott a magyar állampolgári kötelékből való elbocsájtásért; ezek közül azonban csak 45 volt kereső, 88 pedig eltartott volt. Az elbocsájtott családfők közül köztisztviselő volt 3, magántisztviselő 4, tanár 1, művész 1, egyéb értelmiségi 4, önálló iparos 3, ipari alkalmazott 3, önálló kereskedő 3, utazó ügynök 2, vasuti alkalmazott 1, vagyonából élő 6, cseléd 3, munkás 2, egyéb 9. Az elbocsájtottak közül Ausztriába ment 127, Németországba 5, Törökországba 1. Ez utóbbi köztisztviselő volt, mig németté lett honfitársunk művész volt. Ebben a kis statisztikában nem szerepelnek azok, akik főként Amerikába vagy Romániába mentek.

42. hét | 1915 | **OKTÓBER** | 10. hónap | 31 nap

11. Hétfő | Placidia sz.

KIADÁS

BEVÉTEL

12. Kedd | Miksa pk. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

13. Szerda | Ede kir. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

14. Csütörtök | Kalliszt p. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

15. Péntek | Teréz sz.

KIADÁS

BEVÉTEL

16. Szombat | Gallusz ap.

KIADÁS

BEVÉTEL

17. Vasárnap | Hedv. assz.

KIADÁS

BEVÉTEL

Budapesti házasságok. 1912-ben Budapesten 9288 házasságot kötöttek; ezek hónaponkint igy oszlottak meg: jannár 490, február 837, március 697, április 634, május 1060, junius 791, julius 590, augusztus 754, szeptember 723, október 791, november 1031, december 890. A vegyes házasságok száma 2836 volt. A vőlegények közül róm. kat. 5331, gör. kat. 105, gör. kel. 125, ág. ev. 560, ref. 1142, unit. 37, izr. 1971, egyéb 4, felekezet nélküli 13. A menyasszonyok közüi róm. kath. 5739, gör. kat. 116, gör. kel. 47, ág. ev. 471, ref. 947, unit. 33, izr. 1927, felekezet nélküli 8. A vőlegények közül 20 évnél ifjabb 20, 20—25 éves 1816, 25—30 éves 3779, 30—40 éves 2508, 40—50 éves 752, öregebb 613.

43. hét | 1915 | **OKTÓBER** | 10. hónap | 31 nap

18. Hétfő | Lukács ev.

KIADÁS

BEVÉTEL

19. Kedd | Alk. Péter hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

20. Szerda | Vendel

KIADÁS

BEVÉTEL

21. Csütörtök | Hilárion ap.

KIADÁS

BEVÉTEL

22. Péntek | Kordula sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

23. Szombat | Ignác pátr.

KIADÁS

BEVÉTEL

24. Vasárnap | Ráfael főa.

KIADÁS

BEVÉTEL

Budapest népességének növekedése. 1901-től 1910-ig Budapest népessége 147013 emberrel növekedett; a népesség természetes szaporodása 65557 volt, míg 81456 ember bevándorolt a fővárosba. A természetes szaporodás átlaga 8.9% tiz év alatt: I. ker. 10%, II. ker. 7·4%, III. ker. 11·5%, IV. ker. 3·9%, V. ker. 10·8%, VI., ker. 12·6%, VII. ker. 12·9%, VIII. ker. 12·3%, IX. ker. 12·5%, X. ker. 13·9%. A bevándorlás a következő volt: I. ker. 41·1%, II. ker. 4·6%, III. ker. 18·2%, a IV. ker. lakóiból 0·2% elköltözött, az V. ker.-ben a bevándorlás 13·4%, a VI.-ban 2·7%, a VII.-ben 0·5, a VIII. ker.-ből 0.5% kiköltözött, a IX.-ben a bevándorlás 12·2%, a X.-ben pedig 37·3%.

44. hét | 1915 | **OKTÓBER** | 10. hónap | 31 nap

25. Hétfő | Krispin vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

26. Kedd | Dömötör vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

27. Szerda | Szabina vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

28. Csütörtök | Simon s Juda aps.

KIADÁS

BEVÉTEL

29. Péntek | Nárcisz pk.

KIADÁS

BEVÉTEL

30. Szombat | Rod. Alfonz hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

31. Vasárnap | Luc. sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

Budapest halottai. Az 1912. évben 16.876 halt meg Budapesten; ezek közül 2706 nem Budapesten lakott, hanem csak a fővárosban érte utól a halál. (Jobbára a kórházakban, klinikákon.) Budapesten 10.000 ember közül évenkint 156 hal meg. Érdekes, hogy a gyenge nők sokkal szívósabb életűek mint a férfiak, mert bár Budapest népességében több a nő, mint a férfi, a halottaknak 55·5%-a férfi és csak 44·5%-a nő. Bármennyit kritizáljuk is — teljes joggal — Budapest egészségügyi viszonyait, egészen kétségtelen, hogy az állapotok egyre javulnak, mert a halálozási arány állandóan csökken. Az egyes kerületekben nem egyenlő a halálozási arány, legrosszabb a X. kerületben.

1915 **OKTÓBER** 10. hónap

A havi bevételek és kiadások összegezése.

Nap		BEVÉTEL		KIADÁS	
	Áthozat		*Áthozat*		
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					
24					
25					
26					
27					
28					
29					
30					
31					
	Összesen		*Összesen*		

Készpénz..... { + ...
— .....

1915 NOVEMBER 11. hónap

BUDAPEST 1913. ÉVI HŐMÉRSÉKLETÉNEK ÁTLAGA NOVEMBERBEN 6·8 fok.

A nap e hónap folyamán 1 óra 14 perccel fogy. Hossza a hónap első napján 10 ó., az utolsón 8 ó. 46 p.

BUDAPEST 1913. ÉVI CSAPADÉKMENNYISÉG NOVEMBERBEN 31·6 mm.

A HÓ ÉS HÉT NAPJAI		NAP		HOLD		SZEMÉLYES ELŐJEGYZÉSEK						
		kelte ó. p.	nyugta ó. p.	kelte ó. p.	nyugta ó. p.	LÉGSULYMÉRŐ REGGEL	LÉGSULYMÉRŐ ESTE	HŐMÉRŐ REGGEL	HŐMÉRŐ ESTE	ESŐ	AZ ÉGBOLTOZAT	AZ URALKODÓ SZÉL
1	H.	6 43	4 43	D. e.	1 55							
2	K.	6 45	4 41	12 37	2 14							
3	Sz.	6 46	4 40	1 50	2 33							
4	Cs.	6 48	4 38	3 05	2 50							
5	P.	6 49	4 36	4 23	3 10							
6	Sz.	6 51	4 35	5 47	3 35							
7	V.	6 52	4 34	7 13	4 4							
8	H.	6 53	4 33	8 39	4 46							
9	K.	6 55	4 31	9 59	5 41							
10	Sz.	6 56	4 29	11 05	6 51							
11	Cs.	6 58	4 28	11 54	8 10							
12	P.	7 00	4 27	D. u.	9 32							
13	Sz.	7 01	4 26	12 57	10 52							
14	V.	7 03	4 25	1 19	D. e.							
15	H.	7 04	4 24	1 37	12 09							
16	K.	7 06	4 23	1 53	1 21							
17	Sz.	7 07	4 22	2 10	2 31							
18	Cs.	7 08	4 20	2 28	3 40							
19	P.	7 10	4 19	2 48	4 50							
20	Sz.	7 12	4 18	3 11	5 58							
21	V.	7 14	4 17	3 41	7 06							
22	H.	7 15	4 16	4 18	8 10							
23	K.	7 16	4 15	5 03	9 08							
24	Sz.	7 17	4 14	5 57	9 58							
25	Cs.	7 19	4 14	6 59	10 39							
26	P.	7 20	4 13	8 04	11 11							
27	Sz.	7 22	4 12	9 12	11 38							
28	V.	7 23	4 12	10 22	11 59							
29	H.	7 24	4 11	11 31	D. u.							
30	K.	7 25	4 11	D. e.	12 35							

A hőmérséklet az elmult 10 évben

év	min.	max.	év	min.	max.
1904	8·8	13·5	1909	- 4·5	16.1
1905	0·3	12·2	1910	- 7	14·8
1906	2·5	11·4	1911	- 1·1	18·5
1907	5	12	1912	- 3·3	13·0
1908	- 10	11·6	1913	- 2·4	19·7

Időjárás.

Herschel szerint: A. hónap első fele viharos, hóval, esővel; 14—21-ig szép idő faggyal; a hónap vége szeles.

Csapadék az elmult 10 évben

év	m/m	nap	év	m/m	nap
1904	53	12	1909	6·4	12
1905	20	8	1910	14.8	10
1906	47	21	1911	16.5	9
1907	5	13	1912	19·0	12
1908	9·1	19	1913	14·8	6

A bolygók járása.

E hónap kezdetén: *Vénusz* kél reggel 8 órakor, lenyugszik délután 5 órakor; *Mars* kél éjjel 11 órakor, lenyugszik délután 3/42 órakor; *Jupiter* kél délután 3 órakor, lenyugszik éjjel 1/43 órakor; *Szaturnusz* kél este 3/49 órakor, lenyugszik délben. — 7-én *Merkur* a legnagyobb nyugati kitérésben.

A Hold fényváltozásai.

7-én reggel 8 óra 52 perckor ujhold (● UH.). *14-én* éjjel 12 óra 3 perckor első negyed (◑ EN.). *21-én* este 6 óra 36 perckor holdtölte (○ HT.). *29-én* éjjel 11 óra 10 perckor utolsó negyed (◐ UN.). — Földközelben *8-án* délután 3 órakor. Földtávolban *24-én* éjjel 1 órakor.

AZ AKADÉMIA FELAVATÁSA.

1865 dec. 15-ikén avatták föl a Magyar Tudományos Akadémia palotáját. Képünk a megnyitó-ünnepet ábrázolja. Az Akadémia dísztermének pompáját akkoriban nagyon megcsodálták.

Dessewffy Emil gróf volt akkoriban az Akadémia elnöke; ő intézett 1861-ben fölhívást a nemzethez, hogy adakozzék az Akadémia palotájára. A megnyitó-ülésen azonban betegsége miatt nem lehetett jelen; helyette Eötvös József báró, az Akadémia alelnöke elnökölt. Dessewffy Emil gróf „szózatot" intézett az ünneplő közönséghez, amelyet Vay Miklós báró olvasott föl.

Utána Arany János, az Akadémia titkára adta elő az Akadémia évi működéséről szóló jelentését, melyben megemlékezett az Akadémia halottairól is.

Majd Eötvös József báró emlékbeszédet mondott Szalay Lászlóról, a történetíróról.

Végül Toldy Ferenc, az Akadémia egyik legrégibb tagja fölolvasást tartott a magyar irodalomnak a nemzeti életre való befolyásáról.

A jelenvoltakról ezt olvassuk az egykori tudósításban:

„A díszterem ez ünnepélyes alkalommal díszes nemzeti ruhába öltözött közönséggel telt meg. A földszint egyik emeltebb részén ültek az Akadémia tagjai. Jelen volt többi között az ország bibornok-primása, Lonovics és Bartakovics érsekek, Paitler váci püspök, Mailáth György kancellár, Sina Simon báró, Károlyi István gróf, Károlyi György gróf, Apponyi György gróf s az igazgató-tanács több tagja, káptalanok, városok, iskolák s külföldi tudományos intézetek képviselői, a magyar felső- és alsóház számos tagja, stb. Szóval: a tudománynak épült házat méltó dísszel és fénnyel avatta föl a nemzet."

A fölavató-ünnepről szóló tudósítás teljességéhez még hozzátartozik természetesen az a megjegyzés is, hogy „az ünnepélyt vidám, elmés pohárköszöntésekkel fűszerezett lakoma zárta be".

45. hét | 1915 **NOVEMBER** 11. hónap | 30 nap

1. Hétfő — Mindszent. ünn.

KIADÁS

BEVÉTEL

2. Kedd — Halottak napja

KIADÁS

BEVÉTEL

3. Szerda — Pirmin pk.

KIADÁS

BEVÉTEL

4. Csütörtök — B. Károly bib. pk.

KIADÁS

BEVÉTEL

5. Péntek — Imre herceg

KIADÁS

BEVÉTEL

6. Szombat — Lénárd hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

7. Vasárnap — Willibr. pk.

KIADÁS

BEVÉTEL

160 oldal
48 ábra

A kalendárium olvasóinak díjtalanul küldi: **Molnár R. Béla** okl. gépészmérnök, hites szabadalmi ügyvivő, Budapest, VIII., Rákóczi-út 11.

Vízhatlan, rugalmas, tartós!
LEGUTALP Esőben, sárban nélkülözhetetlen
Kapható mindenütt, Telefon József 14-81

Vezérképviselő: Molnár R. Béla.

46. hét | 1915 | **NOVEMBER** | 11. hónap | 30 nap

8. Hétfő | Gottfried pk.

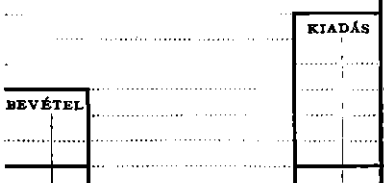

9. Kedd | Tivadar vt.

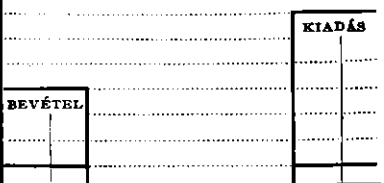

10. Szerda | Avell. András hv.

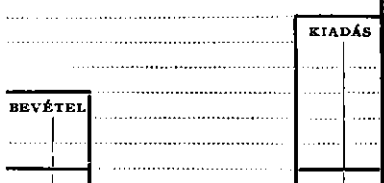

11. Csütörtök | Márton pk. hv.

12. Péntek | Márton p. vt.

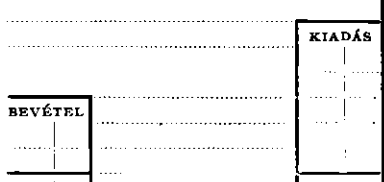

13. Szombat | Koszt. Szan. hv.

14. Vasárnap | Szerap. vt.

Budapesti büntettek. Budapesten az 1912. évben 9898 esetben tettek büntett miatt feljelentést. A büntettek között legtöbb, 5086 volt a lopás; a többi sulyos bünczselekmények száma a következő volt: lázadás 136, hatóság elleni erőszak 192, magánosok elleni erőszak 74, pénzhamisitás 68, hamis vád, eskü és tanuzás 4, szemérem elleni büntett 122, kettős házasság 2, családi állás elleni büntett 36, közegészség elleni büntett 2, közveszélyü cselekmény 2, hivatali büntett 1, magánlak sértés 29, gyilkosság 25, emberölés 78, magzatelhajtás 65, gyermekölés 7, testisértés 149, rablás 130, zsarolás 166, sikkasztás 1652, csalás 1359, hamis bukás 66, orgazdaság 181, gyujtogatás 13, okirathamisitás 200. A feljelentett vétségek száma 19608 volt.

47. hét | 1915 | **NOVEMBER** | 11. hónap | 30 nap

15. Hétfő | Lipót hv.

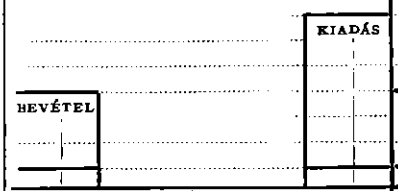

16. Kedd | Othmár ap.

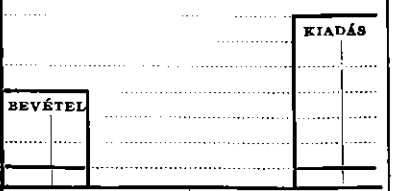

17. Szerda | Csod. Gergely pk.

18. Csütörtök | Odó ap.

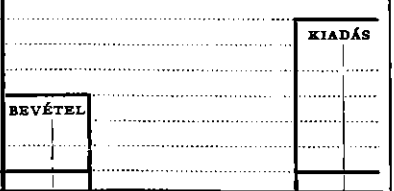

19. Péntek | Erzsébet

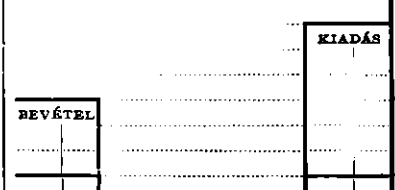

20. Szombat | Val. Bódog hv.

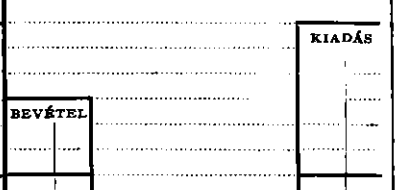

21. Vasárnap | B. A. bem.

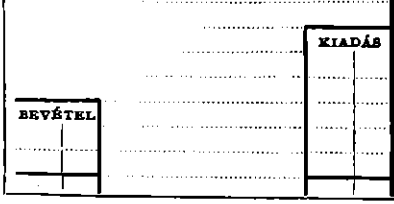

A budapesti ujszülöttek. Budapesten 1912-ben összesen 23084 gyermek született; ezek közül törvényes volt 17116, törvénytelen 6211, halva született 810. Az élve születettek közül 474 ikergyermek volt. Az élve születettek közül róm. kath. 15026, g. kath. 301, g. kel. 113, ág. ev. 1158, ev. ref. 2639, unitárius 79, izraelita 3897, felekezet nélküli 4, ismeretlen vallású 110. Az élve született gyermekek közül ezer lakóra jut az I. kerületben 23·5, a II.-ban 22·4, a III.-ban 31·7, a IV.-ben 14·8, az V.-ben 27·7, a VI.-ban 24·9, a VII.-ben 23·2, a VIII.-ban 24·4, a IX.-ben 23.9, a X.-ben 31·9. A születések arányszáma mindenütt csökken, a X. kerületet kivéve; Budán a csökkenés alig észrevehető.

48. hét | 1915 | **NOVEMBER** | 11. hónap | 30 nap

22. Hétfő | Cecilia sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

23. Kedd | Lukrécia sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

24. Szerda | Kert. János hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

25. Csütörtök | Katalin sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

26. Péntek | Konrád pk. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

27. Szombat | Virgil pk. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

28. Vasárnap | Szoszth. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

Balesetek a fővárosban. Az 1912. év folyamán Budapesten 13794 baleset történt; a balesetek tulnyomó része nem keresetlen, mint 10173 a gyáripar körében fordult elő. Földmunkáknál 85, épitkezésknél 766, tüzvésznél 36, robbanásnál 50 ember járt szerencsétlenül. Gőzvasut gázolt el 67 embert, mig a villamos vasuti elgázolások száma 431 volt. Automobil 72, kerékpár 31, magánfogat 27, kétfogatu bérkocsi 35, egyfogatu bérkocsi 61, omnibusz 20 és teherkocsi 215 embert gázolt el; az összes elgázolások száma 959 volt. Szarvasmarha 2, ló 83, kutya pedig 6 esetben okozott balesetet. Legtöbb (108) volt a villamos vasuti elgázolás a VIII. kerületben és a X. kerületben (65). Az összes balesetek közül halálos volt 87, sulyos 5004, könnyebb természetü 8703.

49. hét | 1915 | **NOVEMBER** 11. hónap | 30 nap

29. Hétfő | Szaturnin pk. vt. | 30. Kedd | András aps.

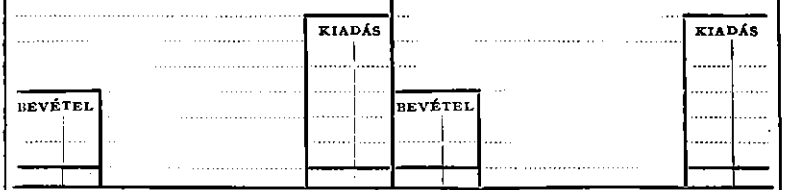

(A 123. oldal folytatása.)

Fejérváry Géza báró, 1906. márc. 6-án Hegedűs Ferenc, 1906. ápr. 8-án Wekerle Sándor, 1910. jan. 17-én Lukács László, 1912. ápr. 22-én Teleszky János. *Közmunka- és közlekedésügyi miniszterek lettek:* 1867. febr. 20-án Mikó Imre gróf, 1870. ápr. 21-én Gorove István, 1871. jún. 21-én Tisza Lajos, 1873. dec. 19-én Zichy József gróf, 1875. márc. 2-án Péchy Tamás, 1880. ápr. 14-én Szapáry Gyula gróf, 1880. ápr. 24-én Ordódy Pál, 1882. aug. 9-én Kemény Gábor báró, 1886. szept. 19-én Orczy Béla báró, 1886. dec. 29-től Baross Gábor. *Kereskedelmi miniszterek lettek:* 1889. jún. 16-án Baross Gábor, 1892. máj. 10-én Wekerle Sándor, 1892. júl. 16-án Lukács Béla, 1895 jan. 15-én Dániel Ernő báró, 1899. febr. 26-án Hegedűs Sándor, 1902. márc. 4-én Horánszky Nándor, 1902. máj. 5-én Láng Lajos, 1903. nov. 3-án Hieronymi Károly, 1905. jún. 18-án Vörös László, 1906. ápr. 8-án Kossuth Ferenc, 1910. jan. 17-én Hieronymi Károly, 1911. május 5-én Lukács László, 1911. okt. 18-án Beöthy László, 1913. júl. 13-án Harkányi János báró. *Földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterek lettek:* 1867. febr. 20-án Gorove István, 1870. máj. 24-én Szlávy József, 1872. dec. 5-én Zichy József gróf, 1874. márc. 21-én Bartal György, 1875. márc. 2-án Simonyi Lajos báró, 1876. aug. 22-én Trefort Ágoston, 1878. dec. 5-én Kemény Gábor báró, 1882. okt. 12-én Széchenyi Pál gróf, 1889. ápr. 9-én Szapáry Gyula gróf. *Földmivelésügyi miniszterek lettek:* 1889. jún. 16-án Szapáry Gyula gróf, 1890. márc. 15-én Bethlen András gróf, 1894. jún. 10-én Fejérváry Géza báró, 1894. júl. 16-án Festetich Andor gróf, 1895. nov. 2-án Darányi Ignác, 1903. nov. 3-án Tallián Béla, 1905. jún. 18-án György Endre, 1905. okt. 18-án Feilitzsch Artur báró, 1906. ápr. 8-án Darányi Ignác, 1910. jan. 17-én Serényi Béla gróf, 1913. jún. 10-én Ghillány Imre báró. *Vallás- és közoktatásügyi miniszterek lettek:* 1867. febr. 20-án Eötvös József báró, 1871. febr. 10-én Pauler Tivadar, 1872. szept. 4-én Trefort Ágost, 1888. szept. 22-én Csáky Albin gróf, 1894. jún. 10-én Eötvös Loránd báró, 1895. jan. 15-én Wlassics Gyula, 1903. nov. 3-án Berzeviczy Albert, 1905. jún. 18-án Lukács György, 1906. márc. 6-án Tost Gyula, 1906. ápr. 8-án Apponyi Albert gróf, 1910. jan. 17-én Székely Ferenc, 1910. márc. 1-én Zichy János gróf, 1913. febr. 26-án Jankovich Béla. *Igazságügyi miniszterek lettek:* 1867. febr. 19-én Horváth Boldizsár, 1871. jún. 12-én Bittó István, 1872. szept. 8-án Pauler Tivadar, 1875. márc. 2-án Perczel Béla, 1878. júl. 1-én Pauler Tivadar, 1886. május 15-én Fabiny Teofil, 1889. ápr. 9-én Szilágyi Dezső, 1895. jan. 15-én Erdély Sándor, 1899. febr. 26-án Plósz Sándor, 1905. jún. 18-án Lányi Bertalan, 1906. ápr. 2-án Gegus Gusztáv, 1906. ápr. 8-án Polónyi Géza, 1907. febr. 2-án Günther Antal, 1909. szept. 23-án Wekerle Sándor, 1910. jan. 17-én Székely Ferenc, 1913. jan. 4-én Balogh Jenő. *Honvédelmi miniszterek lettek:* 1867. febr. 20-án Andrássy Gyula gróf, 1871. nov. 14-én Lónyay Menyhért gróf, 1872. dec. 5-én Szlávy József, 1872. dec. 15-én Szende Béla, 1882. aug. 20-án Orczy Béla báró, 1882.

(Folytatás a 138. oldalon.)

1915 **NOVEMBER** 11. hónap

A havi bevételek és kiadások összegezése.

Nap		BEVÉTEL		KIADÁS	
	Áthozat		*Áthozat*		
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					
24					
25					
26					
27					
28					
29					
30					
	Összesen		*Összesen*		

Készpénz..... {+.....
—.....

1915 DECEMBER 12. hónap

BUDAPEST 1813. ÉVI HŐMÉRSÉKLETÉNEK ÁTLAGA DECEMBERBEN 2·3 fok.

A nap e hónap 22-ig 21 ó.-cel fo ly s végéig 4 p.-cel gyarapodik. Hossza a hónap első napján 8 ó. 43 p., az utolsón 8 ó. 26 p.

BUDAPEST 1813. ÉVI CSAPADÉKMENNYISÉGE DECEMBERBEN 36·6 mm.

A HÓ ÉS HÉT NAPJAI		NAP kelte ó. p.	NAP nyugta ó. p.	HOLD kelte ó. p.	HOLD nyugta ó. p.	SZEMÉLYES ELŐJEGYZÉSEK LÉGSULYMÉRŐ reggel	LÉGSULYMÉRŐ este	HŐMÉRŐ reggel	HŐMÉRŐ este	ESŐ	AZ ÉGBOLTOZAT	AZ URALKODÓ SZÉL
1	Sz.	7 27	4 10	12 43	12 53							
2	Cs.	7 28	4 10	1 57	1 11							
3	P.	7 29	4 09	3 15	1 32							
4	Sz.	7 30	4 08	4 39	1 59							
5	V.	7 31	4 08	6 5	2 34							
6	H.	7 32	4 08	7 29	3 22							
7	K.	7 33	4 08	8 45	4 26							
8	Sz.	7 34	4 08	9 43	5 45							
9	Cs.	7 36	4 07	10 25	7 10							
10	P.	7 37	4 07	10 58	8 35							
11	Sz.	7 38	4 07	11 22	9 54							
12	V.	7 39	4 08	11 42	11 10							
13	H.	7 40	4 08	11 59	D. e.							
14	K.	7 41	4 08	D. u.	12 22							
15	Sz.	7 42	4 08	12 33	1 32							
16	Cs.	7 43	4 08	12 52	2 41							
17	P.	7 44	4 08	1 15	3 50							
18	Sz.	7 45	4 08	1 43	4 57							
19	V.	7 45	4 08	2 17	6 02							
20	H.	7 46	4 08	3 00	7 02							
21	K.	7 47	4 09	3 51	7 55							
22	Sz.	7 47	4 09	4 51	8 38							
23	Cs.	7 48	4 10	5 56	9 13							
24	P.	7 48	4 10	7 2	9 41							
25	Sz.	7 48	4 11	8 12	10 03							
26	V.	7 49	4 12	9 21	10 23							
27	H.	7 49	4 13	10 30	10 41							
28	K.	7 49	4 13	11 41	10 57							
29	Sz.	7 49	4 14	D. e.	11 14							
30	Cs.	7 50	4 15	12 54	11 34							
31	P.	7 50	4 16	2 12	11 58							

A hőmérséklet az elmult 10 évben

év	min.	max.	év	min.	max.
1904	- 8·6	9·5	1909	- 3·4	12·6
1905	- 4·5	17·2	1910	- 3·0	11·0
1906	- 11·3	11·3	1911	- 3·9	8·4
1907	- 8·0	10	1912	- 6·2	12·8
1908	- 7·0	8·8	1913	- 6·2	12·8

Időjárás.

Herschel szerint: A hónap eleje szép, nagyon hideg; 6—13-ig változó; a hónap második felében sok hó és eső.

Csapadék az elmult 10 évben

év	m/m	nap	év	m/m	nap
1904	43	11	1909	23·3	21
1905	39	13	1910	18·0	19
1906	47	21	1911	13·9	9
1907	17	7	1912	12·7	1
1908	23,5	11	1913	12·7	1

A bolygók járása.

E hónap elején: *Vénusz* kél délelőtt 1/410 órakor, lenyugszik délután 1/46 órakor; *Mars* kél este 10 órakor, lenyugszik d. u. 1/41 órakor; *Jupiter* kél d. u. 1 órakor, lenyugszik éjfélkor; *Szaturnusz* kél este 3/47 órakor, lenyugszik d. e. 10 órakor.

A Hold fényváltozásai.

6-án este 7 óra 4 perckor ujhold (● UH.). *13-án* délután 12 óra 38 perckor első negyed (◑ EN.). *21-én* délután 1 óra 52 perckor holdtölte (○ HT.). *29-én* délután 1 óra 56 perckor utolsó negyed (◐ UN.). — Földközelben 7-én reggel 2 órakor. Földtávolban 21-én éjjel 1 órakor.

49. hét | 1915 | **DECEMBER** | 12. hónap | 31 nap

1. Szerda | Elig pk. hv.

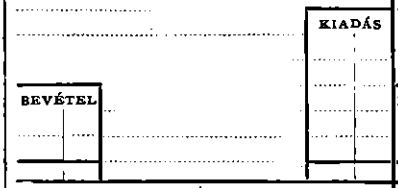

2. Csütörtök | Bibiana sz. vt.

3. Péntek | Xav. Ferenc hv.

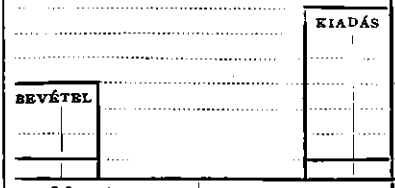

4. Szombat | Borbála sz. vt.

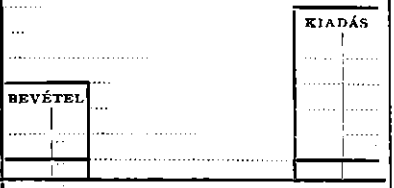

5. Vasárnap | Szabb. ap.

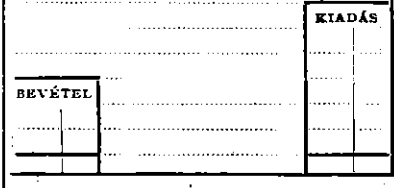

FELTALÁLÓK INGYENLAPJA
ENCIKLOPÉDIÁJA
160 oldal 48 ábra
A kalendárium olvasóinak díjtalanul küldi: **Molnár R. Béla** okl. gépészmérnök, hites szabadalmi ügyvivő, Budapest, VIII., Rákóczi-út 11.

Vizhatlan, rugalmas, tartós!
LEGUTALP Esőben, sárban nélkülözhetetlen
Kapható mindenütt. Telefon József 14-81

Vezérképviselő: **Molnár R. Béla.**

(A 135. oldal folytatása.)

okt. 4-én ifjabb Ráday Gedeon gróf, 1884. jan. 2-án ismét Orczy Béla báró, 1884. okt. 28-án Fejérváry Géza báró, 1903. jún. 27-én Kolosváry Dezső, 1903. nov. 3-án Nyiry Sándor, 1905. jún. 18-án Bihar Ferenc, 1906. márc. 6-án Pap Béla, 1906. ápr. 8-án Wekerle Sándor, 1906. ápr. 14-én Jekelfalussy Lajos, 1910. jan. 17-én Hazai Samu báró. *Horvát-szlavon-dalmát miniszterek lettek:* 1868. dec. 8-án Bedekovich Kálmán, 1871. febr. 10-én Pejacsevich Péter gróf, 1876. febr. 25-én Bedekovich Kálmán, 1889. aug. 23-án Josipovich Imre, 1898. dec. 10-én Cseh Ervin, 1903. jún. 27-én Tomassich Miklós, 1903. nov. 3-án Cseh Ervin, 1905. jún. 18-án Kovacsevics István, 1906. ápr. 8-án Wekerle Sándor, 1906. ápr. 23-án Josipovich Géza, 1910. jan. 16-án Khuen-Héderváry Károly gróf, 1912. ápr. 22-étől ismét Josipovich Géza, 1913. jún. 10-én Tisza István gróf, 1913. júl. 21-én Pejacsevich Tivadar gróf.

50. hét | 1915 | **DECEMBER** | 12. hónap | 31 nap

6. Hétfő | Miklós pk. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

7. Kedd | Ambrus pk. ea.

KIADÁS

BEVÉTEL

8. Szerda | Mária szplt. fog.

KIADÁS

BEVÉTEL

9. Csütörtök | Leokádia sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

10. Péntek | Melchiad. p. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

11. Szombat | Damiaz p. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

12. Vasárnap | Szynesz vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

A halálozás ideje. Ha az emberi életet öt éves korcsoportokra osztjuk, akkor azt látjuk, hogy óriási a halandóság a 0—5 éves korban; a következő öt évben, az 5—10 éves korban igen csekély a halandóság és legkisebb a 10—15 éves korban. Budapest 1912. évi 16876 halottja közül 0—5 éves korban halt meg 4708, 5—10 éves korban 448, 10—15 éves korban 291, 15—20 éves korban 673, 20—25 éves korban 858, 25—30 éves korban 778, 30—35 éves korban 731, 35—40 éves korban 917, 40—45 éves korban 879, 45—50 éves korban 915, 50—55 éves korban 951, 55—60 éves korban 1003, 60—65 éves korban 957, 65—70 éves korban 846, 70—75 éves korban 789, 75—80 éves korban 510, 80 éven felül 635.

51. hét | 1915 | **DECEMBER** 12. hónap | 31 nap

13. Hétfő — Ottilia sz.

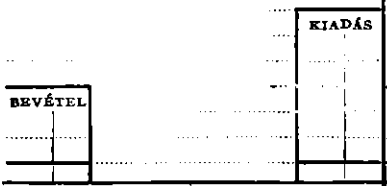

14. Kedd — Nikáz pk.

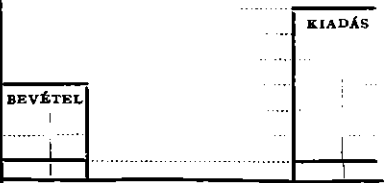

15. Szerda — Valér. pk. **Kánt.** †

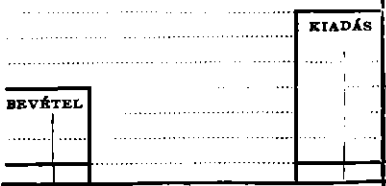

16. Csütörtök — Albina sz. vt.

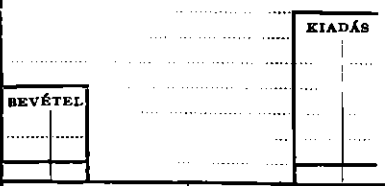

17. Péntek — Lázár pk.

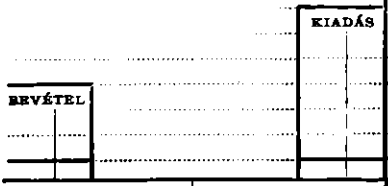

18. Szombat — Grácián pk.

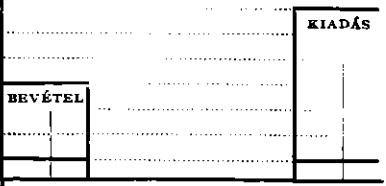

19. Vasárnap — Neméz vt.

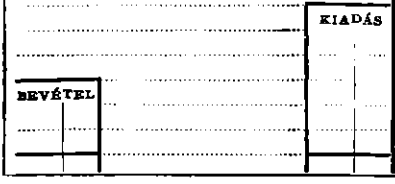

Törvényesítés. A házasságon kivül született gyermekek törvényesitése aránylag ritka jelenség, bár ujabb törvényeink már nagyon megkönnyitik a törvényesitést. A legtöbb apa nem törődik természetes gyermekének sorsával, s ezeknek átlag csak egy ötödét törvényesitik utólag. Az 1912. évben Budapesten 1442 gyermeket törvényesitettek. Érdekes, hogy a szülők nem igen sietnek a törvényesitéssel még akkor se, ha erre megvan bennük a hajlandóság, mert egy éven aluli korban csak 50 gyermeket törvényesitettek. 1—2 éves volt a törvényesitettek között 106, 2—3 éves 114, 3—4 éves 103, 4—5 éves 94, 5—6 éves 83, 6—7 éves 134, 7—8 éves 130, 8—9 éves 70, 9—10 éves 73, 10—11 éves 71, stb.

52. hét | 1915 | **DECEMBER** | 12. hónap | 31 nap

20. Hétfő — Amm. s Teof. vtk.

KIADÁS

BEVÉTEL

21. Kedd — Tamás aps.

KIADÁS

BEVÉTEL

22. Szerda — Zeno vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

23. Csütörtök — Viktoria sz. vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

24. Péntek — Ádám és Éva

KIADÁS

BEVÉTEL

25. Szombat — Nagykarácsony

KIADÁS

BEVÉTEL

26. Vasárnap — István 1 vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

Napi halandóság Budapesten. A székesfővárosban naponkint átlag 46 ember hal meg a statisztika szerint. Ha azonban nem az átlagot vesszük szemügyre, hanem a tényleges halálozást, akkor azt látjuk, hogy a halálesetek száma 20 és 64 között váltakozik. Az 1912. év folyamán a legkevesebb ember, 20, szeptember 22-én halt meg és a legtöbb, 68, január 28-án. Nem lehet azonban azt mondani, hogy valamely évszaknak egy kisebb részében különösen nagy a halálozás, mert igen kicsiny és igen nagy halálozási szám ugyanabban a hónapban is előfordul; például 1912. január 12-én Budapesten csak 30 ember halt meg, míg ugyanabban a honapban 16 nappal később már 68.

53. hét | 1915 **DECEMBER** 12. hónap | 31 nap

27. Hétfő | János aps. ev.

KIADÁS

BEVÉTEL

28. Kedd | Aprószentek

KIADÁS

BEVÉTEL

29. Szerda | Dávid kir.

KIADÁS

BEVÉTEL

30. Csütörtök | Anizia vt.

KIADÁS

BEVÉTEL

31. Péntek | Szilveszt. p. hv.

KIADÁS

BEVÉTEL

Törvényes és törvénytelen. Budapesten már szinte ijesztően nagy a törvénytelen gyermekek száma; az 1912. évben 23327 élve és 810 holtan született gyermek jött a világra Budapesten házassági kötelékben kívül. Az összes születéseknek 29 százaléka törvénytelen; Budapesten átlag minden negyedik gyermek törvénytelen származású. Érdekes, hogy míg az összes újszülöttek többsége leány, a törvénytelen gyermekek között a fiuk vannak túlsúlyban. Ezer gyermek közül törvénytelen az I. kerületben 177, a II. kerületben 207, a III. kerületben 205, a Belvárosban 375, a Lipótvárosban 212, a Terézvárosban 268, az Erzsébetvárosban 322, a Józsefvárosban 310, a Ferencvárosban 254 és Kőbányán 159.

Minden pálya jó,

ha tisztességes kenyeret ad, de a kenyérből vékony szelet jut annak, akit olyan pályára sodort a sors, amely nem neki való. A pályaválasztás előtt vajmi kevés ember tájékozódik a felől, hogy az, amit egyes életpályák nyujthatnak, neki majd elég lesz-e? Pedig ez a tájékozódás fölötte szükséges. És amily szükséges, éppen olyan nehéz mindenkinek, aki nem szerzi meg a

„PÁLYAMUTATÓ"

című könyvet, mely minden pályát ismertet. Ez a könyv **2 K 80 fill.**-ért megrendelhető a **Budapesti Hirlap könyvkiadóhivatalában, Bpest, József-körut 5.**

1915 **DECEMBER** 12. hónap

A havi bevételek és kiadások összegezése.

Nap		BEVÉTEL		KIADÁS
	Áthozat		*Áthozat*	
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				
27				
28				
29				
30				
31				
	Összesen		*Összesen*	

Készpénz..... {+.....
−.....

AZ 1915-IKI KIADÁS

HÓNAP	Házbér Adó Biztositás	Háztartási költségek			Szolga-személy-zet	Pince	Istálló Kocsi
		Konyha	Fütés Világitás	Mosás			
Január							
Február							
Március							
Április							
Május							
Junius							
Julius							
Augusztus							
Szeptember							
Október							
November							
December							
Összeg							

Az elhelyezett tőkék és jövedelmeik 1915-ben.

Részv. vagy kötvények	Cimletek száma	Bevétel		Vételár		Eladási ár	
		kor.	fil.	kor.	fil.	kor.	fil.

ÖSSZEGEZÉSE

Ruházat			Orvos	Jótékonyság	Ajándékok	Utazás	Különfélék	Összesen
A férj	A feleség	A gyermekek						

Az ingatlanok és jövedelmeik 1914-ben.

Építés	Terület	Tiszta jövedelem		Vételár		Eladási ár	
		kor.	fil.	kor.	fil.	kor.	fil.

Kölcsönadott összegek.

Név	Nap	Összeg		Kamat		A visszafizetés napja
		korona	fil.	korona	fil.	

JÖVEDELMEK ÉS TERHEK.

Ezt az emlékeztetőt arra szántuk, hogy olvasóink készpénzbeli követeléseiknek és tartozásaiknak mérlegét könnyü és praktikus módon állandóan szem előtt tarthassák. Mérlegfajta ez, a mely a bevétel és kiadás egyensulyának föntartására szolgál.

BEVÉTELEZENDŐ ÖSSZEG				KIFIZETENDŐ ÖSSZEG			
Kelet		Összeg		Kelet		Összeg	
		kor.	fil.			kor.	fil.

A HÁZTULAJDONOS FÖLJEGYZÉSEI.

Összegezés

Lakók	Lakások	1. negyed	2. negyed	3. negyed	4. negyed	Felmondás	Jegyzetek

Évi kiadások és terhek

	kor.	fill.		kor.	fill.
Adó					
Biztositás					
Javitások					
Föntartás					
Felügyelő					
Házmester					
Vizvezeték					
Légszesz					
Szemételhordás					
Kéménysöprés					
Jelzálog					
Főösszeg					

A BÉRLŐ FÖLJEGYZÉSEI.

A bérlet tartama..... A bérbevétel napja.....

	Egész évre kor.	Egész évre fill.		Egész évre kor.	Egész évre fill.
Házbér					
Adó					
Biztositás					
Kéménysöprés					
Vizvezeték					
Légszesz					
Fütés					
Szőnyegtisztitás					
Házmester					
Borravalók					
Főösszeg					

A KAMATSZÁMITÁS TÁBLÁZATA

Ezt a táblázatot ugy használjuk, hogy a tőkét megszorozzuk a napok számával. A két utolsó számot (és ha van tört, akkor azt is) figyelmen kivül hagyva, a szorzás eredményeül egy számot kapunk, a mely ezresekből, százasokból, tizesekből és egyesekből áll. Az ezeknek megfelelő kamatrovatban talált számok összeadása után megkapjuk a tőke utan járó kamatot.

PÉLDÁUL:

Mennyi kamatot hoz 3126 korona 4½% mellett 132 napra?

Megszorozzuk tehát 3126-ot 132-vel, = 412632. Elvigyva a két utolsó számot, 4126-ot kapunk, a melyet igy osztha-tunk fel: 4000, 100, 20 és 6. E számok irányában a 4½-al jelzett rovatban a következő összegeket kapjuk: 49·315, 1·233, 0·247, 6-nál a 60-asszám tizedrészét, 0·074, összesen 50·869 korona. Ennyi kamatot hoz 3126 korona 4½% mellett 132 napra.

Különleges esetek:

I-sö példa: Mennyit kamatoz 23515 korona 3½% mellett 287 napra? 23.515 × 287 = 6748805, illetőleg 674880, melyet igy bont-hatunk fel: 60000 szám kamatja = a 10-szer 6000-éval, vagyis 6000 kamatja 57·534 × 10 = 575·34. 7000-nek megfelelő kamat 67·123, 400-nak 3·835, 80-nak 0·767, 8-nak a táblázatban a 80-nak megfelelő szám tizedrészét venni 0·077, összesen 647·14 korona. Ennyi kamatot hoz 23515 korona 3½% mellett 287 napra. Igy kell eljárni azokban az esetekben, a mikor a tőkének a napok számával való megszorzása után a kapott számban használ több eres van.

II-ik példa: Váltóleszámitolásnál elő szokott fordulni, hogy több különféle értékü és különböző lejáratu váltó időközi kamatját kell kiszámitani egy számitással. Ilyen esetben a következőképpen já-runk el.

Ki kell számitani 875 korona kamatját 75 napra, 731 koronáét 85 napra és 918 koronáét 105 napra 4% mellett: 875×73=638, 731×85=621, 928×105=974 összesen 2233, 2000-nek kamatja 21.918, 200-nak 2·192, 30-nak 0·329, 3-nak 0·033, összesen 24.472. A három összeg után 24 kor. 47 fill. kamat jár.

Kamat-szám	½%	1%	1½	2%	2½	3%	Kamat-szám
10.000	6.849	27.397	41.096	54.794	68.493	82.182	10.000
9.000	6.164	24.657	36.986	49.315	61.644	73.973	9.000
8.000	5.479	21.918	32.877	43.836	54.794	65.753	8.000
7.000	4.794	19.178	28.767	38.356	47.945	57.534	7.000
6.000	4.110	16.438	24.657	32.876	41.096	49.315	6.000
5.000	3.425	13.698	20.548	27.397	34.246	41.096	5.000
4.000	2.740	10.959	16.438	21.918	27.397	32.877	4.000
3.000	2.055	8.219	12.329	16.438	20.548	24.657	3.000
2.000	1.370	5.408	8.219	10.329	13.698	16.438	2.000
1.000	0.686	2.740	4.110	5.479	6.849	8.219	1.000
900	0.616	2.466	3.699	4.932	6.164	7.397	900
800	0.548	2.192	3.288	4.384	5.479	6.575	800
700	0.479	1.918	2.877	3.836	4.794	5.753	700
600	0.411	1.644	2.466	3.288	4.110	4.931	600
500	0.342	1.370	2.055	2.740	3.425	4.110	500
400	0.274	1.096	1.644	2.192	2.740	3.288	400
300	0.205	0.822	1.233	1.644	2.055	2.466	300
200	0.137	0.548	0.832	1.096	1.370	1.644	200
100	0.068	0.274	0.411	0.548	0.685	0.822	100
90	0.062	0.247	0.370	0.493	0.616	0.740	90
80	0.055	0.219	0.329	0.438	0.548	0.657	80
70	0.048	0.192	0.288	0.384	0.479	0.575	70
60	0.041	0.164	0.247	0.329	0.411	0.493	60
50	0.034	0.137	0.205	0.274	0.342	0.411	50
40	0.027	0.110	0.164	0.219	0.274	0.329	40
30	0.020	0.082	0.123	0.164	0.205	0.247	30
20	0.014	0.055	0.082	0.110	0.137	0.164	20
10	0.007	0.027	0.041	0.055	0.068	0.082	10

Kamat-szám	3½%	4%	4½	5%	5½%	6%	Kamat-szám
10.000	95.890	109.589	123.288	136.986	150.685	164.383	10.000
9.000	86.301	98.630	110.959	123.288	135.616	147.945	9.000
8.000	76.712	87.671	98.630	109.589	120.548	131.507	8.000
7.000	67.123	76.712	86.301	95.890	105.479	115.068	7.000
6.000	57.534	65.753	73.973	82.192	90.411	98.630	6.000
5.000	47.945	54.794	61.644	68.493	75.342	82.192	5.000
4.000	38.356	43.835	49.315	54.794	60.274	65.753	4.000
3.000	28.767	32.877	36.986	41.096	45.205	49.315	3.000
2.000	19.178	21.918	24.657	27.397	30.137	32.877	2.000
1.000	8.589	10.959	12.329	13.699	15.068	16.438	1.000
900	8.630	9.863	11.096	12.329	13.562	14.795	900
800	7.671	8.767	9.863	10.959	12.055	13.151	800
700	6.712	7.671	8.630	9.589	10.548	11.507	700
600	5.753	6.575	7.397	8.219	9.041	9.863	600
500	4.794	5.479	6.164	6.849	7.534	8.219	500
400	3.835	4.383	4.931	5.479	6.027	6.575	400
300	2.877	3.288	3.699	4.110	4.521	4.932	300
200	1.918	2.192	2.466	2.740	3.014	3.288	200
100	0.959	1.096	1.233	1.370	1.507	1.644	100
90	0.863	0.986	1.110	1.233	1.356	1.480	90
80	0.767	0.877	0.986	1.096	1.206	1.315	80
70	0.671	0.767	0.863	0.959	1.055	1.151	70
60	0.575	0.658	0.740	0.822	0.904	0.986	60
50	0.479	0.548	0.616	0.685	0.753	0.822	50
40	0.384	0.438	0.493	0.548	0.603	0.658	40
30	0.288	0.329	0.370	0.411	0.452	0.493	30
20	0.192	0.219	0.247	0.274	0.301	0.329	20
10	0.096	0.110	0.123	0.137	0.151	0.164	10

Az 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9-nek megfelelő kamatszám helyszüke miatt nincsen a táblázatban. Ugy segitünk magunkon, hogy a 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80 és 90-nek megfelelő kamatszám tizedrészét vesszük.

A KAMATOS KAMAT TÁBLÁZATA.

I.

Tudni akarjuk, hogy bizonyos számu év elteltével kamatos kamatra elhelyezett tőkénk mennyire növekedett. A táblázatban megkeressük, hogy ugyanannyi idő mulva 100 korona mennyire növekszik. Ezt ugy találjuk meg, hogy a kamatlábnak megfelelő oszlopban lefelé haladva, annál a számnál állapodunk meg, a mely az évet mutató oszloppal vizszintes irányban van. A hányszor nagyobb tőkénk 100 koronánál, annyiszor kell venni az oszlopban kitüntetett számot.

KÉRDÉS: Mennyire növekszik 5000 korona 4% évi kamat mellett 12 év alatt?

FELELET: 160·10×50=8005 korona — fillér.

A takarékpénztárak félévenkint tőkésitik a kamatot. Számitásunkban tehát a kamatozás idejét kétszer vesszük, a kamatlábnak felét. Példánkban a 12 év 24 lesz, a 4% pedig 2. Az eredmény 8c42 korona.

ÉV	2%	2½	3%	3½	4%	4½
1	102 —	102 50	103 —	103 50	104 —	104 50
2	104 04	105 06	106 09	107 12	108 16	109 20
3	106 12	107 69	109 27	110 87	112 49	114 12
4	108 24	110 38	112 55	114 75	117 —	119 25
5	110 40	119 14	115 93	118 77	121 66	124 62
6	112 62	115 97	119 40	122 93	126 53	130 23
7	114 86	118 87	123 —	127 23	131 59	136 09
8	117 16	121 84	126 68	131 68	136 86	142 21
9	119 51	124 89	130 48	136 29	142 33	148 61
10	121 89	128 —	134 39	141 06	148 02	155 30
11	124 33	131 20	138 42	146 —	153 95	162 29
12	126 82	134 49	142 58	151 11	160 10	169 59
13	129 36	137 85	146 85	156 40	166 51	177 22
14	131 94	141 30	151 25	161 87	173 10	185 10
15	134 58	144 83	155 80	167 53	180 10	193 53
16	137 27	148 45	160 47	173 40	187 30	202 24
17	140 02	152 16	165 28	179 47	194 79	211 34
18	142 82	155 97	170 24	185 75	202 58	220 85
19	145 68	159 80	175 35	192 25	210 68	230 79
20	148 59	163 86	180 61	198 98	219 11	241 17
21	151 56	167 96	186 03	205 94	227 88	252 02
22	154 59	172 16	191 61	213 15	237 —	263 37
23	157 68	176 46	197 36	220 61	246 47	275 22
24	160 84	180 87	203 28	228 33	256 33	287 60
25	164 06	185 39	209 38	236 32	266 58	300 54
26	167 34	189 02	215 66	244 60	277 25	314 07
27	170 68	194 79	222 13	253 16	288 34	329 20
28	174 10	199 65	228 79	262 02	299 87	347 97
29	177 58	204 04	235 66	271 19	311 87	358 40
30	181 13	209 87	242 73	280 68	324 34	374 53
31	184 75	215 —	250 01	290 50	337 36	391 39
32	188 45	220 38	257 51	300 67	350 81	409 —
33	192 22	225 89	265 23	311 19	364 84	427 40
34	196 06	231 53	272 19	322 09	379 43	446 64
35	199 98	237 31	281 39	333 36	394 61	466 74

II.

Ez a táblázat azt mutatja, hogy bizonyos idő mulva mennyire növekszik 1 korona a kamatok kamatjával együtt, ha minden évben még egy koronát teszünk hozzá. Itt is ugy járunk el, mint az első táblázatnál.

A táblázat használatának ott van jelentősége, ha például ki akarjuk számitani, hogy életbiztositási dijunk, a mely félévenkint 75 korona és 15 évig kötelező, mennyire növekednék, ha takarékpénztárba tennők 4% kamatra.

Számitásunk ez: A 15 év = 30 félév. A 4% = 2%. Tehát a 2%-os oszlopban lemegyünk a 30 évig.

A számitás e következő:

41379×75
3096 53
206895
3103425

TEHÁT: 3103 korona 42 fillér.

ÉV	2%	2½	3%	3½	4%	4½
1	1 002	1 025	1 030	1 035	1 040	1 045
2	2 060	2 076	2 091	2 106	2 122	2 137
3	3 122	3 153	3 184	3 215	3 246	3 278
4	4 204	4 256	4 309	4 362	4 416	4 471
5	5 308	5 388	5 468	5 550	5 633	5 717
6	6 434	6 547	6 662	6 779	6 898	7 014
6	7 583	7 736	7 892	8 052	8 214	8 380
7	8 754	8 955	9 159	9 368	9 583	9 802
8	9 949	10 203	10 464	10 731	11 006	11 288
9	11 169	11 483	11 808	11 142	12 486	12 841
11	12 412	12 796	13 192	13 602	14 026	14 464
12	13 680	14 140	14 618	15 113	15 627	16 160
13	14 974	15 519	16 080	16 677	17 292	17 932
14	16 293	16 932	17 596	18 296	19 024	19 784
15	17 639	18 380	19 157	19 971	20 825	21 719
16	19 012	19 865	20 762	21 705	22 698	23 742
17	20 412	21 386	22 414	23 500	24 645	25 855
18	21 841	22 946	24 117	25 357	26 671	28 064
19	23 297	24 545	25 870	27 280	28 778	30 371
20	24 783	26 183	27 676	29 269	30 969	32 783
21	26 299	27 863	29 537	31 329	33 248	35 303
22	27 845	29 584	31 453	33 460	35 618	37 937
23	29 422	31 349	33 426	35 667	38 083	40 689
24	31 030	33 158	35 459	37 950	40 646	43 565
25	32 671	35 012	37 553	40 313	43 312	46 571
26	34 344	36 912	39 710	42 759	46 084	49 711
27	36 051	38 860	41 931	45 291	48 968	52 992
28	37 792	40 856	44 218	47 911	51 966	56 423
29	39 568	42 752	46 577	50 623	55 085	60 007
30	41 379	45 006	49 004	53 429	58 328	63 757
31	43 227	47 155	51 500	56 729	61 701	67 666
32	45 112	49 354	54 078	59 341	65 210	71 756
33	47 034	51 615	56 729	62 453	68 858	76 030
34	48 994	53 927	59 462	65 672	72 652	85 497
35	50 994	52 306	62 277	79 008	76 599	95 516

IDEGEN ÉRCPÉNZEK.

Az idegen államok ércpénzeinek értéke mindenkor az árfolyam hullámzásának van alávetve; a mint nő vagy csökken az arany és az ezüst ára, a szerint nő vagy csökken az ércpénzek értéke is a mi pénzünkhöz viszonyítva. — Az egyes államok szuverén módon, tetszésük szerint állapitják meg ércpénzüknek anyagát és egységét. Például az angol arany pénzekben valamivel több a tiszta szinarany, mint a német, francia vagy ujveretü magyar pénzekben. Néhány állam azonban már szerződést kötött egymással arra, hogy egyenlő anyagból és egyenlő formában vereti az ércpénzt, s egymásnak az ércpénzét készfizetés gyanánt elfogadja. Ezek az államok alkotják az ugynevezett *latin érem-uniót*. Az egyezményhez Európában Francia-, Spanyol-, Olasz-, Görögország, Belgium, Svájc, Románia, Bulgária és Szerbia, Dél-Amerikában pedig Kolumbia, Ekvádor, Peru, Uruguay és Venezuela járult hozzá. A mia használatos ércpénzek a következők:

Magyarország és **Ausztria.** 1 cs. és kir. arany = 11 K 24 f., 8 forintos arany = 16 K, 4 forintos arany = 8 K. 20 koronás és 10 koronás arany, 1 forintos ezüst = 2 K, 1 és 5 koronás ezüst.

Franciaország. 5, 10, 20, 50 és 100 frankos arany, értéke 4·75, 9·50, 19, 42·50 és 95 K, 0·20, 0·5, 1·2 és 5 frankos ezüst, értéke 18, 44, 88, 176,475 fillér.

Németország. 5, 10 és 20 márkás arany, értéke 5·85, 11·70, 23·40 korona, 0·5, 1, 2 és 5 márkás ezüst, értéke 53, 103, 210, 525 fillér.

Anglia. 0·5 és 1 sovereign arany, értéke 12 és 24 K, 0·5, 1, 2, 2·5, 4 és 5 sillinges ezüst, értéke 72, 120, 240, 300, 480 és 600 fillér.

Dán-, Svéd- és Norvégország. 10 és 20 koronás arany, értéke 13·19 és 26·39 K, 10, 25 és 50 őr, s 1 és 2 koronás ezüst, értéke 0·13, 0·30, 0·61 132 és 264 fillér.

Törökország. 0·25, 0·50 és 1 livre (25, 50 és 100 piaszter) s 250 500 piaszter arany, értéke 6·25, 12·50, 25·00, 62·50 és 125 K, 0·5. 1, 2, 5, 10 és 20 piaszter ezüst, értéke 11, 22, 44, 107, 214 és 418 fillér.

Hollandia. 10 forintos arany, 1 dukát, 2 dukát, értéke 21·10, 11·24 és 22·48 K, 0·25, 0·50 és 1 forint és 1 rixdaler ezüst, értéke 52, 105, 211 és 527 fillér.

Portugália. 1, 2, 5 és 10 milreisz (= $^1/_{10}$, ($^1/_5$, $^1/_2$ és 1 korona) arany, értéke 5·33, 10·66, 26·66, és 53·32 K, 50, 100, 200 és 500 reisz (= $^1/_2$, 1, 2 és 5 teszton) ezüst, értéke 24, 48, 96 és 242 fillér.

Oroszország. 5 és 10 rubeles arany (= $^1/_2$ és 1 imperiál), értéke 19 és 38 K, 20, 25 és 50 kopekes és 1 rubeles ezüst, értéke 38, 95, 190 és 381 filér.

Egyiptom. 5, 10, 20 és 50 piaszter és 1 livre arany, értéke 1·22, 2·44, 4·88, 12·20 és 24·40 korona, 1, 2, 5, 10 és 20 piaszteres ezüst, értéke 24, 49, 123, 246 és 492 fillér.

Egyesült Államok. 1, 2$^1/_2$, 3 dolláros, 5 dolláros (= $^1/_2$ eagle), 10 dolláros (= 1 eagle) és 20 dollaros (= 1 double eagle) arany, értéke 4·92, 12·30, 14·76, 21·61, 49·23 és 98·46 korona, 10 és 20 centes, $^1/_4$, $^1/_2$ és 1 dolláros ezüst, értéke 47, 95, 119, 238 és 507 fillér.

A Magyar Államvasutak pénztárainál a következő ércpénz-összehasonlító táblázatot használják:

Ország	Pénzegység	Értéke közepes árfolyam szerint	
		korona	fillér
Angolország	1 font sterling à 20 shilling à 12 pence	24	—
Belgium, Franciaország, Luxemburg és Svájc	1 frank à 100 centimes	—	95
Bulgária	1 lew à 100 stotinki	—	95
Dánia	1 korona à 100 oere	1	32
Görögország	1 drachma à 100 lepta	—	95
Németalföld	1 forint à 100 cents	1	99
Német birodalom	1 márka à 100 fillér	1	17
Norvégia	1 korona à 100 oere	1	32
Olaszország	1 lira à 100 centesimi	—	95
Oroszország	1 rubel à 100 kopek	3	80
Portugália	1 milreis à 1000 reis	5	32
Románia	1 lei à 100 bani	—	95
Spanyolország	1 peseta à 100 centimos	—	95
Svédország	1 korona à 100 oera	1	32
Szerbia	1 dinár à 100 para	—	05
Törökország	1 piaster à 40 para	—	21

Külföldi pénznemek és ércpénzek vételét és eladását a legelőnyösebb árfolyamok mellett eszközli a «Hermes» Magy. Ált. Váltóüzlet R.-T., Budapest, IV., Koronaherceg-u. 5.

MEGJEGYEZNI VALÓ CIMEK.

Azokat a cimeket, a melyekre naponkint szükségünk lehet, rendesen a jegyzőkönyvébe irja az ember. Ez az oldal olyan cimek számára való, amelyeket valamiféle aktualitás tesz fontossá.

NEVE ÉS FOGLALKOZÁSA	CIME

FOGADÓ NAPOK.

Hétfő

Kedd

Szerda

Csütörtök

Péntek

Szombat

Vasárnap

AZ ÉN KÖNYVTÁRAM

Minduntalan hallunk vagy olvasunk valamely könyvről s elhatározzuk, hogy meg fogjuk venni. Ha nem írjuk föl azonnal a könyv címét és az író nevét: könnyen elfelejtjük. Ez az oldal szolgáljon figyelmeztető gyanánt.

— MEGVÁSÁRLANDÓ KÖNYVEK. —

— KÖLCSÖN ADOTT KÖNYVEK. —

AZ ÉN KÖNYVTÁRAM

KÖNYVEIM JEGYZÉKE.

AZ ÉV TÖRTÉNETE.

(1913 július 1-től — 1914 június 30-ikáig.)

Belső politika és társadalom.

I. A parlament eseményei.

1913.

Julius. 1. A törvényhatóságok sorában Zemplénmegye bizalmat szavazott a kormánynak. — A pestmegyei munkapárt Budapesten nagygyülését tartotta. — 2. Andrássy Gyula gróf hozzálátott uj párt alakítására irányuló tervei megvalósításához. Tiszadobról levelet intézett e dologban politikai barátaihoz, melyben azt mondta a többi közt, hogy az új párt főképpen az alkotmányos rend helyreállítását, a közkormányzat morális föltételeinek megteremtését és a belső viszálykodás megszüntetését tűzte ki céljául. — 5. Az Andrássy-csoport bizalmas tanácskozást tartott az uj párt alakítása dolgában. — Ama törvény hatásaként, amelyet az országgyülés hozott a királyság védelmére s a köztársasági agitáció megfékezésére, a vidéki köztársasági pártok elnökei egymásután lemondottak tisztükről s a lapok is ott hagyták Nagy György zászlaját, aki ezért közleményt tett közzé, melyben bejelentette a köztársasági párt feloszlását. — 8. A gyomai választókerület Perényi Zsigmond bárót, az uj belügyi államtitkárt óriás többséggel képviselőjévé választotta. — 9. Arad város törvényhatósági bizottsága Tisza István gróf miniszterelnököt nagy többséggel a város diszpolgárává választotta. — Perényi Zsigmond báró, az uj belügyi államtitkár bemutatkozott hivatalában. — 10. Debrecen város törvényhatósága az ellenzéki pártok obstrukció szerü vitája után 101 szavazattal 62 ellenében a város diszpolgárává választotta Tisza István grófot és bizalmat szavazott a kormánynak. — 11. Összeült a függetlenségi párt elnöki tanácsa, melyen Károlyi Mihály gróf beszámolt Andrássyval folytatott tanácskozása eredményéről. A beszámolóból kitünt, hogy az egyezség voltaképpen nem sikerült, mert Andrássy nem fogadta el egész terjedelmében az ellenzéki választójogi tervezetet. — 14. Tisza István gróf miniszterelnök Ischlben kihallgatáson jelent meg a királynál. A felség búcsúkihallgatáson fogadta Beőthy László kereskedelmi minisztert, aki lemondott s akit a király a vaskoronarend első osztályával tüntetett ki. A király új kereskedelmi miniszterré Harkányi János báró főrendiházi tagot nevezte ki. — 15. A hivatalos lapban megjelentek a királyi kéziratok Beőthy László kereskedelmi miniszter lemondásának elfogadásáról és Harkányi János báró kinevezéséről. — A király Pejacsevich Tivadar grófot horvát miniszterré nevezte ki. — 17. Harkányi János báró elfoglalta hivatalát. — 22. A király Skerlecz Iván bárót Horvátország új királyi biztosává és titkos tanácsossá nevezte ki Cuvaj Ede helyébe, aki távozása alkalmával a bárói méltóságot kapta. — 25. A király Kálmán Gusztáv kereskedelemügyi államtitkárt állásától fölmentette s szolgálatai elismeréseül a belső titkos tanácsosi méltóságot adományozta neki. — 25. A függetlenségi párt szervező bizottsága ülést tartott a párt országos szervezkedése dolgában. — A horvátországi nemzeti haladó párti képviselők Budapesten értekezletet tartottak. — 26. A király Stetina József dr. kereskedelmi államtitkárt fölmentette és sok évi buzgó szolgálatai elismeréseül a Lipót-rend középkeresztjét adományozta neki. — Skerlecz báró, az uj horvát királyi biztos Zágrábba érkezett és átvette hivatala vezetését. — 28. Zágrábban értekezletet tartottak az unionista politikusok az új királyi biztos meghívására. A politikusok készeknek nyilatkoztak a királyi biztos támogatására, hogy Horvát-

országban helyreállithassa a normális alkotmányos viszonyokat. — 29. Berettyóujfaluban és Huszton képviselőválasztás volt: mindkét helyen a munkapárt jelöltje győzött; az első helyen Cziffra Kálmánt, a másodikon Illés József dr.-t választották képviselővé.

Augusztus. — 4. Harkányi János báró, az uj kereskedelmi miniszter Nagyszentmiklóson, ahol képviselőnek jelölték, elmondotta programmbeszédét, s ezt az alkalmat föl használta arra, hogy előadja miniszteri programmját. — 7. Balthazár Dezső református püspök, akit a nyirbátori kerületben pártonkivüli programmal képviselőnek jelöltek s aki már programmbeszédét is elmondotta, a jelöltségtől visszalépett. — 8. Nyirbátoron egyhangúan képviselővé választották a függetlenségi Laehne Hugót. — 8. Gerő Vilmos százados, a parlamenti őrség tisztjét, aki egy parlamenti affér alkalmával kardját használta, a haditörvényszék föl mentette az ellene indított katonai eljárás következményei alól. — 9. A nagyszentmiklósi kerületben Harkányi János báró kereskedelmi minisztert egyhangúan képviselővé választották. — 13. A debreceni városi közgyűlés ellenzéki kisebbsége panasszal fordult a közigazgatási bírósághoz Tisza István grófnak diszpolgárrá történt megválasztása ellen. A közigazgatási bíróság leiratában a panasznak nem adott helyt, mert, ugymond, semmi alapja sincs. — 14. Vadász Lipót igazságügyi államtitkárt egyhangúan képviselővé választották Máramarosszigeten. — 17. Tisza István gróf miniszterelnök és Pallavicini György őrgróf képviselő között lovagias ügy támadt Pallavicininek egy megjegyzése miatt, mely szerint Tisza gróf a Désy-pörben tanukat kedvező vallomásra akart bírni. — 20. Tisza István gróf és Pallavicini György őrgróf kardpárbajt vívtak, melyben mindketten megsebesültek, de csak igen jelentéktelenül; a párbaj után kibékültek.

Szeptember. — 11. Győr város törvényhatósága Tisza István gróf miniszterelnököt a város diszpolgárává választotta. — 14. Andrássy Gyula gróf pártja, az Országos Alkotmánypárt alakuló gyűlését tartotta a Ferencvárosi Polgári Kör helyiségében; Andrássy gróf megokolta az uj alakulás szükségét. — 15. Az országos alkotmány-párt első értekezletét tartotta, melyről határozatban üdvözölték a többi ellenzéki pártot. — 21. Apponyi Albert gróf Jászberényben beszámoló beszédet mondott. — Zemplénmegye közgyülésén 224 szóval 192 ellen leszavazták Andrássy Gyula grófnak Tisza István gróf ellen tett bizalmatlansági inditványát.

Október. — 5. Makón nagy függetlenségi gyülés volt, amelyen Justh Gyula elmondotta beszámolóját. Az alkotmánypártból nem jelent meg senki sem ezen a gyülésen, sem a tornyai tanácskozáson, amelyen a függetlenségi vezérférfiak találkoztak. — 8. Megnyílt a képviselőház uj ülésszaka, melyen meglepetésként megjelent Andrássy Gyula gróf egész pártjával együtt. Mindjárt a napirend megállapításánál fölszólalt Andrássy gróf s hosszú beszédben előadta az ellenzék sérelmeit. Tisza miniszterelnök éles hangon válaszolt s erős kritikát mondott az ellenzékről s Andrássy megsebezhető pontjait sem kímélte. Az alkotmánypárt a miniszterelnök beszéde előtt azonban kivonúlt a teremből, azzal okolván meg eljárásukat, hogy nem hallgathatták meg a beszédet anélkül, hogy ne reflektáltak volna rá, aminek azután formális tárgyalás jellege lett volna. — Az ülésen még egy meglepetés történt: Balogh Jenő igazságügyminiszter benyujtotta a polgári törvénykönyvre vonatkozó javaslatát s az esküdtszéki eljárás módosításáról szóló javaslatot is, továbbá még két igazságügyi javaslatot, melyek közül az egyik az egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozik, a másik a konzuli bíráskodás szabályozásáról szóló 1891. évi XXXI. törvénycikk hatályát hosszabbítja meg. — A főrendiház is ülést tartott, melyen fölolvasták az uj ülésszakot egybehivó királyi kéziratot. — 9. A képviselőház elnapolta üléseit. — Hódmezővásárhely nagy küldöttsége Tisza István grófnak átadta a város diszpolgári oklevelét. — 11. Hazai Samu báró honvédelmi miniszter több képviselővel Veszprémbe érkezett s átvette a város

díszpolgári oklevelét. — 13. Politikai körökben nagy szenzációt keltett a lapok leleplezése, hogy a kormány és a Margitszigetet bérlő társaság között differenciák támadtak s hogy Tisza István gróf miniszterelnök nem engedi meg a margitszigeti játékbank megalakítását, amelyre Lukács László miniszterelnök már erre nézve határozott igéretet tett. — 15. A lapok ujabb leleplezéseket közöltek a margitszigeti játékbank dolgáról s azt irták, hogy az akkori miniszterelnökség a Forgalmi Részvénytársaságtól a játékbank koncessziója fejében nagy összeget, egymillió négyszázezer koronát vett föl a pártkassza céljaira, továbbá, hogy voltak kijárók, akik szintén nagy pénzeket kaptak s hogy a társaság a lapokat is megvesztegette. Az ellenzék aláirásokat gyüjtött, hogy a képviselőházat összehivja a margitszigeti játékbank botránya miatt. — 20. Mielőtt az ellenzék a Házat összehivathatta volna, a képviselőház elnöksége maga hivta össze a Házat 25-ikére. — 24. Az ellenzék elhatározta, hogy nem megy be a Ház 25-iki ülésére. — 25. A képviselőház ülésén Tisza miniszterelnök részletesen nyilatkozott a játékbankról. Elmondotta, hogy ő Lukács László cselekedetét, mellyel a bankot koncedálni akarta, nem helyeselte, de hozzátette, hogy amit Lukács tett, az se az ő egyéni becsületét nem érinti, sem azokat az érdemeket, a melyeket egy hosszu életen át szerzett. A Ház tüntetett a miniszterelnök mellett, aki még kijelentette, hogy állami üzletekért a pártkassza céljaira pénzt elfogadni nem szándékozik. Az ülésen Sándor János belügyminiszter törvényjavaslatot terjesztett elő a vármegyei választott tisztviselők megbizatásának meghosszabbitásáról és egy másik javaslatot a községi jegyzők fizetésrendezéséről. — Balogh Jenő igazságügyminiszter pedig beterjesztette a sajtótörvény reformjára vonatkozó törvényjavaslatot. A Ház azután november 4-ikéig elnapolta üléseit. — 29. Az ujságirótestületek megvitatták az uj sajtótörvényjavaslatot s határozatot hoztak ellene. — 30. A képviselőház csak formális ülésre jött össze s váratlanul megjelent az ülésen az egész ellenzék s a margitszigeti játékbank miatt nagy vitát és vihart támasztott. Az ellenzék lármázott és tombolt, de a parlamenti őrség beavatkozását nem provokálta. Az ellenzék a játékbank kijáróinak a nevét követelte. Az ülés vége felé fölállott Mándy Samu és összeférhetetlenségi bejelentést tett Kristóffy József képviselő ellen, aki, ugymond, a margitszigeti játékbank kijárásáért pénzt kötött ki magának és kapott. — Az ülésen a miniszterek egy csomó törvényjavaslatot terjesztettek be. Tisza gróf miniszterelnök benyújtotta az állami számszék szervezetének módositásáról, Harkányi kereskedelmi miniszter a léva-nagysurányi helyiérdekü vasut engedelmezéséről, Teleszky pénzügyminszter pedig az 1914. év első felében viselendő közterhekről szóló törvényjavaslatot. A pénzügyminiszter két óráig tartó expozét is mondott. Hazai honvédelmi miniszter három törvényjavaslatot adott be, melyekből az első az ujoncjutalék uj megállapitásáról, a második az 1912. évi 31. törvénycikk módositásáról és a harmadik az 1914. évre kiállitandó ujoncok megajánlásáról szól.

November. — 4. A képviselőház ujból összeült. Az ellenzék bement az ülésre, hogy vitát provokáljon az esküdtszék reformjáról a régi házszabály alapján. Előbb leengedte csendben tárgyalni a konzuli bíráskodásról és a bírói és ügyvédi vizsgálatról szóló törvényjavaslatokat s csak akkor lépett akcióba, amikor az esküdtszéki eljárás reformja került napirendre. Apponyi az ellenzék nevében deklarációt tett a javaslat ellen, azután folytatták a vitát és Benedek János mondott beszédet a reform ellen. Már-már úgy látszott, hogy normális vita lesz, azonban csak látszott. Lovászy Márton a napirendhez szólalt föl s beszéde során kitört az ellenzéken a vihar. Az elnök Lovászytól megvonta a szót, s minthogy mindemellett pokoli lárma közt tovább beszélt, az elnök félbeszakitotta az ülést és bejöttek a palotaőrök, hogy Lovászyt és a leglármásabb Justh Jánost és Ábrahám Dezsőt kivezessék. A palotaőrök láttára a három keresett képviselő elhagyta a ter-

met s nyomukban távozott az egész ellenzék. — 5. A Ház folytatta az esküdtszéki reform tárgyalását. Az ülés csendben kezdődött, de zajosan folytatódott. A mentelmi bizottság javaslatára a Ház Lovászy Mártont tíz napi, Ábrahám Dezsőt és Justh Jánost pedig öt-öt napi kizárásra ítélte. Balogh igazságügyminiszter beszéde után az ellenzék soraiból Kelemen Samu szólt azután a javaslat ellen, majd Bródy Ernő következett. Beszéde végeztével felállt Héderváry Lehel s bejelentette, hogy összeférhetetlenségi bejelentést tett Mándy Samu ellen. Ez volt a vihar bevezetése a margitszigeti bank miatt azon a címen, hogy ő is kijáróként szerepelt. Természetes, hogy ez óriási lárma közt történt, s a nagy zsivajban valaki egy pakli kártyát dobott a Ház asztalára. Kiderült, hogy ez Eitner Zsigmond volt. Rakovszky István egy törvénykönyvet dobott a Ház asztalára. Az elnök felfüggesztette az ülést s a munkapárt kivonult. Az elkövetkezendőket az ellenzék nem várta be, hanem otthagyta az üléstermet. Az ülés ujból való megnyitása után rövid volt. — 6. A Ház mai ülésén az ellenzék nem jelent meg. A Ház a mentelmi bizottság javaslatára a tegnapi zajongók közül Eitner Zsigmondot harminc, Rakovszky Istvánt husz, Huszár Károlyt pedig tizenöt ülésről kizárta. Azután elfogadták általánosságban az esküdtszék reformjáról szóló javaslatot. — 7. A képviselőház az ellenzék távollétében részleteiben is megszavazta az esküdtszéki reformot. — 11. A Ház napirendjére került a sajtótörvény reformjáról szóló javaslat. Nagy föltünést keltett, amikor Apponyi Albert gróf fölszólalása után Tisza miniszterelnök kijelentette, hogy méltányolja Apponyinak azt az érvelését, hogy az ellenzék a sajtóreform bizottsági módosításait az idő rövidsége miatt nem tanulmányozhatta át, ezért maga indítványozta, hogy a Ház szakítsa meg a sajtóreform tárgyalását és tárgyalja a vármegyei tisztujítás elhalasztásáról szóló javaslatot. — 12. A képviselőház, minthogy az ellenzék nem jelent meg, csöndben letárgyalta és elfogadta a vármegyei tisztviselők megbizatásának meghosszabbításáról szóló javaslatot. — 13. A képviselőház letárgyalta és elfogadta a jegyzők fizetésének rendezéséről szóló törvényjavaslatot. — 13. A képviselőház megkezdte a sajtójavaslat tárgyalását. Az ellenzék megjelent, de az egyetlen beszédet, Kenedi előadóét, sem hallgatta meg, hanem csak a napirend megállapításánál vonult be. A napirendi vitában felszólalt Andrássy Gyula gróf és szólásra késztette a miniszterelnököt. Az ülés elején a Ház megválasztotta a delegáció tagjait. — A főrendiház is ülést tartott a delegáció megválasztására. — 24. A képviselőház nyolcórás ülésekkel folytatta a sajtójavaslat vitáját. Az ülésen nagy beszédet mondott a javaslat ellen Apponyi Albert gróf. — 26. Tisza a képviselőház ülésén részletesen nyilatkozott a horvátokkal folytatott tanácskozás eredményéről. — 29. A főrendiház megszavazta a képviselőház által eddig elfogadott törvényjavaslatokat. — A Forgalmi Részvénytársaság ellen nyolc fiumei részvényes följelentést adott be harmadfél millió káruk miatt. — 30. Horvátországban fordulat történt. A hivatalos lap közölte, hogy a király Skerlecz Iván bárót fölmentette királyi biztosi állásától, és kinevezte Horvát-Szlavon- és Dalmátországok bánjává.

December. — 2. Kristóffy József, volt darabont belügyminiszter lemondott képviselői mandátumáról (Békés-Csaba). Ezzel levonta konzekvenciáját annak az összeférhetetlenségi bejelentésnek, melyet Mándy Samu tett ellene a Házban a margitszigeti banküggyel kapcsolatban. — Skerlecz Iván báró, az uj horvát bán letette Bécsben esküjét a király kezébe. — Horvátországban kiírták a szábor választását. — 5. A képviselőház az ellenzék távollétében egy ülésben letárgyalta és megszavazta a jövő év első hat hónapjára szóló költségvetést. — Polónyi Géza kilépett a függetlenségi és 48-as pártból. — 6. Harkányi János báró kereskedelmi miniszter beterjesztette a képviselőházba az uj vasuti pragmatikát, amelyből a horvá-

tokkal történt megegyezés értelmében kimaradt a szolgálati nyelvre vonatkozó rendelkezés. Ghillány Imre báró földmivelésügyi miniszter törvényjavaslatot nyujtott be az ármentesítő társulatoknak adandó mintegy kilencedfél millió korona rendkívüli segítségről. Teleszky János pénzügyminiszter előterjesztést tett a vas-ércbányák megvételére nézve. — 7. Kolozsvártt függetlenségi nagygyűlés volt, melyen megalakították az erdélyi ellenzék szövetségét. — 9. A Forgalmi Banknak visszafizették az 1,400.000 koronát, amit annak idején a munkapárti pártkassza céljaira adott. A pénzt — bécsi jelentés szerint — Tisza István gróf és Héderváry Károly gróf együttesen adták össze. — 15. A képviselőház egy heti szünet után folytatta a sajtójavaslat tárgyalását. A vitát azután megszakították és elhatározták, hogy csak január 17-én folytatják. — 16. A képviselőház letárgyalta és elfogadta a bosnyák vasutak építéséről és az állami számvevőszék szervezetének módosításáról szóló törvényjavaslatokat. Az ellenzék távol maradt az üléstől. — Horvátországban megtörtént a képviselőválasztás, melyen a horvát-szerb koalició nagy többséget kapott; a szerb radikálisok nagy vereséget szenvedtek. — 19. A képviselőház ez évben utolsó érdemleges ülését tartotta, melyen megszavazott egy egész sereg sürgős törvényjavaslatot, köztük egyet, mely a külső kereskedelmi viszonyok rendezéséről szólt és egy másikat, amely a magyar-horvát pénzügyi egyezményre vonatkozott. — 20. A Ház formális ülést tartott s üléseit elnapolta január 12-ikéig. — 22. A békéscsabai kerületben, mely Kristóffy lemondásával üresedett meg, képviselővé választották a gazdapárti Beliczey Gézát. — 27. Az uj horvát országgyűlést királyi leirattal megnyitották. Az ellenzék akadékoskodása és botránya folytán az ülés húsz óra hosszat tartott s csak akkor tudták az elnökséget megválasztani. — 29. A főrendiház ülést tartott s elintézte a jövő félévi állami költségvetést. — 30. A király Lers Vilmos dr. államtitkári cimmel felruházott miniszteri tanácsost a kereskedelmi minisztérium valóságos államtitkárává nevezte ki. — 31. A horvát országgyűlés az ellenzék obstrukciója folytán ismét hajnali öt óráig húzódó ülést tartott.

1914.

Január. — 3. A horvát országgyűlés megszavazta a magyar-horvát pénzügyi provizóriumról szóló törvényjavaslatot. — 5. A miniszterelnök és a román nemzetiségi párt vezértagjai közt tárgyalás folyt valamelyes megegyezés dolgában. — A horvát országgyűlés megválasztotta a magyar országgyűlésbe delegált negyven és a főrendiházba küldött három tagját. — 12. A Ház újból összeült és folytatta a sajtóvitát. Az ülést Bakonyi Samu függetlenségi képviselő egészen kibeszélte. — Pestmegye állást foglalt a román párt vezéreivel folytatott tárgyalás ellen. Az E. M. K. E. is foglalkozott e tárgyalással és határozatban kimondta, hogy tiltakozik az ellen, hogy az erdélyi magyarság közművelődési birtokállománya még csak alku tárgyává is tétessék. — 13. A Ház folytatta a sajtóvitát. Az ülésen csak tiz ellenzéki képviselő jelent meg, akik közül hat szólalt föl (köztük Székely Ferenc volt igazságügyminiszter) és az ülés végén olyan zenebonát csapott, hogy Justh Gyulát, Zlinszky Istvánt, Fernbach Károlyt, Károlyi Mihály grófot, Lovászy Mártont és Beck Lajost a mentelmi bizottsághoz utasították. Még mielőtt a Ház erre vonatkozólag szavazott volna, az ellenzék fölkerekedett és kivonúlt a teremből. Tisza István gróf miniszterelnök azután hosszabb beszédet mondott, amelyben megemlékezett a románokkal való tárgyalásról és kijelentette, hogy nem azért bocsátkozott velük tárgyalásba, hogy paktáljon velük, hanem hogy nacionalista politikai programmjukat levegyék a napirendről. Legkevésbbé várt ezért szemrehányást Justh Gyulától és társaitól, akik annak idején tisztán

politikai célból szövetkeztek Vláddal és a legszélsőbb nemzetiségi izgatókkal. — Justh Gyula este egy nyilatkozatot adott ki, amelyben valótlanságnak mondotta azt az állítást, hogy ő valaha is paktált volna a román nemzetiségi túlzókkal. — A fővárosi szociálisták a sajtójavaslat ellen való tiltakozásképpen a mai napra nagy esti tüntetést terveztek a parlament előtt. Fölvonulást akartak oda rendezni a főkapitány megtiltó végzése ellenére is. A tüntetés azonban elmaradt, mert a nagy hidegben alig egypár száz munkás ment ki az utcára, de a parlament elé nem is jutott, hanem megelégedett azzal, hogy apró csoportokban bejárta a fő utvonalakat, abcugolva a kormányt és a sajtójavaslatot. A tüntetés teljes kudarccal végződött, aminek oka abban is rejlett, hogy az utcákat nagy rendőri és csendőri készültség szállotta meg s a munkásság nem hajlott a vezérek izgatására, hogy szálljon szembe a karhatalommal. — 14. A Ház nagy izgalom közt folytatta a sajtójavaslat tárgyalását. Még a napirend előtt föllállott Szász Pál előadó és referált a mentelmi bizottság előterjesztéséről a tegnapi zavargók dolgában. A Ház mindenben elfogadta a bizottság javaslatát s az illető képviselőket, köztük Justh Gyulát és Károlyi Mihály grófot 15—45 napra kizárta a Házból. Az elnök azután azokat a képviselőket, akiket a Ház kizárt, távozásra szólította föl. Ezek azonban a fölszólításnak nem engedelmeskedtek, mire az elnök öt percre fölfüggesztette az ülést. A miniszterek és a munkapárt kivonultak az ülésteremből, azután futólépésben besiettek a palotaőrök. A Ház egyik tisztviselője távozásra kérte föl az elnök rendeletére hivatkozva, a kizárt képviselőket. Ezek most sem engedelmeskedtek. Amint azonban egy-egy őrmester eléjük állott, nyomban kivonúltak. Mikor az elnök és a munkapárt ismét megjelent a teremben, az ellenzék aránylag elég nyugodtan viselkedett s a Ház áttérhetett a sajtójavaslatra. A vita háromnegyed egytől félhatig tartott. Azután Apponyi Albert gróf interpellált a románokkal folytatott tárgyalás dolgában. Tisza miniszterelnök nyomban válaszolt s a Ház a választ tudomásul vette. Pallavicini György őrgróf a Ház megsértett méltósága címén interpellált azért, hogy a Ház ujévi üdvözlését nem a Ház elnöksége, hanem a miniszterelnök juttatta el a trónörökösh öz. Tisza miniszterelnök azt válaszolta, hogy csak az elnök megtisztelő kérésének tett eleget, amikor az üdvözletet tolmácsolta, nincs azonban ellenvetése, ha a jövőben a Ház elnöke fejezi ki a szerencsekivánatokat. — 15. A parlamenti őrség ma ismét szerepelt a képviselőház ülésén, még pedig mindjárt az elején és eltávolította Eitner Zsigmondot, aki kitiltása mellett is megjelent az ülésen. Eitnert a Ház határozatával való szembehelyezkedése miatt újból a mentelmi bizottsághoz utasították. A Ház azután folytatta a sajtójavaslat tárgyalását. Közben a mentelmi bizottság ülést tartott s indítványához képest a Ház Eitnert további harminc napra kizárta. Az ülés végén kisorsolták a Farkas Pál összeférhetetlenségi ügyében ítélő bíróságot, melybe hat munkapárti, öt ellenzéki és egy pártonkívüli került. A zsüri Farkas Pál ügyében, akit egy italmérési jog kijárásáért jelentettek föl, nem talált összeférhetetlenséget. Az ítéletet egyhangúan hozták. — 16. A Ház sok zaj közt folytatta a sajtójavaslat tárgyalását. — 18. Tisza István gróf miniszterelnök Fiuméból, a Szent István dreadnought vizrebocsátásáról hazatérőben egy napot Zágrábban töltött, látogatást tett a bánnál, a száborban és a pártoknál. Nagyon szimpatikusan fogadták s általánosan az a vélemény alakúlt ki, hogy e látogatás, amilyenre eddig egy magyar miniszterelnök sem vállalkozott, előmozdítja a horvát-magyar megegyezés ügyét. — 20. A román nemzetiségi bizottság (komité) tagjai összegyültek Budapesten, hogy megvitassák a kiküldött hármas bizottságnak Tisza István gróf miniszterelnökkel történt eddigi tárgyalását. — 22. A sajtójavaslat általános vitája véget ért s a Ház a javaslatot izgalmas vita után, melyben az ellen-

zék is részt vett, általánosságban megszavazta. A részletes tárgyalást is nyomban megkezdték. — A román komité félbeszakította tanácskozását s a határozathozatalt elhalasztotta, mert bizonyos felvilágosításokat akar kérni a miniszterelnöktől. — 23. Iszonyu zaj és forrongás volt a Házban. Az ellenzék megbontott minden rendet s a renitencia álláspontjára helyezkedett. A többség viszont hideg elszántsággal helyeselt minden intézkedést, amit az elnök a tumultus elfojtására és a további tárgyalás lehetőségének biztosítására tett. A közvetetlen okot a forrongásra Tisza grófnak az a múlt ülésen tett megjegyzése adta, melyben azt mondotta Lukács László volt miniszterelnök a zalatnai háza ügyében, hogy ha ő valakivel szemben oly megbélyegző vádat emel, és azt bizonyítani nem tudja, elbújnék a becsületes emberek szeme elől. Désy Zoltán, akire a megjegyzés célzott, elhatározta, hogy először lovagias uton szerez Tiszától elégtételt, azután a Ház ülésén is követel elégtételt az elnöktől. Az ülésen először Apponyi szólalt föl s követelte Tisza rendreutasítását. Beöthy Pál elnök azt felelte, hogy Tisza szubjektiv fölfogását nyilvánította s nem utasítja rendre. Apponyi kijelentette, hogy ilyen körülmények közt ő nem tárgyal tovább s elment. Vele együtt kivonult az ellenzék nagy része, de csakhamar visszatért. Barabás Bélának a sajtójavaslathoz való hozzászólása kapcsán rettenetes vihart támasztott s a legkeresettebb szidalmakat zúdította a kormányra. A tárgyalás lehetetlenné vált. Ekkor fölállott Andrássy Gyula gróf s bár a Ház nem adta meg neki a szólás jogát, amely Székely Ferencé volt, Andrássy beszélni kezdett. Az elnök ismételten rendreutasította Andrássyt, aki azonban ügyet sem vetve rá, nyugodtan állt a helyén. Az elnök felfüggesztette az ülést s miután a többség távozott, bevonult a palotaőrség Horváth alezredes vezetésével, aki a zajongók közül először Ráth Endrét vezettette ki, azután Hédervári Lehelt, majd Fráter Lóránd. Az ülés ujból való megnyitása után Andrássy ujból fölállt, hogy folytassa beszédét. Az elnök figyelmeztette ujból, hogy nem beszélhet, Andrássy azonban folytatta beszédét. Az elnök erre ujból fölfüggesztette az ülést, a palotaőrség bevonult ismét Andrássy kivezetésére. Természetes, hogy ez óriás izgalom közt ment végbe. Amint a főterembiztos fölolvasta a kivezetendők névsorát, köztük Andrássy nevét, Andrássy két palotaőr kiséretében elhagyta a termet. Követték őt Haller István és Batthyány Pál gróf. A palotaőrség azután Zichy Aladár grófot is kivezette, mire az egész ellenzék kivonult. Távozása után a Ház letárgyalta és egynémely módosítással részleteiben is elfogadta a sajtójavaslatot. — 24. Tisza István gróf és Désy Zoltán lovagias ügyét jegyzőkönyvben intézték el, mely konstatálta, hogy Tisza gróf kritikájában Désy Zoltánt becsületében sérteni nem akarta, — 24. A Ház ülése nagyon csendes volt. A tegnapi ülésen való zajongás miatt több képviselőt kitiltottak. Andrássy Gyula grófot tíz ülésről zárták ki. A sajtójavaslatot harmadik olvasásban is megszavazták. Elfogadták azután a budapesti bíróságok személyzetének szaporításáról szóló javaslatot. — 28. A Ház nyolcórás ülésben letárgyalta és megszavazta az ujonclétszám újabb megállapításáról s az 1914. évi ujoncok megajánlásáról szóló törvényjavaslatokat. Az egész ellenzékből csak Polónyi Géza volt jelen az ülésen, amelyen beszédet is mondott. — Az ülés elején Harkányi kereskedelmi miniszter törvényjavaslatot terjesztett elő a hajóstársaságok állami segítése dolgában. A javaslat szerint ez a segítség évi 10,925.00 korona, melyből az Adriára 4,600.000, a Magyar-Horvát társaságra 2,775.000, a Magyar keleti tengerhajós társaságra 1,750.000 és a Magyar Folyam- és Tengerhajós-társaságra 1,800.000 korona esik. — 29. A képviselőház elfogadta az árvízkárosultak segítéséről és az állami vasgyárak vasércszükségletének biztosításáról szóló törvényjavaslatokat. — 31. A Ház ülésén Bethlen István gróf interpellációjára Tisza István gróf nyilatkozott Czernin gróf bukaresti osztrák és magyar követről. Az ülés

elején Sándor János belügyminiszter beterjesztette a választókerületek új beosztásáról szóló törvényjavaslatot. — A Dunántúli Közművelődési Egyesület ülésén Széll Kálmán beszédet mondott a román tárgyalásról.

Február. — 4. A magyar országgyülésre delegált horvát képviselők először jelentek meg a képviselőházban. A Ház megkezdte a vasúti szolgálati pragmatikáról szóló törvényjavaslat tárgyalását. A horvátok nyilatkozatot tettek, melyben kijelentik, hogy mivel a javaslatban a horvát álláspont is érvényesül, ők megszavazzák. Tisza beszéde után a Ház a javaslatot általánosságban és részleteiben is megszavazta. — 6. A miniszterelnöknek a románokkal való tárgyalása véget ért s a románok elhatározták, hogy összehívják a komitét, hogy a megegyezés kérdésében végleges határozatot hozzon. — 10. A képviselőház letárgyalta és megszavazta a váltójogi törvényjavaslatokat. — 11. A Házban Tisza István gróf Szcitovszky Béla interpellációjára a nyilvánosság elé tárta mindazt, amit az általa elrendelt és Vadász Lipót államtitkár által végzett vizsgálat a margitszigeti játékbank kijáróiról kiderített. Megállapította, hogy kijárások címén a bank 775.000 koronát jegyzett föl. Ez összegből 365.000 korona olyan, amit az ügylet résztvevői közt számoltak el, a többit, vagyis 505.000 koronát sajtókiadások címén könyvelték el. Minden lap kapott általányt. Két képviselő neve szerepel a vizsgálat listáján, Kristóffyé és Polónyi Dezsőé. Kristóffy lemondott, Polónyinak pedig ügyvédi működését érinti a dolog s nem lehet vizsgálat tárgya. A munkapárt két kültagja, Korniss Károly gróf és Horánszky Lajos kapott 50—50 ezer koronát, de olyan szolgálatokért, amit kijárásnak nem lehet mondani. Tolnay Lajosnak, a közmunkatanács elnökének egyik fia és veje részesült bizonyos anyagi előnyben. Tolnay Lajos lemondott állásáról. A miniszterelnök nagy elismeréssel szólt Tolnay érdemeiről, de kijelentette, hogy a lemondás elfogadását ajánlja a felségnek. Garancsy Mihálynak, a közmunkatanács alelnökének a sógora kapott 75 ezer koronát, de Garancsy erről nem tudott, ennélfogva Garancsyt védelmébe veszi. — 13. A Forgalmi Bank fiumei részvényesei az igazgatóság ellen hütlen kezelés címén büntető följelentést tettek a budapesti rendőrségen. A rendőrség megindította a vizsgálatot. — 17. Az ellenzék bevonult a képviselőházba, hogy jelen legyen a választókerületek új beosztásáról szóló törvényjavaslat tárgyalásán. Az ülés nyugodt volt. Ellenzéki és kormánypárti szónokok váltakozva fejtették ki nézetüket. Zavar egyáltalában nem volt. — A román nemzeti komité összeült Budapesten. — 18. A román komité határozatban kimondotta, hogy nem fogadhatja el a megegyezésre nézve a miniszterelnök javaslatait. — A budapesti királyi ügyészség a margitszigeti följelentés dolgában megtette indítványát. — 19. A képviselőház három óra hosszáig tartó izgalmas vita után elvetette az ellenzéknek az elnökség ellen irányuló bizalmatlansági indítványát s azután további három óra hosszáig tartó vita után úgy általánosságban, mint részleteiben megszavazta a választókerületek beosztásáról szóló törvényjavaslatot, amiáltal az új választótörvény befejeztetett. — 20. A Ház mai ülésén Bujanovics Gyula interpellációja kapcsán Tisza István gróf miniszterelnök részletesen nyilatkozott a román nemzetiségi párt vezéreivel folytatott tanácskozásairól. Kijelentette, hogy azokat az engedményeket, amelyeket igért, meg fogja adni, de nemcsak a románokkal, hanem valamennyi nemzetiséggel szemben. A miniszterelnök válaszát, melyből kitünt, hogy Tisza semmit sem paktált el a nemzetiségeknek, a Ház tárgyalásra tüzte ki. — 23. A hivatalos lap közölte, hogy a király Plósz Sándor titkos tanácsost, Tomasich Miklós volt horvát minisztert, Bujanovich Sándort, az O. M. G. E. elnökét, Pranger Józsefet, a jegybank volt vezérigazgatóját és Hatvany-Deutsch Béla nagyiparost a főrendiház tagjaivá nevezte ki. — 26. A király Vargha Gyula dr. miniszteri tanácsost, a Központi statisztikai hivatal igazgatóját a kereskedelmi minisztérium politikai államtitkárává

nevezte ki. — Plósz Sándor főrendiházi taggá való kinevezése folytán lemondott képviselői (lugosi) mandátumáról. — 27. A főrendiház megszavazta az esküdtszéki reformról szóló törvényjavaslatot. — 28. A főrendiház megszavazta a sajtójavaslatot és a választókerületek beosztását.

Március. — 5. A képviselőház az ellenzék részvétele mellett befejezte a hajóstársaságok szubvenciójáról szóló törvényjavaslat tárgyalását. — 6. A Rosenberg Gyula halálával megüresedett abrudbányai kerületben képviselővé választották a munkapárti Lónyay Istvánt. — A Ház ülésén napirendre került a miniszterelnök nyilatkozata a román tárgyalásról. Mihályi Tivadar a román képviselők nevében szólalt föl, aki fölolvasta a románok békepontjait. Tisza felelt és azzal végezte, hogy a románok politikai érvényesülését a magyar állam nemzeti egységének terén várja. Résztvett a vitában Apponyi Albert gróf is, aki nagy beszédet mondott. — 9. Lugoson képviselővé választották Nikolics Dánielt, az ottani munkapárt elnökét. — 11. A képviselőház ma már nemcsak a román tárgyalást vitatta meg, hanem az egész nemzetiségi kérdést és résztvettek a vitában a tótok is. — 19. A Házban folyó nemzetiségi vitát pár órára megszakította Teleszky János pénzügyminiszter, aki terjedelmes expozé kíséretében beterjesztette az 1914—1915. évi állami költségvetést. A budget összesen két milliárd és kétszáz millió koronát tesz ki. — 20. A nemzetiségi vita véget ért s a Ház a miniszterelnök nyilatkozatát tudomásul vette. — 28. A hivatalos lapban kihirdették az új sajtótörvényt. — 23. Károlyi Mihály gróf Amerikába utazott, hogy az amerikai magyarságot szervezze a függetlenségi párt számára. — 31. Az Országos Törvénytárban közzétették a képviselőválasztókerületekről szóló törvényt s a belügyminiszter egy rendeletben közzétette a kerületek részletes beosztását. Budapestet 22 kerületre osztották.

Április. — 2. A főrendiház letárgyalta és elfogadta a tengerhajós társaságok állami segítéséről, a bosnyák vasútak építéséről és a tengerparti területek kisajátításáról szóló törvényjavaslatokat. — 5. Károlyi Mihály gróf Amerikába érkezett s táviratban jelentette Apponyi grófnak, hogy nagyszerűen fogadták. — 21. A képviselőház a húsvéti ünnepek után első ülését tartotta, melyen fölolvasták a királyi kéziratot a harmadik ülésszak berekesztéséről és a negyedik megnyitásáról. E célból ülést tartott a főrendiház is. — A munkapárt utolsó értekezletét tartotta a Lloyd-épületben. — 22. A képviselőház negyedik ülésszaka megnyílt. Alelnökökké választották Szász Károlyt és Simontsits Elemért, háznaggyá újra Angyal Józsefet. A Ház azután elhatározta, hogy ezentúl délelőtt tíz órától délután kettőig és négy órától este nyolcig tárgyal. — A főrendiház megválasztotta a delegátusokat is. — 23. A képviselőház az ellenzék távollétében megkezdte az 1914—1915. évi költségvetés tárgyalását s általánosságban megszavazta. — Károlyi Mihály gróf Amerikából hazaérkezett. — 24. A képviselőház megválasztotta a delegáció tagjait s áttért azután a költségvetés részleteinek tárgyalására. — 30. A függetlenségi képviselők Pétervárra tervezett útjukról lemondottak.

Május. — 2. A képviselőház az ellenzék távollétében folytatta a költségvetés tárgyalását. — 7. Kassán képviselővé választották Vargha Gyula kereskedelmi államtitkárt. Nagykikindán szintén a munkapárti jelölt, Tabakovics József győzött nagy többséggel. — 14. A képviselőház az ellenzék távollétében befejezte a költségvetés tárgyalását s a budgetet megszavazta. Pop Csicsó román nemzetiségi képviselő a románok úgynevezett sérelmeiről beszélt. Beszédére Tisza gróf válaszolt. — 15. A képviselőház az ellenzék távollétében letárgyalta a választókerületek beosztásáról szóló belügyminiszteri rendeletet s megszavazta az appropriációs törvényt, továbbá elintézte a községi és körorvosok országos nyugdíjintézetének létesítéséről szóló belügyminiszteri jelentést. — 21. A főrendiház hosszú és élénk vita után általánosságban és részleteiben is elfogadta a költségvetést. — 28. A függetlenségi és 48-as párt Kossuth

Ferenc halálával új elnökévé választotta Károlyi Mihály grófot.

Június. — 5. A képviselőház újra összeült. Balogh Jenő igazságügyminiszter négy törvényjavaslatot terjesztett elő, nevezetesen a becsület védelméről, a hatóságok büntetőjogi védelméről, a polgári perrendtartás életbeléptetéséről és végül a kölcsönös végrehajtási jogsegítésre vonatkozó, Ausztriával kötött szerződés becikkelyezéséről szóló törvényjavaslatokat. — Jankovich Béla kultuszminiszter törvényjavaslatot nyujtott be a nem állami tanárok, felső nép- és polgári iskolai, valamint gyógypedagógiai tanítók s özvegyeik és árváik ellátásáról. — 6. Budapesten megalakult az Országos Polgári Radikális Párt. — 7. A kolozsvári munkapárt köravató ünnepén megjelent Tisza István gróf miniszterelnök is és nagy beszédet mondott. — Nagyilondán román népgyülés volt a román nemzetiségi képviselők jelenlétében, mely hangoztatta, hogy román kulturális szempontból egy és ugyanazon népnek érzi magát az összes és bárhol lakó románokkal. — 12. A képviselőház ülésén Sándor János belügyminiszter beterjesztette a közigazgatás államosítására vonatkozó három törvényjavaslatot. Az első a vármegyei alkalmazottak kinevezéséről szól, a második a vármegyei közigazgatási alkalmazottak személyi és szolgálati viszonyairól, a harmadik pedig a vármegyei közigazgatásról intézkedik. Az ellenzék nem volt jelen. — Cegléden, amelynek mandátuma Kossuth Ferenc halálával gazdátlanná lett, Károlyi Mihály grófot jelölték, aki elmondotta programmbeszédét. — 16. A képviselőház az ellenzék távollétében elfogadta az ügyvédjelöltekről, illetve az igazságügyi szervezetek módosításáról, azután a polgári perrendtartás életbeléptetésének elhalasztásáról szóló törvényjavaslatokat. — Teleszky pénzügyminiszter törvényjavaslatot adott be a törvénykezési illetékek fölemeléséről és a szeszadóról szóló törvény módosításáról. — A becsület védelméről szóló javaslatot a Ház vita nélkül elfogadta. — 17. Az ellenzék megjelent a Házban a hatóság büntetőjogi védelméről szóló törvényjavaslat tárgyalására, de csak a saját szónokait, Bakonyi Samut és Polónyi Dezsőt hallgatta meg. A Ház a javaslatot elfogadta. — 18. A Házban Harkányi kereskedelmi miniszter törvényjavaslatot terjesztett be a kőrös—belovár—verőce—barcsi h. é. vasútról. A Ház június 30-ig elnapolta üléseit. — 22. Cegléden egyhanguan képviselővé választották Károlyi Mihály grófot. — 30. A képviselőház mai ülését a Szerajevóban meggyilkolt trónörökös-pár emlékezetének szentelte, éppúgy a főrendiház is.

II. Egyéb események.

1913.

Julius. — 1. A király Bécsből nyári üdülésre Ischlbe utazott. — 2. A hivatalos lap királyi kéziratot közölt, mely Náray Szabó Sándor dr. kultuszminiszteri államtitkárt szolgálatainak elismerése mellett nyugdíjazza. — 4. Budapesten megalakult az Országos Népművelődési Egyesület s elnökévé Rákosi Jenőt választotta. — 7. A hivatalos lap közölte Perényi Zsigmond bárónak belügyminiszteri államtitkárrá történt kinevezését. — A Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület Szegeden évi rendes közgyülését tartotta. — 9. Némethy Károly belügyi államtitkárnak a király a Ferenc József-rend nagykeresztjét adományozta. — 12. A belügyminiszter rendeletet adott ki, amelyhez megfelelő meghatalmazások kíséretében a fiumei kormányzóra ruházta át a juniusban fölosztandó rappresentanza és a sztrájkoló községi állandó bizottság hatáskörét. — A Magyarországi Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete évi közgyülését tartotta Győrött. — 15. A király Tisza Istvánné grófnénak, a miniszterelnök feleségének az I. osztályu Erzsébet-rendet adományozta. — 16. Esztergomban rendőrkutya-versenyt rendezett az Országos rendőr- és védő-kutyaegyesület, mely Eszter-

gomban alakult meg. — 18. A községi és körjegyzők országos egyesülete nagy küldöttséggel tisztelgett Tisza István miniszterelnöknél és Sándor János belügyminiszternél. — 28. A Magyar Nemzet című napilap harminckét éves fönnállása után megszünt. Utolsó szerkesztője Lándor Tivadar volt.

Augusztus. — 6. A gyorsírók budapesti nemzetközi kongresszusa alkalmából az Iparművészeti Múzeumban gyorsíró-kiállítást rendeztek. — 7. Budapesten a régi képviselőház nagytermében megkezdte tanácskozását a nemzetközi gyorsíró-kongresszus. — 9. A király Szentkereszthy Zsigmond bárónak, a nagyváradi ítélőtábla elnökének nyugdíjazása alkalmából a titkos tanácsosi méltóságot adományozta. — 12. Sárosmegye közönsége nagy ünnepséggel ülte meg a héthársi templomnak, hazánk történeti szempontból és műbecsét tekintve is, egyik nevezetességének négyszázéves jubileumát. — 15. A pancsovai lövészegyesület nagy ünnep keretében ünnepelte meg fönnállásának századik évfordulóját. — A Magyar Országos Céllövő Szövetség Sopronban ötödik, országos versenyét rendezte. — 18. Zágrábban merényletet követtek el Skerlecz Iván báró, királyi biztos ellen. Egy Tojcsics István nevü mázolósegéd revolverrel rálőtt az utcán a királyi biztosra, akinek a golyó átfurta a balkarját. A merénylőt elfogták. Azt vallotta, hogy Amerikában biztatták föl, hogy ölje meg a királyi biztost. — A király udvari orvosának Kerzl dr.-nak a titkos tanácsosi méltóságot adományozta. — 20. Az idei Szent István-díjat, mely a 25-ik volt, Mautner V.-nek Bartek nevü lova nyerte meg. — 25. Előpatakon nyolcadik nagygyűlését tartotta a székely-társaságok szövetsége. — 31. Teplic-fürdőn leleplezték azt az emléktáblát, amelyet Napoleon hadainak veresége után a két császár találkozásának emlékére állítottak.

Szeptember. — 2. A hivatalos lap közölte, hogy a király sédeni Ambrózy István báró nagybirtokosnak, továbbá Ambrózy Lajos és Ambrózy Gyula bárónak, valamint törvényes utódaiknak a magyar grófi méltóságot adományozta. — 5. Bogdanovics Lucián, karlócai szerb patriarka, Gastein-fürdőben, ahová üdülni ment, eltünt. (Hetek mulva megtalálták holttestét az Ache-patakban.) — 6. Sándor János, belügyminiszter a törvényhatóságokat rendeletben értesítette a községi és körorvosok nyugdíjintézetének létesítéséről s egyuttal szétküldötte az orvosok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló szabályrendeletet is. — 8. A Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület évi közgyülését tartotta Pöstyénben. — 11. A király idősebb Neumann Adolfnak, végvári Neumann Dánielnek és ifjabb Neumann Adolfnak, valamint törvényes utódaiknak a közgazdaság terén szerzett érdemeik elismeréséül a magyar bárói méltóságot adományozta. — 20. A magyarországi szociáldemokrata-párt Budapesten megtartotta a tavaszról elmaradt kongresszusát. — 25. Arad város kulturpalotáját nagy ünnepséggel fölavatták. Az ünnepen Rákosi Jenő beszédet mondott az aradi vértanukról. — 27. Gasteinban ma találták meg az Ache-patak vizében Bogdanovics patriarka holttestét, amely már fölboszlásnak indult. — 31. Bogdanovics patriarka holttestét hazahozták Karlócára. — A községi és körjegyzők országos egyesülete Budapesten közgyülését tartotta s megvitatta a fizetésrendezésről szóló törvényjavaslatot.

Október. — 3. A fiumei kormányzósági épület ellen bombamerényletet követtek el. A bombát az épülethez csatolt irattár ablakában helyezték el. A robbanás éjfél felé történt s ereje bezúzta a kormányzóság ablakait, falakat döntött össze s az irattár sok aktáját megsemmisítette. — 4. Sándor János belügyminiszter két körrendeletet adott ki, egyet a gyülekezési jog egységes szabályozása, egyet pedig a választójog büntetőjogi védelméről szóló törvény végrehajtása tárgyában. — 6. Temesvárott együttes kongresszust tartott a Bírák és Ügyészek Országos Egyesülete, az Országos Ügyvédszövetség s az Ügyvédjelöltek Országos Egyesülete. — 14. Az Asztra román közművelődési egyesület évi közgyülését tartotta Szászvároson. — 20. Az állami tisztviselők negyedik országos kongresszusukat tartották Győrött. Ta-

nácskozásuk legfőbb tárgya a szolgálati pragmatika volt. — 25. A zágrábi bíróság Dojcsics Istvánt, Skerlecz Iván báró királyi biztos merénylőjét tizenhat évi súlyos börtönre ítélte. — 29. Nyolcvankilenc törvényhatósági és rendezett tanácsu város kiküldöttei Nagyváradon nagygyűlést tartottak, melyen főként a városok hitelügyével és az erdélyi földgáz kihasználásának kérdésével foglalkoztak. — Besztercebányán a Madách-társaság ünnepet rendezett Bőhm Károly emlékezetére s ez alkalommal leleplezte a Bőhm szülőházára illesztett emléktáblát, Wünsch Róbert szobrász alkotását.

November. — 2. Bogdanovics Lucián patriarkát nagy gyászpompával eltemették Karlócán. — 8. A budapesti törvényszék egy Bravura Miklós nevű orosz embert három évi államfogházra és Velősy Lipót volt közjegyzői irnokot négy évi államfogházra ítélte kémkedésért. — 10. A Magyar Jogász-egyesület harmincegyedik évi közgyűlését tartotta Budapesten. — 17. Budapest székesfőváros egyesítésének negyvenéves fordulóját ünnepelték a Vigadó nagytermében. — 24. Kossuth Ferenc eljegyezte özvegy Benyovszky Sándorné grófnét, született Kvassay Máriát. — 29. Komáromban fölavatták a kulturpalotát.

December. — 7. A belügyminiszter két körrendeletet adott ki a kivándorlás okai és szabályozása dolgában. — 8. Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Kolozsvárott közgyűlését tartotta. — A Magyarországi Nőegyesületek Országos Szövetsége Szombathelyen rendes közgyűlését tartotta. — A Katolikus Népszövetség Eperjesen közgyűlését tartotta. — 13. A király Pranger Józsefet, az Osztrák és Magyar Bank főtitkárát a főrendiház tagjává nevezte ki. — 29. Az aradmegyei Kürtösön Mladin Miklós vendéglős revolverrel merényletet követett el Hámory László dr. országgyűlési képviselő ellen, aki megsebesülit. — 28. A máramarosszigeti törvényszék megkezdte a rutén lázítók bűnpörének a tárgyalását. A fővádlott Kabalyuk Sándor lelkész volt, aki társaival az orosz vallásra akarta téríteni a ruténeket.

1914.

Január. — 5. A Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület Szegeden évi közgyűlését tartotta. — 6. A király Horvay Lajos dr. képviselő, műegyetemi tanárt kultuszminiszteri politikai államtitkárrá és Klebelsberg Kunó gróf közigazgatási bírót adminisztratív államtitkárrá nevezte ki. Benedek Sándor államtitkár a közigazgatási bíróság másodelnöke lett. — 10. Budapesten a Margit-rakodóparton egy utazókosárban női holttestet találtak, amelyről kiderült később, hogy Turcsán Emiliáé, egy az orfeumi világban Mágnás Elza néven ismert nőé, akit a szobalánya, Kóbori Róza és ennek a szeretője, Nick Gusztáv gyilkoltak meg. — 12. Kossuth Ferenc, aki nagy beteg volt, megesküdött özv. Benyovszky Sándorné grófné, született Kvassay Máriával. — 18. Budapesten megalakult a Magyar Vivó Szövetség s elnökévé választotta Beöthy Pált, a képviselőház elnökét. — 21. Az Országos Klub évi közgyűlését tartotta Dessewffy Aurél gróf elnöklésével. — 22. A Szentmargitszigeti Gyógyító-fürdő Részvénytársaság részvényesei Korniss Károly gróf elnöklésével viharos közgyűlést tartottak, amelyen a fölszámolásra nézve beadott javaslatot elvetették. — 25. A Nemzeti Kaszinó és az Országos Kaszinó évi közgyűlésüket tartották.

Február. — 2. A Nemzeti Kaszinó Széchenyi-lakomáján az emlékbeszédet Wekerle Sándor mondotta. — 3. A budapesti Lánchíd átalakítását megkezdték. — 5. A máramarosszigeti rutén pör tárgyalása során kihallgatták Bobrinszki Vladimir orosz grófot, aki Budapesten keresztül utazott Máramarosszigetre, hogy a vádlottak érdekében vallomást tegyen. — 16. A keresztény szociálista-párt orsz. nagygyűlését tartotta Budapesten. — 21. A király Wieland Artur főispánnak és törvényes utódainak a bárói méltóságot adományozta. — 23. Debrecenben bombamerényletet követtek

el a kereskedelmi és iparkamara palotájában lakó hajdudorogi görög katolikus püspök ellen. A bomba, melyet Cernovicból küldtek egy állítólag kegyszereket tartalmazó csomagban, a csomag fölbontása közben robbant föl s darabokra tépte Jaczkovics Mihály püspöki vikáriust, Slepkovszky János dr. püspöki titkárt és Csatth Sándor dr. ügyvédet, a püspök jogtanácsosát, aki történetesen éppen ott időzött. A püspöknek, aki a szomszéd szobában volt, nem történt komolyabb baja; megsebesült azonban súlyosan Kriskó Elek püspöki levéltáros és Dávid Miklós joghallgató. — 25. A debreceni bombamerénylők után Cernovitzban megindított vizsgálat kiderítette, hogy a bombát a póstán két romániai ember: Mandaseszku Szilvió és Avram Tódor adták föl. Később megállapították azt is, hogy a merénylőknek nem ez az igazi nevük.

Március. — 1. A debreceni bombamerénylők dolgában Bukarestben megindított vizsgálat kiderítette, hogy Mandaseszku és Avram bukaresti lakosok, de nem ők követték el a merényletet, hanem Katarau Ilie és Kirikov Timov oroszországi oláhok, akiknek Mandaseszku és Avram csak az útleveleiket adták át. Katarau és Kirilov azonban megszöktek Bukarestből, még mielőtt a rendőrség elfoghatta volna őket. Mandaseszkut és Avramot mindamellett letartóztatták. — 2. A fiumei kormányzósági palota kertjében bombarobbanás történt. A bombát éjjel dobták a palota felé. A robbanás kárt nem okozott. — Vay Gábor gróf főrend és Horváth Péter alezredes, a parlamenti palotaőrség parancsoka közt lovagias ügy támadt Vaynak a parlamenti őrségre tett megjegyzései miatt, amelyekben a palotaőrség tisztikara sértést látott és sorsolás útján Horváth alezredest bízták meg azzal, hogy Vay gróftól elégtételt kérjen. Ebből az ügyből egy egész csomó lovagias ügy támadt. — 2. A budapesti ügyvédi kamara tisztujító közgyülését tartotta. — 3. A máramarosszigeti törvényszék meghozta ítéletét a rutén izgatók pörében. Kabalyuk Sándort (Alexi atyát) ötödfél esztendei államfogházra, Vorobcsuk Györgyöt másfélévi, Palkaminczi Mihályt két évi és három hónapi, Petrokoi Demetert harmadfélévi és Bocsák Illést szintén harmadfélévi államfogházra ítélték. A többi vádlott kisebb büntetést kapott. Az ötvenöt vádlottból csak huszonhármat mentettek föl. — 7. A király Vest Ede lovagnak, a temesvári kereskedelmi és iparkamara elnökének és törvényes utódainak a bárói méltóságot adományozta. — 10. Minthogy a Vay-Horváth-ügy még nem nyert elintézést s Vay segédeinek nyilatkozatai kapcsán egész szövevény keletkezett s minthogy az első elintézetlen ügy kapcsán több törzstiszt sem intézhette el újabb lovagias ügyét Beniczky Ödönnel és Zlinszky Istvánnal, a budapesti hadtestparancsnok elhatározta, hogy mivel Beniczky és Zlinszky tagjai az Országos kaszinónak, a kaszinóból való kilépésre kényszeríti mindazokat a tiszteket, akik ennek a társaskörnek a tagjai, abban az esetben, ha Beniczky és Zlinszky a kaszinó tagjai maradnak továbbra is. — 13. Az Országos kaszinó választmánya azt a véleményét fejezte ki, hogy bár jogosnak ismeri el a tiszteknek azt a kívánságát, hogy aki sért, azért elégtételt tartozik adni, mindamellett Beniczkyt és Zlinszkyt nem zárhatja ki tagjai sorából. Emiatt a katonatisztek kezdtek tömegesen kilépni a kaszinóból. — 19. A Szent István Társulat hatvanadik évi közgyülését tartotta. — 20. Szekfü Gyula dr. fiatal históríkus könyvet írt Rákóczi Ferencről, amely ellen, minthogy a nagy fejedelem emlékét lekicsinyítette, nagy mozgalom indult meg országszerte. A könyv az Akadémia kiadásában jelent meg. — 30. Szekfü könyve foglalkoztatta az Akadémiát, mely ülést tartott és kimondotta, hogy Rákóczi meggyalázásáról a könyvben nincs szó. Az Akadémia mint kiadó viseli a felelősséget a könyvért, de nem azonosítja magát tartalmának minden részével. — Az Otthon írók és hirlapírók köre évi közgyülését tartotta.

Április. — 1. A budapesti törvényszék vádtanácsa a margitszigeti játékbank kijárása körül támadt bünpörben megszüntette az ügyészségnek azt a határozatát, amely vizs-

gálatot rendel el ifjabb Tolnay Lajos, Morvay István, Mezey Gyula és Radanovics ellen. — 2. A király Rosenberg A. Oszkár bankárnak, a Rosenberg A. O. páris-londoni bankház főnökének a közgazdaság terén szerzett érdemei elismeréséül a magyar bárói méltóságot adományozta. — 13. Az esküdtbírósági eljárás módosításáról szóló 1914. évi XIII. törvénycikk életbelépett. — 15. Pankhurst Szilvia angol szüffrazsett Budapestre érkezett s a Vigadóban előadást tartott. — 17. A magyar balneologusok 21. évi kongresszusukat tartották Budapesten. — 20. A király a schönbrunni kastélyban légcsőhurutban megbetegedett. — Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület évi közgyűlését tartotta Kolozsvárott. — 22. A király Nikolics Vladimir dr. országgyűlési és szábori képviselőnek a magyar bárói méltóságot adományozta. — 23. A király Zanella Rikárdnak fiumei polgármesterré való választását nem erősítette meg. — A szatmári törvényszék megkezdte az oláh zendülők bűnpörének a tárgyalását, akik 1913 elején a magyar görög katolikus püspökség vikáriusát inzultálták s valóságos lázadást szítottak ellene. A főbujtogató Marosán György kismajtényi román pap volt.

Május. — 2. A fiumei rappresentanza Corossac Ferenc első alpolgármestert podesztává választotta. — 7. Budapesten megtartották a gyermeknapot. — Nagyváradon gyermekvédelmi tanácskozás volt. — 13. Budapest közgyűlése megszavazta a Kossuth Lajos-utcai villámost, illetőleg hozzájárult ahhoz, hogy a Közúti vasút megépíthesse a vasútat. — 19. Tisza István gróf miniszterelnök és Rakovszky István kardpárbajt vivtak, mely Rakovszky megsebesülésével végződött. — 20. A Magyar Vöröskereszt Egyesület évi közgyűlését tartotta Ferenc Szalvátor kir. herceg védőhelyettes jelenlétében. — 25. Szmrecsányi György országgyűlési képviselő és Tersztyánszky Károly budapesti hadtestparancsnok kardpárbajt vivtak, amelyben a hadtestparancsnok sebesült meg. — 29. A budapesti büntetőtörvényszék Kóbori Rózsit és Nick Gusztávot, Turcsán Elza gyilkosait életfogytig tartó fegyházra ítélte.

Június. — 1. Magyarország szemorvosainak egyesülete évi közgyűlését tartotta Budapesten. — 6. A budapesti gyógyszerészsegédek sztrájkba léptek, mert egyik főkövetelésüket, a nyolc órai zárást a tulajdonosok nem akarták teljesíteni. — 7. A Zsófia Országos Gyermek-Szanatórium Egyesület ötödik évi közgyűlését tartotta Pozsonyban. — 12. A budapesti gyógyszerészsegédek sztrájkja véget ért a segédek és a tulajdonosok megegyezésével. — 13. A király Corossac Ferencnek fiumei podesztává történt megválasztását jóváhagyta. — 15. Törökkanizsán szobrot emeltek Tallián Emil főszolgabíró emlékére. — 28. Ferenc Ferdinánd kir. herceg és felesége, Hohenberg Zsófia hercegnő Szerajevóban gyilkos merényletnek áldozatául estek. A trónörökös-pár Ilidzséből, ahol a boszniai hadgyakorlatok alatt lakott, a hadgyakorlat lefuvása után Szerajevóba érkezett s miközben automobilon a városházára hajtatott, egy Cabrinovics nevü szerb diák bombát dobott a kir. herceg autójára. A bomba fölrobbant, de szilánkjai csak a trónörökös szárnysegédjét, Merizzi alezredest sértették meg. A trónörökös-pár tovább ment a városházára s onnan a küldöttségek fogadása után a kórházba akart hajtatni Merizzi alezredes látogatására. Amikor autójuk egy szűk utcába fordult, egy Princip nevű szerb diák közvetetlen közelről browningból két lövést tett a trónörökös-párra. Az autó visszafordult a városházára, de a trónörökös útközben meghalt s néhány perc múlva a felesége is. A vizsgálat kideritette, hogy a gyilkosság egy nagyszerb összeesküvés műve volt; a diákok csak eszközei voltak ennek az összeesküvésnek, amelynek szálai Belgrádba vezettek. A merénylők, akik összesen tizen voltak, Szerbiában kapták a bombákat és a revolvereket, kaptak sok pénzt. Vallomásuk nagyon terhelő volt a belgrádi Narodna Obranara, amelynek elnöke Pribicsevics Milán vezérkari őrnagy volt. A merénylők bevallották, hogy a bombák a kragujeváci szerb ál-

lami bombagyárból valók. (A vizsgálat ez adatai alapján a monarkia július 23-án ultimátumos jegyzéket intézett a szerb kormányhoz, amelynek elégtelen válasza következtében támadt először az osztrák-magyar-szerb háború s nyomában a nagy, európai háború.)

Magyar-osztrák közösügyek.

1913.

Szeptember. — 5. A király Szápáry Frigyes gróf külügyi osztályfőnököt pétervári nagykövetté nevezte ki Thurn-Valsassina gróf helyébe. — 20. Krobatin lovag közös hadügyminiszter Geszten meglátogatta Tisza István gróf miniszterelnököt. A találkozáson ott volt Hazai honvédelmi miniszter is.

Október. — 3. Bécsben közös miniszteri értekezlet volt, mely a katonai reformokkal foglalkozott s a balkáni háború folytán ránk hárult katonai intézkedések költségét 435 millió koronában szabta meg. — 13. A magyar és az osztrák kormány között teljes megegyezés jött létre a katonai szervezet újabb reformja ügyében. — 14. A kormány közzétette hivatalosan, hogy az ujonclétszámemeléssel az új kontingens 31.300 emberből fog állani, ebből 18.000 jut a közös hadseregre és haditengerészetre, 6000 a honvédségre és 7300 az osztrák Landwehrre.

November. — 6. Giessl Vladimir báró altábornagyot, a monarkia cetinjei követét belgrádi követté nevezték ki Ugron István helyébe, akit a külügyminisztériumba rendeltek be. Cetinjei követ Ottó Ede rendkívüli követ lett. — 10. Bécsben közös miniszteri értekezlet volt a delegációk összehívása tárgyában. — 18. Bécsben összeültek a delegációk. A magyar delegáció elnökévé Láng Lajos bárót, alelnökévé Zichy Ágost grófot választotta meg. Az osztrák delegáció elnöke lett Leo dr., alelnöke Sylva-Tarrucca gróf. A magyar delegációval együtt a parlamenti őrség is Bécsbe ment. — 19. A király a Hofburgban trónbeszéddel megnyitotta a delegációkat. — A magyar külügyi albizottságban Berchtold gróf külügyminiszter elmondotta expozéját. — 21. A képviselőházból kitiltott magyar képviselőket nem engedték be a delegáció ülésére kitiltásuk idejének lejárta előtt. — A magyar külügyi albizottságban az ellenzék részéről Hadik János gróf és Károlyi Mihály gróf szólaltak föl a parlamenti őrség alkalmazása ellen. — 25. A magyar ellenzék teljes ülésre hivatta össze a delegációt. A munkapárti delegátusok nem mentek el az ülésre, amelyet határozatképtelenség miatt mindjárt föl is oszlattak.

December. — 1. A magyar delegáció teljes ülést tartott, hogy megvitassa a parlamenti őrségnek a delegációba való kirendelését. Hosszas vita után, melyben új argumentum nem merült föl, a többség is, az ellenzék is fönntartotta a maga álláspontját. — 2. A magyar delegáció tengerészeti albizottsága előtt Haus tengernagy, tengerészeti parancsnok kifejtette programmját. — 9. A delegációk folytatták tanácskozásaikat. A magyar delegáció plenáris ülésén élénk külpolitikai vita indult meg. — 15. Bécsben közös miniszteri értekezlet volt, melyen elfogadták Haus tengernagy, tengerészeti parancsnok programmját. — 18. A magyar delegáció befejezte munkásságát: az 1914. év első felére vonatkozó közös költségvetési előterjesztés minden tételét megszavazta. — 27. A delegációk teljesen befejezték munkájukat. A magyar delegáció záróülését tartotta.

1914.

Február. — 16. A király Berchtold gróf közös külügyminiszternek a Szent István-rend nagykeresztjét adta.

Március. — 25. A király Mandics Nikola dr.-t Bosznia és Hercegovina tartományi főnökhelyettesévé nevezte ki, Rohonyi Gyula titkos

tanácsos helyébe, aki az újonnan szervezett bosznia-hercegovinai tartományi számvevő-kamara elnöke lett.

Április. — 28. A delegációk összeültek Budapesten. A magyar delegáció elnöke lett Zichy Ágost gróf, alelnöke Beöthy László, az osztrák delegációé Sylva Terrucca gróf, alelnöke Leo dr. — A külügyminiszter a delegátusok elé terjesztette az 1914—15. évi költségvetést és szétosztotta a Vörös könyvet, amely a balkáni háborúra vonatkozó diplomáciai ügyiratokat foglalta magában. — 29. A királyi várpalotában Ferenc Ferdinánd kir. herceg ünnepiesen fogadta a delegációkat s a király nevében beszéddel megnyitotta a delegációk ülésezését. — Az osztrák külügyi albizottságban Berchtold gróf elmondotta expozéját. — 30. Krobatin hadügyminiszter a magyar delegáció hadügyi albizottságában elmondotta expozéját.

Május. — 7. A magyar delegáció hadügyi albizottsága megszavazta a hadügyi költségvetést. Az ülésen az ellenzéknek csak főrendi delegátusai jelentek meg. — 12. A magyar delegáció külügyi bizottságában Károlyi Mihály gróf interpellációjára Berchtold gróf külügyminiszter részletesen nyilatkozott a balkáni kérdésekről. — 18. A magyar delegáció első teljes ülését tartotta, melyen a hadügyi költségvetést tárgyalta. Az ülésen Telegdy József meginterpellálta a külügyminisztert ama sérelem dolgában, amely Mangra Vazul magyar országgyűlési képviselőt Bukarestben érte, ahol inzultálták. A külügyminiszter azt felelte, hogy utasította Czernin gróf bukaresti követet, hogy tegye szóvá a dolgot a román kormánynál s a román kormány megigérte, hogy megvizsgálja a dolgot s a tényállás szerint eljárást indít a tettesek ellen. — 29. Mind az osztrák, mind a magyar delegáció befejezte tanácskozását.

Külföld.

1913.

EURÓPA. — **Ausztria:** Július 26. Császári pátens jelent meg, amely a cseh tartománygyűlést föloszlatta. Egy másik pátens fölfüggesztette a cseh autonómiát s kormányzó-bizottságot nevezett ki az ügyek intézésére. — Október 18. A Canadian Pacific hajósvállalat bécsi irodáját és harminckilenc ausztriai fióküzletét bezárták, mert kiderült, hogy a társaság visszaéléseket követett el a kivándorlók csábítása által. — 22. A kormány a képviselőházban beterjesztette az 1914. év első felére szóló költségvetést, mely 69.741 korona fölösleget tüntetett föl. — December 10. A képviselőházban a rutén képviselők nagy botrányt rendeztek a kormány ellen való tüntetésképpen. — 13. A lengyel néppártban viszálykodás tört ki. A párt kizárta tagjai sorából Dlugosz lengyel minisztert, aki a párt elnökét, Stapinszkit azzal vádolta meg, hogy megvesztegettette magát és különböző címeken pénzt fogadott el. — 20. A képviselőházban nagy botrány támadt a Dlugosz—Stapinszki-ügy miatt. — 22. Dlugosz lengyel miniszter beadta lemondását. — **Németország:** Augusztus 5. A berlini katonai törvényszék ítéletet mondott ama katonatisztek és tűzmesterek bűnügyében, akik ellen Liebknecht képviselőnek a birodalmi gyűlésen a Krupp-ágyúgyár gyanús hírszerző-manipulációja miatt mondott heves támadása kapcsán a vizsgálatot megindították. A vádlottak aránylag kis büntetés árán menekedtek, a legnagyobb büntetést, félévi fogházat, Pfeiffer főhadbiztos, a hadügyminisztérium hadbiztossági osztályának titkára kapta. — Augusztus 25. A bajor Kelheim városban a németek megünnepelték annak az eseménynek a százéves fordulóját, hogy lerázták I. Napoleon igáját. — Szeptember 15. Jénában megnyílt a szociáldemokrata-párt kongresszusa. — Október 18. Egész Németországban megünnepelték a lipcsei csata századik évfordulóját s Lipcsében fölavatták a népek csatájának hatalmas emlékművét. — Október 27. Braunschweigban összehívták a rendkívüli országgyűlést, hogy előkészítse az

uralkodásban elkövetkező változást. — 28. A braunschweigi országgyűlésen fölolvasták a kumberlandi hercegnek a trónhoz való jogáról szóló lemondólevelét. — A herceg a trónra vonatkozó jogait fiára, Ernő Ágost hercegre ruházta át. — 29. Ernő Ágost herceg, aki Vilmos császár leányát, Viktória Lujzát vette feleségül, elfoglalta a braunschweigi trónt. — 30. A bajor képviselőház elfogadta a kormány javaslatát, mely megváltoztatja a bajor királyság alkotmányát, megszünteti a régensséget és az ország trónjára a beteg Ottó helyébe az eddigi régenst, Lajos herceget ülteti. — — November 4. A bajor birodalmi tanácsosok kamarája egyhangulag hozzájárult a régensség megszüntetéséhez. — 5. Lajos bajor régensherceg proklamációt adott ki, melyben közli, hogy a régensség megszünt s a trónt ő foglalja el III. Lajos néven. — 12. III. Lajos bajor király elfoglalta a trónt. — November 29. Zabern elszászi városkában egy Fortsner nevű német hadnagynak a polgárságra tett becsmérlő megjegyzése miatt a lakosság valóságos forradalmat támasztott. A helyzetet elmérgesítette, hogy Reutter ezredes, a helyőrség parancsnoka a polgárság ellen vezényelte a katonaságot. — December 3. A záberni események miatt a birodalmi gyűlésen nagy vihar támadt. A gyűlés állást foglalt a kancellár ellen. 6. A záberni ezredet áthelyezték Obernhofenbe. — 20. A Pózen melletti Dakovimóliéban Mielczinszki Mátyás gróf agyonlőtte a feleségét, Potocki Felicia grófnőt és ennek unokaöccsét, Mirczinszki Alfréd grófot, akit a feleségével együtt bizalmas légyotton lepett meg. — **Olaszország:** Szeptember 23. Tripoliszban a szenusszi törzsszel kemény harc volt, amelyben Torelli olasz generális is elesett. — Október 27. Ma volt az általános képviselőválasztás az új választótörvény alapján, mely a választók számát 3,319.207-ről 8,672.249-re emelte. A kormány nagy többséget szerzett. — November 27. Az új parlamentet megnyitották. — **Franciaország:** Július 21. A kamara 358 szóval 207 ellenében elfogadta a háromléves katonai szolgálat behozatalára vonatkozó törvényjavaslatot. — December 2. A Barthou-kormány lemondott, mert a hadsereg fejlesztésére kért kölcsön egy részletkérdésében a kamara bizalmatlanságot szavazott neki. — 9. Sok huza-vona után az új kormányt Doumergue alakította meg. — 11. Az új kormány a parlamentben bemutatkozott. — **Oroszország:** November 10. A kievi törvényszék egy hónapi tárgyalás után fölmentette a rituális gyilkossággal vádolt Beilist. — **Angolország:** Július 8. Az alsóház a homerule-billt harmadik olvasásban 352 szóval 243 ellen elfogadta. — 15. A felsőház a homerulejavaslatot 302 szóval 62 ellenében elvetette. — Október 15. A connaughti herceg feleségül vette Fife hercegnőt. — **Spanyolország:** Július 10. Sancho Allegret, Alfonz király merénylőjét halálra ítélték. — Augusztus 3. A király Sancho Allegrenek kegyelmet adott.

ÁZSIA. — Kina: Július 24. Az országban újabb forradalom támadt, amely Juánsikkáj elnök ellen irányult. — Október 7. Juánsikkájt véglegesen köztársasági elnökké, Lijuhungot alelnökké választották. Japánország a végleges választás után elismerte a kinai köztársaságot. — 10. Juansikkáj elnököt ünnepiesen beiktatták hivatalába.

AFRIKA. — Fokföld: Johannisburgban sztrájkoló bányászok és a rendőrség, meg a katonaság közt véres összetűzés támadt. Sok ember meghalt és sok megsebesült. Kétszázezer munkás nyilt lázadásba tört ki.

AMERIKA. — Egyesült-Államok: November 5. Newyorkban a polgármester és a városi tisztviselők választása során megbukott az úgynevezett Tammany Hall.

1914.

EURÓPA. — Ausztria: Január 30. A képviselőházat elnapolták, minthogy a csehek obstrukciója meghiusította a költségvetési provizórium parlamenti elintézését. A provizóriumot a 14. szakasszal léptették életbe. — Március 5. A képviselőház ismét összeült, de a csehek

obstrukciója folytán az ülést be kellett rekeszteni és a Házat elnapolni. — 16. A Reichsratot császári fölhatalmazással elnapolták. — **Németország:** Február 21. A mezericsi törvényszék fölmentette Mielczinszki grófot, aki agyonlőtte feleségét és ennek unokaöccsét. — Április 18. A császár Wedel Károly grófnak, Elszász-Lotaringia kormányzójának a zaberni ügy miatt való lemondását elfogadta s a grófot érdemei elismeréseül hercegi rangra emelte. Elszász-Lotaringia új helytartója Dallwitz porosz belügyminiszter lett. — Június 18. A Hohenzollern-csatornát, amely Berlint és Stettint összeköti, átadták a forgalomnak. — **Olaszország:** Március 10. A Giolitti-kormány a radikális pártnak a kormány ellen való állásfoglalása miatt beadta lemondását. — 18. Az új kormányt Salandra alakította meg. San-Giuliano márki megtartotta a külügyi tárcát. — Április 2. Az új kormány bemutatkozott a kamarában. — Június 2. Tiepoló grófnőt, aki lelőtte férjének hozzá betolakodott tisztiszolgáját, az oregliai esküdtszék fölmentette a gyilkosság vádja alól. — 8. Ankonában nagy katonaellenes tüntetés volt, amely nagy arányokat öltött és nagy zavargássá fajult. A mozgalom elterjedt az egész országban s forradalmi jellegű sztrájkokat provokált. A föllázadt tömeg rombolt és zúzott. — **Franciaország:** Március 16. Caillauxné, Caillaux pénzügymin. felesége, a Figaró szerkesztőségében agyonlőtte Calmette főszerkesztőt, mert a Figaróban sorozatos támadást intézett férje ellen. — Április 26. Az általános képviselővválasztás megtörtént. — Június 2. Doumergue miniszterelnök lemondott. — 9. Sok huza-vona és kisérlet után Ribot megalakította az új kormányt. — 12. A Ribot-kormány bemutatkozott a kamarában, de a bemutatkozás napján megbukott, mert a kamara 374 szóval 187 ellen bizalmatlanságot szavazott neki. — 15. Az új kormányt a radikális többségből Viviani alakította meg. — 16. A Viviani-kormány bemutatkozott a kamarában, amely 370 szóval 137 ellenében bizalmat szavazott neki. — **Angolország:** Február 17. A parlamentet trónbeszéddel megnyitották. — Március 21. Irország protestáns tartománya, Ulszter szervezkedvén a homerule ellen való harcra, valóban harci előkészületeket tett. — 26. Az ulszteri lázadás s a tisztikarnak a forrongással szemben tanusított viselkedése miatt Seely hadügyminiszter lemondott. Ugyanez ok miatt lemondtak French tábornagy, a vezérkar főnöke és Eward altábornagy is. — Április 7. Az alsóház a homerule-javaslatot 356 szavazattal 276 ellen elfogadta második olvasásban. — 25. Az ulszteriek 75.000 fegyvert és 40 tonna muníciót csempésztek be önkénteseik számára. — Május 25. Az alsóház 351 szóval 274 ellenében harmadik olvasásban elfogadta a homerule-javaslatot. — Június 5. A király fogadóestéjén befurakodott egy szüffrazsett és botrányos jelenetet rögtönzött a királyi pár trónja előtt. Az udvari szolgák rögtön kivitték. — A szüffrazsettek fölgyujtották a bradsalei történelmi nevezetességü templomot, melyben Darwin Erasmus szobra is állott. — 11. A szüffrazsettek a westminsteri apátság egyik oltára alatt is bombát helyeztek el, amely nagy dörgéssel fölrobbant és megrongálta a történelmi nevezetességü koronázó széket. — **Oroszország:** Február 12. Kokovcev miniszterelnök lemondott. A cár a lemondást elfogadta és miniszterelnökké Goremikint nevezte ki. — Május 30. A cár ukázt adott ki, mely őszre Oroszország egész területén behívta a tartalékosok három évfolyamát. — **Svédország:** Február 6. Stockholmban a nép és az ország minden részéből összegyült parasztok tüntetést rendeztek a hadsereg fejlesztése mellett. Ott jártak a királyi palota előtt és a király beszédet intézett hozzájuk, melyben kijelentette, hogy szolidáris azzal a követeléssel, hogy a fegyveres erő szaporítására gyors intézkedés történjék. A király e beszédével homlokegyenest ellentétbe került a saját kabinetjével. — 10. A kormány beadta lemondását, mert a király a kormány tudtán kivül beszélt a néphez. A király a lemondást elfogadta. — **Spanyolország:** Január 2. A parlamentet föloszlatták. — **Portugália.** Január 27. A Costa-minisztérium lemondott. Lisszabon-

ban komoly zavargás tört ki s az anarkista elemek több helyen bombákat dobtak el, melyek száznál több embert megsebesítettek. — Február 9. Az uj kormányt Machado alakította meg. — **Szerbia.** Június 4. A Pasics-kormány beadta lemondását. — 11. Az uj kormányt ismét Pasics alakította meg. — 24. Péter király proklamációt adott ki, amelyben közölte, hogy betegségét gyógyíttatni akarván, gyógyhasználata idejére elrendeli, hogy nevében Sándor trónörökös uralkodjék. — **Bulgária:** Június 14. A szobranjét föloszlatták. — **Románia:** Január 13. A Majoreszku-kormány beadta lemondását. Az új kormányt Bratianu Jonel alakította meg. — **Törökország:** Január 5. Enver bég ezredest a szultán hadügyminiszterré nevezte ki és a basa címet adta neki. Enver hozzálátott a hadsereg megreformálásához s egy egész sereg főtisztet nyugdíjazott. — Május 14. Az új parlamentet a szultán jelenlétében megnyitották. A trónbeszédet a szultán első titkára olvasta föl.

ÁZSIA. — Japánország: Február 5. Egy berlini pörrel kapcsolatban rájöttek arra, hogy nagyállású japán tengerésztiszteket és hivatalnokokat megvesztegettek a külföldi gyárak.

AFRIKA. — Dél-Afrikai Unió: 17. A vasutasok nagy sztrájkja véget ért. A munkásvezéreket letartóztatták.

Nemzetközi politika és diplomácia.

1913.

Julius. — 1. Az új második balkáni háború megkezdődött a nemrég még szövetséges szerbek és bolgárok harcával. A szerbek Isztipnél áttörték a bolgárok centrumát. A háború külön hadüzenet nélkül indult meg. Belgrádi hírek szerint bolgárok kezdték a harcot, akik ugyanegy időben megtámadták a görögök hadállásait is az egész vonalon. (A háború részletes leírását közöltük mult évi kiadásunkban. *A szerkesztőség.*) — 2. Az olasz királyi pár Kielbe érkezett az ott időző német császári pár látogatására. A királyi párt San Giuliano külügyminiszter is elkisérte, aki ez alkalommal hosszasan tanácskozott Bethmann-Hollweg német kancellárral és Jagow külügyi államtitkárral. — 3. A második balkáni háború folyamán Románia is akcióba lépett s mozgósította egész hadseregét. — 7. Bulgária és Szerbia között a diplomáciai összeköttetés megszakadt s Szerbia formálisan is hadat üzent. — Az olasz királyi pár Stokholmba érkezett a svéd királyi család látogatására. — 8. A Dunagőzhajóstársaságnak Tegetthoff nevü személyszállító hajójára, amely a Bulgáriában levő Lom-Palánkából 250 bolgár katonát akart Viddinbe szállítani, Pojana román állomásnál a román partról többször rálőttek. Az incidens miatt bonyodalom nem támadt. — 10. A négy felől szorongatott Bulgária Oroszország révén közbenjárást kért a hatalmaktól. — 11. A román hadsereg átkelt a Dunán és bevonult Bulgáriába, hogy megszállja azt a területet, amelyet Románia az első balkáni háború alatt tanusított semlegessége jutalmául magának követelt, de amelynek átengedésébe a bolgár kormány nem egyezett bele. A román kormány nem küldött hadüzenetet Szófiába, hanem jegyzékben közölte okkupációs tervét. — 14. A török hadsereg megkezdte előnyomulását Drinápoly visszafoglalására. — 17. Románia késznek nyilatkozott tárgyalni Bulgáriával. — 21. Bulgária hajlandónak nyilatkozott a román követeléseket teljesíteni. Enver bég bevonult Drinápolyba, amelyet a bolgár katonaság kiürített. — 30. Bukarestben megkezdődött a béketárgyalás. — Az ellenfelek öt napra fegyverszünetre léptek.

Augusztus. — 4. A bukaresti békekonferencián románok és bolgárok között teljes megegyezés jött létre. — 7. A bukaresti békekonferencián aláírták a határok megállapítására vonatkozó egyezséget s a fegyverszünetet határtalan időre meghosszabbították. — Az orosz cár Péterhofban fogadta a görög küldött-

séget, mely bejelentette Konstantin király trónralépését. — 9. A bukaresti békekonferencia letárgyalta és elfogadta az összes békepontokat. — 10. A bukaresti békét aláírták. A békekötés értelmében a leszerelés megkezdődött. Drinápoly a békekötésben nem szerepelt. — 19. Az északamerikai Egyesült-Államok és Mexikó között konfliktus támadt, mert Wilson elnök nem akarta elismerni Huerta generális mexikói elnökségét, sőt lemondását követelte. — Hágában megnyitották a huszadik békekongresszust, melyen 950 delegátus vett részt. — 25. A balkáni államok megbizottjai Bukarestben kicserélték a ratifikált békeszerződést. — 28. Hágában megnyitották a békepalotát, amely Carnegie alapítványából épült.

Szeptember. — 6. A görög királyi család Berlinbe érkezett a német császári család látogatására. A császár a görög királyt a német hadsereg tábornagyjává nevezte ki. — Hágában összeült az interparlamentáris konferencia. — 8. Konstantinápolyban összeültek a bolgárok és a törökök megbizottjai és tanácskozást kezdtek a drinápolyi kérdés békés megoldásáról. — 18. Bolgárok és törökök között teljes megegyezés jött létre, melynek értelmében a határt rendezték. Drinápoly a törökökké maradt. — 19. A török-bolgár béke jegyzőkönyvét Kostantinápolyban aláírták. — 20. A görög királyi pár Párisba érkezett s látogatást tett Poincaré elnöknél. — 24. Szerbek és albánok közt háborúság fejlődött ki; Szerbiában részleges mozgósítást rendeltek el, mert az albán fölkelők behatoltak szerb területre. — 26. A francia-angol unió kongresszusának határozataképpen megkezdték a *La-Manche*-alagút építését. — 29. Az albán fölkelők hatalmukba kerítették Sztruga és Gyakova szerb városokat.

Október. — 1. A szerb csapatok erősítést kapva, az albán fölkelőket kezdték lassan mindenfelől visszaszorítani. — 3. Pasics szerb miniszterelnök Bécsbe érkezett s látogatást tett Berchtold gróf külügyminiszternél, akivel egy óra hosszat tanácskozott. — 7. Poincaré francia elnök Madridba érkezett és látogatást tett a spanyol udvarnál. — Athénben a török kormány és a görög kormány megbizottai összeültek, hogy a vitás kérdésekről tárgyaljanak. — 9. Ausztria-Magyarország és Németország elismerte a kinai köztársaságot. — A szerb csapatok az albánok üldözése közben átlépték az albán határt s tizenöt kilométernyire benyomúltak albán területre. — 15. Minthogy a szerbek egyre jobban benyomultak albán területre, s előkészületeket tettek, hogy az elfoglalt területeket megtartsák, Bécsből és Rómából intelmet intéztek a szerb kormányhoz, hogy tartsa tiszteletben a londoni reuniónak az albán határokra vonatkozó határozatát, és szüntesse meg az albánokkal szemben tanusitott embertelen eljárását. Az intelemhez csatlakozott Németország is. — 16. A hármasszövetség hatalmainak belgrádi képviselői barátságos lépést tettek Belgrádban az albán kérdésben. A szerb kormány a lépésre negativ választ adott, kijelentvén, hogy mindaddig megszállva tart bizonyos sztratégiai pontokat, amíg biztosítékot nem kap Albániában a nyugalom és a rend fenntartására és amíg a határ kérdését végképp el nem intézték. — 17. A király Kánia Kálmánt, a közös külügyminisztérium sajtófőnökét mexikói követté nevezte ki. — 18. A belgrádi osztrák és magyar követ ultimátumszerü jegyzéket adott át a szerb kormánynak, melyben követeli, hogy a szerb csapatok nyolc napon belül ürítsék ki az autonóm Albánia területét. — 21. A monarkia energikus föllépésének meg lett az eredménye. A szerb kormány elhatározta, hogy teljesíti a monarkia követelését s kiadta a parancsot, hogy a szerb csapatok kezdjék meg Albánia kiürítését. — Szaszonov orosz külügyminiszter Párisba érkezett és tárgyalt a francia miniszterelnökkel és a külügyminiszterrel. — 22. Szaszonov Berlinbe érkezett, a hol Bethmann-Hollweg kancellárral tanácskozott. — 23. Vilmos német császár Konopistba érkezett Ferenc Ferdinánd királyi herceg látogatására. — 25. A szerbek befejezték Albánia kiürítését. — 27. Vilmos császár Bécsbe érkezett és a schönbrunni kastélyban meglátogatta Ferenc József királyt.

November. — 2. Az albán kérdés gyorsabb megoldása érdekében Ausztria-Magyarország és Olaszország diplomáciai lépést tettek Athénben, s értésére adták a görög kormánynak azt a szilárd akaratukat, hogy érvényesüljön a londoni nagykövetei reuniónak Albániára vonatkozó határozata. — 6. A bolgár király Bécsbe érkezett s miután tárgyalt Berchtold gróf külügyminiszterrel, kihallgatáson jelent meg Ferenc József királynál Schönbrunnban. — A görög kormány a hatalmaknak adott válaszában védekezik az ellen, hogy ő akadályozza az albániai határt megállapító bizottság munkáját s kijelenti, hogy őt nem lehet felelőssé tenni azért, ha a bizottság a kitüzött időre, november 30-ikára nem készül el munkájával. — Mihályi Tivadar és Vajda Sándor dr. magyar országgyülési képviselők néhány magyarországi román vezető emberrel Bukarestben jártak és tárgyalást folytattak az ottani irányadó politikusokkal. — 10. Take Joneszku, román belügyminiszter Athénben járt, hogy a görög-török béke dolgában közvetitőként lépjen föl. Missziója eredménnyel járt, mert nyomában a tárgyaló felek közt megegyezés jött létre. — 15. Ferenc Ferdinánd királyi herceg trónörökös Londonba érkezett s látogatást tett az angol udvarnál. — 19. A hármas-szövetség hatalmai Wied Vilmos herceget jelölték az albán fejedelmi trónra. — A spanyol királyi pár Párisba érkezett. — Franklin Mártont, a berlini olasz nagykövetség tanácsosát budapesti főkonzullá nevezték ki. — 22. A spanyol királyi pár Bécsbe érkezett s meglátogatta Ferenc József királyt. — 26. A párisi Matin leleplezést közölt egy titkos szerb-bolgár egyezményről és egy görög-bolgár szövetségről. — 30. Ferdinánd bolgár király, ki a bukaresti békekötés után külföldre ment, visszatért országába. Egy francia lap arról tudott, hogy a király le akart mondani, de külföldi tanácsra lemondott erről a tervéről.

December. — 2. A román külügyminisztérium úgynevezett „zöld könyv"-et adott ki, mely a balkáni válság diplomáciai történetének román részét foglalta magában. — 3. Az összes nagyhatalmak hozzájárultak Wied Vilmos herceg albáni trónjelöltségéhez. — 6. Jagow német külügyi államtitkár közölte Wied Vilmos herceggel, hogy az összes hatalmak Albánia fejedelmének dezignálták. — 10. A norvég storthing Nobel-bizottsága az 1912-ben ki nem osztott Nobel-békedíjat, valamint az idei békedíjat kiosztotta; az elsőt Root Elibu, volt amerikai államtitkár, a másodikat Lafontaine Henry belga szenátor kapta. A fizikai díjat Onnes-Leyden tanárnak, a vegyészetit Warner züriki tanárnak és az orvosit Richet párisi tanárnak adták. — 16. A nagyhatalmak közt eszmecsere indult meg az égei szigetekről. — — Konstantinápolyba német katonai misszió érkezett, melynek föladatául tüzték ki a török hadsereg ujjászervezését.

1914.

Január. — 6. A mohamedán albánok Durazzóban tartott gyülésükön fejedelmükké jelölték Izzet basa volt török hadügyminisztert. Kiderült később, hogy Izzet jelölése Esszád basa műve volt. A porta biztositotta a hatalmakat, hogy ő távol áll ettől a puccstól. — 7. Valóna elé egy fegyveres emberekkel megrakott hajó érkezett. Kiderült róluk, hogy török katonák és Izzet basa emberei, akik föl akarták lázítani az albánokat Izzet basa trónjelöltsége érdekében. A fegyvereseket letartóztatták. — 13. Asquith angol miniszterelnök Párisba érkezett, hivatalos jelentés szerint magánügyben, valójában azonban politikai tárgyalást is folytatott a francia államférfiakkal. — 15. Izmail Kemál bég, az ideiglenes albán kormány elnöke lemondott, mert kiderült róla, hogy része volt abban a puccsban, a mely Izzet basát akarta Albánia fejedelmévé kikiáltani. — A hármas-szövetségi hatalmak megadták válaszukat Grey angol külügyminiszternek Albániára és az égei szigetekre vonatkozó javaslatára és hozzájárultak ahhoz,

hogy Imbrosz és Tenedosz szigeteken kivül a görögök által megszállott szigetek a görögök tulajdonában maradjanak. — 16. Albániában ujabb nagy agitáció indúlt meg Wied herceg ellen egy mohamedán trónjelölt érdekében. — 20. Venizelosz görög miniszterelnök Párisba érkezett. — Schöen báró párisi német nagykövet estét adott Poincaré elnök tiszteletére, amelyen az elnök feleségével együtt jelent meg. — 23. Izmail Kemál bég, az ideiglenes albán kormány elnöke lemondott. — 29. Venizelosz görög miniszterelnök Bécsbe érkezett s az ottani irányadó körökkel tárgyalt a Balkán összes kérdéseiről.

Február. — 3. Venizelosz görög miniszterelnök Pétervárra érkezett. — 4. A hatalmak fölszólították Wied Vilmos herceget, hogy haladéktalanúl utazzék Albániába. — 10. Wied herceg Rómába érkezett, ahol tanácskozott San Giuliano külügyminiszterrel és kihallgatáson jelent meg Viktor Emánuel királynál. — 13. Wied Vilmos herceg Bécsbe érkezett. — A nagyhatalmak döntöttek az égei szigetek kérdésében és Imbrosz, Tenedosz és Kasztello Rivo kivételével a szigeteket Görögországnak itélték oda. A porta a hatalmak döntésére azt válaszolta, hogy a hatalmak nem vették eléggé tekintetbe a török birodalom vitális érdekeit s kijelentette, hogy arra fog törekedni, hogy igazságos és törvényes követeléseit érvényre juttassa. — 17. Wied Vilmos herceg Berlinben járt. — 18. Wied herceg Londonba érkezett és onnan Párisba utazott. — 21. Az albánok nemzeti küldöttsége Neuwiedbe érkezett s ünnepiesen felajánlotta Wied Vilmos hercegnek az albán trónt. A küldöttség vezetője Esszád basa, Szkutari egykori védője volt. Vilmos herceg az ajánlatot elfogadta.

Március. — 2. Az Albániához csatolt Epirusz lakossága mozgalmat indított önálló ország szervezésére. Több városban proklamálták a forradalmat és az autonómiát. — 7. Wied Vilmos herceg Durazzóba érkezett Triesztből, ahonnan a Taurus nevü osztrák és magyar hadijatton tette meg az útat osztrák és magyar és olasz hadihajók kiséretével. A fejedelmet új országában nagy ünnepséggel fogadták. — A novibazári szandzsák határán Metalka közelében incidens történt. Egy osztrák-magyar és egy montenegrói csapat összeütközött és fegyvert használt egymás ellen. Az összetüzés folytán hét montenegrói katona elesett, öt megsebesült. Az összeütközésre okot adott az a körülmény, hogy a montenegrói szakasz egy útat akart használni, amely már osztrák és magyar terület volt s ilyennek ismerték el a szerbek is. — 10. Az albán fejedelem Turkhán basát miniszterelnökké nevezte ki. — 11. A görögök megkezdték Epirusz kiürítését. — 23. Vilmos császár korfui útjában Bécsbe érkezett és meglátogatta Ferenc József királyt. — 25. A német császár Velencébe érkezett, ahol találkozott Viktor Emánuel olasz királlyal. — 27. Vilmos császár a Trieszt melletti Miramare kastélyban meglátogatta Ferenc Ferdinánd kir. herceg trónörököst. — 30. A bukaresti román kulturliga gyülésén sértő támadások hangzottak el Ausztria és különösen Magyarország ellen.

Április. — 3. Epirusznak abban a részében, amelyet a görögök még nem ürítettek ki, újabb harc keletkezett. A görögökből alakult úgynevezett szentzászlóaljak különböző bandákkal valóságos háborút indítottak az albán csendőrség ellen. — 14. San Giuliano márki olasz külügyminiszter Abbáziába érkezett, ahol találkozott Berchtold gróf osztrák és magyar külügyminiszterrel és megtárgyalta vele a nemzetközi helyzet összes kérdéseit. — Ferenc Ferdinánd kir. herceg Münkhenbe érkezett a bajor király látogatására. — 15. Az észak-amerikai Egyesült-Államok és Mexikó konfliktusa kiélesedett, mert Szaragossza mexikói tábornok Tampikóban ok nélkül letartóztatott több amerikai matrózt s mikor ezért elégtételt kellett volna adnia, kijelentette, hogy csak bocsánatot kér, de nem hajlandó tisztelegni is az amerikai zászló előtt, ahogyan az Unió kormánya követelte. — 16. Az Unió ultimátumot küldött Huerta mexikói elnöknek, amelynek tartalma az volt, hogy ha a mexikói csapatok nem tisztelegnek az amerikai zászló előtt, az Egyesült-Államok kormánya megüzeni a háborút. — 20. Minthogy Huerta

vonakodott az Uniónak a követelt elégtételt megadni, az amerikai kormány megtett minden intézkedést a háborúra. — 21. Az angol királyi pár Párisba érkezett. — 22. Amerika megkezdte a háborút Mexikó ellen. Amerikai csapatok partraszállottak Verakruzban s heves harc után megszállották a vámhivatalt. — 27. A dél-amerikai köztársaságok békés közvetítést tettek az Unió és Mexikó között.

Május. — 2. Mexikó elnöke elfogadta a dél-amerikai köztársaságok közvetítését s azt az indítványt, hogy a béketárgyalás alatt a hadműveletek szüneteljenek. — 4. Mexikóiak és amerikaiak Tampikónál fegyverszünetre léptek. Karansa, a fölkelő mexikóiak vezére kijelentette, hogy ő nem írja alá a fegyverszünetet. — 5. A földközi-tengeri angol flotta egy hajóraja Triesztbe, egy másika pedig Fiumébe érkezett. — 14. Mangra Vazul magyar országgyülési képviselőt és nagyváradi görög-keleti püspöki vikáriust inzultálták Bukarestben, mikor a román akadémián meg akart jelenni, mint rendes tag. Tüntettek ellene az akadémikusok, az utcán pedig megverték a diákok. Mindezt azért, mert Mangra tagja a munkapártnak s Tisza gróf híve. A bukaresti akadémia ki is zárta tagjai sorából. — 15. A mexikói fölkelők, akik a fegyverszünetet nem írták alá, megtámadták és elpusztították Tampikót. — 18. Turkhán basa, albán miniszterelnök, Budapestre érkezett, hogy az itt időző külügyminiszterrel tárgyaljon. — Az epiruszi kérdésben albánok és epirótak közt megegyezés jött létre. — A mexikói békedelegátusok Niagara Fallsba érkeztek, hogy az amerikai küldöttekkel a békéről tárgyaljanak. — 19. Albánia hadügyminiszterét, Esszád basát, Szkutari egykori védőjét Durazzóban letartóztatták és a kikötőben levő „Szigetvár" osztrák és magyar hajóra vitték, mert kiderült róla, hogy összeesküvést szőtt a fejedelem ellen, akinek megbuktatására törekedett. Esszád basa hívei és a csendőrség közt harc folyt, amelyben a tüzérség is részt vett. A fejedelem védelmére osztrák-magyar és olasz csapatok is partraszállottak, de közbelépésükre szükség nem volt. — 20. Esszád basa visszakapta szabadságát, de azzal a feltétellel, hogy nem tér vissza többé Albániába a fejedelem engedelme nélkül. A basa egy olasz hajón Brindisibe utazott. — 23. Az Esszád basa hívei által támasztott lázadás olyan nagy méreteket öltött, hogy a fölkelők Durazzó ellen vonultak. A rémhírekre a fejedelem és családja egy olasz hadihajóra menekült, de csakhamar visszatért, mert a fölkelők küldöttséget menesztettek hozzá, hogy tárgyalni akarnak vele. — Egy osztrák és magyar hajóraj Maltába érkezett, hogy viszonozza az angol flotta fiumei látogatását. — 25. Az albán fölkelők vezérei és a nemzetközi ellenőrző-bizottság tagjai Sijákban tanácskozásra gyültek össze. — 30. Az albán miniszterelnök arra kérte a hatalmakat, hogy a Szkutariban levő nemzetközi különítményből ötszáz embert küldjenek Durazzóba.

Junius. — 5. Az albán fölkelőkkel való tárgyalás meghiusult, mert a fölkelők a fejedelem lemondását követelték. Durazzóban kihirdették az ostromállapotot. — 12. A görög kormány nagyon energikus jegyzéket intézett a török kormányhoz, melyben tiltakozik a Kis-Ázsiában élő görögök üldözése ellen. — Vilmos német császár Konopistba érkezett Ferenc Ferdinánd kir. herceg látogatására. — Kopenhágában megnyilt a XVI. nemzetközi sajtókongresszus. — 15. Az orosz cári család Konstanzába érkezett és ott találkozott a román királyi családdal. — Az albán fölkelők váratlanul támadást intéztek Durazzó ellen. A harcban Thomson, hollandiai ezredes, a fejedelem tüzérségének parancsnoka, elesett. A fölkelők a támadás után vereséget szenvedve, visszavonultak. — 18. Az albán fölkelők újból megtámadták Durazzót, de nem arattak nagyobb sikert. — 19. A török kormány a kis-ázsiai állapotok megvizsgálására delegátusok kiküldését kérte a hatalmaktól. — 23. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság Párisban tartott ülésén kimondotta 21 szóval 9 ellen, hogy az 1920. évi olimpiászt Budapesten tartják meg. — 24. Az albán fejedelem negyvennyolc órai fegyverszünetet kötött a fölkelőkkel. — Egy angol hajóraj Kielbe érkezett.

Vallás és egyház.

1913.

Július. — 1. Lakatos Ottó dr., a minoriták rendfőnöke Aradon ezüstmiséjét mondotta. — 9. Erdély katolikus papsága zsinatra ült össze Gyulafehérvárott Majláth Gusztáv gróf püspök elnöklésével. — A minorita-rend káptalanja évi gyűlését tartotta a szegedi rendházban. — 24. Párisban összeült a vallás szabad gyakorlatának hatodik nemzetközi kongresszusa. — 30. Boromisza Tibor szatmári megyéspüspök aranymiséjét mondotta Rómában. A püspök ez alkalommal közel másfél millió korona összegű alapítványokat tett.

Augusztus. — 13. A dunáninneni ágostai evangélikus egyházkerület rendes évi közgyűlését tartotta Pozsonyban. — 18. Németország katolikusai Metzben idei nagygyűlésüket tartották. — 21. A kolozsvári és kolozsmegyei görög katolikus magyar hívők mozgalmat indítottak egy kolozsvári önálló magyar hitközség létesítése iránt. — 26. A dunántúli evangélikus egyházkerület Kőszegen közgyűlését tartotta.

Szeptember. — 2. Bécsben megkezdte ülésezését a cionista kongresszus, melyen ötszázötven delegátus vett részt a világ minden részéből. — 8. Hornig Károly báró veszprémi püspök püspökké szentelésének huszonötödik évfordulóját ünnepelte Veszprémben. — 11. A bányai evangelikus egyházkerület közgyűlését tartotta Budapesten. — 16. A római szentszék Ortinszky Sótér István fölszentelt püspököt rendszeres püspöki jogokkal ruházta föl s az észak-amerikai Egyesült-Államokban élő összes görög katolikusokat az ő főnnhatósága alá helyezte. — 17. A tiszai evangelikus egyházkerület Miskolcon évi közgyűlését tartotta. — 30. Az Országos Református Lelkészegyesület évi közgyűlését tartotta Budapesten.

Október. — 6. A dunántúli református egyházkerület Pozsonyban közgyűlését tartotta. — Hajdudorogon fölszentelték Miklósy István görög katolikus püspököt. A fölszentelést Drohobeczky Gyula kőrösi püspök végezte Fischer-Colbrie kassai püspök és Lányi József tinnini fölszentelt püspök segédletével. — 15. A király a karlócai szerb érsekség adminisztrátorává Grujics Mihály károlyvárosi püspököt nevezte ki. — A hajdudorogi püspök bevonult Debrecenbe, egyháza ideiglenes székhelyére. — A magyarországi evangelikusok egyetemes konventje Budapesten összeült. — 18. A dunamelléki református egyházkerület Budapesten őszi közgyűlését tartotta. — A király Novák István dr.-t eperjesi görög katolikus püspökké nevezte ki. — 30. Novák István püspök Bécsben letette esküjét a király kezébe.

November. — 6. Stadler szerajevói érsek és Sárics püspök a pápánál jártak és informálták Bosznia katolikusainak a viszonyairól. — A pápa megbízásából Benedetti Enrikó püspök, a kongregáció de propaganda fide főnöke Magyarországon járt és sorra meglátogatta a görög katolikus egyházfőket, hogy a görög katolikus román egyház viszonyaival személyesen megismerkedjék. — 10. Budapesten megnyílt a tizenkettedik országos katolikus nagygyűlés a Vigadó nagytermében. Zichy János gróf nyitotta meg a kongresszust, melyen ott volt Csernoch hercegprimással együtt az egész püspöki kar. — 11. A katolikus nagygyűlés ünnepségeivel kapcsolatban fölavatták a pesti Szent Imre Kollégium Ráday-utcai házát. — 20. Az erdélyi katolikus státus gyűlést tartott Kolozsvárott. Jósika Samu báró világi elnök lemondott méltóságáról, mert az igazgató-tanácsból kibuktatták Lázár István gróf addigi alelnököt. — A tiszántúli református egyházkerület Debrecenben őszi közgyűlését tartotta.

December. — 8. Budapesten a Deák-téri templomban megkezdte tanácskozását az ágostai evangelikus egyház zsinata. — 16. Az olasz katolikusok Milanóban tartották idei kongresszusukat.

1914.

Január. — 13. Novák István dr.-t, az eperjesi görög katolikus egyházmegye új főpásztorát Ungvárott püspökké szentelték. A fölszentelést Papp Antal munkácsi püspök végezte Fischer-Colbrie kassai római katolikus püspök és Lányi József tinnini fölszentelt püspök, nagyváradi kanonok segédletével. — 18. Novák István dr., az új eperjesi görög katolikus püspök elfoglalta püspöki székét. — Az erdélyi katolikusok Kolozsvárott nagygyűlést tartottak és megvitatták a katolicizmus kérdéseit.

Február. — 19. Tüdős István dr. miskolci református esperest a tiszáninneni református egyházkerület püspökévé választották. — 21. Csernoch János hercegprimás Rott Nándor dr. prelátuskanonokot, a budapesti központi papnevelő-intézet kormányzóját budapesti érseki felügyelővé nevezte ki. — 24. A király Radnay Farkas besztercebányai püspöknek a titkos tanácsosi méltóságot adományozta.

Március. — 10. A dunántúli református egyházkerület püspökévé Németh István egyházkerületi főjegyzőt választották meg. — Tüdős Istvánt, a tiszáninneni református egyházkerület új püspökét Miskolcon beiktatták méltóságába. — 18. Budapesten a központi papnevelő-intézetben konferenciát tartottak Magyarország katolikus püspökei Csernoch János hercegprimás elnöklésével. — 31. Pápán beiktatták méltóságába Németh Istvánt, a dunántúli református egyházkerület új püspökét.

Május. — 4. A király kalocsai érsekké Várady L. Árpád dr. győri megyéspüspököt nevezte ki. — 9. Poszilovich érsek halála után a zágrábi érsekséget elfoglalta Bauer Antal koadjutor. — 13. A református egyetemes konvent Budapesten megkezdte tanácskozásait. — 22. A Katolikus Népszövetség nagygyűlést rendezett Budapesten, hogy tiltakozását fejezze ki a fővárosi tanítóság egy részének az ellen az állásfoglalása ellen, amely a vallástanítást ki akarja küszöbölni az iskolából. — 25. X. Pius pápa titkos konzisztóriumban több egyházfejedelemmel együtt biborossá kreálta Csernoch Jánost dr.-t, Magyarország hercegprimását és Piffl dr. bécsi hercegérseket. — 27. Hornig Károly báró veszprémi püspök Rómában a pápa kezéből átvette biborosi kalapját. — 28. Cermatori pápai nemesi testőr Esztergomba érkezett s Csernoch hercegprimásnak átadta biborosi méltóságának egyik jelvényét, a biborosi kapuciumot. Ebből az alkalomból az Országos Katolikus Szövetség kezdésére az országgyűlés, a legfőbb állami hatóságok és a katolikus egyesületek képviselői Budapestről Esztergomba érkeztek a hercegprimás üdvözlésére.

Június. — 6. Bécsben fényes ünnepség keretében adta át Ferenc Ferdinánd trónörökös a biborosi birétumot Csernoch János magyar hercegprimásnak és Piffl bécsi hercegérseknek. — 21. Szegeden letették a fogadalmi templom alapkövét. — 23. Bauer Antal zágrábi és Várady Árpád kalocsai érsek Budapesten tették le esküjüket József kir. herceg előtt, akit a király képviseletével megbízott. — 29. Várady L. Árpád kalocsai érseket beiktatták érseki méltóságába.

Művészet és zene.

1913.

Július. — 29. A párisi Sorbonne kérést intézett a Múzeumok és Könyvtárak főfelügyelőségéhez, hogy egészítse ki a Sorbonne magyar könyvtárának anyagát fontosabb történeti, nyelvészeti és szépirodalmi munkákkal. A főfelügyelőség örömmel teljesítette a kérést. — 30. Walestrandban, Norvégiában leleplezték Frithjof szobrát, amelyet német haditengerészek kezdésére állítottak föl. A leleplezésen a norvég királyon kívül ott volt a német császár is.

Augusztus. — 5. A münkheni nem-

zetközi művészeti kiállításon a magyar művészek jelentős sikert értek el. Ferenczy Károly megkapta az első osztályu nagy aranyérmet; második osztályu aranyérmet kaptak: Bosznay István, Pentelei Molnár János, Szlányi János, Glatter Gyula, Glatz Oszkár és Csikász Imre. Lajos régensherceg megvásárolta Edvi Illés Aladárnak egy istálló belsejét ábrázoló képét. — 6. A király Popper Dávidnak, a világhírü magyar gordonkaművésznek az udvari tanácsosi címet adományozta. — 7. Popper Dávid meghalt a Bécs melletti Bádenben. — 11. Budapesten a nemzetközi gyorsírókongresszus ünnepségeivel kapcsolatban leleplezték Markovics Ivánnak, a magyar gyorsírás megteremtőjének szobrát, a Szabadság-tér mellett levő Széchenyi-ligetben. A szobor Horváth Géza szobrász alkotása. — 15. Szegeden leleplezték a gyorsírók a budapesti Markovics-szobor mását. — Verdi születésének századik évfordulója alkalmából Veronában nagy ünnepséget rendeztek.

Szeptember. — 7. A Pressburger Zeitung, a legrégibb hazai lap fennállásának százötvenedik évfordulóját ünnepelte. — A Nemzeti Szalon kiállítást rendezett Sándor József és Frank Frigyes képeiből. — 8. Komáromban a dunaszigeti francia kastély kertjében leleplezték Jókai Mór szobrát, amelyet Beöthy Zsolt állíttatott és amelyet Zala György készített. — 13. A Nemzeti Színház Eötvös József báró születésének századik évfordulója alkalmából ünnepet rendezett s előadta a Falu jegyzőjét. Előadás előtt Rákosi Jenő fölolvasást tartott Eötvös báróról. — Az Ernszt-múzeumban kiállítás nyilt meg a XIX. század francia művészeinek festményeiből. — 14. A Művészház megnyitotta negyedik, zsürimentes kiállítását. — 19. A Nemzeti Színház bemutatta Birinszki Leó Bolondok tánca című tragikomédiáját, amelyet Herczeg Ferenc fordított magyarra. — 20. A Király Színház bemutatta a Mozikirály című operettet, amelyet Bernauer és Schanzer írt s magyarra Harsányi Zsolt fordított. — 27. Ujházy Edét, a Nemzeti Színház művészét nyugdíjazták. — 29. Szacsvay Imre nyugalomba menve, elbúcsúzott a Nemzeti Színháztól. — Nyiregyházán a Nemzeti Szalon kiállításával kapcsolatban Bessenyei-emlékünnepet rendeztek.

Október. — 1. A Műcsarnok bemutatta Coulin Artur, Löschinger Hugó, Papp Bertalan és Szmigelszki Oktáv festőművészek hagyatékát. — A Kisfaludy-Társaság Eötvös József emlékének szentelte októberi ülését. — 4. Győrben leleplezték Cziráky Béla grófnak, a Rábaszabályozó-társaság volt elnökének emléktábláját, a Duna és a Rába találkozásánál elhelyezett obeliszket, amely Horváth Adorján győri szobrász műve. — A Nemzeti Szalon kiállítást rendezett magyar grafikusok, pasztellfestők és akvarellfestők műveiből. — A Budapesti Színházban vendégszerepelt Hanako, a világhírü japán művésznő. — 6. A Nemzeti Színházban ötvenedszer adták Endre és Johannát, Rákosi Jenő történeti tragédiáját. — 13. Ikervárott leleplezték Batthyány Lajos grófnak, Magyarország első miniszterelnökének szobrát, az első Batthyány-szobrot. — 14. A Nemzeti Színházban háromszázadszor adták Madáchnak Az ember tragédiáját. — 17. A Nemzeti Színház előadta Bennett Arnold A megdicsőült című négyfölvonásos történetét, amelyet Sebestyén Károly fordított. — 19. Az Erzsébet királyné-emlék országos bizottsága új pályázatot irt ki. — 22. A király megengedte, hogy Benczúr Gyula festőművészt ötvenéves művészi jubileuma alkalmából a kolozsvári tudományegyetem tiszteletbeli bölcsészet-doktorrá avassa és részére a tiszteletbeli doktori oklevelet kiadja. — 25. Az Ernszt-múzeumban kiállítás nyilt meg Magyar-Mannheimer Gusztáv képeiből.

November. — 1. A Nemzeti Színház bemutatta Aiszkülosz A perzsák című drámáját, amelyet Rákosi Jenő fordított magyarra. — 5. A Királyszínház tíz éves fönnállásának az évfordulóját ünnepelte s ez alkalomra díszelőadást rendezett. — 8. A Nemzeti Szalonban megnyilt Schmutzer Ferdinánd gyüjteményes kiállítása. — 10. Budán a Várhegy nyugati lejtőjén leleplezték Greguss Ágost esztétikus szobrát, Hollós Barnabás művészi alkotását. — 17. A statisztikai hivatal előtt levő

parkban leleplezték Mechwart Andrásnak, a Ganz-gyár volt igazgatójának szobrát. Strobl mester alkotását. — Szigetvárott leleplezték Szulejmán szultánnak, a XVI. század nagy hadvezérének emléktábláját. — 26. A Király-színház bemutatta A tökéletes asszony című operettet, amelynek zenéjét Lehár Ferenc szerzette. — 28. Az Ernsztmúzeumban megnyilt Mányoky Ádám, Kupeczky János és Szinyei-Merse Pál gyüjteményes kiállítása. — 30. A Petőfi-Társaság az Akadémián nagy ünnepséget rendezett Kiss József, a kiváló költő hetvenedik születésenapja alkalmából.

December. — 6. A Nemzeti Szalonban megnyilt Zichy Mihály hagyatékának gyüjteményes kiállítása. — 9. A Budapesti Polgári Dalkör fönnállásának negyvenedik évfordulóját ünnepelte. — 12. A Mona Liza, Lionardo da Vinci műremeke, melyet 1911 augusztus 22-ikén loptak el a párisi Louvreból, megkerült. Tolvaját, egy Perugia nevű olasz embert, elfogták, amikor a képet egy firenzei régiségkereskedőnek ajánlotta megvételre. — 15. A Wahrmann írói díjat a zsüri az idén Herczeg Ferencnek itélte oda. — 18. A Petőfi-Társaság rendes évi közgyülését tartotta, melyen Ágai Adolfot tiszteleti tagjai közé iktatta és megválasztotta új rendes tagnak Krúdy Gyula írót. — 19. Az Operaház bemutatta Mussorgszky Modest Godunov Boris című zenedrámáját, amelyet Hevesi S. fordított. — 20. A Művészház bécsi művészek munkáiból kiállítást rendezett. — Székesfehérvárott a város színészetének százéves jubileumát nagy ünnepséggel ülték meg. — 24. Festetich Andor gróf, a vidéki színészet felügyelője, nyugalomba vonult s helyébe ifjú Wlassics Gyula dr.-t nevezték ki. — 27. A Képzőművészeti Társulat tárlatán résztvett művészek számára kitüzött aranyérmeket a zsüri kiosztotta. Az állami nagy aranyérmet az idén nem adták ki; kis aranyérmet kaptak Szamovolszky Ödön és Gács István szobrászok és Iványi-Grünwald Béla festőművész. — 31. A Mona Lizát visszaszállították Párisba.

1914.

Január. — 1. A Népopera bemutatta a Parzifált. — 3. A Vígszínház bemutatta Shaw Bernát Pygmalion című vígjátékát, amelyet Hevesi S. fordított magyarra. — 6. A Petőfi-Társaság harmincnyolcadik nagygyülését tartotta az Akadémia dísztermében. — 9. Az Ernszt-múzeumban megnyilt Hatvany Ferenc báró és Boromissza Tibor gyüjteményes kiállítása. — 10. A Nemzeti Szalon kiállítást rendezett angol grafikusok műveiből. — 14. A bécsi udvari Operaházban előadták a Parzifált. — 16. A Magyar Tudományos Akadémián megnyitották a Mikszáth-szobát, amely az elhunyt író emléktárgyait őrzi. — A pozsonyi városi színház bemutatta Zichy Géza gróf II. Rákóczi Ferenc című operáját. — 18. Budapesten megalakult a Múzeumbarátok Egyesülete s elnökévé Apponyi Sándor grófot választotta meg. — 20. Az Iparművészeti Múzeum szőnyegkiállítást rendezett. — 26. A Tudományos Akadémia ülésén a Vojnits-jutalmat Farkas Pál A konventbiztos című színművének itélték oda. — 29. Az Operaházban először adták Weber Károly Oberon című operáját, amelynek szövegét Planché írta és Hevesi Sándor fordította. — 30. A Képzőművészeti Társulat díszülésben ünnepelte Benczúr Gyulát hetvenedik születésenapja alkalmából.

Február. — 4. A Kisfaludy-Társaság tagválasztó közgyülését tartotta, melyen Kiss Józsefet rendes tagjává választotta. — 7. Az Ernszt-múzeumban megnyilt Batthyány Gyula gróf és Beck Ö. Fülöp gyüjteményes kiállítása. — 8. A Kisfaludy-Társaság évi nagygyülését tartotta az Akadémia dísztermében. A nagygyülés Kemény Zsigmond báró emlékezetének szólt. Beöthy Zsolt beszélt Keményről mint regényíróról és Rákosi Jenő mint publicistáról. — 12. Az Ifjú Művészek Egyesülete

harmadik kiállítását rendezte a Nemzeti Szalonban. — 16. A kultuszminiszter végleg döntött a Nemzeti Színház építése dolgában s elfogadta a pályanyertes építészek alapterveit. — 17. A Műcsarnokban Csók István festőművész huszonöt esztendei munkálkodásának az eredményét mutatta be. — 24. A Könyves Kálmán-szalonban megnyílt Szende Dezső festőművész gyűjteményes kiállítása.

Március. — 2. Az Országos Magyar Zeneművészeti Társulat előkészítésére alakuló bizottsági ülés volt a Zeneakadémián. — A Munkácsy-szoborpályázat zsűrije döntött olyképpen, hogy a pályázatból a kivitelre való megbízásra senkit sem javasol, hanem hogy négy művészt és pedig Kisfaludy-Stróbl Zsigmondot, Kolozsvári-Szeszák Ferencet, Pásztor Jánost és Pongrácz Szigfridet szólítják föl szűkebb pályázat beadására. — 4. A Magyar Képzőművésznők Egyesülete kiállítást rendezett a Nemzeti Szalonban. — 7. A Nemzeti Színház díszelőadást rendezett Szigligeti Ede születésének századik évfordulója alkalmából. — 14. A Szépművészeti Múzeum kiállítást rendezett angol grafikusok munkáiból. — 17. Az Ernszt-Múzeum összegyűjtötte és kiállította Munkácsy Mihálynak mintegy száz képét, köztük az Ecce Homót. — Az Országos Színészegyesület közgyűlését tartotta. — 18. A Vigadóban ünnepség volt Thomán István tanári és művészi pályafutásának negyedszázados évfordulója alkalmából. — 20. A Nemzeti Színház bemutatta az Igazgató című vígjátékot, amelyet Knoblauch és Coleby írtak és magyarra Mikes Lajos fordított. — 21. Bécsben a Künstlerhausban megnyílt a magyar Művészház művészeinek kiállítása. — 28. A király a nyugalomba vonuló Kammerer helyébe a Szépművészeti Múzeum igazgatójává Petrovits Elek belügyminiszteri osztálytanácsost nevezte ki. — A Magyar Képzőművésznők Egyesülete évi közgyűlését tartotta.

Április. — 3. A Képzőművészeti Társulat tavaszi kiállítása megnyílt a Műcsarnokban. — 11. A Nemzeti Szalonban megnyílt a Céhbeliek kiállítása. — 20. Az Operaházban leleplezték Erkel Ferenc mellszobrát, amely Strobl mester munkája és amelyet Ruszt József ajándékozott az Operának. — A bécsi Künstlerhaus kiállításán Rippl-Rónai József festőművész elnyerte az állami nagy aranyérmet. — 22. Velencében megnyílt a nemzetközi művészeti kiállítás, amelyen magyar művészek is résztvettek. — 24. A Nemzeti Színház bemutatta Lucien Népoty A kicsinyek című színművét, amelyet Váradi Antal fordított. — 25. Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat évi közgyűlését tartotta.

Május. — 3. Debrecenben leleplezték Kossuth Lajos szobrát, Margó Ede és Pongrácz János szobrászok alkotását. — Tiszaföldváron is aznap leplezték le Kossuth szobrát, amelyet Poroszlay Sándor szobrász alkotott. — 4. A művészvilág nagy ünnepséggel ülte meg Hauszmann Alajos építőművész pályafutásának félszázados évfordulóját. — 6. Az Országos Magyar Zeneművészeti Társulat megalakult a Zeneakadémia nagytermében. — A Kéve kiállítást rendezett Münkhenben. — 15. A Nemzeti Színház bemutatta Ibsen a Trónkövetelők című drámáját, amelyet Puskás Endre fordított magyarra.

Június. — 4. A király Kiss Józsefnek, a költőnek, a költészet terén szerzett kiváló érdemei elismeréséül a Ferenc József-rend középkeresztjét adományozta. — 7. A pozsonyi koronázó templomban leleplezték Pázmány Péter szobrát, amely Rigele Alajos szobrászművész alkotása. — A millenáris versenypályán harmincezer főnyi gyermeksereg ünnepelte Pósa Lajos, a gyermekköltőnek negyvenéves írói jubileumát. — A komáromi főgimnázium udvarán leleplezték Király József püspök szobrát. — 15. Az akvinkumi múzeumban leleplezték Hampel József emléktábláját, amely Tóth István szobrászművész alkotása. — 21. Budapesten, a Városligetben leleplezték Bartha Miklós szobrát, Istók János szobrászművész alkotását. — Magyaróvárott leleplezték Cserháti Sándornak, a gazdasági akadémia volt tanárának a szobrát, amelyet Horvay János alkotott. — 23. A Nemzeti Szalon huszadik évi közgyűlését tartotta.

A budapesti szinházak eredeti ujdonságai.

1913.

Július. — 1. Budapesti Színház: Az éjjeli ügyvéd, bohózatos operett 4 fölvonásban, Pordes M. és Urban G. után szabadon írta Feld Mátyás.

Augusztus. — 8. Fővárosi Nyári Színház: Kozáklakodalom, operett három fölvonásban, írták Orbán Dezső és Tábori Emil, zenéjét szerzette Turry Peregrin. — 28. Fővárosi Nyári Színház: Bent az erdőn, dráma három fölvonásban, írta Garvay Andor.

Szeptember. — 6. Magyar Színház: Az új földesúr, színmű öt fölvonásban, Jókai Mór regényéből írta Hevesi Sándor. — 19. Magyar Színház: A szerelem iskolája, színmű négy fölvonásban, írta Rákosi Jenő. — 20. Vígszínház: A hónapos szoba, vígjáték három fölvonásban, írta Farkas Imre. — 27. Magyar Színház: A feleségünk, vígjáték három fölvonásban, írta Balázs Sándor. — 30. Uránia Színház: Fekete világ, írta Atlasz Márton.

Október. — 3. Nemzeti Színház: Az utolsó nap, dráma három felvonásban, irta Balázs Béla. — 23. Uránia Színház: A mi legdrágább kincsünk, irta Vrabély Armánd dr. — 24. Nemzeti Színház: A konventbiztos, dráma három felvonásban, irta Farkas Pál. — 25. Magyar Színház: Halló!, vigjáték három felvonásban, irta Földes Imre. — Népopera: Katonadolog, operett három felvonásban, irták Mérey Andor és Béldi Izor dr., zenéjét szerzette Zerkovitz B.

November. — 15. Magyar Színház: Zoltánka, szinjáték négy képben, irta Krúdy Gyula. — 21. Nemzeti Színház: Mária Antónia, dráma öt felvonásban, irta Szomory Dezső. — 29. Vígszínház: Az utolsó csók, színmű három felvonásban, irta Biró Lajos.

December. — 5. Magyar Színház: A Hiresek, szinjáték három felvonásban, irta Hatvany Lajos. — 19. Nemzeti Színház: Az egyszeri királyfi, mese kilenc képben, három felvonásban, irta Szép Ernő. — Uránia Színház: A modern kincs, irta Dános Árpád dr. — 20. Magyar Színház: 1913, történelmi szinmű három felvonásban, irta Biró Lajos.

1914.

Január. — 14. Király Színház: Nemtudomka, operett három felvonásban, irta Bakonyi Károly, zenéjét Harsányi Zsolt verseire szerzette Huszka Jenő. — 15. Uránia Színház: A Cézárok, irta Pekár Gyula. — 16. Nemzeti Színház: Matyólakodalom. falusi történet három felvonásban, irta Garamszeghy Sándor. — 17. Népopera: A kis király, operett három felvonásban, irták Bakonyi Károly és Martos Ferenc, zenéjét szerzette Kálmán Imre. — 30. Magyar Színház: Az ezredes, vígjáték három felvonásban, irta Herczeg Ferenc.

Február. — 6. Nemzeti Színház: A kölcsönkért kastély, vígjáték három felvonásban, irta Pekár Gyula. — 14. Vígszínház: A tündérlaki lányok, szinjáték három felvonásban, irta Heltai Jenő. — 17. Uránia Színház: A jókedv birodalma, irta Tábori Kornél. — 20. Nemzeti Színház: Mr. Bobby, komédia három felvonásban, irta Vajda Ernő. — 27. Király Színház: Szibill, operett három felvonásban, irták Bródy Miksa és Martos Ferenc, zenéjét szerzette Jakobi Viktor.

Március. — 14. Népopera: Böském, operett három felvonásban, szövegét irta Szomory Emil, zenéjét szerzette Gajáry István. — 19. Vígszínház: Timár Liza, életkép három felvonásban, irta Bródy Sándor. — 20. Népopera: Radda, opera egy felvonásban, irta és zenéjét szerzette Clement Károly.

Április. — 2. Uránia Színház: Dal és zene, irta Tóvölgyi Elemér dr. — 3. Nemzeti Színház: Egy karriér története, komédia négy felvonásban, irta Pakots József. — 4. Operaház: Téli álom, táncköltemény három képben, Schumann Róbert gyermekjeleneteiből szín-

padra alkalmazta Hevesi Sándor, hangszerelte Rékai Nándor. — 11. Magyar Színház: A vörös szegfű, színmű három felvonásban, irta Földes Imre.

Május. — 7. Uránia Színház: Albánia, irta Szegh Dezső. — 14. Budapesti Színház: Szölke Pepi, csibész-operett, idegen eszme után irta Hervay Frigyes, zenéjét szerzette Sas Náci. — 22. Uránia Színház: A cseppfolyós levegő, irta Grabovszky Kamil.

Június. — 6. Vígszínház: A cilinder, bohózat három felvonásban, irta Guthy Soma.

Pedagógia és tudomány.

1913.

Július. — 7. A Magyarországi Tanítók Országos Szövetsége Budapesten közgyűlést tartott, melyen az országból mintegy 450 tanító jött össze. A Szövetség és az Eötvös-alap a Tudományos Akadémia dísztermében Eötvös József báró születésének századik évfordulója alkalmából nagyszabású emlékünnepet rendezett. — 9. Jankovich Béla kultuszminiszter Kassára érkezett és megtekintette a város kulturintézményeit. — 19. A Budapesti Tanítótestület meghívására a svájci tanítók egyesületének dalos osztálya Budapestre látogatott s megtekintette a főváros kulturális intézményeit.

Augusztus. — 6. Londonban összeült a XVII. nemzetközi orvoskongresszus, melyet György király nevében Artur connaughti herceg nyitott meg. A magyar orvosi kar nagy számban volt képviselve a kongresszuson. — 30. A kultuszminisztérium tervezetet készített, amely 227 uj állami népiskola felállítását foglalta magában. — 31. A Zeneakadémia nagytermében megnyilt a tizedik nemzetközi kereskedelmi oktatásügyi kongresszus.

Szeptember. — 8. Az országos orvosszövetség Trencsénteplicen tizenhatodik kongresszusát tartotta. — 9. Bécsben megnyilt a nemzetközi mentőkongresszus. — 20. A budapesti tudományegyetem megkezdette idei esztendejét. — 21. A Magyar Földrajzi Társaság hetedik vándorgyűlését tartotta Arnodon. — 30. Kétly Károly báró egyetemi tanár nyugalomba menve elbúcsúzott az egyetemtől.

Október. — 1. Jankovich Béla kultuszminiszter rendeletet adott ki a középiskola reformja dolgában. — 6. A Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetsége Sopronban tartotta évi közgyűlését s ez alkalommal felavatták a soproni múzeumot. — 11. Az eperjesi jogakadémiára fölvették Hajnal Piroskát. Ő lett az első magyar női jogász.

November. — 13. A budapesti tudományegyetem tanácsa Nagy Konstantin egyházi jubileuma alkalmából Csernoch János dr. hercegprimást, Szmrecsányi Lajos egri érseket, továbbá Mailáth Gusztáv gróf erdélyi, Prohászka Ottokár székesfejérvári és Boromisza Tibor szatmári megyéspüspököket az egyetem díszdoktoraivá választotta. — Az idei irodalmi Nobeldijat Rabindranat Tagore indus költőnek ítélték oda. — 15. A Keleti Kereskedelmi Akadémia megnyitotta keleti múzeumát. — A középiskolai tanárság harmadik kongresszusát tartotta Budapesten, a régi képviselőház termében. — 18. Az Erzsébet-nőiskola fennállásának negyvenedik évfordulóját ünnepelte. — 26. Amundsen Roald sarkkutató Budapestre érkezett s a Zeneakadémia nagytermében előadást tartott sarki fölfedezéseiről.

December. — 4. A Magyar Történelmi Társulat az elhunyt Teleki Géza gróf helyébe Thallóczy Lajos dr.-t, közös pénzügyminisztériumi osztályfőnököt, a közös pénzügyi levéltár igazgatóját választotta elnökévé. — 13. A Néprajzi Társaság Szegeden az összes helybeli iskolák és nyolcvan tanyai tanító bevonásával megszervezte tizedik vidéki gyűjtő szövetségét. — 27. A budapesti tudományegyetem tanácsa K. Kovács Gyula dr. rektor vezetésével Esztergomba ment s ott az egyetem díszdoktorává avatta Csernoch János dr. hercegprimást.

1914.

Január. — 10. A budapesti tudományegyetem küldöttsége, amelyet Dudek János dr. hittudományi kari dékán vezetett, Egerbe ment és Szmrecsányi Lajos érseknek átadta tiszteletbeli doktori diplomáját. — 13. A budapesti tudományegyetem hittudományi karának küldöttsége átadta Székesfehérvárott Prohászka Ottokár dr. püspöknek az egyetem díszdoktori oklevelét. — 18. A budapesti tudományegyetem hittudományi karának küldöttsége átadta a díszdoktori oklevelet Gyulafehérvárott Majláth Gusztáv gróf erdélyi püspöknek. — 21. A budapesti hittudományi kar küldöttsége megjelent Szatmáron és Boromisza Tibor püspöknek átadta a díszdoktori oklevelet. — 31. A Turáni Társaság közgyűlését tartotta.

Február. — 2. A katolikus középiskolai tanáregyesület évi közgyűlését tartotta Budapesten a Szent-István-társulat dísztermében. — 5. A Nemzeti Múzeum dísztermében az angol Evans Edvárd parancsnok előadást tartott Scott kapitány utolsó délsarki expedíciójáról.

Március. — 7. Szemere Miklós tízezer korona pályadíjat tüzött ki erre a kérdésre: Történelmi és faji vonatkozások a magyar és ukrajnai (kisorosz) nemzet között. — 12. Az Országos Közművelődési Tanács évi rendes közgyűlését tartotta Budapesten. — A Magyar Történelmi Társulat évi közgyűlését tartotta az Akadémiában. — 19. A Földrajzi Társaság közgyűlését tartotta, amelyen Lóczy Lajos utódjául Cholnoky Jenő kolozsvári egyetemi tanárt választották meg a társaság elnökévé.

Április. — 2. A Magyar Néprajzi Társaság évi közgyűlését tartotta Budapesten. — 28. Jankovich Béla kultuszminiszter két rendeletet adott ki a népiskolák dolgában, egyet a népiskolák elhelyezéséről és építéséről, a másikat pedig a hitoktatás nyelvének a népoktatási tanítóintézetekben való használatáról. — 30. Az Országos Magyar Iskolaegyesület évi közgyűlését tartotta Budapesten.

Május. — 5. A Magyar Tudományos Akadémia nagyhete megkezdődött a pályázatok eldöntésével és uj pályatételek kiirásával. Az Akadémia nagyjutalmát Szily Kálmán kapta Nyelvujitási szótárának második kötetével, a Marczibányi-jutalmat Gombócz Zoltán; a Sámuel-díjat Thinemann Tivadar kapta. Az Ormódy Amália-díjat Jakab Ödön kapta, az Ipolyi-díjat Bajza József múzeumi őr, a Lukács Krisztina-féle jutalmat Oslay Ferenc. — 7. Az Akadémia plenáris, tagválasztó ülést tartott. Tiszteletbeli tagok lettek: Herczeg Ferenc, Pauer Imre és Galgóczy Károly, rendes tagok: Finászy Ernő, Farkas Gyula, Kürschák József és Beke Manó, levelező tagok: Szinnyei Ferenc, Buday László dr., Giesswein Sándor dr., Éber László dr. és Schaffer Károly dr., kültagok Wiklund Károly (Upszala), Erman Adolf (Berlin), Horn Ede (Páris), I. Albert monakói fejedelem, Perrier Edward (Páris), Ralcig (London), Zeemann (Hollandia) és Enger Adolf (Berlin). — 10. A Tudományos Akadémia ünnepi közgyűlést tartott, amelyet Berzeviczy Albertnek Eötvös József báró és a nemzetiségi kérdés című értekezése nyitott meg. Herczeg Ferenc emlékbeszédet mondott Jókai Mórról. — 16. A budai Ferenc József-intézet tizéves fönnállásának a jubileumát ünnepelte. — 28. Az Országos Középiskolai Tanáregyesület elnökéve ujból Négyesy László dr.-t választották meg.

Június. — 8. A budapesti tudományegyetem 1914—1915. évi rektorává Lenhossék Mihályt választották meg. — Az Országos Polgári Iskolai Egyesület tizenkilencedik évi közgyűlését tartotta.

Katonaság és tengerészet.

1913.

Július. — 11. Az örkényi katonai táborban leleplezték az 1912. évi júliusban szerencsétlenül járt tüzérek emlékművét. — 29. Ma volt 35 éves fordulója a bosnyák okkupáció kezdetének, amikor megjelent a

parancs, hogy az okkupáló sereg lépje át a Szávát. — Az 1912—1913. évi háborús helyzetre való megemlékezésül alapított emlékérmet a Vérmezőn kiosztották a 4. hadtesthez tartozó csapatok tisztikarának és legénységének.

Augusztus. — 7. A király Ferenc Ferdinánd trónörököst kinevezte a 4. dragonyosezred ezredparancsnokává. — 9. A hadvezetőség két új lovasezred létesítését határozta el. — 12. A király megengedte, hogy a tengerészeti parancsnok és a közös hadügyminisztérium tengerészeti osztályának főnöke székhelyét a pólai hadikikötőbe tegye át. — 14. A hadügyminisztérium nyilvánosságra hozta a balkáni válság alkalmával behivott tartalékosok elbocsátására vonatkozó részleteket. — 18. A király Ferenc Ferdinánd kir. herceg trónörököst az egész fegyveres erő főfelügyelőjévé nevezte ki. — 27. A Ganz-Danubius portorei hajógyárában vizrebocsátották az Orient nevű torpedórombolót.

Szeptember. — 15. Megkezdődött a csehországi nagy hadgyakorlat Drasics és Tabor környékén Ferenc Ferdinánd kir. herceg trónörökös részvétele és vezetése mellett.

Október. — 8. A király hötzendorfi Konrád báró vezérkari főnöknek a Szent István-rend nagykeresztjét adományozta. — 18. A király elrendelte, hogy Szebenikóban tengerészeti kerületi parancsnokságot állítsanak föl.

December. — 6. A király Rohr Ferencet, a honvédség főparancsnokságával megbizott lovassági tábornokot a 48. gyalogezred tulajdonosává nevezte ki. — 24. A király Fülöp kóburgi herceget lovassági tábornokká nevezte ki. — 29. A cs. és kir. első arciére-testőrség, az osztrák nemesi testőrség alapításának százötvenedik évfordulóját ünnepelte. — A király Boroevics Szvetozárt a kassai 6. hadtest parancsnokát az 51. gyalogezred, Appel Mihályt, a 15. hadtest parancsnokát a 70. gyalogezred és Tersztyánszky Károlyt, a budapesti 4. hadtest parancsnokát a 8. huszárezred tulajdonosaivá nevezte ki.

1914.

Január. — 1. A magyar honvédtüzérség első csapattesteit fölállították Budapesten és Lugoson. — 13. Ferenc József király Schönbrunnban fogadta a porosz 2. számú Ferenc császár gránátos ezred küldöttségét, amely a királyt üdvözölni ment abból az alkalomból, hogy hatvanöt év óta tulajdonosa az ezrednek. — 17. Fiumében a Ganz-Danubius hajógyárban vizrebocsátották a Szent István dreadnoughtot, az első nagy csatahajót, amely magyar hajógyárban épült. A keresztanya tisztét Mária Terézia királyi hercegnő töltötte be.

Február. — 5. Schönbrunnban összeült az évente tartani szokott marsalltanács a király elnöklésével és Ferenc Ferdinánd trónörökös jelenlétében. — 16. A király Meixner Hugó gyalogsági tábornokot, a przsemisli 10. hadtest parancsnokát lovassági főfelügyelőnek nevezte ki. — 21. Jandrics Cedomir főhadnagyot a bécsi hadbiróság kémkedésért halálra itélte. — 26. Bécsben a katonai kaszinó termeiben megkezdődött az évenkint szokásos nagy hadjáték a trónörökös és a vezérkari főnök vezetésével.

Március. — 14. A király bélafalvi Fekete Béla altábornagyot, a budapesti városparancsnokot fölmentette állásától és szeverini Sorsich Béla vezérőrnagyot nevezte ki helyébe. — 20. Ausztriában a reichsrat elnapolása következtében császári pátens állapította meg az 1914. évi ujonckontingenst s ennek alapján rendelték el a sorozást.

Április. — 15. Fiume vidékén tengeri gyakorlatokkal kombinált hadgyakorlatot tartottak. — 24. A hadügyminisztérium rendeletet adott ki a fegyvergyakorlatok szabályozása dolgában. — 25. A hadügyminisztériumban elkészült a hadsereg uj szolgálati szabályzata. — 27. Gerő Vilmos századost, a parlamenti őrség sokat szerepelt tisztjét a csapathoz rendelték és őrnaggyá nevezték ki.

Május. — 14. Bolfras báró, a király katonai kabinetirodájának főnöke szolgálatának negyedszázados jubi-

leumát ünnepelte. — 15. Triesztben vizrebocsátották az osztrák és magyar haditengerészet Póla nevü uj hatalmas szénszállító hajóját. — 23. A király Lónyay Albert gróf cimzetes lovassági tábornokot és főpálcásmestert lovassági tábornokká és a magyar testőrség kapitányává nevezte ki.

Június. — 6. A haditengerészet vezetősége szolgálatba helyezte a H. és L. jelzésü tenger alatt járó hajókat, amelyek 270—270 tonna tartalmúak. — 25. Megkezdődtek a boszniai és hercegovinai hadgyakorlatok, amelyeken résztvett Ferenc Ferdinánd kir. herceg trónörökös is, aki később (június 28-án) Szerajevóban feleségével együtt gyilkos merénylet áldozatául esett. — 27. A boszniai hadgyakorlat véget ért.

Gazdasági szociálpolitika.

1913.

Július. — 7. A pénzügyminiszter széles alapokon munkálatokat kezdett az erdélyi földgáz országos kihasználásának tanulmányozásáról. — 19. A Magyar Ágyúgyár Részvénytársaság Madarassy Gábor pénzügyi államtitkár elnöklésével alakuló közgyülését tartotta.

Augusztus. — 7. A hivatalos lap közölte a július 31-én szentesített, az üzleti záróóráról szóló 1913. évi XXXVI. törvénycikket, amely ma este már életbelépett. A szentesítéssel egyidőben kiadta a kereskedelmi miniszter a törvény végrehajtására vonatkozó rendeletét. — A lipcsei kereskedelmi főiskola hallgatói Budapestre érkeztek a főváros gazdasági viszonyainak tanulmányozására. — 9. Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület Galántán nemzetközi mótoros talajmüvelő gépbemutatót rendezett. — 12. A kereskedelmi miniszter, hogy az épitő iparosok zaklatását megakadályozza, egy rendelettel szabatosabban szövegezte az ipari épitőiparra érvényben levő rendelkezéseket. — 25. A Balatoni Szövetség Balatonfüreden nyári közgyülését tartotta.

Szeptember. — 5. Az Erdélyi Gazdasági Egyesület Kolozsvárott gazdagyülést tartott s ezzel kapcsolatban mezőgazdasági kiállítást rendezett. — 16. A földmivelésügyi minisztérium a zólyommegyei óhegyi völgyben, Alsószarvas fölött emléket állitott Decrett József kamarai erdőmesternek. Az emléket Sidló Ferenc szobrász mintázta. — 22. Budapesten összeült a vendéglősök országos kongresszusa.

Október. — 6. A Magyar Épitőiparosok Országos Szövetsége hetedik vándorgyülését tartotta Budapesten. — 10. Panamából jelentették, hogy a Gamboa-gátat, az Atlanti-tengert és a Csendes-óceánt elválasztó utolsó földdarabot sikerrel fölrobbantottak, s ezzel a Panama-csatorna épitkezése kész lett, úgy, hogy a két világtenger találkozott. — 11. Megjelent a pénzügyminisztérium prospektusa a 150 millió márka összegű, 1916. április elsején lejáró $4^1/_2$ százalékos állami pénztárjegyek kibocsátása dolgában. — Az Országos Magyar Kertészeti Egyesület a városligeti Iparcsarnokban kertészeti kiállitást rendezett. — 27. A német birodalmi bank a rátát $5^1/_2$ százalékra szállította le. — 28. A Magyar Vámpolitikai középpont első rendes közgyülését tartotta Budapesten.

November. — 3. A makói hagymaszövetkezet válságba jutott. — 15. Tisza István gróf miniszterelnök a képviselőház elé terjesztette a bosnyák vasutak épitéséről szóló törvényjavaslatot. — 16. Paasche dr. titkos tanácsos, a német birodalmi gyülés első alelnöke Budapestre érkezett s tanácskozott az illetékes körökkel egy szorosabb kereskedelempolitikai érdekközösség megteremtéséről. — 19. A Panamacsatornán átkelt az első hajó, a Louise nevü kis gőzös. — 27. Az Osztrák és Magyar Bank leszállította a kamatlábat fél százalékkal 6 százalékról $5^1/_2$-re.

December. — 5. A városligeti Iparcsarnokban megnyilt az országos

baromfikiállítás. — 8. Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület évi közgyűlését tartotta Budapesten. Ugyanekkor tartotta nagygyűlését a Gazdasági Egyesületek Országos Szövetsége is. — 15. A régi képviselőházban összeült a szakszervezetek kongresszusa és a munkanélküliségről tanácskozott. — 19. Az Országos Munkásbetegsegítő és Balesetbiztosító Pénztár évi közgyülését tartotta. — 23. Darányi Ignác és Bujanovics Sándor, a gazdatársadalom két vezértagja a karácsonyi ünnep alkalmából szózatot intézett a gazdákhoz.

1914.

Január. — 3. Az Országos Munkásbetegsegítő és Balesetbiztosító Pénztár autonómiáját ideiglenesen megszüntették s a pénztár vezetésével Diószeghy József dr. min. osztálytanácsost bízták meg. — Az Általános Forgalmi Részvénytársaság Fiumében közgyülését tartotta. — 5. Az osztrák és magyar monarkia, Németország és Belgium közös gazdasági érdekeinek védelmére alapított Középeurópai Közgazdasági Egyesület Budapesten tartotta konferenciáját. — 12. Az állami számvevőszék közzétette az 1912. évi zárószámadását. — 20. Az Osztrák és Magyar Bank Bécsben tartott főtanácsülése a kamatlábat $5^1/_2$ százalékról 5 százalékra szállította le. — 22. A német birodalmi bank a kamatlábat 5 százalékról $4^1/_2$-re, az angol bank $4^1/_2$-ről 4-re szállította le. — Párisban összeültek tanácskozásra az északamerikai üzletben érdekelt kontinentális hajóstársaságok képviselői. A Hamburg—Amerika-vonal nem küldött képviselőt az értekezletre. — 23. A minisztertanács a magyar királyi államvasutak elnökévé február elsejétől kezdődően Tolnay Kornélt nevezte ki. Marx János, a volt elnök nyugdíjba ment s távozása alkalmából a király a titkos tanácsosi méltóságot adományozta neki. — 25. A budapesti árú- és értéktőzsde fönnállásának ötvenéves jubileumát ünnepelte. — 31. Tolnay Kornél, az államvasutak új elnökigazgatója, elfoglalta hivatalát.

Február. — 3. Pozsonyban országos gazdagyűlés volt, melyen az osztrák gazdatársadalom sok elökelő tagja is megjelent. — Az Osztrák és Magyar Bank évi közgyűlését tartotta Bécsben. A közgyülés előtt a bank főtanácsülése a rátát leszállította fél százalékkal $4^1/_2$ százalékra. — 7. Budapesten értekezletet tartott az új 500 milliós magyar kölcsön folyósítására szövetkezett bankcsoport és valamennyi fontos kérdés tekintetében megegyezett. — 9. A Magánmérnökök Országos Szövetsége évi közgyülését tartotta Budapesten. — 16. Az 500 milliós magyar államkölcsön aláírási prospektusa megjelent.

Március. — 2. A király Schuster Rudolf dr. kuriai bírót a szabadalmi hivatal elnökévé nevezte ki. — A magyar kormány elhatározta, hogy a Poolban egyesült hajóstársaságok szerződését fölbontja. — 6. A hivatalos lap közölte a Műegyetemen fölállítandó közgazdasági osztály szabályzatát. — 7. A Magyar Mezőgazdák Szövetkezete alkotmány-utcai székházában első országos kukoricakiállítását rendezte. — 12. Az Osztrák és Magyar Bank a kamatlábat leszállította négy százalékra. — 28. A budapesti tőzsde évi közgyülését tartotta.

Április. — 3. A Köztelek dísztermében országos állattenyésztő értekezletet tartottak. — 7. A Magyar Gazdaszövetség közgyülését tartotta Budapesten. — 26. A Gyáriparosok Országos Szövetsége évi közgyülését tartotta. — 30. A városligeti Iparcsarnokban megnyilt a Tavaszi Vásár.

Május. — 3. Az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés tizedik évi jubiláris közgyülését tartotta. — 4. Az O. M. K. E. közgyülésével kapcsolatban országos kereskedelmi kongresszus ült össze Budapesten. — 10. Az Ipartestületek Országos Szövetsége évi közgyülését tartotta. — 18. Az Országos Iparegyesület évi közgyülését tartotta. — 22. A Pénzintézetek Országos Egyesülése országos pénzintézeti kongresszust rendezett Bu-

dapesten. — 23. A Városligeti Iparcsarnokban borászati és pincegazdasági gépek kiállítása nyilt meg.

Június. — 17. A magyar gazdák Temesvárott idei nagygyűlésüket tartották. — 18. Párisban összeült a hatodik nemzetközi kereskedelmi kongresszus. — 20. A Vágújhely és Vágrákó között épült Vág-hidat fölavatták és átadták a közforgalomnak. — 25. A magyarországi szövetkezetek közgyűlésüket tartották Perbenyiken.

Katasztrófák és elemi csapások.

1913.

Július. — 1. Erdélyben és Krassószörénymegyében napok óta tartó esőzés áradást és nagy kárt okozott. — A möllersdorfi puskaporgyárban fölrobbant és meggyulladt egy műhely és negyven bomba fölrobbant. Harminc ember többékevésbbé súlyosan megsebesült. — 3. A braziliai Kuribi nevű vasuti állomáson dinamitrobbanás történt, mely elpusztította a vasuti raktárt. Ötven ember életét vesztette. — 11. Magyarország keleti részén, különösen Máramarosban, Ugocsa- és Szatmármegyében, Szolnokdobokában és Kisküküllőmegyében áradás rendkívül nagy kárt okozott. Szolnokdobokában sok falu teljesen elpusztult. — 14. A franciaországi Aubinban egy kőszénbányában bányalégrobbanás következtében húsz ember életét vesztette. — Az amerikai Losz Angeleszban két zsúfolt villámos vasuti kocsi összeütközött, tizenöt ember meghalt, negyven halálosan megsebesült. — 16. Oroszországban Jekaterinoszláv vidékén ciklon pusztított; több kisebb város és falu elpusztult, közel száz ember életét vesztette. — Szerbiában kolerajárvány lépett föl, miért is az egész szerbiai határt elzárták. — 22. A kolera Magyarországon is fölütötte fejét. Temesszigeten négy ember halt meg kolerában. — 23. Binghampton amerikai városban leégett egy gyár s hetvenkét munkásnő életét vesztette. Jacksonban a fegyencek farmján kigyult a börtön s harmincöt elítélt szénné égett. — 26. Dániában Bramingen mellett kisiklott egy gyorsvonat: tizenhat ember meghalt, sok megsebesült.

Augusztus. — 4. Az északamerikai ridingi szén- és vasbányák területén robbanás történt, mely huszonöt embert megölt. A robbanást villámcsapás idézte elő, mely nagy tömeg dinamitot meggyujtott. — A glaszgowi bányatelepen bányalégrobbanás következtében huszonhárom munkás életét vesztette. — 6. Triesztben föllépett a feketehimlő és több áldozatot követelt. — 7. Szvinemünde partján vihar következtében fölborult egy vitorlás jatt, melynek utasaiból tizenkettő a tengerbe fult. — 8. Peruban földrengés több községet teljesen elpusztított. Száznál több ember életét vesztette. — 15. Bácsújlak községben tűzvész negyven házat elhamvasztott. — 16. A Felvidéken árvíz nagy pusztítást vitt véghez. A Rimaszombat mellett levő vasuti híd leszakadt s egy munkásokkal telt kocsi a Rima folyóba zuhant. Öt ember meghalt, hat súlyosan megsebesült. — Marosvásárhelyen leégett a Baruch-féle petróleumgyár egy műhelye; öt ember a tűzben lelte halálát. — 21. Pólában a haditengerészet lövöldözőterén egy újfajta ágyút próbáltak ki, miközben a töltés fölrobbant, széttépett három matrózt, és Lanjus altengernagyot halálosan megsebesítette. — 21. A király az árvízkárosultak segítésére százezer koronát adományozott. — A szabadkai teherpályaudvart tűzvész elpusztította. A kár másfél millió korona volt. — 25. Az újraépült Messzinát rettenetes ciklon csaknem teljesen újból elpusztította. — 30. Gyergyóremete csíkmegyei községet árvíz csaknem teljesen tönkretette. Öt ember a hullámokban lelte halálát.

Szeptember. — 2. Angliában Ais Gill közelében egy expresszvonat belerohant egy személyvonatba; négy kocsi elégett s negyven ember életét vesztette. — Az amerikai Konnektikut államban Wallingford

közelében két expresszvonat összeütközött; húsz ember meghalt, ötven megsebesült. — 4. Magyarország több helyéről, így Újfehértóról, Debrecenből, Palánkáról, Eszékről és Fiuméból koleraeseteket jelentettek. — 10. Budapesten több koleragyanus megbetegedés történt. — 18. Franciaországban Toutoi közelében egy villámosvasút a mélységbe zuhant; tizenkét ember meghalt, harminc súlyosan megsebesült. — 30. Oroszországi vladikaukázusi vasuton egy vonat kisiklott; harminc ember meghalt, ötven megsebesült.

Október. — 1. Konstantinápoly környékén óriási orkán dúlt s egész falvakat tett tönkre. A Boszporusz partján több mint kétszáz ember életét vesztette. — 6. A pétervár-kievi gyorsvonat Kiev előtt összeütközött egy lokomotivval; tizennégy ember meghalt, tizenhét súlyosan megsebesült. — 11. A kanadai hajóstársaság Volturno nevű gőzöse, mely Rotterdamból Newyork felé haladt, a nyílt tengeren kigyulladt és csakhamar hatalmas lánggal égett. Az utasok közül 236, köztük százötven magyarországi rutén elpusztult. A hajó Markoni-jelzéseire több hajó segítségül sietett s a többi utast és a legénység egy részét megmentette. — 13. A Bagdad-vasút egyik épülő alagútja dinamitrobbanás következtében bedőlt és negyvennyolc embert megölt. — 14. Az angolországi Kardiff melletti szénbányában bányalégrobbanás történt; hétszáz ember dolgozott a bányában, akikből négyszáz életét vesztette. — 23. A mexikói Dawsonban egy szénbányában bányalégrobbanás következtében mintegy kétszáz munkás életét vesztette. — Waldenburgban a teherpályaudvaron egy vonat összeütközött egy villámossal; tizennégy ember meghalt. — A Westhusten nevű finn gőzös Nosa közelében nagy viharban elsüllyedt; húsz főnyi legénysége és huszonöt utasa a tengerbe fult. — 24. Luisiana amerikai állam területén nagy orkán dühöngött, mely házakat döntött össze; negyven ember meghalt, háromszáznál több megsebesült. — Franciaország déli partjain nagy viharban több vitorlás elsüllyedt s közel hatvan ember életét vesztette.

November. — 5. Franciaországban Melun mellett egy gyorsvonat belefutott egy postavonatba s kettészakította. Az összeütközés folytán csakhamar lángok törtek elő s meggyujtották a vasuti kocsikat; negyvenkét ember életét vesztette, harmincnál több megsebesült. — 12. Aymara perui várost földrengés elpusztította; több mint kétszáz ember életét vesztette. — 13. Északamerika partjain rettenetes viharban több kis hajó elsüllyedt; kétszázkilencven ember életét vesztette. — 17. A ceglédi nagy gőzmalmot tűzvész elpusztította.

December. — 3. Bosztonban leégett egy éjjeli szállás; huszonkilenc ember meghalt, ötven súlyosan megsebesült. — 8. Az ausztriai Rydniken egy szénbányában bányalégrobbanás történt; tizenkét ember életét vesztette. — 25. Calumellben (Michigan állam) kigyulladt egy csűr, melyben karácsonyfaünnepet rendeztek; a pánikban nyolcvanként embert, köztük harminc asszonyt és negyvenkét gyermeket agyontapostak.

1914.

Január. — 12. A Keleti tenger partján borzasztó vihar nagy pusztítást vitt végbe. Kranz fürdőt a hullámok teljesen elpusztították. Húsz ember a vízbe fult. Oroszországban a nagy hóviharban százötven ember életét vesztette. — 13. A Japánországot alkotó négy nagy sziget legkisebbikének Kiuszjunak déli részében a Kagoszimai öbölben fekvő Szakuraszima-sziget tűzhányója kitört s a szigetet teljesen elpusztította. A vulkán kitörése hatalmas föld- és tengerrengéssel járt. A vulkán mázsás köveket sodort több mint harminc kilométer távolságra s így történt, hogy szikraözönével és hamujával elpusztította Kagoszima városát is. A borzasztó nagy mennyiségű láva forrásba hozta a tenger vízét s a halak ezrével uszkáltak a víz színén

megfőve. A katasztrófának összesen mintegy 40.000 ember esett áldozatául. Szakuraszima-sziget három falujában alig menekült meg élő ember. Kagoszima lakossága is csaknem teljesen odaveszett. — 16. Plymouth mellett a Whitesand-öbölben elsülyedt az „A. 7" nevű angol tengeralatt járó hajó; személyzete, két tiszt és tizenkét ember ott veszett a hajóval együtt a tenger fenekén. — 30. A Hogssziget közelében a Monroe gőzös összeütközött a Nautuckel gőzössel. A Monroe elsülyedt s negyvenkét ember életét vesztette.

Február. — 3. Az E. II. nevű amerikai tengeralatt járó hajó tizenhat emberével elsülyedt a mexikói öbölben. — Newyorkban egy bérházban nagy robbanás történt, mely ezt a házat és a szomszédságában egy leánynevelő intézetet és egy fiúiskolát fölgyujtott. — 5. Braziliában nagy áradás következtében körülbelül ezer ember életét vesztette. — 26. A németországi Rümmelsburgban egy festékgyárban robbanás történt, mely tíz embert megölt, hetet súlyosan megsebesített.

Március. — 5. A déltiroli Ortler tájékán egy lezuhant lavina maga alá temetett egy katonai őrjáratot. Két tiszt és tíz közlegény életét vesztette. — 11. Három vasmegyei község: Strém, Vasszécsény és Répcelak tűzvész folytán csaknem elpusztult. — 14. Az azóvi tenger partján rettenetes orkán pusztított; Stanica Acsujelszkájában ezernél több, Termjukban kétszáz és Danszkájában százötven ember életét vesztette. — 16. A japánországi Akita kerületben földrengés pusztított; 83 ember életét vesztette. — Szendroszkában nyolcvanhárom emberélet pusztult el. — 19. Velence és a Lidó közt összeütközött egy vaporettó és egy torpedónaszád; a vaporettó elsülyedt s ötvennyolc ember, majd mind olasz, a tengerbe fult.

Április. — 2. Újfundland sziget közelében a New-Foundland nevű gőzöst, melyen százhatvan rozmárvadász volt, vihar lepte meg és kisodorta a tengerre. Ott a hajó jéghegyek közé került, melyek összetörték. Nyolcvannyolc ember életét vesztette. — 17. Newyorkban leégett egy hatemeletes bérház; húsz ember életét vesztette. — 20. Debrecenben tűzvész folytán elpusztult az államvasutak egyik műhelyterme, 130 teherkocsi, negyven személykocsival és öt Pullmann-kocsival együtt. — 28. A sárosmegyei Zboró község nagyrészét tűzvész elpusztította. Leégett a Rákóczi-templom és a híres Rákóczi-kastély is.

Május. — 5. Valparaisóban tűz elpusztított egy csomó házat; negyven ember életét vesztette, körülbelül száz megsebesült. — 6. A Kolumbian nevű angol hajó Anverszből Newyorkba menet az Atlanti óceánon robbanás következtében kigyuladt és elsülyedt. Legénységét és utasait arra járó hajók mentették meg. A menekültek közül sokan tele voltak égett sebekkel. — 9. Sziciliában, Katániától északra, földrengés dúlt az Etna kitörésével egyidőben és egész falvakat elpusztított. Teljesen elpusztultak Linere, Passepomo, Bongiardo, Malai és Arcireale községek. Közel hétszáz ember életét vesztette, igen sok megsebesült. — 12. A budapest-tapolcai gyorsvonat Balatonkenese mellett a nagy esőzéstől megromlott töltésről kisiklott és néhány kocsija a Balatonba zuhant. Emberéletben kár nem esett. — 29. Az angol-kanadai társaság Empress of Ireland nevű gőzöse Kvebekből Liverpoolba indult, a Szent Lőrinc-folyam öbölszerű torkolatában azonban összeütközött a Storstad nevű svéd szénszállító gőzössel, amely nekiment és akkora léket ütött rajta, hogy az Empress of Ireland néhány perc alatt elsülyedt. 1387 főnyi utasa és legénysége közül 1032 ember a vízbe fult. Az áldozatok túlnyomó része angol alattvaló, kanadai lakos volt.

Június. — 11. Északamerikában gyilkos hőhullám vonult végig és ötvennél több emberéletet elpusztított. — 19. Skótországban a Dulnan folyó hídján egy vonat hét személykocsija kisiklott és a megáradt folyóba zuhant. Tizenkilenc ember a vízbe fult. — A Mont Grazian alatt épülő alagút egy része beomlott és tizenkét embert megölt. — 20. A kanadai Hillerest-bányában bányalégrobbanás következtében 197

munkás, köztük sok magyar ember, életét vesztette. — A Missziszippin elsüllyedt a Majestic nevű gőzös s húsz ember a vízbe fult. — 26. Massachussets államban Salem városát tűzvész csaknem teljesen elpusztította. Ötven ember életveszedelmesen megsebesült.

Az év halottai.

1913.

Július. — 1. Dóczy József pénzügyi titkár, ismert népdalköltő (1863). — Henri Rochefort híres francia politikus és ujságíró (1830). — 5. Lyttleton Alfréd ismert angol államférfiú. — 9. Kirchhoffer Alfonz híres francia vivómester. — 10. Králik Lajos jogtudós és szakíró (1849.) — 11. Hrabovszky Guidó országgyülési képviselő. — 16. Özvegy Zichy Nándorné grófné, született Zichy Livia grófnő (1839). — La Touche Gaston, francia festő (1855). — 19. Rothauser Miksa, írói nevén Ruttkay György, iró (1863). — 21. Rónay Ernő, országgyülési képviselő (1852). — Bellony László rajzolóművész. — 23. Egerváry Gyula, országos vadászati felügyelő. — 31. Milne John, angol földrengés tudós (1850).

Augusztus. — 7. Popper Dávid, a világhirű magyar gordonkaművész (1846). — 9. Idősb Szinnyei József iró, bibliografus (1830). — 10. Ohrwalder József, ismert misszionárius, aki kilenc évig volt a mahdi fogságában (1858). — 11. Heltai Ferenc dr., Budapest főpolgármestere (1861). — Péterffy Sándor, jeles pedagógus (1841). — 13. Bebel Ágost, a német szociáldemokrácia vezére (1840). — 14. Deák Jenő, Deák Ferenc unokaöccse, volt 48-as honvédtiszt. — 16. Vavrinecz Mór, magyar zeneszerző és karnagy. — 21. Ollivier Emil, francia iró és államférfi (1825). — Allaga Géza, zeneszerző (1841). — Takács Mihály opareaénekes (1861). — 28. Hoffer Lipót angol sakkmester (1842). — 31. László Zsigmond miniszteri tanácsos (1844).

Szeptember. — 2. Alexandrina Matild württembergi hercegnő (1830). — 4. Mellado André, ismert spanyol publicista (1846). — 5. Bogdanovics Lucián dr. karlócai szerb patriárka (1868). — Ürményi Miksa, az Ürményi család szeniorja (1833). — Zambra Péter, a budapesti tudományegyetem olasz nyelvi tanára (1856). — 6. Szabó Antal színművész (1845). — 8. Vives y Tuto biboros, a Vatikán palotakardinálisa. — 12. Zoltán Elek nyugalmazott altábornagy (1841). — Perlis dr., az orosz származású bécsi sakkmester. — 15. Vámbéry Ármin, a világhirü orientalista (1832). — 16. Scholtz Gyula, országos főerdőmester (1838). — 19. Zombory Gerő, református lelkész és iró (1834). — 27. Teleki Géza gróf, volt belügyminiszter (1844).

Október. — 1. Diesel R. dr., a világszerte ismert német motorgyáros. — Gudenus Lipót báró, főkamarás (1844). — 5. Zilahi Simon, a Budapesti Hirlap igazgatója (1849). — — 6. Hans von Bartels tanár, híres német festő (1856). — Schwarzenberg Károly herceg, az osztrák urakháza tagja (1825). — 10. Kacsura herceg volt japán miniszterelnök és tábornok (1848). — Agnierre biboros, Spanyolország primása. — 14. Megyeri Dezső színművész (1855). — 17. Zichy Ferenc festőművész (1868). — 21. Babarci Schwartzer Ottó báró elmeorvos (1853). — 30. Braunecker Sztina bárónő, festőművésznő. — Rajzó Miklós festőművész (1865). — 31. Réczey Imre dr. orvostanár (1848). — Vancsó Gyula dr., volt országgyülési képviselő (1844).

November. — 3. Bezerédj Viktor belügyi államtitkár (1855). — Gruics Száva tábornok, volt szerb miniszterelnök. — Claparéde Sándor svájci tudós, nagy magyarbarát. — Csikváry Jákó, az Állami Tisztviselők Lapja megalapitója. — 4. Sir Horace Rumbold, angol államférfi (1834). — 7. Wallace Alfréd Russel,

angol természettudós (1822). — 11. Melczer Géza, volt országgyűlési képviselő (1860). — 15. Kiamil basa volt török nagyvezér. — 17. Bilinszki Konstantin, janinai osztrák és magyar főkonzul (1874). — 19. Marchesi Matild, híres énektanárnő (1827). — 27. Ádám András, a Kúria nyug. tanácselnöke (1844). — 29. Sárosi Ferenc zeneszerző (1855).

December. — 1. Fejes István református püspök (1838). — 3. Kohner Henrik, előkelő fővárosi polgár (1845). — Schönthan Ferenc, osztrák vígjátékíró (1850). — 4. Latour-Buillet Vince gróf, volt osztrák miniszter (1848). — 5. Wolkenstein Antal gróf, volt nagykövet (1832). — 6. Oreglia biboros, a kardinálisok kollégiumának legidősebb tagja (1828). — 8. Rudnyánszky Gyula költő (1858). — 10. Veres József ev. főesperes, volt országgyűlési képviselő (1851). — 12. Teleki József gróf, főrendiházi tag (1859). — 15. Aichholzi Miller Vince, az osztrák urakháza tagja, az Osztrák-Magyar Bank volt alkormányzója (1837.) — 17. Rampolla Mariano biboros, XIII. Leó pápa államtitkárja (1844). — 20. Menelik, Abisszinia császárja (1844). — Gömbösné-Galamb Margit írónő. — 23. Jules Claretie, valódi nevén Arséne Arnaud, a Comédie Francais igazgatója (1840). — 24. Záleszki Vencel gróf osztrák pénzügyminiszter (1868). — 26. Bacher Vilmos dr., az országos rabbiképzőintézet igazgatója (1850). — 27. Hohenzollern Antónia hercegnő, a román trónörökös anyja (1845). — 29. Draskovich Sándor gróf, horvát országgyűlési képviselő (1876). — Giampietro József, a berlini Metropol-színház híres jellemkómikusa (1839). — 30. Zsófia, II. Oszkár svéd király özvegye (1836).

1914.

Január. — 1. Bang krisztiánia püspök, a norvég egyház primása (1841). — 2. Semsey Boldizsár, Sárosmegye főispánja (1848). — Fragson Harry párisi énekes (1870). — 3. Solymosi Elek színművész (1847). — 5. Dedovich György főrendiházi tag (1855). — 7. Marich Ágoston ismert nyomdász és nyomdai technikai vezető (1843). — 8. Ruhland Gusztáv, a német agráriusok egyik vezére (1861). — 12. Brockhaus Henrik Eduárd, a világhírű könyvkiadó cég főnöke (1829). — 13. Özvegy Stürgkh Károlyné grófné, született Meriveglia Eleonora grófnő, Stürgkh gróf osztrák miniszterelnök édesanyja (1836). — Rombauer Emil főigazgató, a Markó-utcai reáliskola igazgatója (1854). — 14. Antal Gábor, a dunántúli református egyházkerület püspöke (1843). — 17. Széchenyi Kálmán gróf, főrendiházi tag (1824). — 19. Pallavicini Ede őrgróf, titkos tanácsos, főrendiházi tag (1845). — Picquart francia tábornok, volt hadügyminiszter, aki a Dreyfus-pörben nagy szerepet játszott (1854). — 20. Pressensé Ferenc, francia író (1853). — 21. Kasics Péter, nyug. honvédelmi minisztériumi tanácsos (1849). — Perczel Ferenc, a Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének vezérigazgatója (1856). — 22. Farkasházy-Fischer D. nagyiparos (1827). — Baranyavári Ullmann Emil, udvari tanácsos (1848). — Duka Ferenc, volt országgyűlési képviselő. — 23. Csikász Imre szobrászművész (1884). — 26. Wass Ármin gróf, földbirtokos (1850). — Michelin Leó, a finn szenátus volt elnöke. — Jodl Frigyes osztrák filozófus (1849). — 29. Dalnoki Béla, operaénekes (1837). — 31. Ruschek Antal, győri kanonok, katolikus író.

Február. — 12. Rosenberg Gyula, országgyűlési képviselő (1856). — 13. Bertillon Alfonz, a párisi személyazonossági hivatal főnöke (1853). — 16. Máttyus Arisztid dr. volt országgyűlési képviselő (1840). — 19. Klebelsberg Zdenkó gróf (1852). — 29. Hitesi Lajos, zeneművész (1830). — Rohain Alain herceg, az osztrák urakháza tagja (1850). — 25. Castrioti Juan de Aladro albán trónkövetelő (1846). — 27. Katschthaler dr. szalcburgi biboros hercegérsek. — Sztanoj Miklós, magyar billiárdművész (1856). — 28. Czibulka Hubert báró, nyugalmazott gyalogsági tábornok (1842).

FERENC FERD. *trónörökös*

HOHENBERG ZSÓFIA *hercegnő*

POPPER D. *gordonkaművész*

ID. SZINNYEI J. *író*

BELTAI F. DR. *Bpest főpolgárm.*

PÉTERFY SÁNDOR *tanférfiú*

BEBEL ÁGOST *a német szoc. vezére*

TAKÁCS MIHÁLY *operaénekes*

BOGDANOVICS L. *karlóczai patriárka*

VÁMBÉRY ÁRMIN *orientalista*

TELEKI GÉZA GR. *volt belügym.*

ZILAHI SIMON *a Bud. Hirl. igazg.*

RÉCZEY IMRE DR. *orvostanár*

BEZERÉDJ VIKTOR *államtitkár*

MENELIK *Abesszinia csász.*

ANTAL GÁBOR *ref. püspök*

PALLAVICINI EDE *őrgróf, főrend*

KÜCSÜK SZAID *basa*

SZÉLL IGNÁC *nyug. államtitkár*

UDRÁNSZKY L. *egyetemi tanár*

MISTRAL *francia költő*

FEJÉRVÁRY G. BR. *táborszernagy*

KOSSUTH FERENC

LECHNER ÖDÖN *építőművész*

FESZTY ÁRPÁD *festőművész*

Március. — 1. Friedreich István (Görcsöni Dénes), tanár és író. — 2. Kücsük Szaid basa, volt török nagyvezér (1835). — Minto Gilbert lord, volt indiai alkirály (1847). — 4. Kopp György dr. biboros, boroszlói érsek (1857). — 7. Grujics Mihály, károlyvárosi görögkeleti szerb püspök, a karlócai metropolia adminisztrátora (1859). — 13. Westinghouse György, a róla elnevezett fék föltalálója. — Pelsőci Hámos László báró, volt országgyűlési képviselő (1847). — Magnus Vilmos dr. német botanikus (1844). — Edvards Alfréd, a párisi Matin megalapítója (1857). — 16. Gobat Károly, aki 1912-ben elnyerte a Nobel-békedíjat (1843). — 21. Széll Ignác, nyugalmazott államtitkár (1846). — 23. Udránszky László, budapesti egyetemi tanár (1862). — Lator Sándor, volt országgyűlési képviselő (1859). — 25. Mistral Frederic, francia költő (1830). — 27. Tavornoki Stümmer Sándor báró nagybirtokos (1831). — Somssich Imre gróf, főrend (1843). — 30. Apor Karolina bárónő, a bécsi Rudolfineum Vöröskereszt-kórház igazgatónője. — 31. Harnon cour Hubert, bajor származású angol festőművész (1849).

Április. — 2. Heyse Pál német költő (1830). 6. — Andrényi Károly báró nagykereskedő. — 9. De Gerando Antonina, a kolozsvári állami felsőbb leányiskola volt igazgatója (1843). — Haruko, az özvegy japán császárné (1850). — 11. Louis Bernard d'Harcourt márki, francia politikus. — 14. Tellecsky Kristóf, Nagykikinda város országgyűlési képviselője (1845). — Szokoly Tamás, volt országgyűlési képviselő. — 15. Elek Pál bankigazgató (1856). — Gossl Ágoston kuriai tanácselnök (1843). — Goluhovszky Ádám gróf, Galicia tartományi marsallja. — 17. Hajdu László min. tanácsos, a központi statisztikai hivatal főnöke. — 20. Latinovics Géza, volt országgyűlési képviselő (1863). — 21. Özvegy Reményi Edéné, született Fáy Gizella (1836). — 25. Fejérváry Géza báró táborszernagy, volt miniszterelnök, a darabont-testőrség parancsnoka (1833). — Kuales Godofréd országgyűlési képviselő (1855). — Fenyvesi Soma dr. volt országgyűlési képviselő. — 27. Posilovich György dr. zágrábi érsek (1834). — Pekáry József dr. nyugalmazott budapesti főkapitányhelyettes (1834). — Suess Edvárd, osztr. geológus (1831). — 28. Rohonczy György báró, nyug. lovassági tábornok, volt budapesti térparancsnok (1837).

Május. — 2. Bohus László báró nagybirtokos (1848). — 4. Argyll János angol herceg (1845). — 5. Demkó György dr. egri kanonok, a budapesti tudományegyetem volt rektora. — 8. Kanizsai Ferenc író és ujságíró (1878). — 11. Schuch Ernő, a drezdai opera főzeneigazgatója (1847). — 12. Montero Rios, spanyol államférfiú. — Székely Árpád festőművész (1861). — 18. Mária Immakulata, bourbon-pármai hercegnő (1884). — 20. Vojnich Oszkár világjáró magyar úr (1864). — 22. Kubik Béla, volt országgyűlési képviselő és koaliciós főispán (1860). — 25. Kossuth Ferenc (1841). — 29. Mauser Péter dr. mérnök, a Mauser-puska föltalálója (1839). — 30. Rauscher Lajos műegyetemi tanár (1845).

Június. — 2. Feszty Árpád festőművész (1856). — Juhász Árpád iparművész. — 8. Smiciklas Tádé dr., a délszláv akadémia elnöke (1853). — Shaaffgossche Rudolf gróf, volt osztrák miniszter. — Jászay Géza címzetes püspök, szeged-belvárosi plébános (1857). — 10. Lechner Ödön építőművész (1846). — Lechner Gyula szobrászművész (1841). — Frenzel Károly német tanár és író (1827). — 11. Adolf Frigyes meklenburg-strelitzi nagyherceg (1848). — Szirmay Sarolta grófnő, csillagkeresztes hölgy. — 12. Palmer Ede, a Länderbank volt vezérigazgatója (1837). — Spányi Béla festőművész (1852). — 13. Nyiredy Géza tanár, kémikus (1861). — 18. Zalár József költő (1825). — 20. Festetich Gábor gróf titkos tanácsos (1836). — 22. Suttner Berta bárónő (1843). — 22. Fáy Elek történetíró. — 28. Ferenc Ferdinánd kir. herceg, az osztrák és magyar trón örököse (1863). — Hohenberg Zsófia hercegnő, Ferenc Ferdinánd trónörökös hitvese (1868). — 29. Nyáry Jenő báró főrend, akadémikus, történetíró.

AZ AVIATIKA FEJLŐDÉSE.

Az aviatika az elmult esztendőben is nagy haladást ért el. A léghajókkal is több eddigi rekordot javitottak meg, az az eredmény azonban, amelyet a repülőgépekkel produkáltak az aviatikusok, szinte minden reményt és várakozást felülmult. Az alábbi adatokból, amelyeket időrend szerint csoportosítottunk, kitünik, hogy az elmult évben különösen a német aviatika ért el óriási fejlődést. Adataink itt következnek :

1913.

Julius. — 1. Brindejonc francia aviatikus, aki híressé lett páris—pétervári repülésével, Kopenhágából Hamburgba repült. Reggel 5 óra 30 perckor szállott föl a dán fővárosban és nyolc órakor simán leszállott a hamburgi repülőtéren. Másfél órával később ujra fölszállott s egyfolytában repült Hágáig, ahol déli 12 óra 59 perckor szállott le. Hágából hamarosan tovább repült Páris felé s délután 4 óra 20 perckor simán leszállott Villa Coublayban, ahol nagy közönség élén Barthou miniszterelnök üdvözölte. — 2. Bieder Oszkár, svájci aviatikus, Bernben fölszállt s négyezer méter magasságra emelkedve, átrepülte a Jungfraut. Milánóba akart jutni, de minthogy mótora a ritka levegőben nem müködött teljesen pontosan, visszafordult és simán leszállott Bernben. — 4. Bonhardio hadnagy és Rey kapitány, francia aviatikusok, Epernay mellett négyszáz méter magasságból lezuhantak és életüket vesztették. — 5. Lányi Antal hadnagy Nagyváradról Nagyszalontára repült. A 42 kilométeres útat 31 perc alatt tette meg. — 14. Bieder, svájci aviatikus, újból átrepülte az Alpeseket. Reggel 4 órakor szállott föl Bernben, 6 órakor repült el 3470 méter magasságban a Jungfrau fölött s 6 óra 40 perckor Domodosszolában simán leszállott. Itt kiegészitette benzinkészletét, majd folytatta útját Milánó felé, ahová érkezve, átadta a polgármesternek Bern város levelét. — Letort, francia aviatikus, hajnali 5 órakor fölszállott Párisban és közbenső leszállás nélkül 1 óra 10 perckor a Berlin melletti johannisthali repülőtérre érkezett. — 15. Lányi Antal látványos repülést rendezett Gyulán. — A franciaországi Guyancourt községben Bertin aviatikus az atyjával együtt szállt föl. Nagy magasságban benzinrobbanás következtében meggyult a repülőgép s utasai szénné égve zuhantak le. — 16. Stoll hadnagy, német aviatikus, Jüterbogban lezuhant és meghalt. — 17. Hevston tüzérszázados, angol aviatikus, a salisburyi síkon lezuhant és szörnyethalt. — 18. Dobos István pilóta Szombathelyen látványos repülést végzett. — Derove, olasz aviatikus, Milánóból Brindizibe repült és a több, mint 800 kilométeres útat 7 óra 54 perc alatt tette meg anélkül, hogy közben leszállott volna. — 19. Székely Mihály Szarvason látványos repülést végzett. — 23. Letort, francia aviatikus, Johannisthalból visszarepült Párisba. Reggel 4 órakor szállt föl, egy orosz nőt vivén magával utasgyanánt s 7 óra 20 perckor Hannover fölé érkezett, ahol a rossz idő miatt kénytelen volt leszállani. — 24. Letort párisi útjában Hannovertől Kölnig érkezett, ahol kénytelen volt mótorromlás miatt leszállani. — 25. Kvasz András Szatmáron több sikeres fölszállást végzett nagy közönség előtt. — 26. Bieder, svájci aviatikus, Milánóban fölszállt, hogy visszarepüljön hazájába. 5 óra 30 perckor indult el s 6 óra 15 perckor áthaladva a Gotthard hegycsoporton, 7 órakor Luzernben leszállott, majd néhány percnyi pihenés után folytatva útját, 8 óra 15 perckor Bázelbe érkezett. Délután 5 órakor újból fölszállt s átrepülve a Jura-havasok fölött, este 7 óra 15 perckor Bernbe érkezett. — 30. Németország és Franciaország között egyezség jött létre a léghajózásról.

Augusztus. — 2. Schoeller, német aviatikus, augusztus 1-én Berlinben egy utassal fölszállott, hogy Budapestre repüljön. Délután 5 órakor indult el s 7 órakor Kemnitzben leszállott. Augusztus 2-án délután folytatta útját s eljutott a Bécs melletti Laerbergig. — Szevaszko, olasz aviatikus, monoplánon három utassal 2

óra 38 perc alatt Milánóból Velencébe repült; összesen 260 kilométert tett meg s ezzel új világrekordot ért el. A gép súlya a bennülőkkel együtt kilencszáz kilogram volt. — 5. Lányi Antal hadnagy Hódmezővásárhelyről Szegedre repült; a 26 kilométernyi útat 29 perc alatt tette meg. — 7. Székely Mihály aviatikus Szarvason látványos repülés közben motorrobbanás következtében több méter magasból lezuhant. Gépe összetört, az aviatikus súlyos égett sebeket szenvedett. — 7. Janoir, francia aviatikus, Versaillesből Berlinig repült. Útját mindössze egyszer szakította meg, Gentben. Az útat, leszámítva genti tartózkodását, 10 óra alatt tette meg. — Cody ezredes, az angol katonai repülőosztály vezetője, Aldershot közelében fölszállott egy utassal. A gép kétszáz láb magasban fölrobbant s Codyt és utasát darabokra tépte. — 8. Dobos István Siófokon látványos repülést végzett s aeroplánjával vagy 10 percig lebegett a Balaton fölött. Egy hirtelen fordulatnál lezuhant és a vízbe esett. Motorcsónakkal kimentették. Gépe tönkrement. — Janoir, francia aviatikus, Berlinből Pétervár felé indult, de Belovnál motorhiba miatt kénytelen volt leszállani. — 9. Bourbon-Orleáns Alfonzó herceg spanyol infáns, a spanyol hadsereg hadnagya, Aszpernben pilótavizsgára jelentkezett, mert őt bízták meg azzal, hogy átvegye azokat a repülőgépeket, amelyeket Spanyolország osztrák gyárakban vásárolt. — 11. Rössler, német aviatikus, Stefan pilótanövendékkel Brüsszelben lezuhant. Mindkét pilóta szörnyethalt. — 12. Seguin, német aviatikus, leszállás nélkül Brémából Biarritzba repült. E repüléssel a Pommery-serlegért pályázott. — A luzerni léghajóállomáson egy hidroaero-omnibuszt készítettek, mely a pilótán kívül hat utast vihet magával. A repülőgépszörnyeteg motorja kétszáz lóerős, propellere négyszárnyu és egész súlya kétezer kilogram. — 13. A Magyar Aero-Szövetség a magyar aviatikáért országos mozgalmat indított s fővédője József királyi herceg fordult egy fölhivással a cél érdekében az ország polgárságához. — A londoni Daily Mail kétszázezer koronát tüzött ki az Atlanti Óceán átrepülésére. — 14. Janoir, francia aviatikus, aki páris—pétervári repülése közben Rigába érkezett, folytatta útját és egyhuzamban repült Bereszovóig, ahol leszállott, hogy gépét kijavítsa. — 15. A Metzler nevü német léghajó 18 órai út után Varsó közelében szállt le. A határon a léghajóra félóra hosszat lövöldöztek az oroszok, de kárt nem tettek senkiben. A léghajó leszállásakor a benne talált tárgyakat az oroszok elkobozták és az utasokat eltiltották a külső világgal való érintkezéstől. — Lindenthal mellett Kömpler német aviatikus egy utassal lezuhant. Az aviatikus megsebesült, utasa meghalt. — 18. Janoir, francia aviatikus, Rigából egyhuzamban Pétervárig repült. — 20. A Magyar Aero-szövetség a rákosi repülőtéren repülőversenyt rendezett, melyen a legjobb magyar aviatikusok: Székely Mihály, Kvasz András, Lányi Antal, Dobos István, Prodam Guidó, Wittmann Viktor vettek részt. Ott volt Steinschneider Lilly is. Székely Mihály lezuhant és elég súlyosan megsebesült. Steinschneider Lillyt is baleset érte egyik leszállásakor, de a pilótanő nem sebesült meg. — 25. A roueni hidro-aeroplán-versenyen Mont Alen aviatikus egy utassal lezuhant s mindketten szörnyet haltak. — A trouvillei repülőversenyen Montalent aviatikus lezuhant és meghalt. — 27. A Pommery-serlegért folyó versenyben Cuillaux Biarritzben fölszállott teljesen fémből készült Clément-Bayard-gépen. Reggel 4 óra 55 perckor indult el Biarritzból s 10 óra 40 perckor a Páris melletti villacoublayi aerodromban megpihent; negyedóra mulva folytatta útját és 2 órakor Brüsszelben szállott le; itt megebédelt, aztán tovább repült s este 8 óra 30 perckor bevégezve útját, a kis német Scheml városban szállt le (Bréma mellett). Útja 1600 kilométert tett ki. — Ugyanezen a napon Letort, francia aviatikus, Párisból Danzigig repült, Berlin fölött pihenés nélkül tevén meg az 1300 kilométeres útat. — 29. Wittmann Viktor, magyar aviatikus, Rákosról fölszállva, harmincöt percig tartó repülést végzett Budapest fölött.

Szeptember. — 2. Pégoud, francia aviatikus, Blériot tanitványa, a juvisyi repülőtéren csodás mutatványokkal ragadta bámulatra a nézőket. Ezer méter magasból siklórepüléssel lereszkedett s mikor 300 méterre lehetett a földtől, akkor hirtelen megforditotta a repülőgépet, úgy, hogy a

kerekek voltak fölfelé s ebben a helyzetben mintegy négyszáz métert tett meg vízszintes irányban. Ekkor a stabilizátorral a repülőgépet ismét a rendes helyzetbe hozta és simán leszállott. Ezt a mutatványt többször megismételte. — 3. Julienne Marchal, a párisi Opera Comique művésznője, aeroplánon utazott különböző vendégjátékainak színhelyére. Leblanc aviatikus vitte különböző városokba. — 6. Budapesten a Vigadó kistermében megnyílt az első országos kis repülőgépmodell-verseny kiállítása. — 9. Az „L. I." nevü, Zeppelin rendszerü német katonai léghajó Helgolandból Wilhelmshavenbe való visszatérése közben elpusztult. Nagy orkán a léghajót a tengerbe szorította és teljesen összetörte. A léghajó egy óra mulva elsülyedt. A rajta levő emberekből tizenhat a vízbe fult, hatot megmentettek. — Kvasz András és a Tóth-testvérek Losoncon látványos repülést végeztek. — 11. Büchenbeuzenben egy katonai repülőgép a közönségre zuhant, négy ember meghalt, számosan súlyosan megsérültek. — 12. Az orosz katonai vezetőség Neszterov katonapilótát, aki Pégoud szédületes looping the loopját mutatta be, életének haszontalan kockáztatása miatt harmincnapi szobafogságra ítélte. — Lorenz, német aviatikus, Borkban háromszáz méter magasról lezuhant és szörnyet halt. — 13. Vlajku Aurél, mérnök, erdélyi születésü román aviatikus Bukarestből Brassóba akart repülni; Ploesti és Kampina között a légcsavarja elvált a tengelytől s az aviatikus lezuhant és halálra zúzta magát. — 15. Friedrich, osztrák pilóta, egy Etrich-féle monoplánon Párisból Londonba repült; útja közben egyszer szállt le Calaisban, ahol megebédelt. — 16. Gouilleraux, francia aviatikus, Savignyból Párisig repült óránként 230 kilométeres sebességgel, úgy, hogy a 190 kilométernyi útat ötven perc alatt tette meg. Ezzel új világrekordot teremtett. — 22. Louis Noel, angol aviatikus, a heudoni repülőtéren 17 percig és 35 másodpercig repült hét utassal és ezzel új világrekordot állított föl. — 23. A francia aviatika újabb sikert aratott: Garros, az ismert aviatikus, átrepülte a Földközi-tengert. Reggel 6 órakor szállt föl a Moser melletti St.-Rafaelben s elrepülve Szardinia fölött, 10 óra 45 perckor a tuniszi Bisertában szállott le. A kilencszáz kilométernyi útat tehát nem egészen 5 óra alatt tette meg, ami 190 kilométer óránkénti sebességnek felel meg. — 25. Frankfurtban összeült a nemzetközi levegőjogi kongresszus. — 26. Dobos István reggel Mezőtúron fölszállott, hogy egyfolytában Budapestig repüljön, Szolnokon azonban motorhiba miatt kénytelen volt megszakítani útját, este azonban a rákosi repülőtérre érkezett. — 29. A reimsi repülőtéren Guilbert 5795 méternyi magasságba emelkedett s ezzel levert minden eddigi magassági rekordot.

Október. — 1. Johannisthalban Sablatny aviatikus négy utassal 2080 méter magasra emelkedett s ezzel rekordot állított föl. — 2. A reimsi repülőtéren verseny folyt Gordon-Bennett díjáért, amelyet a leggyorsabb repülésre tüztek ki. A győztes Privost francia pilóta lett, aki a kikötött 200 kilométert 59 perc és 43 másodperc alatt repülte be. — Ugyanekkor Reimsban Guilbert egy utassal 4348 méterre és két utassal 3683 méterre emelkedett s ez utóbbi repülésével újabb világrekordot teremtett. — 6. A Magyar Aero-Szövetség Szombathelyen repülőnapot rendezett. Mindössze három pilóta: Wittmann Viktor, Dobos István és Lányi Antal vett részt különböző mutatványokkal. — 14. König, német hadnagy, aviatikus, Niederdorfban lezuhant és szörnyet halt. Oranban ugyanez a sors érte Soleilan francia aviatikust. — 15. Stöffler német aviatikus új világrekordot teremtett, amennyiben Johannisthalból kiindulva Habsheimig különböző városok fölött elrepülve, 24 óra leforgása alatt 2220 kilométeres útat tett meg egy biplánon. — A Gordon-Bennett díjáért való léghajóversenyben a Goodyer nevü amerikai ballon, mely Párisból szállt föl, átrepülte a La Manche-csatornát; összesen 44 óráig volt a levegőben s 884 kilométer útat tett meg. — 17. A német aviatikát nagy gyász érte. A johannisthali repülőtéren a Zeppelin-tipusu L. II. tengerészeti léghajó háromszáz méter magasságban fölrobbant és elégett; harminc utasa is szénné égve zuhant a földre. Kirchlausernben lezuhant egy katonai biplán és két utasa, Koch főhadnagy és Mank tizedes szörnyet halt. — Scheinitzer-Forstten mellett repülés köz-

ben fölrobbant Heseler monoplánja s a százados meghalt. — 18. Pégoud bemutatta Bécsben bravuros légi mutatványait. — Kacsinszki, orosz aviatikus, Moszkvában egy monoplánnal lezuhant és szörnyet halt. — 20. Budapesten a Magyar Aero-Szövetség és a Királyi Magyar Automobil-Klub léghajóüldözési versenyt rendezett, amelyben hét léghajó és 38 autó vett részt. A verseny kitünően sikerült. A léghajók a Tatterszáll telepéről szálltak föl nagy közönség előtt. — 23. Pisso olasz őrnagy, aviatikus, Turinban fölszállva, az Alpesek fölé repült és másfél órával később a Mont Cenis csúcsán simán leereszkedett. Baj nélkül tért vissza is. — 24. Dobos István Aradon nagysikerü látványos repülést végzett. — 25. Schonovszki főhadnagy és Kavalai tüzértiszt egy biplánon fölszálltak Bécsujhelyen és délután fél 2 órakor Ujvidékre repültek, ahol simán leszállottak. Útjuk 3 óra 15 percig tartott. — 31. Daucourt, francia aviatikus, aki 18-án Párisban fölszállt, hogy Konstantinápolyba repüljön, több időközben történt leszállás után a Bécs melletti aszperni repülőtérre érkezett.

November. — 3. Daucourt, francia aviatikus, Roux mérnökkel, mint utassal, Aszpernből Budapestre érkezett és kevés pihenő után tovább repült dél felé. Aznap Aradig jutott. — Kvasz András Lőcsén sikerült produkciókat végzett. — 5. Daucourt Bukarestbe érkezett s egy órai pihenés után folytatta útját kelet felé. — 7. Daucourt Konstantinápolyba érkezett. — 15. Schirmmeister, német aviatikus, egy hidroplánon 6 óra és 16 perc alatt 1100 méter magasságban átrepülte a bódeni tavat. — Bonnier, francia aviatikus, keleti útra indult. Párisban szállott föl s Würzburgban való rövid megállás után Aszpernig repült. — 17. Bonnier francia aviatikus, Párisból Odesszába való repülő útjában Budapestre érkezett. — 20. Két magyar katonatiszt, Tauszig Aladár főhadnagy tábori pilota és Csápáry főhadnagy Bécsujhelyen reggel 10 órakor egy repülőgépen fölszállottak és Kőszegen és Barson át déli 12 óra 10 perckor Bródban szálltak le. A 385 kilométeres légi útat egyhuzamban tették meg, óránkénti sebességük 165 kilométer volt. — Vedrines, a híres francia aviatikus, tervbe vette a Kairóig való repülést. Reggel 7 órakor Nancyben szállott föl s még aznap délután 2 óra 20 perckor Prágába érkezett, ahol megpihent. — 21. Bonnier, francia aviatikus, Budapestről tovább repült kelet felé; eznap egyhuzamban Aradig jutott. — Vedrines Prágából Aszpernbe repült, egyhuzamban téve meg az útat. — 25. Perreyon, híres francia aviatikus, Bucban lezuhant és szörnyet halt. — 27. Daucourt Konstantinápolytól Kairó felé való repülőútjában a Taurus-hegy átrepülésénél lezuhant; készüléke összetört, de sem ő, sem utasa Roux nem sérült meg.

December. — 1. A görzi repülőterén leleplezték Petrovics Arisztid főhadnagy, a szerencsétlenül járt magyar pilóta emlékszobrát, aki 1912 november 4-én zuhant le és meghalt. — 2. Két francia pilóta, Briault és Brouillard hadnagyok Bethon közelében fölszálltak, de nagy magasságban gépük fölrobbant és lezuhant. A két pilóta szénné égett. — 3. Vedrines Bécsből Magyarországon és Szerbián át röpülve Szófiáig jutott. — Bonnier Konstantinápolyba érkezett. — 4. Konstantinápolyban Elkis Sefket Hani, a női jogok védelmére alakult török egyesület tagja volt az első nő, aki fölrepült egy aeroplánon. Átrepülte a várost és fölhivásokat dobott le, melyekben fölszólította a török nőket, hogy vegyenek részt egy katonai aeroplán megvásárlásáért folyó gyüjtésben. — 8. Dobos István Kőröstarcsán, ahol látványos repülést végzett, utánozta Pégoud mutatványát s több ízben megcsinálta a levegőben az S alaku figurát. — 12. Az angol hadügyminisztériumnak sikerült olyan ágyút készíteni, amelyet harminc foknyi szögben lehet az égnek irányítani és mellyel sikeresen lehet aeroplánokra lövöldözni. Az ágyút a Wight-szigeten próbálták ki. — 17. Bonnier, francia aviatikus, Konstantinápolyban fölszállt és a kisázsiai Isznikig jutott el. — 19. A német aviatika fejlesztésére alakult szövetség kuratóriumának az ülésén Henrik herceg bejelentette, hogy a megindított gyüjtés eredménye 7,234.506 márka. A herceg azután kiosztotta a dijakat a repülőgépgyárak képviselői és az aviatikusok közt. Az első díjat (100.000 márka) Stöffler kapta 2079 kilométeres útjáért, a másodikat (60.000 márka) Schlegel 1497 kilométerrel és a harmadikat (50.000 márka) Karpat, 1381

kilométerrel. — 22. Vedrines kairói útjában Kóniába érkezett. — 26. Vedrines átrepülte a kisázsiai Taurus-hegyet s ezer kilométeres út után a Beirut közelében levő Tripoliban szállott le. — 27. Legagneux, a híres francia aviatikus, Rafaelben aeroplánjával 6150 méter magasságra emelkedett s ezzel új rekordot állított föl. — 29. Vedrines folytatta Kairó felé való útját és ma Jeruzsálembe érkezett.

1914.

Január. — 1. Vedrines kairói útjában Jaffába érkezett, ahol leszállása közben gépe megrongálódott. Vedrines eddig a Nancy—Prága—Bécs—Belgrád—Konstantinápoly—Jaffa úton összesen harminchét órát repült. — 2. Vedrines Kairóba érkezett. A heliopoliszi repülőtéren ereszkedett le óriási közönség jelenlétében, mely nagy ujjongással fogadta. Blériot-féle monoplánja a nagy úton alig rongálódott meg. Az ujjongás közben egyszerre egy pofon csattant el. Kiderült, hogy a pofont Vedrines adta Rouxnak, aki annak idején Bonnierral együtt indult el Párisból és előbb érkezett Kairóba. Az inzultus azért történt, mert Roux, csakhogy megelőzze Vedrinest, arra szólította föl útja közben a török hatóságokat, hogy őt (Vedrinest) semmiféle támogatásban ne részesítsék. És mégis, mikor Vedrines Kairóba érkezett, Roux odaszaladt hozzá, hogy üdvözölje; ezen jött dühbe Vedrines annyira, hogy Rouxt arcul vágta. Az incidens után a nép vállaira kapta Vedrinest s ünnepelve vitte az aerodrom épületébe. — 5. Didier-Musson, francia aviatikust, aki azzal lett híressé, hogy mint bombavető a mexikói fölkelők szolgálatába szegődött, a mexikói kormánycsapatok elfogták és statáriálisan agyonlőtték. — 6. Wright Orville stabilizátort talált ki, amelynek segítségével a pilóta minden veszedelem esetén siklórepüléssel biztosan leszállhat. — 9. A Magyar Aero-Szövetség félévi mérlege 12089 korona bevételt tüntetett föl; szubvenció összesen 2000 korona volt s propaganda útján mindössze 2585 korona gyült össze. — 10. Párisban nem kevesebb, mint húsz aviatikus egyszerre utánozta Pégoud nyaktörő mutatványait a sok ezer főnyi közönség nagy izgalma közben. — 17. Egy Spiess-féle merevrendszerű kormányozható francia léghajó próbaútját tette meg Páris közelében. Föltünő az a hasonlóság, amely a hajó és a Zeppelin-féle léghajók között van. — 31. Az olasz kormány a katonai aviatika céljaira tíz millió lirát irányzott elő s elhatározta 25 repülőgép-osztály szervezését. Az 1913. év folyamán Olaszország hétszáz új repülőgépet rendelt.

Február. — 2. Az amerikai aeroklub a szanfranciszkói kiállítás idejére világkörüli repülésre 100.000 dolláros díjat tüzött ki. — 3. Langer Brunó, német aviatikus, Johannisthalban reggel 8 óra 8 perckor időtartamu versenyre szállt föl és este 10 óra 15 perckor fejezte be repülését, amellyel új világrekordot ért el. — 5. Reals, francia aviatikus, Villacoublay mellett lezuhant és szörnyet halt. — 6. Schmitt Pál, francia aviatikus, egy biplán-alakú légomnibuszt szerkesztett, amelyen pilótája, Garaix hat embert vitt föl, akikkel 1700 méter magasságra emelkedett. — 7. A Z. VII. új német katonai léghajó próbaútját tette és Fridrikszháfenből egyhuzamban Potsdamig repült. Az egész útat 8 óra és 25 perc alatt tette meg. — 9. A szanfranciszkói Panama-kiállítás rendező-bizottsága a föld körülrepülésére kitüzött díját egy millió dollárra emelte föl és föltételeit megkönnyítette. A repülés időtartamát is meghosszabbította százhusz napra. — Pégoud Zágrábban bemutatta bravuros looping the loopját. — Ingold Károly, német aviatikus, reggel 9 óra 5 perckor fölszállott az elszászi Mühlhausenben a nemzeti repülő díjért és ugyanaznap este 11 óra 55 perckor szállott le Münchenben. Ingold 1700 kilométert tett meg 110 kilométeres sebességgel s így a távrepülés terén leverte Langer Brunónak 14 órás és 17 perces világrekordját. Ingold összesen 16 óráig és 50 percig volt egyhuzamban a levegőben. — 10. Dobos István egy Prodam-féle monoplánon fölszállva a Rákoson, új magyar magassági rekordot teremtett. Délelőtt 10 órakor szállt föl és 16 perc alatt kétezer méter magasra emelkedett. Összesen egy óra hosszat volt a le-

vegőben és simán szállott le. — 11. Thelen, német mérnök és aviatikus, új magassági világrekordot állított föl, amennyiben négy utassal 2850 méter magasságra emelkedett Johannisthalban. — Parmelin Agenor, svájci aviatikus, délután 1 óra 30 perckor fölszállt a genfi repülőtéren és 5300 méter magasságban átrepülve a Mont-Blankot, 3 óra 40 perckor Aostában leszállt. — Newbery, angol származásu, argentinai aviatikus, Buenosz-Aireszben egy francia monoplánon 6275 méter magasságra emelkedett s ezzel tulszárnyalta a világrekordot. — 12. Fethi, török katonai pilóta, Konstantinápolyból Kairóba indult és átrepülve a Taurus-hegyet, simán leszállott Tarzusban. — 18. Sikorsky, orosz mérnök és aviatikus, egy aeroplán-óriást szerkesztett, amelynek hordozó felülete 216 m², a gép hossza az orrától a farkáig 21 méter, a szárnyak hossza 40.3 méter, szélessége 3 méter. A biplán négy mótorja 400 HP. hajtóerőt képviselt. A gép teljes súlya $3^1/_2$ tonna volt. Pétervár közelében tett első útján az „Ilia Morawitz" (ez volt a gép neve) tíz utast vitt magával; az utasok számára volt a gépen egy valósággal szobának mondható kabin, egy hálófülke és egy toalettfülke. — 27. Sikorsky óriási aeroplánján újból fölszállt és kilenc embert vive föl magával, Pétervárról elrepült Gacinába a cár rezidenciájáig, ahonnan leszállás nélkül tért vissza Pétervárra. Útját állandóan ezer méter magasságban tette meg. A hatalmas aeroplán föltétlen biztossággal szelte a levegőt.

Március. — 2. Fethi, török aviatikus, aki Szadik hadnaggyal Konstantinápolyból Kairóig akart repülni, Szamoriánál lezuhant. Mindkét aviatikus meghalt. — A Selves testvérek, két spanyol aviatikus, a Páris melletti repülőtéren egy aluminiumból készült biplánon szálltak föl. Ötszáz méter magasságban a gép szárnyai eltörtek; a gép lezuhant, a két aviatikus halálra zúzta magát. — Garaix, francia aviatikus, új világrekordot ért el a három utassal való repülésben. Chartresben szállt föl biplánján és három utasával 3300 méter magasra emelkedett. — 4. Konschel Ferdinánd, osztrák pilóta, Aszpernben fölszállt, hogy Budapestre repüljön; Káposztásmegyer fölött járt, mikor mótorja elromlott s a pilóta kénytelen volt leszállani. — 9. Az aszperni repülőtéren egy Lohnert-féle biplánnal lezuhant Elsner Jenő főhadnagy és szörnyet halt. Utasa, Scheer őrmester, szintén életét vesztette. — 12. Brix, angol utászhadnagy East-Chicheban 4953 méter magasságra emelkedett, de le kellett szállnia, mert gépében befagyott a benzin. Az aviatikus teste jégcsapokkal volt tele. — Nurri, török százados, aki Jaffában Izmail Hakkival, mint utassal, fölszállott, hogy Kairóba repüljön, a tengerbe zuhant; Nurri bég a vízbe fult, Izmail Hakki úszással megmenekült. — 14. Königsbergben Lesser hadnagy aviatikus lezuhant és életét vesztette. — 20. Thelen Róbert, német aviatikus, a johannisthali repülőtéren három utassal 3750 méter magasságra emelkedett s ezzel új világrekordot ért el. — 31. Garris, francia aviatikus, a chartresi repülőtéren 160 lóerős mótorral fölszerelt biblánján nyolc utassal 1850 méter magasságra emelkedett s ezzel új világrekordot teremtett. — Az új VIII. számu Zeppelin-léghajó Friedrikszhafenben Zeppelin gróf vezetésével fölszállott. Saentis felé szállva, 3065 méter magasságot ért el s ezzel új magassági rekordot teremtett.

Április. — 1. Vedrines Emil, francia aviatikus, az ismert Vedrines testvére, a reimsi repülőtéren egy páncélos monoplánnal végzett fölszállása közben 100 méter magasból lezuhant és szörnyet halt. Chalons sur Marneban ugyancsak száz méterről lezuhant Testulal aviatikus egy utassal. Mindketten meghaltak. A készülék kigyulladt és elégett. — 9. A Citta di Milano kormányozható olasz léghajó, amelyet közadakozásból építettek, tűz folytán elpusztult, mikor egy faluban, a Lago di Como közelében le akart szállani. A léghajó burka gyult meg ismeretlen okból. A léghajó megtekintésére odasereglett emberekből ötven megsebesült. — 10. Suren, német aviatikus, volt hadnagy, megjavította az egyfedelü repülőgépes távolsági és kitartási rekordját. Reggel 6 óra 12 perckor szállt föl Johannisthalban, elrepült Hannover és Eisenach fölött, majd Góta fölött három óra hosszat repdesett és 6 óra 26 perckor leereszkedett az ottani repülőtéren. 12 óra és 14 percig volt a levegőben. — Reichelt, német aviatikus, Drezdában fölszállott a sógornőjével, de a repülő-

gép lezuhant; a nő is, az aviatikus is halálra zúzta magát. — Sopornovszki dúsgazdag orosz ember kétszázezer rubelnyi vagyonát arra az aviatikusra hagyta, aki az ő halála után holttestét repülőgépen kiszállítja a temetőbe. Amikor Sopornovszki meghalt, nyomban jelentkezett egy Posov Mihály nevü fiatal aviatikus, aki fölrakta a gépre a koporsót és kirepült vele a temetőbe, ahol a szokásos szertartással elhantolták. — 11. Widmer aviatikus Ravennából egyhuzamban Rómába repült. Az utat egy óra alatt tette meg. — 15. Zsélyi Aladár, az ismert magyar aviatikus, új monoplánján fölszállott a Rákoson s tíz méter magasságban hetven kilométernyi sebességgel kétszer körülrepülte a pályát. Éppen leszállani akart, amikor gépe elvesztette az egyensúlyát és lezuhant. Zsélyi Aladár súlyosan megsebesült. — 16. A Párisból Monakóba való repülés első díját (25.000 frank) Garros nyerte meg, aki a legrövidebb idő alatt tette meg az útat s ezzel rekordot is teremtett. 15 óra 14 perc, 21 másodperc alatt érkezett Monakóba, ebből 10 órát, 32 percet és 53 másodpercet szabadföld fölött, 1 órát, 47 percet és 27 másodpercet pedig tenger fölött repült. — Reiterer, német aviatikus, a százezer koronás Schicht-díjért pályázva, fölszállott Johannisthalban, hogy Bécsbe és onnan Ausztria és Magyarországon át repüljön. Első nap Prágáig jutott. — 20. A buci aérodromban gyorsasági versenyt rendeztek. Bidot és Deroyé aviatikusok gépei a levegőben összeütköztek és lezuhantak. Deroyé gépe meggyulladt s az aviatikus és Albin nevü utasa szénné égett. Bidot életveszedelmesen megsérült. — Egy Ehrmann nevü aviatikus Algirban 600 méter magasságból lezuhant és szörnyet halt. — Aszpernben megkezdődött a verseny a Schicht-féle százezer koronás díjért. A verseny föltételei közt szerepelt a Bécstől Budapestre való repülés is. Az első etap iránya ez volt: Aszpern, Prága, Theresienstadt, Teplitz, Aussig, Theresienstadt, Brünn, Aszpern. A versenyen részt vett Wittmann Viktor, magyar aviatikus is. — 22. Az aszperni verseny első etapjának a győztese Wittmann Viktor lett, aki Lányi Antal aviatikussal, mint utassal, repülte be a nagy útat. — Bider, svájci aviatikus, 3900 méter magasságban átrepülte újból a Jungfrau hegygerincét és a Brieger-hegyen szállott le. — 25. A Schicht-verseny második része a Bécstől Budapestig való repülés (egyszeri leszállással Győrben) megkezdődött. Mumb (Banfield főhadnagy álneve), Bareth (Bahr főhadnagy álneve), Wittmann Viktor, Reuterer és Konschel aviatikusok vettek benne részt. Elsőnek Mumb szállt föl 6 órakor Aszpernben, 6 óra 48 perckor érkezett Győrbe és 8 óra 22 perckor Budapestre, a rákosi repülőtérre. Sorban érkeztek aztán Budapestre: Wittmann, Bareth és végül Konschel. Reuterer lemaradt. — 27. A Schicht-verseny harmadik etapja a Budapesttől Bécsig egyhuzamban való repülés megkezdődött. A Budapestre érkezett aviatikusok kora reggel fölszálltak a föltételek szerint egy-egy utassal és délelőtt Aszpernbe érkeztek. Mumb, Bareth és Wittmann egyhuzamban repültek, Konschelnek Komáromban mótordefektus miatt le kellett szállania. A verseny legnagyobb díját, harmincezer koronát Wittmann Viktor nyerte meg, a második díjat (húszezer kor.) Bareth kapta. — 28. A bécsujhelyi repülőtéren lezuhant Wally György aviatikus, tábori pilóta és szörnyet halt.

Május. — 2. Nimeier hadnagy és Mayer főhadnagy német aviatikusok egy biplánon fölszálltak Döberitzben, de Halberstadt közelében szerencsétlenül jártak. Egy szélroham fölkapta gépüket és a földhöz vágta. A készülék szétroncsolódott, Mayer főhadnagy azonnal meghalt, Nimeier súlyosan megsebesült. — 3. Pasquier Róbert báró francia aviatikus, aki milliomos létére aviatikusnak csapott föl és Pégoud bukfenc-iskolájának egyik legvakmerőbb és legtehetségesebb tanítványa volt, Budapestre érkezett és a rákosi repülőtéren egy Blériot-féle monoplánon, melyre Gnome-mótor volt rászerelve, bemutatta ördöngős ügyességü mutatványait. Gyönyörű tavaszi időben nagy közönség lepte el a repülőtér környékét. Délután félöt órakor szállott föl először Pasquier báró s előbb csak körülrepülte a pályát, majd ezer méter magasságra emelkedett, s a nagy magasságból egyszerre siklórepüléssel ereszkedett lefelé. Mikor ötszáz méter magasságban lehetett, megcsinálta az első looping the loopot. A gép orrával hirtelen fölemelkedett és megfordult a levegőben. Le-

jebb ereszkedve, Pasquier báró még vagy ötször megcsinálta ezt a mutatványt, egyszer a közönség közvetetlen közelségében. Azután újból fölemelkedett s oldalra fordította gépét, úgy hogy egyik szárnya fölfelé, másik merőlegesen lefelé, az aviatikus teste pedig vízszintesen állott. Igy repült a legteljesebb biztosságban néhány száz métert, azután a gép másik szárnyát irányította fölfelé s így repült tovább. Közel háromnegyed órát töltött a levegőben, folytonosan a legizgatóbb mutatványokkal rémítgetve a nézőket, akik leszállásakor nagy ünneplésben részesítették. Negyed órai pihenés után Pasquier báró újból fölszállott s ismét háromnegyed óra hosszat tartotta izgalomban bámulatos bukfenceivel a közönséget. Nagy magasságból úgynevezett csavaros repüléssel ereszkedett le s a nézőkben megdermedt a vér, mert mindenki azt hihette, hogy a repülőgép lezuhan. A megkönnyebülés rebegő beszéde futott szét a tömegen, amikor a gép végre simán földet ért. Pasquier báró volt Budapesten az első, aki a looping the loopot bemutatta. — 4. Az osztrák és magyar hadsereg aviatikusai közül Nittner főhadnagy volt az első, aki 1912 május 3-án vértanuhalált halt a levegő meghódításáért. Ugyancsak ő volt az, aki a Szemmeringet átrepülte. Azon a ponton, amely fölött a Szemmeringen áthaladt, monumentumot emeltek az emlékére. Az emlékművet ma avatták föl nagy ünnepség keretében. — 6. Párisban a nemzetközi léghajószövetség értekezletet tartott, amelyen többrendbeli óhajtás hangzott föl az úgynevezett tiltott zónák ellen, amelyek a repülést nagyon megnehezítik. Az értekezlet elhatározta, hogy óhajtásai érdekében lépéseket tesz az egyes kormányoknál. — 7. Döberitz és Hannover között német katonai aviatikus-versenyt rendeztek. Huszonkét versenyző gép közül átlag három órai repülés után húsz hibátlanul és baj nélkül érkezett Hannoverbe. — A török hadügyminiszter a török aviatika újjászervezésére meghívta Meseyrac francia kapitányt, aki addig a mentonei 11. repülő-osztályt vezette. — 8. Az osztrák és magyar hadügyminisztérium elhatározta egy aviatikus-ezred fölállítását. Az ezredbe nyolc századot osztottak be s kimondották, hogy a tisztek és a legénység szolgálati, illetőleg munkapótlékot fog kapni. — 9. Pasquier Róbert báró ismét fölrepült Budapesten a rákosi repülőtéren és újabb nagy közönség előtt bemutatta boszorkányos művészetét. A közönség a vakmerő aviatikust, aki nagy magasságból siklórepüléssel ereszkedett le, zajos ünneplésben részesítette. — A Stettin melletti kreckovi repülőtéren Faber és Kurtz hadnagyok, német aviatikusok hétszáz méter magasságból lezuhantak; mindketten azonnal meghaltak; készülékük ronccsá tört. — Az osztrák és magyar hadvezetőség egy új, Albatrosz rendszerű repülőgépet rendelt Berlinben, amelyet a fisamendi repülőtéren próbáltak ki. A gyakorlatot egy német pilóta végezte. — 13. Pasquier Róbert báró megjelent Aszpernben s az osztrák és magyar katonai aviatikusok előtt két teljesen új Blériot-gépen, amelyet a hadvezetőség rendelt meg, bemutatta szédítő mutatványait. Több szépsikerü fölszállás után a hadvezetőség átvette a repülőgépet, mire Pasquier báró maga mellé véve Knoller tanárt, a teknikai főiskola professzorát, a géppel Fischamendbe repült, ahol nagy óváció közben leszállott. — 15. Verliot francia aviatikus fölszállott Párisban, hogy Berlinbe repüljön. Gelsenkirchenben rövid pihenőt tartott és este nyolc órakor simán és baj nélkül a johannisthali repülőtérre érkezett. — 16. Skóciában Salisbury közelében egy egész repülőgépraj szállt a levegőbe s a tengerpart felé igyekezett. Azonban a repülőgépek nagy része kötelek jutottak s kénytelenek voltak leereszkedni. Leszállás közben öt gép megrongálódott, egy pedig összetört s pilotáját halva húzták ki a roncsok alól. — Szeniskuva orosz katonai aviatikus Szebasztopolban lezuhant és meghalt. — Egy francia repülőgépcsapat Voisin kapitány vezetésével Dunkerqueből Havreba akart repülni, de útközben két gép tönkrement (pilotáik csak megsebesültek), több megrongálódott és csak négy gép érkezett sértetlenül Havreba. — A halberstadti (Poroszország) repülőtéren Viandt hadnagy és Pöllinger főhadnagy aviatikusok ötszáz méter magasságból lezuhantak és szörnyet haltak. Gépük összetört. — Az L. III. német katonai léghajó három óra hosszat tartó repülés után Fridrikszhafenben 3125 méter magasságra emelkedett. Ez a legnagyobb magasság, amelyet léghajó eddig elért.

A léghajóban a tengerészeti átvevőbizottsággal együtt tizenhét ember ült. — 18. Wittauban Bulimbaric István spalatói származású aviatikus bemutatta a looping the loopot. Ő volt az első osztrák aviatikus, aki ezt a mutatványt megtanulta. — Pforzheimban egy biplán a motor fölrobbanása következtében lezuhant; Walz hadnagy, a gép vezetője súlyosan megsérült, utasa, Müller hadnagy pedig meghalt. — Hamel, az ismert angol aviatikus Hendonban mint utast magával vitte a levegőbe Churchill tengerészeti minisztert és nyolcszáz méter magasságban több Pégoud-féle bukfencet vetett vele. A miniszter a földreszállás után nagyon meg volt elégedve a produkcióval. Churchill azután egyedül szállt föl és több kört írt le a levegőben. A miniszter pilóta-vizsgára készült. — 23. Chévillard ismert francia aviatikus Esszenből Düsszeldorfba való repülése közben lezuhant és életveszedelmesen megsebesült. — A németországi Welldorf közelében nagy viharban 1400 méter magasságból lezuhant egy repülőgép s a bennülő két katonatiszt életét vesztette. — 25. Voisin százados, a francia hadi aviatika egyik legismertebb vezetője Vichyben egy közkatonautassal lezuhant és súlyosan megsebesült. — Hamel Gusztáv, a hírneves angol aviatikus, Churchill lord kedvelt pilótája, Boulogneban fölszállt, hogy hazarepüljön a tengeren át, de nyoma veszett a tenger fölött. Hat torpedózúzó és két tengerészeti aeroplán kereste egy egész napon át, de nem találta. Hamel a tengerbe zuhant és meghalt. Holttestét hetek múlva vetette ki a vihar a tengerpartra. — 26. White angol aviatikus London mellett fölszállva, magával vitte a levegőbe Carusot, a világhírű énekest. Caruso nagy elragadtatással nyilatkozott légi útjáról és elmondta, hogy a levegőben több operaáriát is énekelt. — Pelletier francia aviatikus felesége a neversi mezőn a férjével együtt fölszállt egy aeroplánon. Ezer méter magasban járt a gép, amikor Pelletierné repülőernyőjével lebocsátkozott. Az ernyő kitünően működött és a bátor asszony öt perc alatt simán földre szállt. — Milánóban a vihar elragadta a P. 4. kormányozható katonai léghajót, amelyet később Gollarate község közelében teljesen elpusztult állapotban találtak meg. — 28. Két német aviatikus, Schmoeger kapitány és Paul főhadnagy eltévedve, az orosz határon túlment és Rypin közelében szállott le. A repülőgépre az oroszok többször rálőttek és megrongálták. A két aviatikust orosz földön letartóztatták, de a német nagykövet közbenjárására szabadon engedték őket.

Junius. — 2. Az Albatrosz nevü német katonai repülőgépen Kickersen és Müller hadnagyok Aszpernből Budapestre repültek egyhuzamban. Reggel 6 óra 34 perckor szállottak föl Aszpernben és 8 óra 29 perckor érkeztek a rákosi repülőtérre. Ez a két aviatikus egyhuzamban repült néhány nappal ezelőtt Kölntől Münchenen át Aszpernig. Budapestre érkezett Aszpernből két másik aviatikus is: Wemker és Heumugs hadnagy egy gépen; ők is egyfolytában repültek. Ők is tettek már nagyobb útat, amennyiben budapesti útjuk előtt Berlinből egyhuzamban repültek Aszpernig. — Beaullieux porosz katonai pilótahadnagy Hannoverből egyhuzamban Aszpernig repült. — 3. A Magyar Aero-Szövetség elhatározta, hogy az országban aviatikai állomásokat létesít és hetven várost vont be az akcióba, amelyeknek mindegyikében hangárt akar építeni. — Cevasco Fülöp, ismert olasz aviatikus, egy új szerkezetü hidroplánt próbált ki. Mótorrobbanás következtében a gép lezuhant a Lago Maggioreba és az aviatikus a vízbe fult. Cevasco volt az, aki három utassal Milánóból Velencébe repült. — 4. Ingold, német aviatikus, egy utassal Münchenből egyhuzamban Aszpernig repült. — 5. A Budapestre érkezett német pilóták visszarepültek Kispest irányába, hogy hazatérjenek. — Hempe, német aviatikus, egy utassal Boroszlóból Aszpernbe repült. 7 óra 50 perckor szállt föl s 3 óra 40 perc alatt megszakitás nélkül Aszpernbe érkezett. — 6. Guillaux, ausztráliai aviatikus Sidneyben egy hidroplánon tizezer láb magasságra emelkedett s ezzel túlszárnyalta a hidroplánok valamennyi eddigi rekordját. — 7. Budapesten, a Vigadó nagytermében megnyilt a Magyar Aero-Szövetség repülőgépmodell-kiállítása. — 9. Ingold Károly, német aviatikus, Budapestre repült. Reggel 7 órakor szállott föl Fischamendben és 9 órakor a rákosi repülőtérre érkezett. Utasként magával hozta repülőgépén Steinschneider Lillyt és Meyer szerelőt. —

10. Gilbert, francia aviatikus, körülrepülte Franciaországot és 39 óra alatt 300 kilométer útat tett meg. — 11. A Rákoson megtartották a kis repülőgépek cross-country-versenyét, melyben harminc gép vett részt, azok közül az ifjusági repülőgép-modellek közül, amelyek a Vigadóban voltak kiállítva. Az apró gépeknek végig kellett repülniök a versenyteret s teljesítésük arányában kaptak díjakat. — 13. A Z. I. német katonai léghajó Kölnből Metzbe repültében szerencsétlenül járt. Diedenhofban leszállása közben egy szélroham úgy vágta a földhöz, hogy kormánykészüléke és hátsó gondolája összetört. A bennülök közül egy főhadnagy megsebesült. A léghajót teljesen szét kellett szedni és ujjáépiteni. — 18. Félix, francia őrnagy, aviatikus, Chartresben egy új gép kipróbálása közben lezuhant és szörnyet halt.— 19. Prodám Guidó, magyar aviatikus, a rákosi repülőtéren lezuhant és a motor alá került. Állkapocs- és arccsonttörést szenvedett. — 20. A fischamendi repülőtér közelében nagy szerencsétlenség érte az osztrák és magyar aviatikát. Schwadorf és Kleinschwechat között mintegy hétszáz méter magasságban egy nemrég vásárolt Fahrman-rendszerü kettősfedelü repülőgép összeütközött a közös hadsereg egyik leghatalmasabb kormányozható léghajójával, a Körtinggel. A gép két utasával, Flatz főhadnaggyal és Buchta fregatthadnagygyal szányaszegetten bukott a földre, a léghajó pedig, amelyen heten ültek, az összeütközés pillanatában fölrobbant s utána nagy lánggal lobogva követte bukásában a repülőgépet. Mind a kilenc ember szörnyet halt. A léghajón ültek Hauswirth kapitány parancsnok, Hochstädter főhadnagy, Haidinger főhadnagy, Breuer vadászfőhadnagy, Kammerer mérnök és két mótorsoffőr. A vizsgálat során kitünt, hogy a szerencsétlenséget Flatz főhadnagy okozta, aki gyakorlatozván a levegőben a léghajóval, nem látta jól a léghajótól való távolságot s fölébe repülve, a burkába ütközött. A légi utasok legtöbbje a fölismerhetetlenségig összeégett. — 21. Aszpernben megkezdődött a nemzetközi repülőverseny, melyre 130.000 korona értékü díjakat tüztek ki. A versenyen több német és francia aviatikus vett részt, a magyar aviatikát Wittmann Viktor és Steinschneider Lilly képviselték. Összesen 31 versenyző volt, akik közül tizen egyszerre produkálták a legvakmerőbb légi bukfenceket, rémületbe ejtve a százezer főnyi közönséget. Az első repülés díját Garros nyerte, az időtartam versenydíját Bier hadnagy, a sebességben Prévost lett győztes. Poulet, aki a magassági díjért pályázott, olyan magasra kapott, hogy egyszerre eltünt. Bier hadnagy különben 4100 méter magasra emelkedett három utassal s ezzel világrekordot ért el. — 23. Koch főhadnagy és Bronsart hadnagy, német aviatikusok, Berlinből Bécsen át, ott történt rövid pihenő után Budapestre repültek. — 24. Basser, német aviatikus, a johannisthali repülőtéren délután 3 óra 50 perctől másnap délelőtt 11 óráig, tehát összesen 18 óra hosszat egyfolytában a levegőben volt s ezzel új világrekordot állított föl. — Kolbe, német katonai aviatikus, Schwerinben lezuhant és szörnyet halt. — 25. Schrötter, német tengerésztiszt, Kielben egy hidroplánnal lezuhant a tengerbe; kimentették, de oly súlyos sérüléseket szenvedett, hogy rőviden meghalt. — 26. Az aszperni repülőversenyben Bier főhadnagy újabb rekordot állított föl, amennyiben egy utassal 5600 méter magasra emelkedett. Lőssl két utassal 4240 méter magasra jutott, de nem kaphattak díjat, mert repülésük a repülőtér határán kivül esett. — A metzi repülőtéren lezuhant és meghalt Runov katonai aviatikus. Ez a sors érte Bitschben Buchner őrnagyot. — 29. Landmann, német aviatikus, új rekordot állított föl, amennyiben huszonegy óráig megszakítás nélkül repült a levegőben. 28-án este 8 óra 35 perckor szállott föl a johannisthali repülőtéren kétfedelü gépjével és 29-én este 6 óra 35 percig repült egyhuzamban, pontosan a fölszállás helyén szállva le. — 30. Porte, amerikai hadnagy és aviatikus egy óriás méretü aeroplánt szerkesztett, mellyel át akarja repülni az Atlanti-óceánt. — Schuller, német aviatikus és Székács mérnök egy biplánon Berlinből Budapestre repültek. Útjuk közben egyszer szálltak le Sensterbergben, ahol két órát pihentek. A két aviatikus rövid budapesti pihenés után tovább repült Szófia felé. — Sikorsky, orosz aviatikus, pétervár—kievi útján a pétervár—orsai 611 versztnyi útat 8 óra alatt tette meg s ezzel új világrekordot teremtett.

HUSVÉTI TÁBLÁZAT (1800—1999).

E két táblázat segítségével 1800—1999. évek között bármely esztendő husvétját rögtön megkaphatjuk.

Pl. Mikor lesz 1923-ban husvét vasárnapja?

A II-ik táblázatban a 3-ik vízszintes és 4-ik függőleges oszlop találkozásánál 1-est találunk, vagyis április 1-jét; akkor lesz 1923-ban husvét vasárnapja.

1948-ban március hó 28-án lesz husvét, mert ha kövér számot látunk, nem április, hanem március hónap veendő.

Ha husvét vasárnapját ismerjük, akkor már könnyen megállapíthatjuk a többi változó ünnepet is, mert husvét után 40 napra van *áldozócsütörtök*, 50 napra *pünkösd* és 61 napra *Úrnapja*. Husvét vasárnapja előtti vasárnap a *Virágvasárnap*. Negyven nappal virágvasárnapja előtt van *hamvazószerda*, amelyet ha ismerünk, már azt is tudjuk, hogy abban az esztendőben meddig tart a farsang; mert farsang kezdődik Vízkereszt napján, január 7-én és tart hamvazószerdáig.

1800	Egyes									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Tizes 0	13	5	18	10	1	14	6	**29**	17	2
1	22	14	**29**	18	10	**26**	14	6	**22**	11
2	2	22	7	**30**	18	3	**26**	15	6	19
3	11	3	22	7	**30**	19	3	**26**	15	**31**
4	19	11	**27**	16	7	**23**	12	4	23	8
5	**31**	20	11	**27**	16	8	**23**	12	4	24
6	8	**31**	14	5	**27**	16	1	21	12	**28**
7	17	9	**31**	13	5	**28**	16	1	21	13
8	**28**	17	9	**25**	13	5	25	10	1	21
9	6	**29**	17	2	**25**	14	5	18	10	2

A kövér számoknál márciusban van husvét, a többi számok április havi dátumok.

1900	Egyes									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Tizes 0	15	7	**30**	12	3	23	15	**31**	19	11
1	**27**	16	7	**23**	12	4	23	8	**31**	20
2	4	**27**	6	1	20	12	4	17	8	**31**
3	20	5	27	16	1	21	12	**28**	17	9
4	**24**	13	5	25	9	1	21	6	**28**	17
5	9	**25**	13	5	18	10	1	21	6	**29**
6	17	2	22	14	**29**	18	10	**26**	14	6
7	**29**	11	2	22	14	**30**	18	10	**26**	15
8	6	19	11	3	22	7	**30**	19	3	**26**
9	15	**31**	19	11	3	16	7	**30**	12	4

Tehát 1923-ban

IV/1-én lesz husvétvasárnap,
V/10-én áldozócsütörtök,
V/20-án pünkösdvasárnap,
V/31-én úrnapja,
III/25-én virágvasárnap,
II/14-én hamvazószerda,
I/7—II/14 = 39 napig tart a farsang.

A TENGER UTJAI.

A tengeri hajózásban az általánosan elfogadott mérték: a tengeri mérföld. Egy tengeri mérföld a Föld gömbje körül húzott legnagyobb kör egy percnyi hosszúságú íve, amelynek métermértékben kifejezett nagysága 1852 méter. *Fiumétől* a magyar és az osztrák tengerpart főbb kikötői a következő távolságokra vannak, tengeri mérföldben kifejezve:

Abbazia	5	t. mf.
Almissa	165	„ „
Arbe	41	„ „
Budua	285	„ „
Carober	149	„ „
Castelnuovo	270	„ „
Cattaro	281	„ „
Cherso	26	„ „
Cittavecchia	166	„ „
Comisa	160	„ „
Curzola	195	„ „
Fortopus	211	„ „
Gelsa	171	„ „
Gradac	199	„ „
Gravosa	241	„ „
Lagosta	193	„ „
Lesina	162	„ „
Lissa	161	„ „
Lussinpiccolo	54	„ „
Lussingrande	50	„ „
Makarska	182	„ „
Malinska	13	„ „
Melada	75	„ „
Meleda	221	„ „
Metkovics	216	„ „
Milna	156	„ „
Orebics	197	„ „
Parenzo	75	„ „
Perasto	277	„ „
Perzagno	279	„ „
Pola	54	„ „
Postire	163	„ „
Pucsiscse	169	„ „
Rabaz	19	„ „
Ragusa vecchia	248	„ „
Risano	278	„ „
Rogoznica	132	„ „
Rovigno	65	„ „
S. Giorgio (Lesina)	193	„ „
S. Martino (Brazza)	177	„ „
S. Pietro (Brazza)	160	„ „
Sebenico	123	„ „
Selve	60	„ „
Spalato	155	„ „
Spizza	295	„ „
Teodo	275	„ „
Trstenik	208	„ „
Trappano	199	t. mf.
Trau	147	„ „
Trieszt	106	„ „
Valcossion	66	„ „
Vallegrande	180	„ „
Veglia	24	„ „
Zara	83	„ „
Zara Vecchia	97	„ „

Az idegen tengereken való nagy hajózásnak nem Fiume, hanem Trieszt a kiinduló pontja. *Trieszttől* a Földközi-tenger főbb kikötői a következő távolságokra vannak:

Alexandria	1213	t. mf.
Ancona	126	„ „
Antivari	345	„ „
Argostoli	575	„ „
Bari	315	„ „
Beirut	1382	„ „
Bizerta	914	„ „
Brindisi	369	„ „
Dardanellák	944	„ „
Dulcigno	354	„ „
Durazzo	293	„ „
Gibraltár	1681	„ „
Kalamatta	715	„ „
Kandia	870	„ „
Kanea	814	„ „
Konstantinápoly	1073	„ „
Korfu	486	„ „
Malta	734	„ „
Messina	631	„ „
Nápoly	780	„ „
Otranto	414	„ „
Patrasz	617	„ „
Pireusz	720	„ „
Port Said	1305	„ „
Preveza	540	„ „
Ródusz	1012	„ „
Szaloniki	992	„ „
Szmirna	932	„ „
Syra	787	„ „
Taranto	507	„ „
Tripolisz	924	„ „
Vathy (Számosz)	937	„ „
Velence	63	„ „
Zante	603	„ „

Konstantinápolytól a Fekete-tenger főbb kikötői a következő távolságokra vannak:

Batum	582	t. mf.
Burgasz	126	„ „
Feodosia	380	„ „
Galac	337	„ „
Kercs	432	„ „

Küsztendse	192	„ „
Mariapol	549	„ „
Nikolajev	403	„ „
Novorossziszk	455	„ „
Poti	579	„ „
Rostow	638	„ „
Samsun	369	„ „
Szebasztopol	298	„ „
Szinope	305	„ „
Szulina	259	„ „
Trapezunt	510	„ „
Várna	147	„ „

A keleti tengeri útak kiinduló pontja Aden. Port Saidtól Suez 87, Sueztől Aden pedig 1310 tengeri mérföldnyire van. *Adentől* a Kelet nagy kikötői a következő távolságokra vannak:

Albany	5084	t. mf.
Auckland	8000	„ „
Batavia	3902	„ „
Bombay	1652	„ „
Dares Salam	1775	„ „
Dsidda	630	„ „
Freemantle	4923	„ „
Fokváros	4085	„ „
Karachi	1472	„ „
Kolombo	2094	„ „
Laurenzo Marques	2952	„ „
Mahé	1412	„ „
Maskat	1217	„ „
Massaua	417	„ „
Mauritius	2345	„ „
Melbourne	6420	„ „
Minikoi	1686	„ „
Mozambik	2136	„ „
Mombasa	1610	„ „
Port Elisabeth	3562	„ „
Natal	3190	„ „
Singapore	3629	„ „
Suakin	686	„ „
Sydney	6876	„ „
Tamatave	2212	„ „
Zanzibár	1775	„ „

A keleti útak további kiinduló pontjai: Singapore, Hongkong, Shanghai és Yokoháma. *Singaporeból* kiindulva:

Adelaide	3588	t. mf.
Bangkok	855	„ „
Hongkong	1383	„ „
Kalkutta	1660	„ „
Manila	1386	„ „
Nagaszaki	2444	„ „
Penang	360	„ „
Rangoon	1110	„ „
Shanghai	2238	„ „
Surabaya	784	„ „
Taku	2805	„ „
Csifu	2618	„ „
Vladivosztok	3040	„ „
Yokohama	2960	„ „

Hongkongból kiindulva a nagyobb kikötők távolsága:

Amoy	296	t. mf.
Hakodate	1825	„ „
Honolulu	4917	„ „
Kanton	80	„ „
Kobe	1363	„ „
San Francisco	6086	„ „
Vancouver	5716	„ „

Sanghaiból kiindulva a főbb kikötők távolsága:

Amoy	610	t. m.
Hankau	598	„ „
Nanking	207	„ „
Saigon	1731	„ „
Tiencin	729	„ „
Csimulpo	490	„ „

Yokohamából kiindulva a főbb távolságok:

Dui (Szakhalin)	1151	t. mf.
Hakodate	546	„ „
Honolulu	3400	„ „
Kobe	330	„ „
Nagaszaki	696	„ „
Oszaka	335	„ „
S. Francisco	4532	„ „
Vladivosztok	957	„ „
Yedo	12	„ „

A nyugati útvonalban, *Gibraltartól* kiindulva:

Bordeaux	940	t. mf.
Cardiff	1148	„ „
Lissabon	303	„ „
London	1308	„ „

Ugyancsak ebben az irányban, *Lissabonból* kiindulva:

Hamburg	1340	t. mf.
Havre	888	„ „
Liverpool	1000	„ „

Liverpoolból kiindulva a főbb kikötők távolsága a következő:

Antwerpen	708	t. mf.
Dublin	121	„ „
Plymouth	315	„ „

Hamburgtól a főbb távolságok:

Antwerpen	385	t. mf.
Helgoland	90	„ „
Reykjavik	1195	„ „

Newyork távolsága az egyes főbb kikötőktől a következő:

Baltimore	404	t. mf.
Bordeaux	3187	„ „
Gibraltar	3190	„ „
Havre	3130	„ „
Liverpool	3040	„ „

CIMEK ÉS RANGOK.

A címeket, rangokat és a szertartásosságot a demokrácia szempontjából szokás kifogásolni, pedig a címek és rangok a demokráciával nagyon jól összeférnek mindaddig, amíg olyan kiváltságokkal nem járnak, amelyek másokra nézve ártalmasak. Hogy ez így van, azt eléggé bizonyítják a modern köztársaságok, melyekben többé-kevésbbé virágzanak a címek, rangok és különféle kitüntetések.

Mivel teljes egyenlőség sohase volt és sohase lesz az emberek között, bizonyos, hogy az előkelőségek, akár rangon, akár pénzen, akár a nyers erőn alapul az előkelőségük, mindenkor bizonyos megtiszteltetésekben fognak részesülni a kevésbbé előkelőek részéről. Ez a természet rendje, amelyen sohase fog erőt venni semmiféle politika. És ennek a természetes rendnek a járuléka az, hogy bizonyos szertartásosság mindenütt van a társadalomban, minden népnél. Ha egymásnak „jó napot" kívánunk, az is ceremónia; nem a jó kívánság lényeges benne, hanem a tiszteletnek nyilvánítása embertársunk iránt. Így fogva föl a dolgot, a szertartásosság voltaképpen: kulturális érték.

A magyar paraszt nagyon szertartásos. Hiszen már magának a reggeli üdvözlésnek egész skáláját ismeri.

— Adjon Isten jó reggelt.

— Fogadj Isten.

— Egészségükre kívánom az éjszakai nyugodalmat.

— Köszönöm; hasonlóképpen kívánom.

— Hogy szolgál az egészsége?

— Köszönöm szíves kérdését, csak megvagyok.

Tipikus a következő köszöntésmód is:

— Adjon Isten!

— Adjon Isten!

— Mire végzik?

— Hát csak így...

Nyilvánvaló, hogy a kérdés éppen úgy csupa formalitás, mint amikor azt kérdezzük felebarátunktól:

— Hogy van?

Egyáltalán nem vagyunk kíváncsiak a feleletre: a kérdést kizárólag azért tettük föl, hogy érdeklődést mutatva jelezzük azt, hogy megkérdezett felebarátunk iránt tiszteletet tanusítunk. Tiszteljük őt, de becses egészsége valóban nem érdekel bennünket.

A tisztességtudás, mely a magyar parasztnak — különösen régebben — kiváló ékessége volt, ilyen apró szertartásosságokban is megnyilatkozott. Minél tovább haladunk azonban az idővel: a mindennapi érintkezés udvariassága, sajnos, egyre jobban csökken és fél, hogy utóbb egészen megszünik. Nagyon józanok vagyunk már, — nem mondjuk, hogy „jó napot kívánok", ha valójában nem kívánunk jó napot felebarátunknak, s a költői, képletes beszédet lenézve szó szerint értelmezzük egymás beszédét. Így azután eljutottunk oda, hogy ha azt mondjuk a cselédnek, hogy „legyen szíves" ezt vagy azt tenni: a cseléd megesküdnék rá, hogy valóban csak szívesség volt, amit tett, — nem pedig kötelesség; és ha egy pohár vizet kapunk és azt mondjuk érte, hogy „köszönöm", — az, aki a vizet adta, a legtöbb esetben már azt hiszi, hogy mély hálára kötelezett le bennünket, — hiszen még meg is köszöntük, amit tett!

Nos, ez mind — nem kultura, sőt a kultúra ellentéte. Az a nagyon nagy józanság, a szertartásos formáknak az a mellőzése, mely egyre jobban hódit a társadalomban, nemcsak ridegge teszi az életet, de egyszersmind gyökereiben támadja meg a kulturát.

Franciaország bizonyára demokratikus ország, hiszen éppen azért köztársaság. És a franciák mégis nagyon nagy gondot fordítanak a szertartásosság fönntartására, nem csupán a magán- és társadalmi életben, de még az államéletben is. A francia köztársaság elnökének éppen úgy van szertartásmestere, mint akár a spanyol királynak. Korántsem azért, mintha az elnököt mint államfőt a fejedelmi udvarok pompájával akarnák körülvenni, hanem azért, mert a jó és szép, azaz kellemes érintkezési formák mindenkire jó hatással vannak, a legegyszerübb emberre éppen úgy, mint az uralkodókra és képviselőikre: a nagykövetekre. Külön tisztviselője van tehát a köztársaság elnökének, a hivatalos személyekkel való érintkezés előkészítése és megkönnyítése céljából. Talán kevesen tudják nálunk, hogy

Franciaországban valósággal kódexbe foglalták össze azokat az udvariassági rendszabályokat, amelyekhez az állami tisztviselőknek alkalmazkodniok kell. Nálunk az állami hatalom képviselői és a társadalom előkelőségei alig érintkeznek egymással. E tekintetben a főispán, a pénzügyigazgató, a püspök stbi úgy jár el nálunk, ahogyan egyéni izlése, szeszélye vagy műveltsége diktálja neki, s ebből a rendezetlenségből különösen kisvárosokban a kellemetlenségek egész sorozata keletkezhetik. A franciáknál másként van: ott a miheztartási szabályok, melyek egy könyvbe vannak összegyüjtve, pontosan megszabják, hogy az új préfet, az új adószedő, az új csendőr-őrsparancsnok, stb. állomáshelyén kihez tartozik ellátogatni, kinek a látogatását hogyan és mikor kell viszonoznia, a látogatásnak hány percig kell tartania, sőt formulák vannak arra is, hogy ilyenkor mit kell mondani? Mindenki tudja, hogy udvariasság dolgában mire van kötelezve másokkal szemben és mások mire vannak kötelezve övele szemben. Ennek azután igen természetes következménye az, hogy az emberek egymás iránt figyelmesek és udvariasak (a figyelmetlenség és udvariatlanság fegyelmi vétség!) és az egy-egy kis város egész társadalmi életét fölforgató konfliktusoknak még a lehetősége is ki van zárva. Magyarországon e tekintetben még csak fél úton vagyunk: *fölfelé* már megvan a figyelem és udvariasság, de *lefelé*, sajnos, még nagyon sok helyen hiányzik. Ezen a bajon bizonyára segíteni fog majd az iskola is, melynek nevelési föladatait egyre sűrűbben hangoztatják. A jellemnevelést már mindenki sürgeti; eljön az idő, amikor majd a modor-nevelést is sürgetni fogják.

A társas érintkezés kellemessége érdekében szükséges az is, hogy tisztában legyünk egymás társadalmi helyzetével és egymás címével, rangjával. Ez első sorban nem is társadalmi érdek, hanem magánérdek, amint ezt egy példával mindjárt igazoljuk. A főispán „méltóságos úr". Tegyük föl, hogy valakinek dolga van a főispánnal és a főispán címét nem ismerve, öt folyton „nagyságos úrnak" szólítja. Még abban az esetben is, ha a főispán demokrata érzelmű és a külsőségekre nem ad semmit, végül idegessé lesz és bosszantani fogja öt az, hogy ime, ez az ember, aki kér tőle valamit, még annyira se figyelmes iránta, hogy a címét megtudakolta volna, ha már magától nem tudta. Milyen sokszor megtörténik, hogy az embernek vesztett ügye van ily — reá nézve — csekély dolgok miatt!

Viszont az is igaz, hogy a címek dolgában általában azért igen nagy a tájékozatlanság nálunk, mert nincs, aki a címeket szabályozza, és sok esetben a hivatalos címezés más, mint amit a társadalom már megszokott. Néhány példát erre is fölhozhatunk.

Azok a királyi diplomák, melyekben a király nagy udvari vagy állami méltóságokat adományoz, vagy valakit a főrendiházba tagnak meghív, bizonyára irányadók a címezések tekintetében. Nos, ezek a királyi okleveleknek a címekkel igen szűkmarkúan bánnak. A *tekintetes* cím csak annak jár ki, aki nemes ember. Aki nem nemes, az még a tekintetes címet se kapja, még akkor se, ha különben valóságos belső titkos tanácsos. Egy ilyen előkelő urat nemrég a főrendiház alelnökévé nevezett ki a király; kinevező iratában még a „tekintetes" címzés se volt benne; ő excellenciája, csak „doktor úr", de nem „tekintetes". Viszont az egész magyar társadalom még a régi rendi világban is megadta a tekintetes (spectabilis) címet a nem-nemes származású diplomás embereknek.

Az országos méltóságok adományozásáról szóló királyi okiratok a *nagyságos* címet senki másnak nem adják meg, csak a bárónak. Ugyanezekben a királyi okiratokban a grófok címezése: *tekintetes és nagyságos*. A *méltóságos* címezés a királyi okiratokban nem használatos.

A címezésekben, különösen régebben, szokás volt az udvari szokáshoz igazodni. Az a gyakorlat, melyet az udvari hivatalok követtek, irányadó lett a társadalomra és lassankint a hivatalos körökre nézve is.

Az *országgyűlési képviselők* úgy lettek nagyságos urak, hogy 1865-ben, mikor az udvar először került érintkezésbe a képviselőkkel, az udvarmesteri hivatal a képviselőket a nevükre szóló meghívókon nagyságos uraknak címezte. Ezen az alapon így címezték őket az első minisztérium kinevezése (1867. február 18.) után az összes hatóságok is.

A *cs. és kir. kamarások* méltóságos

címe szintén csak a szokásjogon alapszik és tulajdonképpen csak Magyarországon szokásos. Ausztriában méltóságos cím tulajdonképpen nincs is; az a megkülönböztetés, hogy a „nagyságos"-t „hochwohlgeboren"-nek, a „méltóságos"-t pedig „hochgeboren"-nek hívják, teljesen alaptalan. Ausztriában a cs. és kir. kamarás is, a miniszteri tanácsos is egyaránt „hochwohlgeboren". Mivel pedig Ausztriában a cs. és kir. kamarással egyenlően „hochwohlgeboren" a *cs. és kir. asztalnok*, — ha a kamarás lehet nálunk méltóságos úr, — miért ne lehetne méltóságos az asztalnok is? Valóban, ma méltóságos cím illeti meg a szokás alapján az asztalnokokat is. Húsz-harminc évvel ezelőtt még oly afférek voltak e miatt, hogy az ujságok is foglalkoztak egy-egy méltóságos címmel ellátott vagy méltóságos cím nélkül küldött asztalnoki meghivó ügyével. A kamarás és az asztalnok megkülönböztetésének volt is értelme: míg ugyanis a kamarásnak harminckét kifogástalan nemes őst kell igazolnia, addig az asztalnoknak csak egyet. Kifejezésre jut a különbség abban is, hogy a kamarás az úgynevezett belső udvartartáshoz, az asztalnok pedig csak a külső udvarhoz tartozik; a kamarás egyenruhájának sujtása arany, az asztalnoké ezüst.

A cs. és kir. kamarások csak újabban mintegy félszázad óta viselik e címet Magyarországon; a XVIII. század végén *cs. és kir. komornyik* volt a nevük, a XIX. század első felében pedig *aranykulcsos vitéz*.

Az *aranysarkantyús vitézek* nincsenek az udvari ranglistába beosztva. Ezek tulajdonképpen jelvény- és címnélküli lovagrendet alkotnak; egyéb jelvényük nincs, mint az arany sarkantyú. (Ma már a tábornokok is viselhetnek aranyozott sarkantyút.) Sok százados szokás szerint aranysarkantyús vitézeket *csak a koronázás alkalmával* avathat föl a király; rendszerint a *közéletben* szereplő, a köznemesi rendhez tartozó urakat avat föl az új király aranysarkantyús vitézekké.

A *csillagkeresztes hölgyek* kvalifikációja és rangja ugyanaz, mint a cs. és kir. kamarásoké; a méltóságos cím tehát kétségtelenül megilleti őket. Ellenben az *alapítványi* hölgyeket éppen olyan kevéssé illeti meg ez a cím, mint például a máltai lovagrend vagy a német lovagrend tagjait. Mivel ezek a lovagok egyszersmind jobbára cs. és kir. kamarások is, csak kamarási jogon viselik a méltóságos címet.

A *palotahölgyek* férjük rangját és címezését viselik. Hogy ki nevezhető ki palotahölggyé, erre nézve a születés szempontjából korlátozás nincs. Például a miniszterelnök feleségét rendszerint kinevezik palotahölggyé, tekintet nélkül a származására.

Az egyházi rendben meglehetősen szabályozva vannak a címek. A pápa e címet viseli: „ő szentsége". Újabban a görög-keleti szerbek hazánkban a karlócai érsek-metropolitát is „ő szentsége" címezéssel illetik. Az ökuméni örmény patriárka címe: „ő boldogsága". Magyarország katolikus egyházának feje: az esztergomi érsek, aki már régóta viseli a „primás" címet, a „hercegprimás" (princeps primas) elnevezés azonban, mely a német Fürsterzbischof elnevezés értelmetlen utánzata (mert az esztergomi érsekek sohase voltak oly fejedelmek, mint a német Fürstbischofok), — egészen új keletű. Az esztergomi érsek címe: „főmagasságú", vagy „nagyméltóságú"; „ő eminenciájává" akkor válik a primás, ha biboros lesz, vagy helyesebben: ha kardinális lesz; ugyanis privilégiuma van arra, hogy akkor is viselhessen biboros ruhát, ha még nem kardinális. A biborosok fejedelmi rangját az udvar elismeri: minden rangosztályt megelőznek, a miniszterelnököt is.

Az érsekek, s a valóságos és címzetes (vagy választott) püspökök mind méltóságos urak; nagyméltóságú urakká akkor válnak, ha titkos tanácsosok lesznek. A ref. és az ev. püspökök (superintendensek) méltóságos urak, úgyszintén az egyetemes és egyházkerületi főgondnokok és főfelügyelők is.

Méltóságosak továbbá a pápai prelátusok is: „ő szentsége házi főpapjai". Szokás ezek közé sorolni az „apostoli főjegyzőket" is, ez azonban nem jogos, hanem csak tűrt dolog. Az esztergomi főkáptalan minden tagja prelátus, tehát minden esztergomi kanonok méltóságos úr.

A pápai kamarás a világi életben „nagyságos", az egyházi életben azonban éppen úgy csak „főtisztelendő", mint a szentszéki ülnök (újabban ezeket szentszéki tanácsosnak szeretik nevezni), a szentszéki jegyző vagy az

alesperes. Külön rangjuk és címük (clarissimus = hírneves) van a theológia doktorainak; az a pap azonban, aki nem a theologiának, hanem például a filozófiának doktora, — már nem „clarissimus". A plébános a hivatalos egyházi sematizmusban éppen úgy csak tisztelendő, mint a káplán.

Általában a kanonokok (akár valóságosak, akár csak tiszteletbeliek), s az apátok és prépostok mind nagyságos urak, föltéve, hogy nagyobb címük nincs. A káptalani nagyprépostok rendesen vagy címzetes püspökök, vagy prelátusok, tehát ezen a réven méltóságos urak.

A szerzetesrendek tagjai közül a pannonhalmi főapát méltóságos, mert prelátus és állásánál fogva főrendiházi tag; ugyanezen a két jogcímen méltóságos a premontrei rend jászói provinciájának feje, a jászói prépost is. A vranai perjel mint főrendiházi tag, méltóságos úr. A premontrei rend csornai tartományának feje, a csornai prépost ezen a címen még nem méltóságos; a mai prépost azért méltóságos, mert kinevezett főrendiházi tag. A cisztercita rend feje, a zirci apát csak nagyságos; a mai apát azonban, mivel mint egyetemi tanár elérte az V. rangosztályt, méltóságos úr. Az összes többi szerzetesrendek tartományi főnökeit csak a „főtisztelendő" cím illeti meg e hivataluk alapján.

A katonaságnál a lovassági és a gyalogsági tábornok, a táborszernagy és az altábornagy kegyelmes (excellenciás), a vezérőrnagy és az ezredes méltóságos, az alezredes és az őrnagy nagyságos, a többi tiszt pedig csak tekintetes úr. A címezésben tehát a katonák előnyben vannak a polgári tisztviselőkkel szemben; míg ugyanis a IV. rangosztályban minden altábornagy excellenciás, a III. rangosztályba tartozó államtitkár csak akkor excellenciás, ha titkos tanácsos. A polgári tisztviselő a VI. rangosztályban csak nagyságos, míg ugyane rangosztályban az ezredes már méltóságos. Az állami tisztviselő csak a VI. rangosztályban nagyságos, de a VIII. rangosztályba tartozó őrnagy is nagyságos.

A katonai tisztviselők (lelkészek, orvosok, hadbírák, hadbiztosok, stb.) a IX. fizetési osztályig tekintetesek, a VIII—VII. rangosztályban nagyságosak, a VI. és V. osztályban méltóságosak, s a IV—III. osztályban kegyelmesek.

A bíróságoknál a kir. kúria és a közigazgatási bíróság elnöke: kegyelmes; e legfőbb bíróságok másodelnökei, tanácselnökei és bírái méltóságosak. A kir. tábiák elnökei és tanácselnökei méltóságosak, bírái nagyságosak. A kir. törvényszék elnöke nagyságos, de mivel rendesen kúriai bírói címe és jellege van: méltóságos. Ugyancsak méltóságos cím illeti meg a koronaügyészt, a koronaügyészhelyetteseket és a kir. főügyészeket. A kir. főügyészhelyettes: nagyságos úr.

Az állami tisztviselők címeivel nagyjában már tisztában van a nagy közönség is, de még nem mindenki ismeri azt az alapelvet, hogy aki hivatala révén valamely címhez jutott: megtartja a címet akkor is, ha a hivataláról már rég lemondott. Például Polónyi Géza mint miniszter kegyelmes úr volt, ha nem lett is titkos tanácsos és a kegyelmes címről nincs is módjában lemondani. Justh Gyula ellenben lemondhatott a titkos tanácsosságról, mely tisztán csak cím volt és nem adott neki hivatali jelleget, mely után a címe megmaradhatott volna. Ellenben Justhnak, mint a képviselőház elnökének hivatali jellege volt, a képviselőházi elnököt megillető „méltóságos" címről tehát nem mondhat le. A képviselőház alelnökei is méltóságos címet viselnek az alelnökségről való lemondásuk után is.

Az állami tisztviselők a VII. fizetési osztályig „tekintetes", a VI. osztályban „nagyságos", az V—III. osztályban pedig „méltóságos" címet viselnek.

A postatanácsost, pénzügyi tanácsost és műszaki tanácsost ennélfogva, mivel a VII. fizetési osztályba tartoznak, nem illeti meg a nagyságos címezés; nem lehetnek nagyobb urak, mint a szintén VII. fizetési osztályba tartozó miniszteri titkár, aki még nem „nagyságos". Igaz, hogy az említett urak kinevező dekrétumukban rendesen már „nagyságos" uraknak vannak címezve, — de aki az iratot aláírta, annak nincsen címadományozási joga, csak kinevezési joga. Udvariasságból, de nem jogszokásból, meg kell azonban adni a nagyságos címet a postatanácsosnak, műszaki tanácsosnak és a pénzügyi tanácsosnak is. A kir. tanfelügyelő csak akkor nagyságos, ha elérte a VI. fizetési osztályt, vagy ha királyi tanácsos.

Az egyetemi és műegyetemi tanárok, míg a VI. fizetési osztályba tartoznak, addig nagyságos urak, az V. fizetési osztályban pedig már méltóságos urak. Az egyetemi rendkívüli tanárt, címzetes rendkívüli tanárt és a magántanárt a jogszokás alapján szintén megilleti a nagyságos címezés.

A királyi tanácsosok mind nagyságos urak, a kereskedelmi tanácsosok azonban nem. Az udvari tanácsosok mind méltóságos urak.

A diplomáciai testületben a nagykövet mind titkos tanácsos, tehát kegyelmes úr; a nemzetközi jogszokás alapján kegyelmes úr minden követ (másként: meghatalmazott miniszter) is, noha csak a IV. fizetési osztályba tartozik és kisebb rangú a külügyi osztályfőnöknél, aki csak akkor excellenciás, ha már titkos tanácsos, vagy ha követ volt. A konzulok közül az I. osztályú főkonzul méltóságos, a II. osztályú főkonzul, a konzul és az alkonzul pedig nagyságos, — pedig ez utóbbi csak a VIII. fizetési osztályba tartozik.

A *rendjelekkel* nem jár együtt semmi címezés; de a rendjeleket mindig rang szerint adományozzák.

Általános szokás a rendjelek jelentőségét szinte lekicsinyelni, — de rossz szokás. Nincs benne őszinteség. A rendjel-vadászat csak mese: korántsem oly könnyű rendjeleket kieszközölni, mint ahogy ezt demokrata körökben beszélik. Egy-egy miniszternek sokszor nehéz küzdelmet kell vívnia, míg egy rendjelet tud juttatni valakinek. Igaz, hogy a rendjelet nem mindig a legérdemesebb ember kapja, sőt igaz, hogy akárhányszor érdemtelen ember jut hozzá. De a közhivatalban élő tisztviselőre nem közömbös a kitüntetés: nő vele a tekintélye, gyorsul az előlépése, hamarabb jut fontos hatáskörbe, — ami se az illető egyénnek és családjának sorsára, se pedig a közérdekre nézve nem közömbös dolog. Bizonyos, hogy a hivatalos körök respektálják a rendjeleket, sőt a nagyközönség is; ha minden érdemes tisztviselő lenézné a rendjeleket, csupa érdemtelenek jutnának hozzájuk s ezek jutnának hivatali és társadalmi előnyökhöz, ami azután valóban nem volna közérdek. A legtöbb rendjel a demokrata Franciaországban van.

A rendjelek adományozása nálunk meglehetősen rendezve van, — de nincs oly igazságosan rendezve, mint Németországban vagy Ausztriában.

A rendjel-adományozásban nálunk más az eljárás, a szerint, amint az ember 1. udvari tisztviselő vagy alkalmazott, 2. katonatiszt, 3. közös minisztériumi tisztviselő, 4. magyar állami vagy törvényhatósági tisztviselő vagy magánember.

Az udvari tisztviselők és alkalmazottak kitüntetése ügyében hivatali főnökük, rendesen a főudvarmester közvetlenül tesz előterjesztést a királynak.

A közös hadsereg tagjainak kitüntetése ügyében a közös hadügyminisztérium elnöki osztálya, a honvédek ügyében pedig a honvédelmi minisztérium elnöki osztálya tesz előterjesztést.

A közös minisztériumok alá tartozó tisztviselők és alkalmazottak kitüntetése ügyében az illető minisztérium tett előterjesztést.

A *közös* minisztériumok tisztviselői és a katonatisztek kapják a legtöbb rendjelet.

A magyar állami tisztviselők és a magánemberek kitüntetése egy miniszter javaslatára történik; a javaslat azonban csak akkor terjeszthető a király elé, ha a minisztertanács is hozzájárult a kitüntetéshez.

A minisztériumok belső személyzetéhez tartozók ügyében a minisztérium elnöki osztálya tesz előterjesztést a miniszternek; a külső személyzet, valamint a törvényhatósági és községi tisztviselők, valamint a magán-egyének kitüntetése ügyében a főispánnak kell javaslatot terjesztenie a miniszter elé. Minden javaslathoz mellékelni kell a kitüntetendőnek rövid életrajzát, melyben ki kell emelni kiváló érdemeit.

A polgári egyének számára adományozható rendjeleket két kategóriába kell sorolnunk; az egyikbe tartozik a Szent István-rend, a Lipót-rend és a Vaskorona-rend. Ezek mindegyikének három osztálya van: nagykereszt, középkereszt és kis- (vagy lovag-) kereszt. Mindenik rendjel magasabb osztálya előkelőbb mint a többi rendjelek alacsonyabb osztálya; például a Vaskorona-rend II. osztálya nagyobb kitüntetés, mint a Szent István-rend kiskeresztje. A sorrend tehát rang dolgában a következő:

Szent István-rend nagykeresztje.

Lipót-rend nagykeresztje.
Vaskorona-rend nagykeresztje.
Szent István-rend középkeresztje.
Lipót-rend középkeresztje.
Vaskorona-rend II. osztálya.
Szent István-rend kiskeresztje.
Lipót-rend lovagkeresztje.
Vaskorona-rend III. osztálya.

Ezektől különböző rendjel és külön kategóriába tartozik a Ferenc József-rend. Ennek négy osztálya van: nagykereszt, középkereszt, tiszti kereszt és lovagkereszt. A Ferenc József-rend nagykeresztje rang dolgában közvetetlenül a Vaskorona-rend nagykeresztje után, középkeresztje a Lipót-rend lovagkeresztje után, tiszti keresztje a Vaskorona-rend III. osztálya után, lovagkeresztje pedig a Ferenc József-rend tiszti keresztje után következik.

Nagykeresztet csak miniszter, megyéspüspök vagy velük egyenlő rangú úr kaphat. A Szent István-rend és a Lipót-rend középkeresztje államtitkári rangnak megfelelő kitüntetés. A Vaskorona-rend II. osztályát protestáns püspökök vagy kath. nagyprépostok szokták kapni. A Szent István-rend kiskeresztje olyan rangú embernek felel meg, mint aminő egy nagyon tekintélyes főispán vagy nagyon kiváló kúriai bíró, vagy nagynevű miniszteri tanácsos. A Lipót-rend lovagkeresztje a nyugalomba vonuló kúriai bírák és miniszteri tanácsosok kitüntetése. A Ferenc József-rend középkeresztjét még szolgálatban levő miniszteri tanácsos kapja. A Ferenc József-rend tiszti keresztjét a közélet kiváló egyéniségeinek adja a király, tisztviselőnek ritkán. A III. osztályú Vaskorona-rend az osztálytanácsosok és VI. fizetési osztályú tisztviselők kitüntetése. A Ferenc József-rend lovagkeresztje miniszteri titkárok, segédtitkárok és fogalmazók számára, valamint a VIII—VII. fizetési osztályba tartozó tisztviselőknek való rendjel.

A Pro literis et artibus (Tudományért és művészetért), melyet nagyon kiváló művészeknek, íróknak és tudósoknak adományoz a király, nem rendjel, hanem díszjelvény.

Valamennyi rendjel nagykeresztjével csillag is jár együtt, melyet a bal mellen viselnek. A Szent István-rend és Lipót-rend középkeresztes vitézei s a Vaskorona-rend II. osztályának tulajdonosai szintén viselnek csillagot is, de kisebbet, mint a nagykeresztesek. A Ferenc József-rend középkeresztesei is viselhetnek csillagot, de csak külön adományozás alapján, ha a középkereszthez a csillagot külön adományozza a király.

Minden rendjel nagykeresztjét a bal csípőn viseli az ember, széles szalagon, mely a jobb váll fölött megy át. Aki frakkhoz viseli a nagykeresztet, a szalagot a frakk alatt, a mellény fölött köti át. Egyszerre csak egy nagykeresztet tehet föl az ember, de valamennyi nagykeresztjének a csillagját egyszerre is föl veheti. Egyszerre viselhető valamennyi közép- és lovagkeresztet is. A középkeresztet a nyakba akasztott szalagon kell viselni.

Talán célszerű lesz megemlékeznünk itt még a tudományos címekről is. Ezek között legismertebb és legnépszerűbbb a *doktori* cím. Doktor csak az lehet, aki valamely főiskolai tanfolyam befejezése után valamely egyetemen doktori szigorlatot (vagy szigorlatokat) tesz és akit ennek alapján doktorrá bizonyos ünnepi szertartások között fölavatnak. Vannak *tiszteletbeli* doktorok is, akiknek e címet kitüntetés gyanánt adományozta az egyetem, mindenkor a király külön engedelmével, melyet miniszteri ellenjegyzéssel ellátva hivatalosan közzétesznek. A tiszteletbeli (honoris causa) doktorok közé sorolhatók azok a római katolikus papok is, akik Rómából kapnak doktori címet anélkül, hogy valaha ott tanultak volna; ezek nem csupán theológiai doktorok, hanem lehetnek esetleg a „bibliai tanulmányok doktorai" is. Magyarországon csak a hazai egyetemeken szerzett oklevél érvényes; a külföldi oklevelet valamelyik egyetemünkön honosíttatni kell, — kivéve a külföldi róm. kat. egyetemek theológiai okleveleit. Azonban a ritkább esetek közé tartozik, amikor valaki külföldi doktori oklevelének honosítását folyamodik.

A doktori cím a legnagyobb tudományos cím; régente ennek alsóbb fokozatai is voltak, amelyek ma már csak a theológiai fakultásokon vannak meg. A kat. theológus első szigorlata után „baccalaureus" azaz „borostyánkoszorús", — a második szigorlat után „licenciátus" és csak a harmadik után „doktor", ami régente főiskolai tanári képesítést jelentett.

FÖLDÜNK TERMÉSZETI VISZONYAI.

A Föld geográfiai viszonyai már meglehetősen ismeretesek; a sarkvidékeket nem számítva, alig van már a Föld felületén olyan rész, melyet a geografusok már föl ne kutattak volna, s a sarkok sem misztikus régiók többé, amióta egy-egy bátor utazónak sikerült úgy a déli, mint az északi sarkra eljutni.

A Föld nagysága. Az egyenlítő félátmérője 6,378.388 m.; a föld tengelyének fele 6,356.912 m. Mivel a féltengely az egyenlítő félátmérőjénél 21.476 méterrel kisebb, világos ebből, hogy a Föld nem gömbalakú, és hogy a sarkok lapultsága 21.476 m. Az egyenlítő hossza 40,070.368 m., a délkör hossza pedig 40,003.423 m. A ráktérítő (vagy baktérítő) köre (23 fok 27 percnél) 36,778.000 m., a sarkkör pedig (66 fok 33 percnél) 15,996.280 m. Egy foknak a hossza az egyenlítőnél 111.307, a térítőnél 102.129, a sarkörnél 44.508 m. Egy délköri fok a 89—90 foknál 111.689 m., a sarkoknál 110.564 m. A Föld egész felülete 509,950.714 négyszögkilométer. Ebből a forró égöv alá esik 202,240.184 négyszögkilométer (39.7%), a mérsékelt égövek alá 265,230.957 négyszögkilométer (52%), és a hideg égövek alá 42,479.573 négyszögkilométer (8.3%). A Föld felületéből szárazföld 148,671.500 négyszögkilométer (29.2%), míg 361,279.200 négyszögkilométert (70.8%) víz borít. A Föld köbtartalma 1,082.841.315.400 köbkilométer. A Föld közép-sűrűsége 5505. A Föld egész sulya 5960 trillió tonna. A Föld pályája 934,100.000 km. A Földnek a Naptól való középtávolsága 149,471.000 km. A Földnek a Holdtól való középtávolsága 392.098 km. A Föld saját tengelye körül 23h 56m 4s alatt, a Nap körül pedig 365d 5h 48m 46s alatt fordul meg.

A Föld népei. Milliókban kifejezve az emberfajok így oszlanak meg: Maláj-polinéziai 47 (3%), amerikai és keresztény fajok 41 (2.6%), mongol 478 (30.6%), afrikai 104 (6.6%), dravida 60 (3.8%), pápua és ausztráliai 3 (0.2%), fehérbőrű 832 (53.2%). Vallás szerint így oszlanak meg az emberek (szintén milliókban kifejezve): egyistenhivő 795 (50.8%), többistenhivő 770 (49.2%). A keresztények száma 560 millió (35.8%), a mohamedánoké 223 millió (14,2%), az izraelitáké 12 millió (0.8%). A keresztények a következő felekezetekre oszlanak: róm. kat. 273 millió, evangélikus 167 millió, görög-keleti 120 millió. Az egész emberiség 17.4%-a katolikus, 10.7%-a protestáns és 7.7%-a görögkeleti vallású. A többistenhivők közül hindu 210 millió (13.4%), buddhista és szintoista 394 millió (25.2%), egyéb pogány 166 millió (49.2%). Az egész emberiség összes száma a legújabb statisztikai könyvek szerint 1565 millió.

A legnagyobb hegyek. A szárazföldek átlagos magassága a tenger színe fölött 700 m. Az egyes kontinensek és szigetek legnagyobb kiemelkedései a következők (méterben számítva):

Ázsia: Mount Everest	8840
D.-Amerika: Aconcagua	7040
É.-Amerika: Mc Kinley-hegy	6240
Afrika: Kilima Ndsaro	5890
Európa: Montblanc	4810
Új-Guinea: Vilma-csúcs	4700
Antarktisz: Markham-hegy	4600
Hawaii: Mauna Kea	4210
Borneo: Kinibalu	4175
Szumatra: Gunung Korintji	3805
Japán: Fusi-no-Jama	3780
Új-Zéland: Cook-hegy	3770
Kanári szigetek: Pico de Teide	3720
Jáva: Gunung Szemeru	3670
Celebesz: Rante Kombola	3450
Szicilia: Etna	3274
Grönland: Petermann-csúcs	2800
Korzika: Cinto	2710
Madagaszkár: Ciafajavona	2610
Ceylon: Pedrotanegalla	2540
Kréta: Ida	2457
Ausztrália: Koszciuszkó-hegy	2206
Izland: Hvannadalsnuko	2120
Spitzbergi szigetek: Chydenius	1730
Tazmánia: Cradle-hegy	1545
Nagy-Britannia: Ben Nevis	1343

Összehasonlításul megemlítjük, hogy a Tátra legmagasabb csúcsa 2654 m.

A nagy tengerek mélysége. A nagy tengerek átlagos mélysége, méterekben kifejezve, a következő:

Atlanti óceán	3860
Jeges tenger	1170
Északi tenger	94
Keleti tenger	55

Földközi tenger	1430
Hudson öböl	128
Indiai óceán	3930
Vörös tenger	488
Perzsa öböl	25
Csendes óceán	4100
Bering-tenger	1440
Ohoczki tenger	1270
Japán tenger	1530
Kinai tenger	180

A tengerszínnél mélyebb síkságok. Bár a szárazföldek átlagos magassága (700 m.) elég jelentékeny, vannak oly vidékek is, amelyek sokkal mélyebben feküsznek, mint a tenger színe. A Földnek e bemélyedései közül nevezetesebbek a következők (a számok a tengerszín alatti mélységet jelzik méterekben):

A Jordán völgye	394
Assal-tó, Kelet-Afrika	174
Lukcsun-Kyr, Ázsia	130
Colorado sivatag	87
Arads oázis, Lybia	75
Fayum	40
Kaspi tó	26
Eyre-tó, Ausztrália	12

A föld legmélyebb pontjai. A bányákban és ártézi kútak fúrása alkalmával keletkezett lyukak fenekei a Föld eddig ismert legmélyebb pontjai. A felülettől számítva a következő mélységekig fúrtak le eddig:

Sperenberg, Berlin mellett	1390 m.
Wheeling, Virginia	1500 „
Oldau, Celle mellett	1613 „
Schladebach, Lipcsénél	1910 „
Parusovic, Rybniknél	2003 „
Cuhov, Sziléziában	2240 „

E fúrások alkalmával a következő hőmérsékletet állapították meg (Celzius fokokban) a lyuk fenekén:

Sperenberg	49
Wheeling	43.5
Oldau	46
Schladebach	57.5
Parusovic	69.3
Cuhov	83.4

Minden fúrásnál azt tapasztalták, hogy minél mélyebbre érnek, annál nagyobb hőmérsékletet találnak. Az említett hat fúrásnál az a mélység, amelyet elérve egy-egy fokkal emelkedett a hő, a következő volt:

Sperenberg	34.9 m.
Wheeling	45.7 „
Oldau	33.9 m
Schladebach	40.9 „
Parusovic	34.1 „
Cuhov	31.8 „

Ezek az adatok mind a mellett szólnak, hogy a Föld belsejében igen nagy hőségnek kell lennie; ebből valószínű az is, hogy a Föld belseje még izzó, cseppfolyós állapotban van.

A legnagyobb szigetek. A Föld legnagyobb szigete Grönland, mely körülbelül egy harmadrész-akkora, mint Európa. Négyszögkilométerekben kifejezve a legnagyobb szigetek a következők:

Grönland	2,102.100
Új-Guinea	771.900
Borneo	745.950
Madagaszkár	591.560
Szumatra	433.800
Nipon	226.500
Nagy-Britannia	217.720
Celebes	179.400
Új-Zéland (déli sziget)	149.900
Jáva	126.100
Kuba	118.830
Új-Zéland (északi sziget)	115.100
Új-Fundland	110.670
Luzon	106.200
Izland	104.780
Mindanao	96.310
Jesso	94.000
Irland	83.750
Haiti	77.250
Szakhalin	75.360
Tazmánia	67.500
Ceylon	65.600
Novaja Zemlya (északi sz.)	50.100
Tűzföld	48.100
Novaja Zemlya (déli sziget)	41.700
Spitzbergák	39.500
Kiushiu	35.600
Formosa	34.750
Hainan	34.000
Vancouver	33.100
Szicília	25.740
Új-Pomeránia	24.900
Szárdinia	24.075
Shikoku	18.010

A *Föld félszigetei* is sok helyütt igen jelentékeny területüek: az alábbi kimutatásban a legnagyobb félszigeteket soroljuk föl, területüket négyszög-kilométerekben jelezve:

Arábia	2.730.000
Elő-India	2,088.000
Labrador	1,300.000
Skandinávia	800.000

Pyrenéi félsziget	584.000
Kis-Ázsia	506.000
Balkán	468.000
Kamcsatka	264.000
Malakka	237.000
York	195.000
Korea	152.000
Apennini félsziget	149.000
Alsó-Kalifornia	143.000
Szamojéd félsziget	132.750
Kola	120.000
Florida	110.000
Yukatan	73.000
Kathiawar	60.300
Szinai	59.000
Csukcs félsziget	49.000
Uj-Skócia	44.000
Jüt félsziget	39.500
Santung	29.400
Krim	25.700
Betagne	23.700
Peloponnezosz	22.200
Alaszka	6400

A *Föld legnagyobb tavai* (nagyságukat négyszögkilométerekben jelezve) a következők:

Kaspi-tó	438.700
Felső-tó	82.360
Viktória Nyanza	68.500
Aral	67.800
Huron	60.090
Michigan	58.140
Bajkál	37.000
Tanganyika	35.100
Nagy Medve-tó	30.590
Nagy Rabszolga-tó	27.760
Nyassza	26.500
Erie	25.900
Winnipeg	24.590
Balkhas	20.600
Ontario	18.650
Ladoga	18.130
Marakaibó	16.800
Csád	13.000
Rudolf-tó	10.000
Onega	9550
Titicaca	8330
Nikaragua	7700
Gaizduek	7360
Athabasca	7000
Koku-nor	6170
Torrens-tó	6170
Wener	5570
Eyre	5000
Nagy Sóstó	4600
Albert-Nyanza	4500
Pejpusz	3600
Vihar-tó	1960
Mälar-tó	1686
Holttenger	915
Balaton	635
Genfi-tó	578
Bodeni-tó	538
Garda-tó	370
Skutari-tó	356
Lago Maggiore	214

Európa területe 9,913.400 négyszögkilométer; népessége 446,133.000. Minden négyszögkilométerre 45 lakos esik. Legészakibb pontja: Magerőszigete; legdélibb pontja: a Lithinoszfok Krétában; legnyugatibb pontja: a Dunmore Head-sziget. Területéből síkság 6,700.000, hegyes vidék 3,300.000 négyszögkilométer. Középmagassága 300 m. a tenger színe fölött. Az egyes hegyláncok legmagasabb hegyei: az Alpesekben a Mont Blanc 4810 m., a Sierra Nevadaban a Mulhacen 3480, a Pyrenei hegyekben a Pico de Nethou 3404 m., Sziciliában az Etna 3274 m., a macedon hegységben a Olymp 2985 m., az Apenninekben a Gran Sasso 2914 m., a Balkán hegyláncban a Rilo Dag 2673 m., a Kárpátokban a Tátra 2654 m., a Skandináv hegyekben a Galdhöpig 2520 m., Auvergneben a Mont Doré 1886 m., a Jurában a Crêt de la Neige 1724 m., az Uralban a Töll-posz-isz 1656 m., az Óriás-hegységben a Schneekoppe 1605 m., a Krimben a Roman kos 1570 m., a skót hegyekben a Ben Nevis 1343 m., a Harzban a Brocken 1141 m.

Volga	3570 km.
Duna	2850 „
Dnyepr	2150 „
Don	1860 „
Dvina	1780 „
Pecsora	1580 „
Rajna	1326 „
Visztula	1125 „
Elbe	1154 „
Loire	1020 „
Odera	903 „
Memel	788 „
Rhône	759 „
Düna	930 „
Tajo	1010 „
Szajna	700 „
Dnyesztr	1370 „
Gvadiana	830 „
Po	680 „
Weser	712 „
Tiberis	393 „
Themse	405 „

Ázsia területe 44,309.800 négyszögkilométer, népessége 863,265.000 lélek. Egy négyszögkilométer területre 19 la-

kos esik. A kontinens legészakibb pontja a Cseljuszkin-fok (77 fok 40 perc), legdélibb pontja a Baru-fok a Malakka-félszigeten, legkeletibb pontja a Desnev-fok a Csukcs-félszigeten és legnyugatibb pontja a Baba-fok Kis-Ázsiában. A kontinens egész területéből síkság 16 millió négyszögkilométer (37%), hegyes vidék 28 millió négyszögkilométer (63%). A kontinens átlagos magassága 950 m. a tenger színe fölött.

Ázsia legnagyobb hegyei közül megemlítjük itt a következőket:

	méter
Mount Everest, a Himalajában	8840
Godwin Austen, Karakorumban	8620
Dupleix-hegy, Tibetben	8000
Musz-tag-ata, Pamirban	7860
Tiracsmir, a Hindukusban	7750
Khan Tengri, a Tian-Sanban	6950
Demavend	5670
Elbrusz, a Kaukázusban	5630
Czi-Houg-Ho, Szecsvánban	5200
Ararát, Örményországban	5160
Kasbek, a Kaukázusban	5040
Kinibalu, Borneoban	4175
Nitakayama, Formózában	4145
Ergyigaz-Dag, Anatoliában	3960
Aidosz-Dag, a Tauruszban	3505
Bjeluka, az Altájban	3350
Hadhur, Jemenben	3150
Dahar-ed-Khodib, a Libanonban	3070
Gyebel-Zebir, Szinaiban	2830
Pei-San, Mandsuriában	2400
Adams Pik, Ceylonban	2240
Troodosz, Ciprusban	1950

Ázsia legnagyobb folyói a következők:

Ob	5200 km.
Jeniszei	5200 „
Lena	4600 „
Amur	4480 „
Jangcekiang	5200 „
Gangesz és Bramaputra	3000 „
Hoangho	4100 „
Indus	3180 „
Eufrát	2000 „
Szir-Darja	2860 „
Amu-Darja	2500 „
Iravadi	2000 „
Ural	2379 „

Az európai államok ázsiai birtokai területre nézve a következő nagyságuak:

Nagy-Britannia	5,270.000 km²
Hollandia	1,520.630 „
Oroszország	17,425.700 „
Franciaország	664.200 „
Törökország	1,765.000 km²
Egyesült-Államok	296.310 „
Portugália	22.800 „
Német birodalom	500 „

Ugyanezen területeknek lélekszáma a következő:

Angol gyarmatokon	324,319.000
Hollandi „	38,720.000
Orosz „	32,229.000
Francia „	17,301.000
Török „	16,954.000
Amerika „	8,277.000
Portugál „	980.000
Német „	169.000

Afrika területe 29,817.800 négyszögkilométer; népessége 137,500.000; egy négyszögkilométerre 4 lakos esik. Az egész kontinens területéből csak 21,4% kulturterület és erdő. A kontinens legészakibb csúcsa a Blanco-fok, legdélibb az Agulhas(=Tű-)fok, legkeletibb pontja a Rasz Hafun, legnyugatibb pontja a Verde(=Zöld-)fok.

Afrika legnagyobb hegyei a következők:

	méter
Kilima-Ndsaro (Kelet-Afrikában)	5890
Kenid (Kelet-Afrika	5520
Ruvenzori	5120
Meru (Kelet-Afrika)	4730
Tasin-Tamdjurt (Atlasz)	4700
Rasz Dasan (Abesszinia)	4620
Fako (Kamerunban)	4070
Pico de Teide (Tenerifa)	3720
Champagne Castle (Sárkány-hegység	3650
Piton des Neiges (Réunion szigetén)	3150
Caratanana (Madagaszkár)	2860
Omatako (Német-Nyugat-Afrika)	2680
Mauch-csúcs	2660
Iránytű-hegy (Fokföld)	2640
Táblahegy (Fokföld)	1080

Afrika legnagyobb folyói a következők:

Kongó	4200 km.
Nilus	5760 „
Niger	4160 „
Zambezi	2660 „
Oranje	1860 „
Sári	1400 „
Kubango	1800 „
Szenegál	1430 „
Limpopo	1600 „
Juba	1500 „
Ogove	850 „
Kuanza	630 „

Az európai államok afrikai gyarmatainak területe:

Nagy-Britannia	5,675.800	km²
Franciaország	9,620.000	„
Belgium	2,382.800	„
Németország	2,667.900	„
Törökország	3,029.300	„
Portugália	2,070.000	„
Spanyolország	230.000	„
Olaszország	484.000	„

Ugyancsak az afrikai gyarmatok népessége a következő:

Angol gyarmatok	34,200.000
Francia „	36,315.000
Belga „	15,500.000
Német „	14,860.000
Török „	14,687.600
Portugál „	8,300.000
Spanyol „	659.000
Olasz „	580.000

Amerika területe 42,102.600 négyszögkilométer, népessége 182,417.000; egy négyszögkilométer területre 4,3 lakos esik. Észak-Amerika területe 24,357.700 négyszögkilométer, népessége 128,528.000. Dél-Amerika területe 17,744.900 négyszögkilométer, népessége 53,889.000. Amerika legészakibb pontja a Morris Jesup-fok Grönlandban, legdélibb pontja a Hoorn-fok a Tüzföldön. Amerika középmagassága 680 m. a tenger színe fölött.

Amerika legmagasabb hegyei közül megemlítjük a következőket:

Aconcagua (Argentina)	7040 m.
Ampato (Peru)	6950 „
Cumbre de Fres Cruces (Csile)	6790 „
Jorata (Bolivia)	6620 „
Csimborazo (Ekvádor)	6310 „
Mc. Kinley-hegy (Alaszka)	6240 „
Tolima (Kolumbia)	5620 „
Orizaba (Mexikó)	5550 „
Sierra Nevada de Santa Marta	5300 „
Humboldt-csúcs (Kordillerák)	4940 „
Massive-hegy (Rocky Mountains)	4390 „
Fuego (Guatemala)	3900 „
S. Valentin (Patagonia)	3870 „
Ivazu (Kosztarika)	3500 „
Tina (Domingo)	3140 „
Petermann-csúcs (Grönland)	2800 „
Kék-hegy (Jamaica)	2240 „
Darwin-hegy (Tűzföld)	2130 „
Pelé-hegy (Martinique)	1350 „

Amerika folyói közül legnagyobbak a következők:

Amazon	6200 km.
Mississipi	6530 „
Rio de la Plata	4700 km.
Mackenzie	3700 „
Szt. Lőrinc	3800 „
Winnipeg	2400 „
Orinoco	2220 „
Yukon	3600 „
Kolumbia	2000 „
Colorado	2000 „
Rio Grande del Norte	2800 „

Amerika gyarmatai. Az európai államok közül Nagybritanniának 10,542.000 négyszögkilométernyi gyarmata van Amerikában 9,368.300 lakossal. A francia gyarmatok területe 82.000 négyszögkilométer, 452.000 lakossal, a hollandi gyarmatoké 130.230 négyszögkilométer, 147.600 lakossal, a dán gyarmatoké pedig 88.460 négyszögkilométer, 39.000 lakossal. Az amerikai államok közül az Északamerikai Egyesült-Államoknak vannak gyarmatai és pedig: Amerikában Portorico, 9310 négyszögkilométer, 1,135.780 lakossal és a Panama-zóna, 1230 négyszögkilométer, 154.250 lakossal, Ázsiában a Fülöp-szigetek, 296.300 négyszögkilométer, 8,368.400 lakossal, Polinéziában pedig Hawaii, 16.700 négyszögkilométer, 191.910 lakossal, Guam 510 négyszögkilométer, 11.950 lakossal és Samoa, 200 négyszögkilométer, 7250 lakossal.

Ausztrália és Oceánia egész területe 8,962.500 négyszögkilométer, 7,493.000 lakossal; ebből a kontinens 7,636.000 négyszögkilométer, 4,465.000 lakossal. A kontinens közép-magassága a tenger színe fölött 280 m.

Ausztrália és Oceánia legmagasabb hegyei:

Vilma-csúcs (Új-Guinea)	4700 m.
Mauna Kea (Hawaii)	4210 „
Mauna Loa (Hawaii)	4170 „
Cook-hegy (Új-Zéland)	3770 „
Orohena (Tahiti)	2240 „
Koscinsko (Új-Dél-Wales)	2200 „

Idegen birtokok Ausztrália és Oceánia területén: angol birtok 8,267.000 négyszögkilométer, 6,508.000 lakossal; német védelmi terület 243.900 négyszögkilométer 420.000 lakossal; hollandi gyarmat 394.800 négyszögkilométer, 240.000 lakossal; amerikai birtok 17.400 négyszögkilométer, 211.000 lakossal; francia gyarmat 24.200 négyszögkilométer, 88.000 lakossal; japán gyarmat 20 négyszögkilométer, 4500 lakossal és csilei gyarmat 120 négyszögkilométer, 250 lakossal.

A TERMESZET REJTÉLYEIBŐL.

A természetben a leghitványabb féreg is úgy van megalkotva, hogy rendeltetésének a legjobban megfelelhessen. Az élőlények szervezetében dominálo célszerűségi elvet már fölfedezték a tudósok, de hogy az adott viszonyok között miért a legcélszerűbb valamely meglevő szerv még akkor is, ha a legbizarrabbnak látszik, — erre a kérdésre még nem tudnak a természettudósok felelni.

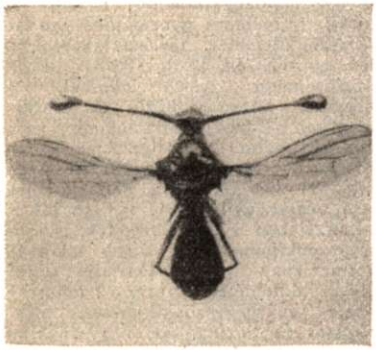

NYELESSZEMŰ LÉGY.

Itt van például a nyeles-szemű légy, a trópikus Afrikából; ennek a fejéből két hosszú, erős csáp indul ki jobbra és balra, s e csápoknak a ki-

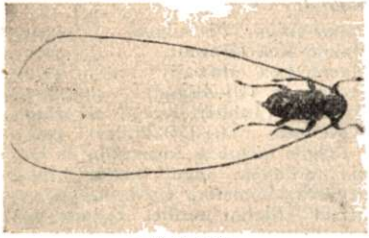

AZ ÁCSBOGÁR.

gömbölyödő végén van az állatnak a szeme. Hogy miért célszerű a szemeknek ez az elhelyezése: a tudósok még nem tudják.

Vagy itt van az ú. n. ács-bogár, mely Skóciában van nagyon elterjedve. Ennek rendkívül hosszúak a csápjai: a test hosszúságát három-négyszeresen is fölülmúlják. Hogy e bogárkának

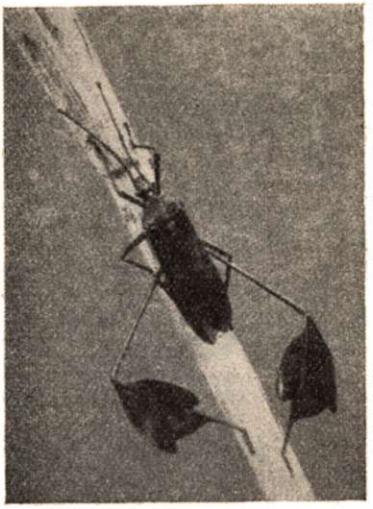

LEVÉL-BOGÁR.

DÍSZES-BOGÁR.

miért van szüksége erre a rendkívül érzékeny tapogató csápra, mely a levegőnek minden kis rezzenését már távolról megérzi: ma még ez is rejtély.

A délamerikai ú. n. levél-bogár arról nevezetes, hogy hosszú hátsó lábainak alsó szára annyira kiszélesedik, hogy még a bogár testénél is szélesebbek ezek a vitorlák. Valószínű, hogy ezek a különös lábak az állat elleplezésére valók: hogy az ellenség figyelmét magáról a bogárról eltereljék.

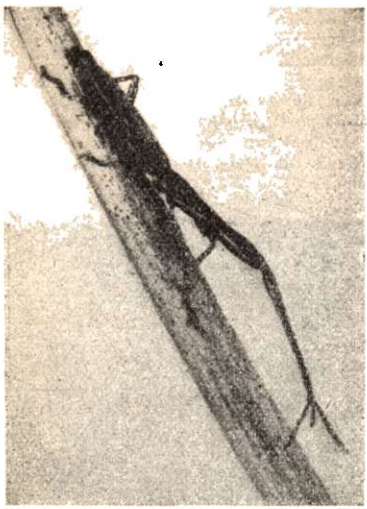

KESKENY-FEJŰ BOGÁR.

A mexikói „dühös bogár" csápjai nem a hosszúságukkal, hanem a szélességükkel tünnek ki. Napernyő alakban kiterjeszthetők.

A természet csodája a délamerikai keskenyfejű bogár is, melynek feje csaknem olyan hosszú, mint a teste, de a fej vastagsága alig nagyobb, mint egy jó erős varrótű.

Nubia egyik legveszedelmesebb állata az ú. n. seroot-légy, melynek igen hosszú és erős a fullánkja; valamennyi vérszopó légynek rövid a fullánkja, csak ezé az egy fajé hosszú.

VÉRSZOPÓ LÉGY.

Az ú. n. neuropterák között is sok érdekes faj található. Dél-Európában él pl. a hosszúszárnyú szitakötő, melynek hátsó pár szárnya rendkívül hosszú.

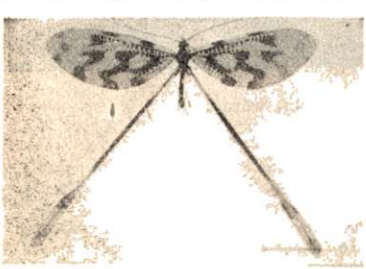

HOSSZUSZÁRNYÚ SZITAKÖTŐ.

ÉGERFA-LÉGY.

A közép-amerikai égerfa-légynek hatalmas agyarai vannak, de hogy miért: senki se tudja, mert a légy ezeket az agyarakat vadászatra nem használja.

A PUSKAPOR FELTALÁLÁSA.

A tudomány a hagyományoknak nagyon sokszor a gyilkosává válik; sok olyan tétel, mely évszázadok folyamán igazság gyanánt általánosan el volt fogadva, az idők multával teljesen értelmetlen, ósdi, babonás dologgá válik, amelyben már csak a műveletlen emberek hisznek. Nemcsak a bámulatosan fejlődő természettudományok terén tapasztaljuk ezt, hanem a történettudományban is, ahol nem egy „igazság" vált már hamissággá vagy alaptalan mesévé.

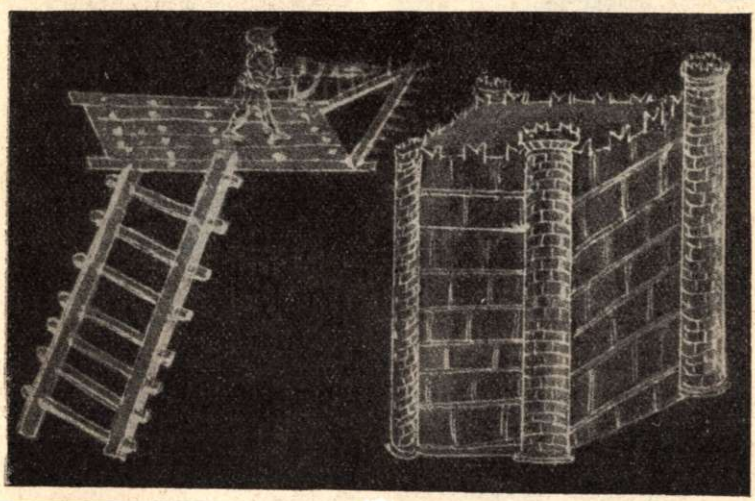

RAJZ EGY XI. SZÁZADBELI VATIKÁNI KÓDEXBŐL.

Igy a közhitben még ma is benne van, hogy a puskaport valami Schwarz Bertold nevű német barát találta föl, pedig még az sincs bebizonyítva, hogy ez a Schwarz Bertold valaha csakugyan élt a világon. A nürnbergi Germán Múzeumban van egy 1410-ből való kézirat, amely említi, hogy huszonkét esztendővel azelőtt meghalt egy Schwarz Bertold nevű barát, aki Szent Benedek rendjéhez tartozott, nagyon sokat foglalkozott az alkimiával és egy alkalommal, amikor kísérleteket végzett, az életét veszítette. Ennyi az, amit Schwarz Bertoldról tudunk, meg egy kép, mely e kéziratban az alkimista barátot ábrázolja, amint éppen valami égő és füstölgő anyaggal kísérletezik egy asztalnál.

Elvégre lehet, hogy valaha csakugyan élt egy Schwarz Bertold nevű alkimista, lehet az is, hogy ez kortársaihoz képest nagyon okos ember volt, de az bizonyos, hogy azért a puskaport mégsem ő találta föl.

A vatikáni könyvtárban van egy kódex (az 1605. számú), amelyet kétségtelenül a XI. században írtak. Ebben a kódexben az egyik rajz egy várnak az ostromát ábrázolja, igen primitiv módon. A várfalakkal egyenlő magasságu létra tetejére deszkapadló van erősítve, s ezen a padlón áll a várat ostromló harcosok egyike. A vitéznek valami fegyver van a kezében, mely igen hasonlít a XV. századbeli hátultöltő puskákhoz. A titokzatos fegyvernek a csövéből a képen lángok csapnak ki. A kódex a képhez magyarázatul a következőket írja:

„A vár ostroma alkalmával a katonák közül némelyek fönn a hídon állnak s tüzet hányó kézi csöveikből

az ellenség arcára tüzet lövelnek; ily módon a falaknak védelmezőit annyira megrémítik, hogy azok csakhamar eltakarodnak, mert az ostromlók támadását és ezzel egyidejüleg a tüznek hevét nem bírják kiállani."

Érdekes, hogy ebben a leírásban egy szóval sincs említve, hogy ez a titokzatos régi fegyver durrant-e? Egyesegyedül csak azt említi a kódex írója, hogy a fegyver tüzet lövelt ki.

A vatikáni kódexnél valamivel régibb Bölcs Leó bizanci császár irataínak egy rövid megjegyzése, melyben ezt mondja:

SCHWARZ BERTOLD KÉPE A GERMÁN MUZEUM 1410-IKI KÉZIRATÁBÓL.

„A görög tüzet mennydörgéssel sütöttem el."

Azonban nem tudjuk, hogy miből állott ez a görög tűz, melyet a Boszporus mellett már a IX. század végén ismertek? Lehetséges, hogy kén, kősó, gyanta, aszfalt és égetett mész keverékéből állott, mert ez az anyag meggyullad, ha a vízbe dobják, s a gyulladás alkalmával kifejlett hő a levegőt szétrepeszti; a durranás azonban ilyenkor nem oly nagy, mint a puskapor felrobbanásakor.

Valószínű, hogy a görög tűz föltalálása után hosszú idő múlt el, amíg valaki rájött a puskapor helyes összetételére és arra, hogy ezt a keveréket valamely harci fegyverrel kapcsolatban is föl lehetne használni.

Úgy látszik, hogy valahol a távol keleten találták föl a puskaport. Talán valami pásztornak föltünhetett, hogy ha salétromos kőzet fölött gyujt tüzet, akkor a tűz lángja sokkal élénkebb és sokkal jobban világít. Mivel pedig régente azt hitték az emberek, hogy az a láng, amely nagyon világít, egyszersmind nagyon hevít is, valószínű, hogy a salétromot mint a tűzhely rakásához kiválóan alkalmas kőzetet kereskedelmi forgalomba is hozták. Ha pedig az ember elkezdett a tüzelésnél a salétrom megfigyelésével foglalkozni, idővel rájöhetett a puskapor előállítására is.

A puskaporról a legrégibb biztos adatunk 1242-ből való. Ebben az évben írta Roger Baco híres munkáját „A művészet és a természet titokzatos erőiről". Ez a könyv a természet-

EGY ÁGYÚ RAJZA KYESER KONRÁD HAGYATÉKÁBÓL.

tudományok történetében nagyon nevezetes jelenség; Baco e művével messze megelőzte korát, — s emiatt eleget kellett is szenvednie. Baco említett művében a következőket olvassuk:

„Vigyázz, hogy az egész keverék összesen 30 részből álljon; ebből 7 rész legyen salétrom, 5 rész legyen mogyorófaág és 5 rész kén; ezzel a keverékkel mennydörgést csinálhatsz és nagy pusztítást okozhatsz, ha értesz a művészetéhez."

Szintén a XIII. századból valók, de valamivel későbbiek azok az adatok, amelyek arra vallanak, hogy a puskaport már a kinaiak is ismerték.

Lőfegyvereket azonban csak a XIV. századtól kezdve készítettek. Az első időkben úgy látszik, az emberek még nem tudtak mit kezdeni a puskaporral. Albertus Magnus 1255-ben írott, „A világ csodáiról" szóló művében elég pontosan leírja a puskapor készítését, de használatáról csak annyit mond, hogy ez a por kicsiny hüvelybe téve és meggyujtva nagyot durran. De hogy mikor készült az első puska vagy az első ágyú, azt nem tudjuk.

Lecceto olaszországi városkában van egy 1340-ből való falfestmény, amelynek bal sarkában már minden kétséget kizáró módon fölismerhetünk egy várostromló ágyút. Ugyanezen a képen néhány katonánál olyan fegyvert látunk, mely puskához hasonlít; de hogy ez csakugyan puska volt-e, azt a kép rongált állapota miatt már nem lehet teljes biztossággal eldönteni. Az első puskák mindenesetre az ágyúk utánzatai voltak; a legrégibb puska nem egyéb, mint egy kicsiny, egy ember által is hordozható ágyú.

Az eichstädti Kyeser Konrádnak fönmaradt egy 1405 előttről való rajza, mely egy puskás vitézt ábrázol; valószínű, hogy az e rajzon szereplő fegyver a puska legrégibb tipusa.

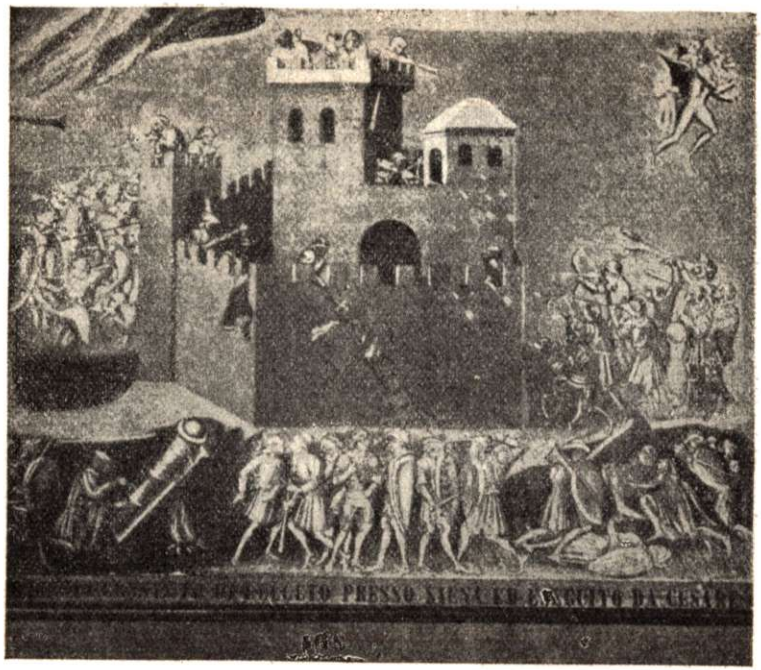

VÁRTORONY A LECCETOI FRESKÓN.

Francesco Petrarca, a nagy költő egy barátjának, aki hozzá intézett levelében dicsekedve sorolta föl a birtokában levő gépeket, ezeket írta:

„Nagyon csodálom, hogy neked nincsenek olyan érc-csöveid, amelyekből borzasztó dörgéssel tüzet lehet kilövelni. Nem volt elég, hogy a haragos Isten az égről villámokat szórt reánk, — még mi, kicsiny emberkék is mennydörögni akarunk e földről! Az ember dühe utánozza még a villámlást is, és ami eddig csak a felhőkből

csapott az emberek közé, azt most fából vagy érczből való, de pokoli hatású szerszámból lövelik az emberekre. Némelyek azt állítják, hogy ezt a pokoli szerszámot Arkimedes találta föl. Igen, de Arkimedes e szerszámot arra használta föl, hogy polgártársainak a szabadságát védelmezze, ti pedig szabad népeket nyomtok el vele! Ez a pestishez hasonló veszedelem eddig oly ritka volt, hogy megbámulták az emberek; ma azonban, mivel a rossz dolgokban mindig a legtanulékonyabbak vagyunk, már ezek is oly gyakoriak, mint bármely más fegyver."

Petrarca valószínűleg tévedett, amikor fa-puskát emlegetett, aminthogy nagy tévedés az az állitása is, hogy a lőfegyvereket Arkimedes találta föl.

A XIV. század közepétől kezdve okiratokban is gyakran emlegetik a puskát. Aachen város számadásai között 1346-ban föl van jegyezve egy, a város részére vásárolt puskának s a hozzávaló salétromnak költsége. A belga Doornick község 1346-ban ágyut rendelt egy ón-öntőnél. Nürnberg városa 1356-ban Saenger mesternek ágyúért és puskaporért fizetett.

1386 óta már minden európai ország seregében használták a puskát, de még sokáig használatban maradt az íjj is. Az utolsó íjjász-csapatot 1507-ben oszlatta föl Miksa császár.

Bárczai Oszkár haditörténeti iró szerint a XIV. század második és a XV. század első felére lehet tenni a puskaporral töltött fegyverek általános elterjedésének kezdetét. Hasznukat eleinte nem igen becsülték nagyra. Ennek oka leginkább az, hogy az első puskaporos fegyvereket nehéz volt kezelni és nem is sok kárt tettek az ellenségben. A puskapor harcászati érvényesitésére különben elmondhatjuk III. Napoleon szavait: „A korszakukat sokban fölülmuló találmányoknak addig rendesen nincs hasznuk, míg az általános tudás színvonala el nem éri őket."

Valószínű, hogy Európában legelőször Olaszországban használták lőporral töltött fegyvereket. Firenze városának egy 1326-ból való irata szerint két tisztet megbíztak, hogy érczágyúkat és vas-golyókat készítsenek.

Franciaországban az eddig ismert adatok szerint 1338-ban készítették az első puskaporral töltött fegyvereket.

A kézi lövőfegyverek és az ágyúk szerkezete között eleinte nem igen volt különbség; a régi vetőgépek használatban is maradtak egész a XV. századig.

A szentpétervári ázsiai múzeumban van egy a XIII. század első feléből való arab kézirat, melyben egy hosszú, hengeres, csőhöz hasonló lövőfegyver rajza is látható. A leirás szerint a cső belsejének átmérője 5 hüvelyk volt; a cső oldala meg volt fúrva és egy selyemzsinór lógott ki a lyukon. Hogy ezt a szerszámot hogyan töltötték meg és hogyan sütötték el, azt nem tudjuk.

Az első puskák csöve kovácsolt vasból készült; a cső egyenes faagyba volt ékelve, s a csövön egy gyujtólyuk volt, amelyen keresztül vagy parázzsal, vagy kanóccal gyujtották meg a puskaport. Ezt a fegyvert célzáskor nem lehetett a vállhoz és az archoz szoritani. A gyujtólyukon, mely rendesen a gyujtókamara fölött volt alkalmazva, gyakran egy csappal ellátott kis fedő volt, hogy nedvesség ne érje a puskaport. Ezt a fegyvert annak idején „petrinál"-nak hivták, s a lovasok lánccal a vértükhöz erősitve viselték. A gyalogosok villa-állványra támasztották a petrinál csövét és úgy lőttek belőle.

A XV. század vége felé már olyan fegyvereket is készítettek, amelyeknek tusáját célzáskor a vállhoz és az archoz lehetett támasztani; ezeknek a gyujtólyuka a cső jobboldalán volt, s az elsütéshez kanócot használtak.

A sárkányhoz hasonló kalapáccsal (sárkánnyal, kakassal) a XV. század első felében készítették az első puskákat; ezeknél az égő kanóc a puska kakasához volt erősítve; amikor a puska billentyűjét megnyomták és a kakas lecsapódott, a kakashoz erősített égő kanóc beleért a gyujtólyukba és fölrobbantotta a puskaport. Ugyanakkoriban alkalmazták a puskák csövére a legelső irányzó készülékeket. A kováspuskát csak 1640-ben találták föl a franciák.

Említésre méltónak tartjuk még, hogy Favé és Renaud hadtörténeti írók véleménye szerint a puskaport Európában a Fekete-tenger vidékén ismerték legelőször, hadi célokra pedig legelőször a magyar hadseregben használták föl. Hogy ez igaz-e, nem-e, nem mi vagyunk hivatottak eldönteni.

MENEKÜLÉS DEBRECENBE.

Kossuth egész életében alig van oly esemény, melyet annyira elítélt volna a jelen, s annyira igazolt volna a jövendő, — mint a kormánynak és az országgyűlésnek menekülése a fővárosból Debrecenbe.

Ez a menekülés valósággal meglepetésszerű volt; rohamos gyorsasággal halmozódtak egymásra az események, — háborús időben ez bizony nem ritka dolog, — gyors volt a menekülés elhatározása és kivitele is.

Windischgraetz herceg hadseregének Budapest felé való közelgése csak december 28-ikán kezdte kissé nyugtalanítani a főváros népét és a képviselőket. Ezen a napon délután öt órakor ülést tartott a képviselőház; az ülés elején Pázmándy Dénes elnök a honvédelmi bizottmány elnökének, Kossuth Lajosnak jelentése alapján előadta, hogy a feldunai tábor (Görgei hadteste) Győrből kivonult; a Duna befagyott, s ennek következtében Görgei a győri pozíciót nem tartotta elég erősnek; Görgei erősebb pozíciót keresett tehát, a maga tervei szerint. Igy előadva a dolgot, katonai dolgokhoz nem értő emberek semmi aggodalmas jelenséget nem láttak a feldunai hadtest hátrálásában, s így teljes nyugalommal fogadták az elnöknek azt a további jelentését is, hogy „az ellenség, hihető, bevonult tegnap Győrbe". A képviselő urak nyugodtan folytatták tovább munkájukat, — az urbéri kármentesítés tárgyalását. Nagy vita kerekedett e javaslat miatt, mert a legtöbb képviselő igényt tarthatott személyesen is a kármentesítésre, s igen sokan mindent elkövettek, hogy a földek osztályozásánál a maguk vidékének földjét az értékesebb termőföldek valamelyik osztályába juttatva, minél nagyobb váltságösszeg birtokába jussanak úgy maguk, mint az azon a vidéken birtokos társaik. Az ülés folyamán, estefelé azonban nyugtalanító hírek érkeztek Győr felől, amelyek szerint a győri visszavonulás tulajdonképpen menekülés volt, s hogy az elnök által említett „erősebb pozíciót" Görgei keresheti ugyan, de aligha fogja megtalálni. Az ülés végén, háromnegyed hétkor, a vita folytatását már másnapra halasztották, de a képviselők még nem akartak szétoszlani. Az elnök, Pázmándy Dénes, látva az általános várakozást, az ülés berekesztése helyett így szólt:

— A honvédelmi bizottmány elnöke kíván valamit előterjeszteni.

— Halljuk! Halljuk! — zúgta az egész képviselőház.

Kossuth meglepetve körülnézett, s egy pillanat alatt áttekintve és megértve a helyzetet, fölállott és így szólott:

— Én ugyan nem jelentettem magamat, de ha méltóztatnak fölhívni, egypár szót mondhatok. Azt gondolom, hogy a felső tábornak Győrből való kivonulása iránt bizonyosan tett már jelentést a Háznak elnöke, és a tisztelt Ház kétségtelenül azon elhatározottsággal van, hogy a kedves vagy kedvetlennek látszó eseményeket, egyébiránt ezt nem is lehet megítélni a stratégiánál fogva, bátor lélekkel fogja fogadni és semmi szerencse által elkapatni, vagy pedig ha veszteség lenne, azáltal magát az ország szabadsága védelmének készségében megtántorítani nem engedi.

— Nem! Nem! — kiáltják mindenfelől.

— Én legalább úgy érzem magamat, — folytatta Kossuth, — és ez az általános érzelem minden magyar szívben. Ha szerencsétlenség talál is érni, maradunk, kik tegnap voltunk, megtesszük kötelességünket, és ha az igazságos Istennek szerencséje velünk lesz, talán minél közelebb vívatik meg a harc, annál nagyobb következése lesz. Egyéb jelentésem a felső táborról nincs. Azon intézkedések nyomán, melyeket a kormány tett, a reserv-armadiának itten összegyüjtése és alakítása sikeresen halad elő, úgy hogy itt helyben már nevezetes erő van, s az mindinkább szaporodik.

Majd az erdélyi hadsereg győzelmeiről tett jelentést Kossuth, elmondta, hogy Bem már visszafoglalta Deést, — „Deés pedig kulcsa Erdélynek".

A rövid beszédnek az erdélyi diadalokról szóló része új bizalmat és új lelkesedést keltett, s a képviselők Kossuthot éljenezve és megnyugodva, hét óra tájon szétoszlottak.

Másnap, huszonkilencedikén ismét nyugodtan folytatta a képviselőház az

úrbéri kármentesítés tárgyalását, — Deák Ferenc azonban véget vetett a vitának egy rövid fölszólalással:

— Halasszuk el a dolgot, folytassuk, ha majd higgadtabb lesz a kebliink. Ne piszkoljuk be a história lapját azáltal, hogy most olyan tárgyat veszünk elő, mely a képviselőket különösen érdekli. Valami bántó van abban, hogy most zsebeinkről tanácskozunk...

Egy másik képviselő, Somogyi Antal, az újabb nyugtalanító hírek hatása alatt indítványt tesz:

— Utasíttatni kívánnám a honvédelmi bizottmányt, hogy a ma délutáni, vagy a holnapi ülésben terjessze elő az ország állapotát, hogy a szükségesek iránt intézkedhessünk.

— Még ma! Még ma! — zúgják mindenfelől.

Különös dolog: az előbb még látszólag a legnagyobb nyugalommal tárgyalták az úrbéri kármentesítést, s most már az egész képviselőház sürgetve követeli, hogy azonnal terjesszenek elő jelentést arról, hogy mekkora a veszedelem, és hogy mit kellene tenni. Vannak helyzetek, mikor mindenkinek a lelkén ott ül az aggodalom, — de ezt senki se akarja mutatni; amikor aztán valaki hangot mer adni aggodalmának: szava egyszerre élénk visszhangot kelt mindenekben.

Az elnök, Pázmándy Dénes igéri, hogy a Ház e kívánságáról értesíteni fogja a honvédelmi bizottmányt (mivel Kossuth nem volt jelen az ülésen), de talán elég volna, úgymond az elnök, ha a bizottmány csak holnap teljesítené a Ház kívánságát.

Nagy zaj támadt e szavakra: a Ház sokkal türelmetlenebb volt, semhogy belenyugodott volna abba, hogy másnapig várjon. Asztalos Pál megpróbálta, hogy szembeszáll a többség hangulatával:

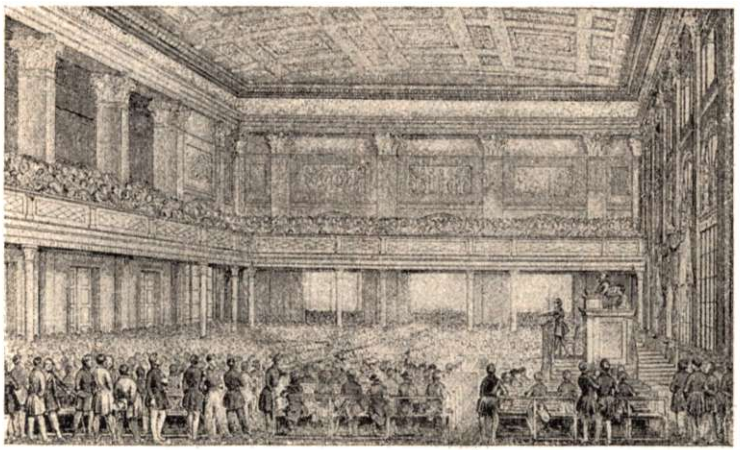

A KÉPVISELŐHÁZ ÜLÉSTERME 1848-BAN.

— Somogyi fölszólalása nem mutat egyébre, — kezdi, — mint ujságvágyra...

De nem is beszélhetett tovább: akkora lárma kerekedett, hogy elfojtotta Asztalos szavait. Nyilvánvaló volt, hogy nemcsak Somogyi volt „ujságvágyó". Egy képviselő, akinek nevét nem örökítette meg az országgyülés naplója, szintén fölszólalt:

— Napról-napra látszik, hogy Pozsony, Győr ott maradt az ellenség kezében, ma-holnap már itt van az ellenség, s még azt se tudjuk, hogy mit csinál a honvédelmi bizottmány.

Az elnök véget vetett a vitának azzal, hogy bízzák a honvédelmi bizottmányra, mikor akar jelentést tenni;

az elnökség a jövő ülés idejét majd tábla útján hirdeti ki, ma vagy holnap.

A képviselő urak azonban ezen a napon is, másnap is hiába mentek el a Redout elé, hogy megnézzék, nem lóg-e künn a kapun az ülés idejét hirdető tábla. December harmincadikán már meg volt róla győződve Kossuth, hogy talán csak órák választják el a seregeket a nagy, döntő ütközettől, — a helyzet most nem volt alkalmas a parlamenti vitatkozásra. A képviselőház ezen a napon nem tartott ülést. Estefelé megérkezett a fővárosba a szomorú hír: Perczel Mór nagy vereséget szenvedett Moórnál. Ez a vereség sokat változtatott a helyzeten. A következő éjszaka haditanácsot tartott a honvédelmi bizottmány, s Vetter tábornok véleményének meghallgatása után lemondott arról a tervről, hogy a főváros közelében vívják meg a döntő csatát. Ez annyit jelentett, hogy Windischgraetz ütközet nélkül elfoglalhatja az ország fővárosát, s hogy a kormánynak és az országgyűlésnek menekülnie kell a fővárosból. Elhatározták azt is, hogy az országgyűlés próbálja meg a békeegyezkedést Windischgraetz-cel, — „föltétlen megadásról azonban szó se lehet", mondotta Vetter tábornok.

Ez a határozat hirtelen jött, de nagyon természetes volt. Vetter tábornok hozzájárulása már maga is igazolja azt, hogy katonai szempontból is szükséges volt a Tétény és Bia között megvívandó nagy csata tervének elejtése. A nép azonban ezt a szükségességet nem értette meg, ami baj volt; még nagyobb baj, hogy a politikusok sem értették meg, s a legnagyobb baj volt, hogy a legközelebbről érdekelt ember, Görgei, a feldunai hadtest parancsnoka, nem ismerte el. Ha nyiltan nem is adtak ennek kifejezést: a csata tervének elejtését, s a kormány és az országgyűlés menekülését gyávaságnak, sőt az első percekben árulásnak tartották.

Hogy ez az elhatározás Kossuth nélkül nem jöhetett létre, s hogy ez tulajdonképpen Kossuth határozata, az egészen nyilvánvaló volt mindenki előtt, s így ő reá hárult e határozatnak minden ódiuma. S ezt az ódiumot neki *némán* kellett viselnie, mert kisebb így a csüggedés, mintha Kossuth Lajos, a honvédelmi bizottmány elnöke, nyiltan kimondja az országgyűlésen, hogy döntő csatára gondolni sem lehet, mert a vereség szinte több, mint bizonyos. És ha ilyen a helyzet: lehet-e a csata vívásához hozzájárulni, s lehet-e a kormánynak és az országgyűlésnek bevárni a fővárosban az ország leigázására küldött *győztes* hadvezér bevonulását? Bizonyos, hogy nem lehet.

Legfölebb csak az lehet tehát kérdéses, hogy Kossuth jól ítélte-e meg a helyzetet? Nem volt-e túlságosan pesszimista? Nem volt az. Görgei serege nem volt alkalmas Windischgraetz föltartóztatására. Az osztrák részen negyvenezer ember volt, a magyar részen harmincezer. A számbeli különbség nem jelentékeny, az igaz, de az osztrák katonák gyakorlottak voltak, a magyarok pedig gyakorlatlan ujoncok, akiknek fele része sem volt alkalmas katonai szolgálatra. Az osztrákok kitünően föl voltak szerelve és elég pihentek voltak, — Görgei serege pedig hónapok óta a legfáraszthóbb előörsi szolgálatokat teljesitette, a föld népének részvétlensége következtében szinte hihetetlen nélkülözésekben volt része, s tisztességes ruházata sem volt, — pedig e napokban húsz-huszonnégy fokos hidegek voltak. S ezt a halálrafáradt, kiéhezett, rongyos sereget a legutóbbi napok eseményei: a sarkukban járó osztrákok, bábolnai és moóri vérengzései nagy mértékben izgatottá tették. A magyar hadsereg hátránya oly óriási volt, hogy Kossuth a Budapest előtti csata tervéről lemondott. Ma már kétségtelen katonai szempontból is, hogy Kossuth helyesen cselekedett, de azokban a napokban a szabadságharc legderekabb és legképzettebb tisztjei között is voltak, akik ezt a határozatot érthetetlennek tartották, s nyiltan is hibáztatták. Szabadságharcunk *katonai* történetének német irója, Rüstow, így ir Kossuthról:

„Minél pártatlanabbul és alaposabban követi az ember a nagy izgató működését, annál inkább kénytelen elismerni, hogy katonai tekintetben is fölülmúlta Kossuth a legjobb magyar tábornokokat. Ha nem is volt bátorsága a csatatéren, ha egyáltalában nem ismerte is a katonai szolgálat részleteit, ha végül képtelen volt is a magyar hadseregben szolgáló régi osztrák tisztek sajátságos politikai és hadá-

szati bogarait megérteni, amit mind szívesen megengedünk, de tagadhatatlan, hogy *kitünő katonai áttekintő tehetsége volt.*"

Kossuth ezuttal kétségtelenül helyesebben ítélte meg a helyzetet, mint Görgei; s különben is őt a megütközésnek nemcsak katonai része, de politikai következményei is érdekelték.

A haditanács határozata nem került azonnal nyilvánosságra; Kossuth még az országgyűlés 31-iki esti ülésén is fönn akarta tartani azt a közhitet, hogy Budapest közelében néhány nap, vagy talán már néhány óra mulva döntő csata lesz. Hogy mire való volt e titkolózás: nem nehéz kitalálni. Az ellenség egy napi járásnyira volt csak a fővárostól, s ha hírét hallja, hogy ellenállásra nem talál, s hogy a kormány és az országgyűlés menekül: előbb Budapesten lehet, mint még a menekülés megtörténik. S azonnal indulni nem lehetett: előbb az országgyűlés mindkét házának a törvényes formák megtartásával el kellett határoznia a menekülést.

December 31-ikén, — vasárnap volt, — valahogyan híre járt, hogy az országgyűlés és a kormány menekülni szándékozik. A hír meglehetős nyugtalanságot keltett, mert a menekülés kétségtelen jele annak, hogy Windischgraetz bevonulását valószínünek kell tartani. Már suttogtak arról is, hogy hiába ásta a főváros népe a megelőző napokon a Gellérthegy tövében, a Kelenföldön a védelmi sáncokat, — nem lesz itt most csata, — kardcsapás nélkül foglalhatja el a várost az ellenség. Az emberek nem igen tudták, megrémüljenek-e amiatt, hogy a kormány és az országgyűlés a sorsukra bízza őket, vagy pedig örüljenek, hogy megmenekülnek a közvetetlen közelben vívó csata borzalmaitól s esetleg a város bombázásától és az utcai harcoktól.

A nap igen izgalmasan telt el. Estefelé négy-ötezer ember gyült össze a Vigadó elé, ahol ekkorra (vasárnap este hat órára) *együttes* ülésre volt összehiva a képviselőház és a főrendiház.

A képviselők elég nagy számmal jelentek meg, a főrendek közül azonban kevesen. Az ülést megelőző beszélgetések alkalmával természetesen minden csoportban a menekülés volt a beszéd tárgya. A honvédelmi bizottmány menekülését mindenki elkerülhetetlen szükségesnek tartotta, — nagyon is nyilvánvaló volt, hogy e férfiak életének hamarosan vége szakad, ha Windischgraetz kezébe kerülnek. Tudta ezt maga Kossuth is; Kemény Zsigmond báró följegyezte emlékirataiban, hogy Kossuth egy alkalommal a bizottmány ülésén arról beszélt, hogy Windischgraetznek első dolga lesz őt fölakasztatni, ha hatalmába jut. Az országgyűlés menekülését azonban sokan ellenezték. Nem tudták összeegyeztetni az országgyűlés méltóságával a megfutamodást; inkább, mint a római szenátorok, ők is székeiken ülve akarták megvárni az ellenség bevonulását. A jog, a törvényesség szinte varázslatos erejében s mindent legyőző hatalmában mindig babonás hittel bízott a magyar; az országgyűlés tagjai ekkor is szinte el se tudták képzelni, hogy Windischgraetz talán az országgyűlés ellen is merne tenni valamit, s azt hitték, hogy talán majd valami tiltakozó nyilatkozattal megbénítják Windischgraetz egész akcióját.

Az ülést hat órakor nyitotta meg Pázmándy Dénes, és fölszólította Perényi Zsigmond bárót, a főrendiház elnökét, hogy foglaljon helyet mellette. Kossuthot, aki ekkor lépett a terembe, zajos éljenzéssel fogadták.

— Az országgyülésnek határozatait, — szól Pázmándy, — lehet mondani: órákhoz és percekhez kell mérnie, ezért a képviselőház és a főrendiház együtt ülésezik. Az ülés egyik tárgya: Vajjon nem volna-e szükséges az országgyülésnek, mielőtt az eldöntő csata a fővárosnak közelében megvívatnék, a főváros kebeléből a kormánnyal együtt biztosabb helyre távozni? A másik tárgy: az országgyülés által küldessék ki néhány tag az ellenség táborába, minden speciális fölhatalmazás nélkül fölszólítandó annak fővezérét arra, hogy az országgyülés oly békefeltételeket, melyek az ország függetlenségével, szabadságával és a nemzet becsületével és jólétével megegyeznek, elfogadni hajlandó, — következőleg nyilatkozzék: mi szándékban van, mert a képviselőház a harc okát nem ismeri.

Most fölemelkedett Kossuth Lajos és így szólott:

— Tökéletes hittel és reménnyel vagyok igazságos ügyünk győzelme

iránt, hiszek Istenben és hiszek vitéz seregeink kitörésében, bátor, férfias, hű magokviseletében; azonban a csatának kimenetele Isten kezében van, és mivel táborunk most már úgyszólván itt, csaknem a fővárosban, holnap pedig egy részben Budának környékén tartózkodandik, azon vélekedésben vagyok, hogy ha az országgyűlés és a kormány a maga székhelyét, mielőtt a csata itt a főváros közelében megvívatik, máshova át nem tenné, megtörténhetnék, hogy a csata rossz kimenetele esetében zavarba jönne az ország kormánya és képviselete. Pedig annak zavarba jönnie nem kell, nem szabad, ha csak az országot egy csatavesztés miatt valaki mindjárt elveszettnek és az ország igazságos védelmét nem folytatandónak nem tartja. És mivel úgy vagyok meggyőződve, hogy ha bár egy, két, vagy tíz csatavesztés következnék is, a nemzetnek igazságos ügyéről mindaddig lemondani nem kell, valameddig annak védelmére van erő és van akarat még a nemzetben; tanácsosnak tartom, hogy ezen eventualitásnak az ország képviselete és kormánya ne legyen kitéve, hanem balesemények esetére is biztosítva legyen az ország védelmének fönnakadás nélküli folytathatása és az ország kormányzása. Ezzel tartozunk vélekedésem szerint a hazának, mely haza habár szívének ismeri is el és méltán a fővárost, kétségtelenül nem gondolja azt, hogy Budapestnek netalán történhető elesésével már az ország is elveszett; mert nemcsak itt, más helyen is van Magyarország; 152 évig bírta Budapestet a török és Magyarország mégis volt. Most is megtörténhetik, hogy ideiglenesen. megszállhatja az ellenség Budapestet; szándékosan mondom: megszállhatja, mert e város nem ostromra való, de azért ha a kormány együtt lesz, működhetik folytonosan s a haza nincs elveszve. Tartozunk ezzel a hadseregnek is, mert hogy itt egy történetes csatavesztésből az első percben rögtön minő zavarok következhetnek, nem lehet előre kiszámítani; mi pedig a hadsereg iránt általában s különösen a hadseregnek azon tagjai iránt, kik vérüket Magyarország szent ügyének oltalmára szánták, tartozunk nemcsak hazánk érdekében, hanem saját becsületünk érdekében is azzal, hogy bizonytalanságnak ne tegyük ki, és hogy ha egy csatát el találunk veszteni, ne legyünk kénytelenek új kormányt alakítani, mert ezen idők nem alkalmatosak arra, hogy új kormány alakításáról gondoskodjunk; van kormány, s ezt olyan karban szükséges tartani, miszerint a hadseregek lássák, hogy csatavesztések következzenek bár, ha már az isteni gondviselés azt mérte ránk, de azért nem adta föl az ország és a kormány a hadsereget, s akkor a hadsereg sem fogja magát föladni.

Majd a béke-küldöttségről kezdett beszélni:

— Magyarország nem támadó harcot visel, nem akar aquirálni semmit, csak megtartani, amire a király megesküdött. Miután pedig a szerencsétlenségek egyik legnagyobbika a háború, bizonyosan én örülnék leginkább annak, ha a nemzet igazságos és törvényes jogait, becsületét, szabadságát, azon viszonyokat tekintetbe véve, amelyek köztünk és az ausztriai monarkia között fönnforognak, a méltányos kiegyenlítést béke útján biztosíthatjuk... Reménye nem csalhatja meg e nemzetet, csak úgy, ha nem volna Isten az egekben, aki az igazságot védelmezze.

A beszédet éljenzéssel fogadták ugyan, de nyomban fölszólalt ellene Batthyány Lajos gróf, majd Bezerédj István.

— Ám menjen a kormány Debrecenbe, — mondotta Batthyány, — de az országgyűlésnek, ily nagyszámu testületnek egyik helyről a másikra való áttelepítése ily háborús időben sok bajjal jár s nehezíti magának a kormánynak a lépéseit is, minthogy az országgyűlés az executiv hatalmat már átruházta a honvédelmi bizottmányra, mely a bizalmat a legnagyobb mértékben bírja. Legcélszerűbb volna, ha az országgyűlés maradna itt addig, míg úgyszólván itt maradhatásának végperce el nem érkezett, a kormány pedig rögtön távozzék Debrecenbe, hogy ottan biztosságban intézkedhessék azokra nézve, amik a nemzet védelmére megkívántatnak. Az országgyűlés itt várja meg a (béke-) küldöttséget, birálja meg a jelentését, határozzon a teendők fölött s tőle függ majd, vajjon át akar-e menni Debrecenbe, amit most nem tartok gyakorlatilag szükségesnek és fontosnak, hanem akadályos dolognak.

Batthyányt még csak türelemmel hallgatták, hanem Bezerédjt, a következő szónokot, ki szintén ily értelemben beszélt, már zajos közbeszólásokkal zavarták.

— Az országgyűlés áthelyezése, a rögtöni távozás vajjon nem idézne-e elő zavart? kérdi Bezerédj.

— Nem! Nem! zúgja rá a karzatok közönsége, melyet a fontosabb ülésekre Kossuth legbuzgóbb híve, Madarász László rendőrminiszter szervezett.

— A hadsereget sokkal inkább bátorítja az a tudat, folytatta Bezerédj, hogy az országgyűlést is kell védenie, mint ha észrevenné a hadsereg, hogy az országgyűlés nem bízván a győzelemben, előre eltávozott.

Ebben igaza volt Bezerédjnek, — de ő persze még nem tudta, hogy nem lesz csata, s hogy ennek következtében a hadsereg kisebb vagy nagyobb fokú lelkesedése most, e pillanatban és ebben a kérdésben nem sokat nyom a latban.

Most Madarász László mondott igen heves, szinte terrorizáló beszédet a menekülés mellett.

— Aki azt kívánja a jelen percben, úgymond, hogy az országgyűlés Pesten maradjon, az meggyőződésem szerint félénk ember; s aki azt kívánja, hogy a harc veszélyei közt az országgyűlés tanácskozzék s ezt lehetőnek hiszi, nagyon téved. Teszem Windischgraetz egy proklamációt bocsájt ki, hogy minden képviselő tartozik itt megjelenni, — mi fog történni? Nincs más mód: idejönni, vagy megszökni. Utolsó Lajos alatt a francia kamara háromszor húzta vissza végzéseit. Azt gondolják, merészel valaki kimaradni, ha élet-halál büntetés alatt ide van rendelve? Vagy elszökik, vagy idejön, mert abban nincs okosság, ha azt mondom: hazámat meg akarom menteni, tehát kötelet veszek és fölfüggesztem magamat. Az ilyen életföláldozás nem hazafiúi tett s az országgyűlés nem lenne más, mint regestratora azon hatalomnak, mely zsarnokságával jön ide. Debrecenből ellenben magából tizezer ember kiállna és összesereglenének a népek védeni a képviselőket. Az országgyűlés ne különödjék el a kormánytól; mi, kik képviselők és magyarok vagyunk, küzdjünk *együtt* a hazáért. *Azt, aki a másikat elhagyja, löje főbe a legközelebbi.*

Nagy éljenzéssel fogadták e beszédet; s miután Simonyi és Perényi Zsigmond báró pártolta az átköltözést, Hunkár Antal veszprémi főispán, aki a táborba rendelt veszprémi szekeresek útján a legjobban volt értesülve az ellenséges sereg mozdulatairól, így szólt:

— Menjünk minél hamarabb, mert holnap az ellenség Buda határában lesz. Holnap reggel hét óráig el kell mennünk innen biztosabb helyre.

Most már megvolt a teljes egyetértés a tekintetben, hogy meneküljön az országgyűlés is. Csak Batthyány Lajos gróf tiltakozott még Madarász László terrorizáló beszéde ellen. s azt mondotta, hogy az országgyűlés tagjai közül senkit sem kellene arra kényszeríteni, hogy elmenjen Debrecenbe.

— Nekem, szólt most Kossuth, egy oly ember szolidaritása felelősség dolgában, kit csaknem bottal kell odaverni, nem kell; inkább viselem magam az egész terhet.

E nyilatkozatot általános éljenzéssel fogadták, s most már hamarosan véget ért a vita. Az országgyűlés és a kormány elköltözését kimondották, s a Windischgraetz-táborába induló küldöttség tagjaiul kijelölték Batthyány Lajos grófot, Lonovics József egri érseket, Mailáth Györgyöt és Deák Ferencet.

Éjjel tizenegy óra tájon ért véget az ülés. Kint a Vigadó előtt a Dunaparton néhány ezer ember várta az országgyűlés határozatát, — noha rendkívül hideg, szinte metsző szél süvített az utcákon. A Vigadóból kijövő képviselőket egyszerre megrohanták kérdésekkel:

— Mi történt? Mit határoztak? Igaz, hogy elmennek?

A felelet meglehetős rémületet keltett.

— Meneküljünk mi is! — hangzott mindenfelől és valóban meg is mozdult a főváros népe még azon az éjszakán.

Sokan a reggelt se várták be: családjukkal és legértékesebb holmijukkal kocsin menekültek a közelgő ellenség elől még azon az éjszakán.

A menekülésre el volt készülve Kossuth Lajos is. A fővárosban egyelőre otthagyta kormánybiztosnak Csányi Lászlót, akinek az volt a legelső kötelessége, hogy másnap osztassa szét Kossuth proklamációját (mely ja-

nuár 1-i dátummal már előre ki volt nyomtatva), s hogy a hatóságokat értesítse a kormány és az országgyűlés elköltözéséről. A proklamáció így szólt:

Az ország népéhez!

Magyarország kormánya kimozdult Budapestről, mert az országgyűlés nemes kötelességének hitte még a zavar és megakadás lehetőségétől is megóvni azon férfiakat, kiket parancsa a kormány élére állított, s akiknek zavartalan egységben, s szíveikben hordva a drága hont: működni, gondolni, tenni s rendelni kell mindazt, mit a haza java és szabadsága kíván. Egyetlen megakadása a kormány gépének vérbe döntheti a hazát. Megakadás pedig nemcsak veszély által okoztathatik, hanem azon sürgés által is, melyet egy közeli, bár legszerencsésebb csatázás is okozhat.

Magyarország kormánya Debrecenbe tette át székhelyét; onnan fog éppen úgy, mint eddig Budapestről, mindent a haza javára elintézni.

Bárhol legyen különben, mindenütt Magyarországon van, mindenhol Magyarország népei és érdekei közepett. A kormány szeretetében és buzgóságában Magyarország minden városa egyenlően osztozik.

Azért, polgárai, hű fiai széles Magyarországnak, midőn innen a kormány kimozdul, azt a hon érdekében teszi. Azért éledjen föl szíveitekben a haza szeretete. Azért szenvedett volna ez a szegény haza annyit, hogy most, midőn lelke egész erejében fölébredett, azon ellenség martaléka legyen, ki a legistentelenebb ármányt idézte föl: a polgárháborút s kivel annyiszor érezteté már fegyvere súlyát? — Nem — nem! Ezt Magyarország tenni nem fogja.

Ne rémittessétek el magatokat azon hírek által, melyeket ármány és gyávaság részint a nép lehangolására koholnak, részint annyira nagyítanak, mekkora saját gyávaságuk és rosszakaratjuk.

Seregünk buzgón kívánja a haza megmentését, nem szól igazat, ki mondja, hogy a sereg le van hangolva, s ha vesztett is itt, vagy amott, négyszeres erővel volt dolga. Seregünk Budapest közelében oly erős állásban van, s oly bizodalommal saját erejében, hogy Isten segedelmével győzni fog.

Nem fél e sereg, csak azok, kik egy vagy más csatában elsők voltak a futásban, rémítenek el másokat, s festik a veszélyt nagynak, saját gyávaságuk mentségére.

Erdélyben egyik győzelem a másikat éri, az aldunai tábor nagyobb részben már nyakára hágott a lázadásnak. Derék tábornokunk, Mészáros, Schlicknek sarkában van, szóval csak a gyávák tarthatják veszettnek ügyünket.

Ezt akarjuk nektek megmondani, Magyarország népe! Legyetek bátrak és kitürők; mert ha maga Budapest kevés időre az ellenség kezébe jutna, mit nem hiszünk, ez is előnyére és használára fordulhat hadi működéseinknek.

Eddig 9—10 táborban kisebb, de véres és fárasztó csatában kellett seregeinknek szétdarabolva működni; most mindinkább összegyűlnek seregeink, pedig sokan vannak, kik e honért fegyvert fogtak; erőnk egyesül, s így egész seregünkkel támadjuk meg az ellenséget.

Él még a magyarok Istene! S a kormány reméli, hogy a tért, melyet az ellenség eddig nyert, nemsokára visszaszerzi a hazának.

Legyetek kitürők. Isten sok bajból kivezette már szerencsésen e hazát, nem fog bennünket elhagyni most sem.

Budapest, 1849 jan. 1.

A honvédelmi bizottmány elnöke:
Kossuth.

Az a rendelet, melyben a hatóságokat értesítette Kossuth a kormány és az országgyűlés Debrecenbe költözéséről, így szólt:

Nyílt rendelet minden törvényhatóságoknak, tisztviselőknek, sereg- és várparancsnokoknak, s az ország bármely részeiben működő kormánybiztosoknak.

Hazánk jogszerű szabadságát védő vitéz seregeink a fővárosnál állanak.

Isten igaz ügyünkben győzelemmel áldandja meg vitéz fegyvereseinket.

De ha úgy akarná is a Gondviselés, hogy még több küzdelemmel és hosszabb kitüréssel lehessen csak biztosítható hazánk szent szabadsága: ez a nemzet nem lesz, nem lehet oly gyáva, hogy egy-két vesztett csata miatt ezeréves élet és háromszáz esztendős szenvedés után föladja hazánk szabad, önálló jövendőjét, s gyermekeinek örökségül szolgaságot hagyjon.

Ha tehát a főváros közelében vivandó csata kedvezőtlenül találna is kiütni, s ennek következtében a főváros pillanatnyira a hazánkat jogtalanul megtámadott ellenség kezébe kerülne is, azért még az ország nem veszne, nem veszhetne el.

Budát másfél századon túl birta a török, s azért Magyarország volt és Magyarország lesz, ha mindjárt az önkény zsoldosai néhány napra bitorolnák is hazánk fővárosát.

Az országgyűlés tehát érezvén azon kötelességet, hogy egy csatavesztés lehetősége által az ország szabadságának védelmét nemcsak földalnia nem szabad, sőt inkább férfias kitartását meg kell kettőztetnie: mulhatatlanul szükségesnek tartá akként intézkedni, hogy ha kedvezőtlenül ütne is ki a főváros közelében csata, ez által a nemzet képviselete s az ország kormányzata legkisebb fönnakadást vagy zavart ne szenvedjen.

És azért az országgyülés tegnapi napon tartott ülésében elhatározá az országgyülésnek s az ország kormányának székhelyét ideiglenesen Pestről Debrecenbe által tenni.

Ezzel tartozott a hazának, a nemzet szabadságának, tartozott a szabadság védelmében kiömlött hazafi-vérnek. De tartozott vitéz hadseregeinknek is, melyek ellátásáról, fizetéséről, ruházatáról, fegyverzetéről gondoskodni: legszentebb kötelesség, s mely gondoskodás egy időre valószínüleg zavaró fönnakadást szenvedett volna, ha a kormány s országgyülés a maga működésének szakadatlan folyamát Pesten egy csatavesztés által megakadás veszélyének kitette volna.

Annálfogva, midőn a honvédelmi bizottmány az országgyülésnek ezen intézkedését az ország hatóságainak, hadvezéreinek s várparancsnokainak s minden katonai és polgári tisztviselőinek ezennel tudtul adja; egyszersmind megvárja a nemzet nevében mindenkitől, hogy hazafiúi kötelességét tovább is híven teljesítendi.

Minden jelentések, fölterjesztések s hivatalos levelezések ezentúl az ország kormányához: Debrecenbe intézendők és utasítandók.

1849. jan. 1.

A honvédelmi bizottmány.

Intézkedett továbbá Kossuth arról is, hogy a szent koronát és a hadifelszerelési cikkeket Nagyváradra szállítsák, oly gyorsan, amint lehet, a bankó-prést, s a kormány nyomdáját pedig Debrecenbe. A szállításnak még azon az éjszakán meg kellett kezdődnie, — oly gyorsan, amint lehetséges.

A honvédelmi bizottmány tagjai az országgyülésből egyenesen a vasúthoz mentek. A cegléd—szolnoki vasút állomása körülbelül ott volt, ahol a mostani nyugati pályaudvar, — a mai nagy csarnokkal szemben, a mai Teréz-körút másik oldalán, ahol most az államvasúti üzletvezetőség épülete van.

Féltizenkettő tájon érkezett Kossuth a nyugati pályaudvarra, ahol már nagy volt a sürgés-forgás. Az elsőosztályú váróteremben a honvédelmi bizottmány tagjain kivül ott volt már Kossuthné is három gyermekével, akiket nevelőjük s egy livrés inas is kisért, s Kossuthné néhány barátnője.

A vonat indulására nagyon sokáig kellett várakozni; igen nagy volt a fejetlenség, s azok, akik intézkedtek, nem tudtak megegyezni, hogy minek és kinek az elszállítása a legsürgősebb. Az országgyülés tagjai lemondtak róla, hogy az első vonattal utazzanak, — az ő vonatuk csak ujév napján reggel hét órakor indult.

Kossuth nyugodtnak látszott, de igen komor volt.

A vasúti vendéglős, régi szokas szerint, éjfélkor, az újesztendő beköszöntésekor punccsot szolgált föl a vendégeinek. Fölemelt egy poharat Kossuth is:

— Boldogabb újesztendőt a hazának!

Összecsendültek a poharak, de az újévet üdvözlő szokásos vidámság helyett most mélységes aggodalom ült mindenkinek az arcán.

A vonat indulására hajnali három óráig kellett várakozni, s indulás után minden állomáson sokáig kellett állnia a vonatnak; nagyon rendetlen volt a vasúti forgalom lebonyolítása, a különvonatok megzavarták a szolgálatban különben is még járatlan vasúti személyzetet. Talán a harmadik állomásnál járt Kossuth különvonata, mikor szemközt jött velük egy másik különvonat, mely egy ezred katonaságot vitt a fővárosba. A Dom Miguel-bakák voltak, akik a szörnyü hidegben is nagy vígan voltak, s a két vonat találkozásakor torkuk szakadtából daloltak, talán hogy egy

kissé kimelegedjenek: „Ég a kunyhó, ropog a nád...“ A katonák jókedve egy kissé földerítette Kossuth kíséretét is. A jókedv azonban nem tartott sokáig: egyszerre a nyílt pályán megállt a vonat. A gépész tehetetlen volt, a mozdony megtagadta a szolgálatot. A vonat utasai, akiket már az is nyugtalanított, hogy negyedfél óra késéssel indult el a vonat, már valami merényletre gondoltak, mikor a vonatkísérő személyzet kideritette, hogy a nagy hideg állította meg a vonatot. A hőmérő 24 fokot mutatott (Réaumur szerint), s valahol a mozdonyban megfagyott a víz, vagy a lecsapódó fáradt-gőz. Nem lehetett egyebet tenni: hasábfákból tüzet raktak a mozdony alá, s mikor a befagyott csövek kiengedtek, csak akkor indulhatott el újra a vonat. Reggelre Ceglédre, s még délelőtt Szolnokra értek. Abban az időben még csak eddig járt a vonat; Szolnokról, rövid pihenő után, kocsikon ment tovább Kossuth kíséretével Debrecen felé, ahová kíséretével együtt január 2-án érkezett meg. A városi hatóságot már eleve értesítették a kormány és az országgyűlés érkezéséről, s a magisztrátus mindenben igyekezett elősegíteni a vendégek elhelyezését; a városházán külön irodát szerveztek, amelynek nem volt egyéb föladata, mint hogy az elfoglalható szállásokat nyilvántartsa. Kossuth egyenesen a városházára ment érkezésekor, s mindjárt ott, a városházán foglalt le a maga és családja részére néhány szobát.

Ettől a naptól kezdve a debreceni városháza történeti nevezetességű hely lett. Kossuth lakása volt az egész ország kormányzásának középpontja; innen indultak ki azok a rendelkezések, melyek nemcsak a kormányt és az országgyülést, hanem a hadműveleteket is irányították, már amennyire az egyes hadvezérek ambiciói engedték. A kormány eleintén „honvédelmi bizottmány“ néven szerepelt, később azonban a minisztérium nevét viselte.

MENEKÜLÉS DEBRECENBE.

A debreceni országgyülés történetét a Kincses Kalendáriom 1913. évi kötetében részletesen ismertettük. Ennélfogva elég, ha itt megemlítjük, hogy a magyar kormány május végéig maradt Debrecenben. Buda visszavétele után az egész kormány Pestre költözött, ahonnan azonban, sajnos, pár hét múlva már ismét menekülnie kellett Szegedre, s onnan Aradra, ahol a kormány augusztus 12-én föloszlott.

A HAMISITOTT KÉPEK FELISMERÉSE.

A műtárgyak hamisítása oly régi, mint maga a művészet, és ma, amikor a művészeti ismeretek terjesztésével olyan sokan foglalkoznak, éppen olyan gyakori a hamisítás, mint régente, amikor még csupán a művészek értettek a művészetekhez. Nincs olyan kitünő szakértő, aki csalhatatlan volna, és nincs olyan múzeum, amelyet valami hamisítással még soha be nem csaptak volna.

Néhány évvel ezelőtt a franciák megvették a párisi Louvre számára Szaitafernesz szittya király hármas koronáját — egy millió frankért. A német Furtwängler tanár azonban alig hogy megnézte a drága tiarát, napnál fényesebben bebizonyította, hogy egészen modern hamisítvány. Csakhamar kézre is került a hamisító egy nagyon tehetséges orosz aranyműves-legény személyében.

Viszont a franciáknak is megvolt az az örömük, hogy a németek a berlini múzeum számára megvettek egy drága Rubens-képet, amelyről kiderült, hogy hamisítvány.

Körülbelül harminc éve, hogy a műtörténettudósok revizió alá vettek egy német képtárat és megállapították, hogy az ott elhelyezett 141 kép közül 61 hamisított volt.

Németországban különösen Snyder, Potter, Brueghel és Teniers flamand festők műveit, Angliában pedig Ruysdael és Hobbema képeit hamisítják. Az angoloknak ezidő szerint a tájképek iránt van kiváló érzékük, azért divatos náluk ez a két régi mester. Az amerikaiak viszont túl akarnak tenni az egész Európán a „modern" irányok kultuszában. A francia impresszionista festők, akik a tárgyaknak nem a vonalait, hanem a színfoltjait festették meg és mindent elkövettek, hogy a „levegőt" érvényesíthessék a képeiken, sehol sem olyan kapósak mostanában, mint Amerikában. S az impresszionisták közül is a legjobbakat kívánják, nekik Courbet kell és Corot, mindenáron. Mivel pedig a két francia mester nem festett annyit, hogy minden amerikai milliomosnak jutna belőle: „csináltatnak" a másodrangu francia műkereskedők Courbet- és Corot-képeket az amerikaiak részére. Mivel az amerikai milliomosok ifjúságukat és legszebb férfikorukat nem a művészetek tanulmányozásával töltötték el, hanem pénzszerzéssel: nem is valami nehéz becsapni őket hamisított festményekkel.

De különben az európai műbarátokat sem valami nagyon nehéz lépre csalni. Nemrég a münkheni törvényszék elé került egy műkereskedő, aki nem kevesebb, mint négyszáz Lenbach-képet hozott forgalomba, és ezek közül valamennyi hamisítvány volt.

A nagy Böcklin fia is a bíróság elé jutott, mert atyja halála után ennek a neve alatt olyan képeket árusított, amelyeket nem Böcklin festett.

Az különben, hogy becsaphatnak-e valakit, vagy nem, nem annyira az áldozat tudományától függ, mint inkább a hamisítóétól. És egy-egy hamisítónak a furfangját ki lehet ugyan tanulni, de ezzel még nincs védve az ember valamennyi hamisítónak a furfangjával szemben.

Hogy valamely festmény értékes-e vagy sem, azt már elég biztossággal megmondja bármely műértő ember, s ebből a szempontból a szakvélemények már nem igen szoktak eltérni egymástól. De hogy valamely képnek a festési modora rávall-e erre vagy arra a mesterre, azt már igazán csak a kiváló szaktekintélyek tudják biztossággal megállapítani.

Az volna persze az ideális dolog, ha az e téren fölmerülő vitákat is természettudományos bizonyossággal lehetne elintézni. Ez azonban utopisztikus gondolat, mert a műalkotásra a természettudományok tapasztalati törvényei aligha lesznek valaha alkalmazhatók. Történnek azonban ezen a téren is olyan kisérletek, amelyek, ha a nagy problémát nem oldják is meg, mégis nagyon figyelemreméltóak és alkalmilag, egyes esetekben eredménnyel is járnak.

Igy Laurie tanár fotografikus úton, nálunk egy fiatal tudós, Gasparetz nemzeti múzeumi őr pedig kémiai úton ellenőrzi egyes régi festményeknek az eredetiségét.

Laurie a londoni királyi művészeti akadémia tanára. Az ő módszere abban áll, hogy a megvizsgálandó képnek valamely kis részecskéjét lefotografálja — nagyban oly módon, hogy

a kép festési módjának minden kis részletét óriási nagyságban láthassa a kutató. Ily módon nagyon könnyű megállapítani, hogy a vizsgált képnek milyen az *ecsetkezelése*. Az ecsetkezelés, azaz az a mód, amely szerint a művész a festéket fölrakja a vászonra, nagyon egyéni dolog, úgyszólván minden festőnél más és más, de egyazon művésznél meglehetősen állandó. Az, aki képes arra, hogy fölismerje egy művésznek az ecsetkezelését, meg tudja mondani azt is, hogy valamely kép az illető művésztől való-e vagy sem?

Egy példán bemutatjuk, hogy hogyan történik az ecsetkezelés vizsgálata.

POTTER: A SZÜRKE VADÁSZ.

Itt van előttünk Paul Potternek, a világhírű állatfestőnek egy képe, mely a londoni National Galleryben van kifüggesztve. A kép címe: „A szürke vadász". Laurie gyanakodott, hogy

vajjon ez a kép csakugyan Pottertől való-e? Laurie tehát lefotografálta, nagyon nagyítva, a lónak a fejét, s azután ugyancsak nagyítva lefotografálta egy tehénnek a fejét egy oly képről is, mely kétségtelenül Pottertől származik. Bemutatjuk itt mindkét állatfejnek a fotografiáját, természetesen csak kicsinyítve.

Első tekintetre meg lehet állapítani, hogy a két képen az ecsetkezelés nem egyezik. Potter egészen másként bánt

POTTER EGY ÁLLAT-KÉPÉNEK RÉSZLETE.

az ecsettel, mint az ismeretlen művész, aki „A szürke vadász" lovát festette, sőt Laurie megállapíthatta azt is, hogy az egész kép két művésznek a munkája: az egyik a tájképet festette és az alvó vadászt, a másik pedig a már kész képre még ráfestette a lovat.

„A szürke vadász" értékes kép akkor is, ha nem hamisítvány, — de Paul Potter nevével nem hozható többé kapcsolatba.

A „SZÜRKE VADÁSZ" LOVÁNAK RÉSZLETE.

MÁS VILÁGOK, MINT A MIÉNK.

Mintha más égitesten élnének: sok tekintetben annyira különböznek tőlünk a vad néptörzsek. A „vad" jelzővel azonban nagyon sokszor méltatlanul illetjük őket; mert vannak közöttük nagyon is szelid néptörzsek, míg a legfehérebb bőrü és legcivilizáltabb népekből is kitör néha, ha alkalom van rá, a vad ember. A kultura alacsonyabb fokán élő népekben nem kell mindjárt emberevőket és rablókat látnunk, sőt nem kell teljesen műveletleneknek se tartanunk őket, mert a legtöbb esetben nekik is van kulturájuk, mely azonban eltér a mienktől. A maguk állami, társadalmi, erkölcsi és vallási szabályait legalább is oly híven követik, mint mi a mi reánk nézve kötelező szabályokat. Legnagyobb büszkesége lehet az emberi nemnek, hogy a legfőbb erkölcsi szabályokra nézve (ne ölj, ne lopj, ne paráználkodjál) szelid népek és vad népek általában egyetértenek; e fő bűnöket minden nép elitéli, csak a megitélés módja és a büntetés mértéke különbözik egyes népeknél.

Azoknál a nagy különbségeknél fogva, melyek az európai népek és például a középafrikai népek életviszonyai között vannak, talán nem is lehet az afrikai „vadakat" annyira civilizálni, hogy erkölcsben és szokásokban hozzánk teljesen hasonlóak legyenek. Vagy ha ezt el lehet is érni, bizonyára nagyon sok évszázad kell még hozzá. De vajjon a mai európai erkölcsök és társadalmi szokások, valamint az állami jogrendek is nem évezredekig tartó fejlődésnek az eredményei-e?

Afrikának más az éghajlata, az embereknek más a vére, más az egész életmódja, más az egész gondolatvilága; az emberi nem egysége az érzelem-világban jut legjobban kifejezésre; a néger anya is úgy szereti gyermekét, mint a magyar anya, az afrikai leány éppen úgy szeret dalolni, mint az európai, s a szerelem a földkerekségnek minden pontján egyforma. A férfiak mindenütt a bátorságukra és erejükre büszkék (akár joggal, akár ok nélkül), a nők pedig a — szépségükre.

Csakhogy szépség alatt is mást értenek Afrikában, mint Közép-Európában.

A padaung néptörzsnél a nő annál szebb, minél hosszabb a nyaka. Ennélfogva a gondos anyák igyekeznek megnyujtani a leányaik nyakát már akkor, amikor még kicsiny a gyermek. A nyujtáshoz egy igen elmés szerkezetű szerszámot használnak: egy vastag drótból összecsavart nyakperecet, mely rugalmas és e tulajdonságánál fogva a lehetőségig fölpeckeli a leánynak az állát. A folytonos feszültség következtében tényleg nyúlni kezd a nyak. Pár év mulva, amikor a nyak már kinyult s ennek következtében a nyakperec rugalmas feszítő ereje megszünik: a leányzó új nyakperecet kap, amelyen egy-kettővel már több a gyürü. Ezt a nyak-nyujtást azután annyira viszik, hogy mire a leány egészen kifejlődik, akkorra már körülbelül 30 cm. hosszú a nyaka. Akinek még hosszabbra sikerült kinyujtania a nyakát, az már azután nagyon szép és nagyon könnyen férjhez is mehet.

Ez az európai ember szemében érthetetlenül barbár dolog; de nem ugyanily barbár dolog-e az, hogy a kinaiak elnyomorítják a nők lábát?! A kinai népről mégse mondjuk, hogy teljesen müveletlen; róla már elismerjük, hogy van kulturája, mely más ugyan, mint a miénk, de azért mégis kultura, s a kinai nő nyomorék lába nem oly borzalmas nekünk, mint a padaungi nők megnyujtott nyaka.

Ennél persze okosabb intézményeket is lehet találni az afrikai népeknél. A mecklenburgi nagyherceg pár évvel ezelőtt keresztül utazott Közép-Afrikán s ez alkalommal a *niellim* népnél alkalma volt megbámulnia a hadszervezetet. Ha a szultán „mozgósítani" akarja hadseregét: pár perc alatt össze tudja gyüjteni egy-egy falu harcosait. Megszólaltatják a „harci dobot", s e vészjelre mindenki fegyvert fog. A harci dob egy nagy fatörzs, amelynek a belseje ki van vájva. E hordóhoz hasonló hengernek a végére marhabőrt feszítenek ki, s ezt a nagy dobot veri két ember tenyerével; minden ütés a dobra olyan, mint egy-egy tompa ágyúdörrenés, — meghallják még

azok is, akik nincsenek otthon a faluban, hanem künn a mezőn, a szántóföldeken foglalatoskodnak.

Valaha, nagyon régen dobszó útján hívták harcba a magyarokat is; a „véres kard" körülhordozásakor dobszóval hívták össze a népet, hogy meglássa a hadüzenet jelvényét, melyet a király hordoztatott szerte az országban: a véres kardot. A régi nyelvemlékekben számtalan ősi nyomát találjuk ennek a szokásnak.

Mert az afrikai nem emberhúst eszik, nem is mindig vadászik (mert annyi vad már Afrikában sincs, hogy egész népek megélhetnének belőlük), hanem szánt, vet és arat. A mundang szerecsenek például mintaszerű gabonáriumokat tartanak a falvak végén. A fahánesből és gyékényből font magtárak olyanok, mint a nagy gőzhajók szellőztető kurtői; fölül van csak rajtuk nyílás, amelyet szintén gyékényből font fedővel le lehet boritani. Minden raktárhoz létra van támasztva, amelyen át be lehet jutni a magtárba. Ezeket az óriás kosarakat nem közvetetlenül a földre helyezik,

hanem facölöpökre vagy cövekekre; így a gabona nem szívhatja magába a talaj nedvességét és nem csirázik ki már a magtárban, hanem a jó szellőzés következtében igen gyorsan kiszárad.

A termésnek ez a gondos magtározása már mindenesetre magasabbrendü

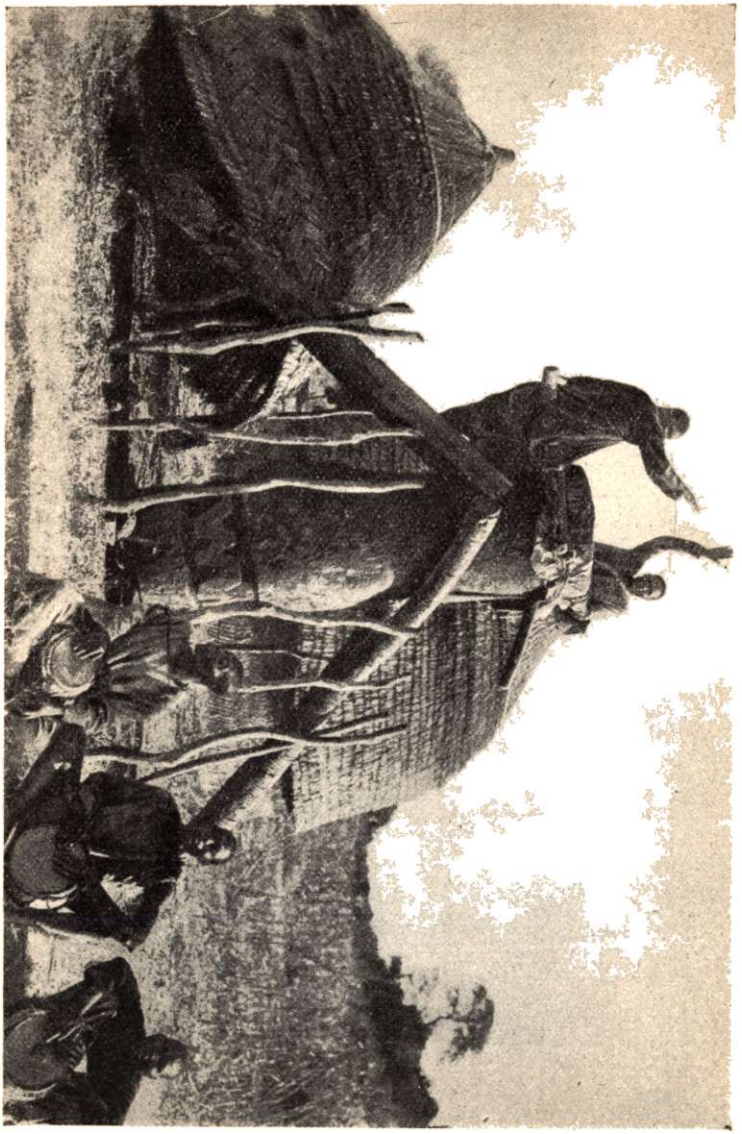

kulturának a bizonyítéka, bármennyire különbözik is ez a kultura a mienktől. A mundang szerecsen, aki így elraktározza a gabonáját, kultura tekintetében mindenesetre magasabb fokon áll, mint az európai földműves, aki még a vetőmagot is elkótyavetyéli és az árát elissza.

RÉGI DALMÁT VÁROSOK.

Ma még oly kevés magyar fordul meg a dalmát városokban, ősi dicsőségünknek e ritka érdekességű emlékei még oly kevés magyart érdekelnek, hogy Európának talán minden országát jobban ismeri a magyar közönség, mint Dalmáciát. Nagyra vagyunk vele, hogy ez a szép ország *jogilag* mi hozzánk tartozik, de egyébként ügyet se vetünk reá. Nemhogy keresnők a gazdasági, kulturális és társadalmi kapcsolatokat, de igazán még csak — rá se nézünk Dalmáciára. Arbében, a legszebb dalmát városban egy nyáron megfordul harminc-negyvenezer fürdővendég és turista, de magyar legföllebb tíz-húsz ha találkozik közöttük.

Minden politikai és gazdasági vonatkozást mellőzünk e lapokon, amikor Dalmácia néhány érdekes városát írásban és képben bemutatjuk, hanem tisztán csak a történelmi multból beszélünk el egyet-mást, többnyire oly dolgokat, melyeknek forrásához a laikusnak nem könnyü hozzáférnie. Ez a vázlatos, rapszodikus leirás is igazolni fogja talán azt a véleményünket, hogy nem csupán nemzetünk szempontjából követünk el mulasztást, ha Dalmáciát érdeklődésünk köréből kikapcsoljuk, hanem egyszersmind érdekes látni- és tudnivalóknak a megismeréséről mondunk le általa.

Arbe.

Az Adrián a legszebb sziget: legnagyobb a históriája valamennyi dalmát sziget között, legtöbb a természeti szépsége s a fölvirágzás lehetőségének itt van meg a legtöbb tényezője. Hozzánk valamennyi dalmát sziget közül a legközelebb van. Mivel pedig minden ok megvan arra, hogy nagyon érdeklődjünk iránta, — nem tudunk róla jóformán semmit.

A RÉGI ARBE.

Arbe, mint már a nevének a hangzása is elárulja, eredetileg görög telepítés volt. Plinius azt írja, hogy a trójai háború után Idomeneus és Diomedes alapította Arbe városát a szikuli görögökkel. A rómaiak Lucius Aurelius Palus alatt hódították meg Arbet Isztriával és a mai magyar-horvát tengerparttal együtt. A rómaiak nemcsak névleges uralkodók voltak Arbeben, hanem kulturájukat

is odavitték és Felső-Olaszországból vitt telepesekkel benépesítettek tíz egész szigetet. 531—1103 között a görög birodalomhoz tartozott Arbe, de Biborban született Konstantin még 949-ben is azt irta róla, hogy nem görög-bizánci, hanem római kultúrája van. A római kultúra okozta, hogy bár Kelet felől már a IX. századtól kezdve nagyon terjeszkedtek a horvátok, Arbeban a szláv elem csak jóval később tudott gyökeret verni. A X. századtól kezdve a bizánci uralom Arbeban már csak névleges volt. Arbe 998-ban hűséget esküdött II. Pietro Orseolo velencei dogenak, 1018-ban pedig Ottone Orseolonak. Ottó dogenak már hűbért is fizettek: minden esztendőben karácsony napjára tiz font selymet kellett beszállítaniok a dogenak, vagy ha selyem nem volt, öt font aranyat. A történetírók váltig vitatkoznak rajta, hogy az arbeiek honnan vették a selymet: maguk tenyésztettek-e selyemhernyót, vagy pedig bizánci kereskedők útján szerezték meg a kész selymet? A hagyomány szerint egy franciskánus szerzetes vitte Konstantinápolyból az első selyemhernyókat Itáliába, és ez a szerzetes éppen arbei származású volt. Lehet, hogy ugyanez a barát a szülőföldjére is vitt selyemhernyókat, de lehet az is, hogy nem Bizáncból, hanem egyenesen a szülőföldjéről, a Quarneronak e kis szigetéről vitte az első selyemhernyókat Itáliába, ahol ezzel ma is hatalmas iparágnak vetette meg az alapját.

Mi magyarok, Giorgio Ermolai arbei püspöknek 1308-ban irott legendája szerint, Domana vagy Dabrana püspök idejében, 1080—1086 idejében

A MAI ARBE.

jelentünk meg legelőször Arbe szigetén. Mivel azonban legelső megjelenésünk idején éppen olyan kevéssé kedveltek bennünket, magyarokat, a tengerpart és a dalmát szigetvilág lakói, mint most, — lehetséges, hogy összetévesztettek bennünket valamely más népnek (talán a normanoknak vagy a horvátoknak) a portyázó csapataival. A legenda szerint tömérdek magyar szállott partra a szigeten, és megtámadta a várost, mely már akkor is hatalmas bástyafalakkal volt körülvéve. Az arbeiek nagyon meg voltak ijedve, és védőszentjükhöz, Szent Kristófhoz fordúltak oltalomért. A városnak egyik tornyába fölvitték

Szent Kristóf relikviáit (a szentnek egy ládikában őrzött fejét), és a szent csodát tőn: a magyaroknak a város ostromot abbahagyni és a szigetről szégyen-szemre eltakarodni. Hasonlóképpen, 1097-ben, amikor Kálmán ki-

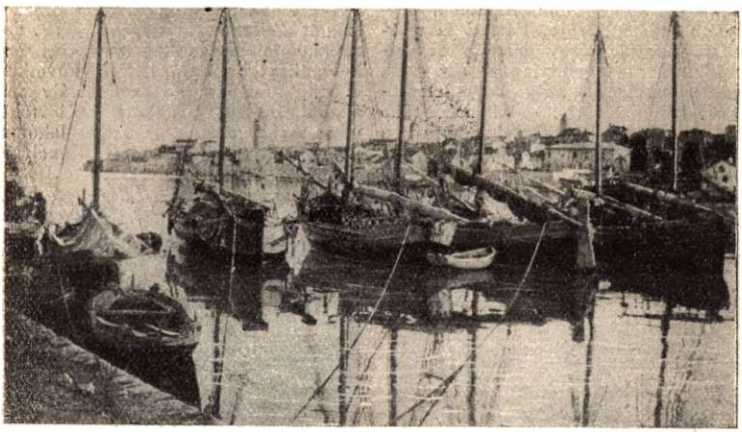

AZ ARBEI KIKÖTŐ.

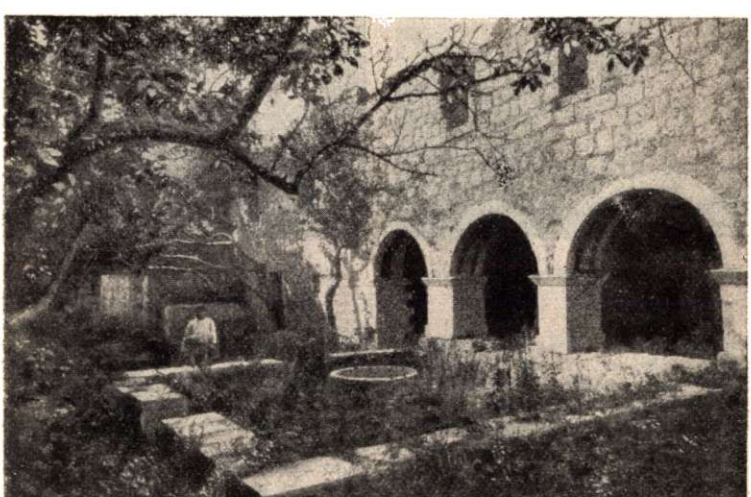

KOLOSTOR-ROM AZ ARBEI TEMETŐBEN.

falai felé lött nyilai megfordúltak a levegőben, és visszahullottak a nyilazó magyarok fejére. Ennélfogva a magyarok kénytelenek voltak az rály tizennégy gályán támadta meg Arbét, Lupus püspök megint kitette Szent Kristóf relikviáit a város falaira, és a hirtelen támadt szélvész

elsöpörte Arbe elől Kálmánnak az ostromló flottáját. Kálmán király azonban, úgy látszik, fejébe vette, hogy mindenáron meghódítja Arbet. (Ámbátor maga Dalmáciának a legnagyobb történetírója, Farlati is megvallja, hogy György püspök szavaiban, mikor legendájában azt irta, hogy a magyarok mily nagy jelentőséget tulajdonítottak Arbenak, több volt a lokális patriotizmus, mint a történeti igazság.) 1105-ben Könyves

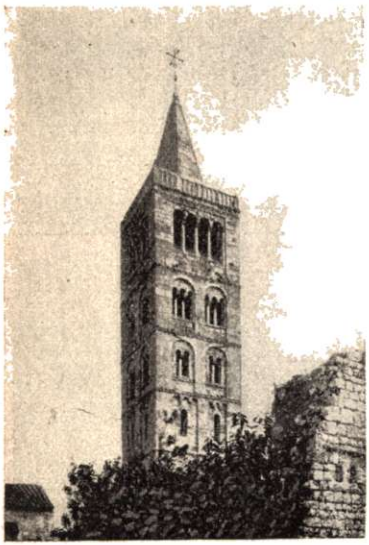

AZ ARBEI SZÉKESEGYHÁZ TORNYA.

LOGGIA (MA BOLKOVICS-KÁVÉHÁZ) ARBEBAN.

Kálmán egyik vezére, Sergius Comes megint Arbeban termett, ezúttal már nem csupán magyar vitézekkel, hanem egy zsoldos csapatot is vitt magával, melyet Veglia, Ossero és Pago szigetén toborzott. Az arbeiek ezúttal már nem csupán Szent Kristófhoz fordúltak segedelemért, hanem a velencei dogehez is, akinek két hajója éppen ott volt Arbe kikötőjében. A magyarok akadálytalanúl partra szálltak, és rögtön elszéledtek a városban és a szigeten zsákmányolni; ezalatt az arbeiek a velenceiek segitségével a magyarok néhány hajóját felégették, a zsoldosokat szétverték és egy részüket foglyul ejtették; a magyarok alig tudtak menekülni. A foglyul ejtett horvát zsoldosokat az arbeiek nem mészárolták le, hanem egy iga alatt keresztülbujtatva kiűzték a szigetről. Ezt az igát még a XIV. században is mutogatták az arbei székesegyház bajáratánál. A következő évben, 1106-ban Kálmán király már akadály nélkül elfoglalta és birtokba vette Arbe szigetét. A sziget lakóinak kiváltságlevelet is adott, amelynek birtokában az arbeiek sok századon át a különböző nemzetek, dogék, köztársaságok és fejedelmek váltakozó uralma alatt nagy szabadságokat élveztek. Azonban Fejérpataky László napnál fényesebben bebizonyította nagy királyunknak ez érdekes okiratáról, hogy — közönséges hamisítvány. Ami persze az arbeiekre nézve mindegy volt, nekik így is értékes szolgálatokat tett ez az okmány egy félezredéven át.

1115-ben, mikor Ordelafo Faliero Velence részére meghódította Dalmáciát, Arbe is meghódolt Velencének, mely biztosította az arbeieknek mind-

azokat a kiváltságokat, melyeket a görög császároktól és Kálmán magyar királytól kaptak. A velenceiek meghagyták az arbeieknek azt a jogot, hogy maguk válasszák grófjukat és püspöküket, a doge számára fenntartván a választás megerősítésének jogát.

A XII. században az arbeiek nagy küzdelmet folytattak Pago sziget birtokáért a Morosini-családdal és a záraiakkal. Valaha régen Pago szigete az arbeieké volt, és az arbei püspök egyházmegyéjéhez tartozott az egész Pago. Krezimir horvát király azonban Pago keleti felét a nonai egyházmegyéhez csatolta s a sziget keleti felén lassankint a záraiak szerezték meg az uralmat. A sziget nyugati felét a sziget régi fővárosával, Quessával együtt 1174-ben Sebestiano Ziani doge odaajándékozta Ruggiero Morosininek és utódainak. Az arbeiek birtokuk eladományozása miatt nagyon elkeseredtek Velence ellen. Hetvenkét évvel később, 1236-ban a Marosini család egyik tagja, akit szintén Ruggieronak hívtak, visszaadta az arbeieknek Quessa és Novaglia városát. Ezért az arbeiek hálából megválasztották őt Arbe grófjának. A XIII. századtól kezdve Pago nemcsak egyházi tekintetben s a világi uralom szempontjából volt ketté választva, hanem etnografiai szempontból is nagyon különbözött egymástól: a keleti fél elhorvátosodott, míg a nyugati fél megtartotta latin fajának tisztaságát: hamisitatlan olasz maradt, ami Arbe érdeme.

PATRICIUS-HÁZ KAPUJA ARBEBAN.

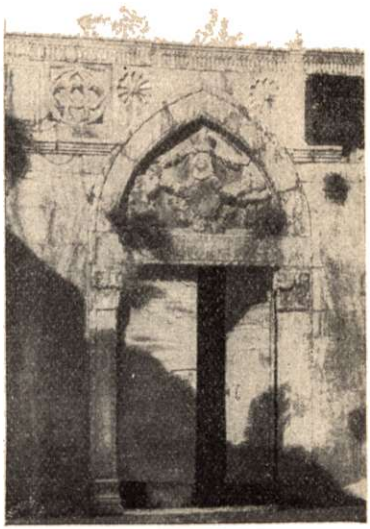

A NENURA-PALOTA ROMJA (MA SZAMÁRISTÁLLÓ) ARBEBAN.

Velence uralma alatt 1357-ig maradt Arbe; ebben az évben Jacopo Corner arbei gróf meghódolt Nagy Lajos magyar király hadai előtt. 1378-ban, mikor Ludovico Loredano tiz velencei gályával megjelent Arbe előtt, az arbeiek ismét Velencének fogadtak hűséget. Azonban már három év múlva, az 1381-iki torinoi békekötés értelmében Arbe az egész Dalmáciával visszakerült a magyar korona országai közé. 1401-ben Nápolyi László vette birtokba Arbe szigetét; az arbeiek László admirálisát, Aloiso Aldemariscot megválasztották grófjuknak. 1403-ban Nápolyi László

megerősítette a város privilégiumait. Úgy látszik azonban, hogy ekkor már Zsigmond királynak is voltak hívei Arbeban; ezek a nápolyi párthoz tartozókkal folytonos harcban állottak és minthogy kisebbségben voltak, kivándoroltak Arbeból. Ezek a kivándoroltak (akiket „fuor-usciti" = „kimentek" néven emlegettek) Veglia, Zeng és Modrus urához, Frangipáni Miklós grófhoz menekültek, aki megostromolta Arbet és a szigetet Zsigmond magyar király uralma alá vetette.

turájának és gazdagságának régi pompáját azonban soha nem szerezhette többé vissza.

Velence birtokából Arbe 1797-ben Ausztriához, Ausztria birtokából pedig 1809-ben a franciákhoz került. 1813-ban Dalmáciával együtt ismét osztrák kézre jutott és ámbár jogilag az egész Dalmáciával együtt Magyarországhoz tartozik, tényleg osztrák birtok ma is.

Az egykori magyar uralomnak ma már csak egy élő emléke van: az arbei püspöki cím, melyet a magyar

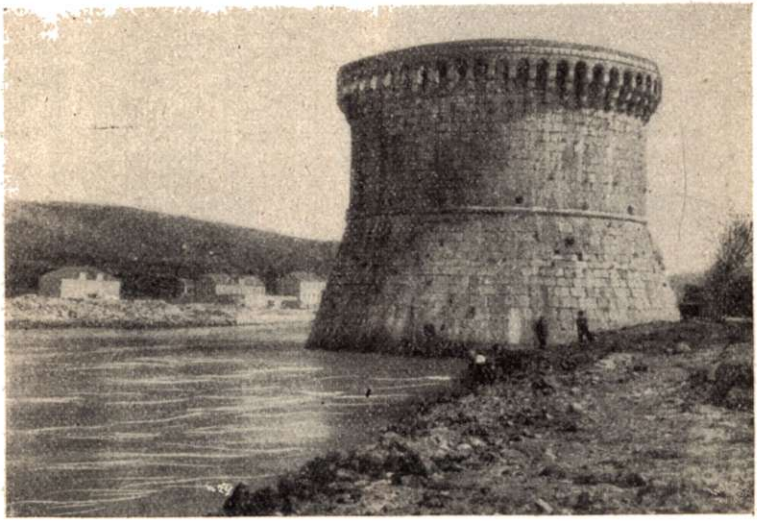

A TRAUI ŐRTORONY.

A magyar uralmat ismét megzavarta Giovanni di Lusignan nápolyi admirális, de csak rövid időre vette birtokba a szigetet, mely már 1409-ben, Nápolyi László árulása következtében Velence kezére került Dalmácia nagy részével együtt.

Arbe ekkor, a XV. században élte fénykorát. 1456-ban azonban lehanyatlott a csillaga: a dögvész a sziget lakosságának nagy részét elragadta. Aki életben maradt, sietett elmenekülni e pestis-fészekből. Arbe fényes palotáinak legnagyobb része lakatlanná vált és csak hosszú idő mulva, lassan szállingózott vissza Arbe népének egy része régi lakóhelyére. Kulkirály adományoz és amelyet ez idő szerint Fraknói Vilmos, a híres történetíró visel.

Trau.

Talán az egész Dalmáciának legrégibb városa Trau, amelyet, miként Arbét is, még a római uralom előtt alapítottak a görögök. Polybius szerint a Lyssa szigetéről érkezett görög gyarmatosok alapították Trau városát a Kr. e. 380. évben. Trau városa e szerint már több, mint kétezer éves. A görögök idejében Tetrangurisz vagy Tetrangurion, a római uralom idejében és a középkorban pedig Tra-

gurium volt a neve. A város területe valamikor régen egy keskeny földnyelv volt, ezt a földnyelvet azonban úgy a szárazföld felé, mint Bua szigete felé elvágták, úgy, hogy most Trau külön sziget, melyet a szárazfölddel is, Bua szigetével is egy-egy fahíd köt össze.

A középkor első felében a bizánci császársághoz tartozott, ha csak névleg is, Trau városa. 998-ban azonban, amikor II. Orseolo Péter velencei doge hadjáratot viselt a Trauval szomszédos narentánok ellen, Trau városa éppen úgy, mint az egész Dalmácia elismerte Velence főhatóságát.

Miután Kálmán király 1102-ben meghódította Horvátországot: a magyar hódítók csakhamar megjelentek a tengerparti városokban is. Trau városa 1105-ben elismerte a magyar uralmat s nem sokkal később, 1108-ban Kálmán király megerősítette a város kiváltságait.

Mikor Kálmán király meghalt, a traui ak elpártoltak a magyaroktól s 1117-ben hűséget esküdtek Faliero Ordelafo velencei dogenak. A velencei uralomnak azonban nem sok hasznát vették; a velenceseknek sokkal fontosabb volt akkoriban a szentföldi hadjárat, mint az adriai városok védelme, és így megtörtént, hogy 1123-ban a szaracénok megrohanták és teljesen kifosztották a várost.

Trau romokban hevert és jóformán lakatlan volt, amikor II. István magyar király seregével megjelent Dalmáciában és Traut a többi dalmát városokkal együtt ismét birtokba vette. II. István a város régebbi lakóit visszatelepítette Trau falai közé, s a

A TRAUI JÁRÁSBIRÓSÁG.

város ősi kiváltságait II. Géza király 1151-ben újra megerősítette.

Ettől kezdve ismét gyakran cserélt gazdát Trau városa. 1171-ben elismerte Mánuel bizánci császár uralmát, minek az lett a következménye, hogy a velenceiek még az évben megrohanták Traut, s mivel a szaracén pusztítás után még nem épültek föl teljesen a város falai, el is foglalták a várost.

III. Béla magyar király egy ma is meglevő okirat szerint 1182-ben megerősítette Trau kiváltságait. Ekkor tehát már megint magyar kézen kellett lennie Trau városának. A következő évben velencei hajók jelen-

tek meg Trau előtt s a város lakói hűséget esküdtek a velencei dogenak. De alig vitorláztak el a velencei hajók, a trauiak ismét elpártoltak Velencétől és ettől kezdve, úgy látszik, évtizedekig magyar uralom alatt maradtak.

Tudjuk, hogy IV. Béla király a tatárok elől Dalmáciába menekült, de a tatárok oda is követték. Mikor a bujdosó király Spalatóban húzta meg magát, Kajdán tatár vezér ott is üzőbe vette s a király Trau városába menekült. A várost a szárazfölddel összekötő csatorna akkor már el volt vágva, s az ily módon keletkezett csatornán a tatárok nem tudtak átkelni. IV. Béla még itt sem érezte magát teljes biztosságban, a városból át is költözött a szemközt levő kis szigetre, mely Bua szigetének végénél van és amelyet a király huzamos ottartózkodásának emlékére ma is Kraljevácnak (Király-lak) neveznek. A király leányának, Margitnak völegénye, Vilmos herceg, Balduin császár fia, Trauban van eltemetve a székesegyházban.

Alighogy IV. Béla király elköltözött Trauból, Trau, Sebenico és Spalato városok független köztársaságok lettek. Az új államocskák azonban folyton civakodtak és már 1244-ben annyira mentek, hogy Spalato Ninoszkláv bosnyák bánt hívta segítségül a trauiak ellen, Trau pedig IV. Béla királyt a spalatóiak ellen. A magyar király Szlavónia és Dalmácia bánját, Dénest bízta meg a rendcsinálással, aki igen hamarosan véget vetett a rövid életű traui, spalatói és sebenicói köztársaságoknak. Dénes bán a békességet tökéletesen helyreállította és Csezmei Ugrin személyében olyan embert ültetett a spalatói érseki székbe, aki a világi és katonai hatalmat is erősen tartotta a kezében. IV. Béla 1244-ben megosztozott Velencével Dalmácia birtokán; átengedte ugyan Velencének Zárát és a dalmát szigeteket, de Traut, Sebenicot és Spalatót megtartotta a magyar korona számára.

A magyarok révén a brebiri grófok kezére került Trau, akik éppen olyan sokat szenvedtek a grófok zsar-

A TRAUI SZÉKESEGYHÁZ BELSEJE.

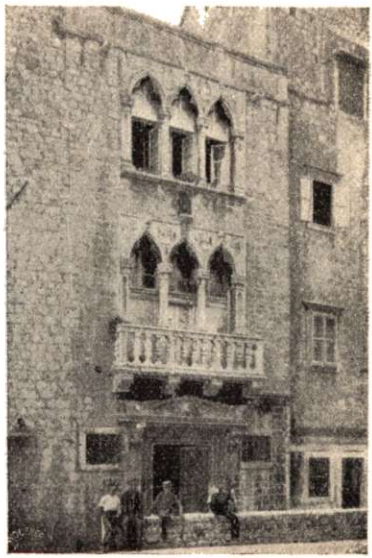

GÓTSTILŰ HÁZ TRAUBAN.

noksága, mint az almissaiak kalózkodása miatt. 1322-ben a velencei köztársaság oltalma alá helyezkedtek tehát.

Nagy Lajos idejében a magyarok ismét visszahódították Dalmáciát, s 1357-ben Trau és Spalato önként meghódolt a magyar királynak.

1398-ban nagy tengeri csata volt Trau előtt: a génuai flotta a chioggiai csatavesztés után ide menekült és itt újra megmérkőzött a velencei flottával.

A SEBENICOI DÓM.

A SEBENICOI DÓM BELSEJE.

Zsigmond király és a velenceiek harcában Trau a magyarok pártján volt és három nagy gályát és több kisebb hajót bocsájtott a magyar király rendelkezésére. Loredano Pietro hajóraja e miatt ostrom alá vette a várost és miután két napig bombázták Traut, 1420 június 22-ikén a trauiak kapituláltak.

Ettől az időtől kezdve mindig Velencéhez tartozott Trau 1806-ig, amikor a franciák elfoglalták a várost. 1813-ban — a magyar korona jogán — Dalmáciával együtt Ausztriához került Trau városa is.

Valamennyi dalmát város közül Trau őrizte meg leginkább közép-

kori jellegét. A városnak legérdekesebb nevezetessége a IV. Béla király korából való székesegyház, mely építészeti szempontból sok rokonságot mutat a vasmegyei jáki templommal. A műtörténetírók vitatják is, hogy nem volt-e valami kölcsönhatás e két templom építése között? A XIII. században Dalmáciában, mint ezt a meglevő iratok bizonyítják, azokban a céhekben, amelyek a művészi ipart kultiválták, nagy számmal voltak magyarok is; az aranyozók, lakatosok, festők, fafaragók, kőfaragók, szobrászok és építészek akkoriban jobbára Magyarországból kerültek Dalmáciába.

Manapság legkönnyebben úgy lehet Trauba jutni, ha az ember Spalatóba hajózik és onnan a part mentén átkocsizik Trauba.

Sebenico.

Dalmácia egyik kis, zárt öblében, Zára és Spalato között, szorosan a tengerparton terül el Sebenico városa. Lakosai igen büszkék a város római eredetére, de nem jogosan, mert a históriikusok nem hajlandók nekik el-

hinni, hogy a mai Sebeniconak volna valami köze a rómaiak Sicum városához, ahova Claudius császár valamikor veteránokat telepített le. Plinius, aki jobban ismerte Sicum városát, azt írta róla, hogy Trau és Salona városok között fekszik; ez a hely légvonalban körülbelül 40, a part mentén pedig legaláb 70 kilométernyire van a mai Sebenicotól. Sokkal valószínűbb, hogy Sebenicot nem a rómaiak, hanem az uszkókok alapították. Ezek a balkán belsejéből menekült népek voltak. me-

erősségét, *Tengerfehérvárat* tette a föld színével egyenlővé. Tengerfehérvár (horvátul: Belgrád, olaszul: Zara Vecchia) püspöke Scardonába menekült, a nép nagyrésze pedig Sebenicoba, mely palánkokkal úgy-ahogy meg volt erősítve.

A tengerfehérváriak bevándorlása után Sebenico, az előbb nem nagy uszkók-telep jelentékeny várossá fejlődött, melyet III. István magyar király 1167-ben *szabad királyi városi rangra* emelt és egyszersmind ugyan-

A SEBENICOI DÓM SZÓSZÉKE.

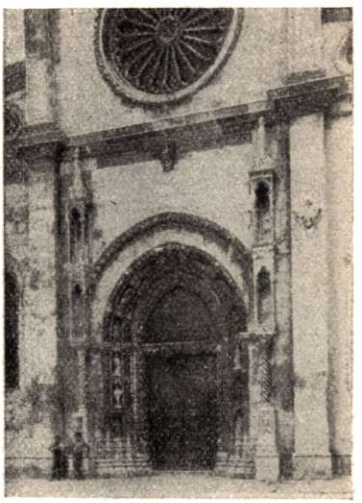

A SEBENICOI DÓM KAPUJA.

lyek főképpen rablással és tengeri kalózkodással foglalkoztak, és évszázadokon át rémei voltak az Adria partjain lakó civilizáltabb népeknek.

Sebeniconak már a horvát királyok idejében is volt bizonyos jelentősége, ami abból tűnik ki, hogy a horvát királyok több oklevele a sebenicoi várból van keltezve. Dalmácia meghódítása után Kálmán magyar király Sebenicoban is járt (1105-ben). A magyar uralom azonban első ízben nem sokáig tartott; a velencei Ordelafo Faliero 1117-ben már elpusztította a sebenicoi várat, tíz évvel később pedig Domenico Michieli velencei doge a magyar uralomnak egyik legfőbb

olyan jogokat és kiváltságokat adott neki, aminőket a közelben levő két nagyobb város, Trau és Spalato élvezett. Attól kezdve, hogy a magyar királyok így fölkarolták Sebenicot, az előbb szláv jellegű telep dalmát, azaz olasz jellegű várossá fejlődött. A város népét rendkívül nehezen és csak részben sikerült ugyan leszoktatni a kalózkodásról, de, — sajátságos, — a magyar uralomhoz Sebenico mégis jobban tudott simulni, mint a többi dalmát város. A tengerparton egyetlen városban sem volt a horvát-szlavon-dalmát bánnak, mint magyar zászlósúrnak oly széleskörű joghatósága, mint éppen Sebenicoban,

melynek adminisztrációja abban is eltért a többi dalmát városétól, hogy a város élén álló grófokat életfogytig választották.

1171—1180-ban bizánci uralom alá került Sebenico. A tatárjárás után, amikor az egész tengerparton megsemmisültnek hitték a magyar államot, Sebenico ha jogilag nem is, de valósággal függetlenségre tett szert; szabadságával azonban nem tudott élni. A sebenicóiak köztársasági alapon szervezkedtek és a közeli Trauval háborúba bocsájtkoztak. A záraiak ezt az alkalmat ügyesen fölhasználva, elfoglalták a sebenicóiak legszebb birtokait, Morter, Zuri és Arte szigeteket.

Püspöki székhellyé 1298-ban vált Sebenico, amit főként Nápolyi Mária királynénak és Gergely brebiri grófnak, a Zrinyiek egyik ősének köszönhetett. A traui püspök, akinek egyházmegyéjéből Sebenicot kiszakitották, hiába hangoztatta a maga jogait, VIII. Bonifác pápa 1298-ban kinevezte az első sebenicoi püspököt, egy Márton nevű ferencrendi szerzetes személyében, aki arbei származású dalmata volt.

A brebiri grófok azonban nem mindig jótevői voltak Sebeniconak, hanem akárhányszor zsarnokai is. A XIV. század elején Mladin gróf annyira sanyargatta a sebenicoiakat, hogy ezek szövetséget kötöttek a trauiakkal és együtt folyamodtak Velence segítségéért. A doge küldött is gályákat és hadakat segitségükre, és 1322-ben szerencsésen el is űzték a brebiri grófot Sebenico és Trau környékéről; a trauiak a brebiri-család almissai, a sebenicoiak pedig a grófnak szardonai várát földúlták és kirabolták. A győzelem után azonban mind a két város velencei fönnhatóság alá került; a velencei doge Dardi Bembót nevezte ki Sebenico grófjává. Dardi Bembo nagyon derék és tehetséges ember volt, a pártviszályokat megszüntette, s Morter, Zuri és Arte szigeteket 1324-ben Sebenicohoz visszacsatolta, — amivel a szigetet eddig birtokoló záraikat a velencei köztársaság halálos ellenségeivé tette ugyan, de a dalmát városoknak Velencéhez való hüsége enélkül is mindenkor oly ingatag volt, hogy maguk a velenceiek sem nagy értéket tulajdonítottak neki.

Nagy Lajos magyar király idejében a sebenicoiak tárt karokkal várták a hódító magyar seregeket; mikor a magyarok a közeli Nona várát ostromolták, táborukban megjelent a sebenicoiak küldöttsége, mely a magyarok segítségét kérte, hogy a városukban állomásozó velencei katonaságot eltávolíthassák. Grófjukat, a velencei Giustiniani Andreát nyomban el is űzték, és ezzel — egyelőre — ismét megszabadultak a velencei uralomtól. A velencések és a magyarok háborújának tudvalevően az 1358-iki zárai békekötés vetett véget, amelynek értelmében az egész Dalmácia ismét a magyar király jogara alá került. A magyarok uralma azonban nem sokáig volt zavartalan; húsz évvel a zárai békekötés után, 1378-ban már megostromolta és fölégette Sebenicot a velencei Vittore Pisani, és azután megrakta velencei katonasággal. Három év múlva, az 1381-iki turini békekötés azonban ismét a magyar király uralmát biztositotta, ha csak rövid időre is, Sebenicoban.

Nagy Lajos királyunk elhunytával vége volt a magyar birodalom nagyságának is. A trónért való viszálykodások közben az anyaországtól távoleső tengerparti városok nem igen tudták, kihez csatlakozzanak, de kétségtelenül mindenkor az volt a szándékuk, hogy ahhoz pártoljanak, akinek legtöbb reménye lehetett arra, hogy uralmát megszilárditsa. Mintegy három évtizeddel Nagy Lajos halála után Sebenicoban két párt állott egymással szemben: a nemesség pártja és a nép pártja. A nemes urak Velence hivei voltak, egyrészt azért, mert nemességük velencei eredetü volt, maguk is többnyire Velencéből származtak át Sebenicoba és kulturájuk közelebb volt a velencei, mint a magyar kulturához. A nép ellenben a magyarokkal tartott. A nép pártja volt erősebb, és ez a párt 1410-ben a nemeseket ki is űzte a városból. A nemesek a kikötőben levő erődben húzták meg magukat, és ott várták meg Zsigmond magyar királynak a seregét. Az urak, bár Velencéhez szitottak, Zsigmondtól kértek oltalmat; a dalmát dolgokban tájékozatlan Zsigmond a nemeseket visszahelyezte korábbi birtokaikba, a nép vezéreit pedig lefejeztette. Ezzel a szerencsétlen cselekedettel azután végképpen megszünt a sebenicoiakban minden rokonérzés a magyarok iránt, és a magyar sereg elvonulása után, 1412

okt. 30-án az egész város meghódolt Velencének.

A velenceiek ettől fogva nagyon fölkarolták Sebenico érdekeit; azt a szerződést, melyet a meghódolás alkalmával kötöttek a sebenicoiakkal, és amelynek az volt a lényege, hogy a várost meg kell hagyni mindazokban a kiváltságokban és birtokokban, melyeket a magyar királyoktól kaptak, pontosan megtartották és a sebenicoi kereskedőket mindenben támogatták. Így csakhamar gyors fejlődésnek indult a város, melyet a törökök ellen való védelemül erős faiakkal vettek körül. A törökök 1647-ben jelentek meg Sebenico előtt, de a várost eredménytelenül ostromolták, bár az ostrom oly heves volt, hogy mintegy négyezer török elesett.

A velencei köztársaságnak 1797-ben bekövetkezett bukása után a campoformioi béke Ausztria részére biztosította Dalmácia fölött az uralmat. A sebenicoiak természetesen nem örültek neki, hogy róluk, de nélkülök így határoztak, és mint a többi dalmát városok, tüntetéseket rendeztek Ausztria ellen. Amint azonban az osztrák csapatok és az osztrák hivatalnokok megjelentek a városban, Sebenico attól kezdve lelkes híve lett a Habsburgoknak. Néhány évvel később, az austerlitzi csata után, Ausztria az 1805-iki pozsonyi békében kénytelen volt Sebenicot az egész Dalmáciával együtt átengedni Napoleonnak. Francia helyőrség ült Sebenicoba, ami azonban még a kisebb baj volt a városra nézve; a nagyobb baj az volt, hogy francia uralom alá kerülvén, ellenségeivé váltak az egész Európának, melynek hatalmai a kikötőikbe kerülő dalmát hajókat hadi zsákmányul elkobozták. Sebenico és a többi dalmát városok kereskedelme egyszerre tönkre volt téve. Az 1807-iki tilsiti béke megerősítette a franciákat Dalmácia birtokában; a franciák ettől kezdve oly zsarnoki módon uralkodtak a dalmát városokban, hogy erőszakoskodásaikat és kegyetlenkedéseiket a történelem előtt még csak mentegetni is alig lehet.

1809-ben és 1810-ben az egész Dalmáciában nagyon sokat emlegették Sebenicot, melyhez ettől az időtől kezdve számtalan dalmát családot igen kesernű emlékek fűznek.

Sebeniconak legnagyobb nevezetessége a székesegyház, mely a különben építészeti műemlékekben annyira bővelkedő Dalmáciának is egyik legértékesebb kincse. A kései velencei gót stílnek ez a székesegyház mindenesetre a legnagyobb méretű emléke az Adria egész keleti partján.

A templom építése abba a korba esik, amikor Sebenico már a legelső dalmát városok sorába emelkedett és már meglehetős kulturális multtal is dicsekedett, — nevezetesen a XV. századba. Az építkezés története az akkori viszonyokhoz képest bámulatos pontossággal és részletességgel meg van írva a városi jegyzőkönyvekben, a Libro Rosso del Commune név alatt ismert gyűjteményben. 1402-ben a város közgyülésén a város grófja indítványozta, hogy a régi Szent Jakab egyházat, mely szűknek bizonyult és különben sem volt már méltó a gazdagságban és tekintélyben egyre emelkedő városhoz, bővítsék ki, vagy építsék újra. A gyűlés ehhez az indítványhoz hozzájárult és nyomban bizottságot alakított az építkezés előkészítésére. Egyúttal elhatározták, hogy a Sebenicoban és a hozzátartozó területen termelt bornak a tizede a templomépítési alapé. Huszonhat évig szedték már ezt az adót, amikor 1428-ban elhatározták, hogy egészen új templomot fognak építeni.

A templom építésére Antonio mestert szerződtették. Ez az Antonio velencei építész volt, fia annak a Pietro Paolo Massegne-nek, aki a velencei Szent Márk-templom kórusát építette. Antonio mester azonban csak megkezdte, de be nem fejezte az építést; utóda a zárai születésű Giorgio mester volt, aki a római Orsini hercegi családból származott és korának egyik legkiválóbb építőművésze volt. Az ő halála után a firenzei Nicolo, majd a mestrei Bartolommeo vezette az építést, melyet 1555-ben a zárai Masticevich János fejezett be.

A sebenicoi dómnak egyik nevezetessége, hogy tisztán csak kőből, márványból és ércből van építve. Ily nagyméretű templom a fa-anyag és a tégla tökéletes mellőzésével nem épült még sehol az egész Európában.

Ami pedig a templomnak művészi értékét illeti, erről elmondhatjuk, hogy a sebenicoi dóm bizvást kiállja a versenyt a művészi szempontból is a vele egykorú és egystílű legszebb itáliai építményekkel.

HIDAK, ALAGUTAK, NAGY ÉPÜLETEK.

A világ legnagyobb hídjai és legnagyobb alagútjai a technika csodái közé tartoznak; a hídépítés azonban nem annyira új dolog, mint az alagútfúrás, mert az európai fogalmak szerint műveletlen népek is tudnak, sőt tudtak már az ó-korban is nagyszerű hidakat építeni. A világ legnagyobb hídjai ez idő szerint a következők:

A csernavodai Duna-híd . . .	3850	m.
A galvestoni öböl hídja (Texas)	3390	„
Ohio-híd Cairónál	3219	„
Tay-híd Dundeenél	3214	„
Godaveri-híd Rajamahendinél	2772	„
Sz. Lőrinc-híd Montrealnál	2637	„
Firth of Forth-híd	2466	„
Nilus-híd Assuannál	1960	„
Biobio-híd, Csile	1889	„
East River-híd Brooklynnál	1826	„
Amu-Darja-híd Csardsiunál	1713	„
Szongkoi-híd Hanoinál	1683	„
Zürich-tavi híd Rapperswilnél	1600	„
Volga-híd Sziszránnál	1484	„
Vaal-híd Moerdijknál	1478	„
Visztula-híd Fordonnál . . .	1325	„
Rajna-híd Mainznál	1290	„
Dnyeper-híd Jekaterinoszlavnál	1264	„
Visztula-híd Greudenznál . .	1092	„
Dnyeper-híd Kievnél	1082	„

A modern hidak közül némelyiknek már igen nagy a feszítő-távolsága, azaz az a legnagyobb távolság, amennyire két szomszédos pillér áll egymástól. A budapesti Erzsébet-híd e tekintetben az egész világ összes hídjai között a második helyen áll. A hídakon a legnagyobb át-ívelések (feszítő-távolságok) a következők:

East River-híd	305	m.
Erzsébet-híd Budapest	290	„
Niagara-híd	256	„
Rajna-híd Ruhrortnál	203	„
„ Bonnál	188	„
„ Düsseldorfnál . . .	181	„
Vilmos-híd a Wupperen, Müngsten mellett	180	„
Luiz-híd a Douro-folyón, Porto mellett	172	„
Az északkeleti csatorna hídja Levensaunál	165	„
Garabit-híd St. Flournál . . .	164	„
Maria Pia-híd a Douro fölött, Portonál	160	„
A Mississippi-híd középső íve, St. Louisnál	159	„
Az északkeleti csatorna hídja Holtenaunál	156	„
Washington-híd a Haarlem-folyó fölött, Newyorkban .	156	„

A világ legnagyobb alagútja, a Simplon-alagút, kevés híján húsz kilométer hosszúságú; ehhez képest a mi alagútjaink mind nagyon eltörpülnek. A világ leghosszabb alagútjai (megnyitásuk évszámát is jelölve,) a következők:

Simplon, Svájcban, 1905 . .	19.730	m.
Szent Gotthárd-alagút, Svájcban, 1882	14.990	„
Lötschberg, Svájc, 1911 . . .	14.536	„
Mont Cenis-alagút, a Nyugati Alpesekben, 1871 . . .	12.233	„
Arlberg-alagút, Tirolban, 1884	10.270	„
Ricken-alagút, Svájcban, 1912	8.604	„
Tauern-alagút, Karintiában, 1908	8.550	„
Giovi-Galleria, Novi és Genova között, 1889	8.270	„
Col di Tenda-alagút, Piemontban	8.100	„
Karavanken-alagút, Karintiában, 1906	8.016	„
Pyrenei alagút, Franciaországban, 1912	7.800	„
Hoosac-alagút, Massachussettsben, 1874	7.640	„
Severn-alagút, Bristol és Newport között, 1888 . . .	7.260	„
Marianopoli alagút, Catania és Palermo közt	6.480	„
Wocheini alagút, Krajna, 1906	6.300	„
Sutro-alagút, Nevadában . .	6.000	„
Totley-alagút, a Midland-vasúton, Sheffield és Manchester közt	5.693	„
Gravehals-alagút, Christiania és Bergen között	5.311	„
Nertlie-alagút, Marseille és Avignon között	4.638	„
Bosruck-alagút, a Pyrntalvasúton, 1905	4.763	„
Belbo-alagút, Turin és Savona között	4.240	„
Vilmos-alagút, Cochennél, a Mosel-vasúton	4.220	„
Blaisy-alagút, Páris és Lyon között	4.100	„

Suram-alagút, a transkaukázusi vasúton, 1890 . . .	3.927	„
Weiszenstein-alagút, Svájc, 1910	3.700	„
Uspallata-alagút, Buenos-Aires és Santiago közt, 1910	3.461	„
Krehberg-alagút, Odenwald .	3.100	„
Brandleite-alagút, Türingi erdő, 1882	3.030	„
Arzweili alagút, Saarburg és Straszburg között . . .	2.670	„
Hauenstein-alagút, Basel és Bern között, 1857	2.490	„
Sommerau-alagút, a Feketeerdőben	1.696	„
Semmering-alagút, Bécs és Trieszt között, 1854	1.431	„
Galera-alagút, az Oroga-vasúton, Peruban	1.175	„
Mühlbach-alagút, a Brenner-vasúton, 1867	855	„

Az óriási méretű építmények mindenkor az emberiség bámulatának tárgyai voltak; a bábeli torony vagy Szemirámisz híres függőkertje nagy méreteivel vonta magára az emberek csodálatát. A modern építészetnek akárhány olyan alkotása van, mely nagyság dolgában bizonyára túltesz a bibliában is említett bábeli tornyon. A világ legmagasabb építményei ez idő szerint a következők:

Párisban az Eiffel-toronynak magassága	300	m.
Newyorkban legmagasabb építmény a Woolworth Building	235	„
Ugyancsak Newyorkban a Singer varrógépgyár	205	„
Nauenben, Németországban, a szikra-távíró állomás . . .	200	„
Newyorkban a Hudson-híd kábeltornya	173	„
Washingtonban a Washington-emlék magassága	169	„
Turinban a Nemzeti Múzeum tornyának csúcsa	164	„
Filadelfiában a városháza tornyának csúcsa	163	„
Ulmban a székesegyház tornya	161	„
A kölni dóm tornya	156	„
A roueni székesegyház tornya	151	„
Hamburgban a Szent Miklós-templom tornyának csúcsa	147	„
A strasszburgi székesegyház tornyának csúcsa	142	„
Sevillában a Giraldo-templom tornya	141	„
Revalban a Szent Olaf-templom tornya	139	„
Egyiptomban a Keopsz piramisának a csúcsa	138	„
Rómában a Szent Péter-templom kupolája	138	„
Bécsben a Szent István-templom tornya	137	„
Rigában a Péter-templom tornyának csúcsa	134	„
Egyiptomban a Kefren piramisának csúcsa	133	„
Landshutban a Szent Márton-templom tornya	132	„
Caënben a Szent István-apátság tornya	127	„
Rostockban a Szent Péter-templom tornya	126	„
A breisgaui Freiburgban a székesegyház tornya	125	„
Az antwerpeni székesegyház tornyának csúcsa	123	„
A lübecki Mária-templom tornya	122	„
Novarában Szent Gaudencius templomának tornya	122	„
Salzburgban a székesegyház tornya	122	„
Cremonában a Torazzo csúcsa	121	„
Lübeckben a székesegyház tornya	120	„
Newyorkban a legmagasabb lakóház teteje	117	„
Londonban a Szent Pál-székesegyház tornya	111	„
Berlinben a székesegyház (dóm) kupolája	110	„
Milanóban a dóm legmagasabb pontja	109	„
Párisban az invalidusok székesegyházának kupolája . .	105	„
Newyorkban a Szabadságszobrának csúcsa	94	„
Washingtonban a Kapitolium csúcsa	93	„
Budapesten az új országháza kupolája	108	„
Budapesten a Szent István-bazilika kupolája	96	„
Budapesten a Ferencvárosi-templom tornya	67	„

Terjedelemre nézve a világ legnagyobb építményének egyike a budapesti országháza, melynek hossza 268 méter, legnagyobb szélessége 118 méter, magassága 27 méter, területe az udvarok nélkül 15.327 négyzetméter. 18 udvar, 27 lépcső és 100 terem van benne. A budai királyi várpalota dunai homlokzata 178 méter. Az egész palotában 203 szoba van.

HAZUG GYERMEKEK.

A legnehezebb pedagógiai föladatok egyike: a hazudozásról leszoktatni egy gyermeket. A nevelőnek minden tudására és művészetére szüksége van, ha egy olyan gyermeket akar megjavítani, aki makacs hazudozó.

Nem szabad, nem lehet beérni azzal, hogy minél gyakrababn és minél nyomatékosabban hangoztatjuk a gyermekek előtt, hogy a hazudozás rút dolog; ezzel a figyelmeztetéssel semmit sem érünk el.

Legelőször is meg kell tanulnunk: *mikor* és *miért* hazudik a gyermek? Az első kérdésre könnyű a felelet: akkor hazudik, mikor tudatosan nem mond igazat. De ha megfelelünk a második kérdésre is, hogy *miért* hazudik a gyermek — meg kell vallanunk, hogy a hazudozás nem mindig rossz szándékkal történik, és hogy sokszor nincs is valami nagy erkölcsi jelentősége. A hazudozást nem csupán erkölcsi, de pszihológiai szempontból is meg kell figyelnünk.

Elég gyakori eset, különösen kisebb gyermekeknél, hogy teljesen *érdek nélkül* hazudnak, csupán azért, mert a *közlési vágy* kitör belőlük: valami eseményt, nagy ujságot akarnak közölni velünk, hogy beszédbe elegyedhessenek, és mivel nem történt semmi esemény vagy új dolog: koholnak valamit. Különösen élénk fantáziájú gyermekeknél gyakran tapasztalhatjuk ezt a jelenséget. Ha egy gyermek csak azért hazudja, hogy „délelőtt sebes vágtatva erre futott egy ló!", — hogy beszédbe elegyedhessen velünk, ez a hazugság egészen más elbirálás alá esik, mintha valami bűn vagy mulasztás elpalástolása céljából hazudik a kis nebuló.

Szó sincs róla; a hazudozásnak amaz enyhébb formája is elitélendő, és le kell róla szoktatni a gyermeket, — de más eszközökkel; a *nem gonosz célzattal* hazudozó gyermeket másként kell értékelni, mint a rossz szándékút, vagy aki jogosulatlan érdekből hazudik.

Nehézzé teszi a hazudozás problémáját az is, hogy a legtöbb gyermek, különösen a városokban, a családi életben mindennap ezer hazugságot lát és hall. Számtalan olyan eset van, amikor a gyermeknek atyja vagy anyja hazug természetű. Az ilyen esetben, ha a tanítónak sikerül a gyermekét meggyőznie arról, hogy a hazugság igen csúf és megvetendő dolog, — ezzel az eredménnyel az a kellemetlen mellékhatás is jár, hogy a gyermek a hazudozó szülő iránt csekélyebb tiszteletet érez és esetleg lenézi, vagy éppen megveti őt.

A hazugság bűnét rendkívül rútnak festeni tehát kevésbbé jó módszer a hazudozásról való leszoktatásra, mint amily jó az igaz, egyeneslelkű és egyenesszavú embernek példaként való magasztalása. Ezzel a módszerrel a tanítónak könnyebb munkája is van, mert így — hogy hasonlattal éljünk, — fájdalom nélkül gyógyít. Lehet, hogy talán radikálisabb a kúra, ha a gyermeknek megszégyenítésével vagy megszégyenülésével jár, de az eredmény ilyenkor mindig veszedelemben forog, *a szégyenérzet mindig fájdalmas* és sokkal többször végződik megátalkodottsággal, konoksággal, nyilt daccal, mint ahányszor javulással. Ellenben a hazug gyermeket nem érinti fájdalmasan, ha az igaz ember ideálját festik eléje, a szégyenérzet esetleg ilyenkor is fölébredhet benne, de szeliden, és mindenesetre úgy, hogy nem válik nyilvánossá, legalább a gyermek azt hiszi, hogy szégyenérzetének fölébredése az ő legbelső titka, s a jobbulásnak talán csak érzett, gondolattá még ki sem formálódott fogadalma könnyen létrejön a lelkében.

A hazudozás dolgában nem vigasztalhatjuk magunkat azzal, hogy hiszen *úgyis mindenki hazudik többet-kevesebbet* és hogy a hazudozás ellen való védekezésnek a pedagógia terén úgy sincsen semmi eredménye. Ez a fölfogás nagyon téves. A hazudozás a művelt népeknél éppen olyan kevéssé általános rossz szokás, mint a káromkodás. Vannak nem káromkodó nemzetek és vannak káromkodók és viszont ez utóbbiak között is vannak fokozatok. A hazudozás sem mindenütt általános és nem mindenütt egyformán elterjedt baj.

Nálunk, Magyarországon igen elterjedt a szociális viszonyok következtében. Például köztudomású, hogy az úgynevezett *adómorál* nálunk nagyon gyenge lábon áll. A jövedelem eltitkolása, kisebbítése az államkincstár

előtt, általános szokás, sőt annyira általános, hogy már szinte nem is diffamáló. Az állampolgár hazudik, mikor jövedelmét be kell vallania az adókivető-bizottságnak: az apa elhazudja, hogy otthon van, ha kellemetlen látogató érkezik, az anya a családfő előtt kisebbre hazudja az új kalap árát és egyéb, ehhez hasonlo eset számtalanszor történik. A gyermek mindezt látja és szinte meggyőződéssé érlelödik lelkében az a vélemény, hogy a hazudozás tulajdonképpen *társadalmi kényszer*, amely alól nem igen szabadúlhat az ember.

A tanítónak ezzel szemben nagyon nehéz a munkája és tapintat nélkül nem fog sikert aratni.

Legelőször is különbségeket kell tennie a hazugságok között. A legkíméletlenebbül kell üldöznie a' hazugságot, *ha az másnak kárt okozott vagy okozhat;* valamivel enyhébb megbírálás alá esik az önérdekből, de másnak kára nélkül elkövetett hazugság. Az érdekhazugságok között ismét disztingválni kell a jogosulatlan érdekből és a jogos érdekből elkövetett hazugság között. Lehet jogos érdekből is hazudni; például ha Péter, aki valami sürgős és közhasznú munkán dolgozik, az inasával kiüzen Pálnak, aki valami tolakodó kéréssel akarja őt zaklatni, hogy „most nincs itthon". Péter hazudott ugyan, de nemde jogos érdekből hazudott? Még enyhébb elbirálás alá kell, hogy essék az olyan hazugság, melyet bárkinek kára nélkül és teljésen érdektelenül követ el a hazudozó. Ez talán már nem is erkölcsi hiba, mint inkább a lelki életnek egy hibás, egészségtelen megnyilatkozása.

A gondos tanulmányozásnak itt igen tág tere van. Mi hozzánk képest nagyon irigylésreméltó helyzetben vannak az angol pedagógusok, akiknek hazug gyermekekkel kevés dolguk van. Például az angol kollégiumi életben egy fiú, aki rosszhiszeműen hazudott, a megvetés tárgya a társai előtt, mert olyasmit tett, amit egy gentleman nem tehet meg; az ilyen fiúval a társai nem is akarnak tovább érintkezni, s ennek a következményeként a hazug fiút az intézetből egyszerűen eltávolítják, ha még oly gazdag vagy befolyásos úrnak a fia is. Természetes azonban, hogy az ilyen fiúk előtt a tanítónak kell a legelső gentlemannek lennie, azaz sohasem szabad magáról és föladatának óriási fontosságáról megfeledkeznie.

Sajnálni való a tanító, akinek tanítványa *félelemből* hazudik. Az ilyen eset mindig intő példa a tanítónak, hogy ő is javuljon meg. Ahol a gyermeknek a büntetéstől való félelme nagyobb, mint a hazugságtól való tartózkodása, ott a nevelésnek nincs igazi, maradandó eredménye, ott a tanító még nem érte el azt a célt, ami legfőbb rendeltetése. Ilyen esetben célszerű a büntetést, amelytől való félelmében a gyermek a hazugságot elkövette, elengedni és a gyermeket, egyéniségéhez mérten, szelid vagy kemény, de mindig teljesen határozott és energikus szavakkal fölvilágosítani, hogy a büntetéstől való félelemből hazudni jellemtelenség és hogy nagyobb hiba, mint az a mulasztás, amely miatt büntetéstől fél.

Föltétlenül súlyosan büntetendő (természetesen csak a fegyelmezésnek megengedett eszközeivel) a *rágalmazó szándékkal* elkövetett hazugság.

Nagy figyelmet érdemelnek az iskolai társaséletből folyó hazugságok. Megtörténik, hogy a gyermek csak azért hazudik, mert azt reméli, hogy ezzel a társát a büntetéstől megmenti. Ilyenkor vizsgálandó, hogy a hazugság pajtásságból történt-e, vagy csupán *általános emberi részvétből?* Ez utóbbi akkor történt, ha a gyermek, akinek az érdekében hazudott a társa, ennek nem pajtása, nem barátja, nem rokona, tőle a hazug nem kapott és nem vár semmit. Ez enyhébb eset, mintha *pajtásságból* történt a hazugság. De ha rájön a tanító, hogy pajtásságból vagy részvétből történt a hazugság, mindkét felet egyenlően büntesse, azt is, akinek érdekében a hazugság történt, és azt is, aki a hazugságot elkövette. Az iskolai életben legveszedelmesebb és legnagyobb figyelemreméltó az az eset, mikor a tanító azt tapasztalja, hogy a gyermekek *összebeszélés* következtében hazudnak. Ilyenkor végére kell járni a dolognak, bármennyi időbe és fáradságba kerül is, *az igazságnak föltétlenül diadalmaskodnia kell* és mivel a társadalmi és az állami életben is a *tömegbűnök* veszedelmesebbek az egyéni bűnöknél, a büntetésnek az iskolában is szigorúbbnak kell lennie, ha többen részesek ugyanabban a bűncselekményben, mintha csak egy részes benne.

FILE PUSZTULÁSA.

A régi Egyiptomból lassankint elpusztul minden, amit nem lehet múzeumokba elraktározni. Talán csak a legnagyobb piramisok állnak még ellen az új-kor pusztításának, de már azokat is keresztül-kasúl fúrják és ássák az archeológusok és mérnökök, hogy megfosszák őket tudományos kincseiktől és hogy rájöjjenek még mindig misztikus építési módjukra. A híres Szfinksz vagy négyezer évig dacolt az idők viharával és Afrika számum-förgetegeivel, de amint az alkirály mamelukjai céltáblának kezdték fölhasználni érdekes fejét: romlásnak indult ez is.

Legújabban a filei híres építmények kezdenek összeroskadni.

File egy kis sziget a Felső-Nilus közepén. A Krisztus előtti 286. évben ezen a szigeten Ptolemeusz Filadelfusz egyiptomi király, meg a felesége, Arsinoe, templomot építtetett Izisz és Ozirisz tiszteletére. Úgy látszik, nagyon szeretett itt tartózkodni a királyi pár.

File ettől kezdve az egyiptomi kultusznak igen nevezetes helye volt; Alsó-Egyiptom már régen fölvette a keresztséget, amikor Felső-Egyiptomban még mindig élt az ősi egyiptomi vallás, és a philaei híres templomban még Kr. u. 453-ban is mutattak be áldozatot Izisz és Ozirisz tiszteletére. Az egyiptomi faj már régen teljesen kiveszett, nyelvével és vallásával együtt, de a philaei templom nagyjában fönnmaradt egész napjainkig.

Képünkön a felső bal-sarokban jól látható a templom hatalmas homlokzata: a két hatalmas fal, a két „pilon", mely fölül keskenyedik, és amely közé be van építve a templomnak főbejárata. E homlokzat mögött következett a több udvarból és oszlopos csarnokokból álló épület-labirint, mely nem csupán templom volt, hanem díszterem, kincstár, magtár és a papok lakása is. Mindebből azonban ma már csak a fő-falak és az oszlopok vannak meg és nemsokára elenyésznek már ezek is.

A kép jobboldalán levő, magasabb alapra helyezett oszlopos építmény semmi összefüggésben nem volt Izisz és Ozirisz templomával, hanem vagy valami különálló templomocska volt, vagy pedig valamely rombadőlt világi építménynek egyik része. Az egyiptomiak „a fáraó ágyának" nevezik. Bizonyos, hogy ez az oszlopos csarnok sok száz évvel újabb Izisz és Ozirisz templománál.

A régi egyiptomiak építőművészetének e szép emlékeit azonban most átadják a pusztulásnak, mert a jelen-

nek érdeke ezt így kívánja. Sőt nemcsak pusztulni engedik, hanem valósággal pusztítják is: a Nilus vize alá meritik.

Egyiptom sorsa elválaszthatatlanul össze van kapcsolva a Nilus sorsával. A Nilus iszapjából nőtt ki az egyiptomi kultura, s a Nilus iszapja fogja most eltemetni a régi egyiptomi kultura számos emlékét, s ezek között File szigetének építményeit is.

A Nilus völgye a Földnek legújabb geológiai alakulata: ú. n. alluvium, — azaz ennek a vidéknek a talaja közvetetlenül a történeti korszakot megelőző időkben rakódott le. S ebben a legifjabb geológiai alakulásban fejlődött ki a legrégibb emberi kultura! A Nilus árja hordta be termékenyitő iszappal az egyiptomi szántóföldeket, amelyeket trágyázni nem kellett, s a Nilus látta el a szükséges vízzel a talajt. A Nilusnak ez éltető jelentőségét már évezredekkel ezelőtt fölismerték az egyiptomi királyok s hatalmas csatornákat és víz-tartókat építettek az Alsó-Nilus mentén. A közép-korban és az új-korban azonban elhanyagolták Egyiptomot, melynek folytonos pusztulás és kolduszegénység lett a sorsa.

Legújabban azonban az angolok, akik nagyon rátetették a kezüket Egyiptomra, hozzáláttak ennek az egykor oly gazdag és művelt országnak a talpraállításához — persze korántsem az egyiptomiak érdekében, hanem a maguk hasznára és javára. Sok próbálgatás után rájöttek, hogy nem kell egyebet tenniök, mint a régiek nyomdokait követni: folytatni kell, vagy helyesebben: újra kell kezdeni a Nilus vizének szabályozását.

A modern technika legnagyszerűbb alkotásai az egyiptomi óriási töltések és zsilipek. Ezek között is leghatalmasabb az assouani óriási zsilip, melynek segítségével tetszés szerint lehet szabályozni az Alsó-Nilus vízmennyiségét. A víznek egyenletes eloszlatása a földmívelés szempontjából rendkívül nagyfontosságú. Az egyiptomi földmíves nincs többé kitéve a

nilusi vízállás szeszélyeinek; az öntöző csatornák bőven szolgáltatják neki a vizet az esőtlen hónapokban is. Ez az angolok számítása szerint évi 78,125.000 korona hasznot jelent Egyiptomra nézve.

A hatalmas assouani zsilip azonban állandóan bőven látja el vízzel a Nilusnak azt az ágát, mely File szigetének partjait mossa: víz alá kerül az egész sziget, s Izisz és Ozirisz templomának és a „fáraó ágyának" csak a teteje látszik ki a vízből júliustól októberig, — míg októbertől júliusig a víz alatt lesz az ősi építményeknek még a legmagasabb pontja is.

Így amit az idő több mint kétezer évig megkímélt: hamarosan el fogják mosni a Nilus hullámai.

RÉGI TÉRKÉPEK.

A térkép-készítés tudománya sokkal ősibb eredetü, mint a laikusok gondolnák. Krisztus születése után 150-ben egy alexandriai csillagász, Claudius Ptolemaeus már igen jó és használható térképet készített és

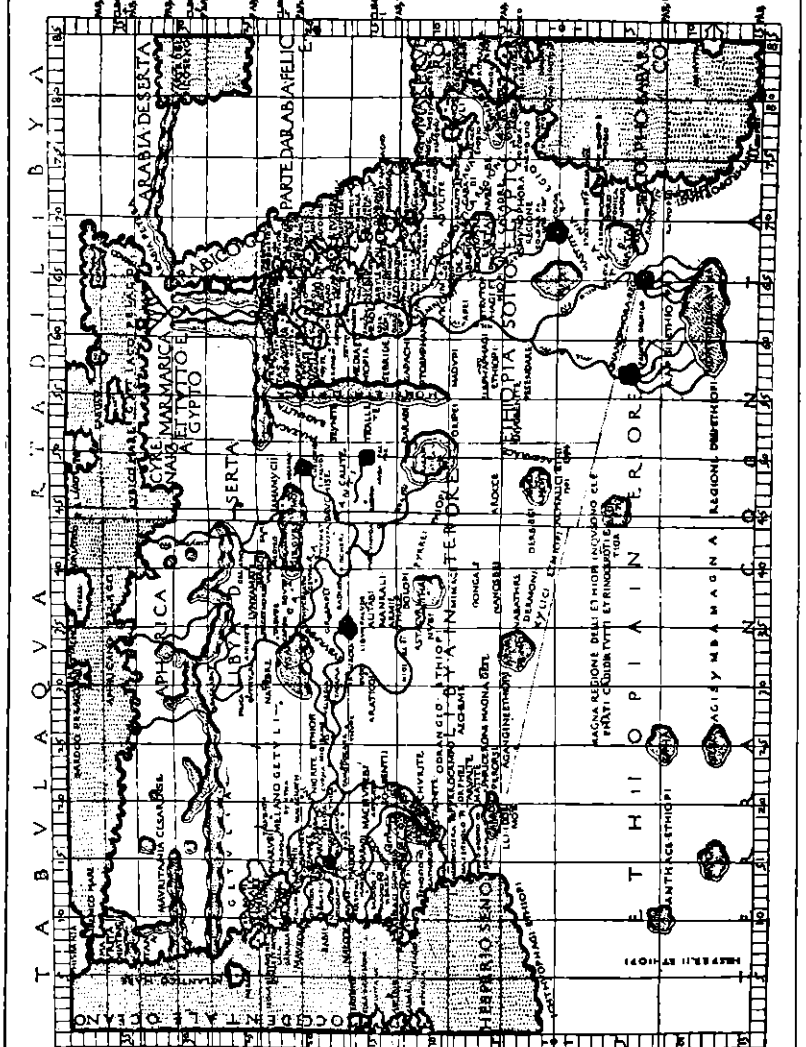

BERLINGHIERI VILÁGTÉRKÉPE 1478-BÓL.

könyvet is írt „a föld-rajzolás oktatásáról". Ptolemaeusnak egészen helyes földrajzi fogalmai voltak, ami nem is csoda, mert a tudósok már 600 évvel ő előtte tisztában voltak azzal, hogy a Föld gömbalaku. Ptolemaeus, a kitünő csillagász a szélességi és hosszúsági fokokkal is teljesen tisztában volt s ezer meg ezer helynek a földrajzi fekvését (fokok szerint) pontosan följegyezte csillagászati számításainak alapján. Térképe nemcsak azért volt használhető, mert a hosszúsági és szélességi fokok hálózata is rajta volt, hanem megfelelően előbb-utóbb ki kellett alakulnia a térkép-rajzolásnak is. Úgy a hajózásban, mint általában a földrajzi ismeretek gyarapodásában igen nagyjelentőségü esemény volt az iránytü föltalálása Kr. u. 1300 körül. Az ebből a korból való térképek az iránytü alapján készültek. Teljesen hiányzott róluk a szélességi és hosszúsági fokok szerinti hálózatos beosztás; ehelyett az irányok voltak a térképekbe belerajzolva tájékoztatóul, úgy hogy a kép középpontjából sugarak arányában futottak szét a segítővonalak.

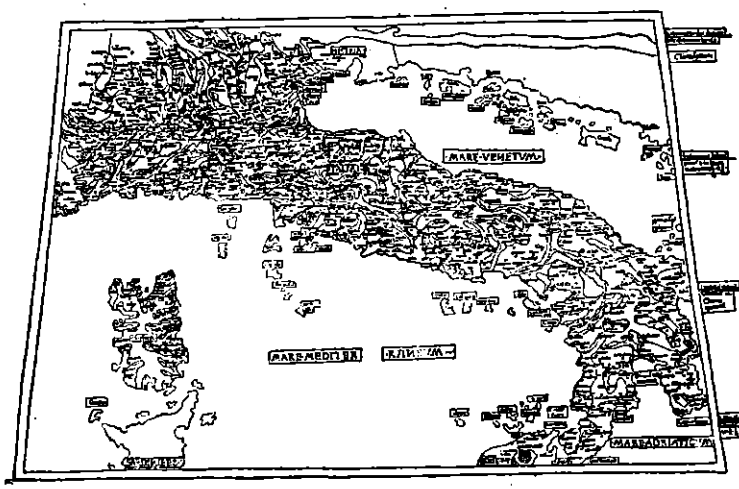

ITÁLIA TÉRKÉPE PTOLEMAEUS XVI. SZÁZADBELI KIADÁSÁBAN.

főként azért, mert minden helynek a pontos fekvését csillagászati számítások alapján állapította meg.

Ptolemaeus után nagyon hanyatlott a földrajz tudománya. Mikor a kereszténység vette át a vezető szerepet a tudományokban, a vallási szempontok domináltak még a földrajzban is; a Szentföld és Jeruzsálem volt a világ közepe, és a Szentföld helyrajzán (topografiáján) kivül semmi más országnak a földrajza nem volt többé elsőrendű fontosságú.

Amig azonban a földrajz mint tudomány megállott, sőt elmaradt: az élet rohamosan haladt tova. A kereskedelem nagyarányu fejlődésével egymást érték a fölfedezések, s ennek

A régi, u. n. kompassz-térképeket a középkor hajósai használták; eleintén csak egyes partvidékekről rajzoltak ily térképeket, később az egész ismert földkerekségről.

A középkor végén, mint tudjuk, új életre keltették a humanisták a régi görögök és rómaiak kulturáját. A régi írók divatba jöttek és előkerült a közel másfél évezredes feledésből Ptolemaeus is. Az emberek ámulva látták, hogy a régiek földrajzi ismeretei mennyivel szélesebb körüek és menynyivel rendszeresebbek voltak, mint a középkor ismeretei. Ptolomaeus földrajzi műve is divatba jött, s 1500-ig hat, 1570-ig pedig harminchárom új kiadást ért meg. Az emberek szinte

esküdtek mindenre, amit Ptolemaeus megírt, — még a hibáira is. Mert Ptolemaeus nagyon pontosan jegyezte ugyan föl azt, amit maga tudott és alaposan kiszámított, de följegyezte egyszersmind azokat az alaptalan, mesés dolgokat is, amelyeket másoktól hallott vagy olvasott. Így például Ptolemaeus azt hitte és azt írta, hogy az Indiai óceánt délről egy nagy szárazföld határolja, mely összefügg Zanzibárral, Elő-Indiával és Malakka-félszigettel.

Afrikát csak a híres Hold-hegységig ábrázolja, melyről azt hitték, hogy ott ered a Nilus, és a kép szélére oda írta a térképrajzoló: „Ebben az irányban még tovább is terjed Afrika, egész a tizennegyedik fokig". A Ptolemaeus-féle déli kontinens helyére pedig ezt írta a térképrajzoló: „Itt nincs szárazföld, csak tenger, és ebben a tengerben több nagy sziget van, melyet Ptolemaeus még nem ismert". Ennek a térképnek a rajzolója még nem vette tudomásul Amerika fölfedezését.

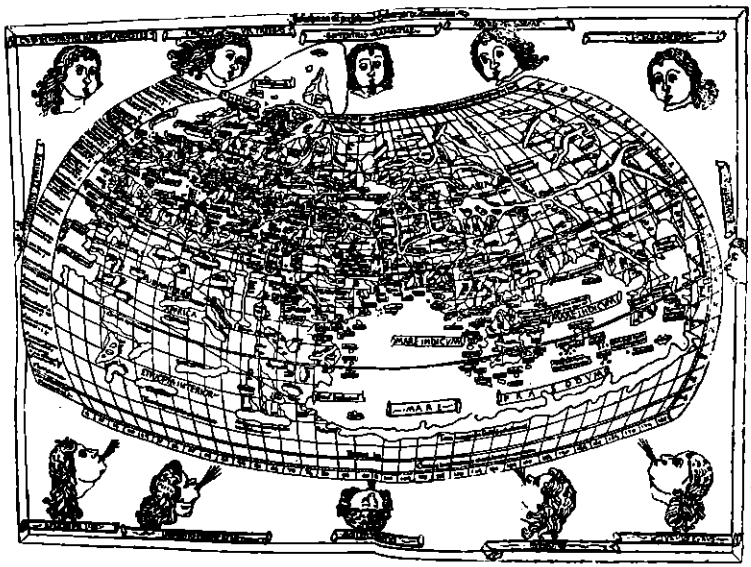

PTOLEMAEUS VILÁGTÉRKÉPE.

Az új fölfedezések azonban, melyek a XV. századtól kezdve úgyszólván egymást érték, természetszerűleg a térképek alapos revízióját tették szükségessé. Különösen tarthatatlanokká váltak a régi térképek Amerika fölfedezése után. A hiányokon eleinte úgy segítettek, hogy Ptolemaeus régi térképeinek hibáit javítgatták; sokkal óvatosabbak voltak az új vidékek följegyzésében, mint a régi tévedések kiigazításában. S az újabb térképrajzolók igen sokszor nagyon könnyedén oldották meg a föladatukat; pl. egy XVI. századbeli térkép Afrikát csak a híres Hold-hegységig ábrázolja, melyről azt hitték, hogy ott ered a Nilus, és a kép szélére oda írta a térképrajzoló: „Ebben az irányban még tovább is terjed Afrika, egész a tizennegyedik fokig". A Ptolemaeus-féle déli kontinens helyére pedig ezt írta a térképrajzoló: „Itt nincs szárazföld, csak tenger, és ebben a tengerben több nagy sziget van, melyet Ptolemaeus még nem ismert". Ennek a térképnek a rajzolója még nem vette tudomásul Amerika fölfedezését.

Pedig Ptolemaeus térképének már egy 1508-iki, „a legújabb megfigyelések alapján kiegészített" kiadásában már benn van Amerika, ezzel a fölírással: „A Szent Kereszt országa, vagy az Új Világ". Mivel akkoriban Amerika nyugati partja még teljesen ismeretlen volt, a térkép nyugati szélén földleírás helyett egy szépen összegöngyölített papírszalag rajza fut végig, s ezen a szalagon jegyzi föl a térképrajzoló, hogy „nem lehet tudni, milyen ennek a világrésznek a nyugati folytatása, de bizonyos, hogy nyugat felé még messze terjed ez a

földrész, és hogy nyugatról már megkerülték Ferdinánd spanyol királynak a hajói.

Az első térképek, amelyek Amerikáról tudomást szereztek, sokkal több írott szöveget közöltek, mint rajzot. Ha a térképrajzolónak elfogyott a földrajzi tudománya, fantasztikus le-

KÖZÉP-EURÓPA TÉRKÉPE 1493-BÓL.

írásokat jegyzett a térképre azoknak a népeknek a szokásairól, melyek az újonnan fölfedezett szigeteken laknak.

Nagyon sokáig nehéz probléma volt a térképrajzolókra nézve Japán is. A Zampagu vagy Zipangu néven szereplő Japán az első térképeken Kuba szigetének szomszédságába került, aminek alkalmasint Marco Polo volt az oka. Ez a derék ázsiai utazó ugyanis följegyezte, hogy Japán mily messze van az ázsiai szárazföldtől ke-

AMERIKA TÉRKÉPE PTOLEMAEUS 1540-IKI KIADÁSÁBAN.

letre, de följegyzését félreértették. Marco Polo ugyanis kinai mérföldekben jelezte a távolságot, azok pedig, akik művét olvasták, európai mérföl-

deket értettek és így az a távolság, melybe az olvasó helyezte Ázsiától Japánt, a valóságnál vagy hétszerte nagyobb volt. A Japánról és több képzelt sziget gazdagságáról szóló leírások azután nagyban hozzájárultak a fölfedezésekhez: a hajósokra nézve nagyon kecsegtető volt e leírások után az Atlanti-oceánban nyugat felé indulni és szerencsét próbálni. Ez a szerencse-próbálás annál inkább kecsegtető volt, mert a XVI. század elején még nagyon helytelenül ítélték meg a földrajzi távolságot. Arra nézve, hogy egy hosszúsági fok milyen hosszú, az ó-korban kétféle vélemény uralkodott; az egyik Ptolemaeusnak a mértéke volt, a másik a sokkal kevésbbé ismert Eratoszteneszé. Ptolemaeus a valósághoz képest nagyon kicsinynek tartotta egy foknak a hosszúságát, míg Eratoszthenesz körülbelül helyesen ítélte meg.

Abból a néhány térképből, mely a középkor végéről és az újkor elejéről megmaradt, megítélhetjük e korszaknak egész kartografiáját. Nyilvánvaló rajtuk az igyekezet, hogy minél pontosabban tájékoztassák az idegen földrészek iránt érdeklődőket, de nyilvánvaló a térképcsinálók tudásának és eszközeinek fogyatékossága is. Nem úgy jártak el, mint Ptolemaeus, aki az egyes helyek fekvését csillagászati számítással megállapította s ezeket a pontokat egymással összekötötte, hanem amerre elhajóztak, szemmérték szerint rajzolták meg a partok vonalát.

Ez az eljárás pedig nagyon csal, mert mindig csak egy kis partrészletet látunk helyesen, a távolabb eső partok vonalai pedig már elmosódnak, eltorzulnak. Hogy egyes térképeken, pl. Amerika 1540-iki rajzán nagyjában mégis helyes a kontinensek körvonala: ez csak becsületére válik a rajzolónak. Ezen a térképen nyilvánvaló, hogy a keleti partokat és Nyugat-Indiát hamarabb ismerték meg az utazók, mint Amerika nyugati partjait: Dél-Amerika felső részével nem tudtak mit kezdeni, Észak-Amerika nyugati partjáról pedig Mexikótól felfelé már nem volt tudomásuk. Feltűnő, hogy a Csendes Óceán északi feléről, amelyben pedig ekkor már több utazó megfordult, szintén nem volt tudomása a térképrajzolónak. Ellenben elismerésünket érdemli ki Florida helyes rajza, Brazília körvonala és a La-Plata folyó mederszélességének feltüntetése.

Igen jellemző a kor földrajzi tudására nézve Közép-Európának 1493-ból való térképe. Ezen a főhelyet, miután a rajzoló alkalmasint német volt, természetesen Németország foglalja el.

Nagynémetországot a mai német birodalom keleti részében találjuk, míg tőle Prussia, azaz Poroszország meg van különböztetve. A poroszok eredetileg épp oly kevéssé voltak németek, mint keleti szomszédaik, a livónok és a litvánok: az ősi szláv néptörzsnek a foszladékai voltak. Lengyelországtól keletre Masoviát és Tatárországot látjuk: az oroszok akkor még a mai Oroszországnak csak északi részében laktak. A keleti tenger és Skandinávia, valamint Dánia rajza egészen fantasztikus: Norvégiát nagyon is közel tették Skóciához és mindkettőnek a szomszédságába helyezték Izland szigetét. Ennek a körvonalait azonban nagyjában már ismerték. A Németországtól nyugatra fekvő országok rajza nagyon gyámoltalan. Nem tudtak megbirkózni az Alpesek problémájával se: a nagy hegylánc egészen megzavarta szemmértéküket. A folyók rajza kivétel nélkül mindenütt rossz, pedig a vízrendszer legtermészetesebb váza minden térképnek.

Magyarországról annyit már tudtak, hogy a Kárpátok körülövezik, de hogy hazánk az Adriáig nyúlik, azt már nem tudták. Ismerték a Dunát, a Morvát, a Vágot, a Lajtát, Rábát, a Balatont (ennek két lefolyást is rajzoltak), a Drávát, Szávát, Tiszát és a Körösnek két ágát, de valamennyit rosszul rajzolták és városaink közül csak Budát, Veszprémet és Váradot tartották följegyzésre méltónak.

Úgy látszik, hogy a térképet a közlekedési útak szerint készítették; amerre jártak, azt a vidéket figyelembe vették, a nagyforgalmú utaktól félreeső területek fekvésével és nagyságával azonban már nem sokat törődtek. Ez magyarázza meg a régi térképeken lépten-nyomon tapasztalható nagy eltolódásokat. Ami pedig a városokat illeti: hazánkból azokat jegyezték föl, amelyeket leggyakrabban emlegettek; így egy-egy régi térképből a városok kulturális fejlettségére vagy stratégiai jelentőségére következtethetünk.

PEST — NYOLCVAN ÉVVEL EZELŐTT.

Egy kis német könyvecskéből, melyet „Pest szabad királyi város leírása" címmel *Patisz* Károly városi helyettes expeditor 1833-ban tett közzé, érdekes dolgokat tudunk meg a nyolcvan évvel ezelőtti Pestről. A városnak rendezett, utcákra osztott területe a múlt század harmincas éveinek elején csak 2068 hold volt, tehát csak harmadrésze az akkori Bécsnek. A városnak mindössze 269 utcája volt, s ezek közül csak 116 volt kikövezve; büszkén említi azonban a leírás, hogy néhány utca már „szögletes kövekkel" van kirakva. A Belvárosban 5, a Lipótvárosban 26, a Terézvárosban, amelyhez akkor hozzátartozott a mai Erzsébetváros is, 37, a Józsefvárosban 61, a Ferencvárosban pedig 25 utca volt kövezetlen. Az egész Józsefvárosban csak 6, a Ferencvárosban pedig 5 utca volt kikövezve, noha a kövezetvámért már 1832-ben 60.612 frtot fizetett egy évre a bérlője.

Pesten az első utcai lámpást csak 1796-ban állították föl, s még abban az évben 600-ra emelkedett a lámpások száma. 1832-ben már 1535 lámpás világított a pestieknek, de a 269 utca közül még ekkor is csak 112-ben volt lámpás. Április elsejétől azonban szeptember végéig a holdtöltét megelőző és követő öt napon át nem gyujtották meg az utcai lámpásokat, ha be is volt borulva. Minden lámpás 1 frt 11 krba került havonkint. A Lipótvárosban már 51 gázlámpás is volt (Argaud-gázfejlesztővel), ezeknek darabja havonkint 5 frt 50 krba került.

A pesti házak száma 1832-ben 3573 volt, még pedig a Belvárosban 677, a Lipótvárosban 297, a Teréz- (és Erzsébet-) városban 1121, a Józsefvárosban 1015, a Ferencvárosban pedig 463; az összes házak közül földszintes volt 2866, egyemeletes 495, kétemeletes 178, háromemeletes 30, négyemeletes 3.

A nevezetesebb középületek közül (nem számítva a templomokat) már megvolt az Invalidusok háza (a későbbi Károly-kaszárnya), melyet 1727-ben építettek, az Újépület (Neugebäude), melyet II. József 1786-ban építtetett ismeretlen célra, a régi városháza a Városház-téren, a megyeház, melynek a középső részét 1689-ben vásárolta, mai homlokzatát pedig 1832-ben építtette a vármegye, a régi Kuria a Ferenciek-terén (melyben egykor az egyetem volt) a városi színház (német színház) a mai Erzsébet-téren, melynek építését 1812-ben fejezték be, 3,139.710 frt költséggel, a Nemzeti Múzeum, a Nemzeti Lovarda, az egyetem középponti épülete (a mai homlokzat nélkül), a királyi zálogház (ma raktár) a Szerb-utca sarkán, mely régente a Klarissza-apácák kolostora volt, a városi kórház, 1796-ból, a középponti szeminárium, mely a XVIII. században a pálosok kolostora volt, s a Ludoviceum, melynek alapkövét 1830-ban tette le a nádor.

A magánépületek közül legnevezetesebbek voltak: a későbbi Lloyd-épület, 1828-ból, melyben 1832-ben a Nemzeti Kaszinó is székelt, Brudern báró háza, a későbbi Párisi-ház, melyet néhány évvel ezelőtt bontottak le, a Wurm-ház a Dunaparton, mely ma is megvan, a Valero-féle selyemgyár a Király-utcában, a Cziráky-ház a mainak helyén, a Ferenciek-terén, a Károlyi-palota, amelyben akkoriban a nádor lakott, az Orczy-ház, mely arról volt nevezetes, hogy akkoriban az volt a legnépesebb pesti ház (284 lélekkel), a Festetits-ház (ma is megvan az Erzsébet-tér és Fürdő-utca sarkán), s a Marczibányi-ház a mai Bálvány-utcában. A Károly-körut elején megvolt már a Huszár-ház is.

A lakosok száma.

II. József császár korában, 1780-ban Pestnek mindössze csak 13.550 lakosa volt; ez a szám 1799-ben már 29.870-re emelkedett, 1832-ben pedig már 63.134 lakosa volt Pestnek. Ez a szám kerületenkint így oszlott meg:

Belváros	13.281
Lipótváros	8.185
Terézváros	23.293
Józsefváros	12.878
Ferencváros	5.497

Vallás szerint így oszlott meg Pest lakossága:

Római katholikus	52.572
Protestáns	4.208
Görög-keleti	828
Zsidó	5.526

A városi hivatalok.

A város élén állott a polgármester, a városbíró, a városkapitány és tizenkét tanácsos. Ezek együttvéve alkották a teljes tanácsot (magistratus in pleno), mely csak a város fontosabb ügyeivel foglalkozott. A teljes tanácsülés, melyet rendszerint szombatón tartottak, egyszersmind a város büntető törvényszéke is volt.

A teljes tanács két kisebb tanácsra oszlott, az egyik a közigazgatási és gazdasági ügyekkel foglalkozott, a másik polgári perekben ítélt. A kisebb tanácsok szintén a polgármester elnöklésével minden hétfőn, szerdán és pénteken tartottak ülést. A közigazgatási kisebb tanácsot magisztrátusnak, a polgári perekben ítélő kisebb tanácsot pedig törvényszéknek is hívták. Mindkét kisebb tanácsnak külön ietét-pénztára volt, melyet két-két tanácstag kezelt.

A városi tanács tisztviselői voltak: két főjegyző, két aljegyző, két irattáros és négy tiszteletbeli jegyző.

A városi ügyészség személyzete volt: egy főügyész, egy alügyész és öt tiszteletbeli ügyész; ez utóbbiak közül egy az árvák ügyésze volt.

A büntető ügyekben a kihallgatást s a kisebb büntető perekben az ítélkezést is a kriminális kommisszió végezte; ennek minden hónapban másik városi tanácsos volt az elnöke, tagjai pedig: a városkapitány, egy tiszteletbeli ügyész és egy jegyző. A bizottság ügyész- és jegyző-tagja is havonkint változott.

A büntetéseket a városkapitány hajtotta végre; a városi fogháznak egy őrmester volt a parancsnoka. A foglyok száma 1832-ben 763 volt.

A levéltárban két tisztviselő dolgozott; egyik a közigazgatási, másik a bírósági ügyek iratait tartotta rendben.

A kancellária személyzete volt: egy kiadó, négy kancellista, négy akcesszista, tíz napidíjas, tizenöt gyakornok, két pertáros, egy közigazgatási és egy bírósági iktató és egy jelzálognyilvántartó. Mindezek jogvégzett tisztviselők voltak.

A könyvelést és pénztárat egy könyvelő és két számtiszt kezelte. Az egész adóhivatal egy adószedőből és egy ellenőrből állott.

A pénzügyi hivatal személyzete: egy kamarás, egy ellenőr, egy adjunktus és egy kancellista. Az árvaszék személyzete: egy árvaatya, egy ellenőr és egy kancellista. A telekkönyvi hivatalban egy telekkönyves, egy ellenőr és egy kancellista dolgozott. A gazdasági hivatal tisztviselői: egy gazda, egy al-gazda és egy földmérő.

A város-kapitányi hivatal személyzete: a kapitány, az alkapitány, két hadnagy, egy irattáros, egy fizetéstelen irattáros, két kancellista, egy trabanthadnagy, 6 kerületi biztos, 26 őrsvezető, 1 őrmester, 6 káplár, 130 városi trabant, 12 éjjeli őr és egy dobos.

A bagatell-ügyeket minden városrészben külön bíróság intézte el. E bíróságok 7—7 tagból álltak; mind a hét tagot az illető kerület háztulajdonosai választották.

A városi képviselő-testületnek (electa communitas) 125 tagja volt.

A polgárok.

1832-ben, a régi rendi világban nem volt még mindenki pesti polgár, aki Pesten lakott, hanem csak az, akit a városi tanács a pesti polgárok sorába fölvett. A fölvétel alkalmából esküt kellett tenni és díjat kellett fizetni. Azokat, akik pesti polgárok fiai voltak, hat forintért vették föl a polgárok listájába; a kereskedők és iparosok 12 forintot, a háztulajdonosok pedig 50 forintot fizettek. Ezen kívül külön kellett adakozni a felvétel alkalmával a kórházra, a dologházra és a tűzoltóságra.

A pesti polgárnak különös jogai voltak; ezek között a legfőbb az volt, hogy a pesti törvényszék illetékessége alá tartozott, nagy jogsegélyben részesült, italmérési joggal bírt, adósság miatt bírói ítélet nélkül nem lehetett letartóztatni s a nemesek elleni pereiben a városi ügyész képviselte.

A mult század elején átlag 70—80 embert iktattak be évenkint a polgárok lajstromába. 1832-ben, bár a lakosok száma már hatvanháromezer volt, a pesti polgárok száma csak 1703-ra rúgott. A XVII. század végéig csak katholikusok szerezhették meg a pesti polgárjogot; a törökök kiüzése után fölvették a polgárok közé már a görögöket és rácokat is. Az első ágostai evangélikus ember, akit 1783-ban beiktattak a polgárok sorába, nemes Glosius Sámuel, Pestvármegye tiszti orvosa volt. Az első

református polgárt szintén 1783-ban vették föl, Teleki József gróf személyében.

Széchenyi István gróf is fölvétette magát a pesti polgárok közé.

A kereskedők.

Pest már a mult század elején is legjelentékenyebb kereskedő-városa volt az országnak. Nagy vásárja József, Medárd, János fővétele és Lipót napján kezdődött és mindegyik vásár két hétig tartott; az első héten nagyban, a második héten pedig kicsinyben folyt az eladás. Az állandóan letelepedett kereskedőkről a következő adatokat közölhetjük:

A nagykereskedők száma 94 volt, a fűszereseké 50, a szatócsoké 258; érdekes, hogy a szatócsok közül csak 12 volt zsidó. A rövidáru-üzletek száma 25 volt, a vaskereskedéseké 23, a posztókereskedőké 15, a vászonkereskedőké 12. Női divatáru-üzlet 40, uri divatárukereskedő pedig csak 7 volt Pesten. Volt a városban 7 papir- és 9 könyvkereskedő, 8 gyapjukereskedő, 14 kalap- és 51 dohánykereskedő. A borkereskedők száma 7, a lisztkereskedőké 31 volt, de dolgozott a városban 6 borsókereskedő is. A lókereskedéssel 3, a marhakereskedéssel pedig 21 ember foglalkozott. Úgy látszik, nagyon jövedelmező volt a fakereskedés, mert az 1832. évi jegyzékben 13 épületfa-, 31 ládafa- és 9 tüzifa-kereskedőt találunk. A sajtosok száma 15, a káposztakereskedőké pedig 17 volt. A hölgyek 2 selyemkereskedőnél, 31 szalagkereskedőnél és 6 illatszer-kereskedőnél vásárolhattak. Az ócskaságok adásvételével 6 keresztény és 23 zsidó zsibárus foglalkozott.

Az iparosok.

Az ipari viszonyokat a következő adatokból ismerjük meg: Volt ez időben Pesten 13 ecsetelő (mázoló), 9 gyógyszeres (gyógyszerész), 7 építőmester, 9 kalácssütő, 78 pék (ezek közül 44 fehér-, 22 fekete- és 12 kenyérsütő), 7 képfaragó (szobrász), 1 íróón-öntő, 8 virágcsináló, 26 pálinkaégető, 4 serfőző, 12 könyvkötő, 3 könyvnyomtató, 9 kútcsináló, 9 puskamíves, 3 puskaagycsináló, 6 kefekötő, 4 csokoládé-készítő, 100 csizmadia, 12 paplanos, 2 dróthúzó, 10 esztergályos, 15 bocskorcsináló, 10 ecetfőző, 30 kádár, 4 ráspolycsináló, 91 bérkocsis (143 bérkocsival), 27 halász, 46 mészáros, 92 hentes, 3 folttisztító, 4 pacalfőző, 7 fátyol- és matériaszövő, 35 kertész, 2 óratokcsináló, 5 hegedűkészítő, 7 rézöntő, 15 üveges, 4 harangöntő, 28 arany- és ezüstműves, 2 aranyfonó, 2 aranylapító, 2 aranyszövő, 6 vargaeszközkészítő, 7 gombkötő, 3 hajfonó, 7 fazekas, 14 keztyűs, 12 német kalapos, 3 magyar kalapos, 21 muzsikaeszköz-csináló, 11 fésűs, 10 sapkacsináló, 228 német szabó, 29 magyar szabó, 12 bádogos, 3 iskátulacsináló, 8 kártyafestő, 28 szűcs, 42 kávés, 8 kosárkötő, 14 kordoványos, 3 krepényverő, 7 rézmíves, 3 rézmetsző, 3 réznyomtató, 17 lakirozó, 14 fuvaros, 6 bábsütő, 16 timár, 14 magyar timár (cserző), 9 bőrfestő, 4 enyvfestő, 4 vászonfestő, 7 sámfametsző, 2 kőíró (könyomdász), 17 képíró, 2 tésztacsináló, 4 késes, 32 molnár, 8 tűcsináló, 8 szegcsináló, 1 orgonakészítő, 1 pépes papiroscsináló, 3 papirosnyomtató, 7 pipafaragó, 2 kőpadoló (kövező), 14 hajfodorító, 5 ércborító, 7 paszomántverő, 2 esernyőkészítő, 3 csattos, 4 kéményseprő, 11 német szíjgyártó, 4 magyar szíjgyártó, 3 szűrszabó, 14 nyerges, 2 kardcsináló, 5 húrcsináló, 3 selyemfestő, 21 szappanos, 13 kötélgyártó, 9 szitás, 6 hajósmester, 6 köszörűs, 38 lakatos, 16 gombkötő, 20 kovács, 189 varga (cipész), 1 betűmetsző és öntő, 1 serétöntő, 5 csiszár, 4 sarkantyús, 4 acélműves, 8 keményítőcsináló, 4 kofaragó, 2 harisnyakötő, 6 harisnyaszövő, 16 kárpitos, 5 börszekrényes (bőröndös), 70 asztalos, 7 dohánymetsző, 11 posztócsináló, 6 posztónyíró, 9 nagyóracsináló, 17 kisóracsináló, 2 faóracsináló, 9 aranyozó, 13 kerékgyártó, 16 vattakészítő, 12 takács, 3 irhászó (fehércserző), 22 borbélyműhelyt tartó seborvos, 9 cirkalmos (műszerész), 14 cserepes, 6 ács, 6 cinöntő, 10 cukrász. Az abban az időben űzött iparágak közül nem volt képviselője Pesten a pokróc-csináló, papiroscsináló, bográcsos, puskaporcsináló, salétromfőző és tükörcsináló iparnak.

Az egyetem.

A pesti egyetemnek már nyolcvan évvel ezelőtt is négy fakultása volt, a tanároknak és hallgatóknak száma

azonban elenyészően csekély volt a maihoz képest.

A theológiai fakultáson 6 tanár és 2 helyettes adott elő.

A jogi fakultásnak 4 rendes és 2 helyettes tanára volt.

Az orvosi fakultáson 14 rendes és 1 helyettes tanár működött.

A filozófiai karon a tanárok száma 12, a helyetteseké 7, az adjunktusoké 3 és az asszisztenseké 8 volt.

A hallgatóság így oszlott meg: a theológiai karon 91, a jogi karon 248, az orvosi karon 353, a filozófiai karon pedig 546 volt. Ez utóbbiak közül 26 geometer, azaz mérnök-jelölt volt. A theológiai kar tanfolyama 4, az orvosié 5, a jogié 3, a bölcsészetié pedig 2 éves volt. Az orvosi fakultással kapcsolatban volt két seborvosi tanfolyam is, külön a magyar és külön a német ifjak számára; az előbbinek 138, az utóbbinak 229 hallgatója volt; ezek nem végeztek középiskolát és összes orvosi ismereteiket két év alatt sajátították el.

Az egyetemmel kapcsolatos volt még a gyógyszerészek tanfolyama 37, a bábáké 48 és a gyógykovácsoké (állatorvosoké) 27 hallgatóval.

Kávéházak.

Pest akkoriban még nem volt a kávéházak városa; a kávéházakról csak ennyit olvasunk Patisznál:

„Pesten több, nagy költséggel berendezett kávéház van; ezekhez tartoznak: a Kemnitzer-féle, a Wurm-féle, a Korona- és a 2 Kaszinó-kávéház. De a legszebb és legdíszesebb a városi kávéház a Vigadó-épületben a Dunaparton. Pesten összesen 28 kávéház van."

Beszálló fogadók.

A nevezetesebb beszálló fogadók a Belvárosban: a Fehér hajó, a Hét választófejedelem, a Vadászkürt, az Arany sas és a Zrinyi. Az Újvárosban (azaz: a Lipótvárosban): a Magyar király, a Tigris (a Nádor-utcában), az Arany kereszt és a Barna oroszlán. A Terézvárosban (a mai Erzsébetvárosban), a Fehér hattyú, (a mai Rákóczi-út elején), a Vörös ökör, a Három szív és a Három korona. A Józsefvárosban: a Griff, a Két pisztoly, az Öt pacsirta, az Arany nap és az Arany csillag. A Ferencvárosban: a Két arany oroszlán, a Három király és a Két fekete medve.

Tánctermek.

Régente sokkal többet táncoltak a pestiek, mint manapság. A Dunaparton a harmincas évek elején épült föl a régi Vigadó, melynek táncterme 32 m. hosszú és 18 m. széles volt. (Itt tartotta üléseit az 1848-iki képviselőház.) Négyezer ember elfért a teremben — Patisz szerint, a valóságban azonban már kétezer is nagyon szoronghatott volna benne. „A terem belseje oly pompás, írja Patisz, hogy a legnagyobb mértékben fényűzőnek nevezhető." 18 nagy csillár volt benne, 2500 gyertyával. Az épület a „királyi szépítőalapé", (a közmunkatanács elődeé) volt, a bérlő évenkint 3600 frtot fizetett érte. Nagy tánctermek voltak még: a kereskedelmi csarnokban (a későbbi Lloyd-épületben), s a Hét választófejedelemhez, a Két oroszlánhoz és a Hattyúhoz címzett fogadókban.

A korcsmák.

A mult század elején a bormérés polgári jog volt. Minden polgárnak joga volt a saját házában bort mérni. Volt is a városban már 1833-ban nem kevesebb, mint 687. „Ez nem is nagyon sok, írja Patisz, tekintettel arra, hogy itt 4 országos- és 104 hetivásár van, és figyelembe kell vennünk azt is, hogy Pest az ország középpontja." *Sörház* az egész Pesten csak kettő volt, de a legtöbb beszálló fogadónak az éttermében is lehetett sört kapni.

A fürdők.

Noha a szomszéd városban, Budán nagy számmal voltak fürdők, a pestieknek már 1833-ban nem kellett Budára járni fürdőbe. Nem is említve a dunai fürdőt, mely akkoriban a Pfeffer-család tulajdona volt, már 1806 óta fönnállott „a Városligeti baloldalán" a Rombach-féle vasfürdő, mely 1832-ben leégett, de csakhamar újra fölépítették. „Tiszta levegője miatt, írja Patisz, főként azok keresik föl, akik a zöldet szeretik." A Gamperl-féle vasfürdő az akkori Terézvárosban (ma Erzsébetvárosban) volt, a Nyár-utca 215. sz. házban. A pesti orvosi fakultás hivatalosan megvizsgálta

e fürdő vizét s azt „erösítőnek" találta. Megemlíti Patisz, hogy a fürdő „belső berendezése szép és kiszolgálása pontos". Egy másik fürdőről csak ennyit olvasunk: „A Messetits-féle fürdőbe a Két szerecsen-utcában többnyire zsidók járnak." Az Orczy-házban ekkor már szintén épült egy fürdő-intézet, melynek vízzel való ellátása céljából 1833-ban már megkezdték a híres artézi-kút fúrását. Megemlítjük még, hogy az első dunai uszodát 1829-ben nyitotta meg a tulajdonosa, Pfeffer Ignác, és hogy a pestiek eleintén csak a legforróbb nyári napokon mentek az uszodába fürödni.

A Városliget.

Érdekes képet kapunk a régi Városligetről is: „A Király-utca végén kezdődik egy fasor, ennek mindakét oldalán szép magánkertek vannak; ez az út a 308 hold nagyságú, úgynevezett Városligethez vezet, mely Rebien Henrik. úr tervei szerint van rendezve. Figyelemreméltó itt az a vasdrót-híd, amelyet 1826-ban egy bécsi szitakötőmester készített, és a mely a szigetre visz; a híd 2340 forintba került. A Városligetben sok, a közönség szórakoztatására való mulatóhely van, nevezetesen: egy táncterem, több hinta, egy körhinta, egy csúszóhegy stb."

A temetők.

Pest legrégibb temetője a belvárosi plébánia-templom környékén volt. Később a mai Erzsébet-tér helyén, majd a mai Váci-ut mentén nyitottak temetőt. A mult század elején azonban már a kerepesi-uti temetőt is használták, valamint az Üllői-ut és Soroksári-ut közötti régi temetőt is. A papokat rendszerint a templomok kriptáiba temették; itt világiak is kaphattak helyet — ötven ezüst forintért. A nyitott halottas kocsi díja 1832-ben 2 forint volt, a csukotté 4 forint; ha a lovakra fekete terítőt borítottak, a kocsi díja 6 forint volt, míg a négylovas kocsiért 24 forint, a hatlovasért pedig 50 forint járt.

Kőbánya.

A mai Kőbánya még akkoriban nem volt állandóan lakott városrész, hanem csak egy nagy szőlőtelep. Már akkor is Kőbányának hívták az akkor már rég abbahagyott kőtörő-helyek után. Az egész Kőbányát egy körülbelül száz lépés széles völgy két részre osztotta; a baloldalon volt az úgynevezett Ohegy 843½ hold s a jobboldalon az Újhegy, 117¼ hold. Az egész Kőbánya 1833-ban legnagyobbrészt szőlővel volt beültetve; évi termése 20—30.000 akó volt. Ritka kivétel volt az a pesti polgár, aki borkereskedőnek eladta a maga borát; mindenki maga itta meg a termését, vagy ha nagy volt a fölösleg: pesti házában kimérte.

A posta.

A pesti posta egész hivatalnokszemélyzete egy kezelő, egy ellenőr és négy írnok volt. Bécsből minden este 5—6 óra között érkezett meg a posta. Kassáról, Grácból és Zágrábból hétfőn és csütörtökön, Temesvárról és Erdély déli részéből kedden és pénteken, Debrecenből és Kolozsvárról szerdán és szombaton, Zimonyból pedig csütörtökön és vasárnap jött a posta. Bécs felé mindennap délelőtt féltizenegykor, Debrecen, Temesvár, Arad és Zimony felé vasárnap és csütörtökön este, Kassa, Gács, Selmec, Léva, Nyitra és Nagyszombat felé kedden és szombaton délelőtt 11 órakor. Eszék felé csütörtökön és vasárnap féltizenegykor, Pécs, Mohács, Földvár, Székesfehérvár, Veszprém, Varasd, Zágráb, Nagykanizsa és Sümeg felé pedig minden szerdán és szombaton délelőtt féltizenegykor indult a posta.

A szegények intézete.

Szegényekháza még nem volt Pesten, de már II. József császár óta működött „a szegények intézete" néven megszervezett városi szegényalap, mely jámbor polgárok hagyatékaiból és adományaiból, birságpénzekből, s a templomokban elhelyezett perselyek tartalmából 1830-ban már 98761 forint 15 egész és 6 huszadkrajcárra szaporodott. Ennek a pénznek a kamataiból 50 szegény ember részesült állandó segélyben. A segélykiosztás részint a városházán, részint az egyes plébániákon történt. A szegények intézetének egyik városi tanácsos volt az igazgatója, akinek 1 városi jegyző és 3 szegények atyja segédkezett.

A VILÁG LEGRÉGIBB BÖLCSE.

Kétezernégyszáz éve már, hogy meghalt Konfucse, a világ legrégibb bölcse, akinek még mindig százmilliók

hisznek. Érdekes, hogy nemcsak a tanitása, hanem még a családja is él: egyik leszármazottja Weihaiweiben lakik. Konfucse szobra, amelyet itt bemutatunk, Weihaiweiben van, a nagy filozófus és vallás-alapító templomában. Oltárának fölirata ez: „Élő ember még soha nem ért föl hozzá.“ A mennyezet fölirata: „Konfucse, a teljes bölcseség szekrénye.“ A kinai vallás összes tanitásait Konfucse foglalta formulákba; Kina legfőbb szentje ma is Konfucse.

AZ EMLÉKEZÉS.

A lelki élet tüneményei közül talán egy sem oly fontos, mint az emlékezés. Emlékezés nélkül a lélek tulajdonképpen nem is él. A tanulás maga is, emlékezet nélkül, tökéletes lehetetlenség; minden tanulás: bizonyos képzeteknek a lélekben, a tudatban való megrögzítése, hogy szükség esetén reprodukálhatók legyenek.

Hogy mi az emlékezés: nem könnyü megmondani. Wundt szerint az emlékezet az a képesség, amellyel bizonyos benyomásokat, melyek tudatunkra hatást gyakoroltak, későbbi használatra megőrzünk. A tudati jelenségeknek megvan az a tulajdonságuk, hogy bizonyos diszpoziciót, bizonyos készséget vagy hajlandóságot hagynak hátra a lélekben arra nézve, hogy a tudatba ismét visszatérhessenek. Mondhatnók azt is, hogy az a tény, amelynél fogva a tudatra gyakorolt hatások után bizonyos diszpozició marad a lélekben, amely diszpoziciónál fogva ezek a hatások a tudatba visszatérhetnek, — ez a tény maga az emlékezet.

Miként jön létre az emberi lélekben az emlékezés: erre nézve egyelőre csak elméletek vannak, amelyek két csoportba oszthatók: spiritualisztikus és fiziológiai elméletekre. A spiritualisztikus elméletek megelégszenek azzal, hogy az emlékezés a léleknek egyik teljesen meg nem magyarázható sajátsága, a fiziológiai elméleteknek pedig az az alapja, hogy a tudatra gyakorolt behatásoknak megmaradása az ideg-anyagban végbemenő eseményektől függ. Az ideg-anyag rendkívül rugalmas valami, — gyakorlás útján különösen képessé lehet tenni arra, hogy bizonyos ingereket fölfogjon. A fiziológiai elméletek szerint a nagy agykéregben a molekuláknak különféle csoportosulása jön létre a tudatra gyakorolt behatások következtében; ezek a hatások nemcsak akkor existálnak, amikor tudomásul vesszük őket, hanem tovább is megmaradnak az agyunkban, bár a tudatunkban nincsenek ébren. Ezeknek az öntudatlan benyomásoknak a tudatba való visszatérése az emlékezés és az agynak az a működési (funkcionális) képessége, hajlandósága, diszpozicója, melynél fogva ez a visszatérés lehetséges, nem más, mint maga az emlékezet.

Ez persze csak elmélet, mert hogy mi történik az agyban akkor, amikor az emlékezetünkben valamit megrögzítünk, azt bizony nem tudjuk.

Az azonban egészen bizonyos, hogy az agy és az emlékezés között igen szoros összefüggés van; ha valamely betegség, vagy az öregség miatt az agy visszafejlődik, az emlékezet nagyon meggyengül, és az agy bizonyos részeinek megbetegedésével mindig együtt járnak az emlékezetnek a zavarai is.

Az emlékezés általában igen bonyolódott funkciója a léleknek, és emlékezés alatt a mindennapi életben oly dolgokat értünk, melyek egymástól igen különböznek. Például az egyszerű fölismerés még nem emlékezés. Hallok valamely melódiát, és egészen bizonyos vagyok benne, hogy ezt a melódiát már hallottam valamikor, valahol, de hiába erőltetem az eszemet: se azt nem tudom, hogy hol hallottam, se azt, hogy mikor. Ha valaki kisegít (megnevezi a helyet, ahol hallottam, vagy azt az embert, akivel ezt a melódiát valaha együtt hallottam), akkor már több-kevesebb gyorsasággal föléled bennem a melódiának egész emlékezete. Az egyszerű fölismerés a reprodukáló emlékezéstől tehát különbözik, de kétségtelenül szintén az emlékezeti tünemények körébe tartozik.

Éppen így vagyunk a kívülről tudással is. Tudom a Miatyánkat, tudom, hogy háromszor három kilenc, — de hogy mikor, hol, hogyan kerültek ennek a képzetei az én tudatomba: azt már nem tudom. Különbözik ettől a szűkebb értelemben vett emlékezés: amikor tudom azt, hogy a szóbanforgó dolgot ekkor és itt meg itt láttam, így és így ismertem meg, stbi. Mondhatnók azt is, hogy a szűkebb értelemben vett emlékezés tudatos reprodukálás, amelynél tudatomban egész képzet-sort, a képzeteknek egész láncolatát megmozdítom és időben vagy térben lokalizálom, — mindig az asszociáció segítségével.

Az emlékezetnek egyik legfontosabb alkotórésze a *megrögzítő képesség*. Ezalatt azt a képességet értjük, amelynél fogva az új benyomásokat, az ujonnan látott vagy hallott, vagy tanult dolgokat emlékezetünkben meg-

rögzítjük, hogy vagy azonnal, vagy bizonyos idő múlva reprodukálni tudjuk. A megrögzítő képesség nincs mindig egyenes arányban az általános emlékezőképességgel; az öreg embereknél a megrögzítőképesség többnyire igen gyenge, míg a régibb dolgokra igen sok öreg ember kitűnően emlékezik. Hogy pedagógiai szempontból igen nagy fontossága van a megrögzítőképességnek: a tanulás egész munkája ezen alapszik.

Régi és általános tapasztalat, hogy még a hasonló koru és körülbelül hasonló műveltségű emberek között is igen nagy különbségek vannak emlékezőtehetség dolgában. A fő-különbség az, hogy az egyik embernek jobb, a másiknak gyengébb az emlékezőtehetsége. A megkülönböztetés szabatossága érdekében abból indulunk ki, hogy az emlékezetnek tárgyait osztályozzuk; nevezetesen emlékezünk egyes személyekre, állatokra, növényekre vagy egyéb természeti tárgyakra, emlékezünk a helyekre, melyeket már láttunk, bizonyos alakokra, színekre, bizonyos hangokra, dallamokra, nevekre, számokra, stbire. Aszerint azután, amint emlékezőképességünk tárgyai közül bizonyos csoportokra jobban vagy könnyebben emlékezünk, mint más csoportokra, — specializálódik az emlékezőtehetség. Vannak emberek, akiknek egyébként igen jó az emlékezőtehetségük, de nevekre vagy évszámokra nem igen tudnak emlékezni, és vannak emberek, akik pompás emlékezőtehetséggel dicsekedhetnek, de egy-egy dalnak a melódiáját nem tudják az emlékezetükben megőrizni. Vagy nem ismerünk-e embereket, akik valóságos anekdota-tárak, annyi adomát tudnak elmondani, és viszont nem ismerünk-e olyan embereket, akik már ezer anekdotát hallottak, de ha arra kerülne a sor, hogy mondjanak el egy, csak egyetlenegy anekdotát, — a legnagyobb zavarba jönnének. A lélektani kisérletek azt bizonyítják, hogy az ember speciális emlékezőtehetsége rendkívül sokféle.

Az emlékezésnek legprimitivebb és legszükségesebb jelenségei: az *érzéki emlékezések*; aszerint, amint az érzéki emlékezés jól funkcionál vagy rosszul, a gyermek általános tehetségére vagy tehetségtelenségére következtethetünk belőle. Meg kell azonban itt említenünk, hogy a *speciális* emlékezőtehetségnek valamely téren való rendkívüli kiválósága még éppen nem bizonyítja azt, hogy az illető ember *általában* igen nagy tehetség; ellenkezőleg, a tapasztalat azt bizonyítja, hogy a csodálatosan kifejlett speciális emlékezőtehetséggel biró emberek (pl. számoló-művészek) minden más téren igen közepes, vagy éppen szegényes szellemi képességekkel birnak. Lélektani tekintetben újabban a képzet-tipusok szerint állapítanak meg bizonyos emlékezeti tipusokat. Eszerint az optikai *(vizuális)* tipushoz tartoznak azok, akiknek emlékezőtehetsége különösen jó az alakok, színek, helyi viszonyok, stbi dolgában. Ez a tipus nagyon ki van fejlődve különösen a festők és szobrászok között, néha a számoló- és sakkművészek között is; akik sakktábla nélkül, csupán emlékezetből is tudnak sakkozni, azok a vizuális tipushoz tartoznak. Az auditiv *(akusztikus)* tipusnál igen élénk az emlékezőtehetség hangok, hangszínek és melódiák dolgában; ide tartoznak azok, akik a hangjukról azonnal fölismerik az embereket, és ide tartoznak főként a zenészek. A *motorikus* tipushoz tartozókat főként az jellemzi, hogy mozgási érzetek segítségével rögzítik meg és reprodukálják a képzeteket; azokat, akiknek szónoki tehetségük van, vagy különös érzékük van az idegen nyelvek iránt, a motorikus tipushoz sorolják. Megkülönböztetnek némelyek még egy negyedik, *asszociátiv* tipust is, amelynek az a sajátsága, hogy az új anyagot a réginek segítségével tudatosan kapcsolja be az öntudatába, és a reprodukálásnál is egész logikai műveletet végez, hogy a keresett képzetet a tudatában lappangó óriási képzettömegből előhozza. A legtöbb embernél nem egy emlékezet-tipus van kifejlődve, hanem a legtöbb ember vegyes tipusu, legtöbbnyire auditiv-motorikus tipusu, ritkábban vizuális-motorikus tipusu az emberek emlékezőtehetsége; aszerint, amint valamely emberben két vagy három tipus egyesül, és aszerint, amint egyik vagy másik tipus kisebb vagy nagyobb fejlettségü: az emlékezet-tipusoknak igen sokféle kombinációja lehetséges — és ez a magyarázata annak, hogy emlékezet dolgában oly igen nagyon különböznek egymástól az emberek.

MILYEN VOLT A RÓMAI SZANDÁL?

A régi rómaiak lábbeli-viseletét egészen napjainkig csak leírásokból és rajzokból ismertük. A leírások a dolog természeténél fogva mindig tökéletlenek, s a jelen esetben nem sokat értek a rajzok sem, mert a régi szobrokon és dombormüveken többnyire éppen a lábak vannak megsérülve, s így rajtuk a lábbeli-viselet rajza nem eléggé világos és nem eléggé megbízható.

Az idén azonban sikerült fölfedezni egypár igazi római lábbelit, meglehetősen ép állapotban; tulajdonképpen nem is egy párból, hanem két különböző fél-párból áll az érdekes lelet; szerencsés véletlen, hogy e régi saruk közül az egyik bal lábra, a másik pedig jobb lábra való.

Mind a két szandál Londonban került felszinre, az egyik a mai Moorgate Streeten, a másik pedig London

régi várfalának helyén, ásatás alkalmával. E régi cipőnek „calceus" volt a neve; voltaképpen csak talpból állott a cipő, s a talpat igen ügyes szíjazás szoritotta a lábfejhez. A befűzéshez egyetlen szíj elég volt, a cipőt tehát gyorsan föl lehetett húzni és gyorsan le lehetett vetni.

A FÁRADTSÁG ÉS ELFÁRADÁS.

A fáradtság szervezetünknek az az állapota, melyben szellemi vagy testi munkálkodásunk következtében munkakedvünk és munkaerőnk csökken. Testi vagy szellemi munka egyaránt okozhatja a fáradtságot, és a fáradtság következtében úgy testi, mint szellemi munkaerőnk csökkenhet.

Eszerint a fáradtságnak négyféle német különböztethetjük meg: 1. testi munka által okozott fáradtságot, 2. szellemi munka által okozott fáradtságot, 3. testi munkaerőt csökkentő fáradtságot, 4. szellemi munkaerőt gyengítő fáradtságot.

A szellemi munkaerőt a testi szervezet fáradtsága is lényegesen csökkentheti, valamint a testi munkaerőt is lényegesen csökkentheti a szellemnek kifáradása.

A testi munka által okozott fáradtság tünetei: a lélegzetvétel erősödése és szaporasága és az érverés gyorsulása; — igen nagy megerőltetésnél azonban mindennek éppen az ellenkezője tapasztalható; emellett a hőmérséklet emelkedik, izzadni kezd előbb a dolgozó testrész, majd az egész testre kiterjed a hőemelkedés; majd a munka-teljesítmény is csökkenni kezd, és fokozatosan lassabban dolgozunk, azaz ugyanannyi idő alatt egyre kevesebb munkát végezünk. A fáradtság nem csupán a leginkább megerőltetett testrészre terjed ki, hanem a test többi részeire is; pl. igen hosszas gyaloglás után legelőször a lábak fáradnak el, de utánuk csakhamar a karok is; az az üdeség, melyet a munka megkezdésekor éreztünk, eltűnik, majd bizonyos kellemetlen érzés támad bennünk a végzett munkával szemben, majd egyáltalán minden munkával szemben, és végezetül vágyódni kezdünk a pihenésre. Minden mozdulat egyre nagyobb nehézséggel jár és egyre több akaraterőt követel. Egyidejűleg ezzel a gondolatmenetünk is lassúbbá és egyhangúbbá válik, beszélgetésünk elsekélyesedik, eszmékben egyre szegényebbé és fölületesebbé válik, míg végül egészen elhallgatunk, és a külső ingerek iránt is egyre érzéketlenebbekké válunk. Az a turista, aki teljesen kifáradva, kimerülve ér föl egy hegytetőre, a táj remek szépségeit rendesen csak akkor kezdi igazán élvezni, amikor egy kissé már kipihente magát. A nagy fáradtság útján elért hegycsúcsokról látott tájakat többnyire még a jó emlékezőtehetségü emberek is hamarosan elfelejtik. Az igen nagy testi fáradtság elég gyakran még komoly zavarokat is okoz a lelki életben. Hogy a testi fáradtsággal együtt jár az általános szellemi kifáradás, ezt már a legrégibb időkben is megfigyelték a filozófusok. A fáradtságnak magasabb fokain már fájdalmat is érez az ember a leginkább megerőltetett testrészekben, és végül bekövetkezik a kimerülés: teljesen fölmondják tagjaink a szolgálatot.

A fáradtságnak az izmokra gyakorolt fiziológiai hatását már csaknem egy félszázad óta tanulmányozzák a tudósok. A fáradtság következtében az izmokban tejsav és savanyu foszforsavas káli képződik; ezek az izmokból kiváló anyagok mérgek (toxinok). Ha a fáradtság toxinjait pihent izmok közé fecskendezzük, akkor ezek is azonnal fáradtakká, szinte bénákká válnak, anélkül, hogy dolgoztak volna. Ha a fáradtság mérgét 0.7—1%-os higított konyhasóoldattal kimossuk az izmok közül, akkor az izmok ismét visszakapják munkaerejüket. De bármi módon távolítjuk is el kifáradt izmaink közül a fáradtság mérgeit, egy időre ismét visszanyerjük munkaerőnket; pl. ha az irásközben kifáradt karunkat jól megrázzuk, mindjárt könnyebben dolgozunk, a kimerült kerékpáros pedig alapos masszázs után ismét azonnal munkaképessé válik. A pihenés alatt a nyirok és az arteriák vére eltávolítja az izmokból a méreganyagot, mely rendesen a bőrön és a veséken keresztül távozik a szervezetből. Weichardt német orvos szerint a fáradtság mérgének ellenmérge is van, melyet szintén az emberi szervezet termel; neki állítólag sikerült is ezt az ellenmérget előállítani, és egy egéren végzett kisérletei azt bizonyítják, hogy ezzel az ellenméreggel talán ellenállóvá lehetne tenni egy ideig a szervezetet a fáradtsággal szemben; de a fáradtságot teljesen megszüntetni semmi esetre sem lehetne, mert a mérgező anyagok kiválasztása csak egyik oka a fáradt-

ságnak, — másik oka: az izmok között levő zsírnak, és részben az izmokat alkotó anyagoknak fokozatos elégése, fölemésztése.

Munka közben az izmokban két folyamat megy végbe: a vér által hordott táplálóanyagoknak fölszívása (asszimilációja) az izmokban, és ezzel egyidejűleg az izmot alkotó anyagok szétoldódása, szétválása (disszimilációja). Mivel a disszimiláció a kifárasztó munka közben nagyobb, mint az asszimiláció, természetes, hogy a fáradtságot okozó méreganyagok nélkül is folyton csökken az izmok munkaereje, és végül egészen megszünhetik. A méreg-anyagoknak az izmokból való kiválasztása a *pozitív kifáradás*, — az izomszerkezet szétoszlása és fölhasználása (disszimilációja) a *negatív kifáradás*. Verworn göttingai tanár a pozitiv kifáradást nevezi csak fáradtságnak, míg a negativ kifáradást *kimerülésnek* nevezi. Ezt a terminológiát a modern fiziológusok egy része már elfogadta. A negativ kifáradás alatt elhasznált anyagokat a táplálkozás és az alvás pótolja; alvás közben ugyanis az anyagfogyasztás (disszimiláció) jóval csekélyebb, mint az anyagpótlás (asszimiláció, restitució) és így az alvás ideje alatt bizonyos anyagfölösleg jön létre a szervezetben.

A szellemi munka közben szintén gyengül a munkaerőnk a fáradtság beállta után, előbb minőség tekintetében, később mennyiség tekintetében is. Figyelmünknek az ereje egyre gyöngül, könnyen elterelődik a tárgytól a figyelem, és gondolatainkat rendbentartani, munkánkba elmélyedni nehezünkre esik. Figyelmünk a dolgoknak egyre kisebb és kisebb körére terjed ki, érzéki észrevevésünk (érzet-szerzésünk) egyre lassúbbá és egyre pontatlanabbá válik; érzeteink megbizhatatlanokká lesznek és a különbségek észrevevése egyre tökéletlenebb. A fáradt tanuló egyre kevesebbet és egyre hibásabban tanul meg bizonyos idő-egység alatt. De a már régebben szerzett ismereteknek a reprodukciója, az emlékezetbe való visszaidézése is lassúbbá és hibásabbá válik. A fáradt ember általában *lassabban* és hibásabban ír, olvas és számol, és fantáziája nehézkessé és tartalmatlanná válik.

A szellemi kifáradás következtében lassan kifáradnak az izmok is, még akkor is, ha a szellemi munka alatt esetleg meg sem mozdultak; ezt számtalan kisérlet igazolja. Különben mindenki megfigyelhette, hogy annak az embernek, aki hosszú ideig egyhuzamban nehéz szellemi munkát végzett, mily nehézkes, szinte merev a lépése; és ha valami szellemi munkában nagyon kifáradtunk, magunkon is észrevesszük, hogy nehezünkre esik még az írás, sőt még a beszéd is. A szellemi kifáradás következtében változások állnak be a fiziológiai folyamatokban is; lélegzetvételünk eleintén csekély és gyors a szellemi munka alatt, a szellemi munka után pedig mélyebb, mint a munka előtt; az igen nagy fáradtság állapotában fölületes és lassú a lélegzés. Szellemi munka alatt az érverés gyorsabbodik, sőt a szívdobogásig fokozódhatik. Mivel a szellemi munkában elfoglalt szervnek, az agynak növekedik a vérszükséglete és ezzel együtt a vérbősége, a fej hőmérséklete emelkedik, és ennek megfelelően a végtagoknak, különösen a lábaknak a hőmérséklete csökken.

A szellemi kifáradás szubjektiv tünete (éppen úgy, mint a testi kifáradásé) a *közönynek az érzése*, majd csakhamar a bennünket foglalkoztató munkától való idegenkedés, és az a vágy, hogy valami mással foglalkozzunk, mert ebbe már „belefáradtunk". Majd a szellemi erőnek bizonyos lankadása tapasztalható, érezzük, hogy a munkát már nem tudjuk folytatni, és végül egyáltalán minden munkára képteleneknek érezzük magunkat, — a kimerültség érzése erőt vesz rajtunk, és már csak nyugvást és alvást óhajtunk. Bizonyos nyugtalanság, izgalom, fokozott ingerlékenység (hyperaesthesia) különösen a hang-ingerekkel szemben, és szenvedélyes kitörésekre való hajlam jellemzi ezt az állapotot, amelyben vajmi gyakran kellemetlen fejfájás is jelentkezik. A beteg, lábbadozó, vagy ideges embernél a szellemi kifáradás jelei rendesen sokkal gyorsabban és erősebben jelentkeznek, mint a teljesen egészséges embernél.

A fáradtság mértéke: a munkaképesség kisebb vagy nagyobb foku csökkenése. A csökkenés természetesen csak a fáradtság tüneteiből ítélhető meg; ezek a tünetek részint szubjektivek (azaz olyanok, hogy csak maga a kifáradt egyén veszi észre

őket), részint objektivek, azaz olyanok, hogy belőlük a fiziológiai funkciók és a testi és szellemi munkabírás csökkenését nemcsak a kifáradt egyén, hanem más is észreveheti. A fáradtság mértékének megállapítására a szubjektiv tünetek nem alkalmasak, mert a fáradtság szubjektiv érzelmének létrehozásában nemcsak az erőelhasználásnak van szerepe, hanem más tényezőknek is, amelyeket a „hangulat" gyüjtőnév alá kényelmesen összefoglalhatnak (a „hangulat" ugyanis a leghatározatlanabb tartalmu kifejezések egyike, mert a lelki élet igen számos tényezőjének a tevékenységéből komponálódik össze). A kedély-hullámzások óriási módon nagyíthatják vagy kicsinyíthetik a fáradtság tüneteit; pl. ha vidámak vagyunk, a fáradtság szubjektiv tünetei eltörpülnek, ha pedig valami gond bánt bennünket, nagyon megnövekednek, — sőt bárminő munka-teljesítés nélkül is létrejöhet bennünk a fáradtság érzése. Tudjuk továbbá azt is, hogy mesterséges eszközökkel (egy pohár bor, egy csésze feketekávé stbi) a fáradtság szubjektiv érzetét egy-egy kis időre el lehet tüntetni, — ellenben három pohár sör minden munka nélkül is fölkelti az emberben a kifáradásnak a szubjektiv érzelmét. Igen sok ember van, aki munkájának a megkezdésekor a fáradtság összes szubjektiv tüneteit érzi és igen kedvetlenül fog hozzá a munkához, lassankint azonban belemelegedik a dologba, a fáradtság szubjektiv tünetei elmúlnak és egész vígan dolgozik az ember tovább. Ez is azt mutatja, hogy mennyire megbízhatatlanok a szubjektiv tünetek, mert hiszen a munka megkezdésekor valóságos fáradtságról, és a munka előrehaladtával az erő folytonos fokozódásáról szó sem lehet. Előfordul az is, hogy a munkaképesség átlagos határát messze meghaladva a fáradtság minden szubjektiv érzése nélkül dolgozik az ember, míg végül a kimerültség legnagyobb fokán egyszerre összeesik, anélkül, hogy ezt megelőzően a fáradtság szubjektiv tünetei fokozódó erősséggel jelentkeztek volna. Van tehát szubjektiv fáradtság-érzés valóságos fáradtság nélkül, és van valóságos fáradtság szubjektiv fáradtságérzés nélkül.

A fáradtságot tehát nem lehet a szubjektiv tünetek alapján mérni, és a szubjektiv tünetekből nem is lehet a fáradtságot valósággal megismerni. A fáradtság megismerésére és megmérésére sokkal alkalmasabbak az objektiv tünetek: az ember fiziológiai funkcióiban és testi és szellemi munkabírásában beálló nyilvánvaló, mások által is észrevehető változások. Az objektiv tüneteknek két csoportját különböztethetjük meg; egyikbe a fiziológiai, másikba a pszihológiai tünetek tartoznak. Eszerint a fáradtság mérésének a módszerei is két nagy csoportba oszthatók, — az egyikbe tartoznak a fiziológiai módszerek, a másikba pedig a pszihológiaiak. A fiziológiai módszerekkel a testi munkabírásnak és egyes fiziológiai funkcióknak a változásait mérik a fáradtság különböző stádiumaiban, a pszihológiai módszerekkel pedig az ember szellemi munkabírásának a változásait állapítják meg, többnyire próbamunkák alapján, melyet a kisérleti alannyal a fáradtság különböző stádiumaiban végeztetnek. E mérések azonban nem föltétlenül megbízhatók; mert sohasem egészen bizonyos, hogy az ember valóban a munkának tökéletesen ugyanazt a mennyiségét birja-e produkálni, mint amennyit a kisérlet mutat; — ez mindig csak nagyon valószínü, de sohasem föltétlenül bizonyos; másrészt nagyon nehéz dolog az egyes ember munkabírásán végzett kisérletekből biztos következtetéseket vonni le másoknak a munkaerejére vonatkozólag; nem lehet továbbá azt sem figyelmen kivül hagyni, hogy a fáradtságot mindenkor a munkaképesség csökkenésével mérjük, — holott a munkaképességet legtöbbször és legnagyobb mértékben a fáradtság csökkenti ugyan, de nem csupán kizárólag ez csökkentheti.

A fáradtságon kivül egyéb tényezők is nagy befolyással vannak az egyénnek a munkabírására, — igy pl. a gyakorlás; azt a munkát, amelyben gyakorlottak vagyunk, több célszerűséggel, gyorsabban, biztosabban és kevesebb erőpazarlással végezzük, mint amely munka ránk nézve egészen új. Nagy szerepe van a szokásnak is; az a munka, amely ujságával vagy különösségével föl se tünik, sokkal kevesebb erőt követel; bizonyos dolgok kezdetben igen kellemetlenek, és emiatt igen kényelmetlenül, ellenérzésekkel fogunk hozzá, — nagy erőfeszítéssel és bizonyos elszántsággal; a megszokás bekövetkezte után ugyan-

ezt a munkát egész könnyűséggel végezzük. Minden munkánál szükséges továbbá bizonyos „elindulás", ami sokszor nehezünkre esik, de ha már benne vagyunk a dologban (ha „belemelegedtünk"), akkor már jól halad a munka. Ez az indulás, a munka megkezdése a gyermekeknél sokkal nehézkesebb művelet, mint a felnőtteknél. Nagyon sok függ továbbá a munkakészségtől is; mindenki tapasztalhatta, hogyha reggel az ágyból és a reggelitől fölkelve azonnal munkához lát, sokkal nehezebben dolgozik, mint ha előbb egy keveset sétált. Az iskolába jövő gyermek 1—2 kilométernyi gyaloglás után teljes munkakészséggel lép a tanterembe, míg annak, aki 2 kilométernél messzebbről jön, a szellemi munkaképessége számos kisérlet tanusága szerint már jelentékenyen korlátozva van. Az érdeklődés, a figyelem és az akarat kisebb-nagyobb fokának a munkaképességre való befolyása oly természetes dolog, hogy nem is tartjuk szükségesnek ezt itt fejtegetni. Bizonyos továbbá az is, hogy az emberi energia naponkint bizonyos hullámzásnak van kitéve; e hullámnak két kiemelkedő pontja van, és e kettő között van egy nagy sülyedés, mely a déli és a kora délutáni órákra esik. Az energiának ez a hullámos ingadozása egyaránt megvan, akár dolgozunk, akár pihenünk, és e hullámzásnak is kétségtelenül elősegítő vagy korlátozó befolyása van munkaképességünkre, a hullámvonal emelkedése vagy esése szerint.

A kifáradás törvényeinek rendszerbe foglalását már többen megkisérelték ugyan, de törvényekről beszélni e téren még korai; a kisérletezést még tovább kell folytatni, mielőtt a végérvényességű következtetéseket törvények alakjában levonhatnók belőlük; igazságosan a kisérletezés eredményeiről egyelőre még csak mint érdekes jelenségekről beszélhetünk. Úgy látszik, hogy a kifáradásban bizonyos *fejlődési fokozatok* vannak.

Amint elkezdünk valamely munkát, kezdetben a munkának úgy mennyisége, mint minősége emelkedik, de bizonyos idő múlva megkezdődik a visszaesés. Ez a hanyatlás a fáradtságnak *első stádiuma*, amelyben eleintén még növekedhetik a munka mennyisége és gyorsasága, de a munka minősége már silányabb.

A kifáradás második stádiumában már nemcsak a munka minősége, de a munka mennyisége is hanyatlik.

A harmadik stádiumban a hanyatlás tovább fart egész a munka megszüntetéséig. Ebben a harmadik stádiumban némely embernél alkalmilag ideges izgatottság jelentkezik (amelyet Féré francia pszichológus ivresse de fatigue-nak, fáradtsági mámornak nevezett el), amelynek hatása alatt a munkamennyiség és gyorsaság ismét emelkedik némileg, de az ember érverésének gyengülése és gyorsulása és az egész szervezet fokozott érzékenysége, a mozdulatok bizonytalansága már jelzi, hogy e stádiumban a munka már ártalmára van a szervezetnek. A harmadik stádiumban általános tünet az érzékenység fokozódása, különösen a hallószerv rendkivüli érzékenysége. A valóságban azonban nem különböztethető meg minden ember munkájában a kifáradásnak ez a három stádiuma, mert magára a munkára nem csupán a fáradtság, hanem más tényezők is befolyással vannak.

Egybevetve a munka és a fáradtság tüneteit, az emberek között általában *négy munka-tipust* különböztetnek meg. Ezek a következők: 1. *Hanyatló tipus.* A munkateljesítmény folytonosan csökken úgy mennyiség, mint minőség tekintetében. 2. *Emelkedő tipus:* Amelynél a kisérleti próba-munkák alkalmával az idő előrehaladtával egyre kevesebb a hiba. 3. *Konvex tipus,* amelynél a munkateljesítmény minősége kezdetben emelkedik (a hibák száma kevesbbedik), később azonban állandóan és fokozatosan hanyatlik. 4. *Konkáv tipus,* melynél a hibák száma eleintén szaporodik, később azonban állandóan és fokozatosan fogy. (A kisérletek eredményeit négyzetes hálózatra följegyezve, és az egyes eredményeket egyenes vonalban egymással összekötve, megkapjuk e négy tipusnak az ú. n. *munka-görbéit.)*

Természetesen ahány ember, annyiféle a munkabírása, a fáradtsággal szemben való ellenállás annyiféle.

A fáradtság után a felüdüléshez, a munkabírás visszanyeréséhez első sorban *pihenés* kell, másodsorban *táplálék* és *alvás.*

Tapasztalhatjuk, hogy igen nagyfokú fáradtság után a teljes felüdülés csak úgy lehetséges, ha az ember jól kialussza magát, amihez az alvás kellő nyugalma és mélysége szükséges.

ÁRNYÉK-RAJZOK.

Száz, százötven esztendővel ezelőtt nagyon divatosak voltak az árnyékrajzok, vagy mint ahogy akkoriban nevezték őket: a silhouettek. Mint ez az elnevezés is mutatja: az árnyékrajzokat legelőször a franciák kezdték divatba hozni. Különös véletlen, hogy ez a divat éppen onnan indult ki, ahol ennek a művészi iránynak a homlokegyenest ellenkezője: az impresszionizmus lábrakapott.

Az árnyékrajz az ábrázolt tárgyaknak csak a körvonalait mutatja; mindent, ami e körvonalak közé esik, egyhangú, fokozatnélküli feketeség borítja, míg a körvonalakon kívül minden fehér. A körvonalak rajza csak akkor szép, ha az ábrázolt tárgynak vagy alaknak elhelyezkedése is szép: változatos és harmonikus.

Az szinte magától értetődik, hogy a rajznak kifogástalannak, azaz abszolut jónak kell lennie. A művésznek itt csak egyetlenegy kifejezési eszköze van: a vonal; ennek a kezelésében tehát tökéletesen biztosnak kell lennie. A vonallal fejez ki a művész mindent, éppen úgy, mint ahogyan az ellenkező iránynak művelője, az impresszionista festő csak a színekkel, a színfoltokkal és a fényhatásokkal dolgozik. S amint az impresszionista megveti a rajzot és nem törődik a körvonalakkal, melyek a levegőben elmosódnak, úgy a silhouette-rajzoló is megveti a színeket és fényhatásokat, melyek szerinte nem lényegesek, hanem neki csak mellékes járulékok a képeken.

A XVIII. század végén és a XIX.

század elején divatozott árnyékrajzok újabban ismét divatba jöttek Angliában és Oroszországban. Az orosz hölgyek annyira kedvelik ezeket, hogy Pétervárott a mult szezonban még az arcukra és nyakukra is festettek apró árnyékrajzokat, még pedig nem csupán növényi ábrázolásokat, hanem madarakat, sőt — elefántot is.

mekeket ábrázolnak, akik valami képzelt meseországban hancúrozva élik végig ifjúságuknak soha vissza nem térő aranynapjait. E képeken, melyek közül néhányat bemutatunk,

nemcsak az egyes alakok rajzának tökéletessége, hanem az alakok rithmikája is bámulatraméltó. Diefenbach árnyékrajzainak hamarosan nagy

A német művészek közül Diefenbach Vilmos tett nagy hírre szert mint árnyéképrajzoló. Diefenbach, aki a mult esztendőben hunyt el, élete utolsó éveit Capri-szigetén töltötte, ahol villájának falaira friz gyanánt csodálatos finomságú silhouette-képeket festett. A képek mindvégig gyerhire támadt az egész Németországban: a képeslapok reprodukálták e rajzokat, s ettől fogva Diefenbach híres illusztrátorrá vált. Árnyékrajzait később könyvalakban is kiadta „Per aspera ad astra" címmel. Ebbe a sorozatba azután fölvette capri-szigeti villájának a freskó-képeit is.

A FERTŐZŐ BETEGSÉGEK.

Még nem bizonyos ugyan, de igen valószínű, hogy valamennyi fertőző betegséget az ú. n. baktériumok okozzák, ezek az igen apró, csak nagyítóval látható lények, melyek az emberi szervezetbe valami módon belejutva azt megfertőzik, s az embert beteggé teszik. A tuberkulózis, a diftéria, a tifusz és kolera baktériumait már jól ismerik az orvosok, és remélhető, hogy közel van az az idő, amikor minden fertőző betegségnek a baktériumait fogják ismerni.

A baktériumnak az emberi szervezetbe való bejutása azonban nem mindig okoz betegséget, és ha okoz is, a betegség lefolyása, a megbetegedésnek a foka egyénenkint és esetenkint különböző. Az emberi szervezet nedveiben ugyanis vannak olyan anyagok, melyek egyes baktériumokat megölnek; ha ezek az ellenmérgek bőséggel vannak szervezetünkben, akkor bizonyos fertőzésekkel szemben mentesek, immunisok vagyunk. Az orvosi tudománynak egyik legszebb diadala az volt, mikor rájött arra, hogy ezeket az ellenmérgeket mint lehet mesterségesen is az emberi szervezetbe juttatni; ilyen eljárás az immunizáció, amellyel a betegség kitörése előtt, a fertőzésnek hosszabb időn át lehetetlenné tétele céljából beoltják az embert például himlő ellen, és ilyen az utólagos oltás, a fertőzés megtörténte, például veszett kutya marása után, továbbá minden szérum-kezelés, diftéria, stbi fertőzés után.

Nem mondhatjuk, hogy minél erősebb, vagy minél egészségesebb valaki, annál mentesebb a fertőző betegségekkel szemben; a mentesség nincs szoros összefüggésben az egészségi állapottal; sokszor az olyan ember, aki egészséges, mint a makk, könnyebben fertőződik, mint egy másik, véznább ember. Amint vannak egyes fertőző betegségekkel szemben egészen mentes, immunis emberek, éppen úgy vannak olyanok is, akik rendkívül fogékonyak irántuk; ezekre azt mondják az orvosok, hogy nagy a dispositiójuk valamely betegségre. Úgy az immunitásnak, mint a dispositiónak a tana még meglehetősen tisztázatlan az orvosi tudományban, és talán egykor még igen üdvös vívmányokat fog biztosítani az emberiségnek.

Akik közelebbről foglalkoznak e kérdésekkel, azoktól nem ritkán olvashatunk oly nyilatkozatokat, melyek valósággal meglepik a laikusokat. Pl. Gottstein német orvos azt állítja, hogy az újszülöttek 90—98 százaléka annyira immunis a diftériával szemben, hogy tíz éves koráig két-három fertőzést is kiáll komolyabb megbetegedés nélkül. A fertőzés után nem tör ki azonnal a betegség, hanem egy ideig lappang a szervezetben.

A lappangási időszak a betegség természete, a fertőzés nagysága, a betegnek diszpoziciója és a külső körülmények szerint is igen változó; a kanyaró lappangási időszaka 9—10 nap, a bárányhimlőé 15—17 nap, a hólyagos himlőé 8—14 nap; a skarlát lappangási idejének minimuma 2—3 óra, maximuma 8 nap. A lappangási időszak befejeztével jelentkeznek a betegség tünetei; az általános tünetek: általános levertség, ingerültség, gyermekeknél dacosság, rosszullét, sápadtság, majd pirulás, az étvágy elmúlása, fejfájás, émelygés, láz.

Alig van fertőző betegség, amely lázzal ne járna. Lázas gyermeknek az iskolában nincs helye; aki lázas, azt azonnal haza kell küldeni azzal az üzenettel, hogy otthon tartsák szemmel, nem lesz-e valami komoly betegsége? A tanítónak nem kell okvetetlenül testhőmérőt is tartania (bár ez minden intelligens családban igen hasznos szerszám, mert betegség esetén nagy segítség az orvosnak, ha a beteg környezete számot tud adni saját mérései és följegyzései alapján a hőmérséklet ingadozásairól); elég egy tapintás a gyermek homlokára vagy a nyakára, hogy megtudja a tanító, valóban lázas-e a gyermek. Az ilyen vizsgálat után természetesen alapos kézmosás a tanító legelső dolga. Ha egy gyermeket fertőzés gyanúja miatt hazaküldött a tanító, ne mulassza el azonnal figyelmeztetni a többi gyermekeket az óvatosságra; a hazaküldött gyermek szomszédait ültesse külön padba, a beteg gyermek helyét hagyja üresen, és figyelmeztesse a gyermekeket, hogy a beteggel és szomszédaikkal 8—10 napig ne fogjanak kezet, ezeknek a könyveit és írószereit ne érintsék. Azt a gyermeket, aki fertőző betegséget állott ki,

csak akkor bocsássa be ismét az iskolába a tanító, ha a gyermek orvosi bizonyítványt hoz, hogy már járhat az iskolába. A gyakrabban előforduló fertőző betegségekről a legszükségesebb tudnivalókat az alábbiakban előadjuk.

Bárányhimlő. Nem nagyon veszedelmes (a valódi himlőtől teljesen különböző, de rendkívül ragadós betegség. Vele szemben az iskola nem sokat tehet, mert lappangási ideje igen hosszú, a fertőzés után csak 10—15 nap múlva mutatkoznak az első tünetek, és e hosszú lappangási idő alatt a fertőzött beteg rendesen már tovább terjeszti a betegséget. A bárányhimlő nyilvánvaló tünetei a mindenki által ismert apró piros foltok, amelyeknek a közepén igen piciny hólyagocskák emelkednek ki; a hólyagok nedvvel telnek meg, majd pár nap alatt besüppednek, elszáradnak, és a hólyagocska felülete lehámlik a bőrről, jókora gombostűfejnyi területen; a hámlás helyén egy ideig még rózsaszínű, csakhamar elhalványuló folt marad. Néha csak tíz-tizenöt ilyen himlő-folt mutatkozik a betegen, néha azonban az egész test tele van vele. Mivel mint a legtöbb fertőző betegségben, úgy a bárányhimlőben is igen fogékony a gyermek más betegségek (pl. tüdőgyulladás és vesebaj iránt), bármily enyhe lefolyású is a betegség, a bárányhimlőben levő gyermek mindaddig maradjon ágyban, amíg a testén meg lehet látni, hogy hol voltak a himlőfoltok. Azt a gyermeket, aki bárányhimlőben volt, természetesen nem szabad az iskolába bebocsájtani már akkor, amikor még talán meglátszik rajta a bárányhimlőnek a nyoma is.

Diftéria. A legveszedelmesebb betegségek egyike, amelybe még tizenöthúsz évvel ezelőtt is minden második gyermek belehalt, aki megkapta, ma azonban már igen sok esetben gyógyítható, ha az orvos már a betegség kezdeténél jelen van. Általános tünetei: levertség, fejfájás, hányás, torokfájás; a gyermek torkában gyuladás. Biztos tünet: szürkésfehér réteg a mandulákon, a garaton és a nyelvcsapon. Ez a szürkésfehér réteg eleintén kicsiny, néha csak lencse nagyságú, de óráról-órára meg lehet figyelni a növekedését, illetőleg tovább terjedését fölfelé a szájpadlásra és az orrba; a betegség előrehaladtával ez a szürke réteg zöldesszürkévé és igen bűzössé válhatik; a nyakmirigyek az állkapocs alatt gyakran megduzzadnak, a beteg nehezen lélekzik, ajka kicserepesedik, nyelve száraz; a láz egyre fokozódó. Ha ez a betegség a gégére is kiterjed, vagy ha a gégében keletkezik, akkor torokgyik (krup) a neve. A torokgyik ugyanaz a betegség, ami a diftéria, csak a megbetegedés helye más. Ha a torokban kezdődik a betegség, akkor néha nem terjed ki a mandulákra és a nyelvcsapra és szájpadlásra, hanem csak rekedtség, nehéz, majd zörejes lélegzés és sajátságos, ugatáshoz hasonló köhögés jelzi a betegség kitörését. A gégében jelentkező diftéria, a torokgyik, rendkívül veszedelmes, mert a gégében a szürke diftéria-hártya egyre terjed és duzzad, és végül elzárhatja a légútat és így a gyermeket megfojthatja. Ha ez a veszedelem fenyegeti a gyermeket, az orvos esetleg a légcső fölmetszésével egy érccsövet helyezhet még a légcsőbe és ezzel némely esetben megmenti a betegnek az életét; legújabban operáció nélkül is tudnak már érccsövet helyezni a gégébe, az ú. n. intubációs készülékkel. Igen sok diftériás beteget megmentenek az orvosok a Behring német orvostanár által 1894-ben föltalált diftériás-oltással. Ehhez az ú. n. diftériaszérum szükséges. Ez úgy készül, hogy a szérumot termelő intézetben egy lovat immunissá tesznek a diftéria ellen; amikor már kétségtelen, hogy ez a ló diftériával nem fertőzhető, mert a vérében levő ellenmérgek a diftéria baktériumait megölik, a lónak az erét megcsapolják, és ennek a vérnek a savója az ú. n. szérum; ha ezt a szérumot a beteg gyermeknek a vérébe juttatják, a bőr alá fecskendezés (vagy közvetetlenül egy nagyobb érbe való belövellés útján), akkor a szérumban levő ellenmérgek igen gyorsan szaporodnak és tovább terjednek a beteg gyermek vérében és megölik benne a diftéria baktériumait. Természetesen nagyon fontos, hogy az oltás még idejében történjék és ne akkor, amikor a beteg testben már nagyon elszaporodtak a diftéria baktériumai. A diftéria csecsemőket és a felnőtteket ritkán támadja meg, leggyakrabban az 1—5 éves korban jelentkezik, de azért a 12—14 éves

korig állandóan fenyegeti a diftéria réme a gyermekeket, akik közül most már csak 10—15 százalék hal bele ebbe a betegségbe, ha megkapja. Vannak igen enyhe lefolyású esetek is, amikor se a beteg, se a környezete nem is tudja, hogy a gyermek diftériát állott ki, de az ily eset ritka. A lappangási idő ennél a fertőzésnél az egyéni diszpozició szerint igen különböző; néha a fertőzés után már pár óra múlva jelentkeznek a tünetek, de arra is van eset, hogy a fertőzés után csak tizennégy nap mulva mutatkozik a diftéria. A diftériás gyermeket rendesen négy hétre tiltják ki az iskolából az orvosok, ezt a határidőt a tanító egy héttel még bízvást megtoldhatja. A védekezés szempontjából ajánlani kell a tanulóknak a száj tisztántartását és a gyakori toroköblögetést. A beteget fölgyógyulása után alaposan meg kell fürészteni és a ruháit, valamint az egész lakást alaposan fertőtleníteni kell, mert a diftéria baktériumai még hónapok múlva is fertőznek.

Hastifusz. Az iskolaköteles korban levő gyermekek ezt a betegséget sokkal ritkábban kapják meg, mint a 15—30 évesek, de ők sem általánosan mentesek alóla; tünetei csak igen lassan, fokozatosan mutatkoznak; eleinte csak levert a beteg, a feje fáj, nehézkesen mozdul, pár nap múlva nagy lázba esik (rendesen este), ágyba fekszik, és a tulajdonképpeni tünetek csak ezután mutatkoznak, amikor a beteg már nem bír fölkelni az ágyból. Az iskola szempontjából tehát a betegség fölismerése nem fontos, — a hastifusz ellen már eléggé védtük az iskolát, ha a lázas gyermeket betegségének idejére eltávolítjuk az iskola falai közül. Az ágybadőlt hastifuszos beteg láza egy hétig folyton emelkedik, a következő héten állandó és azután egy-két hétig, a fölgyógyulásig fokozatosan csökken. A beteg nyelvén szürkésbarna, száraz réteg támad, a beteg szinte mámorosan érzéketlen az első héten, majd izgatott, ki akar ugrani az ágyból, magánkivül van, és a szó szoros értelmében bele kell kötözni az ágyba, hogy kárt ne tegyen magában. A betegségnek a fészke a belekben van; itt gyuladás, daganat, majd fekélyek támadnak, a belek vérerei megrepedezhetnek, s a bélvérzés vagy a hashártyagyuladás vet véget a hastifuszban elpusztuló beteg életének. Miután a belekben van a baj, nagyon fontos a beleknek a kimélése; a betegnek forralt tej és húsleves a tápláléka, amit egy ideig tűr, de 8—10 nap múlva már annyira kiéhezik, hogy mindenáron valami tartalmasabb táplálékot követel, ami rá nézve biztos halál. A teljes fölgyógyulásig (amelynek napját csak az orvos állapithatja meg), kizárólag az orvos által ajánlott táplálékot szabad adni a betegnek. Valószínü, hogy az ivóvíz, a tej és az élelmiszerek útján terjed a tifusz; a betegnek főként az ürüléke fertőző hatású, és ennek következtében a ruházata is. Az egész környezet fertőtlenítéséről alig lehet eléggé gondoskodni.

Himlő. Igen veszedelmes és nagyon könnyen fertőző betegség, amely ellen azonban kitünő védelmet nyujt a törvény által is elrendelt himlőoltás. (L. e cím alatt.) A himlő lappangási ideje 10—18 nap; a betegség kitörésekor az első tünet a hideglelés, nagy lázzal; a beteg nyelvét sürű, szürkés réteg borítja; hányás következik be igen gyakran fej- és derékfájással, és a beteg gyakran félrebeszél. Három-négy nap múlva a hideglelés után apró, piros foltok jelennek meg a betegnek a hasán és a comb belső oldalán; ezek a foltok annyira növekednek, hogy egybe is olvadnak; majd az arcon, a fejbőrön, derékon, karokon, végül a lábakon mutatkoznak vörös foltok, amelyek csakhamar vizenyős anyaggal telt hólyagokká alakulnak át; 7—9 nap múlva e hólyagok gennyedni kezdenek, s a 11—12. naptól kezdve lassan beszáradnak; helyükön nem ritkán apró gödröcskék maradnak; ez a ragya. Amikor a himlő oly erősen tör ki a betegen, hogy a bőrben levő apró erecskék megrepedése következtében vér is ömlik a himlő-hólyagokba, a betegségnek ezt az alakját, mely csaknem mindig halállal végződik, fekete himlőnek hívják. A himlős beteg természetesen szigorúan elkülönítendő és egész környezetét gondosan fertőtleníteni kell.

Influenza. Egyike a leggyakoribb betegségeknek, különösen ősszel és télen, de mibenlétéről és gyógyításáról még keveset tudunk. Úgy látszik, hogy ennek a fertőző betegségnek a lappangási ideje igen rövid, gyakran csak pár óra; a beteg kimerülést, fej-

fájást, lázat érez, néha zúgást a fülben; vagy az izmokban és izületekben jelentkező fájdalom, vagy pedig nagyfokú nátha jelentkezik az influenzában, a szemek könnyezésével és köhögéssel együtt. Legjobb orvosszere az ágyban maradás és az izzasztás. Az iskolából a lázas gyermeket, mint már említettük, föltétlenül haza kell küldeni; ha a lázas gyermek még náthás is, igen valószínű, hogy influenzája van; tanácsoljuk neki az ágybafekvést, és különösen az óvatosságot, nehogy meghüljön.

Kanyaró. A fertőző betegségek közül egy sem oly gyakori a gyermekek között, mint a kanyaró, és egyikéről sem mondhatjuk annyi joggal, hogy az iskola terjeszti, mint erről. Ennek az az oka, hogy a kanyaró már lappangási időszakában is nagyon fertőző, úgy, hogy mire a gyermeken a kanyarónak az első jelei mutatkoznak, akkorra már egész sereg gyermeket fertőzhetett a beteg gyermek. A legelső tünetek: bágyadtság, kelletlenség, étvágy-hiány, fejfájás, — erre hajlamos gyermekeknél hányás, éjjel nyugtalan alvás; a testnek váltakozó hevülése és lehülése, gyenge köhögés, tüsszentés; a gyermek arca sápadt, szeme fáradt tekintetű, bágyadt, könnyező. Ezek a tünetek csaknem teljesen azonosak az influenza tüneteivel, és ezért a betegségnek ebben a stádiumában nem is ismerhető föl egész biztosan a kanyaró. Körülbelül egy héttel a fertőzés után (de néha pár nappal előbb vagy pár nappal később), a gyermek szájpadlásán vagy belül a szájban az archús nyálkahártyáján apró piros foltok mutatkoznak, és ettől kezdve a gyermek láza állandóan emelkedik; 3—5 nap mulva a gyermek arcán, majd a nyakán, mellén, hátán, karján, végül a hasán és a lábain is apró, kiemelkedő piros kis foltocskák támadnak, melyek néha összefolynak. Mikor a kiütések terjedése véget ért, attól kezdve már egy nap mulva kezdenek eltünni, először az arcról, majd a nyakról, mellről, a karokról, a hasról és a lábakról. Attól kezdve, hogy a kiütések kezdenek visszafejlődni, a láz is csökken, és többnyire már egy nap alatt el is mulik. Néhány nap alatt az összes kiütések megszünnek, de a beteg már előbb is, a láz csökkenésétől fogva jól érzi magát. Rendkívül fontos azonban, hogy a kanyaróban szenvedő gyermekre a legnagyobb óvatossággal ügyeljünk, úgy betegsége alatt, mint a felgyógyulása után még egypár hétig. Mert a kanyaró, bár többnyire igen enyhe lefolyásu, járvány és halálozási aránya kedvező, — igen gyakran komplikálódik más betegséggel, a gyermek meghülése vagy helytelen táplálkozása és részben még ismeretlen okok miatt. Leggyakrabban jár együtt a kanyaróval a tüdőgyuladás és a fülgyuladás; a tüdőgyuladással komplikált kanyaró igen gyakran halálos végü, a kanyaróban szerzett fülgyuladás pedig gyakran végződik a dobhártya átfúródásával, a hallásnak kisebb-nagyobbfoku zavaraival. Az iskola a kanyaróval szemben tehetetlen, mert mint említettük, a kanyaró még teljességgel fölismerhetetlen, amikor már veszedelmesen fertőz. Ezért hangsúlyozzuk ismételten és ismételten, hogy amint a fertőző betegségek legelső általános ismertető jelei mutatkoznak a gyermeken (levertség, láz), azonnal küldjük haza; inkább mulaszszon a gyermek egypár napot, ha utóbb kiderül is, hogy nem volt fertőző képessége, minthogy egy valóban fertőző betegségben szenvedő gyermek inficiáljon egy egész osztályt. A kanyaró ellen való védekezés megkívánja még azt is, hogy intsük a gyermekeket: ne szokjanak rá a minduntalan való kézszorításra (parolázásra), egymáshoz ne nyúljanak, és amikor alkalmuk van rá: a kezüket mossák meg. Azt a gyermeket, aki kanyaróban volt, fölgyógyulása után még legalább két hétig ne bocsássuk be az iskolába.

Rubeola. Magyarosan: rózsaszínü kiütés; a legenyhébb lefolyásu kiütéses betegség, amelyet nem okvetetlenül szükséges a hatóságnak bejelenteni; mivel azonban előre sohasem tudhatja az, aki nem orvos, hogy a jelentkező tünetekből csak rubeola fog kifejlődni és nem más, veszedelmesebb betegség, — a tanító igen helyesen cselekszik, ha a rubeola föllépéséről is jelentést tesz a járási (vagy városi) orvosnak, illetőleg a közigazgatási hatóságnak. A rubeola lappangási ideje 8—10 nap; kezdő tünetei: levertség, étvágy-hiány; apró, később lencse-nagyságura megnövő rózsaszínü foltok, melyek főképpen abban különböznek a kanyaró ismer-

tető jeleitől, hogy nem járnak lázzal, vagy csak igen csekély láz jelentkezik velük, és hogy e piros foltok nem lepik el egyszerre az egész testet, hanem amikor a test egyik részén jelentkeznek, akkorra a test másik részén már eltüntek.

Szamárköhögés. Igen makacs, nagyon kellemetlen fertőző betegség, mely nem ritkán véget vet a gyermek életének (különösen ha a gyermek gyenge), de csaknem mindig annyira lerontja a fölgyógyuló gyermek testi erejét is, hogy ezt a rombolást csak évek multával pótolhatja a már egészséges szervezet. Lappangási ideje 4—10 nap, kezdő tünetei: nátha, rekedt köhögés, majd hosszas köhögési ingerek, melyek görcsös köhögésre késztetik a beteget. Ezek a köhögések egyre hosszabbakká, valóságos rohamokká válnak; a betegnek az arca elpirul, ajka elkékül, a szeme kidülled, s a köhögés közben időnkint végzett mély lélegzetvételnek különös sivító, hosszasan ziháló hangja van. A szamárköhögésben szenvedő betegnek a nyálkaváladéka egész bő, és mivel az egész nyálkakészlet kiköhögése igen nehéz, erőlködés közben gyakran hány is a beteg, sőt az orra vére is megeredhet. A kiköhögött nyálka rendkívül fertőző. A szamárköhögésben szenvedő gyermeket tehát minden más gyermektől gondosan el kell különíteni. A köhögési rohamok száma naponkint (24 óránkint) 20—30, de néha 60-ig is emelkedik. Felnőttek ritkán kapják meg a szamárköhögést; a betegség lefolyása szerencsés esetben 4—6 hét, de hónapokig, sőt egy félévig is húzódhatik a szamárköhögés, mely az ily különösen makacs esetekben rendkívül kimeríti a gyermeket. A szamárköhögéshez elég gyakran tüdőgyuladás is járul; általában az a gyermek, aki szamárköhögésben szenvedett, nagyon hajlamos a tüdő számos betegségére és a tüdő-tuberkulózisra is.

Tüdővész. Valamennyi betegség közül a tüdővész szedi a legtöbb áldozatot. A tüdővész a tüdőnek gümőkóros (tuberkulotikus) megbetegedése. A gümőkór fertőző betegség, melynek fertőző anyaga a Koch-féle bacillus, igen apró gomba. Ez a gomba okozza a betegséget. A fertőzés elkerülése érdekében mindenekelőtt meg kell akadályozni azt, hogy a tüdőből kiköhögött vagy a csont- és mirigy-gümőkór, máskép görvélykór genyjében levő bacillusok szét ne szórassanak, vagyis a beteg testéből az egészségesek testébe ne juthassanak. Evégből arra kell szoktatni a gyermekeket, amit egyébként a jó ízlés is előír, hogy köhögés alkalmával kezüket vagy zsebkendőjüket szájuk elé tartsák és hogy a nyálkát semmiesetre se a földre köpjék, hanem a köpőcsészébe, vagy ha az nincs kezük ügyében, akkor a zsebkendőjükbe. A fertőző csirák a porral kerülnek a levegőbe, és pedig úgy, hogy a porszemecskékre tapadván, azokkal együtt fölszállnak a levegőbe, majd a testbe, vagy testre. A por ellen való küzdelemnek állandónak kellene tehát lenni. A szülőktől örökölt hajlamosság ellen nem tehet a család semmit, de minden erejével küzdjön a hajlamosság megszerzése ellen. A hajlamosságot előidézi, különösen írás alatt, a görnyedt testtartás, huzamosabb időn keresztül a karok szoros összekulcsolása, a huzamosabb ülés, mert mindezen okok megakadályozzák a mellkas kitágulását és így a tüdők teljes és alapos kiszellőzését. Hasonlókép ártalmas a rossz levegő, melyben sok a szénsav és a testből légzés, izzadás stb. által eltávozott gáznemű, szerves anyag. Fontos tudni azt is, hogy a tüdőt minden köhögés gyengíti: akár meghülésből, akár fertőzésből (kanyaró, szamárhurut, influenza) eredt légyen. Régi orvosi tapasztalat, hogy a kanyarót, szamárköhögést, influenzát kiállott egyének sokkal könnyebben kapják meg a tüdővészt, mint mások. A friss levegőhöz hozzászoktatott gyermek ritkábban hül meg, mert ennek bőre és tüdeje megedződött, megerősödött. Azonkívül a friss levegőn folytatott élénk mozgás legjobban tágítja a tüdőt, fejleszti a test erejét és így ellenállóképességét. A tartós, egészséges élet egyik fő feltétele a lakás, világos, nagy ablakokkal, kellőleg szellőztetve és állandóan tisztán tartva. Különösen a leányokat kellene az ezen irányban folytatott állandó szorgoskodás használól fölvilágositani és érzéküket az iskolában mutatott jó példával és következetes gyakorlattal kifejleszteni. Hangsúlyozni kell a célszerűtlen és rendet-

len életmódnak, nevezetesen a kevés alvásnak, a sok szesz élvezetének káros hatását és rombolását. Ki kell emelni, hogy ezek a testnek a tüdővésszel szemben való ellenállóképességét legelőbb tönkreteszik. A testedzés szempontjából nem lehet eléggé ajánlani, hogy a gyermekek felső testüket minden nap állott vízben mossák meg. Akik ezt teszik, védve vannak a meghülések és a tüdőt gyengítő köhögések ellen. A testnek minden túlzástól ment fejlesztését különösen az olyan gyermekeknek kell ajánlani, kiknek családjában a betegség befészkelte magát, akiknek családtagjai tehát a betegségre velükszületett hajlandósággal bírnak. A tüdőgümőkór éppenséggel nem gyógyíthatatlan betegség, sőt kigyógyítása nagyon valószínűvé válik, ha mindjárt kezdetben orvoshoz fordulnak, amikor a gyengébb forróság, bágyadtság, munkához való kedvetlenség, sápadtság, a testsúly fogyása, esetleg enyhe, de makacs, tartós köhögés stb. jelentkezik.

Vörheny. Másként: skarlát. Igen gonosz betegség, amely ellen szintén nagyon nehéz védekezni, és amelyben sokan elpusztulnak, még többen pedig egyéb veszedelmes betegséget is szereznek általa. Lappangási ideje igen bizonytalan; van rá eset, hogy a fertőzés megtörténte után 24 óra mulva már jelentkeznek a tünetek, de megtörténik az is, hogy a fertőzés után csak tíz nap mulva tör ki a betegség. Kezdő tünetei: émelygés, hányás, borzongás, torokfájás és láz. A láz kitörése után csakhamar magas fokra emelkedik, és a beteg vagy elkábul tőle, vagy nagyon nyugtalanná válik, néha félre is beszél. A skarlát legelső biztos jelei: a torokban a gyuladásos nyálkahártyán látható apró, sötétvörös pontok. Pár nap mulva a betegnek a nyakán és a mellén apró, piros foltok mutatkoznak, melyek a hátra, a karokra és az arcra is kiterjednek és gyakran egészen összefolynak. Súlyosabb esetekben a torok is nagyon megbetegedik, a mandulák megduzzadnak, szürkés-zöld nyálka borítja őket, s a nyakmirigyek is megdagadnak, néha tojásnagyságuvá, és vagy elgennyesednek, vagy megkeményednek; az ilyen torok-megbetegedés a skarlátban gyakran előjele a beteg elhalálozásának, és ha a gyermek életben marad is, gyakran kiterjed a betegség az orra és a fülre is. Vannak azonban olyan enyhe lefolyásu vörheny-megbetegedések is, amikor a torokban fájdalmat sem érez a beteg, kiütések sem mutatkoznak, és a beteg anélkül, hogy tudomása volna arról, hogy vörhenye van, főnn jár-kel, még iskolába is megy, és ott fertőz másokat, akiken talán sokkal nagyobb mértékben tör ki a betegség, mint azon, aki inficiálta őket. A vörheny piros kiütése 5—6 nap mulva elhalványodik, és a bőr lehámlik. Ez a lehámló bőr rendkívül alkalmas a vörheny továbbterjesztésére; ezért mulhatatlanul el kell égetni. A vörhenynek, sajnos, elég gyakori utókövetkezménye a vesebaj és az u. n. vizibetegség. Amig a vörhenybeteg bőrének a hámlása véget nem ért, a betegnek ágyban kell maradnia; a fölkelés után 2—3 hétig még a legnagyobb óvatosságra van szükség.

Egyéb fertőző betegségek. A többi fertőző betegségek közül jelentendő a hatóságnak: az orbánc, a járványos agy- és gerincvelőgyuladás, a fültőmirigygyuladás esete, valamint természetesen a ritkább és súlyosabb esetek is, ha netalán előfordulnának: pl. a kolera, pestis, pellagra, stbi.

A védekezés legfőbb szabálya minden fertőző betegséggel szemben: a *tisztaság.* Gerlóczy egyetemi tanár írja: Az, aki a beteget ápolja, nemcsak a mások érdekében, de a maga egészsége védelme érdekében is gondosan tartsa tisztán a kezét. Valahányszor a beteghez nyúlt, utána alaposan mossa meg a kezét szappannal. Az is célszerű, hogy szájunkat gyakran öblögessük valami fertőtlenítő szájvízzel. Úgy a kéz mosása, mint a száj gyakori öblítése nem csupán olyankor ajánlatos, amikor fertőző beteg közelében vagyunk, vagy olyant ápolunk, hanem egyébkor is. Nevezetesen *ne mulasszuk el sohasem azt, hogy kezünket minden étkezés előtt gondosan megmossuk szappannal, különösen pedig, hogy a kis gyermekek kezét* minél többször mossuk meg. A gyermek sok mindenhez hozzányul a kezével, a földön csúszkál és bekeni magát minduntalan, aztán piszkos kézzel eszik vajas-, mézes-, lekváros kenyeret, süteményt, cukrot stb. Nem lehet csodálkozni azon, ha fertőződik.

RÉGI PÉNZEK.

A régi, nagy kulturáknak legszebb és legérdekesebb emlékei a régi pénzek. Népek kihalnak, városok annyira elpusztulnak, hogy csak a nevök marad meg a régi írásokban, — de ott, ahol egykor egy kulturnép élt, mélyen a föld alatt megmaradtak annak a népnek az apró iparművészeti tárgyai és föként a pénzei. Ha egy régi görög városnak romjai, melyekből csak egy-egy oszlopfej kerül elő a föld mélyéből épen a sok törmelék

közül, bizonyos melankóliát keltenek az elgondolkodó emberben: mennyivel inkább fölébreszti gondolatainkat, a messze multba visszaröppenő fantáziánkat egy-egy szép pénzdarab, melyet finomlelkü művész tervezhetett és finom kezü, finom szerszámokkal rendelkező ember valósíthatott csak meg. Pár ezer év óta a pénzverés mestersége nem sokat haladt; Krisztus előtt egy félezred évvel a pénzverő volt olyan jeles művész, mint ma élő legkiválóbb utódai. Mivel pedig lehetetlen föltételeznünk, hogy azok a régi emberek éppen csak a pénzverésben jutottak el a tökéletesség magas fokára, de a müipar többi ágaiban járatlanok voltak, — ezekből az apró pénzdarabokból bizvást következtethetünk arra, hogy kétezer évvel ezelőtt is a kényelemnek nagyon sok olyan eszköze környezte a kultur-embert, amilyen eszközök ma pl. a művelt középosztály kényelmét szolgálják.

Feltünő a régi pénzeken az állatábrázolások gyakorisága. Tudjuk azt is, hogy régebben a magyar nyelvben pl. az ezüst pénznek „ezüst marha" volt az elnevezése. Hallottuk ifjúkorunkban az iskolában azt a magyarázatot, hogy egy ilyen régi ezüstpénz értéke egyenlő volt egy marha értékével, — innen az „ezüst marha" elnevezés. Ez azonban éppen úgy nem igaz, mint az a másik, tudálékos magyarázat, mely a pénz latin nevét, a *pecunia*-t a barom latin nevéből, a *pecus*-ból származtatja. Mert ha ez a magyarázat alapos és az igazságnak megfelelő volna, akkor régi, ezüst pénzünkön egy marhának a képét kellene. látnunk, s a régi római pénzen is marhát kellene keresnünk. Ehelyett azonban azt tapasztaljuk, hogy nagyon sokféle más

állatot is ábrázoltak a régi numizmatikusok, nem mindig szimbolikus célzattal. Ha volt is valami jelentősége az ábrázolásnak, ez sohasem a pénzdarab értékével volt összefüggésben, hanem legfölebb mitológiai jelentősége lehetett az állat-ábrázolásnak. A legtöbbször azonban bizonyára semmi különös dolgot nem akart kifejezni a művész, — a pénzen az állat-ábrázolás pusztán csak dísz, csak ornamentika volt, minden jelentőség nélkül.

Bemutatunk itt hat darab régi pénzt. Mind a hatnak a rajzát (az

A 2. számú pénzdarab szintén görög tetradrakma, egyik görög gyarmatról, Sziciliából, e szigetnek Gela nevü városából, mely pár száz évvel Krisztus előtt egészen önálló volt és külön pénzt veretett. A gelai tetradrakma egyik oldalán emberfejü bika van, a másik oldalán pedig kettős harci fogat (biga), és e mögött egy ión stilü oszlop.

Harmadik pénzünk kisázsiai, régi efezusi érem, egyik oldalán méhecskével, a másikon szarvassal és pálmafával.

A negyedik pénz Thuriumból való

érem mindkét oldaláról) egy angol könyvből vettük, amelynek Burgess Frederic William a szerzője; a könyv címe: *Chats on old Coins*, ami magyarul annyit jelent, mint „Csevegések a régi pénzekről." A régi pénzek gyüjtői bizonyára jól ismerik e nagy szorgalommal készült művet.

Az első pénzdarab egy görög négydrakmás pénz (tetradrakma), amelyet a Kr. e. 400—310 évek között készítettek. A pénz egyik oldalán Perzefone arcképe látható, hármas fülönfüggővel; körülötte négy delfinnek az alakját látjuk; az érem másik oldalán egy lófej van és ennek sörénye mögött egy pálmafa.

distatér, amelyet körülbelül Kr. e. 390 táján vertek; az érem egyik oldalán bika és hal látható, a másik oldalán pedig Pallas Athéné arcképe.

Az 5. számú pénz ezüst statér Eliszból, egyik felén Hera képe, a másikon szárnyas mennykő és olajfaág.

Az utolsó pénz szintén Sziciliából, Szelinuszból való kétdrakmás (didrakma), az egyik oldalon bika, a másikon ibisz-madár és Hypszasz folyó-isten látható, amint egy oltáron áldozatot mutat be. Az áldozatot bemutató, aránytalanul magas férfi-alak mellett egy egyiptomi ibisz-madár képe is jól észrevehető.

A RÉGI MAGYAR VÁRMEGYE.

Most, mikor a vármegyei közigazgatás gyökeres reformja, melyet igen tévesen államosításnak neveznek, küszöbön van, talán nem lesz érdektelen egy pillantást vetni a régi vármegyére, annál is inkább, mert még a publicisztikában is sok téves nézet lát napvilágot alkotmányosságunk ez ősi bástyáinak eredetéről és multjáról.

Meglehetősen meddő eddig az a tudományos vita, hogy mennyiben eredeti magyar alkotás a vármegye és mennyiben külföldi, hasonló intézményeknek utánzata? Szent István korában, amikortól kezdve a vármegyékről tudomásunk van, csaknem Európaszerte szokásos volt az egyes országoknak megyék szerinti fölosztása. Németországban Gau, Angliában County volt az ilyen területi fölosztás neve; mindkettő fölött egy gróf állott, akinek tiszte volt az országos jövedelmek behajtása, a szükséges katonaságnak kiállítása háború esetére, s az igazságszolgáltatás ellátása. Nagyjában ez volt nálunk is a várispán jogköre. Az akkori nyugati szláv törzseknél, a cseheknél, morváknál és horvátoknál szintén voltak zsupá-nak nevezett megyék, melyek megerősített helyek vagy várak körül terültek el és amelyeknek körülbelül ugyanaz volt a rendeltetése, mint nálunk a vármegyének. De elvégre hasonló intézményeket a régi rómaiaknál is találhatunk; a római *castrum* például nem csupán egy várat jelentett, hanem a hozzátartozó népet is, összes külső telepeivel és községeivel együtt. De a magyar vármegye a külföldi hasonló intézményektől különbözött abban, hogy legelső sorban katonai intézmény volt, és hogy nem természetes akadályok (folyók, hegyek, stb.) szabták ki a határait, hanem a politikai célszerűség. A magyar vármegye, úgy látszik, az ősi törzs-rendszerből fejlődött. Szent István előtt nemzetiségek szerint volt fölosztva az ország területe; ez azonban akkor, amikor már nemcsak a honfoglalók utódai laktak az országban, hanem a meghódoltakon kívül nagyon sok bevándorolt is, — nem volt többé célszerű honvédelmi beosztás. A honfoglalók leszármazottjain kívül igénybe lehetett, sőt kellett is venni a hódoltak és bevándoroltak közreműködését is a hon védelmében. Erre az az út, hogy ezeket az eredetileg idegen elemeket beolvasszák a nemzetiségekbe, nem mutatkozott célszerűnek, mert ez az egyenjogusítással egyértelmű lett volna, amire pedig abban a korban még gondolni sem lehetett.

Az ország területének vármegyékre való fölosztása kezdettől fogva felségjog volt. 1009-től fogva vannak történeti emlékeink a vármegyék létezéséről, s ettől fogva mindig a király állapította meg a megyék területét, kivéve az újabb időket, amikor ez a jog a törvényhozás körébe ment át. Megyéink jobbára ugyanazok, mint Szent István idejében voltak. Már az Árpádok korában is megvolt, a váradi Regestrum tanusága szerint, Somogy, Fehér, Bács, Bihar, Borsod, Vas, Nógrád, Bars, Zala, Bodrog, Pozsony, Sopron, Moson, Abauj, Hont, Esztergom, Csanád, Veszprém, Alsófehér, Tolna, Baranya, Szolnok, Varasd, Nyitra, Trencsén, Kolozs, Szepes, Temes, Gömör, Győr, Krassó, Komárom, Arad, Zemplén, Ung, Szaboles, Szatmár, Békés, Pozsega, Zágráb, Zólyom, Csongrád, Sáros, Körös, Pilis, Szerém, Ugocsa, Doboka, Bereg és Veröce vármegyék, továbbá a nemrég eltörölt Zaránd vármegye, s ezeken kívül néhány már rég megszünt megye, nevezetesen Keve, Patak, Sempte és Újvár vármegyék. Nem a váradi Regestrumból, de más okleveles forrásokból tudjuk, hogy már az Árpádok idejében megvolt Máramaros, Liptó, Árva, Túróc, Hunyad, Küküllő, Torda, Torna és Torontál vármegye, valamint a már rég eltünt vármegyék közül is Borsova, Galgóc, Karakó és Szolgagyőr vármegyék.

Az ősi vármegye tisztviselői: a várispán (comes castri), alispán vagy udvarbíró (comes curialis), várnagy (castellanus, praefectus), hadnagy (dux princeps, vagy major exercitus, ki a váron kívül parancsnokolt), a századosok és tizedesek mint alantas tisztek s a főhírvivők (archipraeco).

A régi vármegye főképpen mint nemesi intézmény, mint az egy területen élő nemesség szervezete él a köztudatban, — holott eredetileg a vármegye nem a nemesek közössége volt.

Szent István király idejében nem a nemesek, hanem éppen ellenkezőleg, a nem nemesek alkották a vármegyét: helyesebben szólva a nem nemesek közül azok, akik közvetett királyi hatóság alatt állottak. A vármegye élén a várispán állott, akit e tisztségére a király nevezett ki. A megye területén lakó birtokos nemesek nem tartoztak a várispán hatósága alá, hanem csak a várjobbágyokkal és a várnéppel rendelkezett a várispán. (A várjobbágyok vagy várkatonák Kézai krónikája szerint szegényebb nemesek voltak, kik a várföldek használatában a királyok által azért részesíttettek, hogy háború esetén a várakban fegyveres szolgálatot teljesítsenek a várispán zászlója alatt. A XIII. század végén már határozottan el voltak ismerve nemeseknek. Nem részesültek a nemesek minden szabadságában; például szabad költözködési joguk nem volt, hanem nemzedékről-nemzedékre ugyanazon vár szolgálatában állottak. A várnépek nem tartoztak se a nemességhez, se a várjobbágyokhoz, se a városi polgárokhoz, hanem a vármegye tisztviselőinek a földjein laktak, és bizonyos szolgálatokra voltak kötelezve; a vár-földeket művelték, az erődök falait fölépítették és rendben tartották, útakat és hídakat készítettek s a várispánnak pénzbeli és természetbeli adót fizettek.) A várjobbágyok és a várnépek fölött a várispán által kinevezett *udvarbíró* ítélkezett.

A vármegye elsősorban honvédelmi intézmény volt. A vármegye *területe*, amelyhez eleintén a nemesi birtokok nem tartoztak hozzá, a várjobbágyok és várnépek megélhetésének biztos támasza volt; a megyei földek élvezetének fejében azután a nép katonai szolgálatot teljesített, éppen úgy, mint a nemesség.

Amikor az első királyok, Szent Istvántól kezdve, idegeneket telepítettek be: földet is kellett nekik adniok. Mivel pedig a nemesi magántulajdont a királynak is tisztelnie kellett: az idegenek vagy maguk is nemesi birtokot kaptak, vagy a megyék területére voltak utalva. A királyoknak a megyei területeket, azaz a várbirtokokat a telepítésre való tekintettel, folyton gyarapítaniok kellett, ami csak a királyi család igen terjedelmes földbirtokainak, valamint a hűtlenség címén elkobzott birtokoknak átengedésével volt lehetséges. A vármegyének birtokviszonyai tehát folyton ingadoztak és nem voltak mindig egyensúlyban a nemesség birtokviszonyaival. Voltak királyok, akik a vármegyei birtokokat elidegenítették, elajándékozták, vagy eladták. Ezzel a saját hatalmukat csorbították, mert amily mértékben összezsugorodott a vármegye, oly mértékben nőtt a nemesség ereje és hatalma.

A XIII. század közepén a főurak zsarnokoskodtak a köznemességgel szemben. A nemesség a vármegyében keresett szövetséges társat: közös gyűléseket tartott a várjobbágyokkal és várnépekkel.

A XIII. század végén a vármegye már önkormányzati testület, melyet a nemesség alkot a várnéppel és a várjobbágyokkal együtt. Ebben a korban a vármegye élén már nem a várispán, hanem a főispán áll, s az udvarbíró mellett már a nemesi bíró is ítélkezik a nemesek pöreiben. A nemesi bírót a nemesség maga választotta.

A XIII. század előtt a várispánt megillette a bíráskodási jog a vármegyéhez tartozó nem nemes személyek ügyeiben; az ispán ezt a jogot udvarbírája által gyakorolta, akinek alkalmasint már ekkor *szolgabíró* volt a neve. Ez a bíráskodás II. Endre király korában már, úgy látszik, csak a polgári perekre terjedt ki, mert ebben az időben már külön büntetőbíró is szerepel az okiratokban *bilochus* (billogos?) névvel. Mikor a tatárjárás után a várszerkezet és a vármegye nagy átalakuláson ment át: a vármegye bíráját már nem az ispán nevezte ki, hanem a megyei nemesség választotta; a szolgabíró név továbbra is megmaradt, de a szolgabíró most már a nemesek kisebb ügyeiben is ítélkezett.

Az Anjou királyok korában mint önkormányzati testület fejlődött tovább a vármegye, melynek mint politikai testületnek Zsigmond idejében alakult ki az a nagy jelentősége, mellyel azután évszázadokig bírt. A nemesek ügyeiben ez időszakban a főispán által kinevezett alispán intézkedett. Zsigmond király korában kezdődött az a jogszokás, hogy nem jelent meg az egész nemesség az országgyűlésen, hanem egyes vármegyék csak követekkel képviseltették magukat. A mohácsi vész után alispánját, valamint többi önkormányzati tiszt-

viselőjét már maga választotta a vármegye és a főispánnak a közgyűlés színe előtt esküt kellett tennie, hogy védelmezni fogja a megye jogait. A törvényhozásra közvetetlen befolyást gyakorolt a vármegye, melynek közgyűlése előre megvitatta az országgyűlés tárgyait, e tárgyakra vonatkozólag utasításokat adott országgyűlési követeinek, s a követeket, ha az utasítást nem tartották meg, visszahívhatta és helyettük másokat küldhetett az országgyűlésre. A megyei utasítással ellenkezően szavazó követnek a szavazata érvényes volt akkor is, ha őt a megye később visszahívta.

A vármegye nagy ereje abban állott, hogy a megye területén a törvényeket és királyi rendeleteket maga a vármegye hajtotta végre. Nagyon természetes dolog volt ez, mert állami adminisztráció nem volt, egyáltalán nem létezett más hatóság a vidéken, mint a vármegye, és így a végrehajtás szükségképpen a vármegyére hárult. A XVI. századtól kezdve azonban a vármegye nemcsak végrehajtó, hanem egyszersmind ellenőrző hatalom is volt. Az 1545. évi XXXIII. t.-c. úgy rendelkezett, hogy a kapitányok, fő- és alispánok *ne engedelmeskedjenek őfelsége és helytartója oly rendeleteinek, melyek országgyűlési végzemények ellenére adatnak ki.* Ez a törvénycikk ugyancsak a birtokok visszaadásáról intézkedett s az volt az intenciója, hogy e tárgyban a besztercebányai országgyűlés végzeményei megtartassanak, de a vármegyék az 1545. évi XXXIII. t.-cikket állandóan kiterjesztően magyarázták s azt következtették belőle, hogy a vármegyének joga van bármely királyi rendelet törvényességét megvizsgálni. Ezzel a joggal éltek is elég gyakran, s az oly királyi leiratokat és kormányrendeleteket, melyeket az alkotmányra nézve sérelmeseknek tartottak, nem hajtották végre, hanem félretették. A vármegyének e passziv ellenállásában rejlő erő, a *vis inertiae* ily módon valósággal az alkotmányosságnak biztosítéka volt.

Az 1848-iki nagy átalakulás után, amikor a rendi alkotmány helyébe modern, demokratikus alkotmány lépett, a vármegye sem maradhatott fenn többé régi alakjában. Az 1848-iki alkotmány megalkotói nem gondoltak ugyan a megyék eltörlésére, hanem csak arra, hogy a nemesség helyett az egész adófizető népet teszik a megye közönségévé, de már ezzel is alapjaiból forgatták ki a régi vármegyét. A vármegyék fokozatos átalakulásának és hatáskörük állandó szükülésének azonban korántsem a rendiség megszünése és a demokrácia érvényesülése volt az oka, hanem legfőképpen az államkormányzati hatalom külső szerveinek a kifejlődése. Mint már utaltunk rá: a rendiség idejében csak nagyon kevés királyi (azaz állami) hivatal volt az országban, nem volt más végrehajtó szerv, mint a megyei és városi municipium és legalsófokon a község, mely a megyétől még jobban függött, mint ma. A modern államban azonban a végrehajtó szerveknek, a hivataloknak és hivatalnokoknak nagy sokaságával rendelkezik a középponti kormányzat, s azoknak a törvényeknek és rendeleteknek a száma, amelyeket a vármegye közreműködése nélkül is végre lehet hajtani, egyre szaporodik. És ezek amily mértékben szaporodnak, oly mértékben csökken a vármegye alkotmánybiztositéki és alkotmányvédelmi jelentősége.

A kormányzásnak egyöntetüsége és egysége érdekében a megyei és városi törvényhatóságok körébe utalt feladatok egyrészét már rég kivette a törvényhozás a törvényhatóságok kezéből. Igy pl. a bíráskodás, kivéve némely jelentéktelen ügyeket, az 1871. évi XXXI. törvénycikk megalkotása óta teljesen független a vármegyétől. Az erdészet, vizügyek, iskolaügy stb. terén is a vármegyék rovására terjeszkedett az állami adminisztráció; majd a Széll-kormány kivette a megyék kezéből a pénzkezelést; azután egységessé tették és országosan rendezték a megyei tisztviselők illetményeit. Innen már csak egy lépés volt a megyei tisztviselőknek állami tisztviselőkké tétele és a szabad tisztviselő-választási rendszernek a kinevezési rendszerrel való helyettesítése.

Alkotmányos szempontból már csak két jelentős joga van a vármegyének: az országgyűlés által meg nem szavazott adóknak s a meg nem szavazott ujoncoknak megtagadása, ami annyit jelent, hogy a törvénytelen adószedésben és ujoncozásban való közreműködését megtagadhatja a vármegye.

A HAZAI ÖRMÉNYEK EREDETE.

Magyarországon az örmények a legrégibb nemzetiségek közé tartoznak; csaknem oly régen laknak itt, mint a magyarok, tömegesen azonban csak a XVII. század végén telepedtek le.

Mivel a kazárok között mindig nagy számban voltak örmény harcosok a IX—X. században, a kazárok egy része pedig a magyarokhoz csatlakozva részt vett a mai haza megalapításában: már a honfoglalók között is lehettek örmények is. Úgy Kézai, mint Turóczi krónikája megemlíti, hogy már Géza fejedelem és Szent István idejében a cseh, lengyel, görög, spanyol, izmaelita és bessenyő telepeseken kívül örmények is voltak Magyarországon, a magyarokkal házasság útján elkeveredtek és nemességre is emelkedtek. A XIII. században nagyobb számmal laktak örmények Esztergomban. 1249-ben IV. Béla megújította kiváltság-levelüket, melyben megemlíti, hogy már a korábbi magyar királyok is adtak az örményeknek hasonló privilégiumokat, de az ezekre vonatkozó okiratok a tatárdúlás alkalmával elvesztek. Kún László király 1281-ben az esztergomi örmények telkét az Ágoston-rendnek adományozta. Örmények azonban tovább is, a XV. század közepén is laktak Esztergomban. Erdélyben néhány ősrégi helynévből az örmények korai letelepedésére következtethetünk. (Alsó-Fehérmegyében Örményszékes, Küküllőmegyében Szász-Örményes, a régi Közép-Szolnokmegyében Örményes, Kolozsmegye alsó részében szintén Örményes, a régi Belső-Szolnokmegyében, a dési járásban Ormány, a régi Aranyosszékben pedig nemcsak Örményes község, de Örményes patak is van.) A szépvizi temetőben van egy 1573-ból való, örmény föliratú sírkő. 1600 október 25-én a lécfalvi országgyűlés törvényt hozott, mellyel az örmény kereskedőket Erdélyországból kitiltotta.

A hazai örmények nagyobb tömege azonban csak 1672-ben vándorolt be Erdélybe a szomszéd Moldvából. Ezek a bevándoroltak az Ararát-hegy tövéből, Ani városából valók.

Ani városa Nagy-Örményország Sirág nevű tartományában volt. Mikor az örmények a IX. században az arabok igáját lerázták magukról, két nagy királyságot alapítottak. A délinek Vaszpurakáni volt a neve, Van a fővárosa; az Arzeruni-családból való királyok uralkodtak benne. Az északi királyságnak Ararát volt a neve, Ani a fővárosa. Itt a Pakradita-család uralkodott.

Ani mint valami mesebeli nagy város él az örmények fantáziájában; szerintük százezer család lakott e városban, amelynek ezer temploma volt. Az mindenesetre valószínű, hogy Ani egyike volt Kis-Ázsia legnagyobb és leggazdagabb városainak, mert az örmény már a középkorban is igen kiváló kereskedő-nép volt, s abban az útvonalban lakott, amelyen át Európának Ázsiával való kereskedelmét lebonyolították. Nagyon természetes ennélfogva, hogy abban a sok háborúban, mely a középkorban Kis-Ázsia népeit pusztította, Örményország és Ani városa is sokat szenvedett. 1046-ban Konstantin Monomakhosz görög császár, 1062-ben pedig a szeldzsuk szultán foglalta el Anit. A szeldzsuktörököktől 1072-ben az arabok, tőlük 1086-ben a perzsák, ezektől ismét 1124-ben a georgiaiak foglalták el. Két év múlva a perzsák megint kiverték a georgiaiakat Aniból, 1131-ben pedig a georgiaiak a perzsákat és így tovább. 1239-ben Dzsingisz kán meghódította az egész Örményországot és Ani városában nagy mészárlást vitt véghez.

E szomorú esemény után az örmények egy része kivándorolt Ani városából s Kazán és Asztrakán között, a kipcsák-tatárok földjén telepedett le. Mivel azonban a tatárok itt is folyton sanyargatták őket, 1330-ban tovább vándoroltak a krimi félszigetre.

Abban az időben a krimi félsziget a genovai köztársaság birtoka volt; az olaszok nagyon szívesen látták a mintegy negyvenezer főből álló bevándorló csapatot, melynek nagyrésze a félsziget fővárosában, Kaffában telepedett le, külön városrészt alkotva. A XIV—XV. században Genova gazdagságának főtényezője a krimi kereskedelem volt, melyet az örmények közvetítettek.

Mikor a törökök a krimi félszigetet is elfoglalták, a gazdag örmény népet kirabolták, egy részét le is ölték.

Azok, akik megmenekülhettek, Lengyelországba futottak, ahol egy ideig Kamenic, Lemberg, Mohilov és Sztaniszlav városokban találtak menedéket. Innen a XVI. század elején mentek Moldvába, ahol azonban nagyon sokat szenvedtek a nemzetiségek iránt nagyon türelmetlen István vajda, majd Duka vajda kormányzása alatt. 1668-ban föl is lázadtak Duka ellen, s a fejedelem Szucsava várába menekült előlük.

1669-ben a fejedelem a törökökkel szövetkezett, s ettől kezdve az örményeknek nem volt többé maradásuk Moldvában. Apafi Mihály erdélyi fejedelemmel bocsájtkoztak tárgyalásba, aki 1672-ben be is bocsájtotta őket országába. A havasok alján telepedtek meg az örmények, majd tovább húzódtak keletre, mikor különféle kereskedelmi kiváltságokat kaptak. Szamosujvár és Erzsébetváros városát ők alapították. A „városalapító" családok e mivoltukra nagyon büszkék és magukat a többi örményeknél sokkal többre becsülik.

Apafi Mihály fejedelem nagyon szívesen látta az örményeket országában, melynek népessége a belső villongások, s a törökök és tatárok dúlása folytán megritkult; azonban se Erdélynek, se Magyarországnak az alkotmánya nem olyan volt még abban az időben, hogy a bevándorolt elemek itt, új hazájukban teljes joggal lehettek volna fölruházva. Nevezetesen az örmények, mivel nemesek nem voltak, földbirtokot nem szerezhettek, hanem csak zálogba vagy bérbe vehették a földeket. Mivel nem volt földbirtokszerzési képességük, közülök azok, akik kereskedők vagy iparosok nem akartak lenni, az úgynevezett értelmiségi pályára mentek és papok, katonák vagy orvosok lettek, — ehhez nem volt szükséges a nemesi származás. Hogy az örmények kis városokban szívesen tömörültek, ennek az a magyarázata, hogy a városi polgár csaknem annyi jogot élvezett már, mint a nemesség. A királyok nagyon szívesen látták, hogy az örmények apró városaikban élénk kereskedelmet teremtenek, és egyik városukat, Szamosújvárat 1726-ban, Erzsébetvárost pedig 1738-ban szabad királyi városi rangra emelték. Ez a két város máig is fő fészke a hazai örménységnek; Szamosújváron és Erzsébetvároson kívül Gyergyószentmiklóson, továbbá Görgény, Petele, Bátos, Felfalu és Csíkszépvíz községekben laknak még nagyobb számmal örmények.

Az 1840-iki erdélyi országgyűlés honosította az örményeket; de teljes egyenjogúságot csak az 1848-iki nagy alkotmányreform alkalmával nyertek. Azok az örmény családok, melyek főként Mária Terézia korában és azóta nemességet kaptak, természetesen mindenben teljesen egyenlő jogokat élveztek a többi magyar nemesi családokkal.

A XVIII. század derekán különben még egy örmény bevándorlás volt; amikor a törökök 1739-ben elfoglalták Belgrádot, az ott lakó negyven örmény család, mely Kis-Ázsiából közvetetlenül jutott oda, Erzerumi Jakab vezetése alatt a törökök elől Újvidékre menekült. 1746-ban már templomot is építettek az újvidéki örmények; 1849-ben leégett a templom, de 1891-ben újra fölépítették.

Az Erdélybe betelepedett örmények bejövetelük alkalmával görögkeletiek voltak; 1690-ben térítette őket a katolikus vallásra Verzereszkul Oxendius, aki a hazai örményeknek utolsó püspöke volt. Azóta az örmények az erdélyi püspök egyházmegyéjéhez tartoznak, papjaikat azonban nem szentelheti föl az erdélyi püspök, hanem csak a bécsi vagy a lembergi örmény érsek. Govrik, a mostani bécsi örmény érsek, erdélyi származású magyar-örmény.

A magyarságba különben teljesen beolvadtak; ma már alig van közöttük, aki még tud örményül, faji jellegük és ezzel együtt kiváló üzleti érzékük azonban még ma is megvan.

Az egész magyarországi örménységnek még ma is főfoglalkozása a kereskedés; azok az örmények, akik már földbirtokra tettek szert, nem maguk művelik, hanem rendesen bérbeadják a földjeiket; az örmény csak az adás-vevésnek él, s e téren az ügyessége és élelmessége éppen olyan közmondásos, mint a takarékossága. Az örmények amióta közöttünk élnek, mindig velünk tartottak és mindig a magyar nemzeti iránynak lelkes hívei voltak. Antropológiai tekintetben azonban még nem asszimilálódtak: faji jellegük ma is nagyon meglátszik rajtuk.

A TEJ MINT TÁPLÁLÉK.

A tej összes tápszereink között a legelső helyet foglalja el és a legnagyobb fontossággal bír, nemcsak azért, mert mindnyájunknak mindennapi eledel, hanem azért is, mert nagy tápláló értékét tekintve a legolcsóbb eledelünk.

A tej nagy tápláló értéke és ennélfogva nagy élettani fontossága abban rejlik, hogy elemi alkatrészei, nevezetesen: a kén, hidrogén, oxigén, nitrogén, továbbá a foszfor, kén, kalcium: oly csoportosításban fordulnak benne elő, hogy elégésük alkalmával nagy hőt képesek fejleszteni és így könnyen pótolhatják a testben folyton föllépő melegveszteséget.

A tejnek csoportosított alkatrészei a hidrogén és oxigénből álló *víz*; a szénből, hidrogénből és oxigénből álló *tejcukor*; *a zsír*, melynek részei szintén a szén, hidrogén és oxigén; azonkívül a *kazein* és *albumin*, végül a szuppendált és oldott sók, melyek különböző szervetlen elemekből állanak és melyek között legfontosabb a trikalcium és trimagnézium foszfát.

E vegyületek a következő átlagos mennyiségben vannak a tejben:

Víz	87.20	százalék
Zsír	3.80	„
Kazein	3.00	„
Albumin	0.50	„
Tejcukor	4.75	„
Szuszpendált sók	0.20	„
Oldott sók	0.55	„

Ez alkatrészek közül a zsír, kazein, albumin és tejcukor az, mely a tápérték szempontjából elsősorban jön tekintetbe, mert ezek képesek elégésük alkalmával meleget fejleszteni.

Tudjuk, hogy az emberi élet nem más, mint lassú égési folyamat, az elfogyasztott táplálék adja a fűtőanyagot és a fejlődő meleg az erőt, hogy munkát végezhessünk; a munka következtében folytonos meleg- és anyagveszteség keletkezik szervezetünkben, melyet kellő táplálékkal kell pótolnunk, hogy erőnket és életünket fönntarthassuk.

E körülmény következtében a tápszerek értékét tudományos szempontból az úgynevezett kalorikus értékük szerint fejezzük ki, ahol kaloria vagy hőanyag alatt azt a hőmennyiséget értjük, amely 1 klgr. o fokú víz hőmérsékletének 1 fokkal való fölmelegítésére szükséges.

Egy liter tej átlagban 690 kaloria meleget képes fejleszteni, egy felnőtt embernek átlagos napi melegvesztesége 3000 kaloria, tehát egy liter tej e melegveszteségnek több mint egyötödét képes pótolni.

Ha kiszámítjuk, hogy egy koronáért hány kaloriát kaphatunk és ezt az értéket a más tápláló anyagokból hasonlóképp számított értékkel összehasonlítjuk, rögtön szembeötlik a tejnek mint tápláló anyagnak fontossága, mert egyetlen egy tápanyagból sem kapunk annyi kaloriát egy koronáért.

Egy német professzor különben a következő népszerű hasonlattal világította meg a tej tápláló értékét: egy liter teljes tejnek annyi tápértéke van, mint 200 gr. csontmentes borjúhúsnak, 200 gr. zsírban főzött burgonyának és $1^1/_2$ vajas zsemlyének együttvéve.

De sajnos, éppen nagy fontossága miatt egyrészt, nagy hamisításoknak is ki van téve, másrészt pedig a levegőből belekerülő baktériumoknak is jó tápanyaga lévén, helytelen kezelés esetén nagyon könnyen megromlik, amikor is nem erőt nyújt, hanem igen sok betegségnek válhatik okozójává. Ennélfogva mindennapra szükséges tejünket csak oly forrásból szerezzük be, mely elég garanciát nyujthat arra, hogy a tej, melyet fogyasztani akarunk, a legjobb minőségű és már a fejéstől kezdve a legnagyobb szakértelemmel van kezelve.

A tejkezelés és tejhigienia ma már kifejlett tudomány és a tejgazdaság a vele foglalkozóktól széleskörű és alapos tudást igényel. Azonkívül egy modern és a közegészségügy követelményeinek megfelelő tehenészet és tejcsarnok igen nagy tőke befektetését is igényeli, minélfogva a kis termelő vagy pláne falusi milimári, aki a tehénkezelő, fejő és elárusító egy személyben, soha sem rendelkezhetik azokkal a szükséges eszközökkel és szakértelemmel, amit ez a fontos ügy megkíván.

Egészséges és jó tej produkálásánál a szakszerű kezelés már a tejelő állatok takarmányozásánál kezdődik; a kezelésben természetesen a tisztaság a fő.

MOZGÓKÉPEK A TENGER FENEKÉRŐL.

Mindnyájan emlékezünk ifjúkorunknak egyik kedves olvasmányára, Jules Verne „Húszezer mérföld a tenger színe alatt" című regényére. A regény rejtelmes hőse, a csodálatos Nemo kapitány víz alatt járó hajójával, a Nautilussal a tenger színe alá kalauzolta ifjúi fantáziánkat, hogy föltárja előttünk a tenger mélységének titkait. Az egész regény persze csak arra való volt, hogy mozgófényképfölvételeket is készíteni? A kérdés megoldása, ha sok nehézségbe ütközött is; nem volt lehetetlen. És valóban, ma már vannak is a tenger mélységeiben készített filmek, amelyeket az amerikai mozgófénykép-színházak már be is mutatnak közönségüknek.

Mivel igen nagy és költséges berendezkedés kell a tengerszín-alatti fényképfölvételekhez, ezekkel egy-

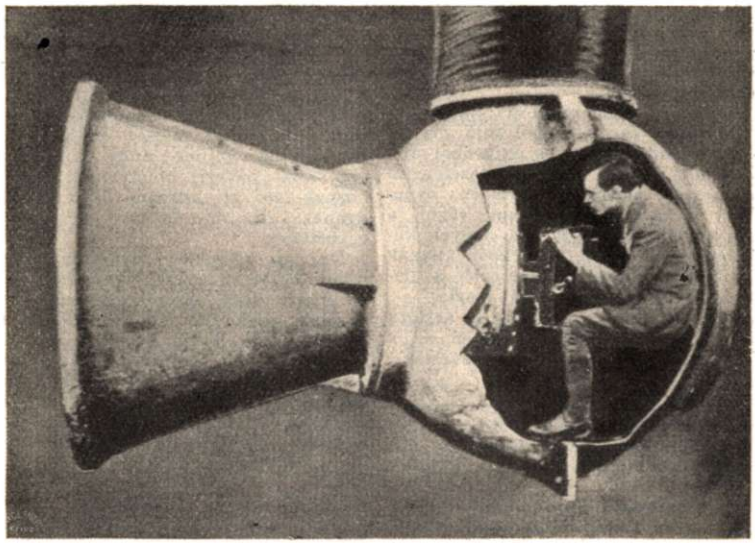

AZ OPERÁTOR ELHELYEZKEDÉSE A VIZALATTI FÉNYKÉPEZŐ-KÉSZÜLÉKBEN.

Verne, aki inkább tudós volt, mint író, vonzó módon, szinte észrevétlenül, nem tanítva, hanem szórakoztatva oktasson ki bennünket arra, hogy mi van a tengerben.

Nos, ami Verne idejében még fantasztikus dolog volt, az ma, a XX. században már valóság. Ma már tényleg vannak a víz alatt járó hajók, ha nem is lehet velük húszezer mérföldet megtenni és ha nem is egészen olyanok, mint aminőknek Verne képzelte őket. És ha le lehet szállni hajóval a tenger színe alá, miért ne lehetne ott fényképfölvételeket, sőt előre nem foglalkozik más, mint az amerikai Submarine Film Company (Tengeralatti Film Társaság), amelynek Charles Williamson a megalapítója és elnöke. Az igazgatóságban az alapítónak két fia, J. E. és G. M. Williamson szerepel: a társaság főoperátora, aki a fölvételeket készíti, C. L. Gregory, aki nemzetiségére nézve német.

Az első kisérleteket ezen a téren, alkalmasint Verne eszméje után, egy francia tudós, Louis Boutan végezte mintegy húsz évvel ezelőtt; az ő kisérleteit Reighard, az amerikai

Michigan-egyetem tanára, majd Peau havrei és Ward ipswichi tudós folytatta. Mindezeknek a kisérleteknek azonban vajmi csekély volt a tudományos értékük, — a világosság hiánya miatt. Ugyanis rendes körülmények között a világosság csak néhány méternyire hatol le a vízbe, s oly mélységben, ahol már volna mit fotografálni, csaknem teljes a

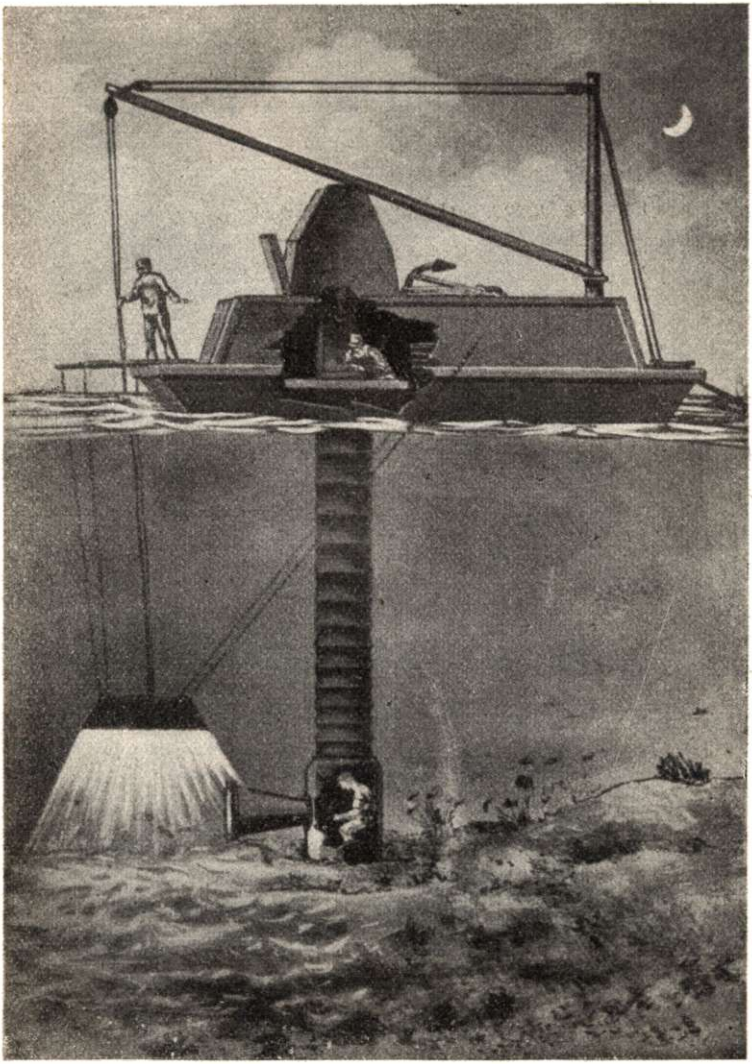

WILLIAMSON VIZALATTI FÉNYKÉPEZŐ-KÉSZÜLÉKE.

sötétség. A filmlemezek érzékenysége bármennyire fokozható volt is az utolsó években: minden fölvétel sokkal homályosabb volt, semhogy élvezhető képet lehetett volna róla készíteni.

A probléma nagy nehézségeit Williamson úgy oldotta meg, hogy nemcsak igen finom fotografáló gépet, hanem nagyon erős fényforrást is vitt le a víz alá. Maga a készülék, amelyben a fotografáló operátor a gépével együtt elhelyezkedik, egy levegőt kap az operátor akkor is, ha a mélységbe leereszkedik. De természetesen nem ereszkedhetik lejebb, mint amily hosszú a készülék csöve.

A készülék lebocsájtásához és felhuzásához külön erre a célra szerkesztett hajó szükséges. Ezen nemcsak egy erös felhúzógépet kell elhelyezni, hanem egy erős villamfejlesztő gépet is, amely nem csupán a készülékhez szolgáltatja az áramot, hanem egy másik, alacsony henger-

EGY BENSZÜLÖTT TIZ MÉTER MÉLYSÉGBŐL FELVESZI A HORGONYT. (VIZALATTI FÉNYKÉP-FELVÉTEL.)

BENSZÜLÖTTEK VERSENYEZNEK A VIZBE DOBOTT PÉNZDARABÉRT. (VIZALATTI FÉNYKÉP-FELVÉTEL.)

körülbelül 130 cm. átmérőjü ércgömb, amely elé hatalmas tölcsér van illesztve. A tölcsér szükebb végénél van elhelyezve egy villamos ívlámpás, a tölcsér tág nyílását pedig vastag, de teljes tisztaságú üveglemez zárja el, hogy a víz a tölcsérbe és a gömbbe bele ne hatolhasson. A gömb fölött, amelyben az operátor elhelyezkedik, egy vaslemezből készült, gyárkéményhez hasonló cső van, mely éppen úgy összetolható és kihúzható, mint a messzelátónak a csöve. A cső felső nyilása mindig a szabad levegön van, s igy a csövön át friss

hez hasonló készülékhez is, amelyben csupán egy villamoslámpás van elhelyezve. Ezt a második készüléket a fotografáló gömb közelében bocsájtják le a mélybe, hogy a lefotografálandó területnek felső világítása is legyen.

A vízalatti mozgófénykép-fölvételeket Nyugat-Indiában készítették, Nassauban. Nassau a Bahama-szigetek fővárosa, amelyet rendkívül enyhe klimája miatt az amerikai milliomosok egész télen át megszállva tartanak. Williamsonék az első kisérletezésre azért választották ki ezt a vi-

déket, mert a nassaui öbölben csodálatosan tiszta és színtelen a víz. A fényképező-készülék előtt körülbelül negyven-ötven méternyire szabad szemmel is ellát az ember. Lenn a feneken korall-sziklákat lát az ember, amelyek között a vizet észre sem lehet venni; a halak olyanok, mintha nem a vízben, hanem a levegőben úsznának.

EGY BÚVÁR A HAJÓROMOK KÖZÖTT. (VIZALATTI FÉNYKÉP-FELVÉTEL.)

A Williamson-társaság eddig mintegy 3000 m. vízalatti filmet készített; a fölvételeknek átlag 50 %-a nemcsak használhatónak, de kitűnőnek bizonyult.

ÁLLAMFŐK

Az ország neve	Az államfő neve	Címe	Születési éve	Kormányra lépett
Abesszina	Lids Jeasu	négusz	1896	1913
Afganisztán	Habib Ullah	emir	1872	1901
Albánia	Vilmos	mbret	1876	1914
Andorra	P. Moles	szindikus	—	—
Anhalt	II. Frigyes	herceg	1851	1904
Annam	Duy Ton	király	1899	1907
Argentina	—	elnök	—	—
Ausztria	Ferenc József	császár	1830	1848
Baden	II. Frigyes	nagyherceg	1857	1907
Bajorország	III. Lajos	király	1845	1914
Belgium	Albert	király	1875	1910
Beludsisztán	Mir Mahmud	khán	—	1893
Butan	Ngien Van Csuk	nagy razsa	—	1907
Bokhara	Szaid Mir Alim	emir	1880	1911
Bolivia	Eliodoro Villazon	elnök	—	1909
Braunschweig	Ernő Ágost	nagyherceg	1887	1913
Brazilia	Hermes da Fonseca	elnök	—	1910
Bréma	C. Barkhausen	polgármester	—	1911
Brunei	Mohamed Dzsemal	szultán	1889	1906
Bulgária	Ferdinánd	király	1861	1887
Csile	Ramon Barros Luco	elnök	—	1910
Dánia	X. Keresztély	király	1870	1912
Egyesült-Államok	Woodrow Wilson	elnök	1868	1913
Egyházi állam	XV. Benedek	pápa	1854	1914
Egyiptom	I. Abbasz Hilmi	kidiv	1874	1892
Ekvádor	Leonidas Plaza	elnök	—	1913
Franciaország	F. Poincaré	elnök	—	1913
Görögország	Konstantin	király	1845	1913
Guatemala	I. E. Cabrera	elnök	1857	1905
Hajti	Tankred Auguste	elnök	—	1913
Hamburg	M. Predöhl	polgármester	—	1911
Hesszen	Ernő Lajos	nagyherceg	1868	1892
Hollandia	Vilma	királynő	1880	1890
Hondurasz	Manuel Bonilla	elnök	—	1911
India	V. György	császár	1865	1910
Japán	Josihito	császár	1879	1912
Khiva	Szeid Mohamed Rahim	kán	1845	1865
Kina	Pu-Ji	császár	1906	1908
Kolumbia	Carlos E. Restrepo	elnök	—	1913
Kórea	Ji Csők	császár	1874	1907
Kosztarika	Ricardo Jimenez	elnök	—	1910
Kuba	Menocal Mario	elnök	—	1913
Libéria	D. E. Howard	elnök	—	1912
Liechtenstein	II. János	fejedelem	1840	1858
Lippe	IV. Lipót	herceg	1871	1904
Luxemburg	Mária	nagyhercegnő	1896	1912
Lübeck	T. G. Eschenburg	polgármester	—	1910
Magyarország	I. Ferenc József	király	1830	1867
Marokkó	Jusszuf	szultán	—	1912
Mecklenburg-Schwerin	IV. Frigyes Ferenc	nagyherceg	1882	1897
Mecklenburg-Strelitz	Adolf Frigyes	nagyherceg	1848	1904
Mexikó	J. Huerta	elnök	—	1913
Monakó	Albert	fejedelem	1848	1889
Montenegró	Miklós	király	1841	1860
Moresnet	—	polgármester	—	—
Nagy-Britannia	V. György	király	1865	1910
Nepal	Szurendra Bikram	maharadzsa	1875	1881
Nikaragua	Adolfo Diaz	elnök	—	1913
Norvégia	VII. Hakon	király	1872	1905
Olaszország	III. Viktor Emánuel	király	1869	1900
Oldenburg	Frigyes Ágost	nagyherceg	1852	1900
Omán	Szejid Fejszal	szultán	—	1888
Oroszország	II. Miklós	császár	1868	1894
Panama	Blisario Porras	elnök	—	1913
Paraguay	Ed. Schaerer	elnök	—	1913
Peru	G. Billinghurst	elnök	—	1913
Perzsia	Ahmed Kadzsar	sah	1898	1909
Poroszország	II. Vilmos	király	1859	1888
Portugália	Manoel d'Arriaga	elnök	—	1911

ÁLLAMFŐK

Az ország neve	Az államfő neve	Címe	Születési éve	Kormányra lépett
Reuss-Greiz	XXIV. Henrik	fejedelem	1878	1902
Reuss-Schleiz-Gera	XIV. Henrik	fejedelem	1832	1867
Románia	Károly	király	1839	1881
Saravak	C. J. Brooke	razsa	1829	1868
Spanyolország	XIII. Alfonz	király	1886	1886
Schaumburg-Lippe	Adolf	fejedelem	1883	1911
Schwarzburg-Rudolstadt	Günter Viktor	fejedelem	1852	1891
Schwarzburg-Sondershausen	Károly Günter	fejedelem	1830	1889
Svájc	L. Forrer	elnök	—	1914
Svédország	V. Gusztáv	király	1858	1908
Szalvador	M. E. Aranjo	elnök	—	1911
Számosz	Beglery	fejedelem	—	1912
Szan-Domingó	Eladio Victoria	elnök	—	1912
Szan-Marinó	Hathavonkint más	2 kapitány	—	1909
Szász-Altenburg	II. Ernő	herceg	1871	1908
Szász-Kőburg-Gotha	Károly Edvárd	herceg	1884	1900
Szász-Meiningen	II. György	herceg	1826	1866
Szászország	Frigyes Ágost	király	1865	1904
Szász-Weimar-Eisenach	Vilmos Ernő	nagyherceg	1876	1901
Szerbia	Péter	király	1846	1903
Sziám	Maha Vajiravud	király	1881	1911
Tonga	II. György	király	1874	1893
Törökország	V. Mohamed	szultán	1844	1909
Tunisz	Mohamed el Naszir	bej	1855	1906
Uruguay	J. Battle y Ordonez	elnök	—	1911
Venezuela	I. V. Gomez	elnök	—	1909
Waldeck	Frigyes Adolf	fejedelem	1865	1893
Württemberg	II. Vilmos	király	1848	1891
Zanzibár	Szejid Ali	szultán	1856	1902

Trónkövetelő családok. Ez idő szerint három trónkövetelő család van Európában: ezek közül kettő a Bourbon és a Bonaparte a francia, és egy a spanyol trónra tart jogot. *Franciaország* trónjára a Bonaparte és a Bourbon-Orléans család formál jogot. A *Bonaparte* család feje *Viktor Napoleon* herceg (Jerome unokája), Napoleon hercegnek (1822—1891) és Klotild szavojai hercegnőnek, néhai Umbertó olasz király nőtestvérének a fia; 1862-ben született és Brüsszelben lakik. Négy évvel ezelőtt nőül vette néhai II. Lipót belga király legifjabb leányát, Klementinát (sz. 1870.), akitől egy leánygyermeke van. A *Bourbon-Orléans* család feje *Fülöp* herceg, született 1869., a néhai párisi grófnak és Bourbon Lujza spanyol királyi hercegnőnek fia, a ki néhai József magyar királyi hercegnek leányát, Mária Dorottyát vette nőül. Fülöpnek nincs gyermeke. A *spanyol* trónra igényt tart a *Bourbon* család karlista ága, a melynek feje *Don Jaime*, Madrid hercege, néhai Carlos hercegnek és egy Bourbon-Parma hercegnőnek a fia, született 1870-ben Veveyben, Svájcban. Jaime herceg nem nősült meg. Csak négy leánytestvére van: Blanka, Lipót Szalvátor királyi herceg felesége, Elvira, aki hajadon, Beatrix, aki Massimo olasz herceg felesége, és Alicia, aki Del Prete olasz hadnagyhoz ment feleségül. Don Jaimeval tehát, hacsak meg nem nősül, családja kihal.

Egyenrangu családok. *Arenberg* hercegek. *Auersperg* hercegek és grófok, *Bentheim* hercegek, *Bentinck* grófok, *Castel* hercegek, *Colloredo-Mannsfeld* hercegek, *Croy-Dülmen* hercegek, *Dietrichstein* hercegi család, *Erbach* grófi család, *Esterházy* hercegi család, *Fugger* hercegi család, *Fürstenberg* hercegi család, *Giech* grófi család, *Harrach* grófi család, *Hohenlohe* hercegi család, *Ysenburg* hercegi család, *Khevenhüller-Metsch* hercegi család, *Königsegg-Aulendorf* grófi család, *Kueffstein* grófi család, *Leiningen* hercegi és grófi család, *Leiningen-Westerburg* grófi család, *Leyen* hercegi család, *Lobkowitz* hercegi család, *Loos-Corswarem* hercegi család, *Löwenstein-Wertheim* hercegek, *Metternich-Winneburg* hercegek, *Neipperg* hercegek, *Oettingen* hercegek, *Ortenburg* grófok, *Pappenheim* grófok, *Platen-Hallermund* grófi család, *Pückler-Limpurg* grófok. *Quadt-Wykradt-Isny* hercegek, *Rechberg-Rothenlöwen* grófok, *Rechteren-Limpurg* grófok, *Rosenberg-Orsini* hercegek, *Salm* hercegi és grófi család, *Sayn-Wittgenstein* hercegi és grófi család, *Schaesberg* grófi család, *Schlits-Görtz* grófi család, *Schönborn* grófi család, *Schönburg* hercegi és grófi család, *Schwarzenberg* hercegi család, *Salms* hercegi család, *Stadion* grófi család, *Starhemberg* hercegi és grófi család, *Stolberg* hercegi és grófi család, *Thurn-Taxis* hercegi család, *Törring* grófi család, *Trautmansdorff* hercegi és grófi család, *Waldbott-Bassenheim* grófi család, *Waldburg* hercegi és grófi család, *Wied* hercegi, *Windischgrätz* hercegi család, *Wurmbrand-Stuppach* grófi család.

Nem egyenrangu hercegi családok. Magyar családok: *Batthyány-Strattmann*, *Pálffy*, *Odescalchi*. Angol családok: *Abercorn*, *Argyll*, *Atholl*, *Bedford*, *Berwick*, *Buccleuch*, *Buckingham*, *Devonshire*, *Fife*, *Grafton*, *Hamilton*, *Leeds*, *Leinster*, *Manchester*, *Marlborough*, *Montrose*, *Newcastle*, *Norfolk*, *Northumberland*, *Portland*, *Richmond*, *Rutland*, *Saint-Albans*, *Sutherland*, *Teck*, *Wellington*, *Westminster*. Osztrák családok: *Brancovan*, *Clary-Aldringen*, *Collalto*, *Czartoryski*, *Dietrichstein*, *Hanau*, *Hohenberg*, *Kinsky*, *Lubomirsky*, *Montenuovo*, *Paar*, *Porcia*, *Sapieha*, *Sulkowsky*, *Wrede*.

A DREADNOUGHTOK LÖVEDÉKEI.

Az utolsó tíz esztendő korszakalkotó az egész világ minden haditengerészetének történetében; attól kezdve, hogy Anglia 1906-ban megépíttette az első Dreadnought-hajót, egészen új korszakot számíthatunk.

Úgy látszik, hogy a tengerészet fejlesztésében nincsenek többé technikai lehetetlenségek; megépíthetők a leghatalmasabb páncélzatú hajóóriások és gépeik az erőknek hihetetlen mennyiségét fejthetik ki, — de amint valahol elkészül egy új hajószörnyeteg: visz a hadihajó ágyúja; a haditengerészetben az a hajó, melynek ágyúgolyója 12 kilométerre repül, nincs nagy előnyben azzal a hajóval, amelynek ágyúgolyója például csak 8 kilométerre repül, mert a négy kilométernyi differenciát pár perc alatt befutja a hajó, ellenben 8—12 kilométer távolságra lőni oly aránylag kicsiny célpontra, mint egy hajó, — vajmi nehéz; a találási valószínűség oly csekély, hogy szinte számba se jöhet.

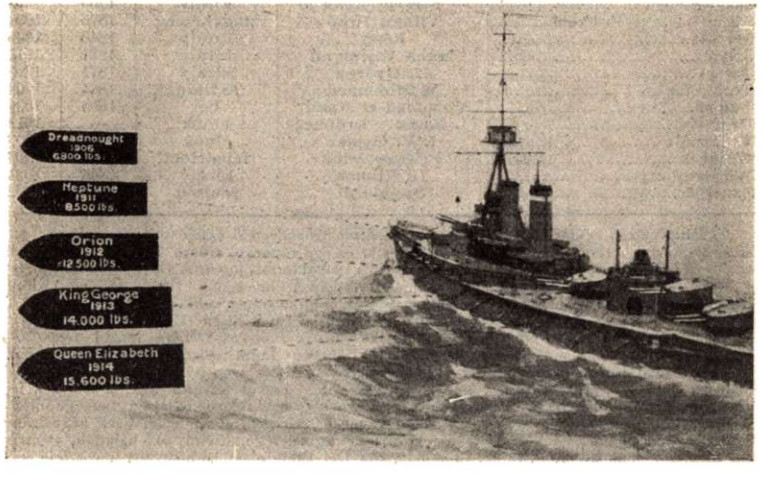

A DREADNOUGHTOK LÖVEDÉKÉNEK NAGYSÁGA.

egy másik országban már készül az új, minden eddigit fölülmúló ágyúszörnyeteg is, amelyek egyetlen golyója elég, hogy megfúrja és elsüllyessze a legyőzhetetlennek vélt hajóóriást.

A haditengerészetben nem a hajó nagysága és nem is a hajó gyorsasága, mozgékonysága a döntő, hanem a hajó páncéljának vastagsága és ágyújának ereje. Nagyság és gyorsaság dolgában szintén oly nagy ugyan a haladás, hogy ezt egy negyed századdal ezelőtt a tengerészek el sem képzelték volna, de ezek csak másodrendű tényezők. Sőt nem döntő fontosságú az sem, hogy mily messze

Ellenben döntő fontosságú az acélpáncél, s az ágyúk röpítő ereje. A milléniumi kiállításon ki volt állítva néhány hajópáncél, amelyet próbalövéssel kilyukasztottak; némelyikben még benne volt a beleragadt ágyúgolyó is. Akkoriban szinte szörnyűködve bámultuk meg, hogy még a 15 cm. vastagságú páncél is kifúrható. Nos, ma már az ilyen páncél egyáltalán semmi védelmet nem nyújt a modern ágyúgolyókkal szemben, amelyek már az egy méter vastag hengerelt páncélt is úgy fúrják át, mintha csak papirosból volna!

Egyik képünk az angol haditengerészet ágyúinak fejlődését mutatja be

1906 óta. Tudvalevő, hogy ebben az évben készült el az első *Dreadnought* (olvasd: Drédnaut) nevű hajóóriás, amelynek neve azóta gyüjtőnévvé lett. A Dreadnought olyan ágyúlövedéket röpített ki, amelynek súlya 6800 angol font, azaz a mi mértékrendszerünkre átszámítva, egy-egy golyójának súlya 3080 kilogram. Mint mindig, valahányszor valami nagy találmánnyal, vagy merész újítással lepi meg a világot a modern technika, úgy ezúttal is pár évi szünet következett az első Dreadnought után; az emberek szinte maguk se hitték, hogy ezt a hallatlan dolgot még fölül lehet múlni.

ki, amelyeknek darabja már 3850 kilogram. Mivel a németek azonnal rendeltek hasonló erősségű ágyúkat, az angolok 1912-ben már megépíttették az *Orionf*, melynek egy ágyúgolyója 5662 kilogram, 1913-ban elkészült a *King George*, ennek egy golyója 6342 kilogram, s 1914-ben a *Queen Elizabeth*, amelynek egy golyója 7067 kilogram. Egyelőre nincs tovább, — de szinte bizonyos, hogy a jövő években még szörnyűbb ágyúkat fognak szerkeszteni.

Másik képünk ezeknek a rettenetes lövedékeknek a hatását tünteti föl. Az 1906. évi *Black Prince* egy-egy ágyúgolyójának átmérője 15 cm. volt; ez a golyó ötödfél kilométer távolság-

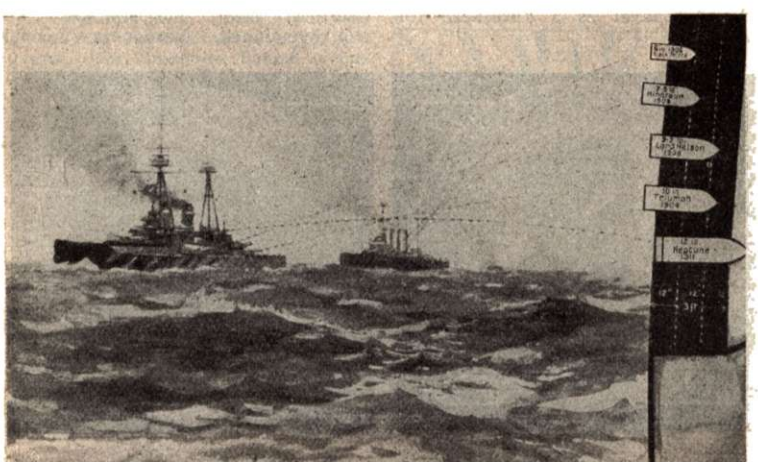

A DREADNOUGHTOK LÖVEDÉKÉNEK EREJE.

Amikor azonban a többi nemzetek egymásután követték Anglia példáját a Dreadnoughtok építésében, és annyira mentünk, hogy már egyes délamerikai köztársaságok is építtettek Dreadnought-hajókat (bár egy-egy ily hajóóriás építési költsége 40—50 millió korona), Anglia kénytelen volt úgy ezeket, mint önmagát túllicitálni és hajóóriásainak tüzérségi fölszerelését tetemesen javítani.

Tehát öt év múlva a Dreadnought után megépült a *Neptune*, amely már sokkal jobb ágyúkkal volt fölszerelve; ezek már olyan golyókat röpítenek ról átfúrta a 30 cm. vastag hajópáncélt. 1908-ban a *Minotaur* 20.7 cm. átmérőjű golyója ugyancsak 4500 méter távolságról 40 cm. vastag hajópáncélt. 1908-ban a *Lord Nelson* 23 cm. átmérőjű golyója a 65 cm. vastag páncélt, 1911-ben pedig a *Neptune* 30 cm. átmérőjű golyója a 91 cm. vastag páncélt is megfúrta.

A Dreadnoughtnak és a Neptunenak 10 darab 30 cm. kaliberű, az Orionnak és King George V.-nek 10—10 darab 33 cm. kaliberű, s a Queen Elizabethnek nyolc darab 37.5 cm. kaliberű ágyúja van.

A MAGYAR KORONA EGY GÖRÖG ÉRMEN.

A második balkáni háború emlékére Konstantin görög király érmet alapított, amelyet meg fog kapni minden görög, aki a hadjáratban résztvett. Amint még mindnyájan emlékezhetünk reá, ezt a második hadjáratot Törökország leveretése után a bolgárok ellen viselték a szerbek és görögök, akik az osztozkodásnál a bolgárokkal nem tudtak megegyezni.

Bemutatjuk itt a görög hadiérem képét, mert az érem egyik oldala bennünket közvetetlenül érdekel. Az érem egyik oldalán szakállas férfi mellképe látható, fején a magyar királyi koronával és a következő fölirattal:

Basileios II. ho Boulgaroktonos 976—1025.)

(Magyarul: II. Bazil, a Bolgárölő, 976—1025.

Az érem másik oldalán Konstantin király feje látható ezzel a fölirással: *Konstantinos basyleys tón Hellénón 1913.*

(Magyarul: Konstantin, a hellének királya, 1913.)

Hogyan került a magyar királyi korona II. Bazil fejére?

Nyilvánvaló, hogy teljesen jogtalanul.

Az a II. Bazil, akinek emlékét ez az érem föleleveníti, történeti személy volt és valóban 976—1025 között uralkodott; tehát kortársa volt Szent István magyar királynak, akinél azonban már valamivel öregebb volt. A történelemből annyit tudunk róla, hogy 964-ben született. II. Román császárnak és a császár nagyon gonosz és erkölcstelen feleségének, Teofanonak volt a fia. Ötéves volt Bazil, amikor az atyja meghalt. Román után Zimiszcesz János hadvezér ragadta magához a hatalmat, aki hogy császár lehessen, Teofanot nőül is vette. 976-ban, Zimiszcesz János után II. Bazil került a bizanci trónra és félszázadon át nagyon okosan és szerencsés kézzel kormányozta a birodalmat. Az udvari intrikákat, melyeknek annyi előkelő ember élete áldozatul esett, megszüntette; két trónkövetelőnek, Bardanesz Leonak és Leó Fókasznak seregét tönkreverte. 983-ban megverte II. Ottó császár seregét is Basantellonál és több eredményes hadjáratot viselt a bolgárok ellen is. Népét nagyon igazságosan kormányozta és mintaszerű közigazgatást teremtett. Egyike volt kora legtekintélyesebb fejedelmeinek.

De hogyan jut a magyar koronához? Az érem tervezőjének neve rajta van az érmen: G. Jakóbidész. Megtudtuk, hogy Jakóbidész úr az athéni műegyetem tanára. Hozzáfordultunk s azt a fölvilágosítást kaptuk, hogy ő II. Bazil fejére vele egykorú és bizanci stilü koronát keresett, ilyen pedig csak egy van a világon: a magyar korona. Tisztán csak ezért került a magyar korona a görög hadi éremre.

A MOLEKULÁK LEFOTOGRAFÁLÁSA.

A molekulák az anyagnak igen apró, reánk nézve már láthatatlan részecskéi, amelyek azonban mégis lefotografálhatók és ezen a réven érzékelhetők is. Hogy azonban e lehetetlenségnek látszó dolgot megértsük, egy analógiára kell hivatkoznunk.

Ha tél idején villamos vasúton utazunk, amelynek nagy üvegablakait belepte a jégvirág, — amint egy-egy lámpás mellett elhaladunk, azt tapasztalhatjuk, hogy a lámpa fényének, amint az ablakon áthatol, olyan udvara támad, mint a Holdnak, amikor vízpárával telt levegőn bocsátja át a sugarait; az udvar azonban, mely a fényt a villamos ablakán körülveszi, nem homályos, hanem a szivárvány minden színében csillog. Nagyon tisztán látjuk ezt a jelenséget, ha villamos ívlámpás mellett halad-

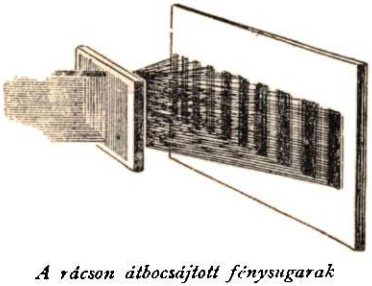

A rácson átbocsájtott fénysugarak elhajlása.

dunk el, — kevésbbé tisztán, ha gázlámpással találkozunk, — de még az egyszerű petróleum-lámpás fénye körül is ilyen udvart látunk, ha a jégvirág az ablakon finom szemcsékből van és elég sűrűn lepi el az üveget.

Ez a tünemény „a fény elhajlása"; ezt akkor is tapasztaljuk, ha pl. valamely finom szövésű vászon- vagy muszlin-darabon át nézünk valamely fényforrásra. Ha finom muszlin-függöny van az ablakon s a velünk szemben levő ház előtt villamos ívlámpás ég, — ha tiszta a levegő, akkor a muszlin-függöny finom kis lyukacsai a szivárvány minden színében tündökölnek.

A fizikusok ezt a fényelhajlást a fény színképének elemzésére használják föl. Erre a célra való a rácskészülék. Az ilyen „rács" egy fa vagy érc-keret, amelyen keresztül igen finom drótszálakat húznak, úgy, hogy a párhuzamos drót-szálak között a hézag minimális. Még alkalmasabb erre a célra egy üveglap, amelynek rendkívül simára csiszolt felületére gyémánttal vékony árkokat karcolnak egymással párhuzamosan, oly sűrűn, hogy egy centiméternyi területen ezer árkot is szántanak. Ha az ilyen „rács"-ra egy keskeny hasadékon át fénysugarat bocsájtunk, a fény színes legyezőként szétszóródik. Ha a rácsot

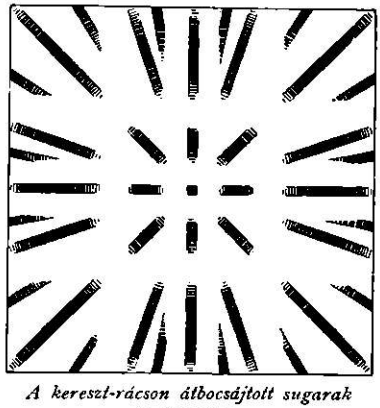

A kereszt-rácson átbocsájtott sugarak elhajlási képe.

egyszínű fénnyel világítjuk meg, például a nátrium sárga fényével, akkor a szétszóródott fényben világos és sötét sávok váltakozását látjuk. Ha az első rács mögé még egy második rácsot is állítunk, amelynek hasadékai az első rácsnak hasadékával derékszögben találkoznak, akkor ugyanazt a jelenséget látjuk, mint ha finom muszlin-szöveten néznénk keresztül. A két rács vonalai együttvéve megfelelnek a szövet szálainak; és ha egyazon rácsra karcoljuk be a vízszintes és a függőleges párhuzamos vonalakat, akkor egyetlen rácson is tapasztalhatjuk ugyanezt a tüneményt. Az át nem látszó hasadékok megfelelnek a muszlin-szövet szálai-

nak, az üveg fölületének érintetlenül maradt, átlátszó részecskéi pedig a muszlin - szövet lyukacsainak. S ugyanez a jelenség következnék be akkor is, ha az üveglemezre szép sorjában át nem látszó fonalakat ragasztanánk rá, oly sűrűn, hogy közöttük csak nagyon keskeny, átlátszó hézagok maradjanak. Nos, a jégvirágos ablak éppen ilyen beragasztott üveglemez; mivel pedig a jégvirág lemezkéi sokkal finomabbak, semhogy emberi kéz utánozni bírná azokat, az ablakon átverődő színes fénypontok is oly sűrűn és oly szabályos körben sorakoznak, hogy ezt a jelenséget mesterséges úton nem is tudjuk ily tökéletességgel előidézni.

A természet, mely az emberi ügyességnél összehasonlíthatatlanul nagyobb művész, az ablaküveg jégvirágaihoz hasonló módon, de még sokkalta finomabban sorakoztatja egymás mellé magában az üvegtábla belsejében a molekulákat és atomokat. S nemcsak az üvegtáblában, hanem minden anyagban.

A legtöbb anyagban a molekulák elhelyezkedése sokkal szabálytalanabb és egyszersmind sokkal vastagabb rétegekben is történik, semhogy a tanulmányozásukhoz hozzáférkőzhetnénk. Azonban kétségtelen, hogy vannak olyan testek, amelyekben a molekulák elhelyezkedése nagyon szabályos és egyszerű. Ezek a testek a kristályok.

A kristályok felületén nagyon finom sík lapok vannak. s ezek a sík fölületek csak úgy keletkezhetnek, ha a kristály anyagának legfinomabb alkotó részei, a molekulák és atomok, bizonyos geometriai formák szerint helyezkednek el. Ezen alapszik a kristályok „kettős rács-szerkezetének elmélete".

E szerint a kristályt alkotó legkisebb részecskék egyenes vonalakban sorakoznak, melyek a kristály éleivel párhuzamosan haladnak; azaz úgy sorakoznak a molekulák, mintha gyöngyszemek volnának egy egyenesre kifeszített zsinóron. Ha valamely kristály fölületéről végtelen finomságú szeletet lehetne levágni, akkor ez a végtelenül finom lemez egy sor ilyen képzelt zsinórból állna, amely sornak tagjai egymással párhuzamosak, s amelyekre föl vannak fűzve a molekulák. E párhuzamos gyöngyfüzérek együttvéve megfelelnek egy olyan „rács"-nak, mint aminőt a fényhajlási kisérleteknél használnak. Persze, ha még oly finom lemezt vágunk is le a kristályból, már több oly sík réteg van benne, mint aminőről az imént szóltunk, s az ily finom lemez fénytani jelenségei már nagyon komplikáltak volnának.

Ama hatások közül, amelyeket a kristályszerkezet a rajta keresztülsugárzó fényre gyakorol, némelyek már régóta ismeretesek „a fény pola-

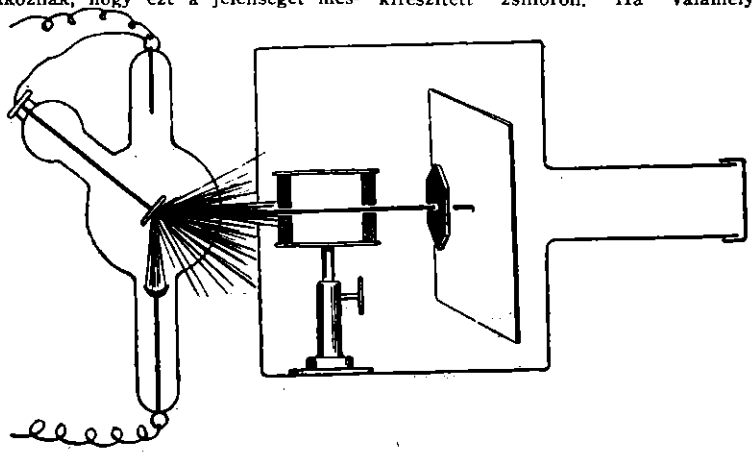

Készülék a Röntgen-sugarakkal való fotografáláshoz.

rizációja" (sarkitása) néven: a fénysugárban egymáson keresztülhatoló lengések a kettős „rács" szűk falai között két síkba szorúlnak össze; de ha csak egy „rácson" bocsájtjuk át a sugarakat, akkor a fény befolyásolása, „interferenciája" nem következik be. És ez egészen természetesnek is tűnik föl, ha jól megfontoljuk a dolgot. A fénysugarak hullámai ugyanis igen kicsinyek, — a milliméternek tízezredrészével mérhetjük csak őket; igen, de a kristály-molekuláknak a szövedéke még tízezerszerte finomabb, mint a fénysugárnak hullámai. Az a fénysugár, mely egy rácsnak vagy egy darab muszlin-szövetnek a fölületére esve számos külön sugárrá forgácsolódik szét, minden finomsága mellett is még mindig sokkal nagyobb és durvább, semhogy egy kristály-„rács" befolyásolhatná; keresztülmegy tehát a molekulák között, de ezek éppen olyan kevéssé zavarják, mint ahogyan a folyóvíz folyását nem zavarjuk meg, ha egy botnak a végét beletartjuk.

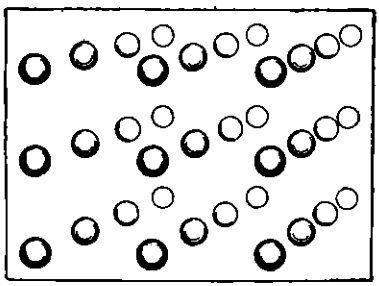

A molekulák elhelyezkedése egy kristályos tér-rácsban.

Nem igen volt tehát remélhető, hogy a kristályok tér-rács-szerkezetét a fény útján bebizonyíthatjuk, mindaddig, amíg a közönségesnél sokkal finomabb hullámú fényt nem tudunk előállítani. De ez is bekövetkezett az 1895. évben, a Röntgen-sugarak föltalálásával. A Röntgen-sugarak tulajdonképpen nem fénysugarak a szó közönséges értelmében, de mégis éterhullámok, ugyanolyanok, mint a fénysugarak, csak sokkal finomabbak: százezerszer rövidebbek a hullámai, és így tízszer kisebbek, mint a térrács egyes vonalai közötti hézagok. Éppen e finomságukból származik az a tulajdonságuk, hogy az át nem látszó anyagokon is átnatolnak.

Laue tanár Zürichben a Röntgen-sugarakkal tette tehát vizsgálat tárgyává a kristályos szerkezeteket, abból indulva ki, hogy a régóta keresett interferenciális jelenségeket, melyeket közönséges fénnyel nem lehetett elérni, elő fogja idézni, ha Röntgen-sugarak segítségével fotografálja a kristályokat. És valóban, kísérleteinek eredményei meglepően szépek voltak.

Egy Röntgen-csőnek a sugaraiból vastag ólomlemezen át egy vékony, alig egy milliméter széles sugár-kötet elkülönített Laue tanár, és egy réz-vitriol kristályt állított az útjába, a kristály köré pedig fotografáló lemezeket helyezett el. Abból a föltevésből indult ki, hogy a Röntgen-sugár a kristály anyagában éppen úgy szétszóródik, mint a napsugár a ködben; és amint a ködnek egyes cseppecskéin a napsugár hatása következtében „önsugárzás", fluoreszcencia mutatkozik, azonképpen a Röntgen-sugarak hatása alatt a réz-vitriol kristály apró alkatrészei, a molekulák is fluoreszkálni kezdenek, — ez esetben pedig a fényérzékeny lemezeken nyomokat kell előidézniök.

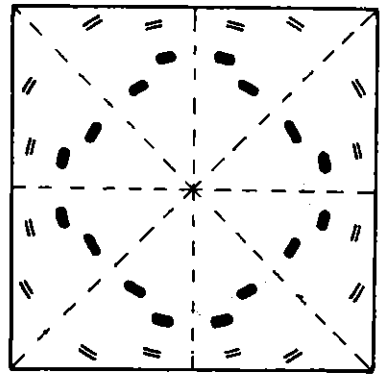

A sugarak elhajlása négytagu szimmetria szerint.

Ez valóban be is következett már a legelső kísérletek alkalmával is. A fényérzékeny lemezeken sötét foltok keletkeztek, amelyeknek elhelyezkedé-

sében bizonyos *szabályszerűség* mutatkozott; a foltok keletkezését tehát nem lehetett a véletlennek tulajdonítani.

Laue tanár egy réz-vitriol kristályt porrá tört, s ezen a liszten is megismételte a kisérletet; ezúttal azonban a fényérzékeny lemezeken az előbbi foltok nem mutatkoztak. Világos volt ebből, hogy a fényérzékeny lemezeken mutatkozó és szabályosan elhelyezkedő foltok a réz-vitriol anyag kristályszerkezetétől függenek és csak akkor mutatkoznak, ha a kristályok épek.

A kisérletezést *Laue* cink-csillámmal folytatta, mert ennek a kristályai nagyon szabályosak. A cink-csillámból egy körülbelül egy négyzetcentiméter nagyságú és fél milliméter vastagságú darabot gondosan lemetszett s a fölületét finoman csiszolta. A szabályos kristályok között legegyszerűbb alak a kocka. A kisérleti lemezt Laue egy kockának a fölületével párhuzamosan metszette le. A lemez tehát egy négyzettel szimmetrikus volt, és minden pont szimmetrikus volt ahhoz a két pár tengelyhez, mely az illető kockát meghatározza. (Ábránkon pontozott vonalakkal vannak ezek a tengelyek jelezve.) De a kockát nem csupán fölületi lapjával párhuzamosan, hanem valamelyik sarkától kezdve is metszhetjük, úgy, hogy a metszési sík egyenlőszárú háromszöget alkosson. Az ily módon metszett lemeznek, ha a kocka átmérőjének irányában Röntgen-sugarat bocsájtunk át rajta, hármas szimmetriát kell mutatnia. Ezt a föltevést igazolták is a kisérletek. Például a konyhasó kristálya kocka; amikor a konyhasó kristályából a kocka egyik sarkából kiindulva egyenlőszárú háromszögű lemezt vágtak le, s a lemezen Röntgen-sugarat bocsájtottak át: a fényérzékeny lemezeken jelentkező foltok hármas szimmetriát tüntettek föl.

Teljesen hasonló jelenség mutatkozott akkor is, amikor ugyanezt a kisérletet az u. n. folypáttal végezték; mivel a folypát kristályai szintén kockaalakuak, a rajtuk keresztülbocsájtott Röntgen-sugarak hatása alatt a fényérzékeny lemezek foltjai tehát szintén hármas szimmetriát mutatnak.

Mindezek a kisérletek, amelyeket csak az tud méltatni, akinek némi fizikai ismeretei vannak, még korántsem befejezettek; nem a végét jelzik egy nagy természettudományi probléma megoldásának, hanem csak a kezdetét. De minden nagy tudományos fölfedezésnek igen szerények a kezdetei, s a legszebb eredményeket csak nagyon fáradságos, lépésről-lépésre haladó munkával érik el. Nem egy nagyszerű idea hirtelen fölvillanása a tudománynak egy-egy alapvető tétele, hanem fáradhatatlan szorgalommal végzett ezer meg ezer kisérletnek és számításnak az eredménye.

A molekulák első fotografikus nyomai is az első lépést jelzik egy nagy fölfedezéshez: az anyag belső szerkezetének megismeréséhez.

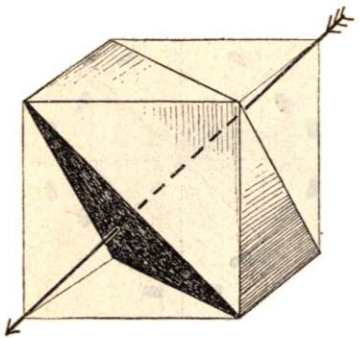

A hármas szimmetriájú lemez helyzete a kockában.

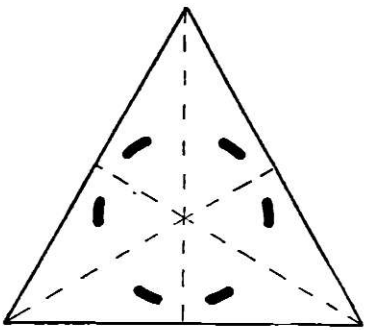

A sugarak elhajlása a háromtagú szimmetria szerint.

Legolcsóbb könyvárjegyzéket kérjen Adorjántól.

KÉPEK AZ Ó-EGYIPTOMI KULTURÁBÓL.

A régi Egyiptomot ma már egészen más szemmel nézi a tudományos világ, mint csak néhány évtizeddel ezelőtt is. Nagyon sok dolognak, ami a régi egyiptomi kulturában különös vagy éppen érthetetlen volt, már megtaláltuk a magyarázatát. S a tudományok előrehaladtával ez az ősi ország nem hogy veszített volna érdekességéből, hanem még jobban ma-

Annak a népnek az eredetéről, mely oly csodálatosan nagy kulturát tudott teremteni a Nilus völgyében már akkor, amikor a föld többi részein még nem igen emelkedett ki az emberiség a kő-korszak kezdetleges életviszonyaiból, — még ma is nagyon eltérők a vélemények. Nagyon valószínünek látszik azonban az a föltevés, hogy az egyiptomi faj a né-

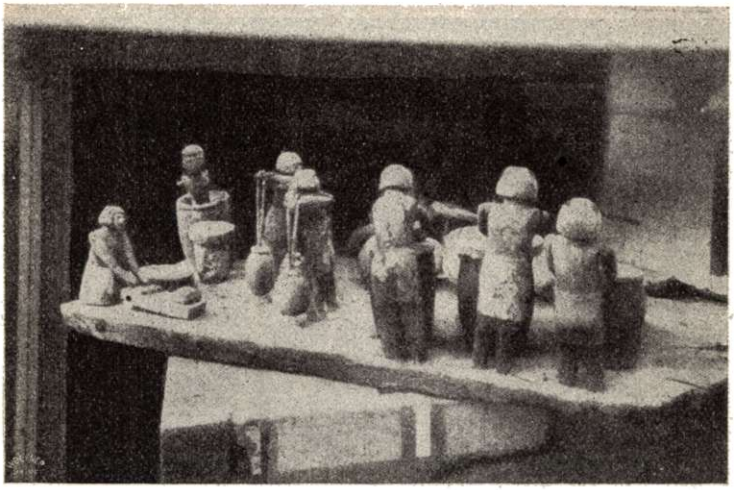

Ó-EGYIPTOMI FÉKMŰHELY.

gára vonta az emberi kultura múltja iránt érdeklődőknek figyelmét.

Nagy szerencse a tudományra nézve, hogy Egyiptomban a rég multaknak oly sok emléke maradt meg aránylag jó állapotban. Ma már ennek a ritka jelenségnek is ismerjük a nyitját: az ország száraz klimája lehetővé tette a növényi, sőt az állati anyagok könnyű konzerválását. A nagy afrikai sivatagnak, a Szaharának köszönhetjük a sok kulturtörténeti emléket, mert meleg, mindent kiszárító szelei a legügyesebb és leggondosabb múzeumi konzervátornál is jobban és hathatósabban megóvták a pusztulástól Egyiptom ös-lakóinak alkotásait.

gernek és a libiai berber fajnak a keveréke. Az emberiségnek egész története azt bizonyítja, hogy valahányszor két faj keveredett, az új, keverékfajnak a kulturája mindenkor emelkedett. Hogy mikor történt meg ez a fajkeveredés: nem tudjuk. De az bizonyos, hogy a Kr. e. 2600 év körül az egyiptomi már egységes faj volt, rendezett állami szervezetben, kulturált társadalmi viszonyok között élt és kulturájára annyira büszke volt, hogy csak önmagát számította az emberiséghez és minden más népet alsóbbrendű lények sokaságának tekintett.

Művészi alkotás képzelő erő nélkül nincsen. Az első nép, melynek

ADORJÁN TESTVÉREK antiquár és könyvkereskedése — Budapest, VII., Erzsébet-körut 16.

képzelőereje nagyon ki volt fejlődve, az egyiptomi volt. Látjuk ezt mindabból, amit csak ez ős-népnek a szellemi életéből tudunk. Vallásuknak egész koncepciója sokkal nagyobb szabású, mint a többi ős-kori népeké, és a művészetök is sokkal változatosabb és fejlettebb, mint bármely más ős-kori népé.

Kairó egyik külvárosában, Gizehben van egy remek múzeum, melyben a régi egyiptomi művészet emlékei vannak összegyüjtve. A gizehi gyüjteményből néhány ősrégi müemléket

A bárka egy szekérre van téve. A hajó orrához közel áll a kapitány, aki a párosával elhelyezett evezősöket vezényli, míg a kormányos hatalmas evező-lapátjával a hajó farán foglal helyet.

Megérdemli figyelmünket egy másik szobor-csoport is, mely az egyiptomi gyalogság felvonulását ábrázolja. Vagy harminc egyiptomi vitéz halad hármas sorokban, mindegyiknek lándzsa a kezében. Ezek az apró faszobrocskák egy katonatisztnek a sírjáról valók, a XI. dinasztia korá-

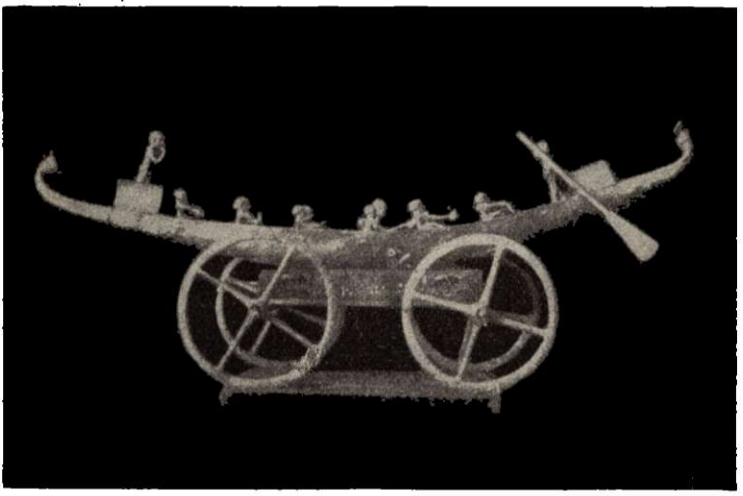

BÁRKA MASSZIV ARANYBÓL.

bemutatunk itt, az egyiptomi ős-kultura és művészet jellemzéséül. Itt van például egy pékműhelynek a képe, jól sikerült apró faszobrokban bemutatva. A gabonának mozsarakban való megörlése és főként a tészta dagasztása teljes realizmussal van itt bemutatva. A természetességre való törekvés, a realizmus általán igen erős jellemvonása az egyiptomi művészetnek; ezen a téren azonban csak nagyon sok próbálgatás és tanulmányozás útján érhettek el komoly sikereket.

A realizmusnak nagyon szép megnyilatkozása egy masszív aranyból öntött szoborcsoport, mely egy bárkát ábrázol egész személyzetével együtt.

ból, azaz a Kr. e. 2100—2000. évből. Az egyiptomiaknál ugyanis szokás volt a sír fölé az elhunyt családjának vagy szolganépének az apró szobrocskáit is elhelyezni. Ez azért volt, mert az egyiptomiak már hittek a föltámadásban, amelyhez azonban szükségesnek tartották, hogy a halottnak a teste vagy legalább a szobra megmaradjon. Ezért készítettek mumiákat is. A föltámadást úgy képzelték, hogy a visszatérő lélek a testet vagy annak szobrászati másolatát megeleveníti.

A régi egyiptomiak nagy kulturájának bizonyítéka az is, hogy pl. bútoriparunk bámulatosan ki volt fejlődve. Erre nemcsak rajzaik után kö-

Legolcsóbb könyvárjegyzéket kérjen Adorjántól.

vetkeztetünk, hanem az újabb időben a sziklasírokból egyes bútordarabok is előkerültek. Ezeknek kényelmes volta és faragott ornamentikája bizonyára bármelyik ma élő kulturnépnek is.

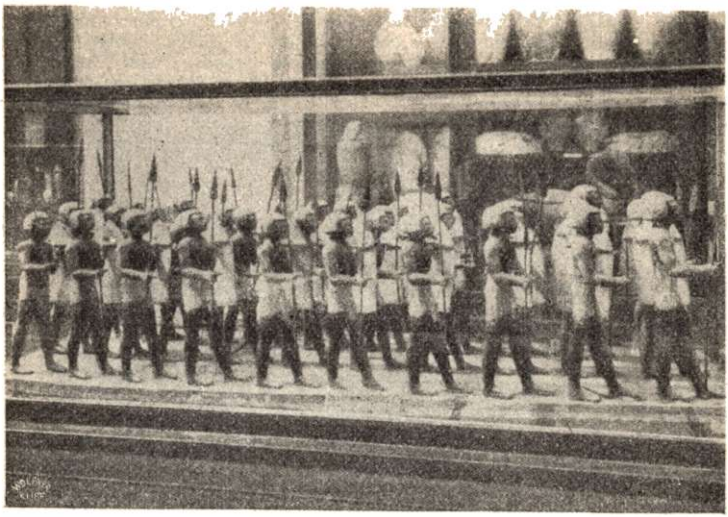

EGYIPTOMI KATONASÁG A XI. DINASZTIA KORÁBÓL.

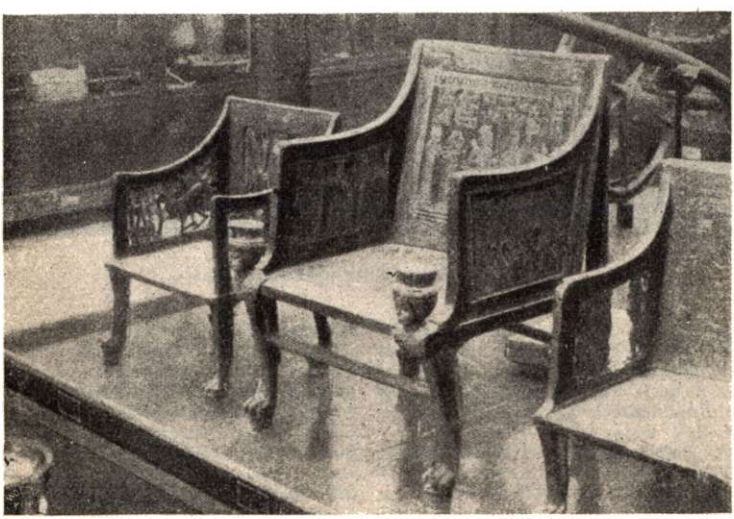

Ó-EGYIPTOMI KAROSSZÉKEK FARAGVÁNYOKKAL.

ADORJÁN TESTVÉREK antiquár és könyvkereskedése — Budapest, VII., Erzsébet-körut 16.

RÉGI MAGYAR SZOBROK.

A Kincses Kalendáriom mult évi kötetében hetvennél több magyar festményt közöltünk a középkorból, annak bizonyságául, hogy a mi képzőművészetünk van olyan régi, mint a ma élő európai nemzetek bármilyekeé, — ha a mai görögöket és olaszokat nem tartjuk egy nemzetnek a régi hellén és a római néppel. Ezúttal a régi magyar szobrászat termékeiből mutatunk be egy gyüjteményt, hogy az ily dolgokkal szakszerűen nem foglalkozó közönség is tudomást szerezzen régi kulturánknak ez érdekes bizonyítékairól.

A középkorban a szobrászat éppen úgy az egyházi célok szolgálatában állott, mint a festészet, nemcsak nálunk, hanem minden európai népnél. Nincs tehát semmi föltünő dolog abban, hogy szobrászatunk legrégibb alkotásait az egyházak őrizték meg. A legrégibb emlék egy püspöknek a domborművü mellképe, mely az arácsi templom romjai alól került napvilágra. Nem lehetetlen, hogy ez az emlék, mely most a nemzeti múzeumban van, régibb, mint a magyar kereszténység. A gyulafehérvári székesegyház déli kapuja fölött (belülről)

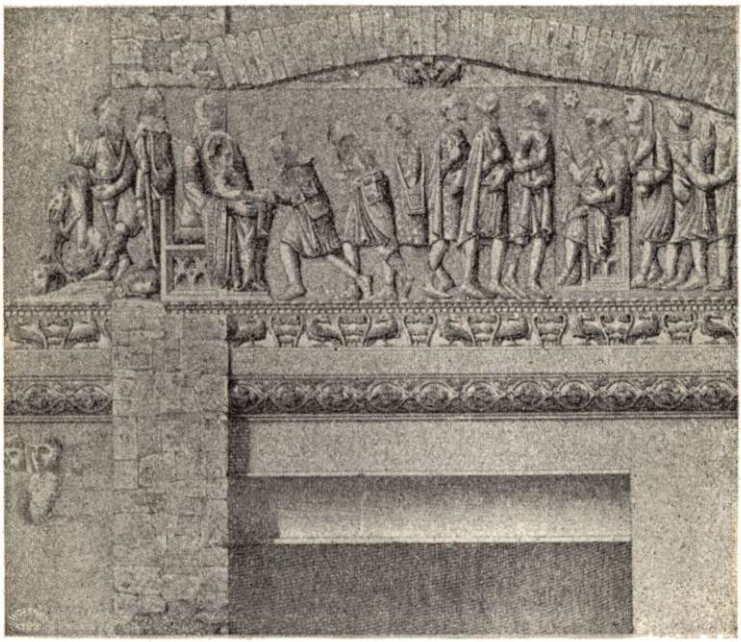

DOMBORMŰ A PÉCSI RÉGI SZÉKESEGYHÁZBÓL.

is van egy félköralakú dombormű, mely a Megváltót ábrázolja két angyal társaságában; ez a dombormű alkalmasint a XI. századból való.

Már jóval újabb, de egyszersmind finomabb és művészibb munka is a pécsi székesegyház két dombormüve. Ezek a márvány faragványok a régi, 1881-ben lebontott székesegyháznak az altemplomba vivő lejárójában, a lépcső fölött voltak a falba illesztve. Ma már meglehetősen meg vannak

Legolcsóbb könyvárjegyzéket kérjen Adorjántól.

rongálva, de művészi értéküket a töredékekből is megállapítható. Az egyik dombormű, melyet itt rajzban bemutatunk, az ú. n. „három királyok" bibliai jelenetét ábrázolja. A kép baloldalán a pásztorok ajándékot visznek a kisded Jézusnak; Mária, a pásztoroknak hátat fordítva, támlás széken ül, ölében Jézussal. A három napkeleti király (vagy bölcs, „mágus"), hódolattal közeleg a kisded felé; az első térdet hajt és megfogja a gyermek kezét, nyilván azért, hogy megcsókolja. A dombormű jobb felén ugyanez a három király már távozik (az utolsónak lábai még keresztezik is egymást), — Heródeshez siet, akinek kilétét a napkeleti királyokat vezető csillag, a Heródes kezében levő ország-alma és a mögötte álló három poroszló jelzi. A dombormű baloldalán látható pásztorok már nem ugyanazon a falon, hanem az első képpel derékszögben érintkező falon voltak. Itt a dombormüképeknek már csak egy töredéke maradt meg: a felső sorban a pásztorok fejetlen alakjai, egyiknek a lábánál egy összekuporodó kutya, a másik előtt pedig három kecske. Az alsó sor dombormű-képéből csak néhány fejnek a töredéke maradt meg; ez a kép talán Szűz Máriának Szent Erzsébetnél való látogatását ábrázolta. A lépcsőház másik falán két dombormű maradt meg; ezeket szintén bemutatjuk. Az egyiken (rajzunk felső részén) balról a három napkeleti király álma van ábrázolva. Itt a három király egy ágyban, közös takaró alatt alszik; az

DOMBORMŰ A PÉCSI RÉGI SZÉKESEGYHÁZBÓL.

ADORJÁN TESTVÉREK antiquár és könyvkereskedése — Budapest, VII., Erzsébet-körut 16.

angyal, aki álmukban megjelenik és inti őket, hogy Heródesnek ne árulják el a kisded Jézus hollétét, már nem látható. A következő jelenet: a betlehemi gyermek-gyilkolás. Heródes a trónuson ül, ország-almájával a kezében és előtte a poroszlói lefejezik a kisdedeket. A harmadik kép: a menekülés Egyiptomba. Csak a szamár teste maradt meg, fej nélkül; Mária alakjának a körvonalai és József alakja is látható még, a fej és a jobb kar nélkül. A dombormű alsó részén

PÉTER ÉS PÁL APOSTOLOK A GYULAFEHÉRVÁRI SZÉKESEGYHÁZBAN.

ugyane történeteknek az ó-szövetségi párja van ábrázolva, ha ugyan elfogadjuk az erre vonatkozó, kétségtelenül erőszakolt magyarázatot. (A középkorban a képzőművészetben is érvényesült a tipológia, azaz az a tudomány, mellyel az Ujszövetség minden történetéről be akarták bizonyítani, hogy egy megfelelő vagy hozzá hasonló történet megvolt írva már az Ó-Szövetség könyveiben is.) E szerint a napkeleti királyok álmának megfelelne a megvakított Sámson, akit egy gyermek vezet. Az alvó királyok és a vak Sámson között persze nincs egyéb kapcsolat, mint hogy egyik se lát. Az alsó részben a fát kitépő Sámson talán az erőszakosság jelképe, éppen úgy, mint fölötte a gyermeket öldöklő Heródes; a fa lombjai közül menekülő madarak talán a szent család menekülését jelképezik. Ugyancsak a szent család menekülésével hozható kapcsolatba az alsó kép jobboldala is, melyen Sámson oszlopokat dönt le. Az első oszlop ledöntése talán Sámson menekülését jelzi Gáza városából, a második oszlopdöntés pedig azt a jelenetet ábrázolja, amikor Sámson, akinek a filiszteusokat mulattatnia kel-

A BŰNRECSÁBÍTÁS ALLEGÓRIÁJA A GYULAFEHÉRVÁRI SZÉKESEGYHÁZBAN.

lett volna, ledöntötte az épületet. Jobbról a legszélső alak talán Gedeon a gyapjúval. A Birák VI. könyvében meg van írva, hogy Gedeon egy fürt gyapjat vitt ki a szérűre, hogy az Isten csodát tegyen vele és e csoda révén megtudja, hogy neki kell megszabadítania Izraelt. A Gedeonnal történt csodát az Egyiptomból való kijövetellel hozzák kapcsolatba. A pécsi domborművek művészi értékét igen nagyra tartotta Henszlmann Imre, aki nagy könyvet írt róluk. Ipolyi Arnold már kevesebbre becsülte őket. Viszont míg Henszlmann francia szobrásznak tulajdonította e faragványokat, Ipolyi kifejezte azt a sejtését, hogy a pécsi

Legolcsóbb könyvárjegyzéket kérjen Adorjántól.

dombormű „talán egyetlen tisztán nemzetinek nevezhető szobrászati emlékünk". Azonban már Henszlmannak is föltünt, hogy az alakok egy részén „az akkori magyar öltözetnek némely részeit látjuk; az egyik pásztornak szűk juhászbunda van a vállán és a három keleti bölcs a mai tót nemzetbeliekéhez igen hasonló utitáskát hord pompás mustrás ruhája fölött. De az, amit Henszlmann „tót nemzetbeli utitáskának" nevez, nem egyéb, mint magyar tarisznya. Nem igen valószínű, hogy egy francia szobrász az útrakelő napkeleti királyoknak tarisznyát akasztott volna a nyakába; ilyesmi bizony csak magyar szobrásztól telhetett ki.

A gyulafehérvári székesegyház legrégibb domborművét föntebb már említettük. Van azonban azonkivül még egynéhány oly domborműve is a szé-

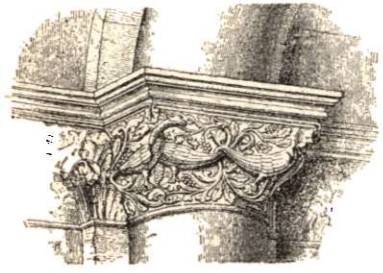

OSZLOPFŐ A GYULAFEHÉRVÁRI SZÉKESEGYHÁZBAN.

kesegyháznak, amely domborművek a XII—XIII. századból erednek. Ezek közül egypárat szintén bemutatunk. A kereszthajó külső, északi oldalán látjuk két apostol alakját; az egyik bizonyára Szent Péter, mert könyvet és kulcsot tart a kezében. A másik alkalmasint Szent Pál, mert iratot tart a kezében, s az apostolok közül Szent Pál volt a buzgó levélíró. Mindkét alak igen bő felső ruhát s ez alatt ujjas alsóruhát visel. Ugyancsak a külső falba van beillesztve annak a két nőnek a szobra is, amelyet itt szintén bemutatunk. Mind a kettő hosszúhajú; köpenyük az övnél össze van szorítva, az egyiknek az alsó ruhája valamivel rövidebb, mint a másiké. Az egyik alak a másiknak az állát enyelegve megfogja vagy simogatja. Ez a dombormű állítólag a kísértést vagy bűnrecsábitást ábrázolja. Ha a ruha redőzetét és a lábak elhelyezését vesszük szemügyre, úgy valószínűnek kell tartanunk, hogy ezt a domborművet ugyanaz a szobrász faragta, akinek a munkája volt Péter és Pál apostol gyulafehérvári domborműve.

Mindezek persze inkább csak dekorativ faragványok voltak és nem önálló művészi alkotások. A diszítőkőfaragás általában igen nagy becsben volt és szépen kifejlődött nálunk. Bizonyságai ennek azok a szép oszlopfejek, amelyeket nagy számmal találunk régi templomainkban. A híres jáki templom egyik oszlopfején sár-

OSZLOPFŐ A BENCÉSEK RÉGI JÁKI TEMPLOMÁBÓL.

kányhoz hasonló khimérákat látunk, amelyek közül kettőnek van egy közös feje, úgy, hogy előlről és oldalt nézve ugyanaz a fej egészíti ki a szörnyalakot. Nagyon finom, állítólag francia munka Gyulafehérvárott egy oszlopfej, melynek növényfonatai között nagyon elegáns rajzú madarakat látunk.

Az imént említett jáki templom főkapuját tizenhárom életnagyságú szobor diszíti: külön-külön fülkékben Jézus áll ott a tizenkét apostollal. Ezek a XIII. század közepéről való szobrok. Művészi értékükről azonban nem beszélhetünk, mert a szobrok fejeit a jáki ifjúság már századokkal ezelőtt leparittyázta; valamennyi szobornak a feje ujonnan készült pár évvel ezelőtt, mikor ezt a ritka szép-

ADORJÁN TESTVÉREK antiquár és könyvkereskedése — Budapest, VII., Erzsébet-körut 16.

ségű templomot az állam költségén restaurálták.

Középkori szobrászatunknak egyik legszebb és legértékesebb emléke Szent György lovasszobra Prágában a királyi várlak harmadik udvarában. Ezt a szobrot IV. Károly császár készíttette, akinek Prágában volt fényes udvartartása. Egy XVII. századbeli jezsuita 1667-ben kiadott művében írja, hogy a prágai Szent György-szobor pajzsán fölírás van, amely szerint e szobrot 1373-ban Clussenberch Márton és György mesterek ké-

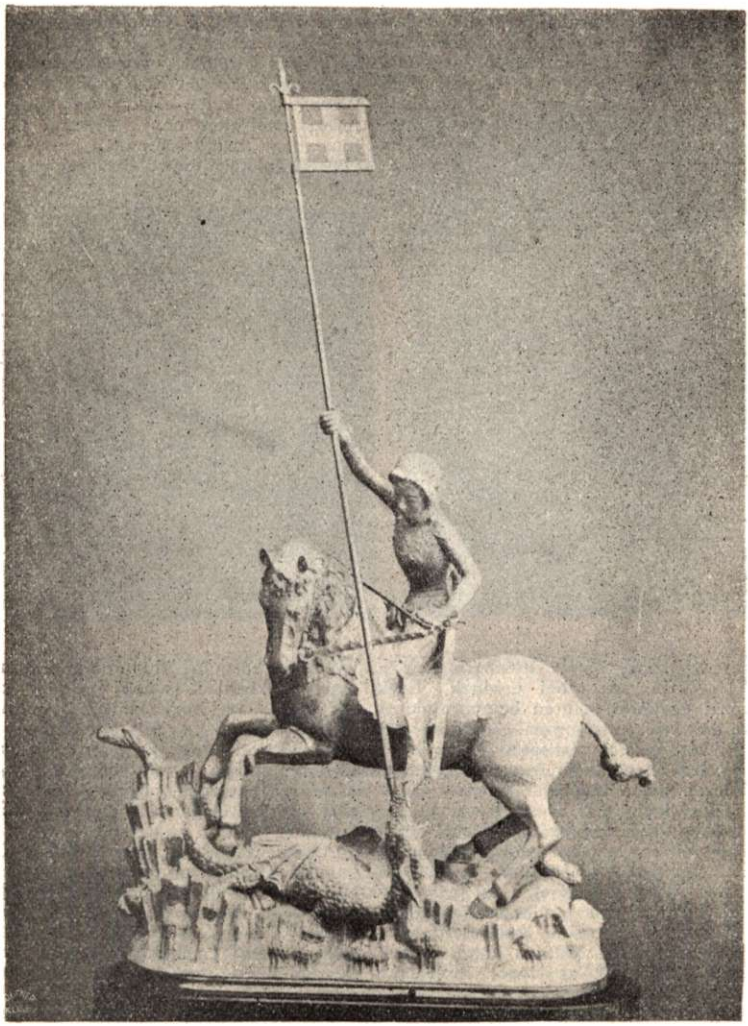

A PRÁGAI SZENT GYÖRGY-SZOBOR.

Legolcsóbb könyvárjegyzéket kérjen Adorjántól.

szítették. Mivel Clussenberch alatt más nem érthető, mint Kolozsvár, egészen nyilvánvaló, hogy a Szent György-szobor művészei nem lehettek mások, mint Kolozsvári Márton és György magyar képfaragók, akik a történelmi dokumentumok szerint egy magyarországi festőnek voltak a fiai. Bár hetedfélszáz esztendő elmúlt már a prágai Szent György-szobor megalkotása óta, ez a nagyszerű műemlék még ma is elég jó állapotban van. A XVI. század elején a prágai királyi vár leégett; akkor egy lehulló gerenda a szobor fölemelt karját letörte. 1562-ben pedig, Miksa koronázása alkalmával, oly nagy tolongás volt a prágai királyi palota udvarán, hogy a sokaság a Szent György-szobor nyakát letörte. Ezt a hibát azonban azóta már kiigazították. Az időjárás viszontagságai persze meglátszanak a vékony bronzlemezből készült szobron: néhol lyukak és repedések is mutatkoznak rajta. Mi mindenesetre jobban gondoznók, mint a csehek, de nekünk a szobrot nem adják vissza. A British Museum állítólag már négyszázezer koronát igért érte, de nem adták az angoloknak sem. Budán a Halászbástyán látható a prágai Szent György-szobornak egyik kitünő másolata.

A prágai Szent György-szobor műtörténeti jelentősége abban áll, hogy az alkotó művész korát messze megelőzte naturalisztikus fölfogásával. Bámulatunkat már maga a lova is méltán fölkelti, mert bár kissé kövér ugyan, — egész mozdulata természetes; korántsem nyugalmat árul el, hanem egy heves mozdulat pillanatnyi megörökítése az a pozició, amelyben a művész elénk állítja. A sárkány nagyon sablonos, de a valóságnak igen megfelelő a lovasnak elhelyezkedése: Szent György egy kissé fölemelkedik, hogy lándzsáját minél nagyobb erővel döfhesse a sárkány torkába. Bár a páncél és a mellvért magukat az izmokat nem engedi közvetlenül érvényesülni: a páncélon meglátszik, hogy valóságot takar. Az arckifejezés is eredeti és reális: visszatükröződik rajta az iszonyat, mellyel a lovag a sárkányt nézi, s az elszántság, amelylyel végez vele.

Sajnos, a Kolozsváriak egyéb munkái megsemmisültek vagy elvesztek; közülük egyiknek, a nagyváradi Szent László-lovasszobornak csak az emlékezete maradt meg írott följegyzésekben. Nem lehetetlen persze, hogy amint a Szent György szobra Prágába került, azonképpen a Kolozsváriak más művei is külföldre kerültek. A templomok és múzeumok olyan műtárgyai között, amelyeknek a szerzője nem ismeretes, bizonyára lappang néhány darab a Kolozsváriak alkotásai közül is.

Középkori szobrászatunk legtöbb emlékét a felvidéki szárnyasoltárok őrizték meg. Ezeknek fa-faragványai nagyon sok esetben kiállják a versenyt az egykorú német fa-faragás termékeivel. A felvidék német telepítvényei nemcsak azért választották szobrászatuk anyagául a fát, mert ennek nagy bőségében voltak, hanem alkalmasint azért is, mert bevándorlásuk előtt, eredeti hazájukban is nagyon divatos volt a fa-szobrászat.

A XV. század végén és a XVI. század elején, amikor Németországban is virágjában volt a fa-szobrászat, nálunk is volt néhány kiváló mester, aki megérdemelné, hogy neve oly ismert legyen, mint Stossé vagy Riemenschneideré, akikkel oly sokat foglalkozik a műtörténelem. Igy Lőcsén nagyon tekintélyes műhelye volt a német Stoss egyik kortársának, Lőcsei Pál mesternek.

Pál mester iskolájának egyik kiváló alkotása a lőcsei Szent György-szobor, mely a Szent Jakab-templom Szent György-kápolnájának egyik sarkában látható. „Formai szempontból, írja róla Divald Kornél, a sárkányt ölő Szent György vitéz szobra szinte tökéletes, a ló és lovas arányai pompásak, a kompozició is kifogástalan, de nincs benne semmi élet." Valóban, ha összehasonlítjuk a lőcsei Szent György arcát a prágai Szent Györgyével: óriási különbséget látunk; a lőcsei Szent Györgyben nincs semmi érzés, semmi indulat; még a lova is túlságosan hidegvérű.

A szepesszombati Szent György-szobor, mely a templom főoltárán áll, szintén Lőcsei Pál valamelyik tanítványától származik, de ez már hasonlíthatatlanul tehetségesebb embernek a munkája. A szepesszombati főoltár 1503—1516 között készült, már reneszánsz stílusban. A Szent György-szobor rajta az elbeszélő-szobrászat alkotásai közé tartozik: nemcsak egy csoportozatnak az alakjai vannak rajta, hanem a mellékes járulékok is, tájképi háttérrel. Az előtérben

ADORJÁN TESTVÉREK antiquár és könyvkereskedése — Budapest, VII., Erzsébet-körut 16.

Szent György vitéz, aki pompás vértet visel, lándzsáját már beledöfte a sárkány torkába és most fölemeli hosszú, egyenes kardját, hogy a sárkánynak a fejét levágja. Divald Kornél szerint ezen a szobron a ló és lovasa kissé fáradt, de mindkettőnek a formái klasszikusak; szerintünk nem a fáradtság látszik rajtuk, hanem a német hidegvér. Hogy a lőcsei és a szepesszombati lovasszobrok alkotói egy iskolában tanultak, arról eléggé tanúskodik az a körülmény, hogy úgy a lószerszám, mint a vértezet mindkét szobron hasonló; a szepesszombati Szent György arca azonban már sokkal fiatalabb, természetesebb, sőt életteljesnek mond-

A LŐCSEI SZENT GYÖRGY-SZOBOR.

ható. Nagyon figyelemreméltó a sárkány alakja is; a fájdalmat és dühöt nagyon jól fejezi ki a fej és a kidülledt szem, és nagyon jó ötlet volt a szobrásztól, hogy a sárkány egyik karmával a torkába döfött lándzsát megfogja. A kép háttere, amelyben a sárkányöléssel megszaba-

dítandó libiai királykisasszony térdelve imádkozik, hogy a küzdelemben lovagja legyen a győztes, éppen olyan sablonos, mint a város, melynek falai látszanak mögötte. A kép kerete azonban elsőrangú művészi munka.

A SZEPESSZOMBATI SZENT GYÖRGY-SZOBOR.

A CSÜTÖRTÖKHELYI PIETA.

A reneszánsz szobrászat legjelentősebb alkotása Magyarországon egy dombormüvű fafaragvány, amelynek szélessége csak 68 cm., magassága pedig 85 cm. Ez az úgynevezett „csütörtökhelyi Pieta". „A csütörtökhelyi fadombormű, írja róla Divald Kornél, fafaragásunk történetében a megalkuvást nem ismerő realizmus diadalát jelzi. Krisztus siratását ábrázoló kompoziciója mesteri. A térdig ábrázolt alakoknak a szük keretbe való beállítása szinte zseniális. Az idősebb asszony képében ábrázolt Mária s Krisztus meggyötrött teste és nyitott szája arca távolról sem szép: mégsem tagadhatjuk el a mester nemes fölfogását, amellyel meg-

AZ URVACSORA A LŐCSEI FŐOLTÁRON.

rázó drámai tartalmat lehelt kompozíciójába. Nemes fölfogása mentette meg attól, hogy Mária és Krisztus arcában s a szinte durváknak ábrázolt kezek mozdulatában megnyilatkozó fájdalom merész visszatükröztetése nem sodorta a karrikatura világába, amelybe a német mesterek legmagasztosabb tárgyaik földolgozása közben is akaratlanul ugyan, de nem egyszer elkalandoznak." A csütörtökhelyi Pieta valaha bizonyára egy szárnyas oltárnak az alkotórésze volt; ma a templom szentélyében a keresztelő kút fölé van befalazva. Annyi valószínűnek látszik, hogy ez a szárnyas oltár, és vele a szóbanforgó dombormű Zápolya István nádor özvegyének adományaként került Csütörtökhelyre, de hogy ez a faragvány már előbb, a XV. század végén jött-e létre vagy csak a XVI. század elején, azt már aligha lehet eldönteni.

A lőcsei Szent Jakab-templom hatalmas főoltára, amelynek magassága több, mint tizennyolc méter, festményeivel és faragványaival egész múzeum. Az oltár-szekrény alatt végighúzódó alacsony predella dombormüve Veit Stosz egyik tanítványának, Lőcsei Pál mesternek müve. A predellán levő szoborcsoportozat az Utolsó vacsorát ábrázolja; maguk az emberi alakok kevésbé kötik le figyelmünket, mint e dombormü-képnek a faragott kerete; a nagyszerűen hajlított szőlő-indákon dús gerezdeket lá-

ZÁPOLYA J. SIREMLÉKE.

tunk s a levelek között madarakat, melyek a szőlőfürtökről egy-egy szemet csipegetnek. A gneseni székesegyházban van Veit Stosznak egy híres műve: Olesniczky érsek síremléke. Mivel a gneseni síremléken

A TÁJÓI SZ. JÁNOS-FEJ.

A SELMECBÁNYAI SZENT KATALIN.

csaknem ugyanaz a mennyezet diszítése, mint a lőcsei főoltár predelláján: nem alaptalan Divald Kornélnak az a föltevése, hogy a gneseni síremlék ornamentikája talán szintén Lőcsei Pál mesternek a rajza után készült.

A középkori síremlékeken gyakran találunk érdekes dombormű-faragványokat; mint a külföldön, úgy nálunk is virágzott különösen a XV. században a síremlék-szobrászat. A legszebb síremlékek egyike Zápolya Imre nádoré a szepesi székesegyházban. Ez valaha a mai székesegyház szentélyének falába volt illesztve; onnan a Zápolya-kápolnába került a XVII. században. A síremlék esztergomi vörös márványból készült, igen jó technikával. Zápolya alakja féldombormű; a régi hagyományok szerint nyugvó oroszlánon áll a páncélos vitéz, akinek fejét bámulatos realizmussal ábrázolta a művész. A sírkő fölirata ez: *Hic iacet illustris ac excellens Dominus*

A HÉTHÁRSI MADONNA.

Emericus comes perpetuus Sepesiensis et palatinus regni Pannoniae, qui obiit MCCCCLXXXVII. (Itt nyugszik méltóságos és nagyméltóságú Imre úr, Szepes vármegye örökös főispánja és Magyarország nádora, aki 1487-ben halt meg.)

A besztercebányai múzeumban van egy érdekes Szent János-fej, amely a tájói templomból került oda. A város közelében levő tájói templomnak valamikor Besztercebánya volt a kegyura, és valószínűleg a város gondoskodott annak idején a patronátusa alá tartozó falusi templom fölszereléséről is. A tájói templom főoltára a XV. században készülhetett; a szárnyas oltár középső szekrényében alkalmasint Szent János szobra állott; e szobornak a fejét később, talán a XVIII. század folyamán, a templom restaurálása alkalmával lefűrészelték s azután egy kerek fa-tálra szögezték. Ily módon ez a műemlék Szent János levágott fejét ábrázolja, a biblia Salome-epizódjának megfelelően. Divald Kornél legalább így értelmezi e műemléket, abból indulva ki, hogy valamennyi hasonló emlék behúnyt szemmel, véresen és holtan tárja elénk a szent fejét, míg a tájói Szent János-fej „nemes reálizmussal s pompás jellemző erővel ábrázolt férfifej . . . a szent szeme lefelé néz, ajka beszédre nyílik, mint olyan szobrokon, amelyek karján az Isten bárányával ábrázolják". Lehetséges azonban, hogy Divald tévesen értelmezi ezeket a dolgokat; a félig nyitott szem és száj még nem bizonyítéka annak, hogy a fej él, sőt ellenkezőleg: éppen ez a halálnak igazi reálisztikus ábrázolása. Abban az időben, amikor ez a szobor készült, a szobrászok elég gyakran láthattak levágott emberfejeket. Lehetséges, hogy a tájói Szent János-fej nem egy nagy álló szobornak a lefűrészelt feje, hanem már eredetileg is levágott fej gyanánt készült.

A LŐCSEI CSÁKY-OLTÁR SZOBRAI.

A selmecbányai múzeum Szent Katalin-szobra bizonyára a város Szent Katalin-templomából került mai helyére. A szobor fiatal leányt ábrázol, valószínűleg olyan ruhában, mint aminőt a XV. században viseltek a selmeci bányász-családok leányai. A mester, aki e szobrot faragta, bizonyára kiváló művész volt, mert noha a szobrot két méternél magasabbra készítette, a szertelen méretek nem rontottak le semmit az alak kedvességéből és bájosságából. A leány arca tipikusnak mondható; a túlságosan magas homlok jellemző nemcsak felsőmagyarországi szobrászati emlékeink-

re, hanem az egész XIV—XV. század német szobrászatára. A szemekben és az orrban lehetett legföljebb némi egyéniségre, arckép-hűségre való törekvés. A szent hajadon díszes pártát visel, olyat, mint aminőt a XV—XVI. században viseltek a selmeci leányok; haja dús fürtökben omlik le; vállára palást van borítva; ruhája kivágott,

AZ EPERJESI SZ. ADALBERT.

AZ EPERJESI SZ. MIKLÓS.

felső szegélye gyöngyökkel hímezett: alatta előtűnik az ing-nyak is.

A sárosvármegyei Hétbárs plébániatemplomát kegyura, Tarczay Miklós, a XVI. század elején átalakittatta. Ebben az időben készült a templom főoltára, az 1516. évben. Igen valószínű, hogy a főoltárral együtt készültek el a szobrok is, amelyeknek művészi értéke talán csak azért nem tünik föl, mert e faragványok finomságait tönkretette a többszöri befestés; különben is a szentély, melyben a főoltár áll, oly homályos, hogy művészeti látnivalóit csak gyakorlott szem veszi észre. Az oltárnak körülbelül két méter széles szekrényének közepén a Madonna áll, mellette Szent Márton és Szent Miklós; az egyes szobrok magassága körülbelül 190 cm. Divald Kornél, aki a hétbársi Szent Márton-templom ujjáépítésének négyszázados évfordulója alkalmából a Műemlékek Országos Bizottságának megbizásából érdekes és díszes monográfiát írt és adott ki, e munkájában így értékeli a hétbársi Madonna-szobrot: A Madonna alakja tele van méltósággal, ruhájának redőzése mesteri és

bájos arca teljesen egyéni hatást kelt, ami egykorú Madonna-szobrainkon ritkaság.

A Krisztus születését ábrázoló szoborcsoport egy érdekes művészettörténeti probléma. Ma ez a hét darabból álló csoportozat a lőcsei templom ú. n. Csáky-oltárán van elhelyezve, összezsúfoltan. A szobrok 1698-ban kerültek napfényre a lőcsei városháza egyik elrejtett fülkéjéből, ahol valami elveszett okmányt kerestek. Némelyek szerint a szobrokat a protestántizmus rán levő haldokló Szűznek, de tipusa más és szeliden lehajló arca, ha mint női szobraink általában, kissé üres is, valósággal képmás hatásával van ránk". Nagyon figyelemreméltó egy imádkozó pásztor alakja is.

Az eperjesi Szent Miklós-templom főoltára 1490-ben készült el; szekrényében három nagy szobor van: Mária, Szent Adalbert és Szent Miklós szobra; mindegyik szobor 210 cm. magas. Divald igen sokra becsüli e faragványok ismeretlen művészét.

ANGYAL-SZOBROK A LŐCSEI GIMN. TEMPLOMÁBAN.

térhódításakor rejtették el a buzgó katolikusok, nehogy a protestánsok elpusztítsák őket. Divald szerint e szobrok nem templomi célokra, hanem a középkorban divatos karácsonyi misztériumok céljaira készültek a város költségén. A szobrok Divald szerint „nemcsak a Szepesség, de egész Európa fafaragásának legkiválóbb emlékei közé tartoznak"; Divald Lőcsei Pálnak tulajdonítja őket, bár neki is feltűnt, hogy e szobrok közül Máriának „tartása, ruhája, a vállain általvetett kendő és haja szinte szakasztott mása a Stoss krakkói nagy oltá-

A középkor végén oly szépen virágzó faszobrászat további sorsáról egyelőre még nem sokat tudunk.

Hogy maga a művészet nem hanyatlott gyorsan a felvidéken, hanem a XV. század-végi és a XVI. századeleji virágzás még hosszú idő múlva is éreztette jótékony hatását, erre nézve bizonyságul szolgálhatnak a lőcsei gimnázium templomának angyalai. Ezek a fából faragott angyalok kariatidok gyanánt szerepelnek az oltáron; a két métert meghaladó alakok pompás minták után készültek a XVII. század folyamán.

A DRY-FARMING CSODÁI.

A magyar gazdaközönség előtt már évek óta ismeretes az amerikaiak és angolok által kultivált ú. n. *dry-farming* gazdálkodás. Szóról-szóra lefordítva, ez az angol kifejezés annyit jelent, mint „száraz-tanyázás", a lényege pedig az új eljárásnak az, hogy okkal-móddal a száraz, nedvességben szükölködő területen is lehet szép termést hozni létre. Mivel Magyarországon is vannak meglehetős nagyságú területek, melyeket a szárazság miatt is megokoltnak tartaná a dry-farminggal való kisérletezést.

Nálunk persze más a helyzet, mint Amerikában vagy Délafrikában, ahol a dry-farming kitünően bevált; mert míg ezeken a területeken csakis a dry-farminggal lehet termést elérni: nálunk csak a nagyon száraz években silány a termés, míg normális vagy közel-normális viszonyok között jól fizet a föld. A mi földünk átlagtermése a régi gazdálkodási mód mel-

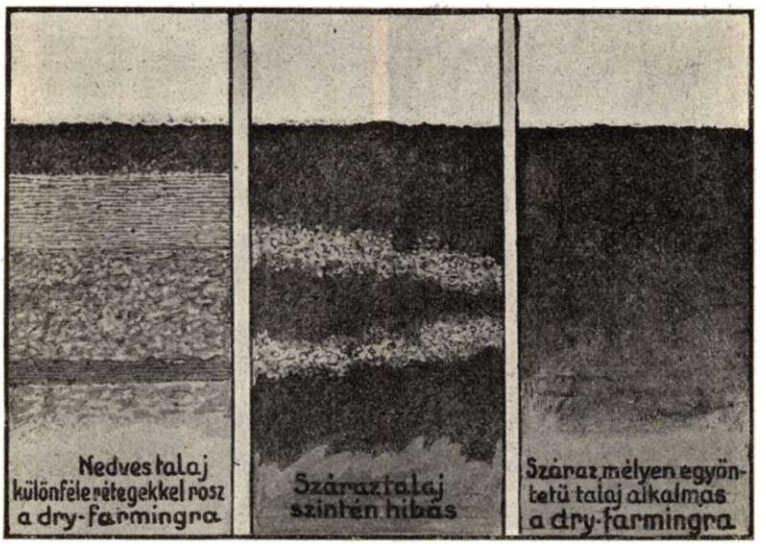

nem lehet kellően értékesíteni: a dry-farming kérdése mezőgazdaságunkra nézve nem csekély fontosságú.

De különben is Magyarország klímája inkább száraznak mondható, mint nedvesnek; sokkal gyakrabban panaszkodnak gazdáink az eső hiánya miatt, mint a sok eső miatt. A dry-farmingnak egyik kitünő ismerője és propagálója, dr. Macdonald úgy vélekedik, hogy száraznak tekintendő az a földterület, melyen a csapadék évi mennyisége nem haladja meg a huszonöt hüvelyket. Nos, nálunk is vannak olyan száraz esztendők, amelyekben ennél jóval kisebb a csapadék, azaz Macdonald a mi magyar alföldünkön lett is sokkal jobb, mint a dry-farming eljárás átlagtermése. Ennélfogva az új termelőeljárásnak *csakis oly területeken* van értelme, amelyek eddig a talaj szárazsága miatt hasznavehetetlenek vagy kevéssé értékesek voltak.

Előre kell bocsájtanunk, hogy a dry-farming lényege: a *csapadék elraktározása*. Gyüjteni kell a talajban a csapadékot és meg kell akadályozni, hogy elpárologjon belőle. Már most hogy hogyan történjék ez a gyüjtés, az a legfontosabb gyakorlati kérdés.

Nem minden talaj alkalmas a dry-farmingra. Legelőször is meg kell tehát vizsgálnunk a talajt, ami úgy történik, hogy leásunk körülbelül egy

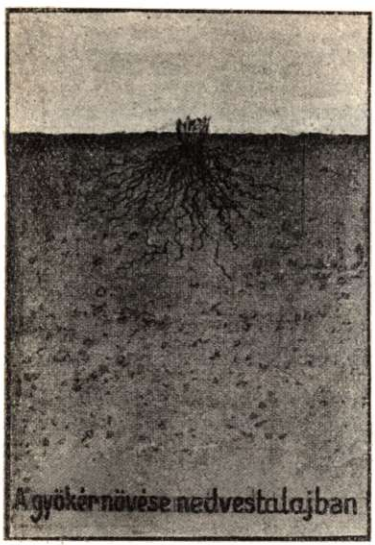

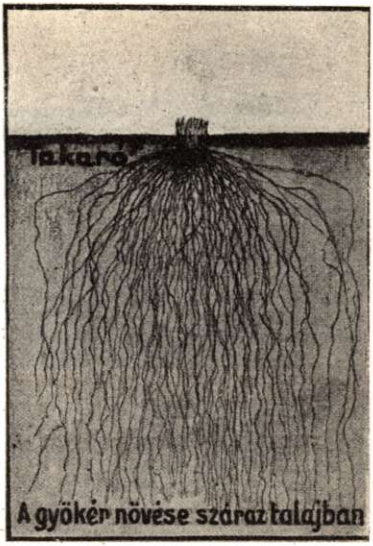

méternyire és megnézzük a föld rétegeződését. Ha a talajban nedves rétegek vannak, vagy ha a talaj bár teljesen száraz, különböző rétegek mutatkoznak benne (pl. homok, agyag, kavics, stb.), akkor már nem alkalmas a dry-farmingra. Az új eljárásra az a talaj alkalmas, amely nem réteges, hanem teljesen egyöntetű és egyenletesen száraz is.

A gyakorlat azt mutatja, hogy a földnek nem kell nedvesnek lennie: nagyon kevés nedvesség is elegendő a növényi élet fejlődéséhez, ha a nedvesség kellően kihasználható. A nedves talajban a gabonaféle csak igen

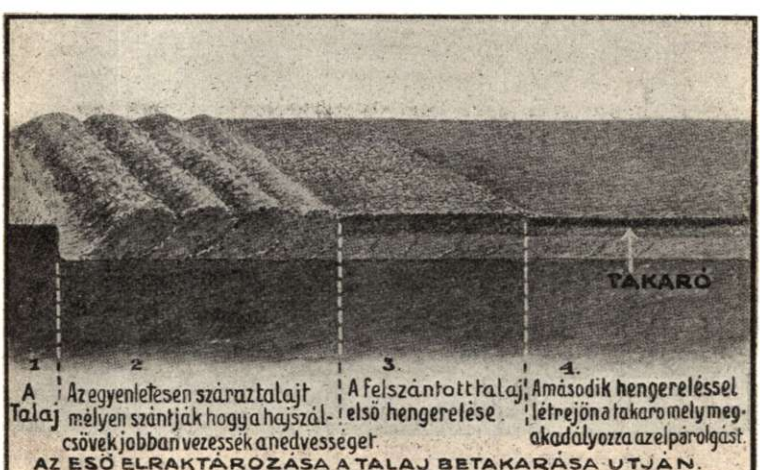

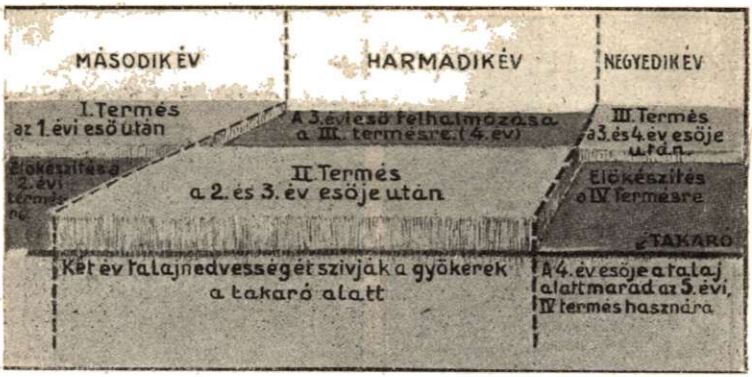

hitvány gyökeret ereszt, míg a száraz talajban, ha valami kis nedvesség mégis biztosítva van benne, igen dús és erős a növény gyökere.

A probléma tehát, amelyet meg kell oldani, az, hogy a száraz talajt, miután a csekély csapadék beleszivárgott, valahogyan be kell takarni, hogy a nedvesség el ne párologjon belőle. Ezt el is lehet érni a következő módon.

A dry-farming első szabálya, hogy mélyen szántsunk. A mély szántással elérjük, hogy a csapadék mélyen belemegy a földbe. Ha a szántás után már volt csapadék: a talajt lehengerel-

BÚZAVETÉS A DRY-FARMINGBAN.

MINTASZERŰ DRY-FARMINGTELEP DÉL-AFRIKÁBAN.

jük, majd másodszor is meghengerel-jük. Ennek az eljárásnak a nyomában egyenletesen síma, meglehetősen kemény *kéreg* keletkezik a szántás felületén, és ez a kéreg az a jó takaró, amely megakadályozza, hogy a talajból a belefolyt csapadék elpárologjon. Erre az eljárásra az angolok ezt a kifejezést használják: „elpalackozzák az esőt". Valóban, a cél az eső elraktározása.

A gazdálkodás beosztása pedig a következőképpen történik:

Az első esztendőben csak szántás, és az eső után a hengerelés következik. (Őszi szántás után lehet a tavasz elején is hengerelni.) A következő évben a már előkészített terület *felét* bevetik, a másik felén pedig megújítják az elraktározási eljárást, szántással és hengereléssel. A harmadik évben a földnek azt a részét vetik be, mely az előbbi évben ugar volt, azaz: ezen a területen már két évnek a csapadékát élvezi a vetés. A negyedik évben ismét az előző évi ugarba vetnek, míg az előző évi termésnek a helyén újból raktározzák a

VETÉS EGY TRANSVAALI DRY-FARMON.

csapadékot, — és így folytatják ezt tovább, akár a végtelenségig. Látnivaló, hogy a dry-farming alá vett területnek mindig csak a fele van bevetve, azaz ugyanaz a terület csak minden második évben hasznosítható.

A dry-farming mindenesetre megdöntötte azt a tételt, hogy csak bizonyos nedvességgel bíró talajhan lehet termést elérni. Amíg ez a tétel fönnállott, addig a száraz- és sivatag-területek fölhasználását öntözgetés útján se lehetett, mert az öntöző-csatornák létesítése százmilliókba került volna. A dry-farminggal azonban sikerült ezer meg ezer holdas területeket művelés alá venni, s ahol eddig sivatag volt, ott most minden második évben nagyon szép termést aratnak. Macdonald, aki Délafrikában meghonosította az új eljárást, büszkén mondhatta:

— Mi Délafrikában eső nélküli búzát termelünk... Olyan búzát aratunk, amelyre a vetés napjától az aratás napjáig egyetlenegy csöpp eső sem esett!

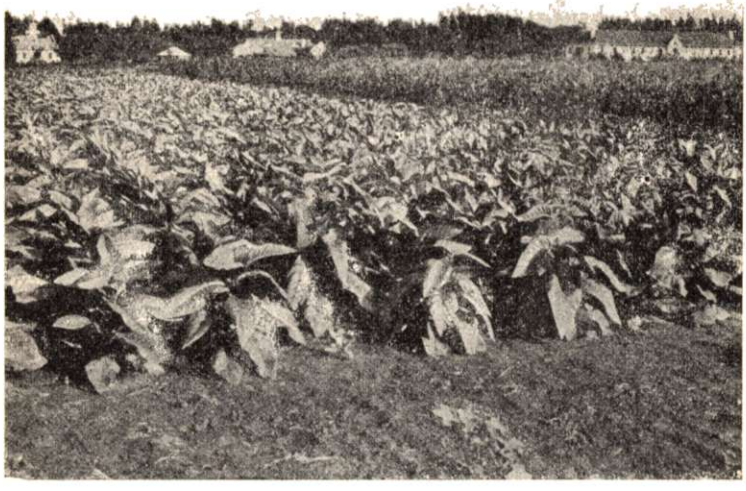

DOHÁNYTERMÉS A DRY-FARMINGBAN.

próbálgatták. Öntözéssel azonban nem sokra lehet menni, mert az többnyire nagyon költséges dolog. Egy-egy kis területet sikerült a mezőgazdasági kultura részére megnyerni, de nagy területeken nem lehetett az öntözést megvalósítani. A dry-farminghoz azonban nem kellenek se költséges csatornák, se ártézi kútak: elég az a gyér csapadék, amelyet a felhők szolgáltatnak. A gyakorlatban egyes vidékeken fényesen bevált ez a rendszer, pl. Transvaal összes provinciáiban és Rhodesiában, ahol csatornázásra gondolni sem lehetett.

Ez a búza-faj, mellyel a dry-farming igen jó eredményeket ért el, az úgynevezett durum-búza. Az első vetőmagot, mellyel ezt a búza-fajt Délafrikában meghonosították, Itália esőben szegény vidékein szerezték be.

Az új eljárással mindenesetre bebizonyították, hogy a gabona-termelésben nem annyira a talaj „termékenysége" a fő, mint inkább a nedvesség megőrzése és helyes fölhasználása.

FŐURI ÉS ŐSRÉGI CSALÁDOK.

Bár a demokrácia korát éljük és egyenlők vagyunk a hivatalviselés képessége tekintetében is: azt tapasztaljuk, hogy főúri és ősrégi családaink sarjai közül sokkal többen szerepelnek a közéletben, mint amily arányt képviselnek a családok a nemzet összességéhez képest. E jelenség magyarázatával minden gondolkodó ember tisztában van: ezek a családok a legtöbb esetben nagy vagyoni előnyben vannak, ami a közpályára való készülésüket és a közéletben való érvényesülésüket nagyon megkönnyíti, másrészt pedig családi hagyományok, sőt nemzedékeken át kifejlett képességek szinte predesztinálják őket az általuk elfoglalt pozíciókra. A legtöbb esetben jó közigazgatási talentum és bizonyos politikai érzék nyilatkozik meg bennük, ami talán éppen úgy nem egyéni, hanem fajbeli tulajdonság, mint ahogyan pl. a pénzzel a legtöbb esetben nem tudnak bánni.

Bármint van is a dolog: e családok érdeklik a nagy közönséget mindaddig, míg nagy szerepük van a közéletben s azért jónak látjuk pár sorban ismertetni őket.

A főrangú családok mellett néhány köznemesi rendü, de szintén ősi család is szerepel e jegyzékben. Nem jelenti ez azt, hogy kivétel nélkül ezek a legrégibbek, sem azt, hogy ugyanoly érdemes családok nincsenek nagy számmal — a szintén nemes familiák között, — hanem azokat válogattuk ki a sok ezer közül, akik a közelebbi multban vagy a jelenben akár egy ország életében, akár egy-egy vidék életében nagyobb szerephez jutottak.

Almássy. A Zsadányi és Törökszentmiklósi Almássy-család egyik ága köznemesi, a másik ága pedig grófi rangú. A család a Kálmán király idejében élt Előrsi és Kukolyi Péter vitéztől vezeti le a származását. Az Almássyak a XVII. század elejéig a Kukolyi előnevet használták és csak később szerezték Zsadányt és Törökszentmiklóst.

Ambrózy. A Sédeni Ambrózy-család egy része grófi, más része köznemesi rangú. A család árvamegyei eredetü, ahol a XVII. században az evangelikus egyháznak jeles papokat adott. A XVIII. század közepén a család egyik ága Nógrádba szakadt; ez gazdagodott el, s ebből származtak az 1838-ban bárói rangra emelt Ambrózyak; ezek egy része Temesbe került. Az Ambrózy bárók 1913-ban grófok lettek.

Andreánszky. A liptómegyei Szent Andrásról eredő régi nemesi familia, mely a XVIII. század folyamán előkelő hivatalnok-családdá emelkedett. A család egyik ága a XIX. század közepén bárói rangot kapott.

Andrássy. A Csikszentkirályi és Krasznahorkai Andrássy grófi család székely familia. A családi hagyományok szerint az Andrássyak az Árpádházból bejött honfoglaló Andorás vitéztől származnak; ez azonban csak legenda. A család első hiteles őse Andrássy Márton, aki a XVI. század közepén élt s a szentkirályi birtokot adományként kapta. Ennek egyik utóda, Péter, a királyhoz való hűségeért 1585-ben kapta Krasznahorka várát uradalmaival együtt; ettől kezdve az erdélyi székely familia Magyarországon szerepel; 1676-ban bárói, 1780-ban pedig grófi rangot kaptak. Andrássy Gyula gróf a család betléri ágából származik; anyja Kendeffy grófnő, nagyanyja Szapáry Etelka grófnő, dédanyja Csáky Valburga grófnő, szépanyja Nádasdy Rebeka grófnő, ősanyja Balassa Erzse grófnő, ősanyja pedig Serédy Zsófia volt.

Apor. Az Altorjai Apor-családnak grófi ága is volt, bárói és köznemesi ágai még ma is élnek. Régi székely család, melynek leszármazása a XIV. század óta tisztázva van.

Apponyi. A Nagyapponyi Apponyi grófi család a honfoglaló 108 magyar nemzetség egyikéből, a Pécz-nemzetségből ered. A XIII. század vége óta elökelő szerepe van az ország életében e családnak, melynek egyik sarja, Apponyi Lázár 1718-ban bárói, 1739-ben pedig grófi rangra emelkedett. Ennek az ivadéka Apponyi Albert gróf, akinek anyja Sztáray Julia grófnő, nagyanyja Zichy Anna grófnő, dédanyja Ladron-Laterano Karolina grófnő, szépanyja pedig Lamberg-Spritzenstein Franciska grófnő volt.

Asbóth. Sopronmegyei eredetű család, mely 1715-ben szerzett nemességet. Több evangelikus pap származott belőle. E családból való volt Asbóth Lajos 1848—49-iki tábornok is.

Babarczy. Talán Baranyavármegyéből származó család, mely Csongrádmegyében tünt fel a XIX. század elején. Babarczy Antal Csongrádmegyénél kezdte hivatali pályáját. A Bach-korszakban császári királyi biztos és báró lett.

Bay. A Bai és Ladányi Bay-család nógrádmegyei eredetű; a XVI. század óta szerepel.

Balás. Nagyon elterjedt közbirtokos család, mely a nógrádmegyei Sipekről származik; egy része Galiciába szakadt.

Bálintith. A Tövisi Bálintith bárói család nem hiteles oklevelek szerint már Nagy Lajos olaszországi hadjáratában szerepelt. A XVI. század óta Erdélyben élt e család, mely 1755-ben emelkedett bárói rangra.

Baloghy. Ősi nógrádi familia, melynek leszármazása a XIV. századtól fogva tisztázva van.

Barcsay. A Nagybarcsai Barcsay-család ősrégi hunyadmegyei család, melynek egyik őse, Márk, 1216-ban horvát bán volt. Barcsay Ákos a XVII. században hunyadi főispán, majd rövid ideig (1658—1661) Erdély fejedelme volt.

Barkóczy. A Szalai és Tavarnai Barkóczy-család, melynek grófi ága kihalt, de bárói ága még él, a XVI. század közepén tünt föl Zemplénmegyében. Barkóczy László beregi főispán 1655-ben báró lett.

Barna. A Melléthei Barna-család a gömörmegyei Melléthe községből származik; már a XVI. században virágzott, Gömörmegyének alispánokat adott. Egy része Nógrádba, más része Abaujba szakadt.

Batthyány. A Németujvári Batthyány hercegi és grófi család állítólag a hét vezér egyikétől, Őrstől származik. 1160 óta a család leszármazása tisztázva van; az időtájt Kővágóőrs volt a családi birtok. Batthyány községet Zsigmond király adta a családnak 1398-ban. A XVI. század elején vasmegyei főispánok voltak; a család több tagja horvát bán, bosnyák bán stb.

Bánffy. Az Alsó-Lindvai Bánffy család az orlamundi grófoktól származik, akiknek egyik sarja III. István korában (1161—1173) vándorolt be és itt hamarosan nagy szerephez jutott.

Bánffy. A Losonczi Bánffy grófi és bárói család első ismert őse, Dénes, 1383-ban horvát bán volt; a család egyik tagja, III. László 1490-ben erdélyi vajda volt.

Bánó. Sárosmegyében IV. Béla óta birtokos család.

Becsky. A Tasnádszántói Becsky család a XVI—XVII. században Közép-Szolnok-, Szabolcs-, Szatmár- és Ugocsamegyékben nagyon el volt terjedve. Az időben Peleskén lakott a család törzse, melynek története a Hunyadiak kora óta ismeretes.

Bedekovich. A Komori Bedekovich bárói család Tamás mestertől, IV. Béla király magántitkárától származik. A zagorjei Komor földét IV. Béla adta a családnak, mely 1822-ben emelkedett bárói rangra.

Beniczky. A Beniczey és Micsinyei Beniczky-család állítólag a turócmegyei Bene földéről vette nevét; a család legrégibb ismeretes tagja a turócmegyei Pribócon volt birtokos 1235-ben. Benic községet 1413 óta birta a család.

Benyovszky. A Benyói és Urbanói Benyovszky grófi család az Aba Sámuel király korában élt Miczk bántól származtatja magát. A család 1423-ban kapott nemesi címert. A benyói és urbanói földek birtokában 1566-ban Miksa király megerősítette őket. Beniczky Emánuel, a nyitrai fölkelő sereg ezredese, később tábornok, 1797-ben grófi rangot kapott.

Békássy. A veszprémmegyei Békás helység ős időktől fogva e családé volt, mely a legismertebbek egyike a Dunántúl.

Béldy. Az Uzoni Béldy-család, melynek egyik ága 1771 óta grófi rangot visel, a marosmenti Béldről került Háromszékbe. A XV. század óta szerepelnek Erdély történetében.

Beőthy. A Bessenyői és Örvendi Beőthy-család régi bihari familia, mely a megye történetében a XV. század közepe óta szerepel.

Berényi. A Karancsberényi Berényi-család alkalmasint nógrádi eredetű. A XIII. század elején ez a család alapította a dominikánusok pesti templomát és kolostorát, az angol

kisasszonyok mai templomának helyén. A család 1642-ben bárói, a család trencséni ága pedig a XVI. század végén a grófi rangra emelkedett.

Bernáth. A Bernáthfalvi Bernáth-család abauji eredetü, de már a XVI. századtól fogva az egész országban elterjedt. Legjobb módban a család zempléni ága élt.

Berzeviczy. A Berzeviczi és Kakaslomnici Berzeviczy-család első ismert őse, Rudgerus Comes, II. Endre király feleségének, Gertrud királynénak udvarával a XIII. század elején költözött be Tirolból. A család a Tátra legmagasabb csúcsát kapta adományul a Poprád vize mellett elterülő földekkel.

Bethlen. A Bethlen grófi családnak Iktári és Bethleni ága egyaránt Aba Sámuel király nejétől, Saroltától származtatja magát. A család a XVI. század elejétől fogva játszott nagy szerepet; hunyadmegyei illyei birtokát a XVI. század végén szerezte.

Bezerédj. A Bezerédi Bezerédj-család a Lőrente-nemzetségből származik; a XIII. század óta a család Veszprém- és Zalamegyében birtokos.

Bohus. A Világosi Bohus-család a XVIII. század közepén tünt föl Aradmegyében, ahol a világosi uradalmat megszerezte. A XIX. század közepén bárói rangra emelkedett.

Bónis. A Tolcsvai Bónis-család, mint előneve is mutatja, zempléni eredetü; a család zöme később Szabolcsba került.

Bory. A Bori és Borfői Bory-család még IV. Béla idejében kapta vitézsége jutalmául Hontmegyében Bori nevü földet.

Bornemissza. Az Ártánházi és Kölcsei Bornemissza-család Szatmármegyében szerepelt a XV. század óta. Velük aligha volt rokon a Pécsi, a Kálnói és az Ádámföldi Bornemissza-család; a Kálnói és Ádámföldi ág, mely a XVI. század óta Sáros vármegyében birtokos, közös eredetü. Valamennyitől különbözik a biharmegyei eredetü Borosjenői, Berhidai és Petrelini Bornemissza-családok. Ezeken kivül még egész sereg Bornemissza-család van; a Kászoni Bornemissza bárói család csikmegyei székely familia.

Bossányi. A Nagybossányi és Nagyugróci Bossányi-család, melynek grófi ága is volt, a Divék-nemzetségből származik. Fészke: Nyitra és Trencsén vármegye.

Botka. A Szántói és Széplaki Botka-család a XIV. század közepén tünt föl Somogymegyében, ahol a mai Szántód volt ősi birtoka. (Több más Botka-család is van.)

Burián. A Rajeci Burián-család 1604-ben kapta nemességét Rudolf királytól. Pozsonymegyében van elterjedve. Burián István kir. személye körüli miniszter néhány évvel ezelőtt bárói rangra emelkedett.

Chernel. A Chernelházi Chernel-család a marcheggi csatában tanusított vitézségeért IV. Béla királytól kapta nemességét s a mai Chernelháza községet, melynek akkoriban Gólya-Damonya volt a neve. A család zöme Vasmegyében maradt.

Csáky. A Kőrösszegi Csáky-család a hagyomány szerint a hét vezér egyikétől, Előd től származik. A grófi család leszármazása a XIV. század közepéig hiteles, amikor is a család Szatmármegyében lakott. A biharmegyei Kőrösszeget, ahonnan előnevét vette, 1393-ban szerezte a család.

Csányi. Már Mátyás király kora előtt nagybirtokos familia volt Zala-, Vas- és Somogymegyében.

Csaplovics. A Jeszenovai Csaplovics-család állitólag délvidéki eredetü; a XVII. században Árvamegyében tünt föl, ahol Jeszenova községet szerezte. Innen terjedt azután szét a felvidéki megyékben.

Császár. A Kolgyári Császár-család a XV. század közepe óta, Albert király ideje óta ismeretes Zalamegyében.

Csekonics. A Csekonics grófi család legelső ismert őse Csekonics Pál, aki mint kőszegi ügyvéd 1753-ban szerzett nemességet; ennek fia tábornok volt és nagy vagyont szerzett; ő alapította a mezőhegyesi ménest.

Csery. A hontmegyei Csery-család a Hunt-Pázmán nemzetségből származik; leszármazása IV. Béla király koráig tisztázva van.

Csúzy. A Csuzi és Pusztaszentmihályi Csúzy-család IV. László király óta szerepel Komárommegyében.

Cziráky. A Cziráky és Dienesfalvai Cziráky-család Zsigmond király ideje óta szerepel az oklevelekben. 1723-ban emelkedett grófi rangra. A család Sopronmegyében birtokos. Dienesfalva Zalamegyében volt.

Dacsó. A Dacsólami és Keszihóczi

Dacsó-familia a Luka-családdal egy törzsből származik, Nyitramegyéből, ahol már IV. Béla idejében birtokos volt. Később Hontmegyébe kerültek.

Dalmady. Hontmegyében tüntek föl a XIII. század utolsó éveiben.

Damó. Székely család; a háromszéki Lisznyó községből ered; egyik ága a XVII. században került Nógrádba.

Dániel. Két bárói család viseli e nevet; az egyik, a Vargyasi, székely eredetü, ez már a XIV. században virágzott. A másik örmény eredetü; bárói rangját Dániel Ernő kereskedelmi miniszter szerezte 1896-ban.

Darvas. A Hanvai Darvasok Gömörmegye egyik legrégibb családjához tartoznak, mely a XVI. század közepén már birtokos volt e megyében.

Dávid. A Turóc-szentpéteri és Isztebnyei Dávid-család a tatárjárás óta birtokos Turócban.

Dedinszky. Árvamegye egyik legrégibb családja; Nagy Lajos király óta ismeretes.

Degenfeld-Schomburg. Svájci eredetü család, mely Mária Terézia idején jött be.

Dessewffy. A Cserneki és Tarkeőy Dessewffy-családnak grófi és köznemesi ága van; mindkettő egy törzsből ered, mely a XIII. században a szlavóniai Csernek-vár ura volt.

Detrich. A Benedekfalvi Detrich-család liptómegyei, ahol a XVI. század óta birtokos.

Dezasse. Pozsonymegyei család, mely Mária Terézia idejében jött be Franciaországból; grófi rangját már itt kapta.

Dobay. Sárosmegyei ősrégi család, melynek egyik sarja már Róbert Károly király idejében főispán volt. A család egyik ága a XVII. században Nógrádmegyébe szakadt. Különbözik tőle a szintén ősrégi Kis- és Nagydobai Dobay-család, mely a Szilágyságban volt törzsökös familia.

Domahidy. A Kraszna-parti Domahida községből való, ősrégi család, mely 1369-ben már birtokosa volt e községnek.

Dósa. A XIII. század óta ismeretes székely család; belőle származott az 1514-iki néplázadás vezére, Dósa György is. Előneve: Makfalvi. Több más Dósa-család is van, melyek más eredetüek (Kibédi, Farkasfalvi, stb. Dósa-családok), ezek nem oly régi familiák.

Dőry. Sopron vármegyei eredetü család, mely 1360-ban kapott nemességet; Dőr helységet, ahonnan a nevük származik, 1407-ben kapták a győri püspöktől. A család egy része bárói, más része grófi rangra emelkedett; a grófi ág már kihalt.

Draskóczy. A Draskóczi és Dolinai Draskóczy-család nemessége 1242-ből való; ezidőtől fogva turócmegyei birtokosok voltak, később az egész országban elterjedtek.

Draskovich. A Trakostyáni Draskovich grófi család balkáni eredetü; Cetinában voltak birtokosok a XIII. században; a család egyik őse, Dragos, kitől a család neve is származik, III. Endre királytól a horvátországi Tinin vármegyét kapta adományul. A család 1567-ben bárónságra emelkedett, s 1569-ben kapta a trakostyáni várat. Grófi rangjuk 1635-ből való.

Egerváry. Vasmegyei ősrégi család, mely az Anjouk idejében már tekintélyes szerepet játszott; a XV. században váruk is volt; a család egyik tagja Szilézia és Lausitz kormányzója volt Mátyás király korában.

Egry. Ez a család már az utolsó Árpádok idejében birtokosa volt a szatmármegyei Egri községnek.

Elefánti. A XIII. század óta birtokos Nyitramegyében. A család egyik tagja a hagyomány szerint Kálmán királynak egy elefántot adományozott s ezért kapta azt a nyitramegyei falut, melyet azóta Elefántnak neveznek.

Eltz. Németországból a Mosel vidékéről bevándorolt család; grófságát III. Károlytól kapta. Szerémmegyei birtokos Vukováron.

Emődy. A XIII. század óta szerepel Nyitramegyében.

Enesey. A legrégibb győrmegyei családok egyike.

Eötvös. A Vásárosnaményi Eötvös bárói család Beregmegyéből származott át Szatmármegyébe, ahol a XVII. század végén tünt föl. A család számára a bárói rangot Eötvös Miklós tábornok szerezte 1742-ben.

Erdődy. A Monyorókeréki Erdődy grófi család a XV. század végén tünt föl. Erdődi Bakócz Tamás, a későbbi bíbornok, szerezte 1496-ban a

vasmegyei Monyorókereket egyik testvére számára; a bibornoknak e testvérétől származnak az Erdődyek, akiknek családjából számosan viselték a horvát báni méltóságot.

Esterházy. A Galanthai Esterházy hercegi és grófi család a Salamon-nemzetségből származik, mely a XII. században a Csallóközben volt birtokos. A XIII. században Szerházi volt a nevük. A galanthai birtokot anyjától örökölte Esterházy Ferenc, aki 1584-ben pozsonyi alispán volt, s aki először viselte az Esterházy nevet. Ennek az Esterházy Ferencnek fia volt Miklós (1582—1645.), a nádor, aki grófi rangra emelkedett s a mai fraknói hercegi ág megalapítója volt; Miklósnak öccse, Dániel, bárói rangra emelkedett s a család cseszneki ágát, ennek öccse Pál, a család zólyomi ágát alapította meg. Esterházy Pál tábornagy, országbíró azért az érdemeért, hogy a Habsburg-család férfiágának örökösödését az 1687. évben törvénybe iktattatta az országgyűléssel, római szent birodalmi hercegi rangra emelkedett. Esterházy Miklós herceg (1765—1833.) szerezte a bajorországi edelstetteni grófságot, mely valaha önálló országocska volt; ezen a réven a családot az 1815-iki bécsi kongresszus a fejedelmekkel egyenlőrangu családnak elismerte.

Farkas. A Szkárosi Farkas Gömörmegye egyik legrégibb családja, mely a XIII. század óta ismeretes.

Fáy. A Fáji Fáy-család a sajói ütközetben szerepelt Rugacs vitéztől származik, akinek két fia IV. Bélától kapta Abaujmegyében a Fáj nevü birtokot.

Fejérpataky. Régi ugocsamegyei eredetü család.

Fejérváry. A Komlóskeresztesi Fejérváry bárói család első ismert őse Nándorfejérvárnál esett el 1521-ben; innen a család neve. Komlóskeresztesi Miksa királytól kapta a család 1570-ben; bárói rangját Fejérváry Géza volt honvédelmi miniszter szerezte.

Fényes. Ósrégi bihari család.

Festetich. A Turopolyei Festetich-család II. Mátyástól kapta nemességét. Festetich Pál a XVII. század közepén költözött át Magyarországba, ahol feleségével a tolnai uradalmat kapta hozományul. Innen az előneve: Tolnai. A grófi rangot Festetich József kapta 1749-ben. Festetich Tasziló néhány évvel ezelőtt hercegi rangra emelkedett.

Fiáth. Az Eörményesi Fiáth-család a szörényi bánságból való; eredeti neve Eörményesi; a Fiáth nevet 1480 óta viselik. A bárságot Fiáth József szerezte 1858-ban.

Fodróczy. Ósrégi horvátországi család, melynek 1446-ban a cillei grófságot adományozta a király.

Forgách. A Ghymesi és Gácsi Forgách grófi család a Hunt-Pázmán nemzetségből származó Ivanch ispán (1200.) ivadéka. A család 1250-ben építette Ghimes és Znió várát. A család grófi rangja a XVII. századból való.

Földváry. Számos nemesi családunk viseli e nevet; régebbiek a Bernáthfalvi és a Földvári előnevet viselő családok.

Fráter. Az Ippi, Érkeserüi és Bélmezei Fráter-család a honfoglaló Dobra-nemzetségből származtatja magát. Nemessége V. István király óta kétségtelen.

Füzéséry. A XV. század óta szereplő zemplénmegyei család.

Gaál. Számos ily nevü családunk közül legrégibb a Gyulai Gaál-familia, mely Hunyadi János kora óta szerepel.

Gancs. A Gancsházy Gancs-család 1390 óta ismeretes Pozsonymegyében, a Csallóközben.

Géczy. A Kisgéczi és Garamszegi Géczy-család a XIV. században már birtokos volt Nógrádmegyében.

Gencsy. Már 1420-ban e család birtokában volt a szatmármegyei Gencs község fele.

Geréb. Az Árapataki Geréb-család 1404 óta szerepel Erdélyben.

Gerliczy. Valószínüleg bosnyák eredetü család, mely Krassómegyében telepedett le legelőször a XV. században. Bárságát 1777-ben szerezte. Most Torontálban birtokos.

Ghyczy. A Ghyczy és Assa-Ablanczkürthi Ghyczy-család nevét a veszprémmegyei Gicz-pusztától kapta, mely valaha falu volt és amelynek ez a család már a tatárjárás előtt birtokosa volt.

Ghillányi. A Lázi és Bernichei Ghillányi bárói család a XIII. században tünt föl Liptómegyében; most Sárosban birtokos. Bárói rangját 1688-ban szerezte Ghillányi György pozsonyi kamarai tanácsos.

Glós. Nagyon elterjedt, zólyommegyei eredetű család, mely 1563-ban kapta nemességét I. Ferdinándtól.

Gosztonyi. A Gosztonyi és Krencsi Gosztonyi-család nemessége 1269-ből való; nyitramegyei és nógrádi familia; a család egyik ága Hevesbe szakadt, — ezek Kövesszarvi előnevet viselnek.

Görgey. A Görgői és Toporczi Görgey-család Szepesvármegye egyik legrégibb családja. Görgő községet 1278-ban kapták IV. Lászlótól.

Guary. A Guari és Felsőszelestei Guary-család vasmegyei familia, mely ősidők óta bírja Guar (olv. Gór) községet.

Gyulay. A Marosnémeti és Nádaskai Gyulay grófi család eredete ismeretlen. A család a XVII. század elején került Magyarországból Erdélybe, ahol Gyulay Ferenc udvarhelyi főkirálybíró volt a nemzeti fejedelemség megszünése után; 1694-ben báró, 1701-ben pedig gróf lett. A család több vitéz, nagyhírű tábornokot adott a hazának.

Gyürky. Ősrégi honti család, mely már a XIII. században birtokosa volt a hasonlónevű községnek. A család egy ága a múlt század derekán grófi rangra emelkedett.

Hadik. A Futaki Hadik grófi család a XVI. században a túróci köznemességhez tartozott. Hadik András, a vitéz tábornok (1710—1790) emelte föl a családot, aki hadi érdemeiért gróf lett. András gróf szerezte a futaki uradalmat.

Haller. A Hallerkői Haller grófi család a XV. században vándorolt be Nürnbergből Zólyommegyébe. A család egyik őse mint I. Ferdinánd ágense került Erdélybe. Mikor Erdély a Habsburgok uralma alá került, Haller István báró lett; ő szerezte családja részére a grófi címet is.

Hamvay. A Hamvai és Szkárosi Hamvay-család Gömör egyik legősibb familiája; az előnevében szereplő két községnek már IV. Béla idejében birtokosa volt.

Hatfaludy. A Hattmansdorfi Hatfaludy-család V. László királytól kapta nemességét 1454-ben; régi Hattmansdorfer nevüket 1736-ban magyarosították meg. Szolnokdobokai család.

Hedry. Sárosmegye egyik legrégibb családja, mely az Aba-nemzetségből ered. Nagy Lajos idejében az övék volt Szalánc vára.

Herepey. Régi erdélyi család, melyből a XVI. század óta számos kiváló ref. pap és tanár származott.

Hertelendy. A Hertelendi és Vindornyalaki Hertelendyek már a mohácsi vész előtt birtokosok voltak Zalamegyében.

Hettyey. A Makoshettyei Hettyey-család sopronmegyei eredetű; egy részük Vasba költözött. A XV. század óta szerepelnek.

Hindy. Nyitrai eredetű család, melynek nemessége a XV. századból származik.

Hollaky. A Kishalmágyi Hollaky-család a régi Zarándmegyéből származik; egyik, már kihalt ága bárói rangra emelkedett.

Horváth. A Széplaki Horváth, vagy Petricsevich-Horvát bárói család a XVI. században került Horvátországból Erdélybe.

Hoyos. A Hoyos-Sprinzenstein-család állítólag a spanyolországi Hoyos városából származik; a XVI. században tünt föl Németországban, ahol 1549-ben bárói, 1674-ben pedig grófi rangot kapott. Magyarországon 1827-ben kaptak honfiusítást.

Hugonnay. A Hugonnay grófi család első őse Szentgyörgyi Horváth Zsigmond somogymegyei követ, aki 1810-ben nevét Hugonnayra változtatta és ugyanakkor gróf lett.

Hunyady. A Kéthelyi Hunyady grófi család a kiskresztyeni Hunyady barsmegyei köznemesi családból származik. Hunyady Antal barsi alispán 1753-ban báró lett és királyi adományként kapta Kéthelyt Somogymegyében; ennek fia, János, 1797-ben gróf lett.

Huszár. A Kövesdi Huszár bárói család őse Boér József tordai főispán, aki 1730-ban báróságot kapott és fölvette a Huszár nevet.

Ilosvay. A Nagyilosvai Ilosvay-család a XIII. század óta szerepel Beregben.

Inkey. A Pallini Inkey-család a XV. század óta nagy szerepet játszik a Dunántúl. Inkey Ede ezredes 1856-ban báróságot szerzett a család számára.

Ivánka. A Draskóczi és Jordánföldi Ivánka-család túróci eredetű; a Hunt-Pázmán nemzetségből származtatja magát.

Jakab. A Szentgericei Jakabok à XIII—XIV. század óta szerepelnek Erdélyben.

Jankovich. A Daruvári Jankovich grófi család első ôse Jankovich Bonaventura volt, aki 1722-ben kapott nemességet.

Jánoky. A Jánoki és Nagyszuhai Jánoky-család is a Hunt-Pázmán-családból származik; ősi nógrádi familia.

Jármy. A Szolnoki és Magyardéllői Jármy-család 1329-ben már birtokosa volt a szatmármegyei Jármi községnek.

Jekelfalussy. A Jekelfalusi és Margitfalvai Jekelfalussy-család első ôse, Hekkul gölnicbányai polgár, 1284-ben kapott királyi adományt; ezen a birtokon alapította a család Jekelfalva községet.

Jeszenák. A Királyfai Jeszenák bárói család első ôse, Jeszeniczky Balázs, 1540-ben került Temesmegyéből Nyitramegyébe, majd onnan Erdélybe. A bárói rangot 1781-ben szerezte Jeszenák Pál cs. és kir. tanácsos.

Jeszenszky. A Negyjeszeni Jeszenszky-család első ismert tagja, Temérdek András, a XII. században már nemes volt és birtokosa a túrócmegyei Jeszenföldnek.

Joób. A Fancsali Joób-család már az Árpádok idejében szerepelt Fanch név alatt. Szatmármegyei familia.

Jósika. A Branyiszkai Jósika bárói család karánsebesi eredetű. Branyiszkát és a bárságot Jósika István szerezte 1595-ben. 1598-ban lefejezték.

Justh. A Neczpáli Justh-család túrócmegyei eredetű; első ôse Kusani Justh Jodok véglesi várkapitány, aki 1451-ben kapott nemességet.

Kabós. A Magyargyerőmonostori Kabós-család már a XIV. század végén nagybirtokos volt Erdélyben.

Kállay. A Nagykállói Kállay-család a honfoglaló Balog-Sömjén nemzetségből származik; első ôse a II. Endre idejében élt Ubul.

Kálnássy. Sárosmegyei család, mely a tatárok ellen harcolt Vizibor vitéztől származik.

Kálnoky. A Kőrispataki Kálnoky grófi család székely eredetű familia, mely már a XIV. században birta Kálnok községet. Grófi rangját Kálnoky Simon erdélyi főkancellár szerezte 1697-ben.

Kapy. A Kapivári Kapy-család sárosmegyei ősi familia, melynek egy ága a XVI. században Erdélybe szakadt. A család erdélyi ágának feje, Kapy András, 1575-ben kolozsmegyei főispán volt.

Karácsonyi. A Hodosi Karácsonyi-család a XIII. század óta szerepel Pozsonymegyében.

Karácsonyi. A Beodrai Karácsonyi-család grófi rangját 1859-ben szerezte.

Károlyi. A Nagykárolyi Károlyi grófi család a honfoglaló Kaplony-nemzetségből származik. A Károlyi nevet 1387 óta viselik. Bárói rangját 1609-ben, grófi rangját 1712-ben szerezte.

Keczer. A Lipóczi Keczer-család sárosmegyei; állítólag a honfoglaló Aba-nemzetségből származik.

Keglevich. A Buzini Keglevich grófi család a boszniai Buzinból származik; első ismert ôse 1300 körül élt. Magyarországba 1526-ban költöztek be. Grófi rangját Keglevich Péter pozsegai főispán szerezte 1708-ban.

Kemechey. Szabolcsvármegye hasonló nevű községében a XIV. század közepén már birtokos család volt.

Kemény. A Gyerőmonostori Kemény grófi és bárói család a Kabós-családdal egy törzsből származik. A közös törzsnek Kemény nevet viselő ága már a XV. században külön vált. Kemény János 1660—62-ben Erdély fejedelme volt. Bárói rangja 1704-ből való; a grófi ág alapítója Kemény Farkas (1806).

Kende. A Kölcsey-családdal közös származású; a XIV. században vált külön a két ág, de mindkettő Szatmármegyében maradt. A Kendék a Kölcsei előnevet viselik.

Kenessey. A XIII. század óta szereplő dunántúli család. Birtokai Veszprém- és Fehérmegyében voltak; e két megyében ma is virágzik a család.

Kisfaludy. Állítólag a Csák-nemzetségből származó dunántúli család; belőle származik a két költő, Kisfaludy Sándor és Kisfaludy Károly.

Kiszely. A Benedekfalvi Kiszely-család ősi liptói familia; közös eredetű az Andreánszky- és Dettrich-családdal.

Klobusiczky. Trencsénmegyében a XV. század óta birtokosok; a családnak volt egy grófi ága is, amely már kihalt.

Komlóssy. A Komlósi Komlóssy-család a beregmegyei Komlós község-

ben már a XIII. század óta birtokos.

Konkoly-Thege. Ezen család első őse, Máté, kir. tárnok volt IV. Béla idejében; a család már Mátyás király idejében birtokos volt Komáromegyében.

Korniss. A Gönczruszkai Kornisscsalád a XIV. században vált ki az abaujmegyei Thobajdi-családból. A család egyik ága a XVI. század közepén Erdélybe költözött. Grófi címét Korniss Zsigmond erdélyi főkancellár szerezte 1712-ben.

Kossuth. A Kossuthfalvi és Udvardi-család első őse, Kossuth, 1350 táján élt Túrócmegyében.

Kosztka. A Zedlitzi és Liethavai Kosztka-család a XV. század folyamán költözött be Csehországból.

Kölcsey. A Kölcsei Kölcsey-család ős idők óta Szatmármegyében birtokos; állítólag a honfoglaló Ond vezértől származik.

Königsegg. A Rothenfelsi és Aulendorfi Königsegg grófi család elzászi eredetű. Bárói rangja 1470-ből, grófi rangja 1665-ből való. A magyar indigena-családok közé 1751-ben iktatták be.

Kubinyi. A Felsőkubini, Nagyolaszi és Deményfalvi Kubinyi-családok 1233 óta birtokosok Liptó vármegyében.

Khuen-Héderváry. A Khuen grófi család tiroli eredetű; magyar indigenátusa 1647-ből való; körülbelül ez idő óta birtokosok a szlavóniai Nustár községben. Khuen Károly gróf (szül. 1849) a király engedelmével fölvette a Héderváry nevet, azon a címen, hogy anyja, Izoluczy Angelika bárónő a Héderváryakkal rokon Viczay grófokkal rokonságban volt.

Kuún. Az Osdolai Kuún grófi család háromszéki eredetű; első őse, Kuún Antal a Kézdi-szék követe volt az 1506-iki agyagfalvi országgyűlésen. Grófi rangját Kuún Miklós szerezte a XVIII. század végén.

Kükemezey. Ősrégi sárosmegyei család, mely a megyében a XIII. század óta birtokos.

Kürthy. A Fájkürthi és Kolthay Kürthy-család az ősi Kaluz-nemzetségből származott, mely a XIV. században egy leánynak, Fájkürthi Margitnak fiúsítása által volt csak fönntartható. A család egyik ága néhány évvel ezelőtt bárói rangra emelkedett.

Laszkáry. Régi honti család, melynek tagjai e megyében már a XVI. században hivatalt viseltek.

Latkóczy. Ősi trencséni familia, melyet az egész Latkóc község birtokában 1557-ben megerősítettek.

Lázár. A Szárhegyi Lázár grófi család a régi Gyergyó székből ered; a XIV. században már előkelő szerepe volt Gyergyóban és Csikban. Grófi rangját Lázár János királyi táblai elnök szerezte 1745-ben.

Lehotzky. Turócmegye legrégibb családainak egyike; nemességét IV. Béla királytól kapta.

Lieszkovszky. A Lieszkói Lieszkovszky trencsénmegyei család nemessége Róbert Károly idejéből származik.

Lipcsey. Beregmegyei eredetű család, melynek első ismert őse, Lipcsey Bilkei Karánon 1260 táján élt.

Lipovniczky. A Szent István idejében élt. Bokontól származtatja magát. A nyitramegyei Lipovnok községet a XIII. század óta birja.

Lipthay. A Kisfaludi Lipthay-család a liptómegyei Lubelle községből ered; 1263 óta szerepel a régi okiratokban. A család egyik ága bárói familia; ennek alapítója, Lipthay Antal altábornagy, a Mária Terézia-rend lovagja, aki 1791-ben a torontálmegyei Gottlob és Lovrin helységeket királyi adományként kapta.

Lónyay. A Nagylónyai és Vásárosnaményi Lónyay-család a honfoglaló Keme-nemzetségből ered. A család egyik ága grófi rangra emelkedett.

Luby. A Benedekfalvi Luby-család ősi liptói familia, mely Benedekfalván 1570 óta birtokos.

Luka. A Lukanényei Luka régi honti család, mely már IV. Béla idejében birta Hernoch helységet.

Madách. A Sztregovai és Kiskelecsényi Madách-család Turócból származik, hol első ismert őse, Radun, már II. Endre korában birtokos volt; a Madách nevet a XIV. század óta viselik; a nógrádmegyei Sztregovának a XV. század óta birtokosai.

Madocsányi. Liptói eredetű család, melynek leszármazása 1573 óta ismeretes; a család egy ága Trencsénbe, egy másik ága pedig Hontmegyébe került.

Mailáth. A Székhelyi Mailáth grófi familia ősrégi. A XVII. században Bars- és Hontmegyében szerepeltek.

Grófi rangját Mailáth József főkancellár (1760—1820) szerezte.

Majthényi. A Kesselőkeői Majthényiak a honfoglaló Divék-nemzetségből származnak. A család egyik ága 1631-ben, egy másik ága pedig a múlt század közepén bárói rangra emelkedett.

Makray. A Felpestesi és Vizszentgyörgyi Makray-család Hunyadvármegye legrégibb familiáinak egyike. Felpestest királyi adományként még 1300 előtt kapták.

Mándy. Már 1379-ben birták a szatmármegyei Mánd helységet.

Mara. A Felsőszállláspataki Marák Hunyadmegye legrégibb családai közé tartoznak; e megyében a XV. század elején már birtokosok voltak.

Máriássy. A Márkus- és Batizfalvi Máriássy-család már a XII. században birta a szepesmegyei Márkus- és Batizfalvát és a gömörmegyei Berzétét.

Marsovszky. A Marsófalvi Marsovszky-család már Zsigmond király idejében tekintélyes birtokos volt Trencsénmegyében; a család feje akkoriban Vágbeszterce örökös birája volt.

Márton. A Zsarolyáni és Mándi Mártonok a XIV. században már birtokosok voltak Szatmármegyében; egy részük a XVI. században a Dunántúlra költözött.

Mattyasovszky. A Felsőmattyasóczi Mattyasovszky-család Liptóvármegyében ősi adományos familia.

Máttyus. Az Alistáli és Padányi Máttyus-család már a tatárjárás után birtokos volt a Csallóközben.

Mednyánszky. A Mednyei és Medgyesi Mednyánszky-család Trencsénmegyében 1312 óta szerepel. Egyik ága, mely azonban kihalt, már 1688-ban bárói rangra emelkedett; a mai bárói ág e rangot 1750-ben kapta.

Medveczky. A Medveczei és Kisbesztercei Medveczky-család alkalmasint már a honfoglalás óta birtokos volt Árvamegyében.

Medzihradszky. A Mezihradnei Medzihradszky-család 1354-ben Nagy Lajos királytól kapta Árvamegyében a Medzihradne patak két partján levő erdő egy részét; ez időtől kezdve a család árvamegyei birtokos.

Melczer. A Kellemesi Melczerek, akik régente a Gönczi előnevet is használták, Sárosmegye legrégibb családai közé tartoznak.

Mérey. A Kaposmérei Mérey-család ősi birtokát, a somogymegyei Mére községet 1246-ban kapta IV. Béla királytól.

Merse. A Szinyei Merse-család őse, Merse vitéz IV. Béla idejében a tatárok elleni harcban tüntette ki magát és ezért kapta Janefalva községet, melyet később Szinyének neveztek el. A család ezóta sárosi birtokos.

Meskó. A Kubinyiakkal egy törzsből eredő ősrégi liptó- és árvamegyei család.

Mikes. A Zabolai Mikes grófi család ősrégi székely familia, grófi rangra 1698-ban emelkedett.

Miklós. A Miklósvári Miklós-család székely eredetü; a Rákócziak idején jöttek át Magyarországba.

Mikó. A Hidvégi Mikó grófi család ősrégi székely familia; a XIII. században élt Mikótól származik a Mikócsalád, Mikó testvérétől, Domokostól pedig a Nemess grófi család. Mikók grófi rangja Mária Terézia korából való.

Mikos. A Tarródházi Mikos bárói család vasmegyei eredetü; bárságát a XVIII. század végén szerezte.

Miksa. A Diódváraljai Miksa ősrégi familia a XVII. század elején költözött át Karánsebesről Erdélybe.

Miskolczy. A Mezőtelegdi Miskolczy-család neve a XIV. században Csulyák volt, de már akkor is viselték a Miskolczi előnevet. A XVII. század közepe óta birtokosok Biharmegyében.

Mocsáry. A Bocsári Mocsáry-család már a XV. században birtokosa volt a nógrádmegyei Bocsár községnek.

Motesiczky. A Motesiczi és Keszeleőkői Motesiczkyek Trencsénmegye legrégibb nemességéhez tartoznak; a Majthényiekkel egy törzsből erednek.

Nadányi. A Körösnadányi Nadányi-család a XIII. század elején már birtokos volt Békésmegyében, ahonnan a család néhány ága Bihar-, Arad- és Nógrádmegyébe és Erdélybe szakadt.

Nádasdy. A Nádasdy grófok a honfoglaló Nádasd-nemzetségből erednek, s azóta a Dunántúl birtokosok. A család 1553-ban bárói, 1625-ben pedig grófi rangra emelkedett.

Nagy. A számos Nagy-család közül a legrégibbek egyike a Szopori Nagy-család, mely a XIII. század óta birtokos Sopronmegyében, — a Felsőeőri Nagy-család, mely a XIV. század óta birtokos Vasmegyében.

Nákó. A Nagyszentmiklósi Nákó grófi család 1780-ban költözött be Macedóniából; 1813-ban már grófi rangra emelkedett.

Náthafalussy. Zemplénmegyei ősi familia, mely Náta községnek már a honfoglalás óta birtokosa volt.

Nedeczky. Trencsénmegye egyik legrégibb családja, mely 1223-ban szerezte Nedece községet.

Nemess. A Hidvégi Nemess grófok a Mikó-családdal egy törzsből erednek; 1755-ben emelkedtek grófi rangra.

Niczky. A Niczky-grófok a honfoglaló Ják-nemzetségből erednek. Grófi rangra 1765-ben emelkedtek.

Nopcsa. A hunyadmegyei ősi Szilvássy-nemzetségből származik a Felsőszilvási Nopcsa bárói család, mely 1855-ben emelkedett báróságra.

Noszlopy. Veszprémmegye egyik ősi családja, mely a XIII. század óta birtokos Noszlopon.

Nozdroviczky. E család már 1250-ben birtokosa volt a trencsénmegyei Nozdrovic községnek.

Nyáry. A Bedeghi Nyáry grófi család a tolnamegyei Bedegh községben Mátyás király idejében kezdett szerepelni. Később Nyitrába került a család. 1535-ben bárói, 1723-ban grófi rangra emelkedett.

Ocskay. Már a XV. században birtokosai voltak a nyitramegyei Ocskó községnek.

Odescalchi. A Szerémi Odescalchi hercegi család olasz eredetű. Magyarországba a XV. század közepén költöztek be.

Okolicsányi. Már IV. Béla korában örökségi jogon birták a liptómegyei Okolicsnó községet.

Olgyay. A XIII. század óta birtokos a csallóközi Olgya községben.

Orbán. A Lengyelfalvi Orbán-bárók ősnemes székelyek és udvarhelyszéki birtokosok; bárói rangjuk 1742-ből való.

Orczy. Az Orczy bárói család valószínűleg somogymegyei eredetű; első ismert őse 1550 körül élt. Bárói rangját 1736-ban szerezte Orczy István jász-kun kapitány.

Ordódy. Valószínűleg beregmegyei eredetű család, mely a régi okiratokban Mátyás király kora óta szerepel.

Ormós. Ungmegye egyik ősi családja, mely már 1216-ban birtokos volt Csicser községben.

Orosz. A Csicseri Orosz-család az imént említett Ormós-családdal közös eredetű.

Orsich. A Szlavetichi Orsich grófi familia horvát; az ősi Lapsan-nemzetségből ered. Grófi rangra 1744-ben emelkedett.

Ostffy. Az Asszonyfalui Ostffy-család a honfoglaló Ost-nemzetségből származik és a honfoglalás óta birtokos Vasmegyében.

Osztroluczky. Az Osztrolukai Osztroluczky-család ősi zólyomi familia, melynek tagjai a XVI. században már előkelő hivatalokat viseltek.

Ottlyk. A Felsőozoróczi és Kohanóczi Ottlyk-család, mely régente Ozoróczy nevet viselt, Mátyás király idejében telepedett le Trencsénmegyében.

Palásthy. A Palásti és Keszihóczi Palásthyak ősei a XIII. században a honti vár jobbágyai voltak és 1281-ben emelkedtek nemességre.

Pálffy. Az Erdődi Pálffy hercegi és grófi családok a Hédervári-nemzetség Kont-ágából származnak. Pálffy Miklós 1599-ben grófi rangra emelkedett s a pozsonyi vár örökös főkapitánya lett. Hercegi rangját Pálffy Károly főkancellár szerezte 1807-ben.

Pallavicini. Olaszországban már 1360-ban őrgrófok voltak a Pallaviciniak. Ausztriába a XVIII. században, Magyarországba pedig 1826-ban költöztek be.

Palugyay. A Nagypalugyai és Bodafalvi Palugyaiak Róbert Károly királytól kapták 1317-ben a liptómegyei Nagypalugya helységet.

Pázmándy. A Szomori és Somodori Pázmándyak régi veszprém- és fehérmegyei birtokosok; a közéletben csak a XVIII. században kezdtek szerepelni.

Péchy. A Pécsujfalusi Péchy-család dunántúli eredetű, ahonnan a XVI. században Erdélybe került, majd egy század múlva Sárosba. Péchy József a mult században grófi rangra emelkedett.

Pejacsevich. A Veröczei Pejacsevich grófi család a XVII. században jutott csak nagyobb szerephez Szlavóniában. Grófi rangját Pejacsevich János gróf szerezte 1772-ben.

Perényi. A Perényi bárói család Dobosi Orbántól származik, aki az abaujmegyei Perény várát 1292-ben kapta III. András királytól. Perényi Imre 1504-ben nádor lett és római szent birodalmi hercegi rangra emelkedett. Bárói ága a XVII. században

kezdődik Perényi Györggyel. Ugocsában birtokosok.

Plathy. A Turóczdivéki és Nagypalugyai Plathyak Árva-, Liptó- és Turócmegyében terjeszkedtek; a család törzse Nagypalugyán lakott már a XIV. század elején.

Podhradszky. A Nemespodhragyi Podhradszky-család első ős 1246-ban kapta királyi adományul a trencsénmegyei Szulov községet.

Podmaniczky. A Podmanini és Aszódi Podmaniczky-bárók a trencsénmegyei Podmaninból erednek, ahol elődeik a XIV. század végéig a vágbesztercei vár dárdás őrségéhez tartoztak. 1450-ben már az övék volt a besztercei vár. Bárói rangra Mária Terézia emelte őket.

Pogány. A Csebi Pogány-család ősrégi zalai familia, a XIII. század óta ismeretes.

Pongrácz. A Szentmiklósi és Óvári Pongráczok első ős 1230-ban kapta II. Endrétől a liptómegyei Magyarfalut. A család bárói ágai 1608-ból Pongrácz Dánieltől, grófi ága pedig az 1743-ból Pongrácz Gáspártól származik.

Prileszky. A trencsénmegyei Prilesz községben a XV. században már régi birtokosok voltak a Prileszkyek.

Prónay. A Tótpróna és Blatniczai Prónayak IV. Béla korában csere útján szerezték a turócmegyei Tótprónát. A család egyik ága 1770-ben bárói rangra emelkedett.

Putnoky. Gömörmegyében 1344-ben már birtokos volt ez a család.

Radák. A Bényei Radák bárói család a XVI. században Szatmárból került Erdélybe. Bárósságát a XVIII. század végén szerezte.

Ráday. Az állitólag olasz eredetü Ratold-nemzetségből származik a Ráday-család, mely 1782-ben bárói, 1792-ben pedig grófi rangra emelkedett.

Radvánszky. A Radvánszkyak Zólyommegyében már a tatárjárás előtt birtokosok voltak. Bárói rangjukat a XIX. században kapták.

Ragályi. A Ragályi és Kiscsoltói Ragályi-család a XIV. század végén már birtokos volt Gömörmegyében.

Rakovszky. A Nagyzákói, Kelemenfalvi és Nagyselmeczi Rakovszkyak a XIII. század óta szerepelnek Turócmegyében.

Ráthonyi. Ősrégi ugocsai család, mely a régi krasznamegyei Rátony községből származik.

Rédl. A Rottenhauseni és Rasztinai Rédl bárói család osztrák nemességre 1749-ben, magyar nemességre 1780-ban, bárói rangra pedig 1808-ban emelkedett.

Révay. A Szklabinai és Blatniczai Révay bárói család állitólag szerémségi Réva várából származik és a mohácsi vész után költözött Turócba. 1635-ben emelkedtek bárói rangra.

Reviczky. Ősrégi család, mely 1772-ben kapta IV. Lászlótól az árvamegyei Revisnyét.

Roskoványi. Sárosmegyében a XIII. század óta szereplő család.

Rudnay. A Rudnai és Divékujfalusi Rudnay-család a Divék-nemzetségből származó ősi nyitrai familia.

Rudnyánszky. Közös eredetü a Rudnay-családdal. Régente Jókuthi volt a nevük. A Dezseri előnevet a XVI. század óta viselik. Bárói rangja 1773-ból való.

Rutthay. Ősi turóci család.

Salamon. Az Alapi Salamon-család a XV. század óta birtokos volt Fehérmegyében.

Sárközy. A Nádasdi Sárközy dunántúli familia, melynek tagjai már a XVI. század elején előkelő hivatalokat viseltek.

Schönborn. 1715-ben indigenált család, mely II. Rákóczi Ferenc fejedelem óriási birtokait kapta királyi adományul.

Sembery. A Semberi és Derzsenyei Semberyek már 1310-ben birtokosai voltak a hontmegyei Sember községnek.

Semsey. Idegen eredetü család, mely a XIII. században vándorolt be Abaujba. Semsey László 1907-ben grófi rangra emelkedett.

Sennyey. Valószínüleg vasmegyei eredetü család; egyik, már kihalt ága 1767-ben grófi rangra emelkedett; a bárói család e rangot a XVIII. század közepén szerezte.

Serényi. A Kisserényi Serényiek II. Lajos idejében, 1516 táján kezdenek szerepelni. Nemességüket állitólag Ottó királytól kapták 1310-ben. A XVI—XVII. században katonáskodtak; egy részük a XVII. század végén Morvaországba szakadt. Grófi rangjukat Serényi Gábor morva tartományi kapitány szerezte 1656-ban.

Sibrik. A Szarvaskendi Sibrik-család

a XV. század elején kezdett szerepelni Vasmegyében, ahol a Körmend mellett levő Szarvaskenden birtokos volt.

Sigray. Az Alsó- és Felsősurányi Sigrayak szepességiek, ahol már a XIII. században templomot építtettek ősi birtokukon, a mai Zsegra községben. A XVIII. században kerültek a Dunántúlra. Bárói rangja 1725-ből, grófi rangja 1787-ből való.

Simonyi. A Simonyi és Varsányi Simonyi-família ősrégi barsmegyei család, mely a tatárjárás óta ismeretes. Varsányi birtokuk Hontmegyében volt.

Skerlecz. A Lomniczi Skerlecz-család zágrábmegyei; a család egyik ága Baranyába költözött a mult században. Bárói rangjuk a mult század közepéről való.

Skrabák. A Zászkali Skrabákok a felvidék legrégibb családjai közé tartoznak. Nagy Lajos olaszországi hadjáratában tüntek ki annyira, hogy Árvamegyében királyi adományt kaptak.

Soldos. A Runyai Soldos-család egy törzsből származik a Hanvay-családdal és Gömörmegye legrégibb nemességéhez tartozik.

Sombory. A Magyarnagyzsombori Sombory-család Erdély egyik legrégibb családja, mely a XIII. században már Kolozsmegyében volt birtokos.

Somssich. A Sárdi Somssich-grófok horvát eredetüek; a XVII. század végén jöttek át Zalába. Nemességük 1716-ból való. A sárdi birtokot Mária Teréziától kapták. Grófi rangját a XIX. században szerezte Somssich János dsidásszázados.

Splényi. A Miháldi Splényi-bárók állítólag tiroli eredetüek; hazánkban az első őseik evangélikus papok voltak. Bárói rangját Splényi Gábor lovassági tábornok kapta meg 1735-ben, de e rangot és a szabolcsmegyei Miháldi községet még az atyja, Splényi László tábornok szerezte 1722-ben.

Stubenberg. Stiriai grófi család, melyet nálunk 1655-ben honfiúsítottak. Most Biharban birtokos.

Szapáry. A Szapáry-család alkalmasint a veszprémmegyei Szapárról származik; első ismert őse a XVI. század derekán élt Győrmegyében. Bárói rangra 1690-ben, grófi rangra pedig Mária Terézia idejében emelkedett.

Széchenyi. Valószínűleg a nógrádmegyei Szécsényből származik a Sárvári és Felsővidéki Széchenyi grófi család, melynek tagjai csak a XVII. században jutottak nevezetesebb szerephez. A családot Széchenyi György emelte föl, aki 1675-ben, 92 éves korában hercegprimás lett. Ennek unokaöccse, Széchenyi György várkapitány, 1697-ben grófi rangra emelkedett.

Szécsen. A Temerini Szécsen grófi család horvát eredetű; nemessége 1763-ból, grófi rangja 1811-ből való.

Szecsődy. Ősi familia, mely a hasonlónevű vasmegyei helységet 1205-ben kapta királyi adományként.

Szemere. A honfoglaló Huba vezértől származik.

Szentiványi. A Pongrácz- és Szmrecsányi-családokkal közös eredetű liptómegyei család.

Szentkereszthy. A Zágoni Szentkereszthy bárói család első ismert őse a XVII. század végén került Erdélybe mint orgonista. Utóbb ügyvéd lett, majd kancelláriai titkár; 1713-ban bárói rangra emelkedett.

Szilassy. A Szilasi és Pilisi Szilassy-család ősi nemzetség, mely a XV. században V. Lászlótól kapta Pándot és Pilist.

Szirmay. Állítólag szerémségi eredetű család, mely már a tatárjárás idején szerepelt. A borsodmegyei Szirma községet talán e család alapította, úgyszintén az ugocsai Szirma községet is. Szirmay István nádori itélőmester 1693-ban bárói, 1707-ben pedig grófi méltóságra emelkedett.

Szmrecsányi. Ősi liptómegyei család, melynek első ismert őse a XIII. század közepén élt.

Szontag. E nevet számos régi család viseli a felvidéken. Egy részüknek szász lovagi rangja volt már a XIII—XIV. századbeli beköltözése alkalmával. Legrégibbek az Iglói és a Zabari Szontágok.

Sztáray. A Sztárai és Nagymihályi Sztáray grófi család a honfoglaló Kaplony-nemzetségből származik. Grófi rangját Mária Teréziától kapta.

Szunyogh. A Szunyogdi Szunyogh-család bihari familia, mely már Zsigmond király idejében nevezetes szerepet játszott.

Tahy. A Tahvári és Tarkői Tahy-család szlavóniai eredetű; a XVI. században már nagyon előkelő család

volt, a Zrinyiekkel és Dessewffyekkel közel rokon.

Tajnay. A Tajnai és Tiszahegyesi Tajnay-család Mátyás király idejében tünt föl Barsmegyében.

Tallián. A Vizeki Tallián bárói család dunántúli eredetű; története csak a XVII. század óta ismeretes. Bárói rangra a mult század végén emelkedett.

Tarnóczy. Az Alsólelóci és Jezernicei Tarnóczy-család rutén eredetű; a túrócmegyei Tarnócot IV. Bélától kapta.

Teleki. A Széki Teleki grófi család a bolgár eredetű Garázda-családból vált ki; a XV. század elején szerezte a békésmegyei Telek-pusztát, ahonnan a nevét vette. Grófi rangra Teleki Mihály erdélyi kancellár emelkedett 1697-ben.

Terstyánszky. II. Endre király óta szereplő trencsénmegyei család.

Tholdalaghy. Középkori eredetű család, melynek a tordamegyei Toldalag volt az ősi birtoka. Grófi rangra 1746-ban emelkedett.

Tisza. A Borosjenői Tisza-család a XVII. század derekán költözött Biharmegyébe ősi lakóhelyéről, Borosjenőről. Tisza Lajos 1883-ban grófi rangra emelkedett; rangját unokaöccsei örökölték.

Tolvay. A XVII. század végén élt Tolvay Gábor ügyvéd fia, János septemvir 1754-ben grófi rangra emelkedett. Takács honvédszázados néhány évvel ezelőtt e családból való leszármazását igazolván, a Takács-Tolvay grófi név viselésére a királytól engedelmet kapott.

Torma. A Csicsókeresztúri Tormák Erdély legrégibb családai közé tartoznak; Magyarországból a XV. század közepén vándoroltak Erdélybe.

Tornallyay. Gömörmegye egyik legrégibb családja, mely e megyében a XIII. században már birtokos volt.

Toroczkay. A Toroczkószentgyörgyi Toroczkay-család már a tatárjárás idején birtokosa volt Torockó várának és az Aranyos vidékének. A bárói család e rangra a XVIII. század elején emelkedett. A grófi ág őse Toroczkay Zsigmond, aki 1745-ben lett gróffá.

Török. A Szendrői Török grófi család eredete ismeretlen. Török Bálint a Sárvíz mellől került a XVI. században Egerbe, majd Szendrő várába, ahol vajda lett. Grófi rangját Török József kamarai elnök szerezte 1774-ben.

Turcsányi. A Divék-nemzetségből eredő ősrégi felvidéki familia.

Ugray. Ősi bihari familia, mely már a XIV. század elején birtokosa volt Ugra községnek.

Ugron. Az Ábrahámfalvi Ugron-család régi székely familia, mely már a XV. században nagyon előkelő volt.

Ujfalussy. A Divékujfalusi Ujfalussy-család a honfoglaló Divék-nemzetségből származik. Trencsén és Nyitramegyében volt eleinte elterjedve; később sokfelé elágazott.

Uray. A XIV. században már birtokosa volt a szatmármegyei Ura községnek. Uray Bálint cs. és kir. főispán 1864-ben bárói rangra emelkedett.

Usz. Az Uszfalvi Usz-család már a XIII. században szereplő sárosmegyei familia.

Úrményi. Hajdan Ilméri nevet viselt e család, mely IV. Béla idejében már birtokos volt Nyitramegyében.

Vad. Az Ölyvedi Vad a XV. század óta ismeretes család Borsodmegyében, mely azonban a török idők óta nem jutott nevezetesebb szerephez.

Vay. A szabolcsmegyei Vaja községből eredő ősrégi familia a Vajai és Luskodi Vay-család, melynek egyik ága bárói, másik ága grófi. A grófi ág őse Vay Ábrahám, ki mint beregi főispáni helytartó 1830-ban lett gróffá.

Várady. A Kéméndi Várady-család Hunyadmegye legrégibb birtokosai közé tartozik. A család első ismert őse, Kéméndi Farkas 1230 táján élt. Tót-Várad községet, melytől családnevük származik, 1497-ben kapták Aradmegyében.

Vásárhelyi. E nevet számos nemesi család viseli; legrégibb közöttük a Kézdivásárhelyi Vásárhelyi székely familia, mely a tatárjárás alkalmával szerzett érdemeiért 1289-ben IV. Lászlótól Aranyosszéket királyi adományként kapta. A család egyik ága a XVI. század végén Magyarországba szakadt.

Vécsey. A Vécsei és Hajnácskői Vécsey-család a XVI. század elején az abaujmegyei Vécsén birtokos volt. Vécsey Sándor tábornok 1692-ben báró, Vécsey Ferenc Mária Terézia idejében gróf lett.

Veér. A Kőröstarcsai Veér-család Békésmegyében volt birtokos a XV.

században; innen került Erdélybe, Közép-Szolnok megyébe.

Velics. A Lászlófalvi Velics-család IV. Bélától kapta a túrócmegyei Bobornokot, most Lászlófalva a neve.

Végh. A Nyéki Végh-család ősei a XII. századig a pozsonyi királyi vár szolgái voltak; 1284-ben már nemesi birtokaik voltak a Csallóközben.

Vékey. A Vékei Vékey-család ős idők óta birta a zemplénmegyei Véke községet, ahol 1245-ben már határjárást tartott a család. A XVI. században elökelő szerepet játszottak a Vékeyek.

Vlád. A Szelistyei Vládok már az Árpádok idején birtokosok voltak Máramarosmegyében.

Vladár. A Nagycsepcsényi és Muthnai Vladárok a Besztercebánya melletti Cserneken letelepített szászok ivadékai; nemességüket a túrócmegyei Muthna erdőséggel együtt 1263-ban kapták.

Wass. A Czegei Wass-grófok ősei a XII. században a görögök elleni harcokban tüntek ki és ezért kilenc községet kaptak Dobokamegyében.

Wattay. A Felsőwattai Wattay-család állitólag Watta pogány vezértől származik. A család ősi birtoka a borsodmegyei Felső-Vatta község, ahonnan a XV. században kerültek a Dunántúlra, majd később Pest-, Nógrád- és Szabolcsmegyébe.

Wenckheim. Stájerországi eredetű család, melyet Mária Terézia lovagi, majd bárói rangra, I. Ferenc pedig 1802-ben grófi rangra emelt. A már kihalt Harnckern-családba házasodva szerezték békésmegyei birtokaikat.

Wesselényi. A Hadadi Wesselényi bárói család nógrádi eredetű, hol a XVI. század folyamán tünt föl. Wesselényi Ferenc az oroszok elleni háborúban tünt ki annyira, hogy 1582-ben bárói rangra emelkedett.

Wilczek. Lengyel eredetű család, mely Szilézián és Ausztrián át jutott hozzánk. Wilczek Henrik államminiszter 1714-ben emelkedett grófi rangra és 1715-ben lett magyar indigena.

Windischgraetz. Ősrégi osztrák hercegi család, melynek egyes ágait Magyarországon a századok folyamán többször honfiúsították.

Záborszky. E család a túrócmegyei Zábor községet 1263-ban kapta IV. Béla királytól.

Zámbó. A Felsőeőri Zámbó-család már a XIV. században birtokos volt Vasmegyében.

Zarka. A Lukafalvi Zarka-család 1329-ben kapta Róbert Károly királytól vasmegyei valti és sármásdi birtokait.

Zathureczky. A Záturcsai Zathureczky-család Uzda királyi halász leszármazottja, ki IV. Bélától kapta a Túróc vize melletti Vendég községet.

Zay. A Csömöri Zay grófi család a honfoglaló Loja-nemzetségből ered; már a XIV. században birtokosa volt a pestmegyei Csömör községnek. Zay Ferenc 1560-ban báró lett; birtokai huszonhárom vármegyében voltak. Zay Imre volt ezredes 1830-ban grófi rangra emelkedett.

Zerdahelyi. A Nyitraszerdahelyi Zerdahelyi-család fehérmegyei eredetű, ahonnan a XV. század elején került Nyitramegyébe.

Zeyk. A Zeykfalvi Zeyk-család Hunyadmegyében a XIII. század óta szerepel.

Zichy. A Zichi és Vásonkeői Zichy grófi család a legkiterjedtebb magyar arisztokrata familia. A XIII. században tünt föl Somogymegyében. Zichy István tábornok, koronaőr 1676-ban grófi rangra emelkedett. A családnak két fő-vonalon, a palotai és oroszvári vonalon, számos ága virágzik. A palotai vonal a XVIII. század elején élt Zichy János gróf, királyi tanácsostól származik. Ennek a fia volt a nagylángi ág megalapítója, Zichy V. János, aki 1737-ben született. A nagylángi ág alapítójának testvére, Zichy Zsigmond volt az adonyi és szentmiklósi ág megalapítója, és ugyanannak egyik mostohatestvére, Zichy Miklós alapította a palotai ágat. Az oroszvári vonal megalapítója Zichy István, aki 1715-ben született, katonatiszt volt és 1761-ben komárommegyei főispáni helytartó lett. A vázsonyi és csicsói Zichy grófok a család oroszvári vonalához tartoznak.

Zmeskál. A Domanoveci és Lestinei Zmeskál-család ősrégi sziléziai familia, ahol grófi és bárói ága is van; a XVI. század elején költöztek be Árvába.

Zsuffa. Az árvamegyei Zsuffa-család közös eredetű a Reviczkyekkel; Árvában a XIV. században már birtokosok voltak.

A VILÁGHÁBORÚ.

A világtörténelem legnagyobb háborújának napjait éljük, de addig, amíg el nem hallgatnak a fegyverek, csak nagyjából tudjuk, hogy mi történik körülöttünk. Az orosz-japán háború tanulságain okulva, az összes hadviselő felek gondosan őrködnek azon, hogy az ujságok indiszkrét közléseikkel el ne árulhassák a seregek mozdulatait, s így a fölötte szükszavú hivatalos jelentéseken kívül csak nagyon kevés háborús hír láthat a sajtóban napvilágot. Ennélfogva csak majd a béke helyreállta után fogjuk megtudni nagyon sok dologról, hogy mi és hogyan történt, — akkor, amikor a hadviselő felek vezérkarai az ütközetek előtt és alatt kiadott parancsok és a csatákról szóló hivatalos jelentések alapján meg fogják írni és közzé fogják majd tenni a nagy hadjárat történetét. Azonban addig is, amíg ez megtörténik, a már közzétett hivatalos dokumentumok és jelentések alapján a következő általános áttekintést nyújthatjuk a nagy háborúnak eddig lefolyt, bevezető szakaszáról.

II. VILMOS CSÁSZÁR.

A NÉMET TRÓNÖRÖKÖS.

A háború előzményei.

A nagy háború története 1914 június 28-án kezdődik, azon a napon, amelyen Ferenc Ferdinánd trónörökös és neje Szerajevóban egy szerb összeesküvésnek áldozata lett. A közvélemény már az első órákban a szerbeket okozta a merényletért, s Szerajevóban és Mosztárban valóságos zendülés tört ki a szerbek ellen.

Július 1-én Berchtold gróf külügyminiszter közölte a hadügyminiszterrel, hogy a szerb kormányt föl fogja szólítani arra, hogy az összeesküvők ellen Szerbia területén indítsa meg a vizsgálatot.

Az a nap tehát, amelyen a hadügyminisztérium hivatalos formában fölszólítást kapott, hogy háború esetére legyen készen: július 1.

Július 3-án megállapították, hogy 1. Péter király közvetetlenül a merénylet előtt adta át a kormányt fiának; 2. hogy Nikita montenegrói király németországi útját félbeszakítva, a merénylet előtt hirtelen hazautazott; 3. hogy Pasics szerb miniszterelnök jú-

RUPPRECHT BAJOR TRÓNÖRÖKÖS.

ALBRECHT WÜRTTEMBERGI HERCEG.

nius végén már minden évben Marienbadban volt, csak az idén maradt otthon Belgrádban, és 4. hogy a szerajevói bombák a kragujeváci szerb arzenálból származtak.

Július első három hete a szerajevói összeesküvők ügyének kinyomozásával telt el.

Július 23-án délután hat órakor Giesl báró, belgrádi osztrák-magyar követ egy jegyzéket adott át a szerb kormánynak. E jegyzék Szerbiát teszi felelőssé a monarchia-ellenes izgatásokért és a merényletért. A jegyzék többféle dolgot követelt a szerb kormánytól; nevezetesen:

1. Jelentse ki a szerb kormány hivatalos lapjának élén, hogy sajnálja, hogy szerb tisztek és hivatalnokok részt vettek a monarchia-ellenes propagandában, és hogy a legszigorúbban meg fogja büntetni azokat, akik Bosznia ügyeibe bele akarnak avatkozni;

2. ezeket a nyilatkozatokat a szerb király napiparancsban hozza a hadsereg tudomására;

3. tiltson be a szerb kormány minden monarchia-ellenes nyomtatványt;

4. oszlassa föl a szerb kormány a Narodna Obrana egyesületet;

5. a közoktatásból eltávolítandó minden, ami a monarchia ellen irányul;

FRIGYES VILMOS LIPPEI HERCEG, LÜTTICHNÉL ELESETT.

6. a szolgálatból eltávolítandók azok a tisztek és hivatalnokok, akik a monarchia-ellenes propagandában részt vettek;

7. osztrák-magyar tisztviselők is nyomozhassák Szerbiában az összeesküvést;

EMMICH TÁBORNOK.

JOAKIM POROSZ KIR. HERCEG.

A NÉMET TRÓNÖRÖKÖS.

8. az összeesküvők ellen indítsák meg a bírói eljárást;

9. a kormány fogassa el Tankosics Voja őrnagyot és Ciganovics Milánt, akik a szerb összeesküvésben kompromittálva vannak;

10. a szerb kormány gátolja meg a határon a fegyver- és bomba-csempészést;

11. szerb elökelőségek a sajtóban ne nyilatkozzanak a monarchiáról ellenséges hangon.

Mindezekre nézve július 25-én délután hat óráig kért választ Giesl báró.

Az osztrák-magyar nagykövetek mindezeket azonnal tudomására hozták a német, francia, angol, olasz, orosz és török kormánynak.

Július 24-én Sándor szerb trónörökös segítséget kért a cártól.

Miklós cár július 25-én azt táviratozta a szerb trónörökösnek, hogy érzelmei Szerbia iránt nem változtak és hogy a szerb nép sorsa rá nézve nem közömbös. Ezzel egyidejüleg az orosz kormány pár napi halasztást kért a bécsi kormánytól, de nem kapott.

Amint a cár biztató távirata megérkezett Belgrádba, a háború kitörését nem lehetett többé megakadályozni.

Az ultimátumra Pasics miniszterelnök július 25-én este háromnegyed hatkor átadta a szerb kormány válaszát, mely *nem volt kielégítő*.

Giesl báró a követség személyzetével még aznap este elhagyta Belgrádot.

Július 26-án reggel megjelent a hivatalos lapban a részleges mozgósi-

KLUCK TÁBORNOK, A NÉMET JOBBSZÁRNY PARANCSNOKA.

MOLTKE TÁBORNOK, A NÉMET VEZÉRKAR FŐNÖKE.

tásról s a népfölkelők behívásáról szóló királyi fölhatalmazás.

Július 28-án megtörtént a *hadüzenet* Szerbiának. Július 29-ikén a király manifesztumot intézett népeihez.

Ezekkel az eseményekkel egyidejűleg munkában volt az egész Európa diplomáciája.

Angliában már az ultimátum előtt, július 22-én királyi parancsal *próbamozgósítást* rendeltek el a haditengerészetben; a király elrendelte, hogy a tengerészet hadi készenlétben legyen.

Július 27-én Grey angol külügyminiszter a béke érdekében európai konferenciát javasolt. A francia és az orosz kormány helyeselte ezt az eszmét; Olaszország kitérő választ adott; Németország kijelentette, hogy a konferenciától semmi gyakorlati eredményt nem vár; Ausztria-Magyarország azt válaszolta, hogy hajlandó a konferencia eszméjét megfontolni, de egyelőre folytatja katonai intézkedéseit.

A konferencia terve tehát meghiusult: nem békére, hanem harcra készült az egész Európa.

Oroszország július 26-án hazahivta a Bécsben levő tiszteket és tartalékosokat; július 28-án részleges mozgósítást rendelt el a cár; július 30-án 23 kormányzóságban és ezenkívül 80 kerületben, valamint az egész tengerészetben mozgósították a tartalékosokat. Július 31-ikén megtörtént az orosz mozgósítás a német határon is.

FRANK SZOCIÁLISTA-KÉPVISELŐ, ELESETT A HARCTÉREN.

DUBAIL FRANCIA TÁBORNOK.

JOFFRE TÁBORNOK, A FRANCIA FŐPARANCSNOK.

MILLERAND FRANCIA HADÜGYMINISZTER.

Ausztria-Magyarország augusztus 1-én általános mozgósítást rendelt el. Oroszországban aug. 1-én kihirdették az ostromállapotot a finneknél és egész sereg kormányzóságban. Aug. 3-án a cár kinevezte az orosz hadsereg főparancsnokává Nikolajevics Miklós nagyherceget.

Franciaországban július 28-án délután megkezdődött a részleges mozgósítás; augusztus 2-án délután 5 órakor kihirdették az általános mozgósítást. Augusztus 3-án Poincaré elnök egy rendelettel az egész Franciaországot és Algirt ostromállapotba helyezte.

Németországnak mindezekről a dolgokról természetesen tudomása volt. Július 29-án a császár az északi tengeri flottát Wilhelmshavenbe, a keleti tengeri flottát pedig Kielbe rendelte. Július 31-én Bajorország kivételével az egész német birodalom területén kihirdették a hadi állapotot. Ugyanez nap a német kormány kijelentette az orosz kormánynak, hogy ha hadi készülődéseit 12 óra alatt be nem szünteti, akkor a német birodalmi kormány is mozgósít. Ezzel egyidejüleg a német kormány megkérdezte a francia kormányt, hogy milyen magatartást fog tanusítani német-orosz háború esetén? Mivel egyik kormány sem adott kielégítő választ, a pétervári német nagykövet aug. 1-én este félnyolckor átadta az orosz külügyminiszternek a hadüzenetet. Augusz-

KITCHENER LORD, ANGOL HADÜGY-MINISZTER.

FRENCH TÁBORNOK, AZ ANGOL FŐPARANCSNOK.

tus 1-én a német császár elrendelte az egész német hadsereg mozgósítását.

Augusztus 1-én este 7 órakor a német kormány a belga kormánynak ultimátumot adott át, hogy aug. 3-án este 7 óráig jelentse ki, hajlandó-e a német hadműveleteket megkönnyíteni (azaz: német csapatokat Belgium területén átengedni?). A belga kormány tagadó választ adott.

Ettől az időponttól kezdve már nyilvánvaló volt, hogy a háborúk egész halmazával állunk szemben, és gyors egymásutánban meg is kezdődött az ellenségeskedés több csatatéren. A könnyebb áttekintés céljából innen kezdve csataterenkint fogjuk tárgyalni az eseményeket; nevezetesen röviden elmondjuk: mi történt 1. a belga-francia harctéren, 2. a német-orosz harctéren, 3. az osztrák-magyar-orosz harctéren, 4. a déli harctéren és 5. a tengeren.

MANOURY, FRANCIA TÁBORNOK.

A német-belga-francia-angol háború.

A francia kormány augusztus 1-én megigérte a német kormánynak, hogy a határ mentén végighúzódó 10 km. széles zónát nem fogja megszállani.

Augusztus 2-án kisebb francia csapatok keltek át a határon, bár hadüzenet még nem történt, s egyes német községeket, melyek teljesen védtelenek voltak, elfoglaltak. Ugyanez nap francia aviatikusok jelentek meg Németország fölött, egész Nürnbergig elkalandoztak és bombákat dobtak le

azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy egyes vasúti pályaudvarokat szétrongáljanak. A francia köztársaság ezzel Németországgal szemben hadi állapotba lépett. Aug. 3-án a császár utasította párisi nagykövetét, hogy kérje el útlevelét a francia kormánytól. Schön báró nagykövet e napon este 10 órakor a nagykövetség személyzetével együtt el is utazott Párisból.

Aug. 4-én a francia kormány utasította berlini nagykövetét, hogy szintén kérje el útlevelét. E napon Joffre tábornok, a francia hadsereg főparancsnoka az észak-keleti határra utazott. Viviani miniszterelnök a kamara ülésén fölolvasta Grey külügyminiszter és Cambon berlini francia nagykövet 1912. szept. 22—23-iki levélváltását, melyből kitűnt, hogy Anglia aktiv támogatásra kötelezte magát arra az esetre, ha Franciaország háborút kezdene Németországgal. Ugyanez nap a német császár rendkívül lel-

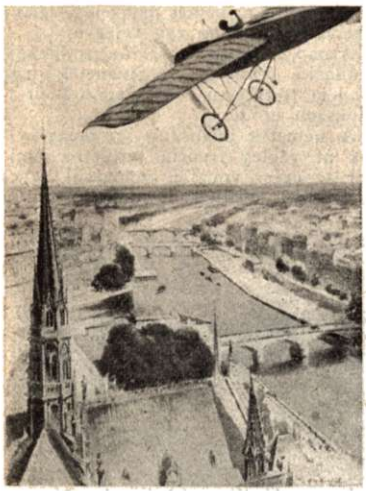

NÉMET REPÜLŐGÉPRŐL BOMBÁT DOBNAK PÁRISRA.

BORDEAUX.

MAX, BRÜSSZELI POLGÁRMESTER.

kes trónbeszédet mondott a birodalmi gyűlésben, a birodalmi gyűlés egyhangulag a háború mellett nyilatkozott és öt milliárd márkát megszavazott a háború céljaira.

Anglia, mivel Belgium semlegességét a németek részéről fenyegetve látta, augusztus 4-ikén este hat óra-

kor Goschen berlini nagykövet útján megüzente a háborút Németországnak.

Augusztus 6-án a német csapatok átkeltek a francia határon és megszállták Briey városát, mely a határtól 7 km-re van.

Már ezt megelőzően, aug. 4-én bevonultak a német csapatok Belgiumba; az első csapatok automobilokon mentek. Egy lovascsapat belovagolt Lüttichbe, de onnan nyomban vissza is vonult.

Augusztus 8-ikán a németek bevették Lüttichet, melynek ostromában csak hat ezredük vett részt. Emmich tábornok, a város meghódítója, megkapta a császártól a legnagyobb katonai kitüntetést: a Pour le Mérite rendjelet.

Augusztus 15-én játszódott le a háborúnak egyik legszomorúbb epizódja. Visé belga városkában, melyet a németek meghódítottak, éjjel a lakosság orvul megtámadta a németeket; egy tisztet és egy altisztet megöltek, öt katonát pedig megsebesítettek.

Augusztus 17-én a császár a főhadiszállásra utazott, ami azt jelentette, hogy a német hadsereg fölvonulása teljesen be van fejezve.

Aznap, mikor a császár a főhadiszállásra érkezett, a németek már francia területen bombázták Pont-à-Mousson erődöt.

A németek augusztus 19-ikén keltek át végleg francia területre, amikor az egész vonalon rendkívül heves támadásba kezdtek. Ez alkalommal a

NAMUR VÁROSA.

Az előző napon, aug. 7-én a franciáknak Elszászban voltak időleges sikereik: elfoglalták Altkirchet.

Augusztus 11-ikén az első angol csapatok partra szálltak Belgiumban. Ugyanez nap a németek az első nagy csatát nyerték a franciákkal szemben Lagardenál, ahonnan a franciákat Parroy erődbe szorították vissza.

Augusztus 12-én a franciák megszakították velünk is az összeköttetést: Széchen gróf nagykövetnek kiadták az útlevelét.

Aug. 14-én „alkalmi csata" fejlődött ki a németek és franciák között Mühlhausennél, Elszászban. A franciák vereséget szenvedtek és visszavonultak Belfort felé. Ugyanez nap a Dononból kirohanó franciák elfogtak két német zászlóaljat.

németek már bevették Dinant és Gemblouxt is. A franciák Perveznél e napon nagy vereséget szenvedtek.

Augusztus 15-én French angol tábornok egész vezérkarával Párisba érkezett, ahol nagy ünneplésben volt része.

Augusztus 20-án este a németek bevonultak Brüsszelbe, melyet a belga katonaság teljesen elhagyott.

Másnap, augusztus 21-ikén igen nagy csata volt Metz és a Vogézek között; a franciák részéről több, mint tíz hadtest vett részt a harcban, mely Dieuzetől keletre a franciák nagy vereségével végződött. Ez alkalommal tízezer francia került német hadi fogságba.

Három nap múlva, aug. 24-én ismét előre nyomultak a németek.

Ruprecht bajor trónörökös 21-ik hadteste bevonult Lunevillebe, a német trónörökös serege pedig Longwy irányában nyomult előre. Ugyanekkor Albert württembergi herceg a Semois mellett vert meg egy francia sereget. A németek megkezdték a fölvonulást a hatalmas Maubeuge erőd felé. Ezekkel az eseményekkel egyidejüleg, ugyancsak augusztus 24-ikén a német hadsereg Roubaix-Tourcoing vidékén Belgiumból benyomult Franciaországba.

Augusztus 25-én a németek bevették Longwyt és áttörték a verduni erődítési övet.

Augusztus 29-ikén a franciák kivonultak Felső-Elszászból.

Augusztus 30-án a németek már csak 120 kilométernyire voltak Páristól.

A francia kormány már aug. 29-ikén elhatározta, hogy Párisból átteszi a székhelyét Bordeauxba; ez az elhatározás azonban csak augusztus 30-án került nyilvánosságra.

Augusztus utolsó napjaiban történt, hogy Louvain városában egy éjszaka orgyilkos módon megöltek ötven német katonát és több házból rálőttek a németekre. Ennek megtorlásául a németek a város lakóit eltávolitották

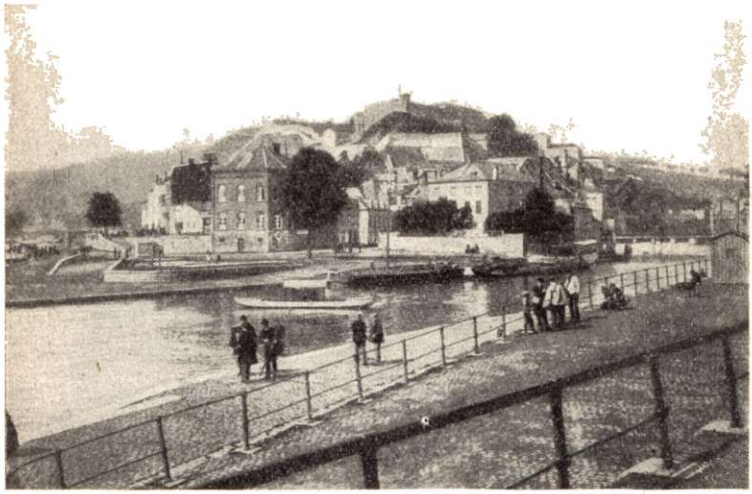

A NAMURI ERŐD.

Ugyanez nap a németek bevonultak Lille városába is.

Augusztus 26-án rendkivül heves támadás és elszánt ellenállás után elesett Namur, melynek páncélos betonerődítményeit az új, 42 cm-es német ágyúmozsarak rommá lötték.

Augusztus 28-án már a Cambraitól a Vogézekig húzódó vonal jelezte a németek hadállását; a franciák visszavonulóban voltak, és Kluck tábornok Maubeugenél megverte az angol sereget. Ezen a napon kezdődött meg a németek előnyomulása Belgiumban észak felé, Antwerpen ellen.

és azután pár óráig bombázták a várost; a világhirű városháza sértetlen maradt.

Augusztus 28—30-án Mecheln (Malines) körül voltak harcok, melyek a város elfoglalásával végződtek. E harcok egyikében Albert belga király balkezét egy gránát-szilánk megsebezte.

Augusztus 30-án a németek ostrom alá vették Belfort erődeit; Belchen erődöt e napon már el is foglalták.

Augusztus 31-én egy német léghajó megjelent Antwerpen fölött és bombákat dobott le a városra; ez alkalommal nyolcszáz ház megrongálódott.

EGY ZEPPELIN-LÉGHAJÓ RÉSZVÉTELE LIÉGE (LÜTTICH) OSTROMÁBAN.

Szeptember 1-én angol csapatok szálltak partra Ostendeban.

Ugyanez nap Párisból menekülni kezdett a nép. Szeptember 2-án a francia kormány kiáltványban szólította föl a párisiakat a menekülésre. Ezen a napon a francia kormány a hadműveletek kiterjedésére hivatkozva szintén elhagyta Párist és székhelyét áttette Bordeauxba. Ugyanez nap a

németek már elérték Compiègne városát.

Szeptember 3-án a németek Franciaország északi erőd-vonalában elfoglalták Givet záróerődöt, az osztrák-magyar tüzérség kitünő motor-ütegeinek segítségével. Maubeuge kivételével most már valamennyi északi erőd a németek birtokában volt. Szeptember 3-án a németek megkezdték a felvonulást Rheims ellen. Kluck tábornok hadseregének lovassága Párisig portyázott. Egyes elővéd-csapatok elérték a Marne folyót. A franciák a Marnetól délre foglaltak állást. E napon a francia kormány már megérkezett Bordeauxba.

téki a franciák utolsó északi erődjét, Maubeuget. Negyvenezer foglyot ejtettek itt a németek. Ugyanez nap nyilvánosságra került, hogy Montmédy erődben a németek nagymennyiségű dum-dumgolyót találtak, és hogy a franciák a nemzetközi egyezményekben eltiltott dum-dumgolyókat gyárilag készíttették. Londonban kiadták az angol hadsereg első veszteség-listáját, mely 15.000 sebesültről és halottról számolt be.

Szeptember 9-én a németek Belgiumban megszállották Gent városát.

Szeptember 10-én a német sereg ugyancsak Belgiumban elérte Brügget.

Szeptember 11-én egy német lovas-

LÜTTICH (LIÉGE).

Szeptember 4-én Kluck tábornok serege megjelent Creil és Nancy között és így negyven kilométernyire közelítette meg Párist. E napon a németek elfoglalták Arras városát. A következő napon semmi nevezetes esemény nem történt.

Szeptember 6-án a németek bevonultak Rheims városába. E napon a császár a német trónörököst altábornaggyá nevezte ki.

Szeptember 7-én a német trónörökös Nancy város erődeit ostrom alá vette. Megkezdték e napon Maubeuge ostromát is, amelyben Ernő szász-meiningeni herceg súlyosan megsebesült.

Szeptember 8-án a németek bevett-

csapat már megjelent Troyes városában.

Szeptember 12-én a német trónörökös hadtestének nehéz tüzérsége Verdun erődeit ostromolta.

Szeptember 12-én a franciák Meaux és Montmirail között vereséget szenvedtek.

Szeptember 13-án már 250 km. hosszú vonalon folyt a harc a franciák és németek között. A gigászi küzdelemben a két fél részéről összesen mintegy három millió harcos vett részt.

Szeptember 13-án három belga hadosztály kirohant az antwerpeni erődövezetből és támadást intézett a né-

A 42-ES MOZSARAK HATÁSA NAMURBEN.

metek ellen, akik azonban a támadást visszaverték.

Ugyane napon megkezdődött a németek és franciák óriási csatája, rendkívül kiterjedt vonalon, le egészen Verdunig.

Szeptember 15-én, két napi csata után a németeknek már részleges sikereik voltak.

Szeptember 17-én az Oise és Meuse között a franciák ereje gyengülni kezdett.

Szeptember 19-én este jelentette a német vezérkar, hogy a támadás lassan halad előre. Ekkoriban, úgy látszik, legheveseb volt a támadás a Verduntől délre eső záróerődök ellen. Elzász határán a németek és franciák

egészen a határ közelében állottak egymással szemben.

Szeptember 20-án egyes pontokon ismét némi eredményeket jelzett a német vezérkar. Rheims városa ekkor már a harcvonalba esett.

Szeptember 21-én elesett Batailles francia tábornok. E napon zárták le Németországban az új hadikölcsön jegyzését. A németek 4200 millió márkát jegyeztek.

Szeptember 22-én a rheimsi székesegyház már lángokban volt. A francia kormány a hatalmakhoz emiatt tiltakozó jegyzéket intézett. A németek ezzel szemben arra hivatkoztak, hogy a francia tüzérség a székesegyházat használta fedezékül. — E napon a német tüzérségnek sikere volt Toultól északra.

Marseillesben ötvenezer hindu katona szállt partra.

Szeptember 23-án két német repülőgépről bombákat dobtak le Páris városára azzal a céllal, hogy az Eiffel-tornyon berendezett radiotelegraf állomást elpusztítsák. Egyik bomba megölt egy öreg embert.

Szeptember 24-én jelentette a nagy csatáról a német vezérkar, hogy a nyugati szárnyon a németek átkarolási kísérletei sikertelenek voltak. Az Argonnesoktól keletre a németek bevették Varennest.

Szept. 25-én Verduntől délre egyik záróerőd, Champs-des-Romains, elesett.

Szeptember 26-án az 1895. évi korosztályt is behívták a franciák katonai szolgálatra. A Verduntől délre eső erődök a tüzelést beszüntették.

Szeptember 27-én német repülőgépek bombázták Párist, Gentet és Ostendet.

Szeptember 29-én azt jelentették az olasz lapok a Franciaországban folyó nagy csatáról, hogy a franciák vesztesége már több, mint százezer ember.

E napon a németek újra elfoglalták Mecheln (Malines) városát Belgiumban, Antwerpent körülzárták és megkezdték Waelhen, St. Catérine és Waver erődök ostromát.

MIKLÓS NIKOLAJEVICS NAGYHERCEG, AZ OROSZ HADSEREG FŐVEZÉRE.

JUNASKEVICS TÁBORNOK, AZ OROSZ VEZÉRKAR FŐNÖKE.

Szeptember 30-án a francia harctéren a németek Noyontól északra elfoglalták a royei és fresnoyi magaslatokat.

Október 2-án a németek Royetól délre kiűzték a franciákat hadállásaikból. Az Antwerpen előtt levő erődök közül Wavre, St. Catérine és Dorpwed, továbbá Antwerpentől délnyugatra Termonde elesett. A németek elfoglalták Mons és Tournai városokat is.

Október 3-án a németek áttörték Antwerpen külső erődgyűrűjét.

Október 6-án a belga kormány Antwerpenből Ostendeba menekült. E napon a németek megkezdték Antwerpen belső erődeinek ostromát.

Október 9-én délután a németek elfoglalták Antwerpen városát is.

A német-orosz háború.

Az oroszok az aug. 2. és 3. közti éjszakán átlépték a német határt Eichenried mellett s a Warthe folyó vasúti hídja ellen támadást intéztek. Schwiddernnél és Johannisburgnál szintén nagyobb orosz csapatok léptek német területre. Eydtkuhnennél elvágták a telefont, és Bilderwaitschen faluban elpusztították a postahivatalt. Ez alkalommal az oroszok harminc kilométernyire nyomultak be a német területre.

Augusztus 3-án a németek csekély ellenállás után elfoglalták az oroszlengyelországi Kalis, Censtohova és Bendzin városokat. A németek megszállották Alexandrovót is.

Augusztus 4-én a németek rohammal bevették Kibartyt.

Augusztus 7-én az oroszok lerombolták a német nagykövetség pétervári palotáját.

E napon nagy ütközet volt Schwiddern és Soldau között; több mint ezer orosz halott maradt a csatatéren.

Augusztus 18-án a németek megszállották Mlavat és Szallopunen mellett megverték az oroszokat, akik közül háromezren kerültek német hadifogságba.

Augusztus 20-án Gumbinnennél volt nagy csata; itt nyolcezer oroszt fogtak el a németek.

Ettől kezdve néhány napig nem volt nevezetes esemény a német-orosz harctéren. Mivel azonban az oroszok előnyomulása már aggasztó volt: a belga-francia harctérről csapatokat rendeltek Kelet-Poroszországba. E csapatok augusztus 31-én érkeztek meg és már aznap akcióba léptek. Tannenberg, Hohenstein és Ortelsburg környékén Hindenburg tábornok már az első nap harmincezer foglyot ejtett.

Szeptember 1-én a németek az Allenstein felől előnyomuló oroszokat visszaszorították a mazuri tavak közé. Egyidejüleg Neidenburg irányából egy másik német hadtest, északról pedig több honvédhadosztály lépett akcióba, és így az oroszokat három oldalról bekerítették. E napon hatvanezer orosz került német fogságba. Vilmos császár Hindenburgot tábornaggyá léptette elő.

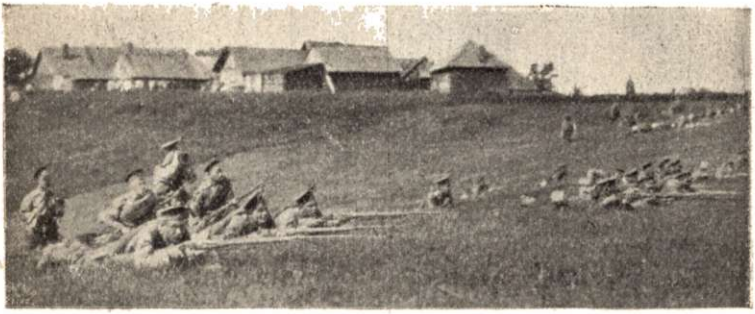

OROSZ VADÁSZ-SZÁZAD A TÜZVONALBAN.

Szeptember 3-án már csak apróbb harcok voltak.

Szeptember 13-án az oroszok ismét betörtek Kelet-Poroszországba. Hindenburg tábornagy, aki visszaverte őket, ismét tízezer foglyot ejtett. Másnap az orosz hadsereg szétverve, rendetlenül menekült keletre.

Szeptember 15-én a suwalki kormányzóság német kormányzat alá került. Hindenburg jelentette a császárnak, hogy az előző napi csatákban hat orosz hadtestet vert meg.

Szeptember 17-én a németek Augusov mellett visszaverték négy orosz

vadászdandár támadását és elfoglalták Grajevót és Szezucynt.

Szeptember 22-én Hindenburg serege dél felé kezdett vonulni.

Szeptember 29-én a németek újból megkezdték az offenzivát és Osszovieczet bombázták.

Október 3-án a német hadseregnek az oroszok ellen küzdő része közvetetlen összeköttetésbe jutott az osztrák-magyar hadsereggel.

A mi háborúnk az oroszokkal.

Az oroszok már jóval a hadüzenet előtt tisztában voltak vele, hogy a pétervári nagykövetünket utasították, hogy ő is kérje útlevelét az orosz kormánytól.

Augusztus 7-én csapataink átkeltek az orosz határon s elfoglalták Olkusz és Wolbrom határszéli orosz városokat. Ugyanaznap az oroszok betörtek Bukovinába; Novoszielica mellett jelentéktelen összeütközés volt.

Augusztus 9-én a lengyel önkéntes legionáriusok heves harc után elfoglalták Miechow városát. — Ezen a napon került nyilvánosságra, hogy Dimitriev Ratkó, Bulgária pétervári követe, állandóan összejátszott az orosz kormánnyal. Dimitriev, akit

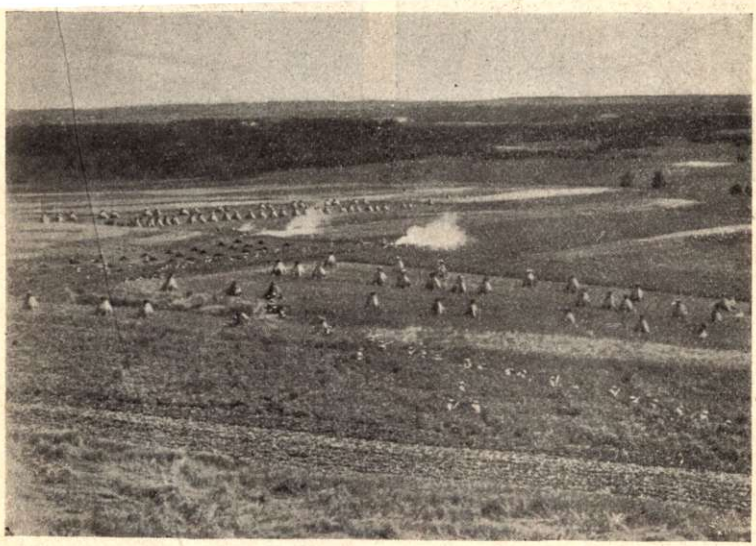

OROSZ GYALOGSÁG AZ ÜTKÖZETBEN.

háború elkerülhetetlen. Augusztus 2-án Granica és Scakova között fölrobbantották a vasúti hidat, hogy a bécs—varsói vonalon a vasúti összeköttetést megszakítsák.

Mivel a mozgósítás ügyében Oroszország nem adott kielégítő választ külügyi képviseletünk kérdésére, a monarkia augusztus 6-án hadat üzent Oroszországnak. Ezt a hírt augusztus 6-án este a hivatalos lap rendkívüli kiadásban jelentette. Ugyanaznap Bécsben kiadták Sebeko orosz nagykövet útlevelét és Szápáry grófot, követi állásából azonnal elmozdították, tábornok lett az orosz hadseregben.

E naptól kezdve egy ideig nagyon kevés hírt hallottunk az északi harctérről. Augusztus 12-én jelentették, hogy csapataink Jedrzejovóig nyomultak előre. Augusztus 16-ikán már benn voltak az oroszok Galiciában, mert e napon jelentették, hogy Zalosce és Brody mellett apró összeütközések voltak és hogy Sokal mellett, Lembergtől északra, visszavertük az oroszok támadását. Augusztus 17-én

DANKL TÁBORNOK, A LUBLINI TÁMADÁS VEZETŐJE.

HINDENBURG-BENECKENDORFF, POROSZ TÁBORNOK.

ismét hivatalosan jelentették, hogy az orosz-galiciai határon kisebb csatározások voltak. Az oroszok Zalosce mellett vereséget szenvedtek és menekülés közben fölrobbantották a Zbrucs folyó hídját.

Augusztus 19-én az oroszok menekültek Novoszielicáról; előbb azonban fölgyujtották a várost.

Augusztus 20-án Okna mellett megvertük az oroszokat s a Balamutovka és Ruhavenzy között levő orosz területet elfoglaltuk.

Augusztus 21-én Radziehov mellett visszavertük az oroszokat. Kielcét elfoglalták a lengyel legionáriusok. E napon megkezdődött az oroszok erőteljes előrenyomulása dél felé; heves ütközetek voltak Turiukánál, Brodynál és Kamionka-Strumilovánál.

Augusztus 22-én csapataink egy kozák hadosztályt megvertek Sokalnál.

Augusztus 23-án seregeink Kraszniknál megütköztek két orosz hadtesttel.

Augusztus 23-án egyik seregünk Kielce és Radom közt átkelt a Lysagora hegyláncon és Ivangorod felé nyomult előre. Csapataink ekkor már

DIMITRIEFF OROSZ TÁBORNOK, VOLT BOLGÁR KÖVET.

180 kilométerre jártak benn Oroszországban. Ezen a napon Csernovic közelében is ütközet volt.

Augusztus 25-én a kraszniki csata, melyben előbb két, majd négy orosz hadtest vett részt, teljes győzelmünkkel végződött: az oroszok rendetlenül menekültek északra Lublin felé.

Más csapataink augusztus 24—26 között kemény harcokat vívtak az oroszokkal a Visztula és a Dnyeszter között. Zolkiewnél és Ravaruskánál nagy csata volt.

nagy csata volt; ezek közt, úgy látszik, legnagyobb volt a komarovi ütközet.

Szeptember 3-án csapataink kivonultak Lembergből.

Szeptember 5-én plakátok jelentették, hogy Budapest erődítését megkezdték.

Galiciai csapataink nagy visszavonulása szeptember 5-én véget ért; e nagy hadműveletről később a következő magyarázatot adták ki:

Grodekre visszavonult csapataink kipihenve a lembergi csata fáradalmait,

AZ OROSZOKTÓL ELFOGLALT ÁGYÚK.

Augusztus 28-án seregeink a Lemberg előtti hegyeken foglaltak állást.

Augusztus 30-án érkezett meg Rákosra az első orosz fogoly-szállítmány: 1600 ember

Augusztus 31-én jelentették, hogy a Lublin felé és Zamoscetól északra előtörő csapatainkhoz egy harmadik sereg is csatlakozott, mely Sokal irányában, Vladimir-Volyszkij felé nyomult előre, az oroszok hadvonalát csapataink áttörték. A balszárnyon Nisniov körül már napok óta nagy harcok folytak.

Szeptember első napjaiban több erősítéseket kaptak és megtámadták az orosz pozicióikat. Dankl tábornok hadserege ekkor már megindult dél felé, mivel mindig ujabb orosz csapatok nyomultak előre. Ugyanekkor léptünk támadásba Grodeknél, hogy így az oroszokat északról és nyugatról két tűz közé fogjuk. Az oroszok azonban túlnyomó erejüket arra használták föl, hogy főtömegeikkel Auffenberg és Dankl hadserege ellen fordultak. Szeptember 10-én már világos volt, hogy egy erős orosz sereg törtet az elvonuló Dankl-hadsereg nyomába, egy ujabb orosz sereg pedig

AZ OROSZOKTÓL LEMBERG MELLETT ELFOGLALT REPÜLŐGÉP.

észak felől Dankl serege és Lemberg közt nyomul előre. Ugyanekkor folytak a harcok a Lemberg körüli orosz sereggel is, ahol lassan bár, de egyre teret nyertünk. Ekkor azonban Grodek előtt elért szép sikereink tarthatatlanokká váltak és csapataink kedvezőbb pozicióba vonultak vissza.

Már ezt megelőzőleg, szeptember 5-én délután 3 órakor az oroszok bevonultak Lembergbe.

Szeptember 16-án a kopenhágai la-

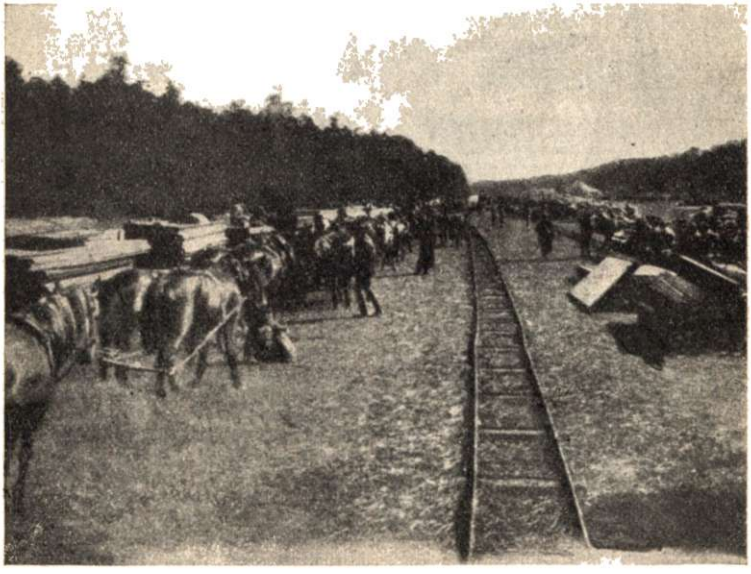

OSZTRÁK-MAGYAR TÁBORI VONAT LUBLIN ELŐTT.

pok jelentették, hogy az egész orosz haderő megindult Galicia felé.

Szeptember 22-én csapataink kivonultak Csernovicból, melyet az oroszok még aznap elfoglaltak.

Szeptember 25-én a zürichi lapok londoni forrásból jelentették, hogy az oroszok részéről már százezer ember halt meg a galiciai harctereken. E napon hivatalosan jelentették, hogy a lembergi csata után a San-folyótól nyugatra, kedvező pozicióban gyülekeztek seregeink.

Október 2-án Máramarosmegye főispánja jelentette, hogy csapataink Ökörmezőnél megverték az oroszokat és hogy Körösmezőnél még folyik a harc.

Október 3-án Beregmegye főispánja jelentette, hogy a megyét az oroszoktól teljesen megtisztították, és hogy a közigazgatás most már zavartalanul működik.

Ugyanaznap seregeink megkezdték az előnyomulást az északi harctéren is.

Október 4-én Máramarosba küldött

EGY ELŐŐRSÜNK PIHENŐJE AZ OROSZ HARCTÉREN.

Szeptember 25-én, pénteken, egy orosz csapat az ungmegyei uzsoki szoroson benyomult Magyarország területére. Ugyanekkor Beregbe és Toronyánál Máramarosba is betörtek az oroszok.

Szept. 27-én a budapesti lapok is közölték a határszéli „csetepaték" hírét.

Szeptember 29-én Körösmező határában ütközet volt. Ugyanakkor csapataink Ökörmezőnél visszaszorították az oroszokat.

Szeptember 30-án Uzsoknál kivertük az oroszokat és Siankiig szorították vissza őket.

csapataink Hosszumezőnél gyülekeztek. Máramarosszigetet kiürítették, s a megye hatóságai Husztra költöztek. Ugyanezen a napon az oroszok bevonultak Máramarosszigetre.

Október 6-án Máramarosban megkezdődött a harc az oroszok ellen; másnap az ütközet győzelmünkkel végződött: az oroszok október 7-én kivonultak Máramarosszigetről, ahová a magyar hatóságok azonnal visszaköltöztek. E napon Nagybocskónál véres harc volt, mely az oroszok menekülésével végződött.

Október 7-én jelentették, hogy ki-

LUBLIN.

sebb orosz csapatok Beszterce-Naszódba és a szomszédos megyékbe is betörtek. Egy e napon közzétett hivatalos jelentés szerint az oroszoknak Uzsoknál nyolcezernél több halottjuk volt.

Október 8-án Beszterce és Máramaros között, Telcs falunál is megvertük az oroszokat; ez alkalommal négyszáz orosz esett fogságba.

Október 9-én az oroszokat Lonkáról Rahóra szorítottuk vissza. E napon jött az első hír arról, hogy az oroszok Przemysl elleni támadása meghiúsult.

Október 11-én az oroszok a máramarosmegyei Majdankánál súlyos vereséget szenvedtek és azután Toronyán át kimenekültek az országból.

Október 12-én jelentették, hogy az oroszok Przemyslnél ötvenezer embert veszítettek és hogy az ostromot abbahagyva tovább vonultak visszafelé, keletre.

Háborúnk a szerbekkel.

A szerbekkel és montenegróiakkal vívott harcainkról sokkal kevesebb dolgot tudunk *hitelesen*, mint az északi harctér eseményeiről; a hivatalos jelentések feltünően szükszavúak, a hirlapok magánértesülései pedig nagyon szigorú megrostáláson mentek keresztül.

Az ellenségeskedést kétségtelenül Szerbia kezdte meg, amikor julius

A ZIMONYI VASÚTI HID.

AZ OROSZ HATÁR ÁTLÉPÉSE.

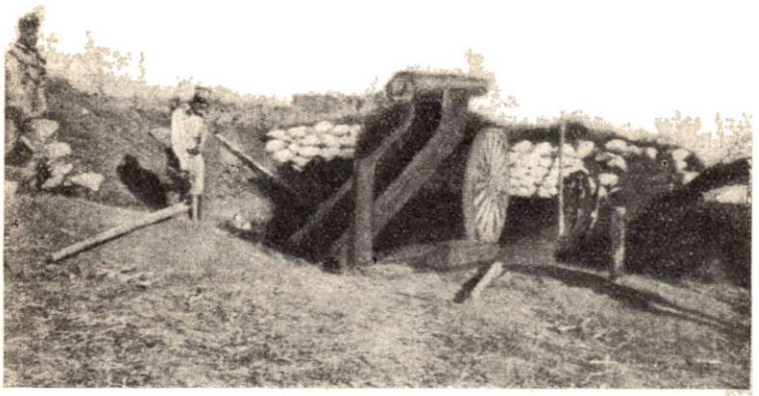

EGY TÜZÉR-ÜTEG MUNKÁBAN.

29-én a szerb katonaság rálőtt egy békés kereskedelmi hajóra, az Alkotmány gőzösre. A golyózáporban a hajó kapitánya és első kormányosa életét veszítette.

Julius 30-án Montenegró is mozgósított ellenünk.

Julius 30-án egy határőr-vadászszakaszunk a Száva mellett, Klotievácnál a szerbek támadását visszaverte. E támadás után természetesen megszólaltak dunai monitoraink ágyúi is.

Augusztus 1-én már azt jelentették a lapok, hogy Belgrád erődje, a Kalimegdán romokban hever.

Augusztus 6-án Szerbia hadat üzent Németországnak, Montenegró pedig a monarkiának. Ugyane napon csendőrségünk három szerb hajót elfogott az Al-Dunán. E napon a monte-

EGY TÜZÉRÜTEGÜNK A SZÁVA PARTJÁN.

negróiak betörtek Hercegovinába, Trebinje felé, csapataink azonban visszavetették őket.

Augusztus 7-én a szerbek Vardiste és Rado között betörtek Boszniába, de csapataink onnan is kiverték őket.

Augusztus 12-én Montenegró a német birodalomnak is hadat üzent.

Augusztus 14-én csapataink heves harcok után megszállták a Loznica és Ljesnica közti magaslatokat. 14. és 15. közti éjjel a montenegróiak betörtek Boszniába, de csakhamar kivertük őket.

Augusztus 15-én este 10 órakor hivatalosan jelentették, hogy csapataink több helyen bevonultak Szerbiába és az ellenséges haderőket visszavetették. E napon Sabác városa birtokunkba került.

Augusztus 18-án csapataink Progarnál is átkeltek a Száván és elfoglalták Obrenovácot.

Néhány nap múlva azonban megtörtént csapataink visszavonulása Szerbiából. Erről augusztus 22-én hivatalos jelentést is adtak ki. A jelentés azzal okolta meg a visszavonulást, hogy miután Oroszország beleavatkozott a háborúba, egész erőnket az északi harctérre kell vinni. Szerbiai offenzivánk augusztus 13-ikától 18-ikáig tartott; augusztus 19-én este csapataink parancsot kaptak, hogy térjenek vissza a Drina és a Száva mellé. A jelentés szerint csapataink teljesen kimerült ellenséget hagytak hátra, csapataink a Sabác körüli területet és a szerb területen levő magaslatokat megszállva tartják. — Dél-Szerbiába bevonult csapataink pedig tovább nyomulnak előre Valjevo felé.

TÜZÉREINK BIZTOS FEDEZÉK ALATT.

Augusztus 23-án a szerbek betörtek a Szerémségbe, de csapataink hamarosan visszaszorították őket. Ugyane napon az Esztergom melletti kenyérmezei fogoly-táborba 3500 szerb fogoly érkezett.

A következő két hét eseményeiről egyelőre még nincsenek tudósításaink.

Szeptember 6-án a szerbek több helyen átkeltek a Száván és előre nyomúltak a Szerémségben. Csapataink azonban csakhamar bekerítették őket; ez alkalommal a szerb hadsereg Timok-hadosztálya megsemmisült Mitro-

LEMBERG.

vica közelében. Négyezerötszáz szerb hadifogságba jutott. E napon a szerb főhadiszállást áthelyezték Kragujevácból Valjevóba.

Szeptember 7-én a novibazári szandzsákság területén és Bosznia déli részében egyesült a szerb és montenegrói hadsereg.

Szeptember 10-én a következő hivatalos jelentést adták ki: Mialatt csapataink a Drinán átkeltek, a szerb hadsereg egyes részei betörtek a Szerémségbe, ahol a támadás elhárítása megindult.

Szeptember 15-én már azt jelentették hivatalosan, hogy a Száván át betört szerb haderőt csapataink mindenütt visszaverték, „a Szerémség és a Bánság ellenségtől teljesen mentes".

Szeptember 18-án Stepanovics tábornokot a szerb hadsereg főparancsnokává és vajdájává nevezték ki.

Szeptember 23-án hivatalos jelentést adtak ki arról, hogy Krupanjétól nyugatra Jagodaja, Biljeg és Crni Vrh magaslatokat csapataink napokig tartó heves küzdelem után elfoglalták. Aznap győztek a montenegróiak ellen is.

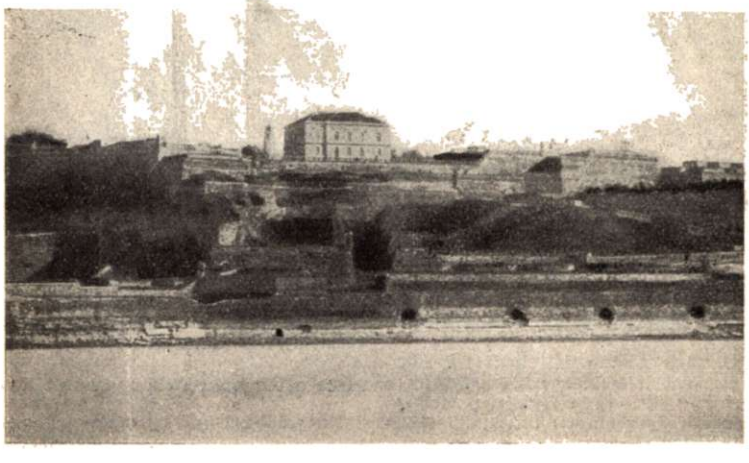

BELGRÁD VÁRA, A KALIMEGDÁN.

Szeptember 26-án Hidegháthy főispán, szerémségi kormánybiztos, közhírré tette, hogy a szerbek a Szerémségből végleg eltakarodtak, a lakosság visszatérhet.

Szeptember 28-án hivatalos jelentést adtak ki, melyben Potiorek táborszernagy arról számolt be, hogy tizennégy napi makacs küzdelem után, amelynek folyamán csapataink a Drábekkel; offenzivánk az ellenség megerősített poziciói ellen sikeresen halad előre; Bosznia egyes részeinek a betört szerb és montenegrói csapatoktól való végleges megtisztítását energikusan megkezdettük.

Október 5-én jelenti Potiorek táborszernagy, hogy két montenegrói dandárt, mely Boszniába betört, csapataink megvertek. Az ellenség min-

A SZERB TŰZÉRSÉG MUNKÁBAN.

vát és a Szávát újból átlépték, a déli harctéren rövid szünet állott be; összes csapataink szerb területen vannak.

Október 2-án a déli hadsereg főparancsnoka jelentette, hogy seregünk a Drinától keletre elfoglalt poziciókat nemcsak győzelmesen tartja, de támadásaival újabb területet is szerez.

Október 3-án jelentették, hogy két nap óta támadó harcban állunk a szerden készletét hátrahagyva menekült: ez alkalommal egy fél zászlóalj magyar gyalogos elfogott egy szerb zászlóaljat.

Harc a tengeren és a gyarmatokban.

Nagyszabású ütközet még eddig nem volt se a tengeren, se a gyarmatokban. A flották mindenütt óvakodtak attól, hogy nagyobbszabású támadó-

akcióba fogjanak; e helyett biztos pozícióba helyezkedve várják a fejleményeket. A gyarmatokban szintén nem voltak nagyobb jelentőségű események.

A tengeren az első akciót a mi flottánk végezte.

Július 30-án Casa Antal sorhajókapitány megjelent néhány hajóval Antivari előtt és a kikötőt blokád alá vette.

Augusztus 3-án egy kis német cirkáló, az *Augsburg*, bombázta Libau orosz kikötőt és a környéken aknákat rakott le.

földközi tengeri flotta parancsnoka pedig Boné de Lapeyrère francia admirális lett.

Augusztus 9—10. táján vagy egy úszó akna, vagy a Goeben német cirkáló az Ioni tengeren megsemmisítette a Warrior angol páncéloshajót.

Augusztus 8-án az oroszok érthetetlen okból elpusztították saját kikötőjüket Hangőben; a mólókat légberöpítették. Ez állítólag azért történt, hogy rá ne jöhessenek a kikötő-parancsnok sikkasztásaira.

Augusztus 9-én a *Szigetvár* nevű csatahajó megjelent Antivari előtt és

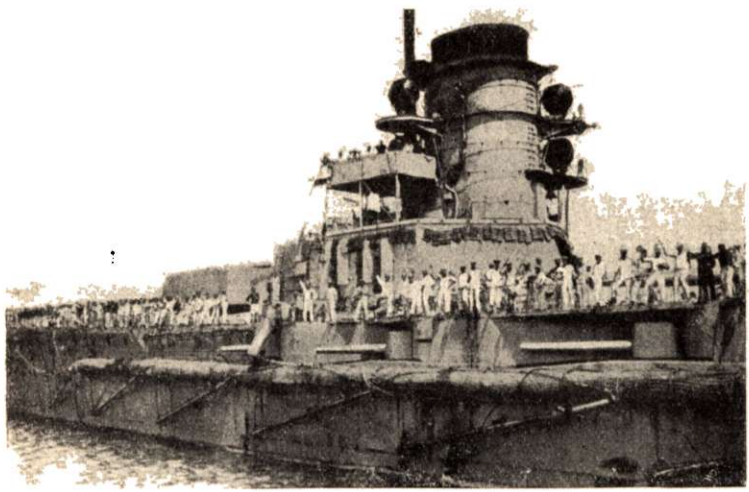

A »GOEBEN« NÉMET CSATAHAJÓ.

Augusztus 5-én két német cirkáló, a *Breslau* és a *Goeben*, Algirban megtámadta a franciákat és rommá lőtte a bonai és filippevillei kikötőket.

Augusztus 7-én az *Amphion* angol páncélos aknába ütközött, melyet egy német hajó helyezett el és elmerült; 151 tengerész vesztette életét. E napon az angol kormány az *Ozman Szultán* nevű csatahajót, melyet Törökország részére építettek, lefoglalta.

Augusztus 8-án egy német hajóraj bombázta Viborgot.

Augusztus 9-én az angol és a francia flottát közös parancsnokság alá helyezték; az északi tengeri flotta parancsnoka Jellicoe angol admirális, a

egy ideig lövöldözött, hogy elpusztítsa a franciák által létesített szikratávíróállomást.

Augusztus 10-én Casa Antal sorhajókapitány kihirdette a blokádot Antivari előtt.

Augusztus 11-én a *Dresden* német cirkálóhajó Halifaxba üldözött egy Mauretania-tipusu angol hajót.

Augusztus 14-én az angol tengerészet parancsnoksága utasította az angol flottát, hogy kezdje meg az ellenségeskedést Ausztria és Magyarország tengeri hajói ellen.

Augusztus 17-én tengerészeti hatóságaink összes vizeinken beszüntették a hajózást.

CSINGTAU.

Augusztus 17-én az *U 15* jelzésű német tengeralattjáró hajó elsülyedt.

E napon ért bennünket is egyetlen tengerészeti veszteségünk. A *Zenta* nevű cirkálóhajónk Antivari előtt harcba bocsájtkozott a franciákkal. Hat nagy francia hajó vette üldözőbe a Zentát, mely hősiesen védekezett s egyik francia hajót (melynek állítólag Edgar Quinet volt a neve), jelentékenyen megrongálta. A harc folyamán a Zenta kazánrobbanás következtében elmerült. A még életbenmaradt legénység hadifogságba került; a franciák Montenegróba internálták őket.

Augusztus 18-án meglepetéssel olvastuk a lapokban, hogy a Goeben és Breslau német cirkálóhajókat, melyek eredményes harcot folytattak a franciák ellen, a török kormány megvásárolta. E naptól kezdve az említett két hajó a török flottához tartozik.

Augusztus 19-én újabb komplikáció támadt a háborúban: Japán ultimátumot küldött Németországnak, melytől azt követelte, hogy hajói távozzanak el Keletázsiából, és hogy adják át a németek Kiaocsaut Japánnak. Németország az ultimátumra nem is válaszolt, és így pár nap alatt kitört a háború Németország és Japán között is.

Augusztus 28-án a német császár

POLA, LEGNAGYOBB HADI KIKÖTŐNK.

táviratban fölszólította a csingtaui helyőrséget, hogy tartson ki a harcban. A parancsnok rövid táviratban válaszolt: „Felelősséget vállalok érte, hogy itt mindenki a legvégsőig teljesíteni fogja kötelességét."

Augusztus 29-én a japánok már megkezdték Csingtau bombázását. A helyőrség már ekkor meg volt erősítve önkéntesekkel és azokkal a német hadkötelesekkel, akik a nagy háború kezdetén Keletázsiában tartózkodtak és akiknek Csingtauba kellett bevonúlniok.

Szeptember 1-én a német gyarmati csapatok bevonúltak a belga Kongóba.

és bombázta a montenegrói hadállást, főként azzal a céllal, hogy elpusztítsa a szikratáviró-állomást, amelynek segítségével a Lovcen-hegy tetején levő francia tüzérüteg állandó összeköttetésben volt a francia hajórajjal.

Október első napjaiban nem csekély izgalmat keltett Olaszországban az az esemény, hogy a haditengerészetünk által az Adria keleti partjai előtt elhelyezett aknák közül egynéhány elszabadult, s ezek az úszó aknák az olasz partok elé jutva, néhány olasz halászhajót levegőbe röpítettek. A nyomban megindult diplomáciai tár-

ANTIVARI.

Szeptember 7-én a *Pathfinder* angol cirkálóhajó Anglia keleti partjai előtt német aknára futott és elsüllyedt.

Szeptember 22-én következett be a tengeri háborúnak egyik legnagyobb eseménye. Az *U 9* jelzésű német vízalatt járó naszád, melynek Weddigen kapitány a parancsnoka, Hoek van Hollandtól mintegy harminc kilométernyire megtámadta az *Aboukir*, *Hogue* és *Cressy* angol csatahajókat, és egy-egy torpedólövéssel mindegyiket elsüllyesztette.

Szept. 23-án a nyugatafrikai német csapatok benyomúltak a Fokföldre.

Szeptember 25-én néhány hadihajónk újból megjelent Antivari előtt

gyalás során az olaszok belátták, hogy vis major (a vihar) okozta az aknák elszabadulását, és hogy ennélfogva sem a szerencsétlenségekért, sem az okozott kárért nem felelős az osztrák-magyar flotta.

A tengeri háború általában sokkal több meglepetést keltett, mint a szárazföldi. Mindenki, aki a tengerészeti viszonyokkal csak némileg is ismerős, tudja, hogy a szövetséges francia, angol és orosz flotta együttvéve messze túlszárnyalja az osztrák-magyar—német flottát. Hiába túlnyomó azonban a szövetségesek hadi ereje: támadó célokra a haditengerészet csak a nyílt tengeren alkalmas; védekezni kisebb

A POLAI KIKÖTŐ.

flotta is tud a partok mentén a nagyobb flottával szemben, mert a kikötői és szárazföldi védőművek nagyon megnehezítik a támadó-fél helyzetét. Az eddig történtek azt bizonyítják, hogy a jó flotta-bázis szinte bevehetetlen. Az angolok meg sem közelítették a németek védekező-hadállásait, s a mieinkkel szemben az egyesült angol-francia flotta szintén tehetetlen.

Nekünk két, teljességgel bevehetetlen védelmi pozíciónk van: az egyik Pola, Isztriában, a másik: Cattaro, Dalmácia déli csücskében. Pola a világ egyik legnagyszerűbb kikötője, melyet nemcsak a szárazföldről s a közeli apró szigetekről könnyű védelmezni, hanem amelyet hosszú idő óta gondosan kiszámított helyekre lerakott aknák egész lánc-sorai teljes biztossággal védenek, mert megközelít-

CATTARO A LOVCEN-HEGGYEL.

hetetlenné teszik a kikötőt. Viszont oly nagy flotta helyezkedhetik el ebben a kikötőben, hogy a trieszti öbölbe vagy a Kvarneróba esetleg bemerészkedő flottát innen bármikor hátba támadhatná és megsemmisíthetné a mi flottánk. Mi sem természetesebb tehát, hogy sem a kikötő támadását, sem az Adria északi vizeibe való előrenyomulást az angol-francia flotta még csak meg sem kisérelte.

Egy másik, rendkívül fontos pozi-

van mindkét parton bevájva. E hatalmas erődöknek a nyílásain csak a hatalmas ágyúcsövek tátonganak kifelé. Az erődöket hiába lőnék akár a leghatalmasabb ágyúval is, viszont a teljesen biztos, védett pozicióban levő erődök pár perc lefolyása alatt megsemmisítenék akár a leghatalmasabb hadihajót is, mely a cattarói öbölbe való behatolást erőszakolni akarná. Az öböl legbelső részén, Cattaro fölött emelkedik a híres Lovcen-hegy, mely-

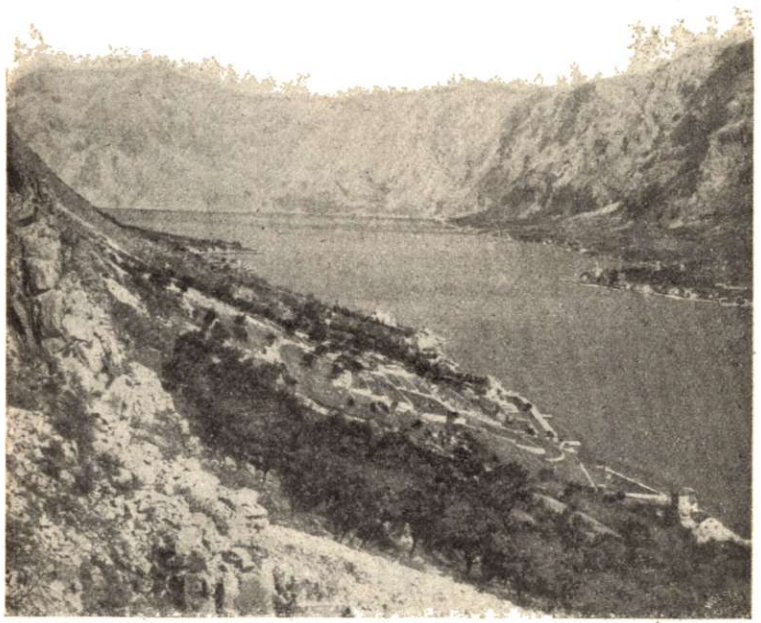

A CATTAROI ÖBÖL BEJÁRATA.

ciónk a cattarói öböl. Ez egy igen hosszú és nagyon keskeny, tekervényes öböl, melynek egészen a legbelső szélén van Cattaro városa. Az öböl bejárata oly zegzúgos, hogy a város a nyilt tengerről nem látható. A tengerről nem is lehet lőni a városra, mert az öböl mindkét partján óriási hegyek emelkednek, s ezeknek az öböl felé eső fala oly meredek, hogy még a leggyakorlottabb túrista sem mászhatnék föl rajtuk. Magába az öbölbe bemenni nem lehet, mert a hatalmas sziklafalakba az erődök egész sora

nek a teteje már Montenegróhoz tartozik. Erről a hegyről Cattarót lőni nem lehet, mert a hegyoldal emelkedése oly meredek, s a tető elérése előtt szögben annyira meghajlik, hogy a hegytetőről lőtt ágyúgolyó se a várost, se a kikötőt el nem érheti. Ily módon a cattarói öböl kanyarulatai egy egész hajórajnak nyújtanak föltétlenül biztos védelmet. Az öbölnek nagyon kevés oly pontja van, mely a Lovcen tetejéről támadható: ilyen pont például a Teodo-erőd, mely ennek megfelelően van épitve.

FÖLDÜNK PORFELHŐBEN VÁNDOROL.

Egy angol csillagász, Scriven Bolton szerint Földünk állandóan egész

porfelhőben végzi pályafutását. E porfelhők a szétzúzódott égitestek maradványai, melyek bár észrevétlenül, de szüntelenül hullanak le a Földre és szaporítják az Oceánok fenekének homokját éppen úgy, mint a Szahara-sivatag homokját. Ezért vonja be vékony porréteg a sarkvidék hóleplét is.

VAN-E VIZ A MARSON?

A csillagászok már régen észrevették, hogy a Mars bolygó déli sarka nagyon hasonlít a Föld déli sarkához: tünik és sötétkék a helye. Ebből némelyek azt következtetik, hogy a Mars sarkvidékét télen szintén hó- és jég-

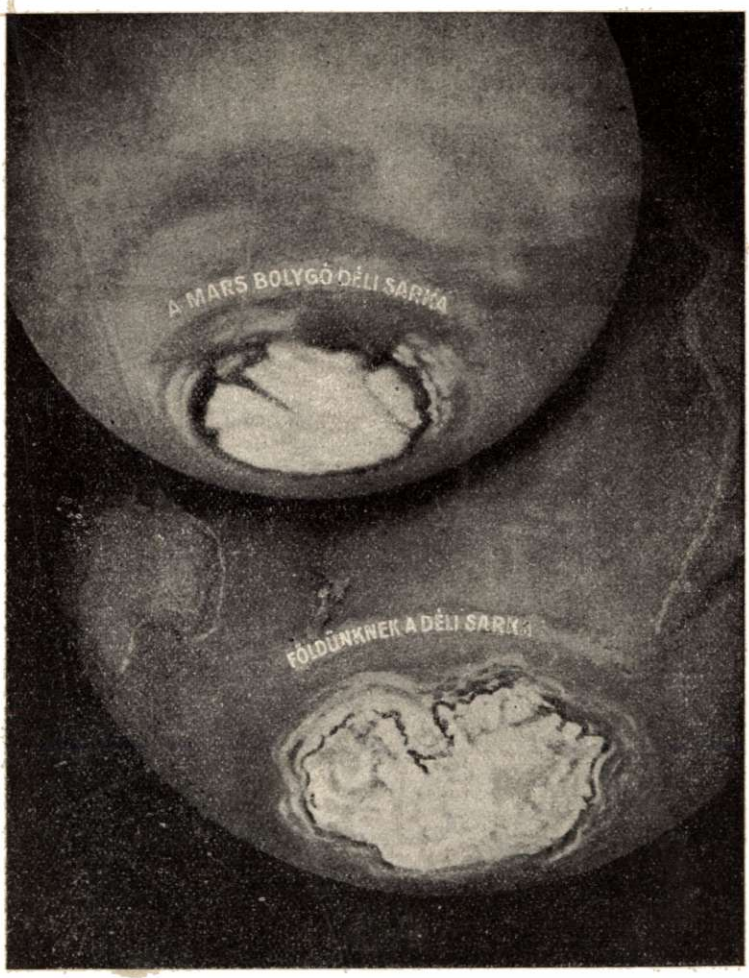

tél idején a Mars déli sarka is egészen fehér, oly nagy területen, amelynek átmérője körülbelül 1900 km. A nyár közeledtével egyre kisebbedik ez a fehér mező, míg a nyár derekán elmező borítja, mely nyáron megolvad. Ha pedig víz van a Mars felületén, akkor okszerüen föl kell tennünk azt, hogy levegő, és ezzel együtt szerves élet is van a Mars bolygón.

NÖVÉNYZET A BOLYGÓKON.

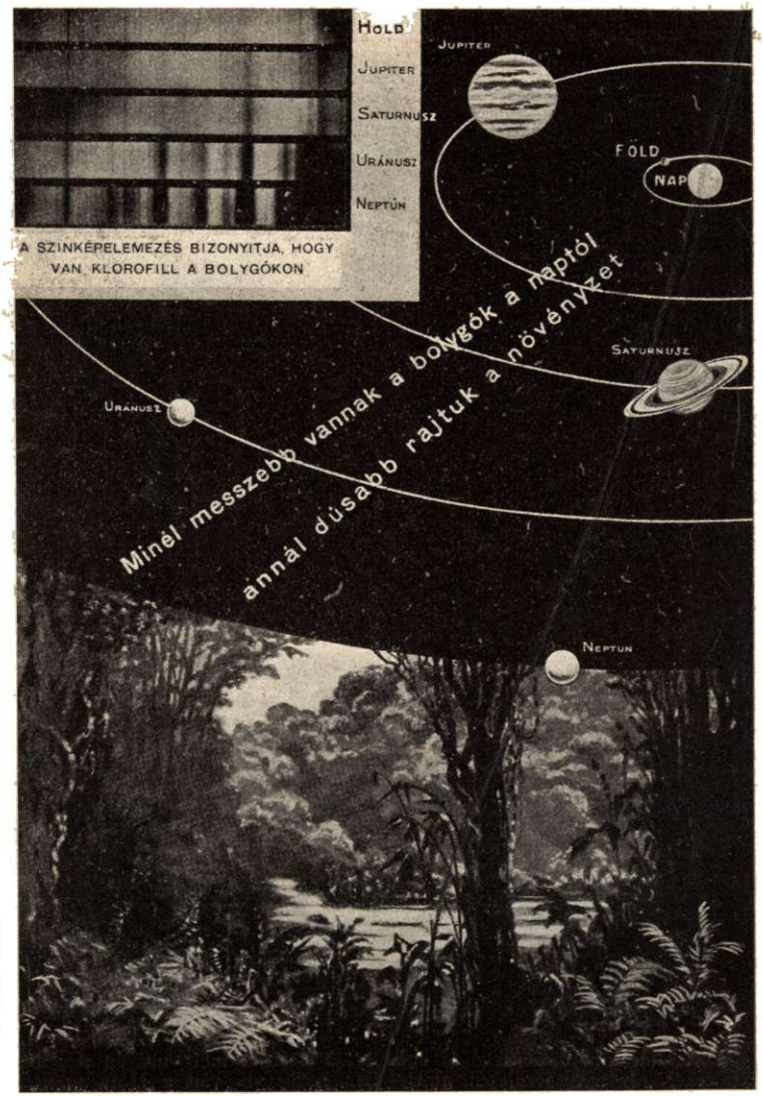

Újabban a csillagászok kimutatták, hogy hogy klorofill is van a bolygók anyagában. Ebből okszerűen következik, hogy növényzet is lehetséges a bolygókon.

DAMOKLES KARDJA AZ ÉGEN.

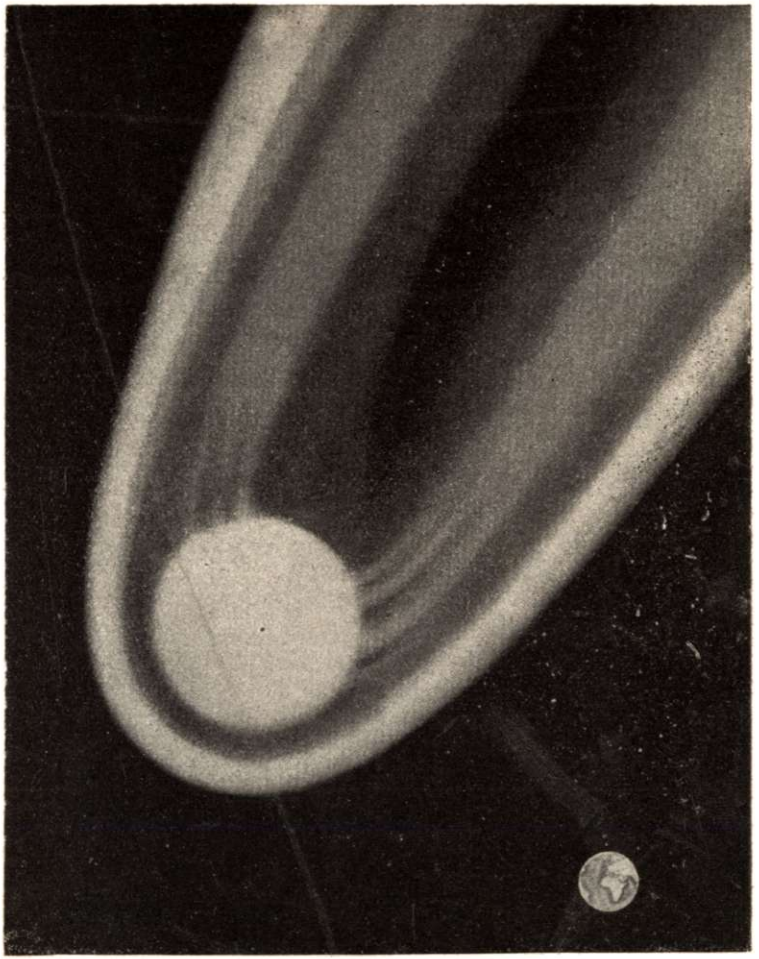

A világűrben oly sok az üstökös, mint az óceánban a hal. Minden irányban haladnak üstökösök, amelyekről azonban csak akkor szerzünk tudomást, ha közelünkbe érnek. Némelyikkel már össze is ütköztünk. A legtöbb üstökösnek, mint ezt már Herschel is megállapította, oly ritka a csóvája, hogy velünk való összeütközése teljesen ártalmatlan. Vannak azonban olyan üstökösök is, amelyeknek csóvája hidrokarbon tartalmú: ezek a levegővel érintkezve tüzet foghatnak vagy megnehezíthetnék lélegzésünket. Egy ilyen gyanus üstökös a Delavan, mely 1914 márciustól októberig elég közel. — 600 millió kilométerre járt hozzánk. Képünk a Földnek a Delavan nagyságához mért viszonyát ábrázolja.

A NAP BELSEJE.

Legnagyobb jóltevőnk a Nap, mely gásztól származik, attekinthetően fel-kevével éltet bennünket. Rajzunk, tünteti a Nap belsejének és a kérgé-mely Scriven Bolton amerikai csillá- nek egész szerkezetét.

A NAP FOLTJAI.

A Nap egész felületét a fehér izzásig hevült felhők boritják, amelyeknek hősége nem kevesebb, mint 17.000 fok Fahrenheit szerint. A Nap felületén látható sötét foltok légnemű halmazállapotba jutott érceknek a felhői, azaz valóságos ércgőzök. Ezek alkotják a Nap gömbjének egész tömegét. A külső, fehér gőzfelhők meghasadásának, azaz a napfoltoknak széle egészen tipikus: mindig rojt-alakban hasadozik le, s e rojtnak egyes szálai, a lángnyelvek, egymással többé-kevésbbé párhuzamosak.

A NAPFOLTOKAT METEOROK OKOZZÁK?

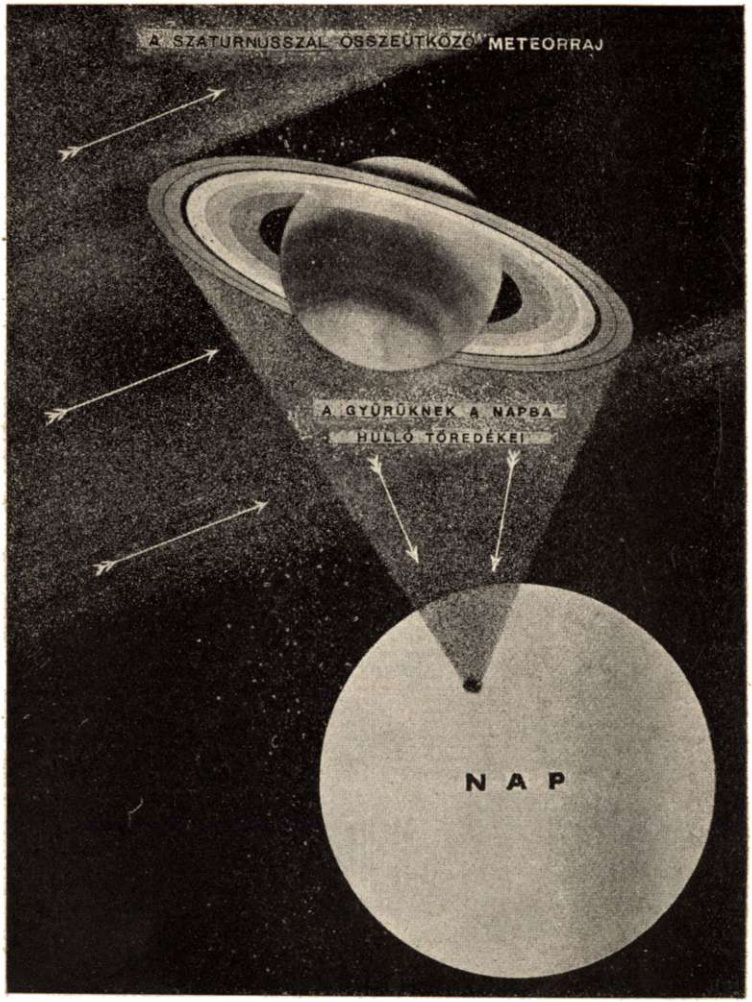

Turner H. H. angol csillagász új elméletet konstruált a napfoltok eredetének megmagyarázására. Szerinte a napfoltok úgy keletkeznek, hogy a Leonidák néven ismert meteor-raj összeütközik a Szaturnusz gyűrűjével, amely szintén nem egyéb, mint egy meteorraj: mivel a Leonidák és a Szaturnusz gyűrűje egymással ellenkező irányban haladnak, a fizika törvényeinél fogva az összeütközés által szétmorzsolt meteorrajnak a Napba kell hullania. A másodpercenkint 660 kilométer gyorsasággal eső meteortörmelékeknek a Nap felületére hullása okozza a napfoltokat.

A NAGY NEMZETEK GAZDAGSÁGA.

A képünkön látható ember-alak az egyes nemzeteknek egymáshoz való viszonyát, a mellettük levő pénzdarab pedig az illető nemzet gazdagságát tünteti fel. (A magyar nemzet az osztrákkal, sajnos, egy alakká van tömörítve.) Anglia vagyonát 300 milliárdra becsülik, az Egyesült-Államokét ugyanannyira, Németországét 225, Franciaországét 225, Ausztriáét és Magyarországét 110, Oroszországét 80, s Olaszországét 55 milliárdra becsülik.

GROTESZK ÁLLAT-FAJOK.

A természet szeszélye sok rút dolgot hoz létre az állat-világban, — e rútság azonban nagyon sokszor az illető állatfajnak a legnagyobb védelme. A bölcs és jó természet minden állatot olyan formára teremt, amely forma leginkább alkalmazkodik életföltételeihez.

HIM ORANGUTÁN.

Az ausztráliai galléros gyik nagy köpenye rút ugyan, de ernyőként kinyitható és védi az egész testét. A kaméleon nagy feje idomtalan, de egész szerkezete alkalmazkodik hosszan kinyujtható, rovarfogó nyelvének funkciójához. A borneói és szumatrai oráng-után és a nyugatafrikai gorilla rettenetes állkapcsai nem szorulnak magyarázatra. Vannak azonban a természetnek olyan szeszélyei, amelyeket ma még a legnagyobb tudósok sem tudnak megmagyarázni.

Még nem tudjuk, hogy a borneoi vadkannak miért van oly rendkivül hosszúra nyúlt, vékony feje, se azt, hogy a kelet- és délafrikai szemölcsös sertésnek miért vannak oly hatalmas

GALLÉROS GYIK.

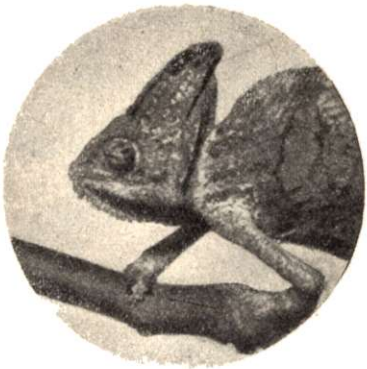

KAMÉLEON.

BORNEÓI VADKAN

SZEMÖLCSÖS VADKAN.

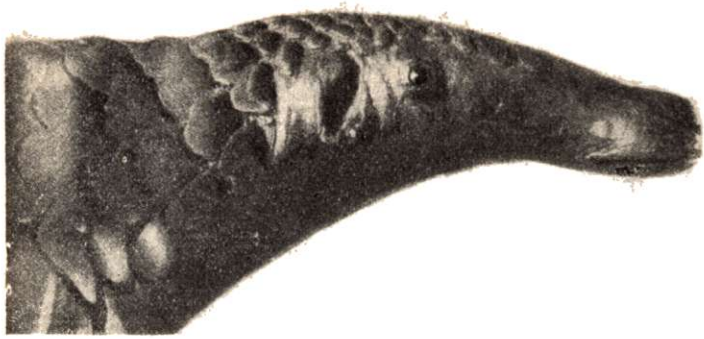

ÓRIÁS PANGOLIN (HANGYAEVŐ.)

GORILLA.

bőrcsomók a fején, de bizonyára megvan a maguk komoly jelentősége és feladata ezeknek is.

Groteszk alakjával még különösebb és érthetetlenebb állat az óriás-pangolin *(manis* gigantea), mely Afrika nyugati partjain él. A páncélos hangyaevők közé tartozik, még a Föld őskorából megmaradt, most már kihalóban levő állatfaj.

Az összes halfajok között legrútabb a japáni orrszarvú cápa, mely a japán meseköltők és művészek fantáziáját gyakran foglalkoztatja. A cápának mindenesetre elég erős támadó és védő fegyvere a fogazata, az orrszarv jelentőségét nála még nem ismerjük.

JAPÁNI ORRSZARVÚ-CÁPA.

A PERISKOP.

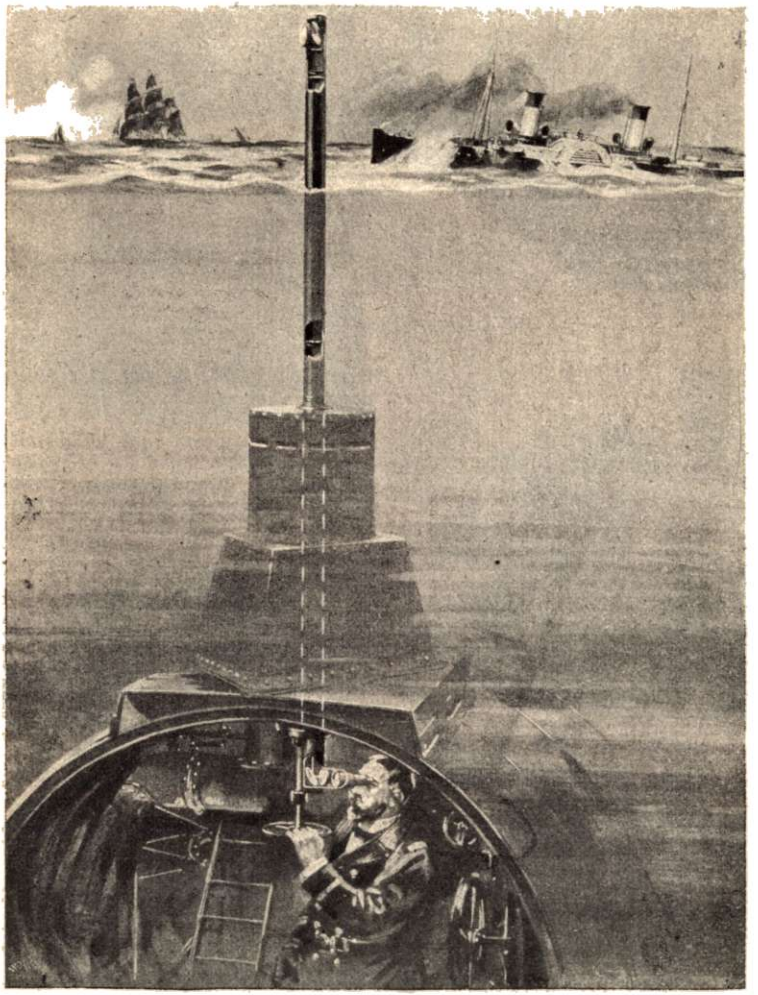

A nagy világháborúnak egyik nagy eseménye az volt, mikor 1914 szeptember 22-én az *U 9* német tengeralattjáró hajó három angol cirkálóhajót elsülyesztett. Az a készülék, amelynek segítségével a vizalattjáró hajóról látni lehet, hogy mi van fenn a víz felszínén, — a periskop. Ez egy igen egyszerű és elmés szerkezet, — egy vékony cső, mely a víz alatt úszó hajóból felnyúlik a víz felszínére. A cső végén tükrök vannak elhelyezve, melyek a fent látható képet lenn, a cső alsó végén, a vizalattjáró hajóban is láthatóvá teszik, — úgy, amint ezt a képünk is mutatja.

A VILÁG LEGNAGYOBB MESSZELÁTÓI.

A világ legnagyobb messzelátóját most készítteti Carnegie, a világhírű amerikai milliárdos, a dél-kaliforniai Carnegie Solar Observatory (Carnegie Nap-vizsgáló intézet) számára. Kékora lesz, hogy egy ember-nagyságú tárgyat meg lehet vele látni a Hold felületén. A 3. szám alatt látjuk az új teleskóp lencséjének köszörülését: a 258 cm. átmérőjü lencse súlya négy

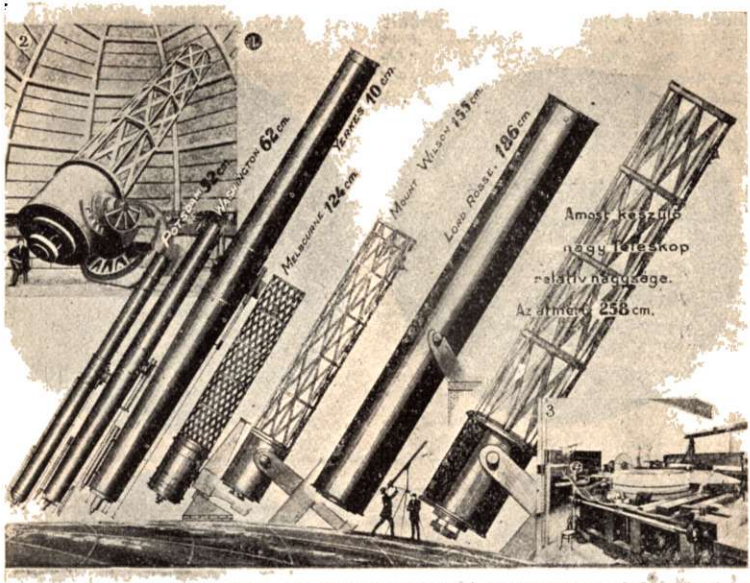

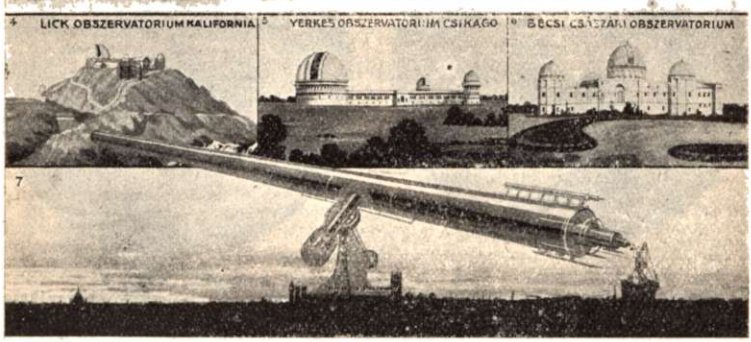

pánkön az 1. szám alatt látjuk a világ legnagyobb csillagvizsgáló teleskópjait, összehasonlitva a most készülő Carnegie-teleskóppal. Fenn a bal sarokban, 2. szám alatt látjuk az új teleskópot, melynek nagyító ereje akkora lesz, hogy egy ember-nagyságú tárgyat meg lehet vele látni a Hold felületén. A 3. szám alatt látjuk az új teleskóp lencséjének köszörülését: a 258 cm. átmérőjü lencse súlya négy tonna. A 4., 5. és 6. szám alatt három híres csillagvizsgáló intézet képét látjuk. A legalsó (7) óriási teleskóp 5 km. hosszú lenne; csak ily eszközzel tudnók megoldani azt a kérdést, hogy van-e élet a Marson?

MŰVÉSZI SPORT-ÉRMEK.

A reneszánsz idején virág-korát érte az éremművészet. Az ujabb korban készült érmek már többnyire hitvány vásári munkák, amelyeken művészi tehetségnek semmi nyoma. A XIX. század végén a sport-élet föllendülésével végre fejlődésnek indult az érem-művészet is. De még a sport versenyek számára is évtizedeken át igen közönséges, gyakran ízléstelen érmeket készítettek. Csak legújabban, a legutolsó években szentelnek a sportkörök az érmeknek is némi figyelmet. A német művészek közül Netza, Kaufmann, Römer, Bosselt, Wrba és Dasio igyekezett művészi szépségü érmeket létrehozni; nálunk több sportegyesület számára egy fiatal szobrászművész, Sződy Szilárd készített valóban művészi szépségü verseny-érmeket és plaketteket.

Az itt bemutatott néhány modern érem egy svájci iparművészeti műhelyben készült, oly jellemző ábrázolással, hogy az érem rendeltetését, illetőleg a sport-verseny mivoltát az első tekintetre mindenki láthatja róluk.

Az aránylag kis területen az alak szabad mozgása nagyon sikerült, s az illető ágbeli sport-tevékenységnek minden esetben a döntő pillanatát tárja szemeink elé.

A TESTGYAKORLÁS BUDAPEST ISKOLÁIBAN.

Budapest elemi iskoláiban a testgyakorlásra és testnevelésre aránylag több gondot fordítanak, mint a vidéki, főképpen falusi iskolákban, mert a fővárosban már minden iskolának van tornaterme, sőt a modern iskolák tornafölszerelése még a gyógyító tornára is alkalmas.

A budapesti gyerek általában szeret tornászni. Ritka eset, ha valamelyik szülő gyermekének a torna alól való fölmentését kéri anélkül, hogy a gyermek szemmelláthatóan nyomorék lenne. Ezért a torna alóli fölmentések száma minimálisnak mondható. A tornázó és a torna alól fölmentett gyermekek statisztikája az 1911—12. évben a következő volt:

	Tornázó	Felmentett
I. kerület	5784	114
II. „	3472	38
III. „	4346	39
IV. „	1067	16
V. „	1990	35
VI. „	10383	289
VII. „	15268	216
VIII. „	8758	168
IX. „	6575	50
X. „	6253	75

Érdekes, hogy a felmentettek közül néhányan csak *részben* voltak fölmentve: ezeknek a szertornázásban nem kellett részt venniök, hanem csak a szabad gyakorlatokban. E részletes felmentések száma kerületenkint a következő volt:

Az I. kerületben 9; a II. kerületben 8; a III. kerületben 16; a IV. kerületben 1; az V. kerületben 11; a VI. kerületben 95; a VII. kerületben 32; a VIII. kerületben 4; a IX. kerületben 4; a X. kerületben 1 gyermek.

A torna alól való fölmentések leggyakoribb okai a következők:

Csontbántalom	205	esetben
Angol- v. görvélykór	64	„
Gerincoszlop-ferdülés	61	„
Izületi bajok	80	„
Vérszegénység	71	„
Szervi szivbaj	65	„
Általános gyengeség	60	„
Légzési betegségek	37	„
Sérv	130	„
Fülbaj	73	„
Szembaj	59	„
Idegbaj	55	„

!Az anyához!

NESTLÉ-féle gyermekliszt.

Rég bevált, mindig megbizható.

Akarja, hogy gyermekei egészségesek legyenek és jól fejlődjenek? Akarja őket betegségektől megóvni és sok gondot és bánatot elháritani?

Akkor táplálja kedvenceit a már 50 év óta legjobban bevált tejtartalmu **Nestlé-féle gyermeklisztel**, mely Nestlé, a hires svájci vegyész által feltalálva, az alpesi tehenek legjobb teljes tejét tartalmazza és vizzel főzve igen izletes és erősitő táplálékot ad. Egy doboz, mely 25 adagnak felel meg, minden gyógyszertárban és drogériában **1 korona 80 fillérért kapható.**

Próbadobozokat diitalanul küld

a Henri Nestlé-cég

Wien, Biberstrasse 97K.

A SPORT ÉS A HÁBORU.

Nagyon hálás feladat lesz a sportirók számára a most folyó nagy háború után megirni és a világ elé tárni, hogy a hadviselő felek mennyi hasznát vették a sportoknak? Tiz évvel ezelőtt, az orosz-japán háború befejezése után az egész művelt világ a legnagyobb figyelmet szentelte a testi és erkölcsi nevelés japán rendszerének. Pedagógusok, publicisták, filozófusok és irók kutatták azokat a tényezőket, melyekből a japánoknak az oroszokénál nagyobb lelkesedése, lelki ereje, energiája és fegyelmezettsége fakadt, s a világ összes sportemberei és katonai nevelői beható tanulmányok tárgyává tették a japán testnevelést. Akkoriban jött divatba a japán birkózás, a dsiu-dsicu is. Bizonyos, hogy a most folyó harcokból is igyekezni fognak levonni az értékesithető tanulságokat azok, akik a testnevelés problémáival akár hvatalból, akár passzióból foglalkoznak. De egészen mellőzve azt az általánosan ismert és bizonyitásra már egyáltalán nem szoruló tételt, hogy a sport-ember a háború fáradalmait természetszerüleg sokkal jobban birja, mint a testgyakorlással nem edzett ember, tartsunk egy kis szemlét a sportoknak a háborúhoz való konkrét viszonya fölött.

Az egyén szempontjából az *atletikának* van legnagyobb jelentősége. Igaz, hogy a buta ólomgolyó az atlétát éppen úgy leteriti, mint a nyomorék-embert, — de csak ha eltalálja. Az atléta ügyesebben mozog a harctéren; ha gyalogos: könnyebben és gyorsabban találja meg vagy épiti föl a jó fedezéket s gyorsabban és hathatósabban közelíti meg az ellenséget, — ami a nagy háborúnak már eddigi tapasztalatai szerint is fél-sikert jelent, mert a 200 lépésen túl megközelitett ellenség már rendszerint megadja magát, — a szurony-harc ritkasággá vált. A lovas csapatok ellenben egymásra támadnak még most is, és a lovasok ember-ember elleni harcba bocsájtkoznak a gyalogosokkal. Hogy a lovasra nézve mennyire fontos, hogy hogyan birja forgatni a kardot és mily nagy ütéseket tud mérni az ellen-

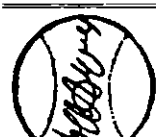

Kerti és szoba-sport-cikkek nagy raktára.

Részletes árjegyzéket bérmentve küld

WESZELY ISTVÁN

BUDAPESTEN, IV., VÁCI-UTCA 9. SZÁM.

Tennis
Football
Polo
Golf
Izom-erősítő
Sandow.

Croquet
Füles-labda
Box-labda
Diskos
Szoba-torna
Whitely

ségre nézve, — azt mindenki elképzelheti. Különösen fontos a lovasnak testi ereje és ügyessége a lovassal, főként a dsidással való harcban; a dsida félreütéséhez és ezután még az ellenfél harcképtelenné tételéhez nem csekély testi ügyesség és erő szükséges. Az az erő és ügyesség, melyet az atlétikával: a futással, ugrással, uszással, labda-rugással, tennisszel, stbivel szerez az ember, — nagyon jól kamatozik a harc mezején.

A *kerékpár* nagy jelentősége is közismeretes a hadviselésben. A kerékpáros-csapat szolgálata a legveszedelmesebb és leghasznosabb a csaták megkezdési szakában. Igaz ugyan, hogy a kerékpáros részéről nagyon sokszor valóságos önfeláldozás a hazáért, de a legtöbb esetben sikert biztosít a seregnek. A felderítő szolgálat és a csata ügyes megkezdése, azaz a parancsok és intézkedések gyors hírülvadása a kerékpárosok nélkül nagyon hiányos volna. Ugyanezeket a feladatokat teljesíti nagyobb arányokban és még súlyosabb föltételekkel a mótoros gépekkel való szolgálat.

A *mótoros kerékpár, az automobil* és a *teher-automobil* ma már nélkülözhetetlen a hadjáratban. Az automobilszolgálatot úgy a személyszállító kocsikkal, mint a teher-kocsikkal többnyire önkéntesek látják el, azaz: csupa sport-emberek. A hadsereg ily módon nemcsak ember-anyagot és nagyon sok pénzt takarít meg, hanem egyszersmind nagyon intelligens és nagyon lelkes emberek közreműködését is nyeri meg önkéntes automobilistáinkban, akik már béke idején is nagy áldozatokat hoznak, amikor időt, fáradságot és költséget nem kímélve már a hadgyakorlatokon beilleszkednek a hadsereg szervezetébe. Az automobilsportnak csaknem minden kiváló művelője a harctéren van, és ha az elesettek száma még csekély is közöttük, a sebesülteké már elég tekintélyes.

Szóljunk-e a legújabb sportnak, az *aviatikának* a hadviselésben való nagy jelentőségéről? Valamennyi kiképzett aviatikusunk a harctéren van, — kivéve Székely Mihályt, aki szintén katonai szolgálatot teljesít; ő képezi ki az új aviatikusokat a hadsereg számára a fischamendi telepen. Aviatikusaink mindenik harctéren fényesen megállták helyüket. Magyar aviatikus október 6-ikáig nem esett el egy se.

Angol sport-, gummi- és acéláruk.

Weszely István

Budapest, IV. kerület, Váci-utca 9. sz.

Téli- és nyári sportcikkek nagy választékban. Tennisz, golf, football, hockey stb. Hó- és jégsport. Ródlik, korcsolyák, sport-sapkák, sport-cipők, sport-ruházat. Automobil utifelszerelések. Vizhatlan köpenyek. Gummi-, sár- és hócipők. Gummi- és halina-csizmák.

Thermos italnak és ételnek. Gillette. J. A. HENCKELS solingeni finom acéláruk. Árjegyzék ingyen.

GALICIA ÉS LODOMÉRIA.

Az idei nagy háború folyamán fölötte sokat emlegetik világszerte Galiciát, Ausztria legexponáltabb tartományát.

Tudjuk, hogy a magyar király címei között szerepel ez is: „Galicia és Lodoméria királya", de hogy hogyan jutott e címhez a magyar király, és hogy Lengyelország felosztásakor Ausztria uralkodója a magyar királyok ősi jogán formált igényt Galiciára, azt már nem sokan tudják.

Galicia, vagy régi magyar néven: Gácsország egy nagyon változó fogalom. Az Árpádok idején csak Halicsnak nevezték Galiciát, melynek Halics város volt a fővárosa; nyugatra csak körülbelül Przemyslig terjedt ez az ország, északra azonban sokkal messzebb volt a határa, mint most. Nagyjában megegyezett Halics területe a mai Kelet-Galiciával. Lodoméria pedig e fölött volt északra. Galicia nyugati része Lengyelországnak egyik el nem határolt része volt.

III. Béla király 1188-ban elfoglalta Halicsot, fölvette a Halics királya címet és új országának kormányzójául fiát, Endrét, a későbbi II. Endre magyar királyt nevezte ki. A magyar uralom azonban csak két évig tartott: Endrét már 1190-ben elűzték a halicsiak. Másfél évtized múlva, 1205-ben II. Endre, aki akkor már magyar király volt, azon a címen, hogy védelmébe veszi Lodoméria elhunyt királyának, Románnak kiskorú árváit, hadjáratot indított Halicsba és Lodoméria ba, egyúttal fölvette a „Halics és Lodoméria királya" címet, egyik fiát, Kálmánt megtette Halics királyává és a pápától e célra kapott koronával 1217-ben meg is koronáztatta. Két év múlva, 1219-ben azonban már Kálmánt is elűzték a halicsiak.

A magyar királyok azonban ettől kezdve állandóan jogot formáltak Halicsra és e jogukat Nagy Lajos végre érvényesítette is. Nagy Lajos 1352-ben szerződést kötött a lengyel királlyal, aki e szerződésben elismerte, hogy Halics és Lodoméria jog szerint a

Nem bérli a részletfizetés leple alatt, hanem

20 azonnal Öné a zongora

koronás havi részletfizetésre

de csak ttt ha **Reményi Mihály**

a magyar királyi Zeneakadémia szállitójánál veszi azt meg.

Budapest, VI., Király-utca 58.

Világhirü zongorák és pianinók nagy raktára, angol és német mechanikával. Hangolások, javitások, régi zongorák ujakra becserélése a legszolidabb árak mellett.

Árjegyzék és prospektus dijtalan.

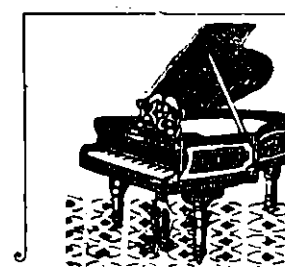

Telefonszám: 87—84.

magyar koronához tartozik. A jog elismerése fejében viszont Nagy Lajos átengedte Halicsot és Lodomériát a lengyel királynak, de oly föltétellel, hogy tőle e két királyságot százezer forintért bármikor visszaválthatja. Nagy Lajosnak azonban nem kellett e jogával élnie, mert 1370-ben lengyel király lett és így Lengyelországgal együtt Halics és Lodoméria is minden feltétel nélkül a birtokába jutott. Halics ebben az időben keletre a mai Galicia határáig terjedt, az északi határ a maival nagyjában azonos volt, a nyugati határ pedig Uj-Szandec és Szanok között húzódott észak felé. Halics volt a főváros; a mai Lemberg is megvolt már, a magyarok Ilyvó néven ismerték. Halics fölött északra terjedt el Lodoméria, mely ekkor már csak mintegy 30—60 km. széles tartomány volt. Lodomérián túl északra Volhinia terült el, tőle nyugatra a lengyel királyság, Halicstól nyugatra pedig Krakovia, melynek északnyugati határa Censtohovón túl terjeszkedett.

Zsigmond király idejében Halics megint elszakadt Magyarországtól, és ettől kezdve többé nem is került vissza hozzá. Mikor 1772-ben Lengyelország felosztásra került, Mária Terézia magyar királyi jogán követelt belőle részt és meg is kapta (alkalmasint nem jogának, hanem hatalmának elismeréséül). Galiciát és Lodomériát. A királynő azonban az új szerzeményt nem kapcsolta Magyarországhoz, hanem osztrák örökös tartománynak nyilvánította. Mikor 1813-ban a bécsi kongresszus újra rendezte a lengyel ügyeket, Lodoméria legnagyobb része Oroszország birtokába jutott, Ausztria viszont a régi Lengyelországból kapott kárpótlást és 1846-ban megkapta a krakói nagyhercegséget is.

A magyar országgyülés, mely tudvalevőleg mindig féltékeny volt az ősi jogokra, már 1791-ben sürgette, hogy Galiciát és Lodomériát csatolják Magyarországhoz. Ezt a követelést a későbbi országgyülések több izben meg is ismételték. Az irodalomban is többen foglalkoztak akkoriban e kérdéssel; latin nyelven irott értekezések jelentek meg a magyar királynak Galiciához, illetőleg a régi „Vörös-Oroszországhoz" való jogáról, és sürgették a visszakapcsolást.

Kiváló szer köhögés ellen! Mondják az orvosok a **Kaiser-féle mell-karamellákra** a három fenyővel. Próbálja meg ezt a nagyszerü szert.

Kaiser-féle Mell-karamellák a 3 fenyövel.

Milliók használják Köhögés

rekedtség, katarus, elnyálkásodás, gégekatarus, száraz köhögés, torokfájás, görcsös és szamárköhögés ellen.

Ön megvédi magát a meghülléstől, ha **Kaiser mell-karamelláit** szájába veszi. Ezzel a gyomorba is olyan anyag kerül, mely elősegíti az emésztést és kiválóan hat a gyomormüködésre. Valóságos élvezet ezt a készitményt bonbon alakjában élvezni. Szónokok és énekesek állandóan használják, mert a Kaiser-féle mell-karamellák torkukat állandóan védik és mert hangjuk tisztaságát a Kaiser-féle mell-karamelláknak köszönhetik. A **Kaiser-féle mell-karamellák** a 3 fenyővel gyógyitóan hatnak a mirigyekre s ezért nem versenyezhetik vele egy más preparátum sem, melyek illó olajt tartalmaznak és tönkre teszik a gyomrot.

6100 közjegyző által hitelesitett orvosi és más köszönő és elismerő irás bizonyitja a szer elterjedettségét. Kérjük Önt, ne vegyen utánzatot, hanem az egyedül valódi **Kaiser-féle mell-karamellát** a három fenyő védőjeggyel. Kapható a gyógyszertárakban és a legtöbb drogériában **20, 40** fill. ::: zacskóban és **60** filléres dobozokban. :::

POSTA-TARIFA.

Posta-utalványok.

Az utalvány rendeltetési helye	Az egy-egy postautalvánnyal küldhető legnagyobb összeg — A pénznem, amely szerint az utalványt ki kell állítani	A portó, fillérekben	A kifizetésről szóló értesítés díja	Az ajánlási díj	Expressz-díj	Az utalvány kezelése	Távirati utalvány küldhető-e? *f)*
			fillérekben				
MAGYARORSZÁG	1000 K korona és fillér	20 K.-ig 10 f. 100 « 20 « 300 « 40 « 600 « 60 « 1000 « 100 «	25	—	*d)* 80		*a)* igen
BOSZNIA, HERCEGOVINA	1000 K korona és fillér	50 K.-ig 20 f. 100 « 30 « 300 « 60 « 600 « 90 « 1000 « 150 «	25	—	—		*d)* igen
AUSZTRIA ÉS LIECHTENSTEIN	1000 K korona és fillér	20 K.-ig 10 f. 100 « 20 « 300 « 40 « 600 « 60 « 1000 « 100 «	25	—	80		*c)* igen
BELGIUM	1000 frank franc és centime	50 K.-ként 25 fillér	25	25	30		*d)* igen
BULGÁRIA, KELET-RUMÉLIA	500 frank franc és centime	50 K.-ként 25 fillér	25	25	—		*e)* igen
DÁNIA	720 dán korona krone és öre	50 K.-ként 25 fillér	25		—		*e)* igen
FRANCIAORSZÁG, MONAKO	1000 frank franc és centime	50 K.-ként 25 fillér	25		—		*e)* igen
GÖRÖGORSZÁG	500 frank franc és centime	50 K.-ként 25 fillér	25		80		nem
LUXEMBURG	1000 frank franc és centime	40 K.-ig 20 f. 60 « 30 « 80 « 40 « 100 « 50 « ezentúl 20 K.-ként 10 fillér	25	—	30		*e)* igen
MONTENEGRO	1000 K korona és fillér	50 K.-ig 25 f. 100 « 50 « 300 « 100 « 600 « 150 « 1000 « 250 «	25	—	—		*c)* igen
NAGY-BRITANNIA ÉS IRORSZÁG	40 font sterling font, shilling és pence	25 K.-ig 25 f. 50 « 50 « 75 « 75 « 100 « 100 « 125 « 125 « és igy tovább, 25 K.-ként 25 fill.	25	—	—		*c)* igen
NÉMETALFÖLD (Hollandia)	480 hollandi forint forint és cent	50 K.-ként 25 fillér	25	—	80		*e)* igen
NÉMET BIRODALOM	800 márka Mark és pfennig	40 K.-ig 20 f. 60 « 30 « 80 « 40 « 100 « 50 « és igy tovább, 20 K.-ként 10 f.	25	—	30		*c)* igen
NORVÉGIA	720 skandináv K krone és öre	50 K.-ként 25 fillér	25	—	—		*c)* igen
OLASZORSZÁG, SAN-MARINO	1000 frank franc és centime	50 K.-ként 25 fillér	25	—	30		*e)* igen

KÜLFÖLDI PÉNZ- ÉS ÉRTÉKLEVELEK.

A küldemény rendeltetési helye	A küldhető érték maximuma, frankban	Sulyporto: értéklevelekért *a)*	Sulyporto: értékdobozokért darabonkint 1 kg. sulyig	Értékdobozokhoz csatolandó árubevallás	Biztositási dij 300 frankonkint fillérekben
		fillérekben			
BELGIUM	10.000	20 gr.-ig 25 fill., azontul minden 20 gr.-ért 15 fill.	150	8	15
BULGÁRIA ÉS KELET-RUMÉLIA	10.000	«	150	3	15
DÁNIA	korlátlan	«	150	2	15
FRANCIAORSZÁG ÉS MONAKÓ	10.000	«	150	2	15
GÖRÖGORSZÁG *b)*	korlátlan	Legf. 250 grig, Triesztig a rendes 40, azontul 96 f. *c)*	nem küldhető	—	Triesztig a rendes dij, onnan kezdve 288 K.-ként 9·6 f.
LUXEMBURG	10.000	20 gr.-ig 20 fill., azontul 20 gr.-kint 15 fill.	nem küldhető	—	15
MONTENEGRO (Pénzes levél csak Antivaribа és Dulcignoba, értéklevél bárhova)	korlátlan	Csak 250 gr.-ig. Triesztig a rend. tarifa, onnan 72 f. *c)*	nem küldhető	—	Mint Görögországba
NAGY-BRITANNIA ÉS IRORSZÁG	10.000	20 gr.-ig 20 fill., azontul 20 gr.-kint 15 fill.	nem küldhető	—	20
NÉMETALFÖLD (Hollandia)	25.000	«	150	3	15
NORVÉGIA	korlátlan	«	nem küldhető	—	25
OLASZORSZÁG	10.000	«	100	3	10
OROSZORSZÁG	korlátlan	«	nem küldhető	—	10
PORTUGÁLIA	10.000	«	300	2	értéklevélnél 25, doboznál 30 fill.
ROMÁNIA	korlátlan	«	100	2	10
SVÁJC	«	«	100	2	10
SPANYOLORSZÁG	10.000	«	nem küldhető	—	20
SVÉDORSZÁG	«	«	«	—	20
SZERBIA	«	20 gr.-ként 10 fill.	«	—	10
TÖRÖKORSZÁG	korlátlan	20 gr.-ig 25, azontul 20 kg.-kint 15 f.	nem küldhető	—	
Értéklevelek: Trieszten át	«	«	«	—	20
2. Románián át *a)* Konstantinápolyba, Drinápolyba, Szmirnába és Mitilenebe	«	«	«	—	25
3. Románián át a többi osztrák postahivatalhoz .	«	«	«	—	35
Pénzeslevelek: csakis az osztrák postahivatalokhoz s Alexandrette, Mersina, Parga, Rizeh és Szajada Szalahora városába	«	legfölebb 250 gr.-ig. Triesztig a rendes portó, azontul 96 fill.	«	—	Triesztig a rendes tarifa, azontul 288 K.-ként 96 f.

a) 25 f. ajánlási dij is fizetendő.
b) Csak pénzes levelek küldhetők.
c) Ajánlási dij nem fizetendő.

PÉNZES LEVELEK ÉS CSOMAGOK

sulyportó-tarifája

Magyarországba, Ausztriába, Liechtensteinba és a Német-birodalomba.

A pénzes levelekért és értéknyilvánitással küldött csomagokért az itt közölt sulyportó-tarifán kivül értékportó-tarifa is fizetendő, melyet a tulsó oldalon közlünk.

Távolsági fokozat Távolság kilométerekben		I. 75	II. 150	III. 375	IV. 750	V. 1125	VI. 1125-ön túl
A küldemény megnevezése	A küldemény sulya	A szállitási dij (csupán a suly portó-tarifa) fillérekben					
Pénzes levél Térti vevény 25 fill. Expressz kézbesitési dij 30 fill. Expressz külterületre 100 fill.	Maximum 250 gr. bérmentve bérmentetlen	24 36	48 60	48 60	48 60	48 60	48 60
Csomag	5 kg.-ig bérmentve	30	60	60	60	60	60
A csomagok *maximális sulya* 65 kg.	5 kg.-ig bérmentetlen	42	72	72	72	72	72
6 kg.-tól kezdve fölfelé a *bérmentes* és a *bérmentetlen* csomagok sulyportója ugyanaz.	6 kg.-ig	36	72	84	96	108	120
	7 «	42	84	108	132	156	180
	8 «	48	96	132	168	204	240
	9 «	54	108	156	204	252	300
	10 «	60	120	180	240	300	360
	11 «	66	132	204	276	348	420
	12 «	72	144	228	312	396	480
	13 «	78	156	252	348	444	540
	14 «	84	168	276	384	492	600
	15 «	90	180	300	420	540	660
	16 «	96	192	324	456	588	720
	17 «	102	204	348	492	636	780
	18 «	108	216	372	528	684	840
	19 «	114	228	396	564	732	900
	20 «	120	240	420	600	780	960
	21 «	126	252	444	636	828	1020
	22 «	132	264	468	672	876	1080
	23 «	138	276	492	708	924	1140
	24 «	144	288	516	744	924	1200
	25 «	150	300	540	780	1020	1260
	26 «	156	312	564	816	1068	1320
	27 «	162	324	588	852	1116	1380
	28 «	168	336	612	888	1164	1440
	29 «	174	348	636	924	1212	1500
	30 «	180	360	660	960	1260	1560
	31 «	186	372	684	996	1308	1620
	32 «	192	384	708	1032	1356	1680
	33 «	198	396	732	1068	1404	1740
	34 «	204	408	756	1104	1452	1800
	35 «	210	420	780	1140	1500	1860
	36 «	216	432	804	1176	1548	1920
	37 «	222	444	828	1212	1596	1980
	38 «	228	456	852	1248	1644	2040
	39 «	234	468	876	1284	1692	2100
	40 «	240	480	900	1320	1740	2160
	minden további kg-ért.	6	12	24	36	48	60

A tértivevény dija 25 fill.
Expressz kézbesitési dij 50 fill.
Expressz kézbesitési dij a külterületre 100 fill.

Sürgős csomagért az expressz dijon felül még 1 kor. 20 fill. fizetendő.

A sürgős csomag legnagyobb sulya a belföldön 10 kg., Ausztriába és a Német-birodalomba 5 kg.

Ajánlott csomagok csak a Németbirodalomba küldhetők, értéknyilvánitás nélkül 50 kg. sulyig; ajánlási dij 25 fill

PÉNZES LEVELEK ÉS CSOMAGOK

értékportó-tarifája

Magyarországba, Ausztriába, Liechtensteinba és a Német-birodalomba.

Értékportó zárt pénzes levelekre*) és értéknyilvánítással feladott csomagokra		Utánvételi díjak			
		Magyarországba, Ausztriába és Liechtensteinba. (Az utánvét maximuma 1000 kor.)		A Német-birodalomba (Az utánvét maximuma 1000 kor., 800 M)	
Érték	Díj fillérekben	Az utánvétel összege koronáig	Díj fillérekben	Az utánvétel összege koronáig	Díj fillérekben
Magyarországba Ausztriába és Liechtensteinba 100 K-ig	6	24	12	12	12
		26	14	14	14
Magyarországba, Ausztriába, Liechtensteinba és a Német-birodalomba		32	16	16	16
		36	18	18	18
		40	20	20	20
		44	22	22	22
		48	24	24	24
600 K-ig	12	52	26	26	26
900 „	18	56	28	28	28
1200 „	24	60	30	30	30
1500 „	30	64	32	32	32
1800 „	36	68	34	34	34
2100 „	42	72	36	36	36
2400 „	48	76	38	38	38
2700 „	54	80	40	40	40
3000 „	60	84	42	42	42
3300 „	66	88	44	44	44
3600 „	72	92	46	46	46
3900 „	78	96	48	48	48
4200 „	84	100	50	50	50
4500 „	90	104	52	52	52
4800 „	96	108	54	54	54
5100 „	102	112	56	56	56
5400 „	108	116	58	58	58
5700 „	114	120	60	60	60
6000 „	120	124	62	62	62
6300 „	126	128	64	64	64
6600 „	132	132	66	66	66
6900 „	138	136	68	68	68
7200 „	144	140	70	70	70
7500 „	150	144	72	72	72
7800 „	156	148	74	74	74
8100 „	162	152	76	76	76
8400 „	168	156	78	78	78
8700 „	174	160	80	80	80
9000 „	180	164	82	82	82
9300 „	186	168	84	84	84
9600 „	192	172	86	86	86
10200 „	198	176	88	88	88
10500 „	204	180	90	90	90
10800 „	210	184	92	92	92
11100 „	216	188	94	94	94
11400 „	222	192	96	96	96
11700 „	228	196	98	98	98
12000 „	234	200	100	100	100
és igy tovább, minden 300 K-ért vagy ennek tört részeért	6	és igy tovább, minden 4 K-ért vagy ennek tört részeért	2	és igy tovább, minden 2 K-ért vagy ennek tört részeért	2

*) Nyitott pénzes levél csak a belföldre, vagy Ausztriába vagy Liechtensteinba küldhető, csakis 1000 K-nál nagyobb értékkel: dija a rendes értékportó másfélszerese, mely a feladáskor fizetendő.

KÜLFÖLDRE SZÓLÓ POSTA-CSOMAGOK.

A rendeltetési ország	A súly maximuma kg.-ban	Sulydíj fillérekben: közönséges csomagért	Sulydíj fillérekben: terjedelmes csomagért	A nyilvánítható érték maximuma frankban	A szükséges árubevallás száma	Biztosítási díj minden 300 frankért
Belgium *a)*	5	150	225	korlátlan	3	15
Bulgária és Kelet-Rumélia *b)*	5	175	175	—	2	—
Dánia *b)*	5	150	225	korlátlan	2	15
Franciaország és Monako	5	150	225	5000	2	15
Görögország A. A görög postahivatalhoz	5	200	200	—	2	—
Görögország B. Az osztr. Lloyd ügynökségeihez	5	150	175	korlátlan	2	15
Luxemburg *a)*	5	125	190	10.000	2	15
Montenegro *a)*	5	100	150	korlátlan	2	10
Nagy-Britannia és Irország *a)*						
Hamburgon át	5	225	225	10.000	2	25
Belgiumon át	5	250	250	10.000	2	20
Hollandián át Londonba	1	198	246	korlátlan	2	A) Kaldenkirchenig 300 K-ként 6 f., de legalább 12 f. B) Kaldenkirchenig tovább 600 K-ként 60 f.
« « «	1—5	220	270	«	2	
« Anglia más városaiba	1	232	282	«	2	
« « «	1—5	280	330	«	2	
Skóciába és Irországba	1	232	282	«	2	
	1—5	340	390	«	2	
Németalföld (Hollandia) *a)*						
Nemzetközi csomag	5	150	150	1000	3	15
Közönséges csomag	5	148	222	korlátlan	2	720 K-ként 24 f.
Norvégia *a)* Dánián vagy Svédországon át	5	250	375	korlátlan	2	25
Norvégia *a)* Hamburgon át	5	175	265		2	25
Olaszország *a)*	5	125	125	1000	2	10
Oroszország (Európai részébe)	5	175	175	120.000	3	10
Portugália *b)* Olaszországon át	5	200	200	500	3	25
Portugália *b)* Németorsz. át	5	275	275	500	4	25
Portugália *b)* Franciaorsz. át	5	275	275	500	4	30
Románia *a)*	5	125	175	korlátlan	2	10
Svájc *a)*	5	100	150	korlátlan	2	10
Spanyolország	5	225	225	—	4	—
Svédország *a)*	5	250	340	korlátlan	3	15 f. de Dánián át 20 f.
Szerbia *a)* Belgrádba vagy Szabácba	5	70	105	korlátlan	2	10
Szerbia *a)* más helyekre	5	100	150	«	2	10
Törökország A) *Románián* át: 1. Konstantinápolyba, Drinápolyba, Mitilenebe vagy Szmirnába az osztr. postahivatalokhoz	5	125	188	korlátlan	3	25
2. Más osztr. postahivatalokhoz a 3. pontban fels. kivételével	5	175	262	«	3	85
Albánia: Durrazóba, Janinába, Prevezába, San-Giovani di Meduába, Santi-Quarantába, Skutariba v. Valonába az osztr. postahiv.	5	100	150	«	3	20
3. Alexandrettebe, Beirutba, Kaifába, Kandiába, Jaffába, Jeruzsálembe, vagy más osztrák postahivatalhoz	5	125	188	«	3	20

a) A csomagok utánvétellel megterhelhetők 1000 K-ig. *b)* A csomagok utánvétellel megterhelhetők 500 K-ig. *Utánvételi díj:* 20 K-ként 20 f. (Kivétel Szerbia, hova az utánvételi díj 4 K-ként 2 f., de legalább 12 f.)

POSTA-TARIFA.

Levélpostai küldemények.

Dijterület	Levél: sulyfokozat gramokban	Levél: bérmentve kérmentetlen fillér	Levél: kérmentetlen fillér	Levelezőlap drbkint: egyszeres fillér	Levelezőlap drbkint: válaszos fillér	Nyomtatvány: sulyfokozat gramokban	Nyomtatvány: díj fillérekben	Áruminta: sulyfokozat gramokban	Áruminta: díj fillérekben	Üzleti papir: sulyfokozat gramokban	Üzleti papir: díj fill.-ben	Ajánlási díj fillérekben	Térti vev. díja fillérekben	Expressz-díj fillérekben	Tudakozódvány díja fillérekben
BELFÖLD	20-ig 20—250-ig 250—500-ig	10 20 20 30 30 40	5	10	10-ig 10—50 50—150 150—250 250—500 500—1000	2 3 5 10 20 30	50-ig 50—200 250—350	8 10 20	*nem küldhető*	—	25	25	30[2])	25[3])
Helyi forgalom	20-ig 20—250-ig 250—500-ig	8 12 12 18 18 24	mint föntebb		mint föntebb		mint föntebb				10	10	30[2])	25[3])
AUSZTRIA ÉS LIECHTENSTEIN FEJEDELEMSÉG BOSZNIA ÉS HERCEGOVINA	20 gramig 20—250 gramig	10 20 20 30	5	10	50-ig 50—100 100—250 250—500 500—1000	3 5 10 20 30	250-ig 250—350 „	10 20	*nem küldhető*	—	25	25	30	25[3])
NOVIBAZÁRI pasalik	20 gramonkint	20 10 20	5	10	50 gramonkint (maximum 2000 gr.)	5	50 gr.-kint de legalább (maximum 350 gram)	5 10	*nem küldhető*	—	25	25	30	25[3])
SZERBIA	20 gramonkint	10 20	5	10	50 gramonkint (maximum 2000 gram)	5	50 gr.-kint de legalább (maximum 350 gram)	5 10	50 gramonkint max. 2000 gr.	5 25	25	25	30	25[3])
MONTENEGRO	20 gramonkint	10 20	5	10	50 gr.-kint (maximum 2000 gr.)	5	50 gr.-kint de legalább (maximum 350 gram)	5 10	*nem küldhető*	—	25	25	30	25[3])
NÉMET-BIRODALOM	20 gramig 20—250 gramig	10 20 20 30	5	10	50 50—100 100—250 250—500 500—1000	3 5 10 20 30	250-ig 250—350	10 20	*nem küldhető*	—	25[5])	25[5])	30	25[3])
EGYÉB KÜLFÖLD	20 grammnál sulyosabb levelekért: az első 20 gramért 25 fillér, a 20 gramon felül suly minden további 20 gramjáért vagy ennek tört részéért 15 fillér.	25 50	10	20	50 gr.-kint (maximum 2000 gr.)	5	50 gr.-kint de legalább (maximum 350 gr.)	5 10	50 gramonkint max. 2000 gram	5 25	25	25	30	25[3])

[1]) A helyi forgalomban a posta csak Budapest székesfővárosban teljesit expresz-szolgálatot. — [2]) A térti vevénynyel feladott küldemény után való felszólalás díjmentes a felvevő postahivatalból. — [3]) Bérmentetlen levelekért a dij kétszerese fizetendő a rendeltetési ország pénzértékében. — [4]) A postahivatalok külterületére szóló expressz-küldemény kézbesitéséért 1 korona dij fizetendő. — [5]) A cimzett is fizetheti, kivéve ha az ajánlott levél utánvételes.

Az utalvány rendeltetési helye	Az egy-egy postautalvánnyal küldhető legnagyobb összeg — A pénznem, amely szerint az utalványt ki kell állítani	A portó, fillérekben	A kiftzetésről szóló értesítés díja (fillérekben)	Az ajánlási díj (fillérekben)	Expressz-díj (fillérekben)	Az utalvány kezelése	Távirati utalvány küldhető-e? *f)*
OROSZORSZÁG	100 rubel kopek és rubel	25 K.-ig 25 f. 50 « 50 « 75 « 75 « 100 « 100 « 125 « 125 « és így tovább, 25 K.-ként 25 f.	25	—	—		nem
PORTUGÁLIA	1000 frank franc és centime	50 K.-ként 25 fill.	25	—	30	*b)*	*e)* igen
ROMÁNIA	1000 frank franc és centime	50 K.-ként 25 fill.	25	—	—		*e)* igen
SVÁJC	1000 frank franc és centime	50 K.-ként 25 fill.	25	—	30		*c)* igen
SVÉDORSZÁG	720 skandináv K krone és öre	50 K.-ként 25 fill.	25	—	—		*e)* igen
SZERBIA	1000 frank franc és centime	50 K.-ig 25 f. 100 « 50 « 300 « 100 « 600 « 150 « 1000 « 250 «	25	—	—		*e)* igen
TÖRÖKORSZÁG (csak a meghatalmazott osztrák postahivatalokkal való forgalomban)	1000 frank franc és centime	50 K.-ként 25 fill.	25	—	—		nem

a) A postahivatalok külterületére az expressz-díj 1 kor. — *b)* A lisszaboni vagy az oportói postahivatal utján kézbesithető. — *c)* Minden postahivatalhoz lehet távirati utalványt küldeni. — *d)* Csak állami táviróval egyesitett katonai postahivatalhoz lehet távirati utalványt küldeni. — *e)* Csak nagyobb helyekre lehet távirati utalványt küldeni. — *f)* A távirati utalványért fizetendő: 1. a rendes utalványdij, 2. a táviratozási dij, 3. a magyar ausztriai és a bosnyák forgalomban az expressz kézbesitési dij; a többi országokban az expressz kézbesitési dijat a táviratilag küldött összegből a kézbesitéskor levonják, kivéve a poste-restante távirati utalványokat, melyekért expressz kézbesitési dij nem jár.

Telefon-dijszabás.

Beszélgetési dij a budapesti hálózatból: 1. Az öt percig tartó beszélgetés dija: a helyi forgalomban 20 fillér, a környékbeli forgalomban 1 korona, a három percig tartó beszélgetés dija a helyközi forgalomban 2 korona.

Beszélgetési dij a környékbeli hálózatból: 2. Az öt percig tartó beszélgetés dija: a helyi forgalomban 20 fillér, a környékbeli középponttal összeköttetésben lévő más környékbeli és a városi hálózattal való forgalomban 1 korona. (Cinkota, Csömör, Rákos-Szent-Mihály és Mátyásföld egymásközti forgalmában a beszélgetési dij kivételesen 60 fillér.)

Helyközi forgalom: a három percig tartó beszélgetés dija a helyközi forgalomban 2 korona.

A környékbeli telefon-hálózatba kapcsolt községek: Abony, Adony, Adony-Pusztaszabolcs, Alberti-Irsa, Aszód, Békásmegyer, Bia, Bicske, Budafok, Budakeszi, Budaörs, Budapest-Lipótmező, Csepel, Csömör, Cegléd, Cinkota, Dunabogdány, Dunaföldvár, Dunaharaszti, Dunakeszi, Dunapentele, Dunavecse, Ercsi, Felsőalap, Erzsébetfalva, Göd, Gödöllő, Gyömrő, Kápolnásnyék, Kispest, Kóka, Kunszentmiklós, Martonvásár, Mátyásföld, Monor, Nagykáta, Nagykovácsi, Nagymaros, Nagyperkáta, Nagytétény, Nógrádverőce, Nyáregyháza, Pécel, Pesthidegkut, Pettend, Pilis, Piliscsaba, Pilisszántó, Pilisvörösvár, Pócsmegyer-Leányfalu, Pomáz, Pusztaszentlőrinc, Ráckalmás, Rackeve, Rákoscsaba, Rákoskeresztur, Rákosliget, Rákospalota, Rákosszentmihály, Sárbogárd, Sárosd, Solt, Solymár, Soroksár, Sóskut, Szabadszállás, Szalkszentmárton, Százhalombatta, Szentendre, Szilfamajor, Szob, Tahitótfalu, Taksony, Tápiógyörgye, Tápiósáp, Tass, Tata, Tatabánya, Tatatóváros, Tóalmás, Tököl, Törökbálint, Vác, Vecsés, Visegrád, Zebegény, Zsámbék.

A helyközi forgalomban kivételesen 1 korona 3 percenkint a beszélgetési dij Budapest és a következő városok között: Balassagyarmat, Eger, Esztergom, Gyöngyös, Hatvan, Kecskemét, Kiskunfélegyháza, Nagykőrös, Polgárdi, Székesfehérvár.

A külföldre: 2·50 K a következő helyekre: Abbazia, Kragujevác, Leskovác. Lovrana, Mattuglie, Nis, Obrenovác, Ploesti, Predeál, Szinaja, Voloszka, Zaicsár. 2 K Bécsbe, Bécsujhelyre, Brukkba. 3 K. Bukarest, 3.50 K. Braila. 4 K. Brünn, Karlszbad, Marienbad, Krakó, Lemberg, Prága, Szalcburg, Znaim. 5 K. Berlin.

TÁVIRÓ-TARIFA.

Rendeltetési ország	Szódíj fillér	Táviratonkint legalább K. és fill.	Megjegyzések
I. Magyarország.			**Különös táviratok.**
a) helyi forgalom, azaz ugyanazon hely két állomása közt	02	—.40	**D.** — Sürgős távirat. A díj háromszorosa jár érte.
b) általános forgalom	06	—.60	**RP 10.** — Egyszerü válasz fizetve 10 szóig. (Több szóig is lehet.)
A küldöncdij 1 K; ezt a belföldi forgalomban a feladó köteles fizetni.			**RPD 10.** — Sürgős válasz, fizetve 10 szóig. (Több szóig is lehet.)
			TC. — Összeolvasás. (A rendes díj negyedrésze jár érte.)
II. Ausztria és Liechtenstein.	06	—.60	**FS.** — Utána küldendő (a címzett viseli az utána küldés költségeit).
III. Bosznia és Hercegovina.			**XP.** — Küldönc fizetve (a belföldre).
1. Általános forgalom	06	—.60	**Expressz.** Küldönc fizetve (a külföldi forgalomban).
2. Határszéli forgalom	02	—.40	**XPT.** — Küldönc fizetve, a külföldi forgalomban, a feladó költségére s távirati értesitést kap a küldöncdij nagyságáról, ha öt szó díját ezért külön lefizeti.
Az Ausztriába, Liechtensteinba, Bosniába vagy Hercegovinába szóló táviratoknál a küldöncdijat fizetheti a címzett vagy a feladó. Ha a feladó akarja fizetni, letétet kell adni.			**XPfr.** - A külföldi forgalomban, az *ismert* küldöncdij lefizetését jelzi.
IV. Egyéb külföldi országok.			**Postával.** — A címzett lakóhelyére a táviróállomásról posta vigye a táviratot.
Belgium	23	1.—	**PR.** — A postán ajánlva. Díja a a belföldön 25, külföldre 50 fill.
Bulgária	20	1.—	**TM 4.** — Több cimü távirat négy cimre, ugyanazzal a szöveggel. Dija 100 szavanként és példányonként (az elsőt, melyért a rendes dij jár, nem számitva) 50 fillér, sürgős táviratnál 1 kor.
Dánia	25	1.—	**PC.** — Vételjelentés, táviratban. Díja: 5 szó dija.
Franciaország, Monako	20	1.—	**PCP.** — Vétel-jelentés postán. Díja 50 fillér.
Gibraltár	37	1.—	**RO.** — Nyitva kézbesitendő.
Görögország: szárazföld	28	1.—	**MP.** — Saját kezébe.
Luxemburg	25	1.—	**J.** — Csak nappal kézbesit.
Montenegro	12	1.—	**TR.** — Táviróhivatalban átveendő.
Nagy-Britannia	80	1.—	**GP.** — Postán átveendő.
Németalföld (Hollandia)	20	1.—	**PCD.** — Sürgős vételjelentés, táviratban. Díja: 5 szó sürgős dija.
Németország	06	—.60	
Norvégia	36	1.—	
Olaszország: *a)* határszéli forgalom	12	1.—	
b) általános	20	1.—	
Oroszország	28	1.—	
Portugália	37	1.—	
Románia	12	1.—	
Spanyolország	32	1.—	
Svájc	12	1.—	
Svédország	28	1.—	
Szerbia	06	—.60	
Törökország, európai	32	1.—	

Ezek után lásd a díjat.

Boszniai és hercegovinai postai forgalom.

Sulyportó		Díj fillérben	Értékportó	Díj fillérben	Utánvétel	Díj fillérben
A magyar és a boszniai díj együttvéve, a távolságra való tekintet nélkül, bérmentve v. bérmentetlenül, ha terjedelmes is a csomag.	Pénzes levelekért (a suly maximuma 250 gr.)	60	Fizetendő a belföldi értékportó, és ezenkivül 300 koronánkint.....	5	Csomagok legfölebb 1000 K. ig utánvéttel terhelhetők; az utánvétel dija legalább	12
	Csomagokért, 500 gr. sulyig	60			általában minden 4 K-ért v. ennek részéért...	2
	Csomagokért, 1/2—5 kg. sulyig	80				
Az 5 kg.-nál sulyosabb csomagokért fizetendő a belföldi sulyportó Bródig, s ezenkivül minden kilogramért		10				

BÉLYEGFOKOZATOK.

I. Váltókra			II. Okiratokra			III. Szerződésekre		
Koronáig	K	f	Koronáig	K	f	Koronáig	K	f
150	—	10	40	—	14	20	—	14
300	—	20	80	—	26	40	—	26
600	—	40	120	—	38	60	—	38
900	—	60	200	—	64	100	—	64
1200	—	80	400	1	26	200	1	26
1500	1	—	600	1	88	300	1	88
1800	1	20	800	2	50	400	2	50
2100	1	40	1600	5	—	800	5	—
2400	1	60	2400	7	50	1200	7	50
2700	1	80	3200	10	—	1600	10	—
3000	2	—	4000	12	50	2000	12	50
6000	4	—	4800	15	—	2400	15	—
9000	6	—	6400	20	—	3200	20	—
12000	8	—	8000	25	—	4000	25	—
15000	10	—	9600	30	—	4800	30	—
18000	12	—	11200	35	—	5600	35	—
21000	14	—	12800	40	—	6400	40	—
24000	16	—	14400	45	—	7200	45	—
27000	18	—	16000	50	—	8000	50	—
30000	20	—	16800	52	50	8400	52	50
minden 3000 koronától 2 koronával több.			16000 K-án túl minden 800 K után 2·50 K illetéktöbblet fizetendő.			8000 K-án tul minden 400 K után K 2.50 illetéktöbblet fizetendő.		

Üzletünk csak IV., Kossuth Lajos-u. 7. szám alatt van.

PFEIFER FERDINÁND

(Zeidler Testvérek)

Könyvkereskedése

Budapest, IV., Kossuth Lajos-u. 7.

Alapitva 1841. **Telefon 176-45.**

Könyvtárak berendezését és azok állandó kiegészitését készséggel vállaljuk. Közvetlen összeköttetés a külföldi (német, angol, francia, olasz és amerikai) könyvkereskedelemmel. A magyar, valamint a külföldi irodalom kiváló termékeit állandóan raktáron tartjuk. **A beérkező megrendeléseket késedelem nélkül intézzük el. Időközönként megtekintést küldeménnyel ugy helyben, mint vidékre készséggel szolgálunk.**

Üzletünk csak IV., Kossuth Lajos-u. 7. szám alatt van.

MAGYAR JELZÁLOG-HITELBANK

Budapest, V. kerület, Nádor-utca 7. szám

Alapittatott 1869-ben. Befizetett alaptőke: 40,000.000 korona. Tartalék-alapok körülbelül 32,000.000 korona.

Legbiztosabb tőkebefektetés céljaira legjobban ajánlhatók a Magyar Jelzálog-Hitelbank

$4^{0}/_{0}$-os és $4^{1}/_{2}{}^{0}/_{0}$-os záloglevelei és községi kötelezői.

Ezek a záloglevelek és községi kötelezők, valamint azok kamatszelvényei az 1899: XXX. és illetve 1897: XXXII. törvénycikkek értelmében adó- és illetékmentesek. Mindkét rendbeli értékpapirok óvadékképesek és arra alkalmasak, hogy azokba községek, testületek, alapitványok és nyilvános fölügyelet alatt álló intézetek pénzei, továbbá hitbizományi és letéti pénzek, — a záloglevelekbe gyámoltak és gondnokoltak (1885: VI. törvénycikk) pénzei is, — továbbá a csász. és kir. közös hadügy-, valamint a m. kir. honvédelmi minisztérium körrendeletei értelmében, katonai házassági óvadékok gyümölcsözőleg elhelyeztessenek és végre az összes m. kir. állami hivataloknál szolgálati és üzleti biztositékra fordittassanak. E záloglevelekre és községi kötelezőkre az Osztrák-Magyar Bank összes bankintézetei nyujtanak kölcsönt. Fönti cimletek mindenkor a hivatalos napi árfolyamon jutalékmentesen kaphatók a ***bank pénztáránál,*** *a hol a szelvények és kisorsolt cimletek beváltása is jutalék- és költségmentesen történik.*

A Magyar Jelzálog-Hitelbank oly földbirtokokra és bérházakra ad kölcsönt, a melyek rendszeresen telekkönyvezve vannak.

A *legkisebb* kölcsönösszeg 2000 korona.

A kölcsönt záloglevelekben állitják ki; azonban a záloglevelet nem adják ki a kölcsönvevőnek, hanem azok eladásáról az intézet gondoskodik s a kölcsönvevőnek készpénzben számol le.

A kölcsönök megállapodásszerü (10—65 éves) törlesztéses tartamra szólanak és a záloglevelek leszámolási árfolyamával egyidejüleg határozzák meg azt az évi annuitást is, melyet a kölcsönfelek a kamat, törlesztési részlet és jutalék fejében, mint a kölcsön egész tartamára változatlan, mindenkor félévi előzetes részletekben esedékes járadékot fizetni tartoznak.

A kölcsön-folyamodáshoz a következő okiratok melléklendők:

Földbirtokoknál:

1. *Hitelesitett telekkönyvi kivonat.*
2. *Földkönyvi* (katasztrális) *kivonat hitelesitve* az adóhivatal által.
3. *Adókönyv* vagy *adóhivatali bizonyitvány*, mely a birtok utáni *egyenes földadó* összegét tünteti ki.

Bérházaknál:

1. *Hitelesitett telekkönyvi kivonat.*
2. *Hiteles házbérjövedelmi vallomás.*
3. *Adókönyv.*
4. *Tüzbiztositási bárca.*

Továbbá netaláni becslések, adás-vételi és bérleti szerződések, szóval oly okiratok, melyek a birtok vagy bérház értékének meghatározására *adatul* szolgálhatnak, szintén a kérvényhez csatolandók.

A kölcsönkérő maga is fölszerelheti és beadhatja folyamodását. Közbenjáróra *nincs* szükség; a bank a kölcsönvevő féllel *közvetlenül* érintkezik.

A folyamodványok szükséges kellékei:

1. Hogy a jelzálogul fölajánlott ingatlan *tulajdonjoga* a folyamodót illesse. Ha az ingatlan a telekkönyvben többek közös tulajdonául van bekebelezve, csak valamennyi közös tulajdontárs *egyetemleges beleegyezése, illetve kötelezettsége* mellett adatik kölcsön.

A bank-kölcsön rendszerint *első helyen* kebelezendő be, de ha az ingatlant netalán más oly adósságok terhelik, melyek értékének első felerészét nem meritik ki, azok a bank kölcsönéből kiegyenlithetők.

Idegen terheket a bank kölcsöne *előtt* csak a legritkább esetekben, rendkivüli kivételes indokokból hagynak meg és természetesen csak azon föltétel alatt, ha a szóban levő idegen teher és a bank-kölcsön együttesen az ingatlan értékének első felét meg nem haladják.

2. A *lekötendő zálog értékének* meghatározása tekintetében rendszerint alapul szolgál:

földbirtoknál:

1. Az egyenes földadó 80—100-szorosa.

2. A földkönyvi kivonatban kitett jövedelemnek huszszorosa.

3. Az intézet becsüse által a fél költségén teljesitett becslés.

Bérházaknál:

1. A hiteles alakban bemutatandó házbér-bevallásban megállapitott jövedelem, amelyet az összes esetleges adók és költségek levonása után a ház kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb fekvése szerint 5—10%-kal tőkésitenek.

2. Az intézet becsüse által a fél költségén teljesitett becslés.

Földbirtokra és a házakra a kölcsönzés az intézet által megállapitott becsérték *feldig terjed*.

Ha a jelzálog erdő- vagy szőlő-terület, ezeknek becsértéke a kölcsönösszegnek és az előző tehertételeknek legalább háromszorosát kell hogy képezze.

Gyárak és más ipartelepek, továbbá oly ingatlan javak, melyek törvény szerint végrehajtás alá nem vonhatók, továbbá szinházak, bányák és kőtörések stb. a kölcsönüzletből kizáratnak.

•

A fölszerelt folyamodvány a bank iktatóhivatalában nyujtandó be. A kérvényeket a beérkezés sorrendje szerint bocsátják tárgyalás alá.

A beadott kölcsönfolyamodvány a bank illetékes ügyosztályai által tárgyaltatván, ezek levél utján kérik föl a félt a netáni hiányok pótlására. Ily fölszólitásnak folyamodó a *kitüzött idő* alatt köteles eleget tenni, különben folyamodványa a sorrendből kitörültetvén, összes mellékleteivel együtt a félnek visszaküldetik, hacsak az a határidő meghosszabbitását kellőleg indokolt folyamodványban nem kéri s ez neki igazgatósági határozat által meg nem adatik.

Ha a kérvény *teljesen megfelel* a szabályoknak, akkor az igazgatósági ülés elé kerül. Az igazgatósági ülésben hozott *határozat* a féllel közöltetik, ki nyolc napon belül annak elfogadása iránt nyilatkozni tartozik. Elfogadás esetén a kölcsön-igérvény a megszavazott összegről szóló kötvénymintával és az annak kiállitásához és telekkönyvi bekebelezéséhez szükséges ürlapokkal a félnek megküldetik.

Folyamodó ezen kötvényt kir. közjegyző által, *közjegyzői okiratba foglaltatni, előtte aláirni, a kötvényt telekkönyvileg bekebelezletni s a bekebelezési záradékkal ellátva, harminc nap alatt bemutatni köteles*, minthogy ellenkező esetben kérvénye visszavontnak tekintetik, hacsak a határidő meghosszabbitása nem kéretett s ez az igazgatóság által meg nem adatott.

Azon esetben, ha *előző* terhek *nincsenek* és a folyamodó által benyujtott kötelezvény *hiány nélkülinek* találtatott, továbbá a kölcsön engedélyezésére vonatkozó *határozatban* kikötött általános és különös feltételek teljesitése beigazoltatott, folyamodó felhivatik a *végleszámolás* aláirására és a bank által kiállitott zálogleveleknek árának fölvételére, mit vagy személyesen eszközölhet, mely esetben személyazonosságát a banknál ismeretes *két* tanu által igazolni tartozik, vagy pedig e végre megbizottat nevez, ki megbizását közjegyzőileg hitelesitett meghatalmazással és személyazonosságát a banknál ismeretes *két* tanu által igazolni tartozik.

Ha a kölcsönösszegből *előző* tételek, adók és egyéb terhek, járadékok, tőkekamat adók, biztositó dijak stb. stb. fizetendők ki: kezdetét veszi a *kifizetési eljárás*, a mit vagy maga a fél teljesit, vagy a költségek megtéritése mellett a bank eszközöl.

Ezen utóbbi esetben a bank minden egyes előző hitelező javára *biztositó okiratot* állit ki, mely kijelenti, hogy a szóban levő előző tehertételek kiegyenlitését azon *feltétel* alatt eszközli, ha az érdekelt hitelező *előzetesen* ad engedélyt követelésének nyilvánkönyvi törlésére, vagy ha ezt maga a hitelező *előlegesen* eszközölteti.

Az előző terhek ezen rendezése után a bank a kölcsönvevővel véglegesen leszámol és a fél fölvevén az őt illető összeget, csakis a félévi törlesztési részletek *pontos* befizetéséről tartozik gondoskodni. Az adós egy fizetési könyvet kap, melyben a félévi részletek bejegyeztetnek.

A lejárat napján nem teljesitett minden fizetés elmulasztásáért köteles az adós a lejárat napjától a kifizetés napjáig számitandó 6%-os kamatokat és ezenkivül a rendes időben be nem fizetett összeg után 1%-nyi, birói lag sem mérsékelhető birságösszeget fizetni.

Midőn az adós az akaratától nem függő csapások, elemi károk stb. és más fontos körülmények miatt a részletfizetést a lejárat napján nem teljesitheti, e részben a lejárat előtt benyujtott kérvény folytán az igazgatóság — ha a bank követelése veszélyeztetve nincsen — halasztást engedélyezhet.

TÖRLEY PEZSGŐ

VILÁGCIKK!

TÖRLEY

MAGYAR KIR. OPERAHÁZ

Intendáns: BÁNFFY MIKLÓS BÁRÓ.

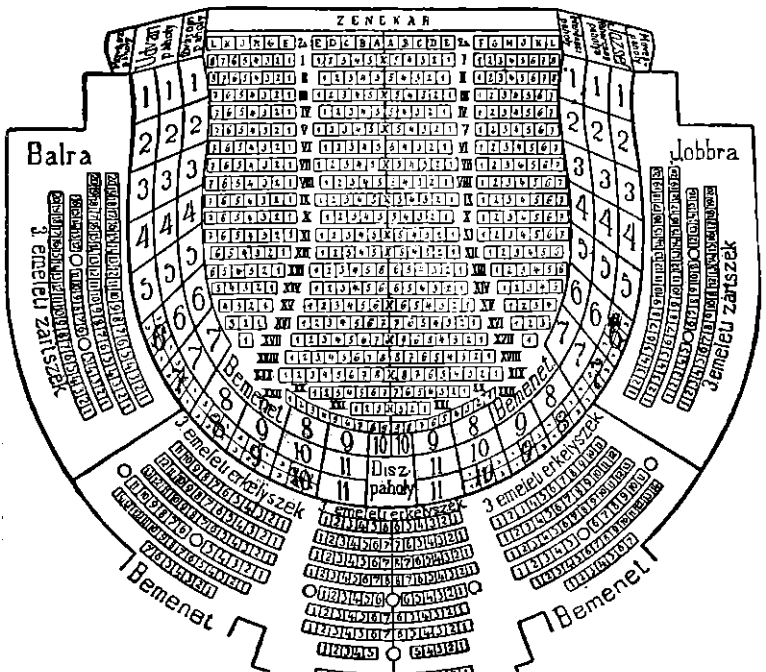

Kezdete ½8 órakor.

Pénzt. d. e. 9—1-ig, d. u. 3—8½-ig.

	Rendes	Előv.	Olcs
Földszinti páholy	42.40	44.40	20.40
I. emeleti páholy	42.40	44.40	20.40
II. emeleti 11. szám	42.40	44.40	20.40
II. emeleti 2—5. szám	24.40	26.40	14.40
Zsöllye	15.10	16.10	6.10
Támlásszék I—II. sorban	12.10	13.10	5.10
III—VI. sorban	10.10	11.10	4.60
VII—IX. sorban	8.10	9.10	4.10
X—XIII. sorban	7.10	8.10	3.60
XIV—XVII. sorban	6.10	7.10	3.10
XVIII—XXIII. sorban	5.10	6.10	2.60
II. em. páholyulós I. sorban	6.08	7.08	3.08
II. sorban	5.08	6.08	2.58
III. em. erkélyszék I. sor	4.06	4.46	2.06
II—V. sorban	3.06	3.46	1.66
VI—IX. sorban	2.06	2.46	1.26
III. em. zártszék I. sorban	2.04	2.24	1.24
II. sorban	1.44	1.64	1.04
III—IV. sorban	1.04	1.24	—.84

Alapittatott 1872-ben

GERMAN GYULA

Alapittatott 1872-ben

ÓRÁSMESTER, AZ IPARTESTÜLET ELNÖKE

Budapest, Kigyó-tér 1. (királyi bérpalotában).

Ajánlja dúsan és kitünően berendezett raktárát mindennemü órákból. Arany remontoir órák percütő-, kronométer- és naptár-szerkezettel. Nagy választék svájci és genfi aranyórákból. Pateck u. Cie. Wacheron, Hüning International Wath u. Cie, Schaffhausen és Omega gyárakból a legjutányosabb árakban számitva. Nyolcnapos ingaórák 24 koronától feljebb. Pontosan szabályozva, jótállással. Mindenféle órák javitása elfogadtatik a legjutányosabb árban számitva, jótállással. Vidéki megrendelések legpontosabban eszközöltetnek.

NEMZETI SZINHÁZ

AZ ÉPITKEZÉS
IDEJE ALATT A
NÉPSZINHÁZ
ÉPÜLETÉBEN
TARTJA ELŐ-
ADÁSAIT.

KERTÉSZ TÓDOR műiparáruk : raktára
Tátrafüred, Uj-Tátrafüred. BUDAPEST, IV., KRISTÓF-TÉR. Alsó-Tátrafüred.
Sport, diszmű, játékáruk.
Utazási és háztartási cikkek. Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.
BUDAPEST-SZÁLLODA IV. kerület, Bécsi-utca 2.
Ujonnan átépitve és teljesen ujonnan berendezve. Kertész Tódor üzletével szemben, saját kezelésben. Vevőinknek előnyárak. Tulajdonos: Kertész Tódor.

VÁRSZINHÁZ

I., Szinház-utca 3.

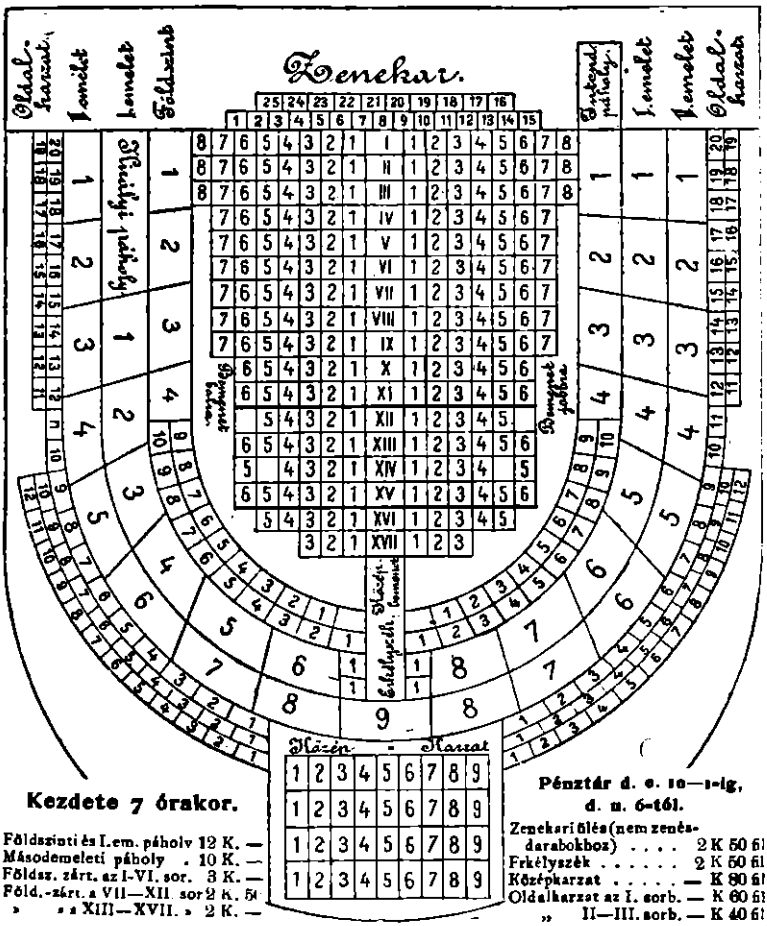

Kezdete 7 órakor.

Földszinti és I.em. páholy 12 K. —
Másodemeleti páholy . 10 K. —
Földsz. zárt. az I-VI. sor. 3 K. —
Föld.-zárt. a VII—XII. sor 2 K. 50
» » a XIII—XVII. » 2 K. —

Pénztár d. e. 10—1-ig, d. u. 6-tól.

Zenekari ülés (nem zenés darabokhoz) . . . . 2 K 50 fi
Erkélyszék . . . . . 2 K 50 fi
Középkarzat . . . . . — K 80 fi
Oldalkarzat az I. sorb. — K 60 fi
» II—III. sorb. — K 40 fi

LEGUJABB BORSZŰRŐK. BORSZIVATTYUK.

NAGY IGNÁCZ

BUDAPEST, VII., Károly-körut 9. szám.

Parafadugaszok, borospalackok, borsajtók, szőlőzúzók és a többi pincefölszerelési cikkek.

Saját palackkupak-gyár: NAGY és WATZKE, PINGGAU.

KIRÁLY-SZINHÁZ

Igazgató: BEÖTHY LÁSZLÓ. VII., Király-utca 71. **Kezdete 8 órakor.**

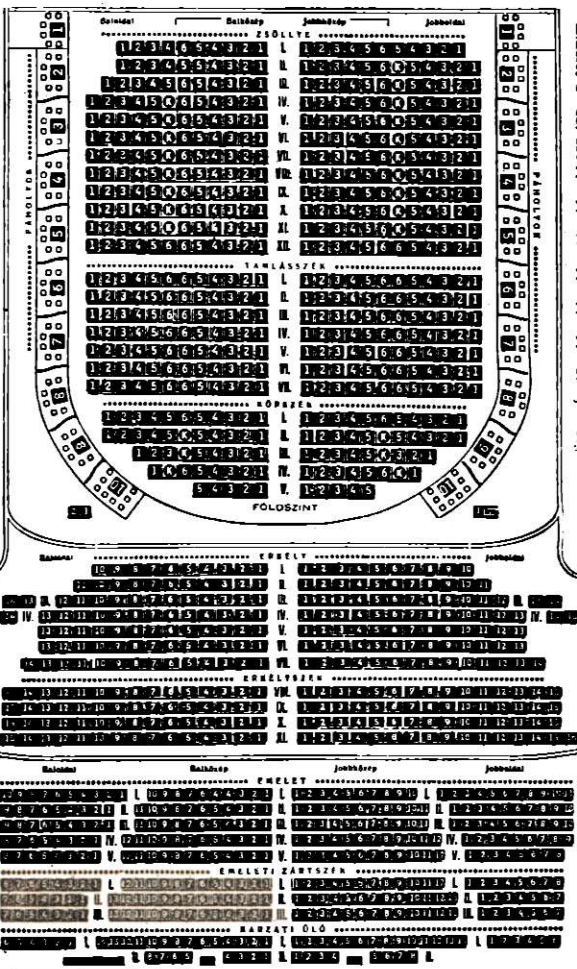

CSODA-GRAMOFON rendkivül tiszta, erős hanggal **25 korona.**
Szekrényének nagysága 32×32×18, kürtjének átmérete 52 cm. Legszebb müvész-lemezek **Király, Fedák, Fráter, Göndörtől** 2 korona 50 fillér, Caruso, Bonci, Slezák stb.
Hegedük, fuvolák, tárogatók, cimbalmok stb.
Javitási müterem is.
MOGYORÓSSY GYULA kir. szab. hangszergyára
Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 71. szám.

NEMZETI SZINHÁZ

VIII., Rákóczi-ut (a Népszinház épületében). *Igazgató: Tóth Imre*

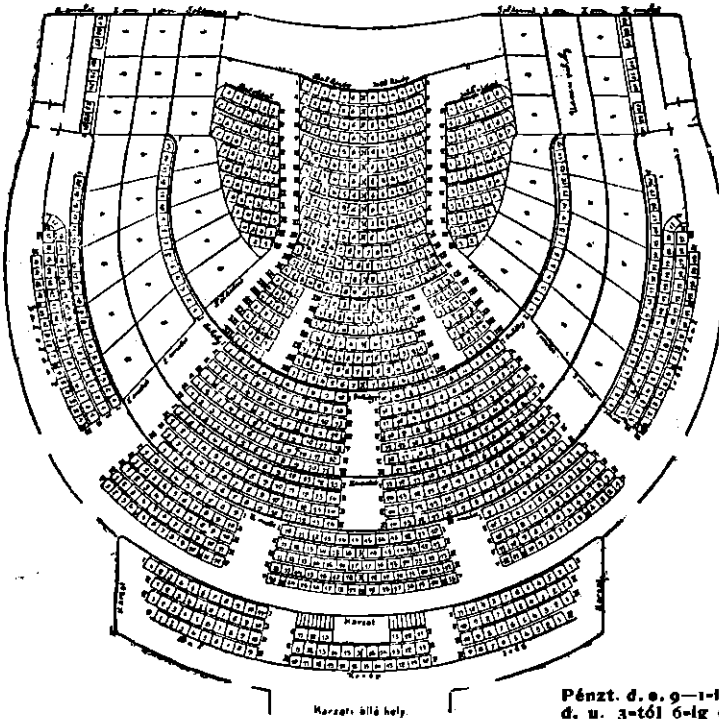

Pénzt. d. e. 9—1-ig. d. u. 3-tól 6-ig és este 7-től.

Kezdete $7\frac{1}{2}$ órakor. **Helyárak:** **D. u. előadás $2\frac{1}{2}$ órakor.**

	Rendes napi	Rendes elővár.	Mérsékelt áru délutáni napi	Mérsékelt áru délutáni elővár.
Földszinti páholy	28.40	30.40	16.—	16.40
I. emeleti erkélypáholy	24.40	26.40	14.—	14.40
II. emeleti páholy	16.40	17.40	10.—	10.40
Zsöllyeszék I—V. sor	7 10	8.10	4.—	4 30
Támlásszék I—V. sor	6 10	7.10	3.50	3.80
„ VI - XI. sor	5.10	6.10	3.—	3.30
„ XII XVIII. sor	3.10	4.10	2.50	2.80
Földszinti állóhely	1.—	1.—	1.—	1.—
Erkélyszék I. sor	4.60	5.60	3.—	3.30
„ II—V. sor	3.10	4.10	2.50	2 80

	Rendes napi	Rendes elővár.	Mérsékelt áru délutáni napi	Mérsékelt áru délutáni elővár.
Erkélyszék VI-VII. sor	2.46	3.06	1.80	1.90
II. em. zártszék I. sor	2.66	3.26	2.—	2.10
II. „ „ II. sor	2.46	3.06	1.80	1.90
II. „ „ III-IV. sor	2.26	2.86	1.60	1.70
II. „ állóhely	—.60	—.60	—.60	—.60
III. „ zártszék I. sor	1 84	2.24	1.60	1.70
III. „ „ II. sor	1.64	2.04	1.40	1.50
III. „ „ III—V. sor	1.44	1.84	1.20	1.30
III. emeleti állóhely	—.40	—.40	—.40	—.40
Karzati ülés	—.60	—.70	—.60	—.60

CIMBALOM **legujabb szabadalmazott acél szerkezettel részletre is.**

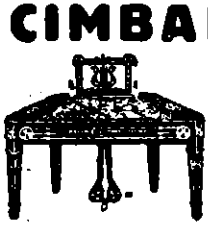

Hegedük, világhirü mesterek hű utánzatai 8.—, 10.—, 15.—, 20.— kor. vonóval együtt.

Harmoniumok, citerák, tárogatók, fuvolák stb.

Javitási műterem is. **Árjegyzék ingyen.**

MOGYORÓSSY GYULA kir. szab. hangszergyára

Budapest, VIII. ker., Rákóczi-ut 71. szám.

VIGSZINHÁZ

V., Lipót-körut 14—18. *Műv. ig.*: DITRÓI MÓR.

Bérlő: FALUDI GÁBOR.

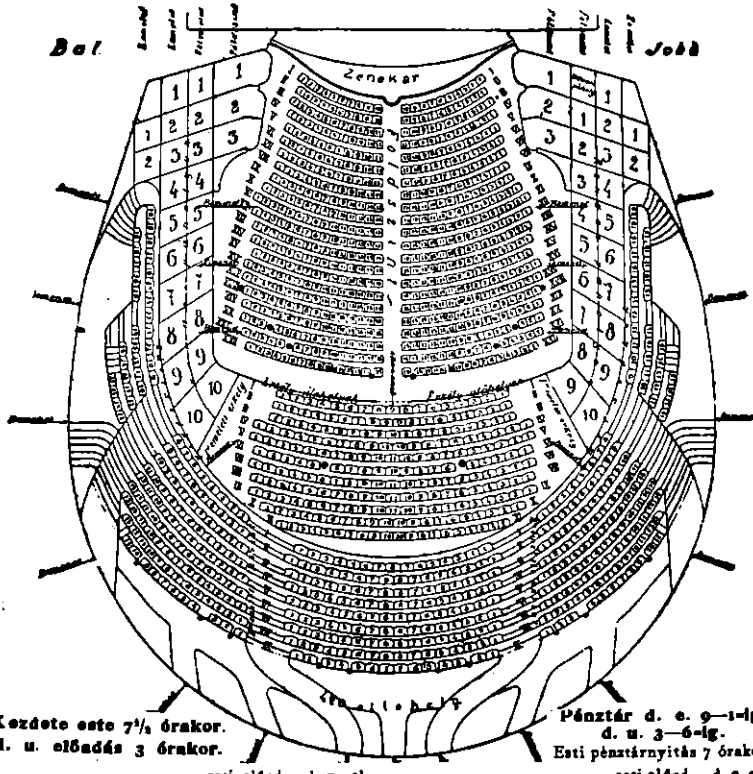

Kezdete este 7½ órakor.
d. u. előadás 3 órakor.

Pénztár d. e. 9—1-ig, d. u. 3—6-ig.
Esti pénztárnyitás 7 órakor

	esti előad.	d. u. el.
Földszinti páholy	34.—	20.—
Erkély-páholy	24.—	17.—
I. emeleti páholy	18.—	12.—
II. emeleti páholy	—	7.—
Földsz. zsöllé I—IV. sor	9.—	5.—
V—IX. sor	7.—	4.—
X—XIII. sor	5.50	3.50
Földsz. támlásszék I—III. sor	4.50	2.80
IV—VI. sor	3.80	2.20
VII—IX. sor	2.80	1.80

	esti előad.	d. e. el.
I. em. erkélyszék I. sor	5.—	3.50
II—III. sor	3.80	2.50
IV—VI. sor	2.80	1.80
VII—XI. sor	1.80	1.80
II. em. erkélyszék I. sor	2.60	1.70
II—IV. sor	1.60	1.10
V—VII. sor	1.20	—.80
VIII—IX. sor	—.90	—.60
Állóhely	—.40	—.80

(A délutáni előadásokra elővételi díj nincs.)

RÖSLER JÓZSEF

BUDAPEST,

IV., KORONAHERCEG-UTCA 18. SZÁM, KORONA-UTCA SAROK.
V., HARMINCAD-U. ÉS JÓZSEF-TÉR SARKÁN, GIZELLA-TÉR.

TELEFON: 162—05.

Főraktár különleges szövött és kötött árukban, valódi Jäger alsóruházat. Női- és uri-divat, saját készítményű férfi fehérneműek. Mindennemű rövidáru- és szabókellékek.

LEGNAGYOBB HARISNYAÜZLET! LEGNAGYOBB KÖTÉNYÜZLET!

MAGYAR SZINHÁZ

Igazgató: BEÖTHY LÁSZLÓ

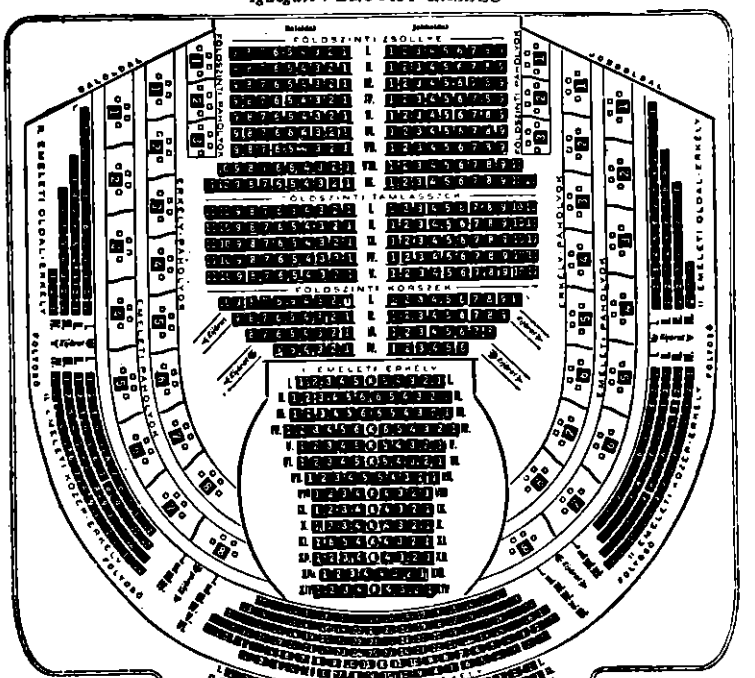

Földsz. páholy 30, 20 K. Erk.-páholy 25, 16 K. Emeleti páh. 18, 10 K. Földsz. zsöllye I—II. sor 8, 5 K. Földsz. zs. III—IV. sor 7, 4 K. Földsz. zs. V—VII. sor 6, 3.60 K. Földsz. zs. VIII—X. sor 5, 3.20 K. Földsz. támlásszék I—V. 4, 2.80 K. Földsz. körsz. I—III. sor 3, 2.20 K. I. erkély I. sor 4, 2.80 K. I. erkély II—IV. sor 3, 2.20 K. I. erkély V—IX. sor 2.50, 1.80 K. I. erkély X—XIV. sor 2, 1.50 K. II. középerkély I. sor 2, 1.50 K. II. közép-erk. II. sor 1.60, 1 K. II. köz.-erk. III-VI. 1.40 K. 80 fill. II. oldal-erkély I. sor 1.40, 1 K. II. oldal-erkély II—IV. sor 60, 50 fill. Középkarzat I—III. sor 1.— K. és 80 fillér. Középkarzat IV—X. sor. 80 és 60 fillér.

Kezdete este 7½ órakor. — Pénztár délelőtt 10—1-ig. Délután 4—9-ig.

Feltalálók

utmutatója szabadalmazáshoz, értékesítéshez nélkülözhetetlen, dijtalanul küldi **Áron és Molnár**

szabadalmi és értekesitési osztálya Budapest, VIII., József-körut 9. sz.

URÁNIA

MAGYAR TUDOMÁNYOS SZÍNHÁZ.

Igazgató: DR. SZABÓ ÖDÖN — RÁKÓCZI-ÚT 21. SZ.

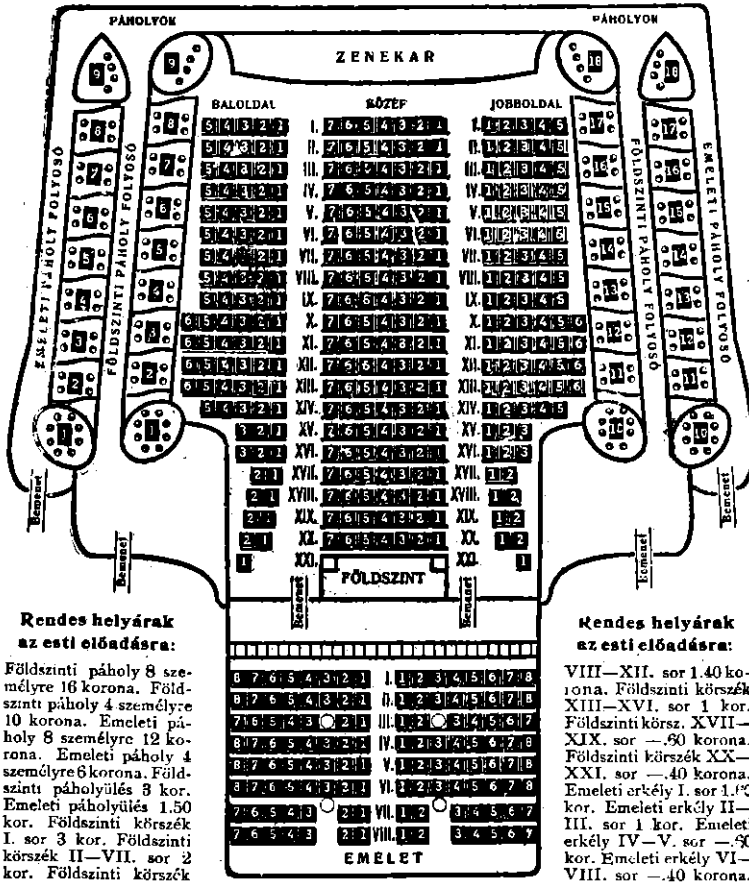

Rendes helyárak az esti előadásra:

Földszinti páholy 8 személyre 16 korona. Földszinti páholy 4 személyre 10 korona. Emeleti páholy 8 személyre 12 korona. Emeleti páholy 4 személyre 6 korona. Földszinti páholyülés 3 kor. Emeleti páholyülés 1.50 kor. Földszinti körszék I. sor 3 kor. Földszinti körszék II—VII. sor 2 kor. Földszinti körszék VIII—XII. sor 1.40 korona. Földszinti körszék XIII—XVI. sor 1 kor. Földszinti körsz. XVII—XIX. sor —.60 korona. Földszinti körszék XX—XXI. sor —.40 korona. Emeleti erkély I. sor 1.50 kor. Emeleti erkély II—III. sor 1 kor. Emeleti erkély IV—V. sor —.60 kor. Emeleti erkély VI—VIII. sor —.40 korona.

Kezdete 7½ órakor. Pénztár d. e. 9—½1-ig, d. u. ½4—5-ig és este 7 órától.

PAPEK JÓZSEF

cs. és kir. udvari szállító :::

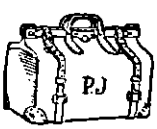

bőröndös és finom bőráru-gyártó

Budapest, VIII., Rákóczi-út 11. szám.

Telefon 65—39. Árjegyzék kívánatra bérm.

FŐVÁROSI NYÁRI SZINHÁZ

Krisztinaváros. *Igazgató*: KRECSÁNYI IGNÁC.

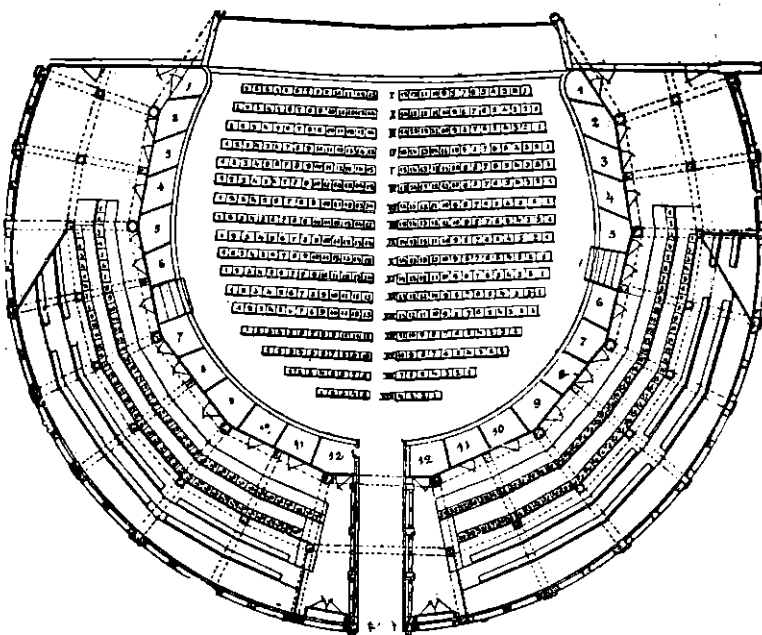

Kezdete 7½ órakor. **Pénztár d. e. 9—12¼., d. u. 3 órától estig.**

Helyárak:

A szinpad melletti jobb- és baloldali zárt páholyok	13.—	Körszék a harmadik sorban	1.20
Nagy páholy	11.—	Körszék a negyedik és ötödik sorban	—.90
Kis páholy (csak két személyre)	6.60	Karzati zártszék az első sorban	1.40
Zsölyeszék	2.60	Karzati zártszék a második sorban	1.20
Földszinti zártszék	2.20	Karzati számozott hely	—.70
Körszék az első és második sorban	1.40	Földszinti állóhely	1.20
		Gyermekjegy	—.70
		Karzati állóhely	—.42

Alapittatott 1870. **WOLSKY SÁNDOR BÉLA** Telefon József: 24—88.

WOLSKY ALBERT FIA

GÉPÜZEMRE BERENDEZETT KEFEÁRUGYÁR

BUDAPEST, VIII. KER., MAGDOLNA-UTCA 18. SZ.

Mindennemű kefe- és ecsetáruk, kereskedelmi, iparvállalati, mezőgazdasági és háztartási célokra. Eladás nagyban és kicsinyben gyári árakon.

BUDAPESTI SZINHÁZ

Esti előadás fél 8 órakor kezdődik.

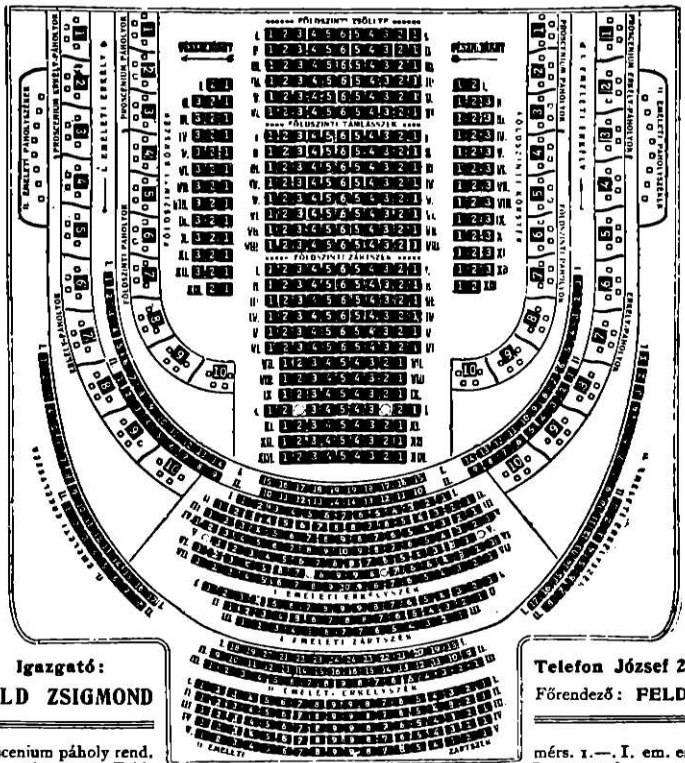

Délutáni előadás fél 4 órakor kezdődik.

:: Igazgató:
FELD ZSIGMOND

Telefon József 28-17.
Főrendező: **FELD M.**

Proscenium páholy rend. 20.—, mérs. 12.20. Földszinti páholy rend. 16.—, mérs. 10.20. Proscenium erkély-páholy rend. 14,20, mérs. 8.20. Erkély-páholy rend. 12.—, mérs. 7.20. Földszinti zsölye rend. 4.—, mérs. 2.60. Földszinti támlásszék rend. 3.—, mérs. 2.40. Földszinti zártszék I—VI. sor rend. 2.60, mérs. 1.60. Földszinti zártszék VII—XII. sor rend. 2.—, mérs. 1.20. Földszinti körszék rend. 3.—, mérs. 2.40. II. em. páholyszék rend. 1.—, mérs. 1.—. I. em. erkély I. sor rend. 3.—, mérs. 1.80. I. em. erkélyszék I—V. sor rend. 2.—, mérs. 1.30. I. emeleti erkélyszék VI—VIII. sor rend. 1.60, mérs. 1.20. I. em. zártsz. rend. 1.30, mérs. —.90. II. em. erkély I. sor rend. 1.70, mérs. 1.20. II. em. erkély II—III. sor rend. 1.40, mérs. 1.—. II. em. zártsz. I—II. sor rend. 1.—. mérs. —.70. II. em. zártsz. III—V. sor rend. —.80, mérs. —.60. Karz. áll. r. —.40, m. —.30.

CSODA-GRAMOFON rendkivül tiszta, erős hanggal **25 korona.**
Szekrényének nagysága 32×32×18, kürtjének átmérete 52 cm. Legszebb müvész-lemezek **Király, Fedák, Fráter, Göndörtől** 2 korona 50 fillér, Caruso, Bonci, Slezák stb.

Hegedük, luvoták, tárogatók, cimbalmok stb. Javitási müterem is.
MOGYORÓSSY GYULA kir. szab. hangszergyára
Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 71. szám.

NÉPOPERA

Igazgató:
Márkus Dezső

Tisza Kálmán-tér

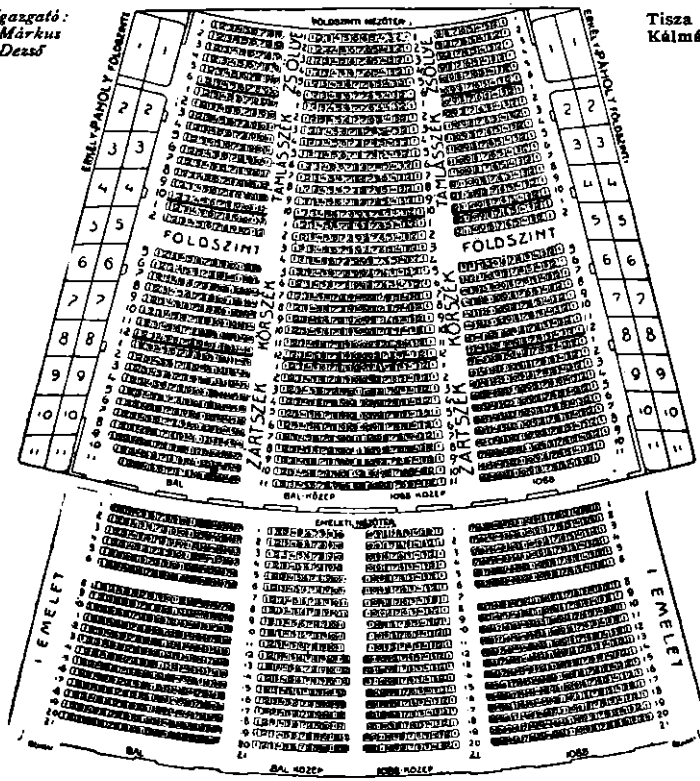

HELYÁRAK.

Földszinti páholy (5 szem.) 24.— K (16.—). **Erkélypáholy** (5 szem.) 20.— K (14.—). Földszinti zsöllye 1—10. sor 5.— K (3.—). Földszinti támlásszék 1—10. sor 4.— K (2.50). Földszinti körszék 1—12. sor 3.— K (2.—). Földszinti zártszék 1—4. sor 2.50 K (1.50). Földszinti zártszék 5—7. sor 2.— K (1.50). Erkély 1—3. sor 3.— K (2.—). Erkély 4—6. sor 2.50 K (1.—). Erkély 7—10. sor 2.— K (1.—). Erkély 11—15. sor 1.50 K (1.—). Erkély 16—19. sor 1.— K (—.80). Erkély 20. sor —.50 K (—.50). — A délutáni előadásokhoz elővételi díj nincs.

:: Próbababa ::

ma már nélkülözhetetlen minden uri házban. Nálam állandóan raktárról kaphatja a legujabb fazonu, elsőrendü kivitelü próbababát és 24 órán belül, az Ön **saját pontos testméretére** szállítok bármily próbababát. Állandó raktár kirakati babákban, viaszktestekben és az összes kirakati cikkekben. Saját maché-, kárpitos-, varró-, esztergályos-, asztalos-, szobrász-műhely és műöntőde.

Elsőrangu baba-klinika.

„HUNNIA" próbababagyár

Budapest, VII. ker., Miksa-utca 5. szám.

BEKETOW-CIRKUSZ.

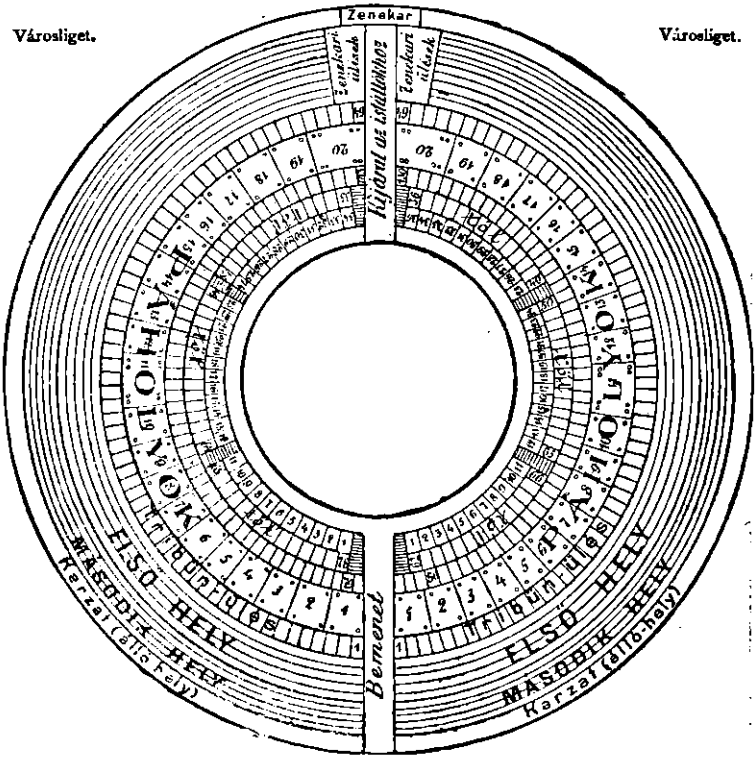
Városliget.
Zenekar
Városliget.
Zenekari ülések
Zenekari ülések
Kijárat az istállókhoz
Páholy
Páholy
Páholy

FŐVÁROSI ORFEUM

VI., Nagymező-utca 17. *Igazgató:* WALDMANN IMRE.

Helyárak:

Proszcenium páholy 1. em. (4 szem.) 28 kor.
1. emeleti páholy (4 személyre) 24 kor.
Földszinti vagy 1. emeleti páholyülés (1 személyre) 1-ső sor 8 kor., 2-ik sor 6 kor.
Zenekari ülés 1—2. sor . . . . 6 kor.

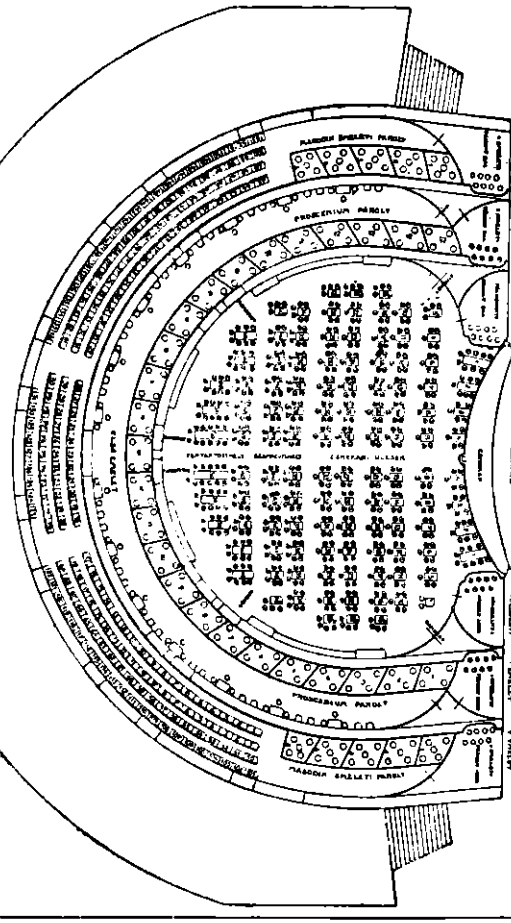

Helyárak:

Zenekari ülés 1—4. sor 5 korona, 5—6. sor . . . 4 kor.
Földszinti számozott ülés 7—8. sor . . . . . 3 kor.
II. emeleti támlaszék 1. sor 3·50 K, 2. sor 3 kor.
Földszinti v. télikerti belépő . . . . . 2 kor.

Jegyek elővétele árfelemelés nélkül d. e. 10—1 óráig és d. u. 3—6 óráig a jegypénztáránál.

LEGJOBB LIKŐRÖK ÉS RUM

készíthetők házilag kivonatainmal a hozzájuk mellékelt készítési utasítás szerint.

1 üveg kivonat ára 60 fillér. 10 üveget 6 koronáért bérmentve küldök.

RÉTHY BÉLA gyógyszertára Békéscsaba, Szent István-tér.

Kapható a következő fajokban: Abszint, Allas kömény, Angelica, Angol keserű, Anisette, Ananas, Kakaó fehér és barna, Chartreuse sárga és zöld, Császárkörte, Curacao, Kajszin, Kávé, Málna, Maraschino, Meggy, Menta, Őszi barack, Rosztopcsin, Rózsa, Turista, Vanila, Zárda.

Óriási megtakarítás! Minden háziasszony tegyen kísérletet!

Árjegyzék és készítési utasítás ingyen.

SZÉPIRODALMI ÉS ISMERETTERJESZTŐ KÉPES HETILAP.

Szerkeszti: HOITSY PÁL. 62-IK ÉVFOLYAM.

A Vasárnapi Ujság 62 éve szolgálja már a magyar művelődés ügyét s ezzel általánosan ismertté és kedveltté vált a művelt magyar olvasóközönség körében. Hatásának és elterjedtségének eszköze az volt, hogy félszázadnál hosszabb idő alatt mindig lépést tartott kulturánk és irodalmunk haladásával s fontos tényezője volt a nemzeti irodalmi törekvéseknek. A Vasárnapi Ujság fenntartotta a nemes irodalmi és nemzeti hagyományokat, hű tükre a magyar művelődés mai állapotának, közéletünk és társadalmi életünk nevezetes mozgalmainak és tájékoztatja olvasóit a külföld mindazon eseményeiről, melyeket a művelt magyar embernek ismernie kell.

A Vasárnapi Ujság hasábjain a magyar élet, irodalom és művészet tárgyilagosan és mindig a legmagasabb szempontokból tekintve tárul a közönség elé, de bátran hivatkozhatik arra is, hogy a magyar olvasóközönség igényeinek növekedésével lépést tartott a szerkesztőség igyekezete, valamint a kiadók áldozatkészsége is, mellyel ez igényeket kielégíteni törekedtek. Belső tartalmára, külső díszére, illusztrációinak gazdagságára a Vasárnapi Ujság a magyar viszonyokhoz képest a lehető legjobbat és legtöbbet igyekszik adni; munkatársai a mai magyar irodalom legkiválóbb művelőinek egész serege.

A hét aktuális eseményeit évenként másfél ezernél több képben örökíti meg; a legjobb hazai és külföldi írók regényeit közli s irásban, képben állandóan bemutatja a női divat változásait. Mindezeken felül előfizetőinek karácsonyra ingyen ad egy művészi kiállítású **ünnepi albumot** magyar festőművészek festményeinek művészi kivitelü szines másolatairól.

A Vasárnapi Ujság népszerü melléklapja, a **Világkrónika** hetenként egy iven, számos képpel illusztrálva jelen meg és az általánosabb érdekü napi eseményeket tárgyaló cikkeken kivül rendesen közöl elbeszéléseket, regényeket, utirajzokat, mulattató kisebb közleményeket és hasznos tudnivalókat.

A VASÁRNAPI UJSÁG előfizetési ára:

negyedévre .. .. 5.— kor. || félévre .. .. . 10.— kor.

a VILÁGKRÓNIKÁ-val együtt:

negyedévre .. .. 6.— kor. || félévre .. .. .. 12 kor.

Mutatványszámokat levelezőlapon kifejezett kívánatra bárkinek készséggel küldünk

a Vasárnapi Ujság kiadóhivatala
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. szám.

AZ ALDUNA FELÉ.

Magyarországnak Kelet felé a legrégibb s egyuttal gazdaságilag egyik legjelentősebb vasutvonala a Budapest-Szeged-Temesvár-Orsovai vonal. Erre visz az ut Alduna felé is, amelynek természeti szépségei az egész utazó-világ előtt általánosan ismertek. A vasutvonal az osztr.-magy. államvasuttársaság vonalainak államositásával — Baross Gábor alatt — került a Máv. kezére, amelynek ma egyik fővonala.

Budapestről kiindulva Cegléden, Nagykőrösön, Kecskeméten át érkezünk Szegedre, Magyarország második legnagyobb városába. Lakóinak száma a százezret meghaladja és utcái, széles körutai, középületei mind egy rendezett nagyváros benyomását keltik bennünk. A szegedi Tisza-hidat, amelyen a vasut Temesvár felé robog, valamikor a hires Eiffel épitette.

A TEMESVÁRI PÁLYAUDVAR.

Temesvárra érkezve Délmagyarország egyik legélénkebb gazdasági gócpontjában találjuk magunkat. A régiségszámba menő óváros és modern ujváros mellett élénk gyárvárosa is van, ami egyszeriben megmagyarázza

KORONAKÁPOLNA ORSOVA MELLETT.

BABAKÁJ-SZIRT A VASKAPUNÁL.

A TRAJÁN-TÁBLA.

Temesvár kereskedelmének és forgalmának élénkségét.

Innen két irányban is lehet az Aldunára menni. A fővonalon tovább

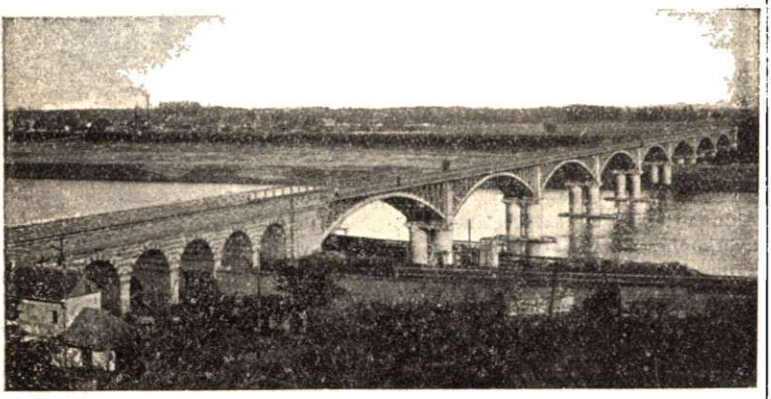

VASUTI HID SZEGEDNÉL.

Herkulesfürdőn és Mehádián át Orsovára, vagy egy kényelmes szárnyvonalon Báziásra. Az utazó többnyire az utóbbi irányt választja, mert Báziásról kényelmes gőzhajócsatlakozást nyer a Dunán lefelé Orsovának és közben bő alkalma nyilik, hogy az elsőrangu látványosságot nyujtanak az utazónak. S innen van a magyarázata annak, hogy ezt az utvonalat évről-évre mindtöbben keresik fel és egyre nagyobb lesz azoknak a száma, akik a magyar Duna szépségeinek dicséretét zengik.

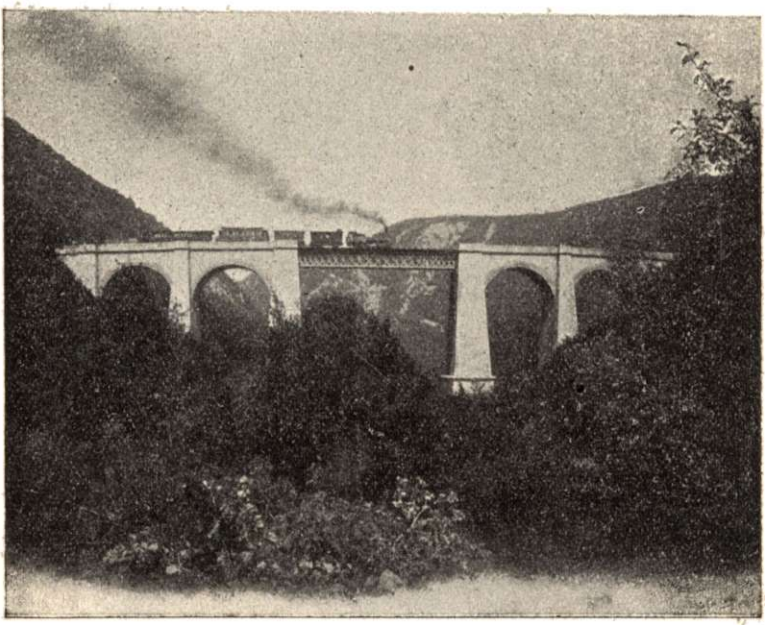

VIADUKT AZ ANINAI VONALON.

Alduna természeti szépségeiben gyönyörködhessék. Az egész Kazán-szoros, a Duna közepéből kiálló Babakáj-szirt, a hires Senki-szigete, Galambóc és László-várának romjai, a Traján-tábla, a Duna kataraktaszerü esései, a Széchenyi-ut, majd végül Orsován a' koronakápolna és a mohamedán török lakosság lakta Adakaleh szigete mind

A temesvár-báziási vonalról több szárnyvasut ágazik el a környéken fekvő kőszén- és vasércbányák, továbbá állami vasművek forgalmának ellátására.

Ezek egyike a resica-aninai vonal, a melynek egyik érdekessége, egy merész ágazatu viadukt szintén a képek között látható.

„Az emberiség jóltevője“

oly cim, melylyel leginkább az orvosokat szoktuk illetni, akik ezt mindenkép megérdemlik, mert hiszen ők ügyelnek épségünkre, ők küzdik le egészségünk ellenségeit. Nagy orvos volt az is, kitől e mondás ered: «Betegségeket elháritani könnyebb, mint betegségeket gyógyitani». Betegségek elháritására, hülés, léghuzat, nedves időjárás és nedves lakás által keletkező bajok elkerülésére régi bevált háziszer a fájdalomcsillapitó, üditő, gyógyitó, izmokat és idegeket erősitő Feller-féle «Elsa-Fluid». Számos orvos alkalmazza és ajánlja és magunk is tudunk kitünő hatásáról csúz, köszvény, ideges és neuralgikus fájdalmak, hát-, derék- és testfájdalmak, nyilalás, szürás, szaggatás, fej- és fogfájás, kelevények, vértódulás, fáradtság, migrén, szemgyengeség és egyéb bajok eseteiben. Hüléseknél elháritó hatásu köhögés, rekedtség, elnyálkásodás, nyak- és mellfájdalmak, nátha és a légzőszervek egyéb zavarai ellen. ——— Valódi a

FELLER-FÉLE

„Elsa-Fluid“

Egészségünk őre

csak ezzel a védjegygyel

csak a «Feller» névvel s «Elsa» védjegygyel

Régi bevált háziszer

Ajánljuk, hogy ezt a megbizható segitőt mindenki állandóan otthon tartsa. 12 kis vagy 6 dupla vagy 2 speciális üveg bérmentve 6 korona, 24 kis vagy 12 dupla vagy 4 speciális üveg bérmentve 10 korona 60 fillér, 48 kis vagy 24 dupla vagy 8 speciális üveg bérmentve 20 korona.

Gyomorfájás, gyomornyomás, étvágytalanság, veseégés, görcs, hányási inger, rosszullét, felbőfögés, kemény székelés, dugulás s a legtöbb gyomor- és bélzavarok ellen biztos hatásuak a Feller-féle hashajtó Rebarbara «Elsapilulák», melyek 6 doboza bérmentve 4 kor. 40 fillér, 12 doboza 8 kor. 40 fillér bérmentve.

Óvakodjunk utánzatoktól: ha valódi Feller-féle Elsafluidot és Elsapilulákat akarunk, cimezzük a rendelést pontosan

FELLER V. JENŐ gyógyszerésznek,

STUBICA 9. sz. (Zágrábmegye.)

Feller V. Jenő gyógyszerész olvasóink legnagyobb bizalmára méltó

Az egészséges tej.

A föltétlenül tiszta tej valóságos áldása az emberiségnek. A modern gondolkozású háziasszony már tisztában van a *föltétlenül tiszta* fogalmával és tudja, hogy egészséges csak akkor lehet a tej, ha már a tejelő állat táplálkozásától kezdve szigorú gondoskodás kiséri a tejtermelést. A tehén táplálékát az egészségügyi követelések szerint kell megválogatni. A tejet azután a tisztaság szempontjából kell éber ellenőrzés alá helyezni. Majd következik a szűrés folyamata, mely elmaradhatatlan és egészséget gyarapítja. Ez a tej méltán megérdemli, hogy a család asztalán első helye legyen.

Elsőrendű látványossága a fővárosnak a Budapesti Központi Tejcsarnok Szövetkezet Rottenbiller-utca 31-ik szám alatt levő óriás telepe. Közegészségügyi intézményeink közül modernségben, higienikus tökéletességben és tisztaságban egyetlen egy sem vetekedhetik ezzel a teleppel. Nincs is hasznosabb szórakozása a házi asszonynak, mint ha meglátogatja ezt a

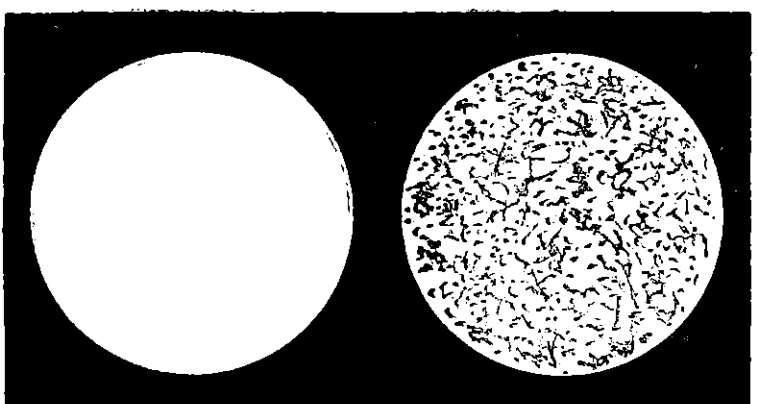

KÖZPONTI SZŰRT TEJ. SZŰRETLEN PIACI TEJ.

fontosságú, mert tudvalevő, hogy a szűretlen tej sok esetben roppant nagy mennyiségű piszkot tartalmaz, tele van az egészségre káros, idegen anyaggal. Szabad szemmel ez az idegen anyag persze nem látható, de borzasztó rombolást visz véghez az emberi szervezetben a láthatatlan ellenség. Mennyi gyermekbetegség katasztrófája kímélte volna meg a családot, ha a szűretlen tejet nem engedik be a háztartásba!

A főváros közönsége abban a szerencsés helyzetben van, hogy egy világszerte híres, mintaszerű vállalat, a Budapesti Központi Tejcsarnok Szövetkezet, az egészségügyi követeléseknek mindenképen megfelelő, szűrött tejjel látja el a háztartásokat. A Központi Tejcsarnok olyan tejet szállít a fogyasztó asztalára, melynek minden biztosítéka megvan arra, hogy az életerőt telepet. A Központi Tejcsarnok igazgatósága készséggel megmutatja minden érdeklődőnek a telepet s a tej mintaszerű kezelését.

A tejhamisítások ellenében a Budapesti Központi Tejcsarnok Szövetkezet ugy védekezik, hogy 180 saját kezelésű fiókja utján, szab. aluminiumzárral ellátott üvegekben juttatja a fogyasztóhoz utólérhetetlen gondossággal kezelt tejét. A palack megtöltésének kelete is rajta van, mi által könnyüszerrel meggyőződhetik mindenki arról, hogy friss tej van a palackban. A tejtermékek termelése és kezelése során ugyanez a gondosság érvényesül. Örvendetes, hogy a Központi Tejcsarnok híveivel arányosan, folyton több és több ragyogó tisztaságú fióküzlet révén jut ez a nagyváros föltétlenül egészséges tejhez.

KÜLÖNFÉLÉK.

Zálogház. A szegény ember kisegítője a zálogház. Közeledjék a házbér fizetésének az ideje vagy betegedjék meg családjának valamelyik tagja: hóna alá fogja nélkülözhető ingóságát s zálogba teszi. A kézizálog-kölcsönügylettel csak iparhatósági engedelemmel szabad foglalkozni. A zálogtárgyakról a törvény kellékeinek megfelelő zálogjegyet adnak s azokról külön rovatokkal bíró könyvet is vezetnek. A zálogtárgyakat csak a zálogjegyek visszaadása és a zálogot terhelő kölcsön- s zálogkölcsöndíj lefizetése mellett lehet visszakövetelni és pedig a zálogjegy lejárata előtt bármikor, lejárata után pedig az árverés megkezdéséig. A lejárat után egy hónap alatt ki nem váltott zálogot királyi közjegyző vagy iparhatósági kiküldött jelenlétében megtartandó árverésen értékesítik. A kézizálog-kölcsönügylettel a *Budapesti takarékpénztár és országos zálogkölcsön részvénytársaság* (VI. ker., Andrássy-út 5.) is foglalkozik. Kézizálogüzletei: *IV. ker., Károly-körút 30., IV. ker., Ferenciek-tere 4.* (Irányi-utca sarok), *V. ker., Lipót-körút 27., VII. ker., Király-utca 57., VIII. ker., József-körút 2. VIII. ker., Üllői-út 6.* és *VII. ker., Rottenbiller-utca 1.* (Baross-tér sarok).

Tyúkszemet, *szemölcsöt, szarúhártyát* 3 nap alatt fájdalom nélkül eltávolít a *„Ria-balzsam"*, tégelye 1 korona, 3 tégely 2.50 korona. Cím: Kemény, Kassa, I., Póstafiók 12/326.

Naptárunk egyik olvasója nemrég kérdést intézett hozzánk, hogy mit használjon étvágytalanság, gyomorgörcs, émelygések, gyomorfájdalmak, bélrenyheség és dugulás ellen. Ajánlhatjuk ezen olvasónknak az étvágygerjesztő, görcsöt csillapító, hashajtó *Feller-féle Rebarbara-Elsa-pilulák* alkalmazását. Megkönnyítik a gyomor emésztési munkáját, megszüntetik a bélrenyheséget, dugulást, puffadtságot és 6 doboz bérmentve csak 4 korona 40 fillér, 12 doboz 8 korona 40 fillérbe kerül, ha Feller V. Jenő gyógyszerésznél Stubica 9. sz. (Zágrábmegye) rendeli. Ugyanitt kapható a híres fájdalomcsillapító Feller-féle Elsa-fluid is, melynek 12 üvegje bérmentve 5 korona.

A gyermek számára való kedves ujdonságot oszt szét ingyenesen a bécsi Nestlé cég. Kedves papirbabák ezek, művészi kivitelben, amelyek kellemes szórakozást nyújtanak a gyermekeknek. Ezen ujdonságon kívül mindenkinek próbadobozokat is küldenek a Nestlé-féle gyermeklisztből s ezt is teljesen díjtalanul. Az ingyen babát és Nestlé-lisztet kívánatra azonnal elküldi a Henri Nestlé cég, Wien, I., Biberstrasse. 97 K.

Fáradtság, derékfájás, csontfájdalmak, csúz, rheuma ellen évtizedek óta kipróbált jó szer a világhírű Kriegner-féle *Reparator*, melynek egy házban sem szabad hiányoznia, mert a legjobb háziszer. Kis üveg 1 kor., nagy 2 kor. a gyógyszertárakban. Postán 5 üveget 5 koronáért frankó küld az egyedüli készítő, Kriegner-gyógyszertár, Budapest, Kálvin-tér. Nem tévesztendő össze e kiváló gyógyszer a mindenféle betegség ellen vásári módon hirdetett különféle szerekkel.

Aki dolgozni akar, annak egészség és erő kell és annak meg kell védenie testét és egészségét minden zavaró befolyás ellen. Ezért k. olvasóinkat újból emlékeztetjük a *Feller-féle Elsa-fluidra*, amely tudvalevőleg túlerőltetés, kimerültség, gyengeség, fáradtság, fagyások, fagydaganatok, különböző fájdalmak, szúrás, szaggatás, hülés és nedvesség okozta csúzkoszvényes bántalmak, álmatlanság ellen kitünően szolgál. Csillapítja a fájdalmakat, erősít, üdít és gyógyít. Acélozza az izmokat és inakat. Sok ezer család használja már a mult század óta és úgyszólván egész házi patikát pótol nékik. Valódi Feller-féle „Elsa-fluid" csak Feller V. Jenő gyógyszerésznél, Stubica 9. sz. (Zágrábmegye) készül és itt rendelendő 12 kis vagy 6 dupla vagy két speciális üveg bérmentve 6.— koronáért. Egyúttal megrendelhetők a Feller-féle hashajtó Rebarbara „Elsapilulák" is, melyek kitünően beváltak dugulás, gyomorbántalmak, étvágytalanság stb. ellen. 6 doboz bérmentve 4 korona 40 fillér, 1 doboz 1 korona 60 fillér.

Budapest, 1914. XXXIV. évfolyam, 224. szám. Vasárnap, szeptember 13

BUDAPESTI HIRLAP

Szerkesztőség: VIII. ker., Rökk Szilárd-utca 4. sz. Telefon József 69
Kiadóhivatal: VIII. ker., József-körút 5.

Főszerkesztő: Rákosi Jenő

A Budapesti Hirlap.

Budapest, szept. 12

Szokatlan körülmények közt, mert úgy szólván dobpergés és ágyudörgés közt, a *Budapesti Hirlap* viszonyaiban oly változás állt be, melyről olvasóinkat a helyen is értesíteni kötelességünknek tartjuk. A *Budapesti Hirlap* gazdát cserélt, Rákosi Jenő magántulajdonából átalakult részvénytársasággá, a mit e hivatalos Budapesti Közlöny tegnapi számában publikált.

Igaz, hogy ez átalakulásnak ma inkább csak formai jellege van, mert hiszen a vállalat igazgatásának — Rákosi Jenő, Nagy Emil dr., Pekár Gyula, Rákosi Gyula, Csajthay Ferenc, Becsey Antal, Böhm Alajos és Zichy János gróf — teljes garanciája annak, hogy lélekben, szellemben, irányban, politikában a *Budapesti Hirlap* változatlanul ugyanaz marad, a mi eddig volt; mégis e változásról érezzük, tartozunk olvasóinknak néhány szóval. Hiszen harmincnegyedik évfolyamát töltötték be az idén a nem csak magunk néhányan ült a vállalatban, de olvasóink ezrei is velünk öregedtek meg ez idő alatt, és uj, meg uj nemzedékek csatlakoztak hozzánk és alkotják ennek a lapnak egy megrendíthetetlen törzsgardáját, a melynek hűségét, ragaszkodását, kitartását, szeretetét semmi a világon meg nem tudja rendíteni.

Pedig reltentő gonosz viharok robbantak meg az utóbbi években.

Ma már hangosan, dicsekedve hirdethetjük, hogy az egész magyar sajtóban a *Budapesti Hirlap* volt az egyetlen ujságlap, a mely e történelmi idők magaslatára tudott emelkedni s ott azzal az elszántsággal, azzal a kitartással és halálmegvetéssel állta a tüzet és fogta a zászlót, mellyel a mi magyar csapataink küzdenek ma az északi harctéren é nemzet létérdekéért.

A *Budapesti Hirlap*nak, mely évtizedeken át vesette a nemzeti törekvések üzdelmét a sajtóban, ennek a lapnak volt hőstettsége a koalició borzasztó el üllése után kiadni a jelszót: hogy nem szabad még egyszer egy renyénytelen küzdés áldozatába kergetni a nemzetet; európai viharok vannak kitörőben, melyeknek nem szabad bennünket készületleneknek találni. Tisza István bires erőszakossági kisebb bajok, mint a nemzet szétbuzása, elzüllése és a törvényhozó testület tehetetlensége a pártszenődések folytán

Ezt hirdettük, és szembekerültünk azokkal, kiktől addig hálványa, mestere, prófétája és zászlaja voltunk. és megindult ellenünk egy szóval ki sem fejezhető hajsza. A gyalázás minden fegyvere mozgósíttatott, bevetetett. jó hirneveink hirlapkollégáink hasábjain közprédának dobatott, sőt addig a becsületességig vetemedtek azok, a kiket részint uzleti versenyérdek, részint politikai ambició tüzelt ellenünk, hogy anyagi hitelünket, a szobünket támadták meg részben kiholt, részben hamus hirrelejtelekkel.

De minket semmi meg nem rettentett, minket semmi meg nem tántorított, mert mink a nemzet életérdekének a szolgálatában éreztük magunkat, hittük, hogy minket sikerül ellenfeleinknek tönkretenni, viszont nekünk sikerülni kell a nemzetet megmenteni.

Ebben a gondolatban dolgoztunk és napról-napra láttuk, tapasztaltuk, hogy megmerbetetlen és — mért ne mondjuk ki, a mikor igaz, — soha meg nem hálálható szolgálatot tettünk önfeláldozó munkánkkal a nemzetnek és azoknak, a kik sorsát ez időben intézték

Mert ugyan hol lenne ma a nemzet, ha azok az örültek kerekedtek volna felül, a kik mindunlalan más jelszóval: most a nemzeti választójoggal, majd az általános titkossal: ma a francia pénzzel és barátsággal, holnap a pétervári látogatással, a delegációban a hármasszövetség elleni hadakozással dolgoztak e azt hitték, sikerül a nemzettel elhitetniök, hogy nem az a veszedelem, a mit mi hirdetünk, a mit Tisza birdet, nem a készülődő európai konflagráció, a melynek első tüzei a Balkán-háborban lobogtak s melynek veszedelme ismételve csak hajszálon függött a fejünk fölött; hanem a veszedelem Lukács László, Tisza István és az, hogy a tisztelt Ház-

Ott szeretnék lenni...

Irta Abrányi Emil.

A helyett hogy itt most
Télenéjt merengek
S az idő fölöttét
Szivszorongva mérem:
Ott szeretnék lenni
Minden rostaléren,
Hogy a hősök szent vérével
Folyton össze vérem: . . .

Ott szeretnék lenni,
Minden egyes házban,
A hol élet járó,
Vagy halk, temps gyász van
Hogy gyógyitsam sebét
Bizakodva, hévvel,
Hagyó jövendők
Szép ígéreteivel: . . .

Hang szeretnék lenni,
Tornyok vészharanga,
Vagy meg inkább messzeségek
Csatakürtök hangja,
Hogy belebeszéljem
A világ fülébe
Kétz megbánás a hazáért
A szabadság népe! . . .

Az szeretnék lenni,
Megcáfolhatatlan
Hogyaan uralódjanak
Mély, fehér szám,
Hogy bélem rokuljon
A levert ellenség
A megtört elnemzet
Minden Lucznája!

Háborus mozaik.

Irta Sipeullbe

Mi a hazádat

Orosz területen, de közel a galiciai határhoz egy hunyadi-zászlós pártolatunk. Egyszerre csak távoli puskaropogások hallatszanak. Vágtatva jönnek az előőrsök és három fogoly, kerülnek hozzánk. Elénk szaladnak és mozgás a sodrásban, mert ezek az első kozákok, a kik szemunk elé kerülnek. Mutass nagyon, borzonborz, piszkos alakok. A tisztek próbálgatják orosz beszédjük, de ez nem igen sikerült. A kapitány azután leszállítja őket apró lovukról és a következő beszédet intézi a legelsőhöz:

— No fiam, ezek azok a hires kozákok, a kikről hiszem csak ti is sokat hallottatok beszélni. Furcsa figurák, az bizonyos, de nem olyan félelmesek, mint a milyeneknek ti hiszitek? gondolatok őket. A hunyadosok azt mondják, hogy ugyancsak meg voltak ijedve, mikor látták, hogy nem tudnak menekülni. No hát ez az mondom

nekünk fuk, hogy egy magyar huszár három ilyen kozákot fűhúzóra szegezzik. (Elenk derültség, hatalmas tapsok *Ótát is, kapitány ur!*) Majd megléptjétek, hogy csak erek a nyers uborkát, mert az a kedves csemegétek. Es csak akkor tud harcolni, ha sok-sok pálinkát kap az uborkára E csikót nincs halószága. De nem óra olyan jóféle szilvapálinkát, mint a milyet odahaza otthon kunsüss főznek, hanem olyan keserű spiritust, a milyet csinak lámpásban égetnek Arátra ne feljetek rúlá a tenszumpatik dárdáról nem nagyon pombos fegyver az, már megmutatják, hogyan kell ellene védekezni. Ha maga az ércsavarjának fegyvere fúl a kozákot, az is csak ott a dárdát adná a kezébe, mert ezzel tud legkevésbbé ezekezni. Ha egyszer fére üljöttek a dárdát akkor már kesztehen van a kozák, mert mire a hátsó fegyvertére kapjon, már régen levágtátok Arám meg a kiadmazarás nem is szeretelenes Még nem láttak embert, a ki ebbe belehalt volna, a sebe pedig három nap alatt begyógyul. Most hát tiaztában vagytok azzal, hogy miféle csuhar a kozák, adjatok nekik egy kis vodkát, azután vigyetek hátra.

A három kozák erre fülrugyogott, mikor a kulacsot megiatták. Ezész eddig nagy egyetértésben voltak, azt hitték, hogy a huszárok régtóe fára huzask őket. Mikor a kapitány nevetve mondta, hogy semmi bajuk se lesz, majdnem

A Budapesti Hirlap mai száma 56 oldal.

Az előfizetés árát legcélszerübb postautalványon a kiadóhivatalhoz küldeni.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, VIII. ker., Rökk Szilárd-utca 4. szám.

GYENGE TESTALKAT

egyedül **Páter Hilárius római erőtáppora** által erősithető meg. Vérszegények, ideggyengeségben, emesztési zavarokban és sápadtságban szenvedők, gyomorbajosok kiváló eredménnyel használhatják. **Telt idomok és sulygyarapodás egyedüli eszköze,** melytől 4 heti használat után legalábbi 20 kg. gyarapodás várható. Ára dobozonként használati utasitással 2 kor. 50 fillér. Főraktár és szétküldési hely Magyarország és társországai részére:

Wagner és Seitz Szirén drogéria, Budapest, II/2, Fő-utca 7/B.

Az 1857-ben alakult és leg- **felsőbb helyen engedélyezett**

Első magyar általános biztositó társaság

Budapesten, Vigadó-tér 1., saját palotájában,

több mint 200 millió korona alappal bir és biztositásokat vállal:

a) tűzkár ellen (ha azt gyujtó vagy száraz villám okozza is) épületekre, gyárakra, gépek, gazdasági és iparkészletekre, árukra, butornemüekre, marhaállományra stb.;

b) szállitmányi károk ellen árukra és értékekre, vizen, szárazon és vasutakon;

c) jégkárok ellen teljes kártérítéssel;

d) betörések ellen és

e) az ember életére a legkülönbözőbb kombinációk szerint.

Az alaptőke, a biztositási tartaléktőkék és befolyó biztositási dijösszegek teljes biztositékot nyujtanak, — a biztositási föltételek a legelőnyösebben állapittatnak meg.

A biztositási dijak a legolcsóbban számittatnak, a felmerülő károk a leggyorsabban és legméltányosabban fizettetnek ki.

Kormányzó közegek:

Igazgatóság: Ormody Vilmos vezérigazgató, Balaban Adolf vezérigazgató-helyettes, Berzeviczy Albert, Gergely Tódor, Hajós József, Harkányi Frigyes báró, Bara P. Zsigmond, Poll Imre, Róna Márk aligazgatók.

KLISÉKET irodalmi művek és árjegyzékekhez

a legtökéletesebb kivitelben készit

IFJ. WEINWURM A. ÉS TÁRSA

BUDAPEST, Ó-UTCA 6. SZ.

TELEFON 86—16.

A pécsi országos kiállitáson ARANY éremmel kitüntetve.
A milanói nemzetközi kiállitáson NAGY EZÜST éremmel kitüntetve.
A papir-, tan- és iskolaszer-kiállitáson ARANY éremmel kitüntetve.

LESZIK KÁROLY

könyvkötészete

:: BUDAPEST ::

VIII., Szentkirályi-utca 6. sz.

ELVÁLLALJA e szakmába vágó mindennemű munka izléses és pontos elkészitését a legegyszerübbtől a legdiszesebb kivitelben, ugy helyben, mint vidékre.

JÓKAI MÓR MUNKÁI

RENDKIVÜL OLCSÓ ÁRON OLCSÓ JÓKAI!

1. sz. Az egyhuszasos leány. A nagyapó várkastélya. 2. sz. A dagöi torony. Bosszú a túlvilágon. 3-4. sz. A sárga rózsa. 5. sz. Az ezerkettedik éjszaka. 6-8. sz. Páter Péter. 9. sz. Ne hagyd magad. 10. sz. A fekete sereg. 11-12. sz. A cigánybáró. 13. sz. Párbaj Istennel. 14. sz. Vén emberek nyara. 15-16. sz. Az apja fia. 17-20. sz. Bálványos vár. 21. sz. Még sem lesz belőle tekintetes asszony. 22. sz. A csigák regénye. 23. sz. A fránya hadnagy. 24-25. sz. Rendkivüli nők. 26-30. sz. Egy játékos aki nyer. 31-43. sz. A lőcsei fehér asszony. 44-46. sz. Az északi pólusig. 47. sz. A jedikulai rab. 48. sz. Az utolsó mór királyok. 49. sz. Kassári Dániel. 50. sz. Száz leány egy rakáson. 51. sz. Anekdotakönyv. (Első sorozat.) 52. sz. Kalandos históriák. 53. sz. A jó öreg asszony és más elb. 54-55. sz. Három királyok csillaga. 56-60. sz. Egetvivó asszonysziv. 61. sz. Anekdotakönyv. (Második sorozat.) 62. sz. Életképek. 63. sz. Házasság éhségből. 64-66 sz. A fekete vér. 67-70. sz. A Damokosok. 71. sz. Anekdotakönyv. (Harmadik sorozat.) 72. sz. Amerikai történetek. 73-77. sz. Nincsen ördög. 78-79. sz. Csalavér. 80. sz. Tarka élet. 81-90. sz. Enyim, tied, övé. 91. sz. A háromszinü kandur. 92. sz. A szamárrend története. Eleven regény. 93-98. sz. Egy hirhedett kalandor. 99. sz. Babszemek. 100. sz. A Balaton vőlegényei és más elb. 101. sz. A magyar szinészet hőskora. 102. sz. A magyar Faust. 103. sz. A véres kenyér. 104-106. sz. A barátfalvi lévita. 107-110. sz. Minden poklokon keresztül. 111. sz. Egy magyar költő életéből. 112. sz. Egy világlátott fiu. 113. sz. A rosszul osztozott testvérek. 114-115. sz. Magnéta. 116-120. sz. De kár megvénülni. 121. sz. Anekdotakönyv. (Negyedik sorozat.) 122. sz. Fantasztikus történetek. 123-124. sz. A Kráó. 125-130. sz. Szép Mikhál. 131. sz. Vőlegényverseny. 132. sz. Álmodád. 133-140. sz. Szabadság a hó alatt. 141. sz. Az asztalos családja. 142. sz. Bokáczius kalandjai. 143-144. sz. Lenczi fráter. 145-150. sz. Rákóczi fia. 151. sz. 1848. Nagy idők emlékei. 152. sz. Tarka világ. 153. sz. Mindenféle különcök. 154. sz. A magyar király háza tája. 155-160. sz. A három márványfej. 161-168. sz. Ráb Ráby. 169. sz. A rútak rútja. 170. sz. Ne nyulj hozzám. 171. sz. Esetek Petőfi életéből. 172. sz. Bürgözdi bácsi. 173-176. sz. A két Trenk. 177-178. sz. Trenk Frigyes. 179-180. sz. A szegénység útja. 181. sz. Március tizenötödike. 182. sz. A Maglay-család. 183-185. sz. Tégy jót. 186-190. sz. A tengerszemü hölgy. 191-200. sz. A lélekidomár. 201. sz. Egy nagy élet apró emlékei I. 202. sz. A nemzeti szinház multjából. 203-207. sz. A gazdag szegények. 208-210. sz. Asszonyt kisér — Istent kisért 211. sz. Egy nagy élet apró emlékei II. 212. sz. Petőfi eszmecsirái. 213-217. sz. Görögtüz. 218-219. sz. Sirkőalbum. 220. sz. Humoros apróságok.

VÁLASZTÁS TETSZÉS SZERINT!

Egy-egy szám ára **40 fillér.** 10 szám egyszerre rendelve **4 korona helyett 3 korona.** 100 szám egyszerre rendelve **40 korona helyett 29 korona.** 200 szám egyszerre rendelve **80 korona helyett 58 korona.** Minden rendeléshez szép ajándékkönyvet mellékelek, ha az összeget előre beküldi. Díjtalanul küldöm meg nagy könyvárjegyzékemet.

Leszállitott árban kaphatók még Jókai következő művei:

Aranyember, két kötet	(12.—) 6.— K	Magyar nábob ..	(7.—) 5.20 K
Egy az Isten	(7.—) 5.20 „	Kárpáthy Zoltán ..	(7.—) 5.20 „
Csataképek	(3.—) 2.20 „	Uj földesúr . ..	(5.—) 3.80 „

Megrendelhe- :: tők csakis **MOLNÁR IMRE** antikvár-könyvkereskedőnél ::

BUDAPEST, VIII. KERÜLET, RÁKÓCZI-ÚT 39. SZ.

(József-körut sarok.) Telefon József 20—29.

Wörner J. és Társa

Malomépitészet, gépgyár és vasöntőde ~ Budapesten

MALOMÉPITŐ-OSZTÁLY: ~ ~ ~ ~ ~ ~

Teljes malomberendezések, egyes malomgépek. ~ Turbinák és vizikerekek. Gépöntvények saját és idegen minták után. ~ ~ ~

KÖNYV- ÉS KŐNYOMDAI GÉPEK OSZTÁLYA:

Körforgásu nyomógépek. ~ Egyszerü gyorssajtók két vagy négy festékdörzsölő hengerrel. Két szint nyomó gyorssajtók. Kőnyomdai gyorssajtók. Kőnyomdai kézisajtók. Tégelynyomásu gyorssajtók. Papirvágógépek. Csomagoló- és simitósajtók. ~ Aranyozó prések.

SZEDŐSZEKRÉNYEK ÉS ÁLLVÁNYOK. ~ ~

Magyar ásványőrlő és vegyészeti-gyár részvénytársaság.

BUDAPEST, IX., Soroksári-ut 41. szám.

Telefon 65—34. Telefon 65—34.

A gépek tisztitására rongyot, pamutfonalat, kócot stb. ne használjunk, mert eltekintve attól, hogy ezek a legdrágább törlő szerek: a rongy egészségi szempontból közveszélyes: a kóc és pamutfonal szálai a mozgó géprészek közé kerülvén, a gépek csapágyait tönkre teszik.

Mindezekkel szemben a legolcsóbb, a legjobb és technikai szempontból legtökéletesebb géptisztitó szer a

„HUNGÁRIA" mosható géptisztitó kendő.

Csak egyszer kell beszerezni, s az igy beszerzett kendők állandó leltárt képeznek, mert mi a hozzánk tisztitásba adott kendőket nemcsak mossuk, ::: hanem jókarban is tartjuk. :::
Miután tehát a hasznavehetetlenné vált kendőket mindig ujakkal kicseréljük, ez a leltár-állomány állandóan jókarban marad. A jókarban tartásért nem ::: számitunk semmit, hanem csak a mosásért. :::

Tessék díjtalan próbakendőket rendelni!

Árak: Uj kendők 100 drb-ként 22 kor. Mosási díj 100 drb-ként 5 kor.

500 darab szállitásánál az oda-szállitás költségeit mi fizetjük.

AZ ANKER

Élet- és Járadék-Biztositó Társaság.

Magyarországi igazgatóság:

Budapest, VI., Deák-tér 6. Anker-palota.

Vagyon 201 millió Korona. Biztositási állomány 596 millió Korona. Modern biztositási feltételek. — Megtámadhatlanság. — Utazási szabadság — Díjtalan biztositás háboru esetére

Példa H 10-táblázat szerinti biztositásra: Egy 30 éves személy H 10-dijtáblázat szerint 10.000 koronát biztosit 25 évi tartamra. Ezért fizet 424 K 50 f. évi dijat. Ha azonban az illető a lejárat előtt meghal, örökösei az Ankertől kapnak: 1. a haláleset bejelentése után azonnal táviratilag 1000 K temetkezési járulékot, 2. évi 1000 K járadékot negyedévi részletekben a biztositás lejárati idejéig, 3. a biztositás lejártakor a teljes 10.000 K biztositott összeget. A ki családjáról határozott módon, minden eshetőség szem előtt tartásával biztositás utján kiván gondoskodni, ebben a táblázatban a biztositás eszményét, a céljainak legmegfelelőbbet fogja feltalálni.

Felvilágositással és díjtalan költségvetéssel készséggel szolgál a fenti igazgatóság, valamint a társaság összes Képviselői.

EGYESÜLT BUDAPESTI FŐVÁROSI TAKARÉKPÉNZTÁR

BUDAPESTEN, V., DOROTTYA-U. 4

ALAPITTATOTT 1846-ban. ■ ■ SAJÁT ÉPÜLETÉBEN.

Fiók-osztályok:

I. ker., Fehérvári-ut 1. szám.
I. ker., Krisztina-körut 133. sz.
II. kerület, Fő-utca 2. szám.
V. ker., Nádor-utca 23. szám.
VI. ker., Andrássy-ut 2. szám.
VII. ker. Erzsébet-körut 58. sz.
VIII. ker., Rákóczi-ut 11. szám.

BEFIZETETT ALAPTŐKE:
15.000.000 kor.
névre szóló,
25.000 db részvény, 600 kor. befizetéssel.
TARTALÉKALAPOK:
kb. 25,000.000 kor.

Elfogad betéteket:

Takarékpénztári könyvecskékre, pénztárjegyekre, valamint cheque- és folyószámlára. Leszámitol váltókat. Előleget ad értékpapirokra, egyuttal értékpapirok vételét és eladását legelőnyösebben teljesiti. Jelzálog-kölcsönöket ad készpénzben 4½%-os zálog-levelekben.

Az intézet záloglevelei adómentesek,

a közszolgálat minden ágazatában bánatpénzül és biztositékul, ugyszintén katonai házassági biztositékul elfogadtatnak és árva-vagyon elhelyezésére alkalmasak. A záloglevelek a takarékpénztár mind a hét osztályának pénztáránál a napi árfolyamon kaphatók.

„ADRIA“ MAGYAR KIR. TENGERHAJÓZÁSI ::: RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Regia Ungarica Società Anonima di Navigazione Marittima „Adria“ **FIUME**

Székhelye: BUDAPEST, V., Szabadság-tér 16.

Utazási irodája: Budapest, IV., Koronaherceg-u. 18.

HAJÓRAJ: Adria, Andrássy, Arad, Árpád, Balaton, Báró Fejérváry, Báthori, Buda II., B. Kemény, Carola, Deák, Duna, Ferenc József király, Ferenc Ferdinánd, Jókai, Kálmán király, Kassa, Károly Ferenc József, Kolozsvár, Lederer Sándor, Matlekovits, Mátyás király, Nagy Lajos, Rákóczy, Stefánia, Szapáry, Szeged, Szent István, Szent László, Széchenyi, Széll Kálmán, Tibor, Tisza, Zichy, Zrinyi.

Fiume-Északafrika-Marokko-Kanáriszigetek-Spanyolországi vonal.

Rendes kétheti járatok. A legmodernebb kényelemmel berendezett

„Ferenc József Király“, „Ferenc Ferdinánd“ és „Károly Ferenc József“ gőzösökön

(Brutto register tonnatartalom: 3811, lóerő: 3600, deplacement: 6650 tonna, gyorsaság: 14·9, ill. 15·1 tengeri mérföld.)

tágas hálófülkék, luxus-lakosztályok külön társalgóval és fürdővel, zeneterem, dohányzó (játékterem), veranda-kávéház, gőz-, zuhany- és kádfürdők és «Telefunken» drótnélküli táviróberendezés állanak az utasok rendelkezésére. A konyha elsőrangu. Belföldi és külföldi borok és más italok. Orvosi szolgálat. Fodrász.

Fiume-Olaszország-Délfranciaország-Spanyolországi (A) vonal. Fiume-Olaszország-Délfranciaországi (B) vonal.

Menetrendszerü heti járatok Fiuméből Bari, Catania, Malta, Messina, Palermo, Nápoly, Genua s más olasz kikötőkön át Marseilleig (B-vonal), illetőleg Barcelona és Valenciáig (A-vonal).

Fiume-Lybia-Tuniszi vonal.

Rendes kétheti áru- és személyszállitó járatok Fiuméből (és Triesztből) Spalato, Bari, Catania, Siracusa, Malta, Bengazi, Misurata, Tripolis, Sfax, Susa és Tunisba.

Menetrendszerü járatok Fiuméből Trieszt érintésével Lissabon, Oporto, Bordeaux, Rouen, Havre, Antwerpen, Rotterdam, Amsterdam, Kopenhaga, Hamburg, Glasgow, London, Leith, Liverpool, Newcastle, Newport, Grimsby-be. Évente 12 menetrendszerü járat Fiume és Triesztből Braziliába.

Felvilágositást adnak: az Üzletigazgatóság Fiumében, a társaság utazási irodái Fiumében (Adria-palota, sürgönycim: Adria Fiume) és Budapesten (Koronaherceg-utca 18., sürgönycim: Adriapass, Budapest), a Thos. Cook & Son és az Adams Express Company összes irodái, Josef Hartmann, Cöln, Wallrafplatz 7. és Frankfurt/M., Kaiserstrasse 31. és az összes nevezetesebb utazási irodák.

FONOTT BUTOROK

hámozott nádból (peddig nád), gyékény-fonatból, füzvesszőkből állandóan a legujabb minták szerint, a legjobb kivitelben készitve kaphatók az

Országos Központi Hitelszövetkezet kötelékébe tartozó ipari és háziipari szövetkezetek ::

beszerző és értékesitő központja

Budapest, VIII., József-körut 36. szám.

Nagy készlet a kosárszakma összes cikkeiben, ugymint utazókosarakban, gyümölcsszállitó és gazdasági kosarakban. :: Árjegyzék dijtalanul.

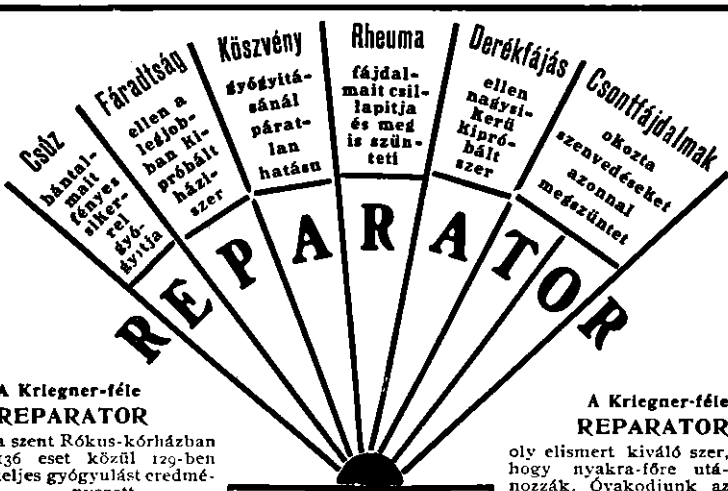

A Kriegner-féle
REPARATOR
a szent Rókus-kórházban 136 eset közül 129-ben teljes gyógyulást eredményezett.
Nagy üveg . . 2 korona
Kis üveg . . . 1 korona
5 kis üveg 5 korona, vagy 3 nagy üveg 6 korona bérmentve.

Egyedüli Készitő:
KRIEGNER GYÓGYSZERTÁR
Budapest. Kálvin-tér.

A Kriegner-féle
REPARATOR
oly elismert kiváló szer, hogy nyakra-főre utánozzák. Óvakodjunk az értéktelen utánzatoktól.
Postai szétküldés naponta utánvéttel vagy a pénz előzetes beküldése után.

Alapittatott 1855.

Ullmann és Seligmann

szállitók

Budapest, József-tér 8. sz.

Telefon 37—99.

ELVÁLLALTATNAK
SZÁLLITÁSOK
A VILÁG BÁRMELY
RÉSZÉBE. PODGYÁSZ
HÁZHOZSZÁLLITÁSA
ÉS ELVÁMOLÁSOK
ELFOGADTATNAK.

SAS ÉS BAUER

A mürztháli papirgyárak raktára és képviselete

BUDAPESTEN

V., Személynök-u. 21-23.

Telefon: 25—20 és 60—99

Különlegesség: a legfinomabb minőségü műnyomó, illusztrációs és chromópapirokból

ELSŐ MAGYAR KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁR

BERGER ÉS WIRTH

Budapest, IX., Márton-utca 19.

ALAPITTATOTT 1882. TELEFON 56—64. ALAPITTATOTT 1882.

Fiókgyárak: Berlin, Bremen, Florenz, London, Newyork, Páris és Szentpétervár.

Modernül berendezett hengeranyaggyár és hengeröntőde.

Készit legjobb minőségü illusztráció-, ujság-, mű-, diszmű- és mindenféle szines festéket. Szedősorzók igazitható feszitővel, szabadalmazott saját találmány. Bronzok, kencék, korom. Szabadalmazott hengeranyag Viktoria és Blanka.

Különlegességek okmány- és check-festékekben, másoló- és platinfedő-festékekben. Készen nyomható Viktoria-bronz-festék különféle szinben. Két szint játszó metaton-festék stb.

Ezt a kalendáriumot Berger és Wirth festékével nyomták.

Magyar-Francia
Biztosító Részvénytársaság

(1879.) Budapest, V. ker., Vigadó-tér 1. (1879.)

Alaptőke 5,000.000 korona.

Igazgatóság: Ormody Vilmos (elnök), Aich György, Balaban Adolf, Dr. Brüll Ignác, Fuchs Lajos, Hevesy Lajos, Thieme Károly, Weiss Fülöp.

Felügyelő-bizottság: Gyöngyössy János, Kónyi Manó, Kovács József dr., Lónyay Géza, Poll Imre, Ullmann Pál dr.

Ügyvezető igazgató: Mihályi Zoltán. Igazgató: Sebő Gyula.
Aligazgató: Fischl Géza. Főkönyvelő: Fischer Adolf.
Cégjegyző: Reiner Jakab.

Biztosításokat vállal:

Tűzkárok ellen: házak, gyárak, butorok, áruraktárakra, mezőgazdasági terményekre, berendezésekre és egyéb ingóságokra. Lakházaknál a tűzkár következtében kieső bérjövedelem is biztositható.
Betöréses lopás, rablás és pénztári küldöttek kirablása ellen.
Jégkárok ellen: mezei terményekre teljes kártérítéssel.
Az ember életére a legkülönbözőbb módozatok szerint.
Üveg- és tükörüvegekben eshető károk ellen.
Értékszállitmányokban (Valoren): szállitás alkalmával előforduló károk ellen.
Vasuti és hajószállitmányokra szállitás közben keletkező károk ellen.

Magyar Kir. Szab. Osztálysorsjáték
igazgatósága (IV., Eskü-tér 5. szám).

Alakult az 1897. évi II. t.-c. alapján.

Elnök: **Tolnay Lajos.** Alelnök: **báró Fejérváry Imre.**

Igazgatósági tagok: Egyedi Lajos, Jacoby Gusztáv, Herreuschmidt Alfréd, Lukács Sándor, Stein Ármin, Schwarzschild Bertram, Cohn Móric. Felügyelőbizottsági tagok. Gróf Hugonnai Kálmán, dr. Mayer Ernő, Morvay István, Schönfeld Adolf, Hermann Samu. Vezérigazgató: Hazay Fülöp. Vezértitkár: Serényi Samu.

Évenkint két sorsjáték. Egy-egy sorsjáték hat osztályból áll, 110.000 sorsjegy, 55.000 nyeremény.

Egy sorsjáték nyereményeinek összege 14,459.000 korona. Főnyeremény (szerencse esetén) egy millió korona.

CSÁSZ. KIR. SZAB. KASSA-ODERBERGI VASUT.

Mérsékelt áru menettérti jegyek a Magas-Tátrába.

A Magas-Tátrába, ugyszintén a **Csorbai-tóhoz** és **Tátralomnicra** a nyári és téli évadban a **Wienből, Berlinből, Breslauból** és egyéb nagyobb külföldi állomásokról fennálló menettérti jegyeken kivül **hazai állomásokról** a következő mérsékelt áru menettérti jegyek kerülnek kiadásra:

A

		I. oszt.	II. oszt.	III. oszt.
		korona		
Kassáról vagy Eperjesről				
Poprádfelkára vagy viszont . .	gy. v.	18.—	12.—	9.—
	sz. v.	13.—	9.—	6.—
Csorbatóra (fogaskerekü vasut) vagy viszont	gy. v.	21.—	15.—	12.—
	sz. v.	17.40	12.60	9.—
Tátralomnicra vagy viszont . .	gy. v.	21.—	13.80	10.20
	sz. v.	16.—	10.80	7.20
Tátrafüredről				
Kassára vagy viszont	gy. v.	20.—	14.—	11.—
	sz. v.	15.—	11.—	8.—

B

Arad, Budapest, Debrecen, Gyulafehérvár, Kaposvár, Kecskemét, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagykároly, Nagyvárad, Pápa, Pécs, Pozsony, Szabadka, Szatmár, Szeged, Szombathely, Szolnok, Temesvár, Ujvidék és Zágrábról — Poprádfelkára, Csorbatóra és Tátra-Lomnicra.

A Budapestről Poprádfelkára szóló menettérti jegyek ára: 57.60 korona az I., 38.40 korona a II. és 19.20 korona a III. osztályban. A többi állomásokról szóló jegyek árai a magyar vasuti személyforgalom I. füzetéből, valamint a kiadó állomásokon tudható meg.

Budapest, 1914 december havában.

A kassa-oderbergi vasut vezérigazgatósága.

FEHÉR MIKLÓS GÉPGYÁR R.-T. BUDAPEST, VÁCI-UT 80.

A m. kir. államvasutak gépgyárában készült gépeknek eladása és csereüzletek kötése.

Gőzlokomobilok, cséplőgépek, benzin-, nyersolaj- és szivógáz-gépek cséplési, ipari és más célokra minden nagyságban. „Rekord" Traktorunk szánt, csépel és vontat.

Mielőtt gépet vesz, forduljon bizalommal hozzánk. — Cserék útján bevett használt gépeket részletfizetésre és olcsón eladunk.

Gyógyithatók-e a tüdőbajok?

Ezen rendkivül fontos kérdés foglalkoztatja mindazokat, akik **asthmában, tüdő- és torokbeli gümőkórban, sorvadásban, tüdőcsucshurutban, idült köhögésben, elnyálkásodásban, hosszas rekedtségben szenvednek** és eddig gyógyulást nem találtak. Minden ily beteg kap tőlünk **teljesen ingyen és bérmentve egy ábrákkal ellátott könyvet**, irta Dr. med. G. Guttmann, a Finsen-gyógyintézet főorvosa és a könyv e kérdést tárgyalja: **„Gyógyithatók-e a tüdőbajok?"** Azonkivül küldünk egy mintát a mi bevált világhirü diétikus teánkból. Sok ezren dicsérik, akik eddig használták.

Gyakorlóorvosok e teát mint kiváló diétikumot használták és dicsérik **tüdőgümőkórnál (sorvadásnál), asthma, bronchitis és torokhurut eseteiben. Ez a tea nem titkos szer, Lieber-füvekből** van összeállitva, melyek **császári rendelet** folytán a szabad forgalomnak vannak átengedve.

Ára oly jutányos, hogy a vagyontalanok is megszerezhetik. De hogy minden betegnek alkalmat adjunk, hogy e teát minden kockázat nélkül kipróbálhassa és bajának minemüsége iránt tájékozódhassék, elhatároztuk, hogy minden betegnek megküldjük a **„Gyógyithatók-e a tüdőbajok?"** cimü könyvet és **egy próbát a teánkból**, és pedig **teljesen ingyen** és bérmentve. Csak tessék egy :: levelezőlapot irni pontos cimével az alábbi cégnek ::

Puhlmann & Co., Berlin O. 722. Müggelstr. 25/a

Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulat

Budapest, V. ker., Zoltán-utca 2—4. sz.

Szállít: tatai, tokodi, dorogi akna-, dara-, darabos és cséplési SZENET

tatai tojás- és tégla BRIKETTET

felsőgallai és miskolc-diósgyőri darabos és építkezési MESZET

felsőgallai M. Á. K. °/₀ védjegyű PORTLAND-CEMENTET

Borsodi Szénbányák Részvénytársasága

Budapest, V. ker., Zoltán-utca 2—4. sz.

SZÁLLIT:

KIRÁLDI
SAJÓSZENTPÉTERI
SAJÓKAZAI
RUDOLFTELEPI ÉS
KAZINCI

AKNA-, CSÉPLÉSI ÉS DARABOS SZENET

Sinylődés méregkúrák által!

Megszabadulás és gyógyulás gyógyfükúrákkal. Ezen cim alatt legujabban egy népiesen irt füzet jelent meg, amely az eddig ismert és használatban levő szerek és gyógymódok hatását és hátrányait tárgyalja a bőr-, hólyag- és vérbajok kezelésénél. Ezen füzetet, melyet dr. med. Geyer szakorvos szerkesztett, 60 fillér (levélbélyegben) beküldése ellenében zárt boritékban küldjük. A könyvecske számos ábrával van ellátva és utasitásokat tartalmaz az önkezeléshez.

PUHLMANN & CO. Berlin O. 722. Müggelstr. 25/a.

500 koronát

fizetek, ha

„RIA-BALZSAM"

gyökérirtóm **tyúkszemet, szemölcsöt, szarúhártyát** 3 nap alatt fájdalommentesen el nem távolit. Egy tégely jótállólevéllel együtt **1 korona, 3 tégely 2.50 korona.** Sok száz köszönő- és elismerőlevél.

Kemény, Kassa I., postafiók 12/326.

MAGYAR ÉLET- és JÁRADÉKBIZTOSITÓ-INTÉZET

mint szövetkezet

Budapest. VI. ker., Andrássy-ut 8. sz. (Saját ház.)

A szövetkezet elnöke: **Széchényi Aladár gróf.** Az igazgatóság: **Rudnyánszky József báró** elnök, **Dénes Tibor** vezérigazgató, **Forray Miklós, Györgyey Ilés, Lévay Zsigmond dr.**

Az intézet a szövetkezeti alapra lévén fektetve, az összes nyereség 70 százaléka a dijfizetések arányában a tagok közt fölosztatik. Az intézet az életbiztositás összes nemeit müveli, jutányos dijak és előnyös föltételek mellett. Ajánlja különösen magánhivatalnokok részére a nyugdijbiztositás különböző nemeit, azonkivül özvegyi járadékbiztositást, továbbá állami és közhivatalnokoknak nyugdijaztatásuk esetére lakbérpótló járadékot. **Az összes biztositási módozatoknál kivánságra rokkantsági kockázatot is elvállalja az intézet, olyként, hogy munkaképtelenség esetén a biztositott a dij fizetése alól fölmentetik. — Az intézet orvosi vizsgálat nélkül is köt a legelőnyösebb feltételek mellett biztositást. Bővebb fölvilágositással készséggel szolgál az intézet igazgatósága.**

Gyógyitsd az iszákost,

mig bele nem ütközik a törvénybe.

Mentsd meg, mig az alkohol az egészségét, munkakedvét és vagyonát el nem pusztitja, vagy mig a halál lehetetlenné nem teszi a mentést.

Az **Alkolin** pótolja az alkoholt és megutáltatja az iszákos emberrel az alkoholos italokat.

Az **Alkolin** teljesen **ártalmatlan** és oly intenziv hatásu, hogy még a legmegrögzöttebb alkoholistát is megvédi a visszaeséstől.

Az **Alkolin** a legujabb szer, a mit a tudomány ezen a téren produkált s máreddig is ezer meg ezer embert mentett meg a nyomoruságtól, elzülléstől és romlástól.

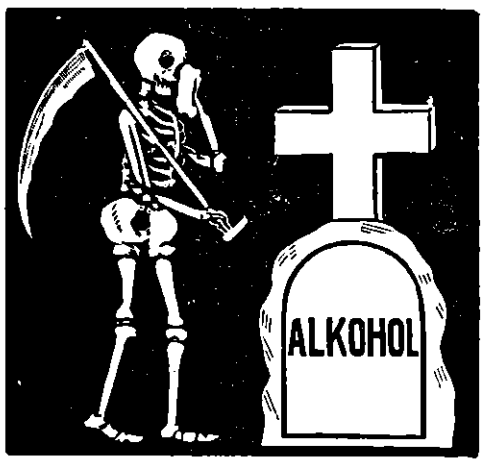

Az **Alkolin** könnyen oldható preparátum, a mit az asszony az ura reggelijébe beletehet anélkül, hogy az észrevenne valamit. A legtöbb esetben nem is érti a gyógyitott ember, miért nem birja meg egyszerre a szeszes italt. Azt hiszi, hogy a sok fogyasztástól csömört kapott, a hogyan csömört kap az ember olyan ételtől, a melyből tulságosan sokat evett.

Az **Alkolin**-ból minden apa adjon a diák-fiának, mielőtt elbukik a vizsgán; még ha nem is szenvedelmes ivó a fiu, akkor is gyöngiti elméjét az alkoholos ital. Egyáltalán mindenki, a ki nem tudja magát az alkoholtól megtartóztatni, szedjen be egy adag Alkolint. Teljesen ártalmatlan. A ki beveszi, konzerválja egészségét és megtakarit sok pénzt, a mit sörre, borra, pálinkára adott volna.

Mivel hirdetéseinket utánozzák, tévedések elkerülése végett csak az ALKOLIN-intézetnek irjon, ne másnak.

Az **Alkolin** **ára 10 korona.** A pénz előzetes beküldése ellenében vagy utánvétellel megküldi:

ALKOLIN-INSTITUT

COPENHAGEN B, DÁNEMARK 1696.

Levélporto 25 fillér, levelezőlapé 10 fillér.

Megbizható, legjobb

arctisztitó és szépitő

készitmények, melyek nem tévesztendők össze az ujabban forgalomba hozott különféle nagyhangu reklámmal = támogatott szépitő szerekkel a =

KRIEGNER-FÉLE

AKÁCIA-KRÉM

rendkivül finom, kedves illatu arckenőcs, mely az arcot üditi, frissiti, szépiti és fiatalitja. Pár nap alatt eltávolit szeplőt, májfoltot. Kisimitja a ráncokat, redőket. Ára 2 korona. ═══ Ehhez ajánlatos a ═══

KRIEGNER-FÉLE

AKÁCIA-PUDER

fehér, rózsa és krém szinben. Páratlan a nap és szél befolyása ellen. Egy doboz 1 korona. — Évtizedek óta közkedvelt még a férfiaknál is a

KRIEGNER-FÉLE

AKÁCIA-SZAPPAN

kellemes hatásu és igen tartós. Ára 1 kor. a gyógyszertárakban. **Postán küldi:**

Kriegner-gyógyszertár
Budapest, Kálvin-tér.

Vérszegénység

étvágytalanság, idegesség, álmatlanság gyógyitására és gyönge gyermekek, sápkóros fiatal leányok erősbitésére a legkitünőbb készitmény

a Kriegner-féle tokaji CHINA-VASBOR.

Az országos egészségügyi tanács is méltatta ez **ital kiváló sajátságait,** igy tehát nem téveszthető össze más hasonló szerekkel.

A Kriegner-féle tokaji China-Vasbor valódi 5 puttonos tokaji borból készül, nagyon kellemes izü és hatása biztos. Nem támadja meg a fogat, nem terheli meg a gyomrot és ezért az összes vaskészitmények között **az első helyet** foglalja el.

!! Rekonvalescenseknél páratlan !!

Kis üveg 3 kor. 20 fillér. Nagy üveg ára 6 korona a gyógyszertárakban. Postai szétküldés naponta utánvéttel vagy a pénz előzetes beküldése után

Kriegner-gyógyszertár
Budapest, Kálvin-tér.

Magyar Ruggyantaárugyár

Részvénytársaság

TÖRLŐGUMI-GYÁRTMÁNYAINAK :: VÉDŐJEGYE:

Magyar törlőgummi kapható minden papirkereskedésben.

Főelárusitó: ADLER és SZIGETI, VII., Kertész-utca 48. sz.

MAGYAR
Agrár- és Járadékbank r.-t.
Budapest, V., Nádor-utca 16. sz. saját ház.

Igazgatóság: Barta Arnold (elnökhelyettes), Bujánovics Sándor (elnökhelyettes), Bernrieder János, Dezasse János grófi, Enyedy Béni, Herzog Péter báró, König Tivadar dr. (magy. kir. pénzügyministerium kiküldöttje), Kürthy Lajos báró, Minkus Jenő, Schönborn-Buchheim Frigyes Károly báró v. b. t. t., Schönwald Adolf, Thors J. H., Vest Ede báró, Wolfner Tivadar.

Ügyvezető igazgatók: Fellner Frigyes dr., Schóber Béla dr., Szántó Frigyes.

Igazgató: Somogyi Kornél.

Helyettes igazgató: Szathmáry Gyula.

Felügyelő-bizottság: Kún Ákos (elnök), Kemény Ákos báró, Ullmann Pal dr.

Átvesz pénzbetéteket folyó- és cheque-számlára, betéti könyvecskére és pénztári jegyekre.

Tőzsdei megbízásokat úgy helyben, mint a külföld nagyobb pénzpiacain legjutányosabban teljesit.

Vesz és elad mindennemű értékpapirokat, úgy mint: állami kötvényeket, záloglevéleket, elsőbbségi kötvényeket, részvényeket és sorsjegyeket, továbbá ércpénzeket, külföldi pénznemeket és idegen bankjegyeket; bevált jutalék- és költségmentesen esedékes szelvényeket; leszámitol kisorsolt értékpapirokat; hitelleveleket és utalványokat állit ki a külföld minden nevezetesebb piacára és fürdőhelyére.

Letét és megőrzés végett átvesz értékeket és okmányokat, úgy nyilt letét gyanánt, mint külön e célra szolgáló páncéltermekben berendezett biztonsági szekrényekben (safe), a felek saját zára és a bank ellenzára mellett.

Kölcsönöket ad értékpapirokra.

A bank $4^1/_2$%-os *záloglevelei* február 1-én, május 1-én, augusztus 1-én és november 1-én utólagosan esedékes negyedévi részletekben kamatoznak s kamatszelvényeik az 1899. évi XXX. t.-c. értelmében most és a jövőben minden adólevonás nélkül váltatnak be. E záloglevelek — amelyek ötven éven belül sorsolás útján teljes névértékben fizettetnek vissza — ugyanezen törvényeikik értelmében óvadékképesek és a községek, testületek, alapitványok, nyilvános fölügyelet alatt álló intézetek, továbbá gyámoltak és gondnokoltak pénzeinek, úgyszintén a hitbizományi és letéti pénzeknek gyümölcsöző elhelyezésére, szolgálati és üzleti biztositékokra fordithatók, továbbá a cs. és kir. közös hadsereg, a cs. kir. osztrák Landwehr, valamint a m. kir. honvédségnél és a m. kir. csendőrségnél házassági óvadékul fölhasználhatók, nemkülönben úgy a cs. és kir. közös hadügyminiszterium, mint a m. kir. honvédelmi miniszterium alá rendelt hivataloknál üzleti biztositékul és bánatpénzül, az Osztrák-Magyar Bank fő- és fióküzleteinél pedig kézi zálogul elfogadtatnak.

A bank 4%-os *vasúti járadék-kötvényei* május 1-én és november 1-én utólagosan esedékes félévi részletekben kamatoznak s kamatszelvényeik az 1897. évi XXXII. t.c. értelmében most és a jövőben minden adólevonás nélkül váltatnak be. E vasúti járadékkötvények — amelyek 70 éven belül sorsolás útján teljes névértékben fizettetnek vissza — ugyanezen törvénycikk értelmében óvadékképesek és a községek, testületek, alapitványok, nyilvános fölügyelet alatt álló intézetek pénzeinek, úgyszintén a hitbizományi és letéti pénzeknek gyümölcsöző elhelyezésére, szolgálati és üzleti biztositékokra fordithatók, továbbá a cs. és kir. közös hadsereg, a cs. kir. osztrák Landwehr, valamint a m. kir. honvédségnél és a m. kir. csendőrségnél házassági óvadékul fölhasználhatók, nemkülönben úgy a cs. kir. közös hadügyminiszterium, mint a m. kir. honvédelmi miniszterium alá rendelt hivataloknál üzleti biztositékul és bánatpénzül, az Osztrák-Magyar Bank fő- és fióküzleteinél pedig kézi zálogul elfogadtatnak.

Cs. kir. szab. biztositó társaság. **PHÖNIX** **Cs. kir. szab. életbiztositó társaság.**

Magyarországi fiók: BUDAPEST, IV., Hajó-utca 2. sz., a társaság saját házában.

Telefon: 16—26. **Telefon: 16—26.**

Befizetett részvénytőke: 8,000.000 korona, az egyéb biztositékok pedig meghaladják a 8 millió koronát.

Részvénytőke: 6 millió korona. Dij-, kár- és más tartalékok: 55 millió korona. Biztositott tőkék összege: 225 millió 200 ezer K. Dijbevétel: 9 millió 733 ezer K.

A társaság a legelőnyösebb föltételek és legolcsóbb dijak mellett biztosit:

Tűzkár ellen (villámcsapás okozta károk ellen is), épületeket, gyárakat, gazdasági és más készleteket, mezei terményeket az aratás ideje alatt, marhaállományt, árukat, butorokat, stb.

Jégkár ellen mezei terményeket.

Betöréses-lopás ellen lakásokat, üzleteket, kereskedelmi, vagy más áruraktárakat, pénzintézeteket.

Rablás ellen pénztári küldötteket.

biztositásokat köt:

Az emberéletre minden szokásos módozata szerint, u. m.:

Haláleseti biztositást, melynek alapján a tőke a biztositott halála után azonnal kifizetendő hozzátartozóinak, vagy más kedvezményezettnek.

Haláleseti és vegyes biztositást, mely rokkantság esetére dijfizetés alóli felmentéssel és életjáradékkal is összeköthető.

Életeseti biztositást, az aggkorról való gondoskodás, vagy gyermekkiházasitás céljából.

Életjáradék-, özvegyi nyugdij- és gyermeknevelési járadék-biztositást.

A társaság életbiztositási kötvényei a biztositás 3 évi fennállása után megtámadhatlanok és érvényüktől meg nem foszthatók; a szavatosság háboru esetére is kiterjed és a biztositott a föld bármely részére utazhat, vagy ott megtelepedhet, továbbá foglalkozását is megváltoztathatja, a nélkül, hogy pótdijat tartoznék fizetni.

Bővebb felvilágositásokat készséggel nyujtanak: a magyarországi fiók Budapesten és a társaság vezérügynökségei, főügynökei, illetve ügynökei az ország minden jelentékenyebb helységében.

RIMAMURÁNY-SALGÓ-TARJÁNI VASMŰ-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.

KÉSZITMÉNYEI: Épület-vasgerenda, vasuti, kocsi, és hajóépitési tartó, vasszerkezeti és gépidomvas, kereskedelmi rudvas, Siemens-Martin-Acél, vasuti és bányasin és sinkapcsoló anyag, kocsi- és hintótengely, sodrony és sodronyszeg, kereskedelmi és méretes lemez, horganyzott és hullámlemez, lemezzsindely, fehérlemez, ólmozott lemez, öntödei és kavarási célokra szolgáló faszén- és pirszén-, nyersvas, vasöntvény, acél ekető, sajtolt lapát, acélvilla, horganyzott huzal, tüskéshuzal stb stb.

Árjegyzék és szelvény-tüzetek ingyen.

Megrendelések kizárólag a kereskedelmi vezérigazgatóságához. Budapest, V., Nádor-utca 36. alá intézendők.

5000 dán forint jutalom

szakálltalanoknak és kopaszoknak.

A szakállt és hajat valóban megnöveszti 8 nap alatt a valódi **dán „Mos Balsam."** Fiatalok és öregek, férfiak és nők csakis **„Mos Balsam"**-ot használnak szakáll-, illetőleg szemöldök- és hajnövesztésre, mert be van bizonyítva, hogy a **„Mos Balsam" a modern tudománynak egyetlen szere, amely 8—14 nap alatt** olyan nagy befolyást tud gyakorolni a hajgyökerekre, hogy a hajzat **azonnal** nőni kezd. Garantirozottan **ártalmatlan. Ha ez nem igaz, fizetünk**

5000 dán forintot készpénzben

minden szakálltalannak, kopasznak, ritkahajunak, aki hat héten át eredménytelenül használta a „Mos Balsam"-ot.

Mi vagyunk az egyetlen cég, amely ilyen kezességet nyujt. Orvosi leirások és ajánlások. Utánzásoktól **nyomatékosan** óvjuk.

„Az Ön **„Mos Balsam"**-ával végzett kisérleteimre vonatkozólag közölhetem, hogy rendkivül meg vagyok vele elégedve. Már nyolc nap alatt föltünő volt hajam növekedése s bár hajam nagyon lágy és világos volt, mégis tömötté lett. Két hét mulva szakállam is megkapta természetes szinét s csak akkor láttam igazában az Ön balzsamának nagyszerü hatását. Köszönettel Tverg I. C. dr., Kopenhága."

„Én, alulirott, a dán **„Mos Balsam"**-ot mindenkinek ajánlhatom, mint kitünő hajnövesztő szert. Hajam nagyon sokáig hullott s már egészen kopasz részek is voltak fejemen. Miután a **„Mos Balsam"**-ot 3 hétig használtam, hajam ismét nőni kezdett, sürü lett és nehéz. Andersen Mary, Ny Vestergade 5, Kopenhága."

Egy csomag «Mos» 10 korona. Diszkrét csomagolás. Pénzt előre beküldeni vagy utánvéttel. Irjon a világ legnagyobb e szakbeli üzletének cimére:

Mos-Magasinet, Copenhagen B. 1696, Dänemark.

(Levelezőlap portója 10 fillér, levélé 25 fillér.)

BRÜNDL JÁNOS

CS. ÉS KIR. UDVARI SZÁLLITÓ

EGÉSZSÉGÜGYI MŰSZAKI
: BERENDEZÉSEK GYÁRA :

KÖZPONTI FÜTÉS-, SZELLŐZTETÉS- ÉS FÜRDŐTELEPEK, LÉGSZESZ, VIZVEZETÉK ÉS CSATORNÁZÁSI BERENDEZÉSEK, VÁROSI VIZMŰVEK ÉS CSATORNÁZÁSOK, ÉPÜLET- ÉS DISZ-
:: :: :: MŰBÁDOGOS MUNKÁK :: ::

BUDAPEST, VII., PÉTERFY SÁNDOR-U. 34.

:: TELEFON: JÓZSEF 15—19. ::

Magyarország legrégibb egyházi szerek és zászlók gyára.

OBERBAUER ALAJOS UTÓDA

Cégtulajdonos: KRONBERG JOZSEF a Ferenc József rend lovagja.
Klotild főhercegasszony ő cs. és kir. fensége udvari szállitója.
Telefon 167—34.

Gyár és raktár: BUDAPEST, Váci-utca 41. szám.

Alapittatott 1863-ban. ↪↩ Ötször kitüntetve.

Ajánlja: miseruha és egyházi szerelvényekből dusan felszerelt nagy raktárát, mely bővelkedik **gót-, román- és renesszánsz-stilü ruhákban**, valamint pontifikáló szerekben,

egyházi és egyleti zászlókban, érc- és faárukban stb.

Árjegyzékek és költségtervezetek dij- és bérmentesen küldetnek.

OLTÁREGYLETI SZÁLLITÓ.

FOGAK

szájpadlás és gyökéreltávolitás nélkül 10 évi jótállással. Az általunk készitett és a párisi fogorvosi akadémia kiállitásán az aranyérem és diszkereszttel kitüntetett fogak rágásra kitünően használhatók, könnyen megszokhatók, a beszédben semmiféle zavart nem okoznak, szagot, izt nem kapnak, a szájból ki nem vehetők, a valódi fogakat **teljesen** pótolják. Továbbá aranyhidak és koronákat a legjobb amerikai módszer szerint készit

GROSSMANN SIMON államilag vizsgázott fogteknikus

Budapest, VII., Erzsébet-körut 50. sz.

(Royal-szállóval szemben.) **FOGORVOS Dr. BARTSCH.**

Óvás! Ne tévedjen a szomszédomban levő fogorvosokhoz, csak **50.** szám alatt létezem! Rendelés egész napon át este 8 óráig, vasár- és ünnepnapon is. **Speciális arany-, platina és porcellán-tömések kizárólagos készitése.** Foghuzások fájdalom nélkül, helyi érzéstelenitéssel vagy altatással. Régi, törött fogsorok javitása, átdolgozása megvárható vagy postafordultával elküldetik. **Igen mérsékelt árak. Részletfizetésre is. Telefon 86—50.**

KÚN SÁNDOR

festék-, kence-, zsiradékáru-, kátrány- és vegyitermékek gyára

Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 18. sz.

Telefon 7—82. **Telefon 7—82.**

ALAPITTATOTT 1892-ben.
Posta cheque-számla 20369.

ANTICOROSIT

rozsdaellenes festék szabadalmazva 3426. szám alatt. ::

ÁLLANDÓ RAKTÁR: Az összes hajózási anyagok és hajózási felszerelési cikkekben. ::: Amerikai és orosz géphenger-, ásvány- és császárolajok behozatala. ::: Repce-, égő- és kenőolaj, tovotteféle süritett merev kenőcs, és belföldi kőolaj közvetlen elárusitó helye. ::: Román- és portlandcement gyári raktára.

1878 óta!

Mindenütt őrzött, hires és kedvelt, minden másnak általában felette álló háziszer. Nagyobb rendeléseknél jelentékeny ármérséklés. :: :: :: ::

THIERRY A. gyógyszerész BALZSAMA

egyedül valódi a zöld apáca védjeggyel.

TÖRVÉNYILEG VÉDVE.

Minden hamisitást, utánzatot és viszonteladást, más megtévesztő jegyü balzsamból büntetőjogilag üldözünk és szigoru büntetést von maga után!

Egyedül valódi balzsam az Órangyal gyógyszertárból Thierry A. Pregrada Rohitsch-Sauerbrunn mellett.

Ezen balzsam belsőleg és külsőleg használható. A balzsam 1. felülmulhatlan hatásu gyógyszer a tüdő és mell minden betegségénél, enyhiti a hurutot és megszünteti a köpést, megszünteti a fájdalmas köhögést és még régi ilyen bajokat is gyógyit. 2. Teljes hatással van torokgyulladásoknál, rekedtségnél, asztmánál és mindenféle torokbajoknál. 3. Alaposan elhajt minden lázt. 4. Meglepően gyógyit minden májbajt, gyomorbajt és bélbajokat, különösen gyomorgörcsöt, kólikát és hascsikarást. 5. Gyógyitja az aranyeret és hämorrhoidákat. 6. Gyenge hashajtó és vértisztitó hatásu, tisztitja a vesét, elmulasztja a képzelődést és mélabuságot, erősiti az étvágyat és emésztést. 7. Kiválóan szolgál fogfájásnál, lyukas fogaknál és minden más száj- és fogbetegségeknél, eltávolitja a felböfögést és a száj és gyomor büzét. 8. Jó szer gilisztá, pántlikásgiliszta és epilepszia vagyis nehézkór ellen. 9. Külsőleg igen jó minden régi vagy uj sebre, varra, orbáncra, hőpörsenésekre, csőfekélyre, szemölcsre, **égési sebekre, megfagyott tagokra,** rüh, kosz és kiütésekre, repedezett érdes kezekre. Elmulaszt fejfájást, zugást, szaggatást, köszvényt, fülfájást stb. 10. Kiváló gyógyszer, melynek egyetlen családnál sem, különösen influenza, kolerajárványoknál nem szabad hiányozni. **Tehát vigyázzunk mindig a fenn látható zöld apácára.** Címezzük: An die Schutzengel-Apotheke des A. THIERRY in PREGRADA bei Rohitsch (Austria). 12 kis vagy 6 dupla üveg, esetleg 1 nagy különleges családi üveg 5 korona 60 fillér. Kevesebbet nem küldünk. Szétküldés csak a pénz előleges beküldése vagy utánvéttel. 6 tucat (72) kis vagy 3 tucat (36) dupla üveg balzsam **közvetlen az én gyógytáramból beszerezve, 20 korona.**

A Centifolia-szivókenőcs

(ezelőtt csodakenőcs).

Ezen kenőccsel egy 14 éves gyógyithatlannak hitt csontszu teljesen meggyógyult, ujabban még egy 22 éves nehéz rákszerü baj.

Meggátolja és megszünteti a vérmérgezést. Csaknem minden fájdalmas operációt, sőt amputációt feleslegessé tesz. A valódi Centifolia-szivókenőcs használható mérges melleknél, gyermekágyasoknál, tejlefolyás rekedésénél, mellkeményedésnél, orbáncnál, minden más régi bajnál, nyitott lábaknál v. csontnál, sebeknél, sósfolyásoknál, dagadt lábaknál, sőt **csontszunál** is; ütés, szurás, lövés, vágás és zuzott sebeknél; minden idegen testek kiszivására, mint üveg és faszilánk, homok, serét, tövis, stb. minden daganatnál, kinövéseknél, karbunkulusoknál, képződményeknél, **magánál a ráknál,** körömméreg, körömdaganatoknál, pörsenéseknél és sebes lábaknál, **mindenféle égési sebeknél,** megfagyott tagoknál, betegek feldörzsölésénél, nyakdaganatoknál, vérdaganatoknál, fülfolyásoknál és sebesüléseknél, stb. stb. Két doboznál kevesebbet nem küldünk. A szétküldés kizárólag csak a pénz előleges beküldése vagy utánvét mellett történik. 2 tégely 3 K 60 f. Egyedüli beszerzési forrás

Schutzengel-Apotheke des A. THIERRY in PREGRADA bei Rohitsch.

Kapható Török József gyógyszerésznél Budapesten és Magyarország legtöbb gyógyszertárában. Nagyban: Thalmayer és Seitz és Kochmeister utóda drogériákban Budapesten.

Minden készitményből valódi beszerezhető a Schutzengel-Apotheke des A. Thierry in Pregrada bei Rohitsch (Austria).

Magyarország vármegyéi és székhelyei.

ABAUJ-TORNA 3230 km² 202288 lakos.; KASSA 44211 lakossal. — ALSÓ-FEHÉR 3575 km² 221618 l.; NAGY-ENYED 8663 lakossal. — ARAD 5963 km² 414388 lakos.; ARAD 63166 lakossal. — ÁRVA 2018 km² 78745 l.; ALSÓKUBIN 1821 lakossal. — BÁCS-BODROG 8839 km² 796296 lakos.; ZOMBOR 30593 lakossal. — BARANYA 5106 km² 352478 l.; PÉCS 49822 lakossal. — BARS 2724 km² 178500 l.; ARANYOS-MARÓT 3227 lakossal. — BÉKÉS 3671 km² 298710 l.; GYULA 24284 lakossal. — BEREG 3783 km² 236611 l.; BEREGSZÁSZ 12933 lakossal. — BESZTERCE-NASZÓD 4167 km² 127843 l.; BESZTERCE 13236 lakos. — BIHAR 10.590 km² 646201 l.; NAGYVÁRAD 64169 l. — BORSOD 3630 km² 289914 l.; MISKOLC 51459 l. — BRASSÓ 1499 km² 101199 l.; BRASSÓ 41056 l. — CSANÁD 1715·20 km² 145248 l.; MAKÓ 34918 l. — CSIK 4859 km² 145720 l.; CSIKSZEREDA 3701 l. — CSONGRÁD 1967 km² 325568 l.; SZENTES 31593 l. — ESZTERGOM 1077 km² 90817 l.; ESZTERGOM 17881 l. — FEHÉR 4008 km² 260690 l.; SZÉKESFEJÉRVÁR 36625 l. — FOGARAS 2433 km² 95174 l.; FOGARAS 6579 l. — GÖMÖR 4289 km² 188098 l.; RIMASZOMBAT 6912 l. — GYŐR 1473 km² 136295 l.; GYŐR 44300 l. — HAJDÚ 2386 km² 253863 l.; DEBRECEN 92739 l. — HÁROMSZÉK 3893 km² 1480801.; SEPSI-SZENTGYÖRGY 8665 l. — HEVES 3761 km² 270700 lakossal; EGER 28052 lakossal. — HONT 2246 km² 130734 lakossal; IPOLYSÁG 4206 lakossal. — HUNYAD 7783 km² 340135 lakossal; DÉVA 8654 lakossal. — JÁSZ-NAGY-KUN-SZOLNOK 5251 km² 373064 lakossal; SZOLNOK 28778 lakossal. — KISKÜKÜLLŐ 1714 km² 116091 lakossal; DICSŐ-SZENT-MÁRTON 4417 lakossal. — KOLOZS 4839 km² 286687 lakossal; KOLOZSVÁR 60808 lakossal. — KOMÁROM 2811 km² 201850 lakossal; KOMÁROM 22337 lakossal. — KRASSÓ-SZÖRÉNY 11032 km² 466147 lakossal; LUGOS 19818 lakossal. — LIPTÓ 2246 km² 86906 lakossal; LIPTÓ-SZT.-MIKLÓS 3251 lakos. — MÁRAMAROS 9720 km² 357705 l.; MÁRAMAROS-SZIGET 21370 l. — MAROS-TORDA 4154 km² 219589 l.; MAROSVÁSÁRHELY 25517 l. — MOSON 2013 km² 94479 l.; MAGYARÓVÁR 5273 l. — NAGY-KÜKÜLLŐ 3337 km² 148826 l.; SEGESVÁR 11587 lakos. — NÓGRÁD 4124 km² 261517 l.; BALASSA-GYARMAT 10887 l. NYITRA 5511 km² 457455 l.; NYITRA 16419 l. — PEST-PILIS-SOLT-KISKUN 12.134 km² 1978041 l.; BUDAPEST 880371 l. — POZSONY 4294 km² 389750 l.; POZSONY 78223 l. — SÁROS 3649 km² 174620 l.; EPERJES 16323 l. — SOMOGY 6705 km² 365961 l.; KAPOSVÁR 24124 l. — SOPRON 3117 km² 283510 l.; SOPRON 33932 l. — SZABOLCS 4639 km² 319818 l.; NYIREGYHÁZA 38198 l. — SZATMAR 6095 km² 396632 l.; NAGYKÁROLY 16078 l. SZEBEN 3599 km² 176921 l.; NAGY-SZEBEN 33489 l. — SZEPES 3668 km² 172867 l.; LŐCSE 7528 l. — SZILÁGY 3818 km² 230140 l.; ZILAH 8062 l. — SZOLNOK-DOBOKA 4761 km² 251936 l.; DEÉS 11452 l. — TEMES 7200 km² 476239 l.; TEMESVÁR 72555 l. — TOLNA 3546 km² 267259 l.; SZEGZÁRD 14947 lakossal. — TORDA-ARANYOS-3497 km² 174375 lakossal; TORDA 31455 lakossal. — TORONTÁL 9929 km² 615151 lakossal; NAGYBECSKEREK 26006 lakossal. — TRENCSÉN 4444 km² 310437 lakos.; TRENCSÉN 7805 l. — TURÓC 1123 km² 55703 l.; TURÓC-SZT.-MÁRTON 4113 l. — UDVARHELY 2937 km² 124173 l.; SZÉKELYUDVARHELY 10244 l. — UGOCSA 1208 km² 91755 l.; NAGYSZŐLLŐS 7811 l. — UNG 3230 km² 162089 lakos; UNGVÁR 16919 l. — VAS 5472 km² 435793 l.; SZOMBATHELY 30947 l. — VESZPRÉM 3955 km² 229776 l.; VESZPRÉM 14792 l. — ZALA 5974 km² 466333 l.; ZALAEGERSZEG 10844 l. — ZEMPLÉN 6269 km² 343194 l.; S.-A.-UJHELY 19040 lakossal; — ZÓLYOM 2621 km² 133653 lakossal; BESZTERCEBÁNYA 10776 lakossal; — MAGYARORSZÁG 282323 km² 18264533 lakossal. — FIUME város 19·57 km² 49806 l. — BELOVÁR-KÓRÓS 5050 km² 332502 l.; BELOVÁR 7231 l. — LIKA-KRBAVA 9211 km² 204710 l.; GOSPICS 3008 lakossal. — MODRUS-FIUME 4879·09 km² 231654 l.; OGULIN 5302 lakossal. POZSEGA 4931 km² t. l. 265272; POZSEGA 5899 lakossal. — SZEREM 6865·80 km² t. l. 414234; VUKOVÁR 10205 lakossal. — VARASD 2521·28 km² t. l. 307010; VARASD 13398 lakossal. — VERÓCE 4866·88 km² területét lakja 272430 lakos; ESZÉK 31388 lakossal. — ZÁGRÁB 7210·04 km² területét lakja 594052 lakos; ZÁGRÁB 79038 lakossal. — HORVÁT-SZLAVONORSZÁG 42534 km² 2621954 l.

Az arcbőr ápolására és szépítésére legjobb a

ZITA krém (arckenőcs) éjjeli használatra.

ZITA krém (nappali használatra).

ZITA bőrfinomító habszappan a bőrt minden izgalomtól megóvja, üdévé és ragyogó tisztává teszi.

ZITA kézfinomító a kezet 2 nap alatt bársonysimává és hófehérré teszi.

ZITA hajregenerator az őszülő haj fiatalkori eredeti színét pár nap alatt visszavarázsolja.

ZITA Veloutine-pouder fehér, rózsaszín és krémszinekben. Kitünően tapadó, az arcot gyönyörüen fedő, legfinomabb pouder-készitmény. Ára 2 és 3 korona.

ZITA Mitesser-Fluid és Mitessernyomó. Mitesserek ellen.

ZITA hajnövesztő a haj növését, erősödését, fiatalos ruganyosságát bámulatos erővel segiti elő. Ára 3 korona.

ZITA hajszőkitő a hajzatot 4—5 nap alatt aranyszőkévé varázsolja. Ára 2 korona.

ZITA szeplő-viz. Ára 2 korona.

ZITA pouderozó mosdóviz. Ára 2 kor.

Magyarországi főraktár:

VIG BÉLA Szent Margit Drogériája

Budapest, II., Margit-körut 5/B.